

ОШ „Јелица Миловановић“
Сопот

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
за период од 2022. до 2026. године

ЈУН 2022

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ГРАД БЕОГРАД
ОПШТИНА СОПОТ
ОСНОВНА ШКОЛА
„ЈЕЛИЦА МИЛОВАНОВИЋ“

Број 814
30.06.22. год.

На основу члана 119. став 1. тачка 2), а у вези са чланом 61. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018-др.закони, 10/2019, 6/2020 и 129/2021) и члана 39. став 1. тачка 2. Статута ОШ „Јелица Миловановић“ у Сопоту, Школски одбор на седници одржаној 30.06.2022. године, донео је једногласно

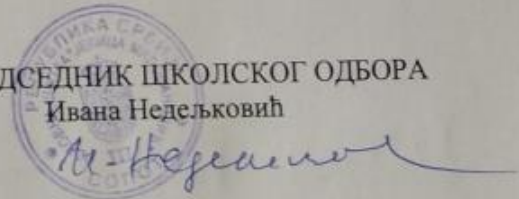
ОДЛУКУ

ДОНОСИ СЕ Школски програм ОШ „Јелица Миловановић“ у Сопоту за период од 2022-2026. године (школска 2022/2023. година – школска 2025/2026. година).

Образложење

Поступајући у складу са Законом и Статутом, Школски одбор донео је одлуку као у диспозитиву.

ПРЕДСЕДНИК ШКОЛСКОГ ОДБОРА
Ивана Недељковић

Садржај

1. УВОД	5
а) Циљеви Школског програма	6
б) Задаци Школског програма	6
в) Језик на ком се остварује настава	10
г) Планови наставе и учења	10
2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ.....	11
Увод	12
2.а) ПРОГРАМИ НАСТАВЕ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА.....	14
- Математика 1-8	15
- Српски језик 1-8	65
- Свет око нас 1-2	142
- Природа и друштво 3-4	152
- Дигитални свет 1-2	164
- Енглески језик 1-8	169
- Француски језик 5-8	226
- Биологија 5-8	262
- Географија 5-8	277
- Историја 5-8	295
- Физика 6-8	311
- Хемија 7-8	331
- Информатика 5-8	344
- Техника и технологија 5-8	355
- Ликовна култура 1-8.....	373
- Музичка култура 1-8	394
-Физичко и здравствено васпитање 1-8	409
-Пројектна настава 4р.	433
2. б) ПРОГРАМИ НАСТАВЕ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА	438
- Верска настава	439
Грађанско васпитање	445
2.в) ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ	467
- Цртање, сликање, вајање	468
- Домаћинство	483
- Чуvari природе	491
- Вежбањем до здравља	497
- Музиком кроз живот	503
- Уметност	515
2.г) ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	526
- Ваннаставне активности 1- 4	527
- Драмска секција 5-8	530
- Новинарска секција 5-8	532
- Хор млађих и старијих разреда	535
- Секција програмирања 5-8	541

- Саобраћајна секција 5-8	543
- Конструкторско моделовање 5-8	545
- Примењена уметност и дизајн 5-8	547
- Кошаркашка секција 5-8	550
- Секција за атлетику 5-8	552
- Секција за бадмингтон	555
2.д) УЦБЕНИЦИ И НАСТАВНА СРЕДСТВА	556
3. ПРОГРАМ НАСТАВЕ ЧАСА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ	566
4. ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ПОЛАГАЊЕ ЗАВРШНОГ ИСПИТА	572
5. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА.....	580
а) Програм културних активности	581
б) Програм школског спорта и рекреативних активности	583
в) Програм инклузивног образовања	584
г) Програм превенције и заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	587
д) Програм здравствене заштите и борбе против болести зависности	591
ђ) Програм социјалне заштите	593
е) Програм сарадње са породицом	595
ж) Програм сарадње са локалном заједницом	598
з) Програм заштите животне средине	602
и) Програм рада са даровитим ученицима	604
ј) Програм рада школске библиотеке.....	606
6. ПРОГРАМ ЕКСКУРЗИЈА, ИЗЛЕТА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ	608
7. ПРОГРАМ ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	619
8. ПРОГРАМ СПРОВОЂЕЊА МЕРА ЗАШТИТЕ И БЕЗБЕДНОСТИ УЧЕНИКА И ЗАПОСЛЕНИХ	625
9. ПРОГРАМ ЈЕДНОСМЕНСКОГ РАДА	627
10. ЕВАЛУАЦИЈА	640
11. ПРИЛОГ – СПИСАК КОДОВА ЗА ПРИСТУП ЕЛЕКТОНСКИМ ДОКУМЕНТИМА	642

1. УВОД:

Школски програм је документ на основу којег се остварује развојни план и укупан образовно-васпитни рад у школи. Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручњисарадник планира и реализује свој рад. Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно старатеља у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика. Школски програм се доноси на основу наставног плана и програма у складу са Законом. Школски програм усваја школски одбор, по правилу, сваке четврте године. Поједини делови школског програма иновирају се у току његовог остваривања. Школа објављује школски програм ускладу са Законом и општим актом школе.

Правни основ за израду Школског програма

- Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 27/18 (II) – др. закон, 10/19, 6/20 и 129/21) – члан 61. и члан 69.
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/13, 101/17, 27/18 - др. закон, 10/19, 129/21, 129/21 - др. закон) – члан 23, члан 27. и члан 28.
- Правилник о стандардима квалитета рада установа („Службени гласник РС – Просветни гласник“, бр. 14/18).

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм утемељен је на начелима:

- 1) усмерености на процесе и исходе учења;
- 2) заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;
- 3) уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;
- 4) хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
- 5) поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора у слободним активностима;
- 6) заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
- 7) уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
- 8) развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицања учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
- 9) коришћења позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика;
- 10) уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

1.а) ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм садржи све садржаје, процесе и активности које су усмерене на остваривање циљева и задатака васпитања и образовања како бисмо подржали интелектуални, лични, друштвени и физички развој ученика. Школски програм садржи, осим наставног плана и програма, редовне и изборне наставе и друге програме које школа спроводи. То су садржаји ваннаставних активности по којима се школа препознаје.

Главни циљ Школског програма је изградња јединственог профила школе, индивидуалног концепта школе, из којег произилазе смернице наставног плана, видљивост конкретне повезаности наставника и ученика. У изради Школског програма полазили смо од специфичности школе и средине у којој школа ради, потреба и интереса наших ученика, родитеља. У планирању активности водили смо се принципима уважавања и поштовања свих учесника у образовном процесу, уважавања и поштовања личности ученика, узрасних и развојних карактеристика ученика, поштовања и неговања основних људских, индивидуалних и дечјих права

Битне претпоставке остваривања постављених циљева Школског програма су стручне компетенције наставника, квалитетна сарадња на релацији родитељ-школа, подршка и помоћ локалне заједнице.

Планираним активностима, програмима и пројектима желимо да постигнемо квалитетне резултате, да остваримо циљеве усмерене на ученика и његов развој, стручну самосталност и одговорност наставника, развој школе, уз помоћ и подршку уже и шире друштвене заједнице.

Школски програм доноси Школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

1. б) ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

На основу Закона о основном образовању и васпитању, **циљеви основног образовања и васпитања у Републици Србији су:**

- Стицање знања о језику, књижевности и медијима релевантним за будуће образовање и професионални развој;
- Оспособљавање ученика да користи стандардни матерњи језик, ефикасно комуницира у усменом и писаном облику у различите сврхе;
- Оспособљавање ученика да комуницирају у усменом и писаном облику на теме из свакодневног живота на страном језику,
- Развијање свести о значају вишејезичности у савременој вишекултурној заједници;
- Разумевање повезаности различитих научних дисциплина;
- Разумевање и сналажење у садашњости и повезаности друштвених појава и процеса у простору и времену (Србија, Европа, свет);

- Прихватање и уважавање другог/друге без обзира на националну, верску, родну и друге разлике,
- Разумевање појава, процеса и односа у природи на основу знања физичких, хемијских и биолошких закона, модела и теорија;
- Правилно формирање математичких појмова и стицање основних математичких знања и вештина;
- Стицање способности за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема;
- Овладавање информационо-комуникационим технологијама;
- Развијање вештина и техника уметничког изражавања;
- Познавање различитих техника, стилова и медија уметничког изражавања,
- Познавање вредности сопственог културног наслеђа и повезаности са другим културама и традицијама;
- Развијање одговорног односа према сопственом здрављу и здрављу других. Омогућавање ученицима да достигну пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој, у складу са њиховим узрастом, развојним потребама и интересовањима

Након завршетка основног образовања и васпитања у Републици Србији ученици би требало да:

- - буду способни да самостално уче, такође да буде оспособљени да иницирају учење, да изаберу стратегије учења и дизајнирају контекст у којем учу, да прате и контролишу напредак током учења, да управљају учењем у складу са намерама и циљем који имају
 - умеју ефикасно да комуницирају на српском и најмање једном страном језику
 - буду способни да овладају различитим модалитетима комуникације и користе их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницирају у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту.
 - ефикасно користе и управљају различитим изворима и облицима података
 - Ученици су способан да користе расположива средства из области информационо комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу
 - ученици умеју да усвоје и на адекватан начин примене стратегије решавања проблема и проблемских ситуација почев од фазе идентификовања проблема, преко корака у његовом решавању до евалуације донетог решења
 - Ученици су способни да се у сарадњи са другима или као чланови групе ангажују на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествују у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње

- Ученици су способни да активно, компетентно, критички и одговорно учествују у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихватају и поштују друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприносе заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа

- Развијају одговоран односа према сопственом здрављу и здрављу других

- развијају свест о значају заштите и очување природе и животне средине;

- познају различите технике, стилове и медије уметничког изражавања и развијају осећај за естетику и естетско изражавање

Свака школа планира начин на који ће омогућити да се прописани циљеви и резултати (исходи) образовања и васпитања достигну. Са тим циљем, на сваке четири године школа израђује стратешки документ (Школски програм), у коме су приказани циљеви и задаци које је школа поставила за наредне 4 године и начини на које ће се у школи реализовати образовне и васпитне активности како би се достигли циљеви саме школе и образовања и васпитања уопште. Програмирање образовно-васпитног рада у школи спроводи се заједничким радом свих запослених. Приликом планирања узимају се у обзир законски прописи, дотадашњи резултати у раду школе, материјално-техничке и кадровске могућности школе, потребе окружења у коме се школа налази и потребе и интересовања ученика.

Школски програм наше школе, приказан у овом документу, израђен је на следећи начин.

1. Анализирани су резултати рада школе у периоду трајања претходног Школског програма (од 2018. до 2022. године) на основу: самовредновања рада школе, записника стручних органа школе, годишњих извештаја о раду школе, резултата ученика на пробним и завршним испитима, анкетања родитеља о задовољству сарадњом са школом, СВОТ анализе која је претходила изради Развојног плана установе (2020. године) и анкетања ученика и родитеља о предлозима за унапређење рада школе (спроведеног у фебруару и марту 2022. године). На основу тих анализа, утврђене су слабости и јаке стране школе и издвојена су кључна места у раду школе која треба унапредити.

2. На седници Педагошког колегијума утврђени су циљеви и задаци новог Школског програма и смернице за њихову реализацију у програмима.

3. Организована су интерна предавања за запослене како би се подигле компетенције запослених за садржајну и техничку израду програма.

4. Израђени су обрасци за све програме и упутства за њихово попуњавање, која су поред техничких смерница, садржала и упутства о начинима на које приликом израде програма треба уважити циљеве и задатке Школског програма, Развојног плана установе и начела за израду Школског програма предвиђена законом.

5. Израђени су програми, узимајући у обзир законске прописе, циљеве и задатке Развојног плана у Европског развојног плана установе, материјално-техничку опремљеност школе, кадровске могућности школе, могућности, интересовања и мотивацију ученика, могућности сарадње са породицом и другим партнерима школе у локалној средини, као и могућности сарадње са установама културе и образовно-васпитним институцијама у земљи и иностранству.

6. Квалитет написаних програма је проверен од стране чланова Актива за развој школског програма и исправљене су уочене грешке у програмима.

Оваква процедура представља једну од мера унапређења рада школе у односу на претходни период и реализацију једног од циљева Развојног плана установе.

У наставку текста детаљније ћемо приказати који проблеми у раду школе су одређени као приоритетни и на који начин је одлучено да се приступи решавању тих проблема (тј. који циљеви и задаци су постављени за нови Школски програм и шта њиховом реализацијом желимо да постигнемо).

Један од највећих проблема са којима се школа сусрела у претходном периоду је осетан пад мотивације ученика за учење, нарочито у последње две године. Неки од узрока су: губитак радних навика ученика током наставе на даљину и комбинованог модела наставе, снижавање критеријума оцењивања у школи током последњих година, недовољан надзор над извршавањем ученичких обавеза од стране породице и несврсисходно провођење времена на телефонима и друштвеним мрежама од стране великог броја ученика.

Проблем који је повезан са претходним је недовољна укљученост родитеља у живот и рад школе. Што су ученици старији, посећеност родитељских састанака и отворених врата наставника је све мања, отворена врата школе годишње не посети скоро ниједан родитељ, многи родитељи нису заинтересовани или због обавеза нису у могућности да се укључе у активности које школа организује, родитељи нису активно укључени у рад школских тимова.

Још једна слаба тачка наше школе је недовољна оспособљеност ученика за самостално учење (ученици уче напамет, не умеју да раздвоје битно од небитног, не умеју да примењују технике лакшег памћења већих количина информација). Такође, утврђено је да је фонд речи ученика веома сиромашан и да нису довољно развијене њихове способности да разумеју оно што су чули или прочитали, као и да се усмено и писмено изражавају на јасан и повезан начин. Све наведено ученике спречава и да разумеју градиво које уче, али и да адекватно прикажу стечена знања.

Да би се наведени проблеми решили и да би ученици и читава школа имали што боље резултате, одлучено је да се рад школе у наредне четири године интензивно фокусира на следеће циљеве и задатке.

Циљеви Школског програма:

- реализовати савремен образовно-васпитни рад који ће ученицима омогућити да достигну образовне исходе и стандарде у складу са својим могућностима и да се развијају као целовите личности.
- Научити ученике да уче
- Подићи језичку компетенцију ученика (обогатити фонд речи ученика, развијати вештине разумевања говора и прочитаног и вештине усменог и писменог изражавања)
- Примењивати наставне методе и технике којима се обезбеђује активно учешће ученика у стицању знања

- Интегрисати знања из различитих области и повезивати их са животом изван школе
- Примењивати ИКТ у настави и ваннаставним активностима
- Подстицати вршњачко учење (кооперативно учење, групни задаци и пројекти, помоћ ученика-ментора и сл.)
- Примењивати јединствене критеријуме оцењивања на нивоу предмета, засноване на образовним стандардима и исходима
- Користити разноврсне методе и технике праћења напредовања и оцењивања ученика
- Организовати разноврсне активности у оквиру посебних програма, са нарочитим фокусом на: професионалној оријентацији, превенцији насиља/дискриминације/болести зависности и развијању културне компетенције ученика
- Активно укључивати родитеље и ученике у живот школе
- Организовати разноврсне облике сарадње са појединцима и институцијама изван школе

Приликом реализације циљева и задатака искористићемо ресурсе наше школе, могућности стручног усавршавања наставника кроз похађање акредитованих облика усавршавања и дељење знања и искустава између колега у нашој школи, али ћемо и појачати размену знања и искустава са другим школама. Што се тиче материјално-техничких ресурса школе, они су на нивоу који може да омогући успешну реализацију циљева и задатака. Школа је технички добро опремљена (у свим учионицама и у матичној школи и у подручним одељењима постоји интернет, лаптоп, пројектор, а започето је опремање школе и паметним таблама).

1.в) ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ОСТВАРУЈЕ ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

Језик на ком се остварује школски програм је српски језик са примарно ћириличним писмом

1г) ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Планови наставе и учења налазе се у електронском делу Школског програма . Електронски делу школског програма може се приступити преко кодова који се налазе на крају документа

На исти начин може се остварити увид и у типичне примере активности везане за појединачне предмете, посебне програме, ваннаставне и слободне активности, екскурзије , продужени боравак и др а који представљају приказ реализације наведених програма и

2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ

Увод

Циљ образовања у Републици Србији је да ученици усвоје знања и вештине која ће им помоћи да развију свој пуни потенцијал и да у будућности успешно функционишу у различитим областима образовног, приватног, друштвеног и професионалног живота. Та знања и вештине називају се кључне компетенције за целоживотно учење. Оне се развијају кроз образовне и васпитне активности у свакој школи. У оквиру наставе сваког предмета, развијају се на два начина – тако што се код ученика развијају знања и вештине који су везани за тај конкретан предмет и тако што се код њих развијају нека знања и вештине који нису везани за појединачне предмете, већ су заједнички за читав процес учења и развоја. Знања и вештине који су везани за појединачне предмете се називају предметним компетенцијама, а знања и вештине који надилазе границе појединачних предмета се називају међупредметних компетенцијама. Предметне компетенције имају два дела. Општа предметна компетенција подразумева општа знања и вештине из тог предмета која доприносе припремљености ученика за целоживотно учење и учешће на тржишту рада у будућности а специфичне предметне компетенције подразумевају знања и вештине из ужих области тог предмета .

Да би се проценио квалитет активности које школа реализује и квалитет постигнућа ученика, на нивоу државе су утврђена мерила на основу којих се та процена врши. Та мерила су заједничка за све основне школе и називају се образовни стандарди постигнућа ученика и образовни исходи. Стандарди представљају ниво постигнућа у оквиру предмета који ученици треба да остваре до краја одређеног циклуса школовања, а исходи представљају ниво постигнућа који ученици треба да достигну до краја сваког разреда појединачно.

Стандарди су формулисани на три нивоа – основном, средњем и напредном. Стандарде основног нивоа требало би да оствари око 80 % ученика, стандарде средњег нивоа око половина ученика, а стандарде напредног нивоа око четвртина ученика. У случају Природе и друштва, стандарди постоје за крај првог циклуса образовања и васпитања (крај 4. разреда), за Српски језик и Математику постоје и за крај првог и за крај другог циклуса (крај 4. и 8. разреда), док за друге предмете постоје само за крај основног образовања. Наставници током рада са ученицима у оквиру свог предмета планирају и реализују наставу тако да ученике воде ка остварењу стандарда и исхода. Неки стандарди подразумевају да ће ученици моћи да их достигну тек током 4. или 8. разреда, док друге стандарде ученици могу да достигну и раније.

На основу стандарда постигнућа, за сваки разред предвиђени су исходи, којима је описано шта ученик треба да зна и уме у оквиру одређеног предмета до краја тог разреда. Током школске године, наставници те годишње исходе конкретизују, „уситњавају“ и планирају исходе које ученици треба да остваре за сваку наставну тему која се обрађује током те школске године. Остварењем исхода из теме у тему, ученици би до краја разреда требало да остваре и опште, годишње исходе.

Да би се обезбедиле смернице наставницима за квалитетно планирање наставе, за сваки предмет постоји план и програм наставе и учења, креиран од стране државних просветних органа, који је обавезујући за све школе и наставнике у процесу планирања и објављује се у Просветном гласнику. За сваки предмет он садржи следеће: назив

предмета, разред, циљеве изучавања тог предмета у основној школи, фонд часова предмета, исходе које ученици треба да достигну до краја тог разреда, наставне теме и наставне садржаје које ученици треба да обраде током школске године да би могли да достигну те исходе, упутства за планирање и реализацију наставе и упутства за праћење напредовања ученика и оцењивање. На основу тих планова и програма, наставници планирају наставу у својој школи, узимајући у обзир и материјално-техничке могућности школе, резултате дотадашњег начина рада (између осталог, и резултате ученика на пробним и завршним испитима), резултате процене квалитета рада школе у оквиру самовредновања и спољашњег вредновања рада школе, циљева и задатака Развојног плана школе и циљева и задатака Школског програма. Програми који се ураде на тај начин, постају део новог Школског програма и обично важе током наредне четири школске године.

Програми који су креирани за овај Школски програм израђени су на горе описани начин. Пошто је један од разлога из којих се израђују школски програми да послуже као оријентација родитељима и ученицима приликом избора школе, желели смо да нови Школски програм учинимо кориснијим за родитеље и ученике него што је то раније био случај. Из тог разлога, приликом његове израде унели смо неке измене у односу на претходне школске програме. Прво, избегавано је коришћење уско стручне терминологије, која читаоцу изван просветне струке не би била јасна, а где је било неопходно користити такве термине, они су објашњени. Друго, и цео документ и његови појединачни делови су структурирани на другачији начин. Имајући у виду да су ранији школски програми били веома гломазни и, због тога, често непрегледни документи, програме у овом Школском програму организовали смо из два дела – сржни текстуални документ, који приказује специфичности наше школе кроз описе образовно-васпитних активности у нашој школи, и допунски онлајн део, у коме се налазе садржаји прописани законом, који су исти за све школе у Србији и који су представљали основу за планирање рада (програми наставе и учења који су објављени у Просветном гласнику, општа предметна компетенција и специфичне предметне компетенције, као и детаљан списак стандарда за сваки предмет за који они постоје). Ти онлајн документи садрже и фотографије, видео снимке и друге материјале који додатно илуструју начин рада у нашој школи. До тих онлајн докумената се долази преко линкова и QR кодова који се налазе на крају докумената за сваки предмет у сржном документу.

Документи који се налазе у сржном делу Школског програма организовани су тако да се приказује фонд часова тог предмета у свим разредима, затим начин на који наставници предају ново градиво и увежбавају га са ученицима, како ученике уче да уче, како их мотивишу, како се повезује оно што ученици уче из тог предмета са оним што уче из других предмета и са животом изван школе, како наставници прате напредовање ученика и како их оцењују, које садржаје у сваком разреду ученици уче и колико се тим садржајима посвећује

2.a) ПРОГРАМИ НАСТАВЕ ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА

Математика (1. – 4. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Математике у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налази на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред			
	Први	Други	Трећи	Четврти
Годишњи	180	180	180	180
Недељни	5	5	5	5

А) Начин реализовања наставе

Настава Математике а у зависности од наставне јединице, се реализује кроз низ активности које укључују активно учешће ученика. Сви садржаји распоређени су по областима и темама уз примену начела поступности, корелације, интеграције и примерености узрасту. Садржаји програма математике представљају основу за остваривање стандарда, јер је њима обухваћено све оно што ученик треба да изгради на нивоу знања. Програм наставе математике се изводи у учионицама у којима ученици седе у паровима или у групама и реализује се уз употребу текстуалних, аудитивних и визуелних наставних средстава. Делимично, настава ће се организовати и у школском дворишту приликом обраде теме која се односи на мерење и мере. Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, наставним садржајима и циљевима као и стандардима које треба остварити на једном часу математике. Врло је важно да се у настави математике примењује више, међусобно комбинованих метода рада. Избор метода зависи од: садржаја градива, типа часа, степена развоја ученика, предзнања ученика, састава одељења, броја ученика у одељењу и наставне технологије. У вези с тим у настави математике ће се користити следеће наставне методе: методе усменог излагања (објашњавање, описивање, образлагање, доказивање), методе разговора (разговор, расправа, дијалог), метода демонстрирања, метода експеримента и посматрања, метода рада на тексту, индуктивно – дедуктивна метода, илустративна метода, хеуристички приступ, метода писаних радова, практичан рад, игровне активности, интерактивна метода, метода графичких радова, учење кроз игру. Основни облици извођења програма су: фронтални, индивидуални, рад у пару и рад у групи. Да би ученици лакше схватили ново градиво, током предавања наставник црта или приказује оно о чему ученици уче, на фотографијама, видео снимцима и презентацијама, На почетку сваке теме, коришћењем апликација, презентација, видео снимака обнављамо садржаје математичких појмова.

Како би ученици лакше схватили ново градиво, током предавања користимо што више примера из свакодневног живота, користимо што више слика, апликација, наставних средстава, видео снимака, презентација... Представљање нових садржаја се реализује на: предавањем наставника (када су лекције теже) или предавањем ученика (вршњачко учење-када су лекције лакше и наставник процени да ученици уз његову помоћ могу да припреме и реализују предавање за остале ученике из одељења). Током предавања новог градива, ученици слушају, посматрају оно што наставник или ученик-предавач показује на фотографијама, огледима, презентацијама и сл., изводе закључке и учествују у дискусији. Нове појмове увежбавају израдом задатака у уџбенику, радној свесци, или наставним листићима, а на крају сваке теме израдом задатака у групи, квизовима, такмичењима заокружују знања из теме.

Пажња ученика се држи смењивањем низа игровних активности: решавањем ребуса, укрштеница, асоцијација, откривалица, извођењем експеримената, прављењем модела и слично томе, кроз које ученици истовремено уче и играју се.

Скупови

Циљ учења скупова у првом разреду је да се ученику пружи основа за формирање природног броја. Уз појам скупа објашњавамо и појам члана или елемента скупа, а то постижемо на примерима из свакодневног живота, њиховог окружења уз допуњавање дидактичким материјалом (група играчака, група деце...). За приказивање скупа користимо затворену криву или изломљену линију, показујући на конкретном примеру канапа, кроз дечије игре. Упоредујући скупове ученици у исто време броје и упознају бројност скупа која ће им помоћи и код упоређивања бројева. Вежбањем на што више примера из свакодневног живота или припремљеном материјалу постижемо да ученици повежу бројност скупа и представљање скупа бројем.

Бројеви

Усвајање појма броја заузима најважније место у настави математике. Бројеве до обрађујемо у четири етапе. Прво обрађујемо бројеве до 5, затим их упоређујемо уз помоћ знакова веће, мање и једнако надовезујући се на претходне неједнакобројне и једнакобројне скупове. Затим представљамо на бројевној правој. Након обраде бројева од 6 до 10 и њихово представљање на бојевној правој, ученици вежбају сабирање и одузимање, претходни и следећи број, за толико већи и мањи број. Као и претходне бројеве, бројеве друге десетице учимо помоћу дидактичког материјала (штапића, жетона), што ученицима омогућава да лакше сабирају и одузимају и лакше примене стечено знање и на већим бројевима до 100. У оквиру обраде десетица прве стотине примењујемо традиционалне игре, попут „Жмурке, као и бројању новчаница од 10 динара.

Спознавање улоге новца као средства за плаћање робе и услуга је врло важно практично знање које добијају у учионици, нпр. драматизујемо одлазак у продавницу, у којој купујемо школски прибор на коме су цене и један ученик плаћа на каси.

Пошто смо у првом разреду научили сабирање и одузимање до 100 без преласка десетице (сем до 20), у другом разреду прелазимо на сложеније облике сабирања и одузимања, али претходно утврђујемо сабирање и одузимање до 20 као и растављање двоцифрених бројева на збир десетица и јединица. У делу о бројевима ученици треба да прочитају, запишу, упореде бројеве прве стотине и прикажу их на бројевној правој, да

правилно сабирају и одузимају са прелазом преко десет. Објашњавајући сабирање и одузимање користимо различите врсте материјала (штапиће, жетоне, слике, графиконе). Множење је једна од операција са којима се ученици срећу у другом разреду. Појам множења се изводи из реалних ситуација са конкретним једнакобројним скуповима, па се наставља радом са бројевима. У почетку таблицу учимо уз помоћ дидактичког материјала, а крајњи циљ је да се научи напамет. Дељење је последња рачунска операција која се учи у млађим разредима. Ученици у почетку раде задатке са дидактичким материјалом, а затим прелазе на апстрактни начин и деле се бројеви. У другом разреду упознајемо и римске цифре, као други начин записивања бројева, употребом ИКТ материјала. Изграђивање појма разломака почињемо кроз игре дељења, манипулацијом очигледних средстава, модела.

Ученике подстичемо да правилно користе математички језик и термине, кроз разне математичке диктате, док способност комуникације постижемо усменим објашњењем поступка израде задатка или проблема.

У трећем разреду се уводе нови термини и проширују се постојећа знања ученика.

Пажња ученика се држи смењивањем низа игровних активности: решавањем укрштеница, асоцијација, откривалица, прављење модела и слично томе, кроз које ученици истовремено уче и играју се. Када се раде садржаји о бројевима по групама ученици могу да истражују и наводе занимљивости путем кјуар кодова. У делу о бројевима ученици треба да прочитају, запишу, упореде бројеве прве хиљаде и прикажу их на бројевној правој. Модел бројевне праве могу правити по групама и практично представљати бројеве на бројевној правој. Представљање рачунских операција врши се уз помоћ апликација и модела како би ученицима што сликовитије представили све четири рачунске операције, као и приоритет операција у изразима.

У четвртном разреду садржаји се проширују на рачунске операције са већим бројевима до 1000000. Поред утврђивања способности израчунавања вредности простих и сложених бројевних израза, развија се способност састављања бројевних израза и израза са променљивом на основу инструкција или математичког моделовања проблемске ситуације применом проблемске наставе, наставе путем открића, искуствене наставе, као и учењем кроз игру. Подразумева се познавање математичких термина (сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, чинилац, производ, дељеник, делилац, количник).

Геометрија – Положај, величина и облик предмета

У првом разреду ученици посматрају предмете у објективној стварности, положај, величину и уочавају облике и односе међу њима. Релације међу предметима већи, мањи, лево, десно, горе, доле, испред, иза, изнад, ученици уочавају и одређују према себи у односу на друга бића и предмете и у односу на тло. Уочавају, именују и класификују предмете по боји, дебљини, висини, ширини и дужини на једноставним, конкретним примерима. На предметима из околине препознају и именују круг, квадрат, правоугаоник, троугао, а затим цртају.

У другом разреду упознајемо тела облика лопте, ваљка, коцке и квадра. Упознавање започињемо посматрањем предмета у учионици, дворишту, улици и примећујемо различитост облика. После тога издвајамо предмете облика квадра и коцке и именујемо их. У другом разреду показујемо моделе геометријских тела при чему их именујемо као лопта, ваљак, квадар и коцка, указујући на визуелне разлике.

Геометрија – Линије

У првом разреду најпре упознајемо линије(криве и праве), тачку, спајање тачака линијама, отворене и затворене линије па затим тачку и дуж. Линије упознају као траг који се креће по подлози, а све то на конкретним примерима-померање штапа по земљи, креде по табли, оловке по свесци, као и вијача коју држе два ученика, ако је затегнута пример је праве линије, ако је опуштена вијача је пример криве. Цртајући ученици сами закључују да линије имају различите облике и да не зависи од дужине и положаја. Указујемо да се праве линије цртају правилним држањем оловке и лењира. До разумевања појма тачке долазимо посматрајући пресеке две или више линија. Тачке пресека мало појачају и обележе великим штампаним словом. На примеру из окружења у учионици уочавамо тачке пресека –ивице табле и стола које преносе и у свеску, у школском дворишту место стајања ученика бележимо кредом, а затим спојимо две тачке. Мењањем места добијамо више тачака пресека. Кроз игру постају мотивисанији и активнији за рад. Цртајући криве и праве линије развијају графомоторику и вештину правилне употребе прибора за цртање правих линија. Формирамо појам дужи као праве линије ограничене двома тачкама- на примеру преласка улице.

У другом разреду такође полазимо од посматрања кривих и правих предмета у окружењу(путеви, стазе, жице, чине, оловке...) анализирамо примере, цртамо их на табли. Линије представљамо трагом предмета (оловке, бојице, фломастера, штапа...) на подлози(на табли, папиру, земљи, песку...) Уочавамо криве и праве линије и на школском прибору, у торби, у учионици... Ученици цртају линије у свеску правилном употребом геометријског прибора у цртању правих линија. Тачку схватају као пресек две линије, обележавају великим словом. Када смо упознали линију и тачку, представљамо дуж као најкраће растојање између две тачке, а затим представљамо изломљене линије, столарским метром или жицом отворене и затворене. Разумевање затворене линије је важно због геометријских фигура. Упоредивање дужи вршимо „од ока“, ако је разлика у дужини очигледна, ако су дужи приближне дужине или у различитим положајима преношењем дужи. Мерењем дужине дужи сазнају да је дужина добијене дужи једнака збиру дужина које су добили сабирањем појединачних дужи. Обим правоугаоника, квадрат и троугла такође одређују на овај начин. Појам праве објашњавамо као неограничено продужавање дужи у оба смера, док полуправа настаје када дуж продужавамо само преко једне крајње тачке.

Као и код теме Бројеви, проширивање знања у теми геометрија се своди на цртање паралелних и нормалних правих, квадрата и правоугаоника уз правилно коришћење прибора за цртање. Поред тога уводи се кроз коришћење прибора за цртање и појам конструкције троугла и круга. Ако постоји могућност и способности ученици путем софтверских алата могу да цртају геометријске фигуре. У четвртном разреду се са геометријских фигура проширује садржај на геометријска тела: квадар и коцку. Кроз проблемску наставу ученици повезују појмове фигура, линија и тачка. Користи се и амбијентална настава за показивање замишљених линија на предметима у природи, као и геометријских тела у природи за израчунавање површине.

Мерење и мере

У првом разреду усвајање појма мерења и мера учимо по етапама. Прво дужине меримо од ока. Упоредујемо дужину и ширину учионице, дужине свезака, оловака, дужине страница лењира. Потом меримо јединичним релевантним дужима. Меримо дужину свеске шаком, дужину клупе лактом, дужину табле лактом, дужину и ширину књиге прстима. Меримо дужину учионице кораком наставника, кораком ниског, високог ученика, стопалима. После сваког мерења записујемо резултате. Тако упоређујемо две дужине: дужина која се мери (дужина учионице) и дужина којом се мери(корак).

Ученици уочавају суштину мерења која је упоређивање величина исте врсте. Онда објашњавамо да се мерењем, дужини коју меримо(корак) придружујемо број-то је мерни број. Анализирамо резултате, а ученици закључују различити су резултати јер су кораци били различите дужине, и онда то није права дужина учионице. Тако ученици закључују да је потребна заједничка јединица за мерење. Ученици упознају основну јединицу-метар. Показујемо им различите врсте метра(кројачки, зидарски, лењир...) и вршимо мерења. Резултате мерења записујемо. Констатујемо да не можемо све предмете измерити метром, јер су неки дужи или краћи, па су нам потребне мање и веће јединице мере. У следећој етапи решавају задатке померања тачке или фигуре у квадратној мрежи(нпр. Колико је дужина квадрата квадратне мреже дуг пут пужа до листа?)и мере различите предмете папирним метром.

У другом разреду учимо да упоређујемо дужи по величини, учимо јединице за мерење дужине мање од метра, као и да претварамо мање јединице у веће и обрнуто, а све то у блоку бројева до 100. Важно ја да ученици имају представу колико која јединица износи у природи, то постижемо практичним радом и мерењима предмета из непосредног окружења. Са појмом времена у математици први пут се ученици срећу у другом разреду. Они већ имају основну представу о времену коју су стекли у различитим животним ситуацијама. Своја знања проширују учећи дане, седмице и месеце, уче да користе календар, да прочитају колико који месец има дана, који месец је у години између два одређена месеца, и који дан је у седмици одређен датум. Кроз разне едукативне приче, игре уче имена и редослед дана у седмици, имена и редослед месеци у години, као и колико који месец има дана у седмици, Такође ће се упознати са часовником као справом за коришћење времена, научити мање јединице час и минут, као и да читају време на часовнику који су сами направили. Посматрајући часовнике, ученици читају одређено време, као и посматрањем распореда часова и уче да се оријентишу у времену. Решавају задатке у којима допуњују реченице одговарајућим јединицама за време, као и проблемске задатке.

У трећем разреду се ова тема проширује на мерење масе, запремину течности. Поред тога проширују се знања из мерења дужине и времена. Кроз експерименте, амбијенталну наставу, проблемску наставу, учење кроз игру и учење путем открића ученици уче на очигледан начин мере и мерења. У раду се користи излазак из школе и околни ресурси, као и ресурси школе. Веома је важно да ученици на примерима науче како се мере одређене геометријске фигуре. Ученици праве моделе коцке и квадрата у четвртном разреду. Поред тога треба да науче и путем одговарајућих софтверских апликација да генеришу разноврсне мреже квадрата (коцке) и симулирају њихово склапање, приказују слике истог тела из различитих правца посматрања.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, а у првом и другом млађим разреду, комуникација се обавља и са родитељима путем мејла и вајбер групе. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

На самом почетку првог разреда, ученици се на начин примерен узрасту упознају са начинима учења који одговарају различитим стиливима и охрабрују да препознају начине који одговарају и њима самима, а и типовима садржаја који се уче. Обучавају се на које начине бележе ново градиво помоћу мапа ума, математичких слика, како да користе табеле, графиконе, како да издвоје, истакну оно што је дато од оног што је тражено у задатку, начин на који рачунају, као и да користе и примењују знања у свакодневним ситуацијама.

Ученици уче и да користе различите изворе информација, упознају се са дигиталним извором информација, QR кодовима, начинима читања QR кодова (коришћење телефона у настави) и начином на који се они користе, као и дигиталних средстава која ће им омогућити коришћење Гугла, који ће им олакшати проналажење садржаја из Математике.

В) Мотивисање ученика

Применом различитих типова активности, њиховим динамичним смењивањем током наставног процеса ученици се мотивишу и на тај начин се одржава њихова пажња интересовање за рад. Применом занимљивих задатака, логичких, шaljивих, а решавају их у опуштеној атмосфери уче и играју се, или обрађујемо тему кроз плакате где могу показати креативност, као и код прављења модела (метра, квадрa, коцке...) ученици сами праве задатке за групе, повећава се мотивација ученика. Праве се и различите врсте едукативних игара, асоцијација, квизова у којима победник добија похвалу, награду - у оквиру појединачних часова или у дужем периоду – рецимо, организује се квиз такмичење по групама када заједничким радом решавају задатке и група са највише тачно урађених задатака добија награду (слаткиш, диплому) или на крају теме ученици решавају задатке, убацују своја решења у кутију, и извлачи се срећни добитник који добија симболичну награду (диплому, школски прибор и сл.). Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ментор-ученици, тј. ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења задатка, ученици који сами састављају задатке и сл.). Резултати, ученика се излажу у учионици, а радови и резултати из појединих тема и такмичења на паноима у ходницима и холовима школе, у Гугл учионици одељења, на дигиталним изложбама (на платформама Падлет и сл.) и објављују у школском часопису. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи. Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно. Оцењују се не само постигнућа ученика, већ и њихово ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао (нпр. Утврди таблицу множења и дељења, да би прецизно и тачно решавао задатке). Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Г) Повезивање наставе Математике са знањима ученика из других области и животом изван школе

Повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима Математике омогућава се да ученици схвате значај свих предмета. Ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици у истом периоду школске године обрађују одређено градиво из Математике и других предмета), а када то није могуће, користе се претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: организују се тематски дани или седмице, учитељи приликом обраде неких садржаја из Математике упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, и сл. Наставне садржаје предмета Математике могуће је повезати са свим осталим предметима.

Следи приказ садржаја који се повезују:

У оквиру теме Бројеви садржај повезујемо са српским језиком кроз правилно читање и писање бројева, основних и редних, као и Света око нас и Природе и друштва, у писању датума, или приликом учења скупа животиња, биљака. При анализи часа Математике, а која се реализује на крају сваког часа, ученици процењују успешност часа као и сопствена постигнућа због чега је веома важно повезивање са садржајима из српског језика који се односе на правилно усмено изражавање и анализу, као и кроз разне текстове као мотивација за рад и решавање текстуалних задатака; са предметом ликовна култура повезујемо кроз цртање броја предмета или бића у скупу или осмишљавање геометријских облика, фигура, линија, прављење модела који садрже поруке на разне теме; у области ликовне културе од глине вајати различите геометријске облике, повезивати вајане облике у креативне целине и композиције, низати елементе различитих облика и боја на канап, рад са различитим материјалима- обликовање са предметом музичка култура кроз слушање музике и извођење бројалица, „Учимо да бројимо“ – Б. Милићевић Коцкица; са предметом Свет око нас кроз упоређивања више, шире, дуже, затим кроз препознавање геометријских облика, израчунавања разлика у висини планина и сл. са енглеским језиком ја и моји другови, школа, бројеви од 1 - 10

У оквиру теме Геометрија- садржај повезујемо са предметом ликовна култура кроз тему Односи у видном пољу; цртање правоугаоника и квадрата са предметом српски језик кроз графомоторичку припрему за писање, а и само писање слова; са предметом физичко васпитање кроз различите игре скакања и прескакања, вежбамо примену просторних релација: десно-лево, испред- иза, напред- назад – укомпоновати поменуте релације у елементарне игре у простору, увежбавање таблице сабирања (урадити $3+4$ чучњева, а после чучњева скочити 2 пута и слично); са музичком културом кроз слушање музике;

Трећи и четврти разред: у области ликовне културе користи ликовне технике за израду орнамента, плаката, макета, геометријских облика,... композиција линија (стварање композиције линија цртањем правих, паралелних линија троуглом и лењиром и кружних линија шестаром); са предметом физичко и здравствено васпитање- вођење лопте у трчању право и вијугаво (праве и криве линије);

У оквиру теме Мере и мерење, садржај повезујемо са наставом српског језика кроз разне текстове и језичку културу; са физичким васпитањем кроз дисциплину мерење скока у даљ, мерење учioniце; са предметом физичко васпитање повезује се приликом обраде игара; са музичком културом кроз обраду песама о мерењу; садржај мерење времена

повезујемо са наставом света око нас оријентација у времену, бројевна полуправа са временском лентом.

Трећи и четврти разред: у области физичког васпитања користити стечена знања за мерење физичких способности (дужина скока удаљ, брзина трчања, дужина пређене стазе, ...), са предметом природа и друштво израчунавање на ленти времена приказивањем арапским и римским бројевима (дан, седмица, месец, година, деценија, век миленијум прошлост Србије од Немањића до Другог светског рата,) – кретање у времену

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир знања која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су их изван наставе Математике је бројање, цртање линија, коришћење новца. Наставник уважава и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење (нпр. када се увежбава садржај о мерењу, цртању линија, фигура, скупова, када они описују своја запажања). Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. да се у примерима појављују ликови из цртања, као и личности и активности које су актуелне у ученичкој популацији или конкретном одељењу).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика, што омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе страних језика (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: На контролним и писменим задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема. У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици

савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају.

Усмено испитивање: овим поступком проверава се како ученици усмено одговарају, како решавају задатке на табли, како презентују своје радове.

Остале технике: групна израда паноа, презентација, пројекта где се оцењује и развијеност међупредметних компетенција (сарадња ученика у пару, групи, способност ученика да пронађу адекватне изворе информација и да издвоје битне податке из њих, способност ученика да естетски обликују коначни производ свог рада, да самостално саставе задатак), игровне практичне активности, ангажовање ученика на часу. Наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би још боље напредовали. Иницијално процењивање из Математике се спроводи кроз писмене провере знања од другог разреда.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе. Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зума..) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални тестови, квизови и сл.). Поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање.

Ђ) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања. Највише часова је посвећено теми Бројеви.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Геометрија

На крају ове теме ученици ће моћи да: одреде међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; упореде предмете и бића по величини; уоче и именују геометријске облике предмета из непосредне околине; именују геометријска тела и фигуре; групишу предмете и бића са заједничким својством; сложе/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; разликују криву, праву, изломљену затворену и отворену линију; цртају праву линију и дуж помоћу леђира.

Кључни садржаји: Просторне релације, величина предмета и бића, геометријска тела, геометријске фигуре, права, крива и изломљена линија, затворена и отворена линија; тачка и линија, дуж.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.1 1МА.1.2.2.

Средњи ниво: 1МА.2.2.1.

Тема: Бројеви

На крају ове теме ученици ће моћи да: броје унапред и уназад и са прескоком; прочитају, запишу, упореде и уреде бројеве прве стотине и прикажу их на бројевној правој; користе редне бројеве; разликују парне и непарне бројеве, одреде највећи и најмањи број, претходника и следбеника; користе појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика; сабирају и одузимају два једноцифрена броја не записујући поступак; сабирају и одузимају до 100 без прелаза преко десетице; раставе број на сабирке и примене замену места и здруживања сабирака ради лакшег рачунања; реше текстуални задатак са једном операцијом

Кључни садржаји: Бројање, писање и читање бројева; Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој; Упоредивање бројева; Редни бројеви; Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој; Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој; Својства сабирања; Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом; Динар, кованице и новчанице до 100 динара.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.1.1. 1МА.1.1.2. 1МА.1.1.4. 1МА.1.1.5.

Средњи ниво: 1МА.2.1.1. 1МА.2.1.3. 1МА.2.1.4. 1МА.2.1.5.

Напредни ниво: 1МА.3.1.1. 1МА.3.1.2. 1МА.3.1.4.

Тема: Мерење и мере

Кључни садржаји: Мерење дужине нестандартним јединицама мере

На крају ове теме ученици ће моћи да: мере дужину задатом, нестандартном јединицом мере, разликују новчане апоене до 100 динара и упоређују њихову вредност

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.2. 1МА.1.2.3. 1МА.1.4.1.

Средњи ниво: 1МА.2.2.1.

Напредни ниво: 1МА.2.4.1.

Други разред

Тема: Бројеви

На крају ове теме ученици ће моћи да: одреде десетице најближе датом броју, усмено сабирају и одузимају бројеве до 100, користе појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац, примене замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања, усмено множе и деле у оквиру прве стотине, израчунају вредност бројевног израза са највише две операције, реше текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провере тачност решења, одреде непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом, одреде делове дате величине, изразе одређену суму новца преко различитих апоена, прочитају број записан римским цифрама и напишу дати број римским цифрама, прикажу мањи број података у табlici и стубичастим дијаграмом.

Кључни садржаји: бројеви, сабирање и одузимање, множење и дељење

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1.МА. 1.1.1. 1.МА. 1.1.2. 1.МА.1.1.3. 1.МА. 1. 1.4. 1МА. 1.1.5. 1МА. 1.3.1. 1МА. 1.3.2.

Средњи ниво: 1 МА.2.1.1. 1 МА.2.1.2. 1 МА.2.1.3. 1 МА.2.1.4. 1 МА.2.1.5.

Напредни ниво: 1.МА.3.1.1. 1МА.3.1.2. 1МА.3.1.3. 1МА.3.1.4.

Тема: Геометрија

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују дуж, полуправу и праву, одреде дужину изломљене линије (графички и рачунски), одреде обим геометријске фигуре, нацртају правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи, уоче подударне фугуре, уоче симетричне фигуре, допуне дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву.

Кључни садржаји: линија, дуж, правоугаоник, квадрат, троугао

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА. 1.2.1. 1МА.1.2.2. 1МА.1.2.3.

Средњи ниво: 1МА.2.2.1., 1МА.2.4.2.

Напредни ниво: 1МА.3.2.1.

Тема: Мерење и мере

На крају ове теме ученици ће моћи да: изразе дужину у различитим јединицама за мерење дужине, измере дужину дужи и нацрта дуж дате дужине, читају и запишу време са часовника користи јединице

Кључни садржаји: мерење

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Средњи ниво: 1МА.2.4.2

Трећи разред

Тема: Бројеви

На крају ове теме ученици ће моћи да:

прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој; прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1.000); изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1.000); подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; процени вредност израза са једном рачунском операцијом; израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; одреди десетице и стотине најближе датом броју; реши једначину са једном рачунском операцијом; одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину;

упореди разломке облика са једнаким именицима; резултат мерења дужине запише децималним бројем са једном децималом; уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);

Кључни садржаји: прва хиљада, операције, једначина, неједначина, разломак.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.1.1., 1МА.1.1.2., 1МА.1.1.3., 1МА.1.1.4.

1МА.1.1.5., 1МА.1.3.1., 1МА.1.3.2., 1МА.1.4.1., 1МА.1.4.4.

Средњи ниво: 1МА.2.1.1., 1МА.2.1.2., 1МА.2.1.3., 1МА.2.1.4., 1МА.2.1.5., 1МА.2.3.1., 1МА.2.3.2., 1МА.2.4.1., 1МА.2.4.5.

Напредни ниво: 1МА.3.1.1., 1МА.3.1.2., 1МА.3.1.3., 1МА.3.1.4., 1МА.3.1.5., 1МА.3.3.1., 1МА.3.3.2.

Тема: Геометрија

На крају ове теме ученици ће моћи да: црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; конструише троугао и круг; именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга; разликује врсте углова и троуглова; одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; опише особине правоугаоника и квадрата; преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;

Кључни садржаји: паралелне и нормалне праве, правоугаоник, квадрат, угао, квадратна мрежа.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.1., 1МА.1.2.2., 1МА.1.2.3.

Средњи ниво: 1МА.2.2.1., 1МА.2.2.2., 1МА.2.2.6.

Напредни ниво: 1МА.3.2.1., 1МА.3.2.2.

Тема: Мере и мерења

На крају ове теме ученици ће моћи да: На крају ове теме ученици ће моћи да: чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена; упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време); измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама.

Кључни садржаји: дужина, маса, запремина, време.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.2., 1МА.1.2.4., 1МА.1.4.1., 1МА. 1.4.2., 1МА. 1.4.3., 1МА.1.4.4.

Средњи ниво: 1МА.2.2.2., 1МА.2.4.1., 1МА.2.4.2., 1МА.2.4.3., 1МА.2.4.4., 1МА.2.4.5.

Напредни ниво: 1МА.3.4.1., 1МА.3.4.2., 1МА.3.4.3.

Четврти разред

Тема: Бројеви

На крају ове теме ученици ће моћи да:

прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; одреди месну вредност цифре; изврши четири основне рачунске операције у скупу $\mathbb{N} \cup 0$; састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; реши једначине и неједначине и провери тачност решења; реши проблемски задатак

користећи бројевни израз, једначину или неједначину; процени вредност израза са једном рачунском операцијом; одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; прочита и запише разломке облика n, m ($m, n \leq 10$); упореди разломке облика n, m са једнаким бројиоцима или имениоцима; сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима; прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; одреди месну вредност цифре; изврши четири основне рачунске операције у скупу \mathbb{N}_0 ; састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; реши једначине и неједначине и провери тачност решења; реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину; процени вредност израза са једном рачунском операцијом; одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; прочита и запише разломке облика $(m, n \leq 10)$; упореди разломке облика са једнаким бројиоцима или имениоцима; сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима;

Кључни садржаји: природни бројеви, операције, једначина, неједначина, разломак

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.1.1., 1МА.1.1.2., 1МА.1.1.3., 1МА.1.1.4.

1МА.1.1.5., 1МА.1.3.1., 1МА.1.3.2., 1МА.1.4.1., 1МА.1.4.4.

Средњи ниво: 1МА.2.1.1., 1МА.2.1.2., 1МА.2.1.3., 1МА.2.1.4., 1МА.2.1.5., 1МА.2.3.1., 1МА.2.3.2., 1МА.2.4.1., 1МА.2.4.5.

Напредни ниво: 1МА.3.1.1., 1МА.3.1.2., 1МА.3.1.3., 1МА.3.1.4., 1МА.3.1.5., 1МА.3.3.1., 1МА.3.3.2.

Тема: Геометрија

На крају ове теме ученици ће моћи да: прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; израчуна површину квадрата и правоугаоника; израчуна површину и запремину квадра и коцке; реши проблемске задатке у контексту мерења.

Кључни садржаји: коцка, квадар, површина и запремина

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.1., 1МА.1.2.2., 1МА.1.2.3.

Средњи ниво: 1МА.2.2.1., 1МА.2.2.2., 1МА.2.2.6.

Напредни ниво: 1МА.3.2.1., 1МА.3.2.2.

Тема: Мере и мерења

На крају ове теме ученици ће моћи да: запише резултат мерења дужине децималним бројем са највише две децимале; сабере и одузме децималне бројеве са највише две децимале; чита, користи и представља податке у табелама или графичким дијаграмима; формира низ на основу упутства; реши задатак применом различитих начина представљања проблема; именује елементе и опише особине квадра и коцке; прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; израчуна површину квадрата и правоугаоника; израчуна површину и запремину квадра и коцке; реши проблемске задатке у контексту мерења.

Кључни садржаји: површина, мерење, квадар, коцка.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1МА.1.2.2., 1МА.1.2.4., 1МА.1.4.1., 1МА. 1.4.2., 1МА. 1.4.3., 1МА.1.4.4.

Средњи ниво: 1МА.2.2.2., 1МА.2.4.1., 1МА.2.4.2., 1МА.2.4.3., 1МА.2.4.4., 1МА.2.4.5.

Напредни ниво: 1МА.3.4.1., 1МА.3.4.2., 1МА.3.4.3.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У наставку ћемо описати начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Важно је истаћи је ИОП (индивидуални образовни план) прилагођен сваком ученику понаособ у складу са његовим карактеристикама.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- Ученици на часу најпре раде већи број задатака у којима се усвајају основна правила одређеног наставног садржаја (нпр. сабирање до 5), а тек кад то савладају, прелазе на увежбавање текстуалних задатака са једном операцијом.
- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају дислексију, наставник припрема више аудио-визуелних материјала као подршку усвајању новог градива.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји (различити типови задатака-логичких, проблемских, истраживачких) везаних за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања (нпр. приликом рада на теми Мерење и мере, у првом разреду ученици се упућују да измере метром предмете различитих дужина и запишу мере).
- ИОП3 (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне школе).

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања допунске наставе:

- да ученик усвоји наставне садржаје које није усвојио током редовне наставе;
- да ученик усвоји наставне садржаје предвиђене Планом и програмом наставе, на основном нивоу;
- да ученик увежбава и понавља стечена знања и добије додатна потребна објашњења како би савладао потешкоће;
- да ученик добије индивидуалну помоћ у учењу и бољем разумевању наставних садржаја
- да ученик који због болести или било ког другог разлога није усвојио одређено наставно градиво, добије помоћ;

-да ученик кроз вежбу овлада како теоријским тако и практичним делом градива, у оквиру својих моућности.

Разреди у којима се реализује допунска настава: први, други, трећи, четврти

Фонд часова: Од првог до четвртог разреда, ученици имају наизменично, сваке друге недеље по један час допунске наставе Математике што је 18 часова годишње. 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе. Оријентациони приказ садржаја:

- први разред: Релације међу предметима: већи, мањи, лево, десно, испред-иза, горе-доле
Предмети облика лопте, ваљка, купе, квадрата; Линија, врста линије, тачка, дуж; Скупови
Цифре – писање и читање бројева, Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној
правој, Знаци +, - =, Сабирање и одузимање природних бројева до 100

- други разред: Сабирање и одузимање до 100, Математички симболи, Таблица множења
и дељења, Особине рачунских операција, Геометријска тела, Дуж, Полуправа, Права,
Јединице мере за дужину - Процењивање и мерење дужина - Седмица, дан, месец, час,
минут, Час, минут, Однос између јединица упознатих мера, Мерење и мере.

- трећи разред: бројеви до 1000, рачунске операције са бројевима до 1000 (сабирање,
одузимање, множење и дељење), мерење дужине, масе и запремине течности, паралелне
и нормалне праве, правоугаоник и квадрат, угао, троугао, површина геометријских
фигура и разломци.

- четврти разред: природни бројеви, рачунске операције са природним бројевима,
разломци, површина правоугаоника и квадрата, површина коцке и квадрата
најједноставнији облици.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе:

Додатно проширивање знања уз интересовање ученика за области наставе математике;
Садржаји додатне наставе морају, пре свега, бити везани за садржаје овог разреда и на
тај начин бити њихова интензивнија обрада. Уз то, могу да се изаберу и све друге
занимљиве теме водећи рачуна да су битно садржајне.

Разреди у којима се реализује додатна настава: четврти

Фонд часова: 1 час недељно. годишње 36 часова.

Садржаји додатне наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који
похађају овај облик наставе.

Оријентациони приказ садржаја:

Природни бројеви

Решавање сложених задатака помоћу једначина и дијаграма
Логички и комбинаторни задаци

Правоугаоник и квадрат
 Квадар и коцка
 Проблеми мерења, превожења и размештаја предмета
 Занимљиви задаци
 Такмичења

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу математике од првог до четвртог разреда у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Математике, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Математика (5. - 8. разреда)

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	144	144	144	136
Недељни	5	4	4	4

А) Циљ наставе

Циљ наставе математике у основној школи је да ученици овладавајући концептима, знањима и вештинама који су потребни за схватање појава и законитости у природи и друштву, развију основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примене стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формирају основ за даљи развој математичких појмова, као и да допринесе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развојку личности ученика.

Задаци наставе математике јесу:

- стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа и законитости у разним појавама у природи, друштву и свакодневном животу;
- стицање основне математичке културе потребне за сагледавање улоге и примене математике у различитим подручјима човекове делатности (математичко моделовање), за успешно настављање образовања и укључивање у рад;
- развијање ученикових способности посматрања, опажања и логичког, критичког, аналитичког и апстрактног мишљења;
- развијање културних, радних, етичких и естетских навика ученика, као и побуђивање математичке радозналости;

- стицање способности изражавања математичким језиком, јасност и прецизност изражавања у писменом и усменом облику;
- усвајање основних чињеница о скуповима, релацијама и пресликавањима;
- савлађивање основних операција с природним, целим, рационалним и реалним бројевима, као и усвајање основних својстава тих операција;
- упознавање најважнијих геометријских објеката: линија, фигура и тела и разумевање њихових узајамних односа;
- оспособљавање ученика за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама;
- припрема ученика за разумевање одговарајућих садржаја природних и техничких наука;
- изграђивање позитивних особина ученикове личности као што су: систематичност, упорност, тачност, уредност, објективност, самоконтрола и смисао за самостални рад;
- стицање навика и умешности у коришћењу разноврсних извора знања.

Б) Опште предметне компетенције

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Основни ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе математичког језика, једноставне математичке поступке и информационо-комуникационе технологије, саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селекује податке и примењује одговарајуће математичке поступке. Образлаже решење проблема или донету одлуку. Тумачи природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво: Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања. Критички анализира природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује користећи математички језик.

В) Специфичне предметне компетенције

Специфичне предметне компетенције су: математичко знање и резонување, примена математичких знања и вештина на решавање проблема и математичка комуникација.

Основни ниво: Примењује једноставне математичке поступке када су сви подаци непосредно дати. Примењује основна математичка знања на решавање једноставних ситуација из свакодневног живота. Решава проблеме у једноставном контексту који се

своде на једноставан рачун, решавање једначина, мерење, цртање и рад са подацима. Разуме основе писане и усмене математичке комуникације.

Средњи ниво: Примењује математичке концепте, процесе и вештине у различитим ситуацијама. Бира оптималне начине решавања проблема користећи нумеричке, алгебарске и геометријске методе. Анализира податке користећи основне статистичке методе. Уме да користи одговарајуће средство ИКТ за организацију и обраду података. Разуме захтеве сложенијих математичких задатака и решава их. Одговарајућим математичким појмовима и симболима саопштава своје ставове.

Напредни ниво: Бира математичке поступке за решавање проблема и доноси закључке. Истражује различите начине решавања проблема. Уме да примени математичка знања у анализи сложених природних и друштвених појава. Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин. Разуме и користи формални математички језик. Уме да критички дискутује о добијеним резултатима и анализира их.

Г) Исходи учења

Пети разред

Садржаји

Област/тема: Природни бројеви и дељивост

Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0 . Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.

Област/тема: Основни појмови геометрије

Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.

Област/тема: Угао

Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслагација и углови

Област/тема: Разломци

Појам разломка облика a/b ($a, b \in N$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис разломка и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упорјеђивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Примене

разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.

Област/тема: Осна симетрија

Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

Исходи

По завршетку петог разреда ученик ће бити у стању да:

- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева);
- реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева);
- примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама;
- разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце;
- одреди и примени НЗС и НЗД;
- изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке;
- правилно користи речи *и*, *или*, *не*, *сваки* у математичко-логичком смислу;
- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом;
- опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг;
- нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор;
- упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски;
- преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом;
- правилно користи геометријски прибор;
- идентификује врсте и опише својства углава (суседни, упоредни унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе;
- нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор;
- измери дати угао и нацрта угао задате мере;
- упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно;
- реши једноставан задатак применом основних својстава паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);
- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке у оба записа и преводи их из једног записа у други;
- одреди месну вредност цифре у запису децималног броја;
- заокругли број и процени грешку заокругљивања;
- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једно- ставну линеарну једначину и неједначину;
- реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину;
- одреди проценат дате величине;
- примени размеру у једноставним реалним ситуацијама;
- примени аритметичку средину датих бројева;
- сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;
- идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије;
- симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор;

– конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства.

Шести разред

Садржаји

Област/тема: Цели бројеви

Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. Приказ целих бројева на бројевној правој. Упоредивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима.

Област/тема: Рационални бројеви

Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја. Приказ рационалних бројева на бројевној правој. Упоредивање рационалних бројева. Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима. Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, c \in Q, a \neq 0$). Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.

Област/тема: Троугао

Појам троугла. Обим троугла. Једнакокраки и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима. Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла. Конструкције неких углова (60° , 120° , 30° , 45° , 75° , 135°). Основне конструкције троуглова. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударност. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.

Област/тема: Четвороугао

Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Конструкције трапеза. Делтоид.

Област/тема: Површина четвороугла и троугла

Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеза. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.

Исходи

По завршетку шестог разреда ученик ће бити у стању да:

– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе и рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису);

- одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја;
- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева;
- реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину;
- примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама;
- прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм);
- тумачи податке приказане табелом и графички;
- класификује троуглове односно четвороуглове на основу њихових својстава;
- конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова;
- уочи одговарајуће елементе подударних троуглова;
- утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности;
- конструише троугао, паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови троуглова и четвороуглова и дијагонала четвороугла);
- примени својства троуглова и четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима;
- сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама;
- одреди центар описане и уписане кружнице троугла;
- примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима;
- израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.

Седми разред

Садржаји

Област/тема: Реални бројеви

Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост $\sqrt{a^2} = |a|$. Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in R \setminus \{0\}$.

Продужена пропорција.

Област/тема: Питагорина теорема

Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{5}$, итд. Растојање између две тачке у координатном систему.

Област/тема: Алгебарски изрази

Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике

и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.

Област/тема: Многоугао

Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности.

Област/тема: Круг

Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π . Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација.

Област/тема: Обрада података

Средња вредност, медијана и мод.

Исходи

По завршетку седмог разреда ученик ће бити у стању да:

- израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција;
- одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима;
- на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима;
- одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку;
- нацрта график функције $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$;
- примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама;
- примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима;
- трансформише збир, разлику и производ полинома;
- примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома;
- растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата);
- примени трансформације полинома на решавање једначина;
- примени својства страница, углова и дијагонала многоугла;
- израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост;
- конструише ортоцентар и тежиште троугла;
- примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима;
- примени својства централног и периферијског угла у кругу;
- израчуна обим и површину круга и његових делова;
- преслика дати геометријски објекат ротацијом;
- одређује средњу вредност, медијану и мод.

Осми разред

Садржаји

Област/тема: Сличност

Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.

Област/тема: Тачка, права и раван

Однос тачке и праве, тачке и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Угао између праве и равни. Полиедар.

Област/тема: Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом

Линеарна једначина. Решавање линеарних једначина с једном непознатом. Линеарна неједначина. Решавање линеарних неједначина с једном непознатом. Примена у реалним ситуацијама.

Област/тема: Призма

Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа праве призме. Површина праве призме. Запремина праве призме.

Област/тема: Пирамида

Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде. Запремина пирамиде.

Област/тема: Линеарна функција

Линеарна функција ($y = kx + n$). График линеарне функције; нула и знак функције, монотоност. ИмPLICITНИ облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.

Област/тема: Системи линеарних једначина с две непознате

Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графичка интерпретација система. Примена у реалним ситуацијама.

Област/тема: Ваљак, купа и лопта

Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правога ваљка. Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.

Исходи

По завршетку осмог разреда ученик ће бити у стању да:

- примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту;
- примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту;

- анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом;
- представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака;
- уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту;
- реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате;
- реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате;
- израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде;
- израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте;
- примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама;
- нацрта и анализира график линеарне функције;
- учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.

Д) Образовни стандарди

Основни ниво: Ученик влада појмовима бар у смислу њиховог разликовања на класи одговарајућих примера и распознаје и користи одговарајуће термине и ознаке. Уз помоћ интерпретација (сликом, узорним примерима и сл.) способан је за основно оперисање. Очекује се да ће сви ученици, а најмање 80% њих постићи овај ниво.

Стандарди постигнућа ученика:

МА.1.1.1, МА.1.1.2, МА.1.1.3, МА.1.1.4, МА.1.1.5, МА.1.2.1, МА.1.2.2, МА.1.2.3, МА.1.2.4, МА.1.3.1., МА.1.3.2, МА.1.3.3, МА.1.3.4, МА.1.3.5, МА.1.4.1, МА.1.4.2, МА.1.4.3, МА.1.4.4, МА.1.5.1, МА.1.5.2, МА.1.5.3, МА.1.5.4.

Средњи ниво: Ученик влада појмовима тако што је оспособљен да сам издваја одговарајуће примере и уме да истиче њихова карактеристична својства. Оперире са њиховим назнакама по правилима која процедурално изражава (тачно рачуна, правилно иконички (тј. путем слике) их представља и сл.) и притом има виши степен рачунске увежбаности. Очекује се да ће око 50% ученика постићи овај ниво.

Стандарди постигнућа ученика:

МА.2.1.1, МА.2.1.2, МА.2.1.3, МА.2.1.4, МА.2.2.1, МА.2.2.2, МА.2.2.3, МА.2.2.4, МА.2.2.5, МА.2.3.2, МА.2.3.3, МА.2.3.4, МА.2.3.5, МА.2.4.1, МА.2.4.2, МА.2.4.3, МА.2.5.1, МА.2.5.2, МА.2.5.3, МА.2.5.4.

Напредни ниво: Ученик потпуно влада појмовима, оперире са њима по прихваћеним правилима која уме да исказује вербално (тј. путем природног језика) и симболички. Разуме хијерархију која успоставља односе међу појмовима по степену њихове апстрактности, уме да закључује на основи претпоставки које су формално исказане (разуме и сам изводи неке једноставније доказе) и достиже високи степен аутоматског извођења операција. Очекује се да ће око 25% ученика постићи овај ниво.

Стандарди постигнућа ученика:

МА.3.1.1, МА.3.1.2, МА.3.1.3, МА.3.2.1, МА.3.2.2, МА.3.2.3, МА.3.2.4, МА.3.2.5, МА.3.3.1, МА.3.3.2, МА.3.3.3, МА.3.3.4, МА.3.3.5, МА.3.3.6, МА.3.4.1, МА.3.4.2, МА.3.5.1, МА.3.5.2, МА.3.5.3, МА.3.5.4.

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет математика

детаљније објашњени доступни су на линку:
ceo.edu.rs/wp-content/uploads/obrazovni_standardi/kraj_obaveznog_obrazovanja/Matematika.pdf

Б) Кључни појмови садржаја наставног предмета

Пети разред

Кључни појмови садржаја: операције са природним бројевима, скуповне операције, НЗС и НЗД, врсте углова и операције са угловима, операције са разломцима, проценат, симетрије и транслација.

Шести разред

Кључни појмови садржаја: цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга, површине троуглова и четвороуглова.

Седми разред

Кључни појмови садржаја: реални број, степен, квадратни корен, Питагорина теорема, полином, многоугао, ортоцентар и тежиште, круг, број π , ротација и средња вредност.

Осми разред

Кључни појмови садржаја: сличност, линеарна функција, систем линеарних једначина, призма, пирамида, ваљак, купа и лопта.

Е) Упутство за дидактичко методичко остваривање програма

Основне карактеристике програма математике су: усклађеност са програмом математике за први циклус основног образовања и васпитања, логичка повезаност садржаја и настојање, где год је то могуће, да садржаји претходе садржајима других предмета у којима се примењују.

При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.

Садржаји програма представљају основу за остваривање исхода, јер је њима обухваћено све оно што ученик треба да изгради на нивоу знања, које представља основни услов за остваривање исхода. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су

комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење. Наставне теме ученицима ће бити презентоване уз помоћ вербално-текстуалних метода (монолог, дијалог, објашњавање, дискусија, читање, писање, квиз) илустративно-демонстративних метода (илустрације, графикони, модели, демонстрација), ИКТ метода (квиз, игра, филм, хипертекст), метода индивидуализованог приступа (прилагођен наставни материјал, прилагођени задаци, постављање другачијих захтева, осмишљавање активности за ученика у инклузији) и лабораторијско-експерименталних метода (вежбе, експеримент, практичан рад), диференцирана метода (обнављање и утврђивање на три нивоа постигнућа) и фронталног, индивидуалног и групног облика рада. У оквиру реализације наставе, посебна пажња се посвећује одржавању угледних и огледних часова и корелацији са другим наставним предметима (првенствено са физиком, хемијом, информатиком и рачунарством, техником и технологијом, али и са другим научним и уметничким дисциплинама), те повременој организацији модернијих видова наставе као што су пројектна, амбијентална и интегративна настава.

Корелације и повезивање градива са међупредметним компетенцијама

Корелација наставе математике са другим наставним предметима је кроз све разреде честа и бројна. Неки од примера тих корелација су:

- Примена рачунских операција и рад са мерним јединицама у различитим скуповима бројева корелира се са физиком и хемијом,
- Развој аналитичког мишљења у решавању задатака (природни предмети),
- Примена размере и пропорције (хемија и географија).
- Мерења и конструкције, коришћење координатног система корелира са предметима техничко и информатичко образовање и информатика и рачунарство,
- Осна симетрија у биологији,
- Разломци у музичкој култури,
- Историја математике са историјом,
- Изометријске трансформације, површина фигуре и друге теме из области геометрије (ликовна култура),
- Статистика (физичка култура, географија),
- Етимологија математичких израза (српски језик и страни језици),

Међупредметне компетенције настава математике развија на скоро свим часовима. Због природе предмета, тј наставних садржаја и наставних метода те облика рада којима се та настава реализује међупредметне компетенције се међусобно прожимају и развијају заједно кроз решавање конкретних математичких задатака. Најчешће су то компетенција за учење, сарадњу, комуникацију, рад с подацима и информацијама, решавање проблема, предузимљивост, оријентација ка предузетништву и естетичка компетенција.

Предлог за реализацију програма

Ради лакшег планирања наставе даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација знања), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Пети разред

Природни бројеви и дељивост (34; 16+18)

Основни појмови геометрије (17;7+10)

Угао (17;7+10)

Разломци (55; 23+32)

Осна симетрија (13; 5+8)

Шести разред

Цели бројеви (24; 9 + 15)

Рационални бројеви (50; 18 + 32)

Троугао (24; 9 + 15)

Четвороугао (22; 8 + 14)

Површине фигура (16; 6 + 10)

Седми разред

Реални бројеви (21; 8 + 13)

Питагорина теорема (19; 6 + 13)

Цели алгебарски изрази (48; 19 + 29)

Многоугао (21; 9 + 12)

Круг (18; 7 + 11)

Обрада података (5)

Осми разред

Сличност (16; 6 + 10)

Тачка, права и раван (12; 6 + 6)

Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом (18; 6 + 12)

Призма (14; 6 + 8)

Пирамида (16; 6 + 10)

Линеарна функција (12; 5 + 7)

Системи линеарних једначина с две непознате (15; 6 + 9)

Ваљак, купа и лопта (16; 6 + 10)

Пројектни задатак (5)

У програму су садржаји појединих тема подељени на два или три дела, због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје. Предложени редослед реализације тема:

Пети разред

1. Природни бројеви и дељивост – први део;
2. Основни појмови геометрије;
3. Природни бројеви и дељивост – други део;
4. Разломци – први део;
5. Угао;
6. Разломци – други део;
7. Осна симетрија;

8. Разломци – трећи део.

Шести разред

1. Цели бројеви;
2. Троугао – први део;
3. Рационални бројеви – први део;
4. Троугао – други део;
5. Рационални бројеви – други део;
6. Четвороугао;
7. Површина четвороугла.

Седми разред

1. Реални бројеви;
2. Питагорина теорема;
3. Цели алгебарски изрази – први део;
4. Многоугао;
5. Цели алгебарски изрази – други део;
6. Круг;
7. Обрада података.

Осми разред

1. Сличност
2. Тачка, права и равна
3. Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом
4. Призма
5. Пирамида
6. Линеарна функција
7. Системи линеарних једначина с две непознате
8. Ваљак, купа и лопта
9. Пројектни задатак

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела.

Напомена: за реализацију 4 писмена задатака (у трајању од по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Планирање наставе и учења

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре планиране исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се

тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник, збирку и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

Остваривање наставе и учења

Пети разред

Природни бројеви и дељивост – Ова тема представља природну везу са градивом првог образовног циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник и следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне полуправе.

Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема.

Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгорита, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама.

У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+r$, $0 \leq r < b$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа.

Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања.

На конкретним примерима подскупова N_0 , увести различите начине записивања скупова

уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: *сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда)*. Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац.

Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихову примену у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије – Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа *визуелизације* (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое *анализирања и апстракције* (одн. *неформалне дедукације*). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника *и, или, а нарочито ако...онда*). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање. Полазећи од појмова *тачке* и *праве* и односа *припадања* и *распореда* увести појам *дужи* и појам *полуправе* и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе.

Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правима. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи *троуглове* и *паралелограме* и начине њиховог означавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака).

Увести појмове: *кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента*. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима.

Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима.

Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије.

Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма.

Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом („паралелним преношењем“) пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслагације и повезати их са особинама паралелограма.

Угао – Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Истаћи разлику између конвексне и неконвексне области. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфавета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одго-варајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова.

Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова.

Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао.

Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правима, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки.

Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.

Разломци – Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правога односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком.

Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не

треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака.

Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији.

Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла). Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа.

Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу.

Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај.

Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се одnose на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда.

Веома важан део ове теме су проблемски – текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу.

У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене,

висине или примена аритметичке средине у спорту).

Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја.

Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.).

Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повезивању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета.

Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.

Осна симетрија – Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије.

Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осам симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор.

Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину.

Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

Шести разред

Цели бројеви - Проширивањем система N_0 , природних бројева са нулом, настаје систем целих бројева Z , као скуп који је допуњен негативним целим бројевима и на који се, са N_0 , такође проширује значење операција и релација.

Први корак у овом проширењу чини додавање негативних целих бројева скупу N_0 , а природни бројеви у том ширем скупу слове као позитивни цели бројеви. Уз то треба истаћи значење тих бројева које они имају на разним скалама (термометарској, табли лифта, приказивању прихода и расхода...). Указати на температуре -5°C , тастер лифта који носи ознаку -1 , стање на личном рачуну које има ознаку 40 000 динара и $-40\,000$ динара. У том смислу, по жељно је, на конкретним примерима, на разним скалама приказати неке позитивне и негативне температуре, нека позитивна и негативна финансијска стања, надморску висину...

Ако је n ознака за природне бројеве, онда ће $-n$ бити ознака за негативне целе бројеве и при том: n и $-n$ чине пар супротних бројева; n је апсолутна вредност за оба броја n и $-n$; броју $-n$ супротан је број n , тј. $-(-n) = n$.

Поређење целих бројева ослања се интуитивно на њиховом представљању тачкама на бројевној правој и прати представу о распореду тих тачака. Уз ту представу иде и она о усмереној дужи као „ходу“ од тачке нула до тачке која представља тај број. Треба нагласити да, када се бројевна права позитивно оријентише, кретање у супротном правцу генерише негативне бројеве. У том контексту треба указати и на геометријско тумачење апсолутне вредности целог броја и потенцирати апсолутну вредност целог броја као одстојање тачке од (координатне) нуле, истичући да цео број и њему супротан број имају једнаке апсолутне вредности, тј. једнака одстојања од (координатне) нуле.

Сабирање у скупу Z интерпретира се као настављање „хода“ тј. надовезивање усмерених дужи, у смислу да $3 + 5$ представљање наставак „кретања“ у истом смеру, а да $3 + (-5)$ представља кретање за 3 јединице у позитивном смеру и потом 5 јединица у негативном смеру. После рада са конкретним примерима (који би били систематски груписани и записивани, као на пример, $7 + 5$, $7 + (-5)$, $(-7) + 5$, $(-7) + (-5)$) треба прећи на формалну дефиницију збира целих бројева. Та формализација може уследити и касније, када ученици у потпуности овладају сабирањем целих бројева. Много је важније да ученици суштински схвате алгоритам сабирања и да тачно извршавају сабирање, него да знају да искажу дефиницију, а не знају да је примене.

Особине сабирања целих бројева (комутативност и асоцијативност) такође треба приказати кроз конкретне примере. Једноставно треба показати да $7 + (-5)$ има једнаку вредност као и $(-5) + 7$, тј. да је потпуно свеједно да ли се „крећемо“ прво у позитивном смеру за 7 јединичних дужи или у негативном смеру за 5 јединичних дужи.

Одузимање у скупу Z дефинише се као сабирање са супротним бројем, па је потребно истаћи да је у скупу Z та операција увек изводљива, тј. да више није неопходно да умањеник буде већи или једнак од умањеноца.

Приликом увођења множења у скупу Z , први корак је опет интуитиван. То, на пример, значи да проблем множења 3×2 поново сводимо на продужено сабирање, тј. на релацију $3 \times 2 = 2 + 2 + 2$. Аналогно и проблем $3 \times (-2)$ сводимо на релацију $3 \times (-2) = (-2) + (-2) + (-2)$ и кроз низ сличних примера долазимо до правила за множење позитивног и негативног целог броја.

Али и до важних последица, а то је да је $n \times (-1) = (-1) \times n = 1 \times (-n) = (-n) \times 1 = -n$. тј. да је $n \times (-m) = n \times (-1) \times m = -n \times m$. Остаје да се објасни случај множења два негативна

цела броја па производ $(-3) \times (-2)$ записујемо као $(-3) \times (-2) = -3 \times (-2) = -(-6) = 6$ (на основу већ познате једнакости $-(-n) = n$). Уопштеније $(-n) \times (-m) = -n \times (-m) = -(-n \times m) = n \times m$.

Свуда прво долазе конкретни примери множења, па се после њих дају опште формулације. Својства комутативности и асоцијативности множења илуструју се прво на конкретним примерима, а тек потом се и формално изводе на основу дефиниције множења. На сличан начин, преко примера и кроз задатке, треба илустровати и својство дистрибутивности. Кроз примере треба и показати да скуп Z није затворен за дељење, тј. да количник два цела броја није увек цео број.

Уврстимо и ову важну напомену: наративно изражавање дефиниција и својстава је дидактички врло оправдано, али тек када ученици стекну искуство кроз примере и задатке треба дати прецизну математичку формулацију (а не да се прво искажу правила, а потом да се на основу датих правила решавају задаци).

На крају ове теме треба дати преглед основних својстава операција у скупу Z користећи a, b, c итд. као ознаке за променљиве (а не оне којима се истиче знак целог броја).

Рационални бројеви - Проширивање скупа ненегативних рационалних бројева тече на потпуно аналоган начин као и проширивање скупа N_0 , при чему се треба позивати на одговарајуће поступке примењене у случају конструкције система Z и тиме скраћивати излагање. Када је $r \in Q^+$, негативне рационалне бројеве треба означавати пишући $-r$ и избегавати непотребно нагомилавање заграда. Дељење у систему рационалних бројева Q осмишљава се као множење реципрочним бројем, па треба истаћи да је сад та операција увек изводљива (сем дељења нулом, кад треба рећи да такво дељење нема смисла). На крају, систематизују се основна својства операција у скупу Q .

Решавање линеарних једначина и неједначина обрађивати после проширења бројевних система до скупа Q рационалних бројева. Тек у овом скупу је то решавање изводљиво без познатих ограничења. Позната правила решавања једначина и неједначина наведеног облика треба повезати и објаснити одговарајућим особинама операција у скупу Q : ако је $a = b$, онда је $a + c = b + c$, ако је $a < b$ онда је $a + c < b + c$ итд. На пример, неједначина $5 - 3x < 6$ се може решавати следећим корацима: $5 < 6 + 3x$ (обема странама додато $3x$), $-1 < 3x$ (обема странама додато -6), $3x > -1$, $x > -\frac{1}{3}$ (обе стране помножене са $\frac{1}{3}$). Пожељно је приликом објашњавања користити модел теразија. Кад се бирају нешто сложенији примери једначина и неједначина, непозната треба да фигурише само једанпут (на пример, $3 \cdot (7x - 4) = 25$). Решавајући текстуалне проблеме састављањем и решавањем одговарајућих једначина и неједначина, утврђују се научени поступци и сагледава њихова примена.

У делу који се односи на примену, најпре увести појам координатног система (апсцисна и ординатна оса, јединична дуж, квадранти), као и појам координата као уређеног пара који одређује положај тачке у координатној равни. У овом делу постоји могућност за понављање појмова из претходне године, одређивање осно и централно симетричних тачака и објеката у координатном систему у односу на координатне осе и координатни почетак, као и translације тачака или познатих геометријских објеката за задати вектор. Обрадити одређивање растојања између две тачке само када оне имају једнаке вредности апсциса или ордината, а одређивање средишта дате дужи у координатном систему

повезати са појмом аритметичке средине из петог разреда.

Након усвајања основних појмова, ученици могу да прошире знања из петог разреда и приказују податке о зависним величинама табелама, тачкастим, линијским или стубичастим дијаграмима (и са вишеструким стубићима). Важно је да се ученици оспособе да „читају“ графиконе и уочавају зависности међу величинама и у случајевима када оне нису приказане директно на графикону или табели (пређени пут – брзина, број килограма – цена и сл.). У овом делу ученици би на једном делу часова, када савладају основне појмове, могли да се оспособе за елементарно коришћење неког од бесплатних динамичких софтвера за приказивање објеката у координатном систему и за цртање дијаграма.

Након понављања о појму размере из претходног разреда, увести појам пропорције и коефицијента пропорционалности. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање са већ познатим садржајима Математике (проценти) и других предмета (Физика, Географија, Биологија, Информатика) у циљу израчунавања непознатог члана пропорције.

Кроз практичне примере, увести појам директне и обрнуте пропорционалности уз приказ зависности директне пропорционалности у координатном систему. Директну пропорционалност приказивати графички у координатном систему и условом $y = kx$, при чему се не уводи општи појам функције, а може се поменути назив график линеарне функције. График линеарне функције повезати са практичним примерима из свакодневног живота и других предмета.

Троугао - Основни циљ наставе геометрије је да се настави прелаз, започет у петом разреду, са нивоа визуелизације на ниво анализирања и апстракције са првим корацима према дедукцији. Због тога треба инсистирати на правилним формулацијама, закључивању, коришћењу логичких везника (*и, или, ако...онда*), али не треба претеривати у строгости код појединих дефиниција и доказа. Изузетно је значајно да се садржаји повезују са познатим појмовима и тврђењима из претходних разреда. У неким једноставнијим ситуацијама дати потпуне доказе тврђења.

Појам троугла повезати са познатим појмом затворене изломљене линије, а обим троугла повезати са збиром дужина дужи.

Повезати тврђење о збиру унутрашњих углова троугла са познатим својствима трансверзалних углова и анализирати својства спољашњих углова троугла. Ученике навикавати да систематски и прецизно користе одговарајуће ознаке при обележавању страница, темена и углова троугла. Инсистирати да класификацију троуглова на оштроугле, правоугле и тупоугле усвоје сви ученици.

Појмове једнакокраког и једнакостраничног троугла повезати са осном симетријом и инсистирати да ученици прихвате да се наспрам једнаких углова у троуглу налазе једнаке странице и обрнуто. Објаснити чињеницу да се наспрам дуже странице у троуглу налази већи угао и обрнуто, као и теорему о неједнакости троугла. Увести висину троугла као дуж која садржи теме троугла и нормална је на праву одређену наспрамном страницом, али не помињати ортоцентар, који је предвиђен за седми разред. Конструкције висине лењиром и шестаром повезати са знањима из петог разреда – конструкцијом нормале из тачке на праву.

Објаснити најпре конструкције угла од 90° и 60° , а затим увежбати конструкцију симетрале угла лењиром и шестаром и подсетити ученике на конструктивно сабирање и одузимање угла. На овај начин конструисати углове од 30° , 15° , $7^\circ 30'$, 75° , $22^\circ 30'$, $52^\circ 30'$ и друге углове. Указати на разлику између конструкције неког угла и цртања помоћу угломера.

Јасно истаћи да је у (геометријским) конструкцијама дозвољена употреба само обичног лењира и шестара. Важно је са ученицима поновити конструкције нормале на праву из дате тачке и паралеле дате праве кроз тачку која не припада тој правој.

Након претходних уводних садржаја о троуглу, обрадити основне конструкције троуглова: (СУС) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла између њих; (УСУ) конструкција троугла када је дата дужина једне странице и мера угла који на њу належу; (ССС) конструкција троугла када су дате дужине све три странице; (ССУ) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла наспрам веће од њих. Сваку од основних конструкција треба да прати одговарајуће тврђење о одређености страница и угла троугла. Нпр. тврђење за СУС конструкцију треба да гласи: ако су дате две странице троугла и угао између њих, онда су одређене величине свих углова и свих страница тог троугла. На примерима илустровати ситуације када није могуће конструисати одговарајући троугао: у случају УСУ ако је збир датих углова већи од 180° ; у случају ССС ако дате дужи не задовољавају неједнакости троугла. На примерима показати да у случају када су задате две странице и угао наспрам краће од њих постоје три могућности (задатак има два решења, једно решење или нема решења), али не инсистирати на оваквим задацима. На часовима вежбања, кроз задатке истицати специфичности у вези са конструкцијама једнакокраких, једнакостраничних и правоуглих троуглова. (Сложеније конструкције троуглова планиране су за седми разред.)

Обрада појма подударности међу троугловима природно се дели на три фазе. У првој фази увести појам подударности ослањајући се на визуелну перцепцију и геометријску интуицију ученика. Два троугла сматрамо подударним ако се један од њих може пренети тако да потпуно поклопи други, односно ако се ти троуглови разликују само по свом положају (у равни) и осим тога не постоји било каква друга разлика међу њима (по облику и димензијама). У овој фази, најважније је да ученици уочавају парове одговарајућих страница и парове одговарајућих углова два подударна троугла. Друга фаза је упознавање са ставовима подударности. Тврђења СУС, УСУ, ССС, ССУ, раније формулисана у вези са основним конструкцијама, треба да послуже за формулацију одговарајућих ставова. Нпр. тврђење СУС треба да буде преформулисано у став СУС: Ако су две странице и њима захваћени угао једнаки двема страницама и њима захваћеним углом другог троугла, онда су ти троуглови подударни. У другој фази од ученика захтевати примену ставова само у најједноставнијим случајевима. Прецизније, треба се ограничити искључиво на задатке: у којима су дата (нацртана или описана) два троугла за које се непосредно (са слике или из текста) могу уочити једнакости из услова неког става; у којима се захтева од ученика да уочи који став се може применити и да одреди једнакост осталих парова одговарајућих страница, односно углова.

Кроз задатке наведеног типа истицати специфичности у случајевима када треба утврдити подударност једнакокраких, једнакостраничних, односно правоуглих троуглова. У трећој фази обраде подударности, применом ставова треба извести особине централне и осне

симетрије које су ученицима познате из петог разреда. Оваква примена ставова подударности пре свега се односи на детаљна објашњења наставника, кроз која ће ученици постепено усвајати дедуктивни начин закључивања. Доказати најважнија тврђења о симетрали дужи и симетрали угла и из њих касније извести одговарајуће закључке о центру описане и уписане кружнице троугла. (У седмом разреду биће обрађени појмови *ортоцентар*, *тежишна дуж* и *тежиште*, особине у вези са њима, као и сложеније примене ставова подударности.)

Четвороугао - У овој области треба обрадити дефиниције и основна својства четвороуглова: паралелограма, квадрата, правоугаоника, ромба, трапеза и делтоида. Истицати и логичку повезаност ових фигура (квадрат је правоугаоник, правоугаоник је паралелограм, ромб је паралелограм). Посебно је важно нагласити да све особине паралелограма задовољавају и квадрат, правоугаоник и ромб, али да и сваки од њих има своје специфичне особине. Велики број особина троуглова треба поновити и искористити приликом откривања особина четвороуглова.

Запазити да се четвороугао разлаже на два троугла (дијагоналном), ослањајући се на теореме о угловима троуглова доћи до одговарајуће теореме о угловима четвороуглова. Паралелограму посветити највећу пажњу и пре свега обновити научено о паралелограму у петом разреду. На основу наученог о паралелограму у петом разреду као и наученог о подударности троуглова и централној симетрији, осној симетрији и транслацији у шестом разреду, изводе се особине паралелограма и услови да четвороугао буде паралелограм. Важно је доказати својства паралелограма. Нагласити да су тачни и обрати неких теорема у вези са паралелограмом.

Треба се ослањати на карактеристична (и изведена) својства при извођењу једноставнијих конструкција поменутих геометријских фигура и конструкције са њима повезаним елементима (дужима, угловима и дијагоналама). Сваки задатак са конструкцијом искористити за обнављање основних особина четвороугла који се конструише.

Обновити појам усмерених дужи и вектора (интезитет, правац, смер, једнакост вектора). Увести појам супротног вектора и множења вектора бројем. Објаснити поступак сабирања вектора надовезивањем вектора. Повезати сабирање вектора са паралелограмом, дијагоналном паралелограма. Одузимање вектора увести као сабирање вектора при чему се један вектор сабира са супротним вектором другог вектора.

Трапез дефинисати као четвороугао који има тачно један пар паралелних страница. Разлагањем трапеза на паралелограм и троугао или паралелограм и два троугла проучити његова својства. Такође, иста разлагања применити приликом конструкције трапеза и тако извођење конструкције трапеза свести на оне конструкције које су ученицима већ познате. Код увођења појма средње линије троугла и трапеза и њихових својстава треба се ослонити на знања о векторима.

Увести појам и особине делтоида. Није предвиђена конструкција делтоида.

Површина четвороугла и троугла - Појам површине, којој је посвећено доста пажње, ученици су упознали у првом циклусу. Важно је обновити јединице које се користе за мерење површине. Показати и израчунавање површине неких једноставнијих фигура нацртаних у квадратној мрежи, при чему је један квадрат те мреже изабран за јединицу

мере. Једначење површина геометријских фигура осмишљава се на класични начин, ослањајући се на појмове разложиве једнакости. При томе се узима да су површине подударних троуглова једнаке.

Полазећи од формуле за површину правоугаоника, допуњавањем и разлагањем, изводе се формуле за површину паралелограма, троугла и трапеза. Обрадити израчунавање површине четвороуглова са нормалним дијагоналама: квадрат, ромб, делтоид, као и израчунавање површине произвољног четвороугла разлагањем на познате геометријске фигуре. Укључити практичне примене рачунања површина реалних објеката, и кроз ту примену константно обнављати јединице за мерење дужине и површине. Осим тога, важно је обрадити и ситуације у којима се рачуна површина фигура задатих у координатном систему.

Седми разред

Реални бројеви – Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q , на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број.

При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису.

Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности $\sqrt{4}$ и решења једначине $x^2 = 4$.

У даљем раду показати да неке једначине облика $x^2 = a$ (на пример $x^2 = 2$) немају решења у скупу рационалних бројева, тј. да се у скупу рационалних мерних бројева не може израчунати мерни број странице квадрата чија је површина 2 (не инсистирати да ученици репродукују одговарајући доказ). На тај начин мотивисати увођење ирационалних бројева, јер из претходног следи да осим рационалних бројева треба имати на располагању и неке друге бројеве (на пример оне чији квадратни корен није рационалан број). Тада се уводи скуп реалних бројева као унија два дисјунктна скупа – скупа рационалних и скупа ирационалних бројева. Сада је природно и да се „рационална“ права прошири у реалну праву и покаже како на таквој реалној правој постоје рационалне и ирационалне тачке. Нагласити, међутим, да скуп (позитивних) ирационалних бројева, осим квадратних корена рационалних бројева, садржи и многе друге елементе, од којих ће неки бити поменути касније (рецимо број π).

На конкретним примерима ученици треба да уоче да сваки рационалан број има коначну или бесконачну периодичну децималну репрезентацију, а ирационални бројеви бесконачну непериодичну репрезентацију и обратно (ове чињенице не треба доказивати у општем случају). При израчунавању вредности корена и рачунања са коренима, када су њихове вредности ирационални бројеви, користити калкулатор или расположиве софтвере.

За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну

репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокругљивања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, посматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокругљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила.

Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева.

Основна својства операције кореновања у R^+ треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост $\sqrt{a^2} = |a|$ и њено тумачење.

У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности $y = kx$ коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање угла троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

Питагорина теорема – Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могу се користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. На примеру египатског троугла експериментом са конопцем, цртежом или симулацијом на неком од динамичких софтвера упознати ученике са теоремом, а затим је и исказати и дати комплетан доказ. Потребно је да ученици схвате концепт Питагорине теореме, а не да напамет науче исказ. У том циљу током вежбања инсистирати на различитим ознакама катета и хипотенузе, као и различитим положајима самог правоуглог троугла, како би се ученици оспособили да Питагорину теорему користе касније у образовању у различитим задацима из планиметрије, стереометрије и тригонометрије. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много. Формулисати обрат Питагорине теореме и применити га у задацима.

У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и једнакокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему.

Уколико наставник има техничких могућности у учионици, након усвајања Питагорине теореме на традиционалан начин, део ове теме може обрадити коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера који ученицима може још очигледније дочарати

Питагорину теорему и примену теореме у различитим геометријским задацима и проблемима из свакодневног живота.

Цели алгебарски изрази – У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложивоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису.

Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) и формула за квадрат бинома (у облику $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$).

У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина). Затим треба увежбати то растављање коришћењем претходно наведених формула (али сада записаних у облику $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$), односно $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), као и формуле за разлику квадрата. Примере растављања тзв. непотпуног квадратног тринома обрађивати само на додатној настави. Сем поменуте примене на решавање једначина (на пример, облика $ax^2 + bx = 0$ и $x^2 - c^2 = 0$), овде се могу приказати примери решавања геометријских проблема за које је потребно познавање операција са полиномима.

Многоугао – Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи основу симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуже дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга.

Кроз разноврсне примере и задатке (који се односе на троуглове, четвороуглове и правилне многоуглове) истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код ученика вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције. Посебно треба издвојити 1) конструкције троуглова које поред датих страница/углова одређује и једна

висина, односно тежишна дуж; 2) конструкције паралелограма и трапеза које поред датих страница/ углова одређује и висина; 3) конструкције делтоида; 4) конструкције правилних многоуглова са 3, 4, 6, 8 или 12 темена које одређује страница, односно полупречник описаног/уписаног круга. На примерима илустровати ситуације када конструктивни задатак има више решења или нема решења, али не инсистирати на оваквим задацима. Израчунавање обима и површине многоугла илустровати разноврсним примерима и задацима.

Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључити и одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг – Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π , ученике треба информативно упознати са његовом ирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1.

У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ротације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији.

Обрада података – Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневной пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих ...). Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али ни превелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...). Предлог је да се пет расположивих часова реализује по следећем плану.

час	Садржај рада	Активности наставника и ученика
1.	Избор теме истраживања. Конструкција анкетних питања.	Наставник објашњава пројектни задатак, а ученици предлажу теме за истраживање и 5–6 анкетних питања.
2.	Упутство за анкетирање. Спровођење истраживања	Сваки ученик добија по 4–5 анкетних листића.

	анкетирањем.	
3.	Обнављање и доградња појмова: узорак, нумеричка и процентуална расподела, графички приказ. Увођење нових појмова: средња вредност, медијана и мод.	На једном (нумерички потпуно припремљеном) примеру се илуструју сви наведени – познати и нови појмови.
4.	Подела ученика на групе. Упућивање у начин обраде података добијених анкетирањем. Обрада резултата анкете.	Формирају се нехомогене истраживачке групе. Свака група обрађује једно питање за које је задужена (може се користити и Excel) и припрема презентацију резултата.
5.	Презентација резултата анкете.	Групе приказују резултате свог истраживања (таблични приказ резултата обраде питања из анкете, процентуалну расподелу, графички приказ, израчунавање средње вредности, медијане и мода), тумаче добијене резултате и изводе закључке.

Осми разред

Сличност – Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала (ако су три дужи дате нумерички). Поставити питање како проблем решити конструктивно (ако нису дати нумерички подаци), тј. ако се знају три дужи, како одредити четврту геометријску пропорционалу. На примерима објаснити и појам самерљивих дужи (основица и средња линија троугла, растојање од тежишта до темена и тежишна дуж ...) и несамерљивих дужи (страница и дијагонала квадрата).

Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Обрат Талесове теореме се може (али и не мора) доказати. Увежбавања везана за примену Талесове (и обратне) теореме организовати поступно тако да се и нумерички и конструктивно размотре могући случајеви примене. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове.

Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Дефиницију сличности троуглова и појам коефицијента сличности увести природно, разматрањем разних ситуација (када је реч о сличним троугловима и онима који то нису). За извођење тврђења о пропорционалности страница сличних троуглова (и обратне теореме), као и за формулацију ставова сличности искористити Талесову теорему. Увежбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова.

Примену сличности троуглова реализовати на примерима из историје математике

(легенда о томе како је Талес измерио висину Кеопсове пирамиде), практичним примерима примене (мерење широке реке без преласка на другу обалу, мерење висине брда..) и примени сличности на правоугли троугао (доказ Питагорине теореме, релација између висине правоуглог троугла и одсечака на хипотенузи...).

Тачка, права и раван – Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Посебну пажњу треба посветити односима *паралелно* и *нормално* (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Обновити Питагорину теорему и илустровати њену примену примерима и задацима у вези са ортогоналним пројектовањем дужи на раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима. Користећи основне примере полиедара (посебно оне који одговарају познатим реалним објектима) анализирати облик и број страна полиедара. Обновити својства коцке и квадра и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме.

Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и сл. Будући да развоју ових способности значајно доприноси вештина представљања просторних односа сликама у равни, неопходно је код ученика подстицати вештину цртања (слободном руком и геометријским прибором) просторних фигура. Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и испрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица просторне фигуре у односу на изабрани правац посматрања, као и да учачају елементе (пре свега праве углове) просторне фигуре који нису веродостојно приказани на равној слици.

Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом – Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. На самом почетку, једначине и неједначине су решавали користећи везе међу операцијама (учачавањем непознатог сабирка, чиниоца, умањеника, умањивоца, дељеника или делиоца), а касније користећи методу теразија. Ова претходна знања представљају темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина.

На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$: у случају да је $a \neq 0$ и $b \in \mathbb{R}$ има јединствено решење, у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и у случају да је $a = 0$ и $b = 0$ има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење).

У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима.

Ученици треба да овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax = b$.

Укључивати и примере једначина које се свде на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о: апсолутној вредности (само случај $|ax + b| = c$), формулама за квадрат бинома и разлику квадрата (случајеви када се квадратни чланови анулирају), условима под којима су производ, односно количник једнаки нули.

На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика (у

случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном запису.

Решавајући текстуалне проблеме, укључујући оне из сродних предмета, као и из реалног контекста, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих једначина и неједначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.

Призма и пирамида – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела.

Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадрата. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула (за призму: $P = 2B + M$ и $V = BH$, за пирамиду: $P = B + M$ и $V = 1/3 BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела.

На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме и пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.

Линеарна функција – Најпре поновити појам функције директне пропорционалности и њеног приказивања у координатном систему који је обрађиван у седмом разреду. Увести затим појам линеарне функције једне реалне променљиве ($y = kx + n$), не помињући општи појам функције. Показати да је график те функције права, уз посебно разматрање случајева $k = 0$, $k > 0$, $k < 0$, као и $n = 0$, $n > 0$, $n < 0$. Увести појмове: нула функције, знак функције, растућа и опадајућа функција и објаснити како се они илуструју на графику и како зависе од вредности коефицијената k и n . Ученици треба у потпуности да овладају поступком цртања графика линеарне функције и његовог анализирања, тј. „читања“ својстава те функције када јој је график задат. Обрадити својства линеарне функције када је она задата имплицитном релацијом $ax + by = c$.

Системи линеарних једначина с две непознате – Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика $ax + by = c$, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различит од нуле) права и да умеју да нацртају тај график.

Уводи се и појам система две линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева. Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате.

Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина,

при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.

Ваљак, купа и лопта – Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Као и код призме и пирамиде, ради бољег уочавања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе, израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака.

При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогije између призме и ваљка, односно пирамиде и купе. Ту аналогiju користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука.

Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота.

Пројектни задатак – Програмом је планиран и један пројектни задатак, по избору наставника и ученика.

Примери могућих пројектних задатака:

1. Конструкција теста из математике за завршни испит

Ученици се поделе у групе нехомогених математичких знања, тако да свака група има најмање три ученика. Свака група има задатак да састави низ од 20 задатака, уз следеће услове:

- да 9 задатака буду задаци основног нивоа, 7 средњег нивоа и 4 напредног нивоа;
- да по 5 задатака буде из области *Бројеви и операције са њима* и *Алгебра и функције*, 6 из области *Геометрија* и по 2 задатка из области *Мерење* и *Обрада података*.

Област и ниво за сваки од задатака у тесту одређује наставник у договору са ученицима. Улога наставника је да координира рад група, по потреби помаже ученицима, проверава да ли су тестови конструисани по договореној методологији, организује израду теста тако да сваки ученик решава тест у чијој конструкцији није учествовао (ученици једне групе решавају појединачно тест друге групе), организује прегледање тестова и презентацију резултата. Ученици врше избор задатака, решавају задатке, израђују кључ теста и припремају тест и кључ у неком програму за обраду текста, решавају тест друге групе, прегледају урађене тестове које је њихова група конструисала, обрађују добијене резултате и презентују их.

Овај задатак може бити веома користан за ученике који се припремају за завршни испит, а мотивација за реализацију ће бити на повишеном нивоу.

2. Коришћење динамичког софтвера

У циљу боље припреме за завршни испит, ученици могу током целе године припремати аплете коришћењем неког од бесплатних динамичких софтвера. Подељени у групе могу сами бирати области којима ће се бавити. Након договореног временског периода групе

представљају свој рад осталима и на тај начин обнављају или утврђују градиво, а подстиче се и вршњачко учење. На овај начин ученици осмог разреда остављају својој школи вредан радни материјал који ће бити од користи осталим генерацијама, а који ће се временом усавршавати и на тај начин формирати база аплета за наставу. Неке од могућих тема су: график линеарне функције; решавање неједначина са апсолутним вредностима; конструкције углова, троуглова и четвороуглова; израчунавање површина геометријских објеката; централна и осна симетрија, translација и ротација; решавање једначина (проблеми кретања); сабирање и одузимање вектора.

Скоро све наставне теме у осмом разреду основне школе омогућавају да се приликом увежбавања, обнављања, систематизације и проверавања садржаја значајна пажња посвети примени усвојених знања на практичне проблеме из свакодневног живота. Примена стечених знања на конкретне задатке из праксе има за циљ да ученике оспособи за решавање разних, а конкретних проблемских ситуација и увери у значај математике за општи развој и технолошки напредак цивилизације, данас и кроз историју.

Динамички геометријски софтвери могу бити веома корисни за успешно остваривање исхода који се односе на геометрију простора, линеарну функцију, једначине и системе једначина. Софтверски алати су посебно препоручљиви за илустрацију својстава ортогоналне пројекције, приказивање исте просторне фигуре у различитим положајима, односно посматрање исте фигуре из различитих праваца, цртање и анализу графика линеарне функције, графичко решавање система итд.

Праћење и вредновање наставе и учења

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, саосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.

Ж) Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године обавља се иницијалним, формативним и сумативним оцењивањем на основу критеријума за оцењивање који доноси стручно веће математичара.

Иницијално оцењивање спроводи на почетку процеса учења, односно на почетку школске године и служи да се установе вештине, способности, интересовања, искуства, нивои постигнућа или потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. Мери се испуњеност исхода везаних бројеве и операције са њима, алгебру и функције, геометрију, мерење и обраду података. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. Спроводи се на једном или на неколико часова применом различитих метода и техника оцењивања.

Формативно оцењивање јесте редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру математике, активности (пројектних задатака и слободних наставних активности), као и праћење владања ученика. Формативно оцењивање садржи повратну информацију о остварености прописаних исхода и стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру предмета, предузете активности од стране наставника за унапређивање постигнућа ученика, процену њихове делотворности и јасне и конкретне препоруке за даље напредовање. Формативне оцене се по правилу евидентирају у педагошкој документацији наставника, у складу са овим правилником и најчешће се односе на редовно праћење напретка постигнућа ученика, начин како учи, степен самосталности у раду, начин остваривања сарадње у процесу учења са другим ученицима и други подаци о ученику битни за праћење.

Сумативно оцењивање јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта из математике. Оцене добијене сумативним оцењивањем су по правилу бројчане.

Сумативне оцене се евидентирају у прописаној евиденцији о образовно-васпитном раду (у даљем тексту: дневник), а могу бити унете и у педагошку документацију, у складу са овим правилником.

Методe и технике формативног и сумативног оцењивања у математици остварују се путем непосредног посматрања, посредног испитивања (писаног и усменог) и анализе производа (кроз пројектне задатке). Најчешће коришћене методе и технике оцењивања у математици су интервју, задаци, писане провере (писмени задаци, контролни задаци, тестови, допетнаестоминутне провере), домаћи задаци, самооцењивање, оцењивање групног рада, презентација, пројекат и портфолио.

3) Начин прилагођавања

Напредовање сваког ученика се редовно прати и бележи у педагошкој евиденцији наставника и електронском дневнику. За ученике који напредују изузетно успешно и за ученике који имају потешкоћа у савладавању градива, спроводе се различита прилагођавања и додатне врсте подршке. Напредним ученицима се омогућава да брже прелазе градиво и задају им се додатни задаци за рад на часу и код куће, како би проширили знања и максимално искористили свој потенцијал. У зависности од процене наставника и ПП службе, могу бити укључени и у индивидуални образовни план за надарене ученике (ИОПЗ). Такође, имају могућност да се укључе у рад додатне наставе и да се припремају и учествују на такмичењу, које за ученике од петог до осмог разреда организује Друштво математичара Србије, а могу бити одређени и за менторе слабијим ученицима, што може имати позитиван ефекат на њихов лични и социјални развој. С друге стране, ученици који имају слабија постигнућа и одређене тешкоће у учењу могу посећивати часове допунске наставе, како би добили додатна објашњења од стране наставника и прилику да додатно вежбају градиво које им није довољно јасно. Помоћ могу добити и од ученика ментора у одељењу. У сарадњи са психологом и педагогом школе, за њих се може припремити и индивидуални образовни план, који може подразумевати да се прилагоди начин на који наставник ради са учеником (нпр. материјали које добија за рад на часу, да ли ће више бити оцењиван усмено или писмено, додељивање ученика ментора, седи близу наставника и сл.), а може се односити и на

ослобађање ученика од неких делова градива и исхода и стандарда које ученик треба да достигне или њихове измене.

И) Наставна средства

Пети разред

Уџбенички комплет:

- Математика 5, уџбеник за пети разред, Петар Огризовић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2018.
- Математика 5, збирка задатака за пети разред, Петар Огризовић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2018.

Шести разред

Уџбенички комплет:

- Математика 6, уџбеник за шести разред, Тамара Малић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2019.
- Математика 6, збирка задатака за шести разред, Марина Јовановић Светлик, Тамара Малић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2019.

Седми разред

Уџбенички комплет:

- Математика 7, уџбеник за седми разред, Тамара Малић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2020.
- Математика 7, збирка задатака за седми разред, Јелена Сузић, Марија Микић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2020.

Осми разред

Уџбенички комплет:

- Математика 8, уџбеник за осми разред основне, Тамара Малић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2021.
- Математика 8, збирка задатака за осми разред, Јасна Маричић Мириловић, Тамара Малић, издавачка кућа Нови Логос, Београд 2021.

Остала средства

Прибор за геометрију, слике, постери, модели, магнетне табле, рачунар, пројектор, интернет, мултимедијални садржаји, калкулатор, мобилни телефон (као извор информација).

Ј) Допунска настава

Оријентациони програм; 36 часова годишње (осми разред 34), 1 час недељно. Назначени број часова (у загради), за поједине теме, је оријентациони и може да се повећа или смањи у зависности од потреба ученика.

Пети разред:

Природни бројеви и дељивост (9). Основни појмови геометрије (4). Угао (4). Разломци (16). Осна симетрија (3).

Шести разред:

Цели бројеви (6). Рационални бројеви (13). Троугао (6). Четворугао (6). Површине фигура (5).

Седми разред:

Реални бројеви (5). Питагорина теорема (6). Цели алгебарски изрази (13). Многоугао (5). Круг (5). Обрада података (2).

Осми разред:

Сличност (4). Тачка, права и раван (3). Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом (5). Призма (4). Пирамида (5). Линеарна функција (4). Системи линеарних једначина с две непознате (4). Ваљак, купа и лопта (5).

К) Додатна настава

Оријентациони програм; 36 часова годишње (осми разред 34), 1 час недељно.

Назначени број часова (у загради), за поједине теме, је оријентациони и може да се повећа или смањи за један час. Такође, изврстан број часова (највише 5) може да буде искоришћен за решавање задатака са математичких такмичења или задатака који по свом садржају излазе из оквира препоручених тема.

Пети разред:

Природни бројеви и дељивост (4). Коцка и квадар - површина и запремина (3). Скупови и скуповне операције (4). Основни појмови геометрије (4). Пребројавање скупова тачака, фигура и бројева (3). Прости и сложени бројеви. НЗД и НЗС (4). Једнакост и упоређивање разломака (3). Сабирање и одузимање разломака (4). Угао (3). Диофантове једначине у скупу природних бројева (4).

Шести разред:

Операције са разломцима. Примене разломака - једначине и неједначине, проценти (4). Осна симетрија (2). Цели бројеви и операције с њима (3). Троугао - углови троугла, врсте троуглова, односи страница и углова (3). Дељивост, прости и сложени бројеви. Еуклидов алгоритам (3)

Сабирање и одузимање рационалних бројева (3). Пребројавање скупова тачака, фигура и бројева (3). Дирихлеов принцип (3)

Троугао - подударност, центри описане и уписане кружнице (3). Операције са рационалним бројевима, једначине и неједначине (3). Геометријски доказ (3). Диофантове једначине у скупу целих бројева (3).

Седми разред:

Четвороугао. Површина троугла и четвороугла (3). Квадрирање и кореновање. Иррационални бројеви. Операције с реалним бројевима (4). Питагорина теорема и примене (3). Пропорције, проценти и примене (2). Херонова формула и примене (2). Степени и операције с њима (3). Значајне тачке троугла (3). Увод у комбинаторику (2).

Решавање проблема коришћењем последње цифре (2). Полиноми и примене – једнакости и неједнакости, једначине и неједначине, дељивост (3). Многоугао (2). Алгебарски разломци (3). Примена Дирихлеовог принципа у геометрији (2). Диофантове једначине - примена алгебарских трансформација (2).

Осми разред:

Многоугао (2). Круг (3). Сличност (2). Тангентни и тетивни четвороугао (2). Тачка, права и раван (2). Линеарне једначине и неједначине и примене (3). Једначине с апсолутним вредностима (2). Линеарне Диофантове једначине (2). Призма (2). Пирамида (2). Нелинеарне Диофантове једначине (2). Линеарна функција (2). Конгруенције по модулу (3). Неједнакости и примене (3). Елементарни проблеми екстремних вредности (2).

Српски језик (1 – 8. разреда)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Српског језика у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетеније, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	180	180	180	180	180	144	144	136
Недељни	5	5	5	5	5	4	4	4

А) Начин реализовања наставе

Наставни програм Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета: Књижевност, Језик и Језичка култура. Приликом реализације програма користимо и савремена наставна средства, као што су: видео-бим, онлајн квизови и презентације.

У млађим разредима пре свега се обрађује почетно читање и писање, како би се ученици оспособили да пишу ћирилично писмо у првом разреду, а затим и латинично писмо у другом разреду. Ове целине обрађују се применом аналитичко-синтетичке методе, уочавањем гласова (слова), слога и речи у реченици, писањем слова, речи, реченица, текстова, читањем истих, а затим и кроз занимљиве игре са акцентом препознавања гласова (слова) у речи, на текстовима који су засићени словима које се уче. Након тога врло је важно оспособити ученике да читају са разумевањем, кроз анализу реченица и

текстова. Акцент је и на лепом писању, које је разумљиво свакоме ко чита тај рукопис. Ту можемо приметити потешкоће у раду, јер већина ученика има проблем у писању, што се може решити и кроз вежбе ситне моторике на Физичком васпитању и Ликовној култури.

Књижевност се обрађује обрадом књижевних текстова који су примерени узрасту ученика, од краћих књижевних дела као што су песме и басне, приче о животињама, драмских текстова, до бајки, одломака из романа и романа. Анализа се врши на разнолике начине, а свака књижевна врста може имати специфичне методе обраде. Кључно је да се разговара о писцу, анализирају дела кроз питања, тумаче непознате речи, уочавају и дефинишу књижевни појмови, читање и интерпретација тог дела, тумачење ликова.

Језик се обрађује кроз правопис и граматiku, где се најчешће на лингвометодичким текстовима (текстовима заступљеним појмом или правилом који треба научити) уочава појам из граматике или правописно правило, појам или правило се дефинише, провера се на новим примерима, систематизује се кроз игре. Ти појмови и правила се, као и из других области, усложњавају, идући из разреда у разред, у складу са узрастом и могућностима ученика. Овде је важно наводити што више примера који су ученицима познати, како би се усвојили и разумели појмови из граматике и правописна правила.

Језичка култура обухвата основне облике изражавања (причање, препричавање, описивање), затим говорне вежбе (рецитовање, читање, сценско приказивање текста), правописне вежбе (диктати), лексичко-семантичке вежбе (значање речи, устаљених израза), писмене задатке (у трећем и четвртом разреду). И у овој области, као и у осталим областима, постоје различите методе за рад, где се иде од једноставнијих ка сложенијим формама. Код описивања, препричавања, причања можемо користити план који ће олакшати ученицима, било да се ради о усменом или писменом изражавању. Ученици се подстичу да што више раде самостално, да се изражавају потпуним реченицама, да рецитују и читају изражајно, да глуме.

Начин реализовања наставе у петом разреду

Књижевност

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – *лирика, епика, драма* и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу али је обogaћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.

Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке

културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књижевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (фикционалност, конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини): тема пријатељство: Нушићеви *Хајдуци* – Твенови *Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина* – Кишов *Дечак и пас* – Раичковићево *Велико двориште* – *Господар лопова* К. Функе; социјални мотиви и проблеми у одрастању: Кишов *Дечак и пас* – Цанкарова *Десетица* – Г. Олујић, *Село изнад облака* – Коларовљев роман *Аги и Ема* – Глишићева *Прва бразда*; родољубље: Душан Васиљев, *Домовина* или Алекса Шантић, *Моја отаџбина* – народне епске песме о Немањићима и Мрњавчевићима; савремено детињство: Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди* – роман *Аги и Ема* – Г. Олујић *Црвена жаба*; детињство у прошлости: Нушићеви *Хајдуци* – Твенови *Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина* – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* – Кишов *Дечак и пас* – Раичковићево *Велико двориште* – Ћопићев *Поход на Мјесец* – Глишићева *Прва бразда*; детињство великих научника и писаца: *Бела голубица* Г. Олујић (о Николи Тесли) – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања*; љубав према науци и књижевности: Д. Обрадовић, *О љубави према науци* – Алексићеве приче *Музика тражи уши* или *Кога се тиче како живе приче* – Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* – Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди*; описивање: Илићево *Зимско јутро* – Данојлићева *Шљива* – Андрићеви *Мостови* – *Сребрне плесачице* Д. Максимовић – *Путовање у путопис* В. Огњеновић; обрада портрета: Чича Јордан – Миона – хајдуци – хобит Билбо Багинс – бака Ема – Том Сојер / Хаклбери Фин – Шипио; хумор и пародија: *Еро с онога свијета* – Нушићеви *Хајдуци* – Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс*; митологија: митолошке народне лирске песме – Ршумовићева обрада грчких митова у књизи *Ујдурме и зврчке из античке Грчке*; авантуре: Дефоов *Робинсон Крусо* – проза М. Петровића Аласа о гусарима, пиратима и путовању на „Робинсоново“ острво – Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс* – Твенови *Доживљаји Тома Сојера / Доживљаји Хаклберија Фина*. Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Хајдуци*, *Аги и Ема*, *Доживљаји Тома Сојера*, *Хобит*, *Робинсон Крусо*, *Господар лопова*) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на друге филмове са сличном тематиком (дечје авантуре или авантуре у фантастичном свету, одрастање усамљеног детета и сл.) и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине.

Са појединим елементима медијске писмености ученике треба упознати такође кроз корелацију: појам дечји часопис упознати на конкретном тексту из часописа по избору

(садржај текста треба да буде у вези са лектиром); појам радио упознати уз обраду текста *Капетан Џон Пиплфокс* Душка Радовића. Кроз појмове филм, радио и дејчи чаописи ученици се постепено уводе у свет медијске писмености.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје предмета природа и друштво за 3. и 4. разред (пример: приликом обраде преткосовских песама у уводном делу часа или приликом мотивације, ученике треба подсетити на оно што су учили о Немањићима и Мрњавчевићима из овог предмета...).

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Увођење ученика у свет књижевности, али и осталих, тзв. некњижевних текстова (популарних, информативних), представља изузетно сложен наставни задатак. Управо на овом ступњу школовања стичу се основна и врло значајна знања, умења и навике од којих ће зависити ученичка књижевна култура, али и естетске компетенције. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробије доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова.

Проучавање књижевноуметничког дела у настави је сложен процес који започиње наставниковим и учениковим припремањем (мотивисање ученика за читање, доживљавање и проучавање уметничког текста, читање, локализовање уметничког текста, истраживачки припремни задаци) за тумачење дела, своје најпродуктивније видове добија у интерпретацији књижевног дела на наставном часу, а у облицима функционалне примене стечених знања и умења наставља се и после часа: у продуктивним обнављањима знања о обрађеном наставном градиву, у поредбеним изучавањима књижевноуметничких дела и истраживачко-интерпретативним приступима новим књижевноуметничким остварењима. Средишње етапе процеса проучавања књижевноуметничког дела у настави јесу методолошко и методичко заснивање интерпретације и њено развијање на наставном часу.

Обрада књижевног дела треба да буде проткана решавањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквири, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Приликом тумачења текста ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, уз уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста и исказивање различитих ставова.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима првог основношколског циклуса, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Такав случај је са стилским фигурама (поређењем (компарацијом) и персонификацијом) које се усвајају у трећем и четвртном разреду; појму приповедања и облицима казивања у епском књижевном делу (дијалог, монолог, описивање); појмовима везаним за драмско дело (ликови, ремарке (дидаскалије), драмска радња, драмски сукоб, однос драмског лика и глумца) који се уводе у трећем и четвртном разреду – наставник обнавља знање из првог циклуса образовања и продубљује га.

Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова језичко-стилска условљеност.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици откривају што више особина, осећања и душевних стања појединих ликова, као и да изражавају своје ставове о поступцима ликова.

Приликом повезивања књижевних (фикционалних), граничних, односно нефикционалних текстова (путописна и аутобиографска проза) и некњижевних текстова (енциклопедије, речници, часописи и сл.), треба реализовати исходе везане за уочавање разлике између фикционалне и нефикционалне књижевности (засноване на личном сведочењу и проверљивим подацима), као и књижевног и некњижевног текста и упућивати ученика да увиде разлику у књижевном поступку између наведених врста. Иако ученик усваја појмове народне и ауторске бајке у претходним разредима, сада треба да буде у стању да детаљније познаје одлике народне бајке и њене разлике у односу на ауторску бајку (композиција, (не)постојање стереотипног почетка и завршетка, ликови – човек као главни лик народне бајке и животиње и натприродна бића као јунаци ауторске бајке, поремећај равнотеже као узрок потраге јунака у народној бајци / потрага за идентитетом и животном срећом у ауторској бајци, коришћење (и измена) мотива народне бајке у ауторској бајци), као и у односу на драмску или сценску бајку (адаптација мотива, односно прилагођавање радње драмском облику). Такође, ученик треба да уочава разлике у особеностима народне и уметничке новеле на примерима из лектире. Загонетке и пословице уводе се у наставу српског језика и књижевности од првог разреда, па се знања о овим врстама обнављају и проширују. Исто важи и за причу о

животињама и њену дистинкцију у односу на басну – наставник се наслања на знање из првог циклуса образовања, обнавља га и проширује.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

Језик

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодној прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. неповезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.

Наставни приступ падежима и вежбе усмерене на утврђивање знања о употреби правилних облика именских речи треба повезивати с одступањима од књижевног језика, колебањима и типичним грешкама које се јављају у усменом и писменом изражавању

ученика. Стога се садржај вежбања падежа у настави мора одређивати на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика (нпр. током дијалога на часу, а такође и на примерима из домаћих и писмених задатака ученика). Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

Обрада предлога не може се сматрати окончаном на једном часу, указивањем на њихову непроменљивост, већ основна знања треба поступно проширивати током обраде падежа, и то наводећи најфреквентније примере и њихову типичну употребу. Исто важи и за прилоге, чију поделу по значењу треба повезати са прилошким одредбама, а функцију показивати у реченици и у тексту. И променљиве врсте речи треба повезивати са њиховим типичним функцијама у реченици да би ученици учили реч као јединицу на морфолошком и синтаксичком нивоу.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава графика (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ћ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.).

Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак *Правописа* на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима (именице *време*, *раме*, *теме* и сл. у генитиву једнине и номинативу множине немају акценат на истом слогу итд.); реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом итд. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

Језика култура

Развијање језичке културе један је од најважнијих задатака наставе матерњег језика. Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Исто тако, обрада књижевног текста и рад на граматички и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје који доприносе неговању културе усменог и писменог изражавања.

Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби.

Када су у питању домаћи задаци, препоручује се да се четири задатка пишу ћирилицом, а четири латиницом (наизменично). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, а два исправка латиницом.

Приликом реализације програма предмета *српски језик*, наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу и сл.). Осавремењавање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других наставних средстава која буду одобрена у складу с новим Законом о уџбеницима.

Начин реализовања наставе у шестом разреду

Књижевност

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на часу, дат је и списак домаће лектире. Циљ увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика.

Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини): Словенска митологија: обредне народне лирске песме; Вук Стефановић Караџић: Живот и обичаји народа српскога (Божић, Ђурђевдан, Додоле, прпоруше и чароице); Весна Алексић: Каљави коњ; песма Влашићи Бранислава Петровића; Тиодор Росић: Приче старог чаробњака (избор); Миодраг Станисављевић: И ми трку за коња имамо; Ивана Брлић Мажуранић: Приче из давнина (избор), у корелацији нпр. са филмом Чудотворни мач Војислава Нановића.

Марко Краљевић: народне епске песме о Марку Краљевићу (Марко Краљевић укида свадбарину); предање Смрт Марка Краљевића; Светлана Велмар Јанковић: Књига за Марка (прича Сирото ждребе); Владислава Војновић: Приче из главе (одломци приче Позориште).

Авантуре и дружине: Хенрик Сјенкијевич: Кроз пустињу и прашуму (одломци); Џек Лондон: Зов дивљине или Бели очњак; Ференц Молнар: Дечаца Павлове улице; Бранко

Ћопић: Орлови рано лете; Владимир Андрић: Пустолов; Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца – одломак о Џеку Лондону, прича о Џеку Лондону из Били су деца као и ти Гроздане Олујић.

Дела заснована на хумору и животном оптимизму: Коста Трифковић: Избирачица; Бранислав Нушић: Аутобиографија; Владимир Андрић: Пустолов; Влада Стојиљковић: Писмо Бранку Ћопићу (из Писмописца); Стеван Раичковић: Хвала сунцу, земљи, трави; Добрица Ерић Месечеви миљеници (избор); Александар Поповић: Снежана и седам патуљака.

Слике детињства у различитим епохама и срединама: Исидора Секулић: Буре; Бранко Ћопић: Чудесна справа; Влада Стојиљковић: Писмо Бранку Ћопићу (из збирке Писмописац); Милован Данојлић: Овај дечак зове се Пепо Крста; Сергеј Јесењин: Песма о керуши; Ференц Молнар: Дечац Павлове улице; Гроздана Олујић: Били су деца као и ти (одабране приче); Јасминка Петровић: Ово је најстрашнији дан у мом животу; Реј Бредбери: Маслачково вино (избор); Џејмс Крис: Тим Талир или Продати смех; Анђела Нанети: Мој дека је био трешња; Никола Тесла: Моји изуми (одломци о детињству) уз приче о Тесли, Ћопићу и Исидори Секулић из Били су деца као и ти.

Социјална тематика: Алекса Шантић: О, класје моје; Вељко Петровић: Ратар; Петар Кочић: Јаблан; Антон Павлович Чехов: Вањка; Итало Калвино: Шума на ауто-путу (из збирке прича Марковалдо или годишња доба у граду); Вилијем Саројан: Зовем се Арам; уз приче о Петру Кочићу и Чехову из Били су деца као и ти Г. Олујић.

Родољубива тематика: Ђура Јакшић: Вече; народне епске песме о Косовском боју; Смрт Мајке Југовића; народне епске песме о Марку Краљевићу; Десанка Максимовић: Грачаница; Војислав Илић: Свети Сава; песме Морава, Дунав Бранислава Петровића. Лепота маштања, певања и приповедања: Добрица Ерић: Месечеви миљеници (избор); Мирослав Антић: Плава звезда; Иво Андрић: Аска и вук; песме Па шта, па шта, Говор дрвећа Бранислава Петровића; Владимир Андрић: Пустолов; Анђела Нанети: Мој дека је био трешња; Владимир Хулпах: Легенде о европским градовима (избор); Тиодор Росић: Приче старог чаробњака (избор).

Животиње и људи: Петар Кочић: Јаблан; Вилијем Саројан: Зовем се Арам; Сергеј Јесењин: Песма о керуши; Иво Андрић: Аска и вук; Добрица Ерић: Месечеви миљеници (избор); Џек Лондон: Бели очњак или Зов дивљине.

Језик

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања. Граматика Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем.

Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Настава творбе речи подразумева пре свега поделу речи по настанку на просте и творенице (у оквиру твореница уочавају се речи настале суфиксацијом, префиксацијом и слагањем). На школским примерима (нпр. певач, школски, школовати се, праунук, превелик, научити, Београд, пароброд) ученици треба да уоче саставне делове твореница: творбене основе, префиксе и суфиксе. На примерима породице речи, ученици треба да уочавају корен речи. Тиме се поставља основ за проширивање знања из творбе речи у старијим разредима. На часовима утврђивања градива треба нагласити разлику између граматичке основе и граматичких наставака у поређењу са творбеном основом и суфиксима (нпр. школ-а, школар-ац и сл.). Ученици су се већ раније срели са појмом гласа, а сада проширују своја знања из фонетике основним информацијама о настанку гласова и говорним органима који у овом процесу учествују. На основу изговора гласови се деле на самогласнике и сугласнике (а сугласници на праве сугласнике и сонанте). Сугласници се деле по звучности и по месту изговора (овде је пожељно направити корелацију са наставом страних језика – нпр. различито место изговора неких гласова у српском и енглеском језику и сл.). Подела речи на слоге подразумева проширивање знања у односу на млађе разреде: треба увести и примере слога који се завршавају на сонант, с посебним нагласком на позицију слоготворног р. Ово градиво треба повезати са основним правописним правилима за растављање речи на крају реда. Пошто се ученици у шестом разреду први пут срећу са термином гласовне промене, није потребно правити разлику у односу на гласовне алтернације. Ову разлику ће усвојити у градиву за средњу школу. Препорука је да се, ради лакшег анализирања примера, гласовне промене предају следећим редоследом: непостојано а, промена л у о, палатализација, сибиларизација, јотовање, једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту изговора, губљење сугласника. Гласовне промене треба уочавати у грађењу и промени речи (а на одступања указати у примерима). Настава морфологије подразумева проширивања знања о заменицама (у петом разреду су биле обрађене само личне заменице). Сада се уводи подела заменица на именичке и придевске. У оквиру именичких обрађују се: односно-упитне, неодређене, опште и одричне; у оквиру придевских: присвојне (с нагласком на употребу заменице свој), показне, односно-упитне, неодређене, опште и одричне. Такође, треба указати и на граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Знања о глаголским облицима ученици проширују тако што усвајају грађење осталих глаголских времена изузев презента, перфекта и футура I, с тим што се имперфекат обрађује само на нивоу препознавања, а посебно се наводи имперфекат помоћног глагола бити. Препорука је да се глаголска времена уводе овим редоследом: аорист, имперфекат, плусквамперфекат. Посебно треба нагласити правописна решења у вези са писањем глаголских облика. Знања из синтаксе ученици проширују поделом независних предикатских реченица према комуникативној функцији. Потребно је посебно скренути пажњу на употребу знака узвика, као и на остале интерпункцијске знаке.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру

правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава графија (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ћ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.). Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоегија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање дужине акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о врстама речи (именица скуп има кратак акценат, а придев скуп има дуг акценат итд.). На овом нивоу ученици треба само да уоче разлику у дужини акцента, без разликовања интонације и без употребе акценатских знакова. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акценатан говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акценатуације. Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

Језичка култура (усмено и писмено изражавање)

Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе Српског језика. Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Наставни рад у овој области реализује се у садејству са другим областима предмета Српски језик, као и кроз самосталне наставне јединице. У повратном смеру, обрада књижевног текста и рад на граматици морају укључивати и садржаје за неговање културе усменог и писменог изражавања ученика. Настава ће бити очигледнија и ефикаснија ако се анализирају снимљена казивања и читања. Приликом реализације наставних садржаја пожељно је користити и савремене информационо-комуникационе технологије (нпр. паметну таблу, рачунар и видео-бим и сл.). Свака од програмских вежби (говорне, правописне, лексичко-семантичке, стилске вежбе) планира се и реализује у наставном контексту у коме постоји потреба за функционалним усвајањем и функционалном применом датих језичких законитости и појава у новим комуникативним ситуацијама, као и потреба за утврђивањем, обнављањем или систематизовањем знања стеченог током наставе језика и наставе књижевности. Све врсте вежби, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или током говорних вежби. Циљ говорних вежби јесте унапређивање културе усменог изражавања. Детаљна организација, вешто осмишљене

садржајне структуре и мотивисање ученика за разговор водиће ка правилности, лакоћи, јасности, једноставности, прецизности и флуентности у усменом излагању ученика. Ове вежбе би требало да приближе учеников говор стандарднојезичком изговору. Форме учтивости, односно посебна језичка средства којима се исказује учтивост представљају важан сегмент у реализацији наставе језичке културе. Потребно је код ученика развијати свест о неопходности и значају језичке учтивости, тј. учтивног комуникативног понашања, односно истакнути значај неговања правилног и учтивног говора и писања. Ученицима треба указати на то да су у домену конвенција учтивости најтипичније форме усмене и писмене етикеције: употреба заменице Ви, етикете за исказивање уважавања приликом ословљавања у јавном и службеном комуницирању (господине, госпођо/госпођице, Ваша екселенцијо, Ваша светости...), као и говорни чинови експресивног типа (формуле учтивости): извињавање, захваљивање, честитање, молба. Лингвометодички текстови који садрже дијалошку форму у којој се испољава језичка учтивост могу послужити за уочавање форми учтивости. Такође, требало би подстицати ученике да износе своје мишљење и сопствена запажања о (не)учтивном комуникативном понашању. Велики део лексике српског језика сачињавају лексеме настале творбом речи. Она представља продуктиван процес којим се свакодневно богати наш лексички фонд. Стога, у настави језичке културе би лексикологији, односно творби речи требало приступити, најпре, као начину за настајање нових речи, како би ученици схватили њен практични значај. Потребно је оспособити ученике да граде и разликују аугментативе (са пејоративима) и деминутиве (са хипокористцима), тако што обрада теме неће бити само описана, тј. требало би се задржати што краће на формалном приступу теми. Стваралачки и истраживачки приступ може позитивно утицати на мотивацију ученика да упознају ову тематику. Пожељно је навести само најчешће суфиксе и за један и за други творбени модел. Требало би подстицати ученике да објасне значење датих изведеница и указати им на њихову улогу у свакодневном језичком изражавању (нпр. експресивно значење и стилска обојеност изведеница, попут мајчица, сестрица, људина и сл.).

Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обратe пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту. Системска примена адекватних правописних вежби омогућава да теоријско правописно знање благовремено пређе у умење, као и да се стечена навика примене правописних правила испољи у практичној и спонтаној намени. Правописне вежбе представљају најпогоднији начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. Најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Правописне вежбе је потребно најпре припремити. Притом је пожељно поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: диктат, самостално писање, допуњавање текста. Може бити подстицајно и организовање квиза на часовима посвећеним систематизовању градива из правописа (нпр. препознај правописну област, пронађи грешку, да ли су тврдње о употреби, нпр. великог слова, тачне и сл.), а требало би и проверавати да ли су ученици у стању да објасне научена правописна правила у одређеном тексту. Циљ примењивања лексичко-семантичких вежби јесте богаћење речника ученика и упућивање на различите могућности приликом избора речи и израза и указивање на њихову сврсисходнију употребу. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Врсте ових вежби треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима.

Развијању смисла за прецизно изражавање и подстицању ученика да размишљају о речима и о њиховим значењима доприносе вежбе којима се ученици упућују на избегавање сувишних речи, поштапалица и туђица. Подстицајне су и вежбе које се односе на фигуративна значења речи, као и вежба проналажење изостављених реченичних делова која подстиче ученике да пронађу адекватну реч, али и да у складу са контекстом прошире скалу дозвољених значењских и лексичких могућности. Применом стилских вежби, ученици се упућују на то да на другачији начин од уобичајеног повезују речи и изразе и да истражују њихове семантичке потенцијале. Њихов циљ није да се само отклоне учињене грешке, већ да ученици стекну адекватне навике да говоре и пишу ваљано, односно да примењују стваралачке поступке у језику. Знања о стилу и изражајним могућностима језика ученици углавном стичу увидом у књижевноуметничке текстове, због чега је неспорна повезаност са наставом књижевности, али се не сме поистоветити са језичко-стилском анализом ових текстова.

Стилске вежбе је потребно што непосредније повезивати и са наставом граматике. Може се креирати ситуациони предлог за развијање и унапређивање језичко-стилског знања ученика у складу са узрастом и начелом систематичности и условности. Стваралачки облик рада на развијању стилског умења ученика може се, на пример, заснивати на тексту као подстицају за сликовито казивање, с обзиром на то да се на различитим књижевноуметничким текстовима лако увиђа изражајност стилског поступка који може да буде примењен приликом уобличавања језичке грађе у новим комуникативним ситуацијама.

Начин реализовања наставе у седмом разреду

Књижевност

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – *лирика*, *епика*, *драма* и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.

Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ обраде дела у оквиру домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста, чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.

Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода.

Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету.. Преко извесног броја књижевних дела савремених писаца, ученици ће бити у прилици да критички самеравају поетику њихових дела са канонским вредностима.

Избор дела омогућава примену компаративног приступа проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа или осврта. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са

одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књижевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Исти текст може се повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања, у склопу пројектне наставе, која се базира на исходима, а не на садржајима учења.

Предложени обавезни, књижевни, научнопопуларни и информативни текстови и садржај обавезне домаће лектире, као и примери из допунског избора, приликом осмишљавања годишњег плана рада, а потом и при обликовању оријентационих, месечних планова рада, могу се тематски повезивати. Поред тога, неопходно је успоставити и уравнотежену дистрибуцију наставних јединица везаних за све подобласти предмета, функционално повезати садржаје из језика и књижевности (где год је то могуће) и оставити довољно часова за утврђивање и систематизацију градива.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини). Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза (у случају драматизације Кочићеве приче, драме Б. Нушића, В. Огњеновић, Д. Ковачевића, *Дневника Ане Франк* или екранизације Егзиперијевог *Малог принца* / романа Корнелије Функе), чиме ученици могу доћи до закључка о природи различитих медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на филмове са тематиком сличном прочитаним књижевним текстовима и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине. Кроз упоредну анализу филма и књижевног дела, ученици треба да разумеју да је филм независно уметничко остварење а не препичавање књиге, односно да је књига само предложак за ново, оригинално уметничко дело.

Предвиђени часови у оквиру подобласти *Језичка култура* у одређеном обиму изједначени су са часовима утврђивања садржаја из подобласти *Књижевност*, што доприноси функционалном повезивању наставног градива.

Са појединим елементима медијске писмености ученике треба упознати такође кроз корелацију: са појмом дејчи часопис или енциклопедија за децу упознати се на

конкретном тексту из часописа / енциклопедије по избору (садржај текста треба да буде у вези са лектиром).

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом и седмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности. Поређење књижевног и научнопопуларног текста о истој теми (нпр. средњовековни начин живота у Београду за време Деспота Стефана Лазаревића у књижевном тексту Гордане Малетић и научнопопуларном тексту Светлане Велмар Јанковић) омогућава ученику да лакше уочи ту врсту разлике. У седмом разреду уводе се и неки гранични, нефикционални жанрови: дневник, путопис и аутобиографија, па ученици треба да разумеју како се и у текстовима који почивају на стварносном искуству примењују књижевни поступци.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова.

Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквири, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Приликом *тумачења текста* ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста (и то експлицитно и имплицитно садржане информације) и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, с посебном пажњом на заузимање различитих позиција у односу на текст и уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста. Ученике у овом узрасту треба подстицати да актуелизују свет књижевног дела, односно да га доведу у везу са сопственим искуством, размишљањима и светом у којем живе (посебно у вези са рефлексивним песмама и сатиричним делима).

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања

(облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени сви појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Обнављање и повезивање књижевних термина и појмова обрађиваних у претходним разредима са новим делима која се обрађују у овом разреду је обавезно. У погледу разумевања лирских књижевних дела на постојеће знање о врстама стихова, строфа и риме надовезују се појмови цезуре и опкорачења, уочавање разлике између везаног и слободног стиха, и песме у стиху и прози. Обнављају се и проширују знања о родољубивој поезији, савладава се смисао социјалних мотива у предложеним песмама или причама, усвајају се нове врсте лирских песама (рефлексивна и сатирична). Знање о стилским фигурама допуњава се контрастом, хиперболом, метафором, алегоријом, словенском антитезом, асонанцом и алитераацијом. Постојећа знања о елементима епског дела (појам мотива, разлика фабуле и сижеа), о композицији и облицима казивања / приповедања благо се усложњавају и продубљују (увођење појмова о статичким и динамичким мотивима, о епизоди, унутрашњем монологу, разликовање хронолошког и ретроспективног приповедања). Знање о народној епизици проширује се увођењем легендарне приче и етиолошких и културно-историјских предања (која не треба терминолошки именовати, због тога су само описно назначена у програму).

У претходним разредима ученик је подстицан да уочава смисао смешног и хумористичног на примерима из лектире и да разликује хумористички, дитирамбски и елегични тон у певању/приповедању/драмској радњи. Та умења треба продубити уочавањем разлика између хумористичког, иронијског и сатиричног тона у певању / приповедању и довођењем основног тона певања / приповедања у везу са идејним слојем текста. Такође, пошто овладају појмом мотивације, ученици треба да развију способност разликовања реалистичке и натприродне мотивације (и њених различитих видова: чудесне мотивације у народној бајци, фантастике и научне фантастике у уметничкој књижевности) на одабраним примерима из лектире.

Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова језичко-стилска условљеност.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици буду у стању да начине различите врсте карактеризације ликова: откривају што више особина, осећања и душевних стања књижевних ликова (према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким), да изражавају своје ставове о њиховим поступцима и да покушају да их сагледају из различитих перспектива.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави

стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. Осим доживљајног читања ученике све више треба усмеравати на истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

Повећан број допунског избора лектире указује на могућност обраде појединих предложених садржаја (књижевних дела) на часовима додатне наставе.

Препоручује се да ученици у настави користе електронски додатак уз уџбеник, уколико за то постоји могућност у школи.

Језик

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Грамматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. На овај начин се код ученика развија и свест о важности културе говора, која је неопходна за свакодневни живот као део опште културе, а не само као део наставног програма.

Настава морфологије подразумева заокруживање знања о грађењу глаголских облика. Као нови садржаји усвајају се: грађење и значење футура II, императива и потенцијала; трпног глаголског придева, глаголског прилога садашњег и глаголског прилога прошлог. Неопходно је повезати нове садржаје са градивом обрађеним у претходним разредима, па прегледом свих обрађених глаголских облика направити синтезу и поделити све глаголске облике најпре на личне и неличне, а потом личне глаголске облике на времена и начине. Такође, потребно је указати и на поделу свих глаголских облика на просте и сложене. Посебно треба обратити пажњу на футур I као сложени глаголски облик, који се само због правописног решења јавља у облику једне речи. Футур II треба првенствено сврставати у начине, али треба напоменути да се њиме могу изразити и временска значења (о чему ће више учити у средњој школи). Употребу трпног глаголског придева треба објаснити најтипичнијим примерима пасивних конструкција. Систематизовати поделу врста речи усвајањем нових садржаја: везника, речци и узвика.

Настава синтаксе подразумева увођење појма синтагме и уочавање главног и зависног члана у оквиру ње. На јасним и неспорним примерима ученици кроз вежбања уочавају главни и зависни члан, као и врсту синтагме. Уводи се атрибут и то као синтагматски, а не реченични члан. Важно је указати на то које врсте речи се јављају у оквиру атрибута. У ранијим разредима обрађен је граматички субјекат, а сада се уводи и појам логичког субјекта. Неопходно је повезивање са раније обрађеним градивом и на примерима показати разлику између граматичког и логичког субјекта. Прости глаголски предикат је усвојен у ранијим разредима, а сада се уводи и сложени глаголски предикат. Потребно је да ученици уоче разлику између сложеног предиката и зависних реченица са везником *да*. Уводи се појам комуникативне и предикатске реченице. Мора се указати на надређени појам (комуникативна реченица) и показати однос ова два типа реченица (једна комуникативна реченица може садржати више предикатских реченица). У оквиру напоредних односа међу независним реченицама и реченичним члановима обрађују се само саставни, раставни и супротни однос. Усвајају се основни типови зависних реченица у једноставним примерима, а то се повезује са морфолошким знањима о везницима, с једне стране, а с друге са правописним решењима у вези са запетом. Нови садржаји из синтаксе могу да се систематизују и исказивањем реченичних чланова речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Потребно је указати на разлику између синтагме и предлошко-падежне конструкције. Уводи се појам конгруенције који се илуструје једноставним примерима. На овом нивоу само се уводи појам, а типови конгруенције и друга сложена питања остају за обраду у средњој школи.

Правопис

Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим темама и на часовима граматике и на часовима књижевности. На пример, када се обрађује грађење глаголских облика, треба обрадити и правописна решења у вези са писањем глаголских облика. То подразумева и обнављање наученог и усвајање нових садржаја (нпр. писање негације уз глаголе, писање облика у футуру I, облици помоћног глагола у потенцијалу, облици императива и сл.). У вези са усвајањем типова реченица неопходно је обрадити интерпункцију, првенствено, запету као најважнији интерпункцијски знак. Потребно је јасно навести правила када се запета мора писати, а када је запета необавезни знак или одлика стила. Повезивање садржаја из граматике и књижевности врши се анализирањем употребе запете у издвојеним реченицама и уочавањем употребе запете у књижевним делима. У основним цртама потребно је указати на специфичност књижевноуметничког стила, где се понекад, као резултат пишчеве креативности, намерно не примењују правописна правила (нарочито у поезији). Комбиновање правописних знакова усваја се још у млађим разредима у вези са управним говором, али се сада указује на остале типове комбиновања правописних знакова, пре свега на употребу запете иза скраћеница и редних бројева. Писање скраћеница односи се на обнављање наученог у вези са скраћеницама, али и на проширивање типова скраћеница које се наводе у важећем правопису.

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у SMS комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак *Правописа* на час кад год се обрађују

правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике, али и на часовима из књижевности. На овом нивоу ученици треба да уоче разлику између дугосилазног и дугоузлазног акцента и да правилно обележе ове акценте у типичним случајевима. Уколико за то постоје могућности, наставник би требало да пушта снимке правилног изговора и указује на разлике у изговору. Ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Језичка култура

Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. Иако је област језичке културе програмски конституисана као посебно подручје, предвиђено је да се у целокупној настави српског језика и књижевности повезује са другим двама областима: са књижевношћу и са језиком. Област *Језичка култура* обухвата усмено и писмено изражавање. Притом, једнаку пажњу би требало посветити усменом и писаном изражавању.

На овом узрасту требало би разматрати специфичности два функционална стила: књижевноуметничког и публицистичког. Ученике би требало подстицати да у задатом наменски креираном мешовитом тексту проналазе и разврставају реченице с обзиром на то да ли припадају књижевноуметничком или публицистичком стилу. Потом, да пронађу реченицу написану публицистичким стилем у тексту који је написан књижевноуметничким стилем и обрнуто. Требало би да објасне сличности и разлике између ова два функционална стила, да препознају и образложе елементе оба стила у адекватно одабраним текстовима, развијајући способност разумевања њихових особености.

Кохерентност представља значајно обележје текстуалне структуре и упућује на континуални карактер неког текста. Стога би у настави језичке културе требало оспособљавати ученике да у усменој и писменој форми конципирају саставе према смерницама које ће им бити задате. На пример, требало би да састављају логички смислене текстове на основу задатих речи уз обавезну употребу ових речи; да састављају текстове чија ће дужина бити ограничена (ограничен број речи); да у тексту који састављају употребљавају искључиво одређене граматичке моделе или одређену лексику. Такође, требало би их подстицати да осмисле више различитих почетака текста на исту задату тему или да осмисле више различитих завршетака наменски припремљеног и према захтеву прилагођеног недовршеног текста; да мењају крај (или друге погодне делове) литерарног предлошка; да успостављају нарушен хронолошки или смислени поредак у задатом тексту и слично.

Веома важна компетенција – која се налази у основи виших нивоа разумевања текста, јесте вештина аргументације. Имајући у виду да развој аргументованог мишљења има

значајну улогу у образовању јер може позитивно да утиче на усвајање знања, током наставе језичке културе требало би проверавати у којој мери су ученици у стању да разумеју аргументативне текстове. Требало би подстицати ученике да аргументовано образлажу свој став везан за проблемску ситуацију у књижевном делу; да аргументовано образлажу свој експлицитно изнети став о неком, за њих, значајном питању; да у низу образложења неког/нечијег става издвајају аргументе којима је тај став образложен и одбацују делове текста који нису повезани са аргументацијом; да аргументима искажу зашто се не слаже са аргументима других. Такође, требало би их оспособити да тумаче поступке јунака у књижевном делу, позивајући се на аргументе који проистичу из текста.

Један од основних облика усменог и писменог изражавања – описивање, представља темељан програмски садржај за усавршавање и неговање ваљане језичке културе ученика. На овом узрасту ученици би требало да користе обе врсте описа: технички и сугестивни, односно требало би их оспособити да описују одређени предмет, појам или биће, најпре објективно (технички опис), а потом изражавајући сопствене утиске (сугестивни опис). Такође, требало би их подстицати да смишљају паралелно обе врсте описа истог предмета описивања; да проналазе елементе оба описа у мешовитом тексту; да открију „уљеза“ (технички опис *залутао* у сугестивни и обрнуто); да препознају ситуације у којима би требало употребити једну или другу врсту описа и да образложе своје мишљење; да на основу готовог техничког и сугестивног описа уочавају одлике једног и другог начина описивања.

Једна од форми изражавања која је у функцији оспособљавања ученика да свој језички израз унапреде, обогате и прилагоде одређеној комуникативној ситуацији може бити и репортажа. Ученике би требало упутити у основне карактеристике овог новинарског жанра како би могли да напишу састав репортажног типа (на пример, репортажа о школи, екскурзији и слично).

Током наставе језичке културе на овом узрасту требало би указати ученицима, између осталог, и на методе приказивања извора и идеја, као и додатних појашњења која се користе у тексту. Требало би их подстицати да објашњавају разлоге и функције цитирања; да тумаче проблемске ситуације уочене у књижевним и другим текстовима помоћу цитата; да тумаче значај и смисао употребљене фусноте на задатом примеру; да разликују цитате и парафразе у задатим примерима. Такође, требало би има указати на правила која се тичу писања експонираних бројева којима се означавају фусноте на крају реченице.

Оспособљавање ученика за успешно читање, коришћење и разумевање нелинеарног текста један је од задатака наставе језичке културе на овом узрасту. Ученици би требало да направе једноставне табеле на основу задатог текста који садржи податке погодне за табеларни приказ; да читају податке из табеле и тумаче их; да праве једноставне дијаграме на основу задатих података, као и да тумаче податке из једноставнијих дијаграма и да изводе закључке на основу тих података. Требало би да смештају садржаје погодних граматичких јединица у табеларне приказе и да на основу података из нелинеарног текста саставе линеарни текст и друго.

Имајући у виду утицај медијских технологија на језик, током наставе језичке културе требало би подстицати ученике да примењују експлицитну норму и када комуницирају посредством савремених информационо-комуникационих технологија. Ученике би требало подстицати, на пример, да анализирају имејл/SMS поруке, уочавајући у њима

огрешења о нормативна правила, да претварају имејл/SMS поруке у којима нису испоштована нормативна правила у оне у којима ће бити поштована, као и да на основу краћих задатих текстова пишу имејл или SMS поруку.

Примењивање различитих стратегија читања повезано је са разумевањем прочитаног и са успешним читањем текста. Стога би у настави језичке културе требало подстицати ученике, на пример, да уочавају разлике у функцији и квалитету различитих типова читања; да дефинишу ситуације у којима би требало употребити неку стратегију читања; да вежбају да брзо, временски ограничено пронађу информације у задатом тексту; да тумаче доживљај прочитаног текста; да разликују чињенице од коментара у склопу истраживачког читања; да аргументовано образлажу читалачки доживљај.

Да би говорна вежба у потпуности остварила своју улогу у настави језичке културе, потребно је да буде прецизно испланирана, ваљано припремљена и детаљно организована. Кроз говорне вежбе треба указивати и на основне особине правилног и доброг говора (није важно само шта се каже већ и како се каже), као и на најчешћа огрешења као што су употреба поштапалица, непримерене лексике и сл. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор).

Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. На овом узрасту најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Адекватне могу бити следеће правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке.

Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина. Применом језичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику, са нарочитим нагласком на фразеологизме и устаљене изразе (примере узимати из обрађених текстова).

У сваком полугодишту раде се по два писмена задатка (укупно четири годишње). Препоручује се да се ради осам домаћих задатака (писаних састава).

Начин реализовања наставе у осмом разреду

Књижевност

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма, лирско-епска дела и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају канонском корпусу – су дела националне и светске књижевности и обogaћен је актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на

часу дат је и списак домаће лектире. Циљ домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати у слободно време, чиме се подстиче развијање континуиране навике читања. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Препоручени исходи нису диференцирани према нивоима ученичких постигнућа. Они представљају обавезне делове описа стандарда и могу се уситњавати или ширити, у зависности од ученичких индивидуалних могућности и других наставних потреба. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.). Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време. Исти текст може се повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања, у склопу пројектне наставе, која се базира на исходима, а не на садржајима учења. Предложени обавезни, књижевни, научнопопуларни и информативни текстови и садржај обавезне домаће лектире, као и примери из допунског избора, приликом осмишљавања годишњег плана рада, а потом и при обликовању оријентационих, месечних планова рада, могу се тематски повезивати. Поред тога, неопходно је успоставити и уравнотежену дистрибуцију наставних јединица везаних за све области предмета, функционално повезати садржаје из језика и књижевности (где год је то могуће) и оставити довољно часова за утврђивање и систематизацију градива. Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици буду у стању да начине различите врсте карактеризације ликова: откривају што више особина, осећања и душевних стања књижевних ликова (према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким), да изражавају своје ставове о њиховим поступцима и да покушају да их сагледају из различитих перспектива. Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну локализацију, честои вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквире, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити. При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, с посебном пажњом на заузимање различитих позиција у односу на текст и уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста. Ученике у овом узрасту треба подстицати да актуелизују свет књижевног дела, односно да га доведу у везу са сопственим искуством, размишљањима и светом у којем живе. У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања),

језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми. Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени сви појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Обнављање и повезивање књижевних термина и појмова обрађиваних у претходним разредима са новим делима која се обрађују у овом разреду је обавезно. У осмом разреду потребно је извршити целовите систематизације градива у оквиру класификовања књижевних родова и врста усмене и ауторске књижевности. Посебну пажњу ваља поклонити лирско-епским врстама, балади и поеми, (које се у овом разреду први пут именују), као и књижевнонаучним врстама: аутобиографији, биографији, дневнику, мемоарима и путопису. Систематизација савладаних књижевних термина захтева обраду и обнављање једног истог књижевног појма на више начина: после препознавања и уочавање његове функције у тексту; сагледавање истог појма/термина у различитим контекстима, што доприноси поузданом усвајању и дуготрајном памћењу наученог, а послужиће и као одлична подлога за даљи рад у средњој школи. Посебна пажња приликом систематизовања наставног градива из старијих разреда основне школе поклања се интеграционим чиниоцима наставне интерпретације, а то су: тематско-мотивски слој дела, идејни слој текста, структура (композиција) дела, карактеризација ликова, облици казивања (форме приповедања) и језичко-стилски слој дела. Кад је реч о лирици, систематизују се и знања о версификацији. Језичкостилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полази се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па се потом истражује језичко-стилска условљеност и њене посебности. Уз помоћ Дневника читања, вођеног у старијим разреди- ма основне школе, ученици се подсећају књижевних дела, која су прочитали од петог до осмог разреда, и њихових аутора. Из основне школе пожељно је да понесу стечена знања о знаменитим писцима и њиховим делима (предвиђеним програмима наставе и учења), као и основне информације из живота писаца и податке везане за различите типове локализовања књижевноуметничких текстова. Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности. Наставник, такође, треба да познаје садржаје других предмета који се обрађују у петом, шестом, седмом и осмом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Тако, хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. Исходи везани за наставну област Књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности, већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела. Осим доживљајног читања ученике све више треба усмеравати на истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела. Повећан број допунског избора лектуре указује на могућност обраде појединих предложених садржаја (књижевних дела) на часовима додатне наставе. Часови додатне наставе пружају могућност наставнику да уз помоћ програма, али и

самостално, формира садржаје који ће се на тим часовима обрађивати, у зависности од индивидуалних интересовања својих ученика. Препоручује се заснивање проблемског, корелативног и истраживачког приступа садржајима из књижевности, организовање пројектне наставе и рад са талентованим ученицима на припреми за такмичење из књижевности. Препоручује се да ученици у настави користе електронски додатак уз уџбеник, уколико за то постоји могућност у школи. Како су Стандарди ученичких постигнућа, дефинисани за крај другог циклуса обавезног образовања, диференцирани по нивоима (основни, средњи и напредни), на крају осмог разреда важно је самерити успех појединаца, али и одељења у целини, спрам нивоа ученичких постигнућа.

Језик

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Граматика Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодној прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. На овај начин код ученика се и развија свест о важности културе говора, која је неопходна за свакодневни живот као део опште културе, а не само као део наставног програма. Настава граматике у осмом разреду започиње градивом из историје језика. Ученике треба упознати са тим ко су били Словени, где је, према научним сазнањима, била њихова постојбина. Такође, потребно је дати неколико основних информација о њиховом заједничком прајезику, из кога су се издвојиле три групе словенских језика. Део који се односи на сеобе Словена, стварање словенских језика, и улогу Ћирила и Методија треба повезати са наставом историје (подсетити ученике на градиво из 6. разреда, пре свега на лекције „Мисија Ћирила и Методија” и „Рана писменост и култура јужних Словена”). Почетак писмености код Срба треба везати за старословенски језик и два писма, глаголицу и ћирилицу (с тим у вези треба поменути спис „О писменима” Црнорисца Храбра). Даљи развој српског књижевног језика треба објаснити етапно, преко српкословенског, рускословенског и славеносрпског, све до појаве народног језика. У оквиру теме Књижевни језик код Срба од Вука до данас, ученици треба да стекну основна знања о почецима стандардизације српског књижевног језика и правописа у првој половини XIX века. Треба поменути најпре реформу ћирилице Саве Мркаља, а потом Вукову реформу језика, писма и правописа. Ово градиво треба функционално повезати са наставом књижевности (дела Вука Караџића, Бранка Радичевића и Петра Петровића Његоша и 1847. година). Потом ученике треба упутити на развој српског књижевног језика у другој половини XIX века и у XX веку, само у основним цртама. Ученике треба упознати са основним језичким групама у Европи и то функционално повезати са наставом страних језика (нпр. указати на то да француски

припада романској групи, руски словенској, а енглески и немачки германској групи језика). Важно је дати као примере поједине речи на основу којих ће ученици уочити језичке сличности, односно разлике. Потом словенске језике поделити на три групе и навести који језици припадају којој групи. На тај начин нагласити место српског језика у породици словенских језика. О дијалектима српског језика ученици треба да стекну основна знања: како су распоређени, како се називају (екавски – призренско-тимочки, косовско-ресавски, шумадијско-војвођански и ијекавски – зетско-рашки и источнохерцеговачки) и по којим се типичним особинама разликују. Нарочито је важно нагласити да су и екавски и ијекавски књижевни изговори српског језика (ука-зати на ијекавски изговор писаца као што су, нпр. Његош, Топић, Караџић). Такође је важно нагласити да постоји народни језик (као скуп дијалеката) и књижевни језик, који има своју одређену норму и мора се учити и неговати. Ученицима треба објаснити шта је службена употреба језика и писма према Уставу Србије: српски језик као службени језик и ћирилица као службено писмо, док се латиница јавља као алтернативно писмо. Такође, треба нагласити да у Србији живе и припадници других народа, којима су поред српског језика и писма у службеној употреби и њихови језици и писма (Мађари, Албанци, Словаци, Румуни, Бугари, Македонци, Бошњаци, Роми и др.). У оквиру теме Језик – основне особине говорног и писаног језика потребно је у основним цртама указати на сличности и разлике говорног и писаног језика: говорни језик има неке вредности које тешко могу да се пренесу писаним путем (нпр. акценат, интонација, интензитет, гест, мимика и сл.), док писани језик има неке карактеристике које нема усмени (врста слова: велика и мала слова и сл.). Усмени и писани језик разликују се и по брзини преношења поруке (три пута брже говоримо него што пишемо). Област грађење речи треба повезати са знањима из морфологије. Треба јасно направити разлику између морфологије и творбе речи, пошто се у морфологији јављају само различити облици једне исте речи (додавање граматичких морфема на граматичку основу), док се у творби речи додавањем творбених морфема до-бија нова реч. Треба указати на три основна модела грађења речи – извођење, слагање и префиксацију. Примери треба да буду добро одабрани и неспорно да представљају дати тип творбе. Према творбеном критеријуму све речи треба поделити на просте и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице). У оквиру твореница ученици треба да уоче корен, творбену основу, префикс, суфикс, спојни вокал. На тај начин груписати и породице речи. Творбу речи треба повезати и са знањима из фонетике и указати на гласовне промене које се бележе на споју префикса/суфикса и творбене основе. Са ученицима треба радити систематизацију градива које је научено у претходним разредима. Неопходно је да се пограматичким нивоима обнове и повежу знања, и то логички и критеријално, тако што ће усвајати правила и начине функционисања граматичког система. На конкретним примерима реченица најбоље је обновити знања из морфологије (врсте речи, граматичке категорије) и синтаксе (реченични чланови, типови реченица и сл.). Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у претходним разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Правопис

Садржаје из правописа неопходно је повезивати са одговарајућим примерима и на часовима граматике и на часовима књижевности. Треба на једноставан начин указати на адаптацију (прилагођавање) имена из страних језика и њихову промену. Питање спојеног

и одвојеног писања обрадити на једноставним, уобичајеним примерима и предочити могућност тројаког писања (сложенице, полусложенице, синтагме). Употребу генитивног знака треба повезати са дужином, која се у говору чује, а у писању бележи овим знаком. Такође, треба објаснити разлику у бележењу црте и цртице, указујући на правила употребе једног, односно другог знака.

Ортоепија

Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике, али и на темама из књижевности. На овом нивоу ученици треба да уоче разлику између краткосилазног и краткоузлазног акцента. Такође, потребно је систематизовати знања о распореду акцената и неакцентованих дужина на једноставним примерима. Уколико за то постоје могућности, наставник би требало да пушта снимке правилног изговора и указује на разлике у изговору. Ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Језичка култура (усмено и писмено изражавање)

Област Језичка култура програмски је конституисана као посебно подручје, али је неопходно да се повезује са другим двома областима: са књижевношћу и са језиком. Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање и једнаку пажњу би требало посветити и једном и другом начину изражавања. Крајњи циљ наставе језичке културе односи се на то да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације. У осмом разреду наставља се са разматрањем специфичности функционалних стилова. Са ученицима треба поновити функционалне стилове који су обрађени у седмом разреду: књижевноуметнички и новинарски, а потом их упознати са одликама административног, научног и разговорног стила. Карактеристике административног стила – стандардизација и унификација – требало би да буду предочене, између осталог, кроз подстицање ученика да напишу нпр. молбу, жалбу, радну биографију или да попуне одређене обрасце. Такође, уз административни стил би требало издвојити негативне карактеристике бирократског језика и показати их на примерима. Објективно сагледавање стварности и заснованост на појмовном мишљењу научног стила требало би ученицима представити кроз корелацију са другим наставним предметима, а посебно би им требало указати на употребу и значење термина, односно на терминолошку лексику. Чињеница да одређена језичка конструкција не мора увек представљати огрешење о језичку и стилску норму, уколико се не намеће као једини начин изражавања, можда би се ученицима најбоље могла објаснити уз разговорни стил и његове одлике. Циљ обраде свих пет функционалних стилова не би требало да буде репродукција и утискивање функционалностилистичких знања у свест ученика, већ стицање активног знања које се може применити у свакодневnoj комуникацији. Ученици би требало да буду оспособљени да објасне сличности и разлике између функционалних стилова, да препознају и образложе њихове елементе у адекватно одабраним текстовима, развијајући разумевање њихових особености и идући ка закључивању о њиховој природи. Притом, значајно је да ученици активно учествују у откривању и увиђању карактеристика функционалних стилова српског језика. Један од најважнијих програмских захтева језичке културе јесте богаћење речника ученика. Стога је изузетно значајно на систематичан начин приступити обради тема које се односе на лексички систем српског језика. Није нужно да се сваки лексички однос до детаља објасни

ученицима, али је важно увек имати на уму сложеност и вишедимензионалност одређене лексичке појаве о којој се говори, како би се проблем или део проблема представио ученицима у складу са њиховим узрастом и могућностима. Теме из лексикологије на овом узрасту требало би да обухвате, најпре, указивање на разлику између речи и лексеме. Један од приступа овој тематици могао би бити да се реч анализира као јединица морфологије, творбе, синтаксе и лексикологије. Разматрајући метафору и метонимију као лексичке механизме, требало би, између осталог, указати на дистинкцију између поетске метафоре/метонимије и лексичке (језичке) метафоре/метонимије и истаћи њихов значај за остваривање вишезначности (полисемије). Обрада овог градива требало би да се заснива на бројним примерима који би помогли ученицима да боље разумеју и да употребљавају метафору и метонимију у спонтаној комуникацији, што би допринело обогаћивању њихове језичке продукције и унапређивању њихове комуникативне компетенције. Примере би требало преузети из књижевноуметничких дела која се обрађују током наставе књижевности, али и из других функционалних стилова (нпр. научног, разговорног, публицистичког стила). Садржински односи међу лексемама (синонимија, антонимија и хомонимија) требало би да буду изучавани не само на најтипичнијим случајевима, који се заснивају на значењу лексеме независно од контекста, већ је неопходно узети у обзир семантичку позицију лексеме у стварној језичкој употреби. Лексеми би требало приступити као вишезначној, а не моносемантичкој јединици и требало би скретати пажњу ученицима како на примарно значење лексеме, тако и на њена секундарна значења. Требало би указати на поделу на праве и неправе синониме, односно антониме са становишта полисемантичке структуре лексеме и подстаћи ученике да дискутују о стилском ефекту употребе синонима, антонима и хомонима. Наставну јединицу која се односи на застареле речи и неологизме пожељно би било функционално повезати са наставом језика и књижевности. Такође, ученицима би требало предочити да се речи нашег језика остварују у врло различитим приликама, односно да се лексика везује за одређене сфере употребе и одређене функционалне стилове. Имајући у виду да је веома значајно не само знати одговор на различита питања, већ и знати где се одговор може пронаћи, важно је указати ученицима, пре свега, на речнике и правопис српског језика, као и на лексиконе и енциклопедије. Требало би подстицати ученике, на пример, да сами пронађу у речнику одговор о значењу одређене речи и њеној употреби и да о томе обавесте своје другове на часу. Када год је могуће, требало би завршити или започети час језичке културе подацима из одговарајућих језичких приручника, енциклопедија и сл. У оквиру наставне јединице о пропагандним текстовима (рекламама и слично) потребно је истаћи да се са овом врстом текстова ученици најчешће срећу у свакодневном животу. Посебно је важно нагласити да ови текстови, између осталог, имају манипулативну природу и своје законитости, као и да је њихова сврха попуштање, тј. пристанак примаоца поруке на нешто. Такође би требало оспособити ученике да препознају њихов пропагандни карактер. Пожељно је да ова врста текстова буде повезана са одговарајућим темама из функционалне стилистике. О расправи и есеју ученицима треба нагласити да су то текстови који се разликују од приповедања и описивања по томе што се заснивају на изношењу мишљења, ставова, чињеница и тврдњи. Требало би им објаснити да је расправа увек посвећена одређеном питању, да на њеном почетку стоји извесна сумња или дилема између два мишљења, док је на крају њихово разрешење, као и да аутор расправе тежи да снагом доказа и аргумената дође до истине и да потенцијалног саговорника (читаоца) убеди у исправност свог мишљења. Такође, потребно је истаћи да есеј представља текст у коме се излажу лични утисци и погледи на одређено питање из уметности, науке или живота. Ученицима би требало предочити сврху писања расправе и есеја и уз чешћа вежбања помоћи им да постепено и систематично усвоје правилности ова два облика изражавања, да унапређују

критичко мишљење и да изграде и језички прецизно обликују своје ставове о појединим темама. Погодно би било подстицати ученике да пре писања расправе или есеја направе подсетник у коме би ученик требало да одговори на кључна питања. Поред тога, ову наставну јединицу би требало повезати са наставом књижевности, као и са другим предметима, имајући у виду тему за писање расправе или есеја. Приступ подстицању ученика да напишу приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.) требало би да буде функционалан. Притом, требало би им појаснити да је нужно у приказу изостави препричавање, да је потребно изнети основне елементе дела, као и да је неопходно дати критички суд о делу. Да би говорна вежба у потпуности остварила своју улогу у настави језичке културе, неопходно је да буде прецизно испланирана, ваљано припремљена и детаљно организована. На овом узрасту функционалне могу бити следеће говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара. Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. Најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Адекватне могу бити следеће правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Врсте језичких вежби потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; проналажење и исправљање грешака у тексту и слично. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Погодне могу бити следеће лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. У сваком полугодишту раде се по два писмена задатка (укупно четири годишње). У оквиру припреме за писмене вежбе и писмене задатке могу се користити неке од следећих вежби: сажимање текста; паралелно препричавање и анализа текста; успостављање нарушеног редоследа (хронолошког, смисаоног) у текстовима; претварање линеарног у нелинеарни текст и обрнуто; маркирање/подвлачење текстова; састављање питања на основу текста; писање рада на основу неколико задатих цитата; писање текстова/реченица применом различитих функционалних стилова; преобликовање текста према постављеним захтевима.

Рад у ванредним околностима

У млађим разредима у ванредним околностима настава се реализује преко Гугл учионице, Вибер група преко којих се ученицима шаљу видео лекције, упутства и задаци за рад. Ученици прате наставу која се емитује на каналу РТС-а. Поштоје се упутсво које шаће Тим за рад праћење и координисање примене превентивних мера у раду школе.

У ванредним околностима наставу смо организовали путем гугл учионице, уз директну комуникацију путем зума и гугл мит-а. Ученицима смо осмишљавали разне интерентивне игре, са циљем да кроз игру савладају одређену наставну јединицу.

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, презентације и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампају материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима путем телефона.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Наставник српског језика свакодневно развија код својих ђака компетенцију за учење, користећи постојећа школска и ваншколска знања и искуства. Настојимо да ученици схвате значај континуираног учења, подржавамо ученике у постпуном и систематичном савладавању градива. Учимо их да читају *са оловком у руци* да праве сажетке текстова и издвајају кључне речи. Оспособљавамо их да разликују битно од небитног и да у тексту траже аргументе за своје тврдње.

У млађим разредима је кључно оспособити ученике за читање, а затим и за читање са разумевањем, што се постиже кроз читање краћих или дужих непознатих текстова, кроз питања о разумевању прочитаног. Ученици се подстичу да самостално пишу саставе, описе, доживљаје, да се изражавају потпуним реченицама, да анализирају књижевни текст промишљајући о поступцима ликова и повезивањем са свакодневним ситуацијама.

В) Мотивисање ученика

У млађим разредима врло је битно мотивисати ученике и приволети их, пре свега да заволе школу, учење, а затим и учење језика, који је као предмет неопходан и за савладавање осталих предмета и садржаја. Учитељи то раде пре свега кроз различите игре на почетку часа, где кроз емоционално-интелектуалну припрему уводимо ученике у који било садржај да радимо, а тако и у завршном делу часа. Такође, битно је мотивисати ученике и својом интонацијом и наступом који садржи глуму и изражајност, нарочито у првом и другом разреду. Сам садржај предмета Српски језик је разнолик, од различитих области (почетно читање и писање, књижевност, језик и језичка култура), па све до садржаја који се у оквиру њих обрађују, тако да је и та разноликост једна од начина рада како би се ученици мотивисали за учење. Такође, ученицима је потребно давати што више игара, било дигиталних кроз дигиталне уџбенике и игре, било осмишљених од стране наставника, било да ученици сами осмисле неки вид игре за учење. Ученици се мотивишу и кроз различите облике рада, а највише кроз рад у пару или рад у групама, учење једни од других, помагање, истраживачке задатке (истражи о писцу, истражи значење непознатих речи). Такође, мотивишу се и кроз различите врсте наставе, пројектна настава (рад на одређеној тему или пројекту), егземпларна настава (нпр. кроз обраду лектуре показати ученицима на једном тексту како да обраде књижевно дело, а они затим обрађују остале текстове на такав начин), полупрограмирану наставу (нпр. ученици самостално уче тако што добијају текст, а испод њега питања су вези са тим текстом).

Г) Повезивање наставе српског језика са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја српског јзика са садржајима других предмета):
Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Ученике подстичемо да учествују у креативном и стваралачком изражавају сопствених идеја, осећања и искуства кроз различите уметности и путем различитих медија-музике, покрета, речи, електронских медија, визуелне уметности и др. Подстичемо ученике да читају како би обогатили свој живот и разумевање света, да схвате значење појма културе, да развијају естетске вредности и разумеју значај уметничких и културних дела које су значајне за лични развој и развој друштва.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

Међупредметну повезаност учитељи успостављају, пре свега, са наставом природе и друштва, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

У млађим разредима повезивање наставе српског језика са знањима из других предмета је олакшано, због самог рада у разредној настави, у коме је учитељу омогућено да повезује знања ученика свих предмета. Повезивање са садржајима других предмета може се радити кроз тематске дане, уколико на пример у првом разреду обрађујемо текст „Јабука” Драгана Лукића, ми можемо повезати тај садржај са обрадом култивисаних копнених животних заједница (воћњак) из Света око нас, да повежемо са појмом половине броја из Математике на примеру половине јабуке, да обрађујемо песму из Музичке културе „Лептир и цвет” и повежемо са начином размножавања биљака, да из Ликовне културе користе технику графика, и осликавају јабуку на папир, да из Физичког и здравственог васпитања праве здраву ужину итд. Повезивање се може вршити и кроз делове часа где бисмо ученицима поставили нека питања и тако повезали садржаје и из других предмета.

Први разред:

Повезати *Јесењу песму* Душана Радовића са обрадом исте песме на часу Музичке културе. Повезати народну причу *Свети Сава и ђаци* са обрадом *Химне Светом Сави*.

Повезати песму *Срећна Нова година* Душана Радовића са обрадом *Празника и обичаја* из Света око нас и обрадом песама *Деда Мраз* и *Звончићи* из Музичке културе.

Повезати песму *Ветар сејач* Мире Алечковић са обрадом *Делова биљака* из Света око нас.

Повезати причу *Јабука* Драгана Лукића и *Биљке које човек гаји* из Света око нас.

Повезати *Јежеву кућицу* Бранка Ћопића и *Јежеву успаванку* Н. Вукомановић из Музичке културе.

Повезати текст *Неће увек да буде први* Александра Поповића и *Права и обавезе чланова група* из Света око нас.

Повезати *Избор басни и сликовница* и обраду *Читања визуелних информација* из Ликовне културе.

Повезати обраду драмских текстова и *Установе културе* из Ликовне културе.

Повезати обраду *Хвалисавих зечева* Десанке Максимовић и обраду *Редних бројева* из Математике.

Други разред:

Повезати текст *Слатка математика* Ане Миловановић и обраду *Разломака - половина и четвртина* из Математике.

Повезати песму *Пролећница* Јована Јовановића Змаја са обрадом Годишњих доба из Света око нас и *Пролећну песму* Станка Коруновића из Музичке културе.

Повезати народну причу *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом* са обрадом *Празника* из Света око нас и обрадом *Химне Светом Сави* из Музичке културе.

Повезати обраду песме *Тајна* Мирослава Антића и текста *Свитац тражи пријатеља* Су Ју Ђина са темама о пријатељству на Часу одељењског старешине и обраду *Основних осећања* из Света око нас.

Повезати *Огласе шумских новина* Бранка Ћопића и *Разноврсност животиња у околини* из Света око нас.

Повезати текст *Шума живот значи* Тоде Николетића и *Улогу човека у очувању природе* из Света око нас

Повезати текст *Сликарка зима* Десанке Максимовић и обраду песме *Ала веје, веје* Станка Коруновића.

Повезати *Писање великог слова* и обраду *Насеља* из Света око нас.

Повезати *Сценско приказивање драмског текста/ драматизованог текста* и *Сцену (маске, костими, реквизити)* из Ликовне културе.

Повезати *Писање датума арапским и римским цифрама* и *Римске цифре* из Математике.

Трећи разред:

Повезати *Луцкасту песму*, Ф.Г. Лорке и песму хора Колибри *Најлепша мама на свету*.

Повезати песме Вожња Десанке Максимовић *Вожња* или Гвидо Тартаље *Какве је боје поток* са песмом из Музичке културе *Пролећна песма* Зорана Христића.

Повезати песму *Зима* Душана Васиљева и песму из Музичке културе у изведби хора Колибри *Писмо Деда Мразу*.

Повезати песме Драгана Лукића *Шта је отац* и песму из Музичке културе Миро Унгара *Тата ти ме волиш*.

Повезати садржаје Светлане Велмар Јанковић *Златно јагње*, народну приповетку *Свети Сава и сељак без среће* са *Светосавском химном*.

Повезати писање великог слова са садржајем из Природе и друштва Групе људи-становници и народи неког краја.

Повезати писање скраћеници из Српског језика са темом Мерење и мере из Математике.

Повезати описивање природе са облицима рељефа из Природе и друштва.

Повезати басне Ла Фонтена Цврчак и мрави и Езопа Корњача и зец са обрадом животних заједница из Природе и друштва и песмама из Музичке културе као што су *Камиј Сен-Санс*, *Карневал животиња (Лабуд, Антилипе, Фосили, Корњаче)*

Четврти разред:

Могуће је повезати шаливу народна песма *Женидба врапца* Подунавца са лекцијом из Природе и друштва *Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме* и са композицијом из Музичке културе Јохана Штрауса *На лепом, плавом Дунаву*. Такође песме *Добрице Ерића* *Завичај* и *Отацбина* је наша очевина или народна песму *Милош* у Латинима, народну песму *Јетрвица* *адамско колена*, текст Светлане Велмар Јанковић *Стефаново дрво*, или правилно писање устаљених имена историјских догађаја и

личности повезати са темом из Природе и друштва Прошлост Србије и са химнама из Музичке културе као што су Државна химна или народне песме и традиционалне деџе игре као и са Ликовном културом – застава, грб, печат. Велико слово код имена становника држава и насеља повезати са лекцијом из Природе и друштва Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности).

Неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа поступности и систематичности.

У претходним разредима ученик је подстицан да уочава смисао смешног и хумористичног на примерима из лектире и да разликује хумористички, дитирамбски и елегични тон у певању/приповедању/драмској радњи. Та умења треба продубити уочавањем разлика између хумористичког, иронијског и сатиричног тона у певању / приповедању и довођењем основног тона певања / приповедања у везу са идејним слојем текста. Такође, пошто овладају појмом мотивације, ученици треба да развију способност разликовања реалистичке и натприродне мотивације (и њених различитих видова: чудесне мотивације у народној бајци, фантастике и научне фантастике у уметничкој књижевности) на одабраним примерима из лектире.

У млађим разредима постоји вертикална корелација између садржаја у свим областима: књижевност, језик и језичка култура. Навешћемо неке примере тог повезивања.

Почетно читање и писање ради се само у првом разреду када се учи писана и штампана ћирилица и у другом разреду када се учи штампана и писана латиница.

Из књижевности се у првом разреду обрађују: песма, прича, догађај (место и време збивања), књижевни лик (изглед, основне особине и поступци), драмски текст за децу, шаљива песма, басна и загонетка. У другом разреду обрађују се стих, строфа, рима, народна успаванка, тема, редослед догађаја, главни и споредни лик, лица у драмском тексту за децу и проширују се знања о басни и бајци. У трећем разреду обрађују се лирска песма, химна, епска песма, народна бајка, роман, поређење и персонификација (ниво препознавања), опис, дијагол, приповедање, епски јунак и драмска радња. У четвртном разреду обрађују се: шаљива народна песма, прича о животињама, особине народне епске песме, приповетка, роман за децу, персонификација, опис природе и ликова, приповедање у првом и трећем лицу и сукоб драмских лица. Поред обраде и усвајања нових појмова, утврђују се знања на новим примерима о књижевним појмовима обрађеним у претходном разреду.

Из области граматика ученици у првом разреду обрађују се: реченице по облику (обавештење, питање, заповест), улога гласа и слова и разликовање изговорене и написане речи. У другом разреду раде се: именице (властите и заједничке), род и број именица; глаголи, глаголска времена (прошло, садашње и будуће време), потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни), бројеви (основни и редни), проширују знања о реченицима тако што уче врсте реченица по значењу (обавештајне, упитне, заповедни и узвичне) и реченице према облику (потврдне и одричне). У трећем разреду проширују се знања о врстама именица (градивне и збирне) као и о врстама придева (присвојни и градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); затим се проширују знања о глаголима кроз обраду лица и броја глагола. У четвртном разреду обрађују се речи које мењају и које не мењају облик. Затим, реченица и реченични

чланови (субјекат, предикат, објекат и прилошке одредба); субјекат - различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта и изостављени субјекат; глаголски предикат; објекат - именицу у функцији објекта; прилошке одредбе за време, место и начин; речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта.

Из правописа у првом разреду обрађује се велико слово на почетку реченице, у писању имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа, правилно потписивање (име, па презиме), тачка на крају реченице, место и функција упитника и узвичника у реченици. У другом разреду ученици проширују знања о писању великог почетног слова кроз обраду следећег садржаја: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива; спојено и одвојено писање речи (речца *ли* и речца *не* уз глаголе), тачка (на крају реченице, иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама; писање скраћеница (мерне јединице и опште скраћенице - ОШ, бр, итд, стр. и нпр.). У трећем разреду се из правописа обрађује: подела речи на крају реда; управни говор (први и други модел) и неуправни говор. Ученици проширују знања о писању великог слова кроз обраду садржаја: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа; писање присвојних придева изведених од властитих имена. Проширује се знање о писању речце *не* уз именице и придеве. Ученици усвајају знања о писању наводника (у управном говору, насловима дела и називима школа) и писање сугласника *ј* у речима. Проширује се знање о писању скраћеница за мерне јединице (маса, дужина, време и запремина течности). У четвртном разреду из правописа проширују се знања о писању великог слова у писању имена становника држава и насеља, називе улица и тргова, имена из уметничких дела (на пример *Ружно паче*), устаљена и посебно наденута имена животиња, називи институција, предузећа и установа, устаљена имена историјских догађаја и личности. Обрађује се трећи модел управног говора. Знања о писању речце *ли* проширују се кроз скраћени упитни облик (*је л'* и поређење са везником *јер*) и предлог са уз заменице (*са мно*м и *с њом*). Писање вишечланих бројева.

Из језичке културе раде се читање и читање са разумевањем краћих и дужих текстова, рецитовање, вежбе за богаћење речника, језичке вежбе, лексичко-семантичке вежбе, говорне вежбе, правописне вежбе, причање, препричавање и описивање, које се из разреда у разред проширују кроз сложеније примере.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе:

Врло је важно повезивање садржаја са искуствима ученика изван школе, посебно на млађем школском узрасту, у коме је то и једна врло битна метода савладавања садржаја. У Српском језику повезивање је могуће кроз све књижевне текстове где ћемо од ученика тражити да се поистовете са ликовима, да процене њихове поступке и повежу са својима, да извуку поруке и поуке. Кроз језичку културу и различите врсте усменог и писменог изражавања ослањамо се на искуство ученика (опис драге особе, љубимца, школе, препричавање догађаја и доживљаја), за савладавање граматике и правописа можемо користити лингвометодичке текстове који су блиски свакодневним ситуацијама наших ученика.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Праћење и вредновање резултата напредовања ученика је у функцији остваривања исхода, а започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.

Формативно вредновање подразумева процену знања, вештина, ставова, понашања, реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд.

Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су усвојене, а које нису, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио ради остваривања циља. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године ученици се упознају на почетку сваке школске године, док критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: остварује се формативним и бројчаним оцењивањем. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава.

Ученици се оцењују из следећих области:

- вештина читања и разумевање прочитаног,
- писано изражавање,
- граматика и лексика,
- књижевност и
- усмено изражавање.
-

Писмено изражавање оцењује се кроз израду обавезна четири писмена задатка, као и писање осам домаћих задатака којим се континуирано развија писменост ученика и припрема за израду писменог задатка. Истовремено се путем кратких правописних диктата проверава усвојеност одређених правописних правила и ради на отклањању грешака. Познавање граматике, лексике, књижевности и књижевне теорије проверава се кроз израду контролних задатака након савладаних програмских садржаја (систематизација наставне теме).

Усмено изражавање ученика вреднује се кроз говорне и сценске вежбе (усмено излагање на одређену тему, рецитовање и казивање наученог текста, препричавање, драматизације одломака из књижевних дела, учествовање у расправи, формулисање свог мишљења, култура комуникације ...).

Вештина читања и разумевање прочитаног текста, као и богатство лексике, вреднује се кроз свакодневни рад ученика у одељењу – од тумачења књижевних дела до решавање језичких задатака.

Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, при чему се најчешће примењују следеће технике: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаномоценом. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.

У млађим, као и у старијим разредима праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Формативно оцењивање врши се током читаве школске године и садржи повратну информацију ученику шта је то остварио, а шта је оно што треба да оствари, доучи, поправи. Сумативна оцена је просек свих формативних оцена и она се даје на крају првог полугодишта и на крају школске године.

Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика у другом, трећем и четвртном разреду, док се у првом разреду не врши иницијална процена. Нагласак би требало да буде на учениковим способностима – на ономе што ученик може или покушава да учини. Током процеса наставе и учења учитељ континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Оцењивање ученика у првом разреду није бројчано, већ описно и засновано је на исходима, тј. на способностима, знањима и вештинама које ученик треба да оствари на крају првог разреда. Оцењивање ученика је дефинисано и критеријумима оцењивања од првог до четвртог разреда, како би оцењивање од стране учитеља на разредном нивоу било уједначено. Ученици на почетку школске године добијају распоред писаних провера из Српског језика, а оцењују се све области: књижевност, језик (граматика и правопис) и језичка култура. У четвртном разреду ученици израђују два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује по предметним областима: књижевност, језик и језичка култура, будући да се све три области прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Први разред

Програм наставе и учења предмета Српски језик у првом разреду основне школе чини четири предметне области: Почетно читање и писање, Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручени број часова по предметним областима је следећи: Почетно читање и писање - 90 часова, Књижевност - 45 часова, Језик - 10 часова и Језичка култура - 35 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Други разред

Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручени број часова по предметним областима је следећи: Књижевност - 70 часова, Језик - 40 часова, Језичка култура- 70 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Трећи разред

Програм наставе и учења предмета Српски језик у трећем разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 80 часова, Језик – 60 часова и Језичка култура – 40 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Четврти разред

Програм наставе и учења предмета *Српски језик* у четвртном разреду основне школе чине три предметне области: *Књижевност, Језик и Језичка култура*. Препоручени број часова по предметним областима је: *Књижевност – 80 часова, Језик – 50 часова и Језичка култура – 50 часова*. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима

Пети разред

Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 63 часова, Језик – 72 часова и Језичка култура – 45 часова. Све три области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Шести разред

Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часова, Језик – 52 часова и Језичка култура – 38 часова. Све три области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Седми разред

Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност –

54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Осми разред

Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

У првом разреду се највише часова посвећује учењу читања и писања штампаних и писаних слова ћирилице при чему наставник треба да уважи предзнања ученика. Наставник бира поступак учења који ће користити у настави почетног читања и писања, а то се односи на то да ли ће комбиновати монографски и групни поступак, да ли ће слова обрађивати групно или комплексно. У сваком одељењу постоје ученици који знају да читају или они који само познају слова или не знају да читају. Тако број часова предвиђених за почетно читање и писање може да варира у зависности од одабира поступка обраде слова на основу предзнања ученика. Садржаји, методе и облици рада треба да се прилагоде могућностима и потребама ученика.

У другом разреду се највише часова посвећује обради књижевних текстова и језичкој култури. Из области Књижевности се ученици уводе у сложеније текстове при чему је и домаћа лектира опширнија у односу на лектуру у првом разреду што има за циљ добро утврђивање ћириличног писма и усавршавање технике читања у првом полугодишту. Ученици кроз област Језичка култура усвајају писање штампаних и писаних слова латинице у другом полугодишту при чему треба обратити пажњу на правилно повезивање писаних слова латинице. На основу праћења напредовања ученика у усвајању другог писма, наставник може да посвети више пажње часовима учења латинице. Ученици другог разреда неретко мешају у писању слова латинице и ћирилице те би требало обратити посебну пажњу на то.

У трећем разреду највише пажње се посвећује обради књижевних текстова, који могу бити повезани по сродности. Такође, доста пажње се посвећује и обради лектире, која је сложенија него у другом разреду по дужини књижевних текстова. Обрађују се и циклус песама о Марку Краљевићу, као и две бајке *Чардак ни на небу ни на земљи* и *Баи челик*, које се читају и анализирају у наставцима, кроз више часова, као и прича за децу *Од читања се расте* Јасминке Петровић. Језик се обрађује на око 60 часова, где се градиво из граматике и правописа надовезује на научено у првом и другом разреду. Тако се на пример уводи нова врста речи - личне заменице, затим подврста градивне и збирне именице, градивни придеви, род и број придева. Правопис се такође ослања на већ научена правописна правила. У трећем разреду језичкој култури припада око 40 часова, а посебно би требало подстицати ученике да препричавају, причају и описују и на сажет и на опширан начин како усмено, тако и писмено.

У четвртном разреду основне школе програм наставе и учења предмета *Српски језик* чине три предметне области: *Књижевност*, *Језик* и *Језичка култура*. Препоручени број часова по предметним областима је: *Књижевност* – 80 часова, *Језик* – 50 часова и *Језичка култура* – 50 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано

и без садејства са другим областима. Дакле, књижевним текстовима је посвећен највећи број часова. Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогашена избором научнопопуларних и информативних текстова. Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова за домаћу лектуру (предлози за читање). Избор дела школске и домаће лектуре примерен је узрасту ученика. Приликом обраде лирских, епских и драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела. Језику и језичкој култури посвећено је по око 50 часова. У настави језика ученици овладавају граматичким и правописним правилима стандардног српског језика која ће примењивати у писаној и говорној комуникацији. Како би се приступило усвајању нових садржаја из граматике, неопходно је да се добро утврде знања из морфологије: врсте речи и њихове граматичке категорије. У оквиру нових садржаја потребно је на примерима показати да неке речи мењају облик, а неке не, а уводи се појам реченичних чланова и појам службе (функције) речи у реченици. Правописна правила ученици треба да усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз усвајање нових садржаја, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице и краћих текстова. Новина у језичкој култури јесте јесте израда два писмена задатка.

У петом разреду обично се највише часова посвећује граматички. Ученици се упознају са основним функцијама и значењима падежа, припремају се да одређују подврсте променљивих речи и њихове граматичке категорије, тиме се градиво повезује са градивом 3. и 4. разреда.

У шестом разреду обично се највише часова посвећује вештини читања и тумачењу књижевних дела из српске и светске баштине, тежи се развијању читалачких компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање, подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда (овај део са стандардима избаците ако немате стандарде). Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Почетно читање и писање

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице;
- влада основном техником читања и писања ћириличног текста;
- разуме оно што прочита;
- разликује слово, реч и реченицу;
- пише читко и уредно;

Кључни садржаји:

Глас и слово; штампана и писана слова ћириличног писма.
Речи и реченице као говорне и писане целине.
Текстови засићени словима која се обрађују.
Све врсте текстова написани штампаним и писаним словима.
Језичке игре.
Аналитичко - синтетичка вежбања.
Лексичка и синтаксичка вежбања.
Моторичке вежбе.
Писање (преписивање, самостално писање и диктат).
Читање (шчитавање/ глобално читање, гласно и тихо читање);
Питања за проверу разумевања прочитаног.
Изговор и писање слова која ученицима представљају потешкоће (ђ и њ, џ и њ, ј и љ).
Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1СЈ.1.3.1, 1СЈ.1.3.2, 1СЈ.1.3.3,

Средњи ниво: 1СЈ.2.2.1

1СЈ.2.2.2, 1СЈ.2.2.3, 1СЈ.2.2.4, 1СЈ.2.2.5., 1СЈ.2.2.6, 1СЈ.2.2.7, 1СЈ.2.2.8, 1СЈ.2.2.9,
1СЈ.2.2.10

Напредни ниво: 1СЈ.3.2.1, 1СЈ.3.2.2, 1СЈ.3.2.3, 1СЈ.3.2.4, 1СЈ.3.2.5, 1СЈ.3.2.6, 1СЈ.3.2.7.

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита;
- препозна песму, причу и драмски текст;
- одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом;
- уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина;
- изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу;
- препозна басну и разуме њено значење;
- напамет говори краће књижевне текстове.

Кључни садржаји:

Лирика:

Народна песма: *Ја сам чудо видео*

Јован Јовановић Змај: *Зимска песма*

Војислав Илић: *Пролетња зора*/ Воја Царић: *Пролеће*/ Мира Алечковић: *Ветар сејач*

Десанка Максимовић: *Првак*; *Хвалисави зечеви*/ *У гостима*/ *Ливадско звонце*

Гвидо Тартаља: *Китова беба*/ *Мрави*/ *Постеља за зеку*

Бранко Ћопић: *Јежева кућица* (читање у наставцима)

Душан Радовић: *Јесења песма*/ *Срећна Нова година*

Љубивоје Ршумовић: *Ау, што је школа згодна*; *Дете/Деца су украс света*

Стеван Раичковић: *Цртанка*

Бранислав Лазаревић: *Сликар*

Перо Зубац: *Добар друг ти вреди више*

Драгомир Ђорђевић: *Није лако бити дете*

Епика:

Народна прича: *Свети Сава и ђаци*

Народна прича: *Деда и репа/ Голуб и пчела*

Народна басна: *Лисица и гавран*

Доситеј Обрадовић: *Два јарца; Две козе*

Лав Николајевич Толстој: *Два друга*

Драган Лукић: *Јоца вози тролејбус/ Игор Коларов: Дум - дум Оливер и његов бубањ*

Ђуро Дамјановић: *Дан кад је јутро било слово/ Весна Ђоровић Бутрић: Ноћни ћошак*

Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, *Загонетке лаке за прваке ћаке*, *Загонетке* Григора Витеза и Бране Цветковића).

Драма:

Гвидо Тартаља: *Зна он унапред*

Душан Радовић: *Тужабаба*

Александар Поповић: *Неће увек да буде први*

Бора Ољачић: *Први дан у школи*

Научнопопуларни и информативни текстови

Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: *Буквар*

Домаћа лектира

Јован Јовановић Змај: *Песме за децу (избор)*

Избор из басни и сликовница за децу

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1СЈ.1.2.2, 1СЈ. 1.2.4, 1СЈ. 1.2.6, 1СЈ. 1.2.8, 1СЈ. 1.5.2, 1СЈ. 1.5.3, 1СЈ. 1.5.4

Средњи ниво: 1СЈ.2.2.8, 1СЈ.2.2.5, 1СЈ.2.2.10.

Напредни ниво: 1СЈ.3.2.7, 1СЈ. 3.5.1.

Тема: Језик

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставног састава са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају;
- правилно употреби велико слово;
- пише реченице по диктату;
- примењује основна правописна правила;
- спаја више реченица у краћу целину;

Кључни садржаји:

Реченица; реч; слово.

Улога гласа/ слова у разликовању значења изговорене односно написане речи.

Реченице као обавештење, питање и заповест.

Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа.

Правилно потписивање (име, па презиме).

Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1CJ.1.3.4, 1CJ.1.3.5, 1CJ.1.4.3.

Средњи ниво: 1CJ.3.4.4.

Напредни ниво: 1CJ.3.4.5

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- учествује у сценском извођењу текста;
- гласно чита, правилно и са разумевањем;
- чита у себи са разумевањем прочитаног;
- учтиво учествује у вођеном и слободном разговору;
- обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима;
- усмено препричава;
- усмено прича према слици/ сликамаи о доживљајима;
- усмено описује ствари из непосредног окружења;
- бира и користи одговарајуће речи у говору;
- на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору;
- пажљиво и културно слуша саговорнике;
- слуша, разуме и парафразира поруку;
- писмено одговара на постављена питања;
- тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног;
- пронађе информације експлицитно изнете у тексту;
- препозна загонетку и разуме њено значење;
- препозна басну и разуме њено значење.

Кључни садржаји:

Вођени и слободни разговор.

Говорни предлошци.

Усмена порука.

Причање, препричавање и описивање.

Казивање књижевног текста.

Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација.

Сценско извођење текста (драмско и луткарско).

Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе.

Разговорне, ситуационе и језичке игре.

Стварне и симулиране ситуације.

Слушна порука.

Аудио - визуелни записи.

Игре за развијање слушне пажње.

Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту.

Писана порука.

Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста.

Реченице/ кратак текст погодан за диктирање.

Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, упутство, списак за куповину и др.

Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др.

Информативни текстови:

1. уџбенички: Милан Шипка, Буквар, текстови о знаменитим личностима српске културе.
2. вануџбенички: о правилима учтивог понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

1СЈ.0.1.1, 1СЈ.0.1.2. 1СЈ.1.3.8, 1СЈ.1.3.9, 1СЈ.1.3.10, 1СЈ.3.3.5.

Други разред

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст;
- одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту;
- одреди редослед догађаја у тексту;
- уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине;
- разликује стих и строфу;
- уочи стихове који се римују;
- објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни;
- наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота;

Кључни садржаји:

Поезија

Народна песма: *Да вам певам што истина није/Мишја моба*

Народна песма: *Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу*

Јован Јовановић Змај: *Пролећница/Хвала Војислав Илић: Први снег*

Бранко Ћопић: *Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата*

Душан Радовић: *Лепо је све што је мало, Мама*

Драган Лукић: *Школа, Равнотежа*

Мирослав Антић: *Тајна*

Душко Трифуновић: *Два јарца*

Григор Витез: *Дохвати ми, тата, мјесећ*

Александар Сергејевич Пушкин: *Бајка о рибару и рибици* (читање у наставцима)

Проза

Народна прича: *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом*

Народна прича: *Седам прUTOва*

Народна басна: *Бик и зећ/Коњ и магарац*

Доситеј Обрадовић: *Пас и његова сенка/Коњ и магаре*

Десанка Максимовић: *Бајка о лабуду*

Гроздана Олујић: *Шаренорепа*

Градимиr Стојковић: *Деда Милоје*

Мирјана Стефановић: *Златне рибице не праве штету*

Ђани Родари: *Кад дедица не зна да прича приче*

Су Ју Ђин: *Свитац тражи пријатеља*

Феликс Салтен: *Бамби* (одломак по избору)

Драмски текстови

Александар Поповић: *Два писма*

Ана Миловановић: *Слатка математика*

Гвидо Тартаља: *Оцене*

Тодe Николетић: *Шума живот значи*

Популарни и информативни текстови

Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.)

Домаћа лектира

Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице)

Ханс Кристијан Андерсен: *Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама*

Десанка Максимовић: *Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божјић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица* (три бајке по избору ученика)

Љубивоје Ршумовић: *Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца*

Драгомир Ђорђевић, избор песама (*Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за dedu, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик*)

Избор из кратких прича за децу:

Бранко Стевановић, *Прича из ормана*

Весна Видојевић Гајевић, *Бркљача,*

Дејан Алексић, *Једном је један дечко зевнуо.*

Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1CJ.1.2.1. 1CJ.1.2.2. 1CJ. 1.2.3. 1CJ. 1.2.4. 1CJ. 1.2.5. 1CJ. 1.2.6. 1CJ. 1.2.7. 1CJ. 1.2.8. 1CJ.1.5.1. 1CJ.1.5.2. 1CJ.1.5.3.

Средњи ниво: 1CJ.2.2.1. 1CJ.2.2.2. 1CJ.2.2.3. 1CJ.2.2.4. 1CJ.2.2.5. 1CJ.2.2.6. 1CJ.2.2.7. 1CJ.2.2.8. 1CJ.2.5.1. 1CJ.2.5.2. 1CJ.2.5.3. 1CJ.2.5.4. 1CJ.2.5.5.

Напредни ниво: 1CJ.3.2.1. 1CJ.3.2.2. 1CJ.3.2.3. 1CJ.3.2.4. 1CJ. 3.5.1. 1CJ.3.5.2. 1CJ.3.5.3

Тема: Језик

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- разликује врсте речи у типичним случајевима;
- одређује основне граматичке категорије именица и глагола;
- разликује реченице по облику и значењу;
- поштује и примењује основна правописна правила;
- влада основном техником читања и писања латиничког текста;

Кључни садржаји:

Глас и слог; самогласници и сугласници.

Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни).

Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне.

Потврдне и одричне реченице.

Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива.

Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе

Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама.

Писање скраћеница (мерне јединице и опште скраћенице - ОШ, бр, итд, стр. и нпр.).

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1CJ.1.4.1. 1CJ.1.4.2. 1CJ.1.4.3. 1CJ.1.1.5. 1CJ.1.3.1. 1CJ.1.3.2. 1CJ.1.3.3. 1CJ.1.3.4. 1CJ.1.3.5.

Средњи ниво: 1CJ.2.4.1. 1CJ.2.4.2. 1CJ.2.4.3. 1CJ.2.4.4. 1CJ.2.4.5. 1CJ.2.4.6. 1CJ.2.3.1. 1CJ.2.3.2. 1CJ.2.3.3.

Напредни ниво: 1CJ.3.3.1. 1CJ.3.4.1. 1CJ.3.4.2. 1CJ.3.4.3. 1CJ.3.4.4.

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- влада основном техником читања и писања латиничког текста;
- пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном);
- користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање;
- правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину;
- учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника;
- разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај);
- изражајно чита ћирилички текст
- чита текст поштујући интонацију реченице/стиха;
- изражајно рецитије песму;
- изводи драмске текстове;
- износи своје мишљење о тексту.

Кључни садржаји:

Друго писмо (латиница): штампана и писана слова.

Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања.

План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања.

План описивања на основу непосредног посматрања.

Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање.

Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица.

Лексичко- семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

1CJ.0.1.1. 1CJ.0.1.4. 1CJ.0.1.5. 1CJ.0.1.7. 1CJ.1.3.6. 1CJ.1.3.7. 1CJ.1.3.8. 1CJ.1.3.10. 1CJ.2.3.5. 1CJ.2.3.6. 1CJ.2.3.7. 1CJ.3.3.1. 1CJ.3.3.5.

Трећи разред

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- чита са разумевањем различите текстове, опише свој доживљај прочитаних књижевних дела, изнесе своје мишљење о тексту, разуме идеје књижевног дела
- -одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту;
- -именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; представи главне особине јунака
- -разликује књижевне врсте и уочи њихове основне одлике: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст;
- -уочи поређење и хумор у књижевном делу и разуме његову улогу;
- -чита текст поштујући интонацију реченице/стиха, изражајно рецитије песму и чита прозни текст и изводи драмске текстове;

Кључни садржаји:

Лирика

Лектира

Душан Костић: *Септембар*

Григор Витез: *Какве је боје поток / Десанка Максимовић: Вожња*

Душан Васиљев: *Зима*

Мирослав Антић: *Шта је највеће* / Ф. Г. Лорка: *Луцкаста песма*

Драган Лукић: *Свакога дана / Шта је отац*

Бранислав Црнчевић: *Љутило мече / Љубивоје Ршумовић: Аждаја своме чеду тепа*

Милован Данојлић: *Љубавна песма*

Љубивоје Ршумовић: *Домовина се брани лепотом*

Химна Светоме Сави

Бранко Стевановић: *Занимање Марка Краљевића*

Епска поезија

Народне песме: *Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића*

Епика

Лектира

Ла Фонтен: *Цврчак и мрав / Езоп: Корњача и зец*

Народна приповетка: *Свети Сава и сељак без среће*

Народна бајка: *Чардак ни на небу ни на земљи*

Народна приповетка: *Свијету се не може угодити*

Бранко Ћопић: *Изокренута прича*

Оскар Вајлд: *Себични џин*

Светлана Велмар Јанковић: *Златно јагње*

Бранко В. Радичевић: *Прича о дечаку и Месецу*

Ијан Макјуен: *Реч-две о Питеру*

Јохана Шпири: *Хајди (одломак)*

Народна бајка: *Баиш-Челик (читање у наставцима)*

Јасминка Петровић: *Од читања се расте (читање у наставцима)*

Драма

Лектира

Душан Радовић: *А зашто он вежба*

Александар Поповић: *Лед се топи*

Јованка Јоргачевић: *Никад два добра*

Лаза Лазих: *Суђење*

Научнопопуларни и информативни текстови

Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др.

Домаћа лектира

Бранко Ћопић: *Доживљаји Мачка Тоше*

Избор из поезије Душана Радовића (*Замислите, Да ли ми верујете, Страшан лав, Кад је био мрак, Тужне ђачке исповести, Здравница, Плави зец и друге песме*)

Браћа Грим: Бајке (три бајке по избору)

Астрид Линдгрен: *Пити Дуга Чарана*

Књижевни појмови и термини:

- лирска песма,
- химна,
- епска песма.
- народна бајка,
- роман,
- поређење,
- персонификација (на нивоу препознавања),
- опис,
- дијалог, приповедање,
- епски јунак,
- драмска радња

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1CJ.1.5.4, 1CJ1.5.3, 1CJ1.5.2.

Средњи ниво: 1CJ.1.5.4, 1CJ1.5.3, 1CJ1.5.2, 1CJ.2.5.1, 1CJ.2.5, 1CJ.2.5.3, 1CJ.2.5.4., 1CJ.2.5.5.

Напредни ниво: 1CJ.3.5.2, 1CJ.3.5.1.

Тема: Језик (граматика и правопис)

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима;
- одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола;
- примењује основна правописна правила;

Кључни садржаји:

Врсте речи: именице (градивне, збирне), придеви (присвојни, градивни); род и број придева, заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола.

Подела речи на крају реда (граница на самогласник).

Управни говор (први и други модел). Неуправни говор.

Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа;

Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки).

Речца не уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа).

Сугласник ј (између самогласника и-о и о-и).

Скраћенице (мернејединица за масу, дужину, време и запремину течности).

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда.

Основни ниво: 1CJ.1.4.1, 1CJ.1.4.2, 1CJ.1.4.3, 1CJ.1.4.4, 1CJ.1.4.5.

Средњи ниво: 1CJ.2.4.1, 1CJ.2.4.2, 1CJ.2.4.6, 1CJ.2.4.8.

Напредни ниво: 1CJ.3.4.4, 1CJ.3.4.1.

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- јасно и разветно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо;
- споји више реченица у краћу и дужу целину;
- препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин;
- извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости;

Кључни садржаји:

Краћи и дужи текстови – књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови.

Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано).

Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писано.

Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.).

Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире).

Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат.

Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице.

Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго.

Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...).

Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског/ драматизованог текста и сл.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1CJ.0.1.1,1CJ.0.1.6,1CJ.0.1.3,1CJ.0.1.5,1CJ.0.1.2,1CJ.1.3.4,1CJ.1.3.,
1CJ.1.3.9, 1CJ.1.3.7, 1CJ.1.3.8, 1CJ.1.3.6.

Средњи ниво: 1CJ.2.3.5, 1CJ.2.3.6, 1CJ.2.3.7, 1CJ.2.3.10, 1CJ.2.3.9, 1CJ.2.3.8.

Напредни ниво: 1CJ.3.3.1, 1CJ.3.3.2, 1CJ.3.3.5, 1CJ.3.3.4, 1CJ.3.3.3.

Четврти разред

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- чита са разумевањем различите врсте текстова, кратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије, ставове;
- тумачи идеје књижевног дела, усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела
- разликује књижевне врсте и уочава њихове особине: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст;
- одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту, именује позитивне и негативне особине ликова
- изражајно рецитије песму и чита прозни текст, изводи драмске текстове, чита текст поштујући интонацију реченице/стиха

Кључни садржаји:

ЛИРИКА

Лектира

Шаљива народна песма *Женидба врапца Подунавца*

Војислав Илић: *Јесен* / Владислав Петковић Дис: *Зима*

Момчило Мошо Одаловић: *Молитва за маму*

Мирослав Антић: *Космонаутска песма*

Бранко Миљковић: *Песма о цвету*

Добрица Ерић: *Завичај* / *Отаџбина је наша очевина* / Момчило Мошо Одаловић: *Птице косовчице*

Мирослав Антић: *Прва љубав* / *Најљубавнија песма* / Алексије Марјановић: *Љубав*

Бранко Ћопић: *Месец и његова бака* / Десанка Максимовић: *Пауково дело*

Бранислав Црнчевић: *Кад би мени дали један дан*

Владимир Андрић: *Дај ми крила један круг*

Народна песма *Милош у Латинима*

Народна песма *Јетрвица адамско колена*

ПРОЗА

Лектира

Народна прича о животињама: *Међед, свиња и лисица*

Народна приповетка: *Најбоље задужбине*

Народна приповетка: *Ветар и сунце*

Народна бајка: *Пепељуга*

Бранислав Нушић: *Прва љубав* (одломак из Аутобиографије)

Бранислав Црнчевић: *Босоноги и небо*

Гроздана Олујић: *Стакларева љубав*

Светлана Велмар Јанковић: *Стефаново дрво*

Лав Николајевич Толстој: *Врабац и ласте* / *Два мрза*

Драган Алексић: *Позориште на небу*

Весна Алексић: *Детективско срце*

Ханс Кристијан Андерсен: *Ружно Паче* – читање у наставцима

Драма

Лектира

Гвидо Тартаља: Подела улога

Љиљана Крстић: Кад пролеће дође

Дејан Алексић: Слава

Научнопопуларни и информативни текстови

(из књига, енциклопедија и часописа за децу)

-о нашим знаменитим књижевницама, сликаркама и научницама;

-о природним лепотама и културним знаменитостима Србије;

-о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету

-бонтон.

Домаћа лектира

Милован Данојлић: Избор из поезије за децу

Драган Лукић: Избор из поезије за децу

Јасминка Петровић: О дугмету и срећи

Рене Гијо: Бела Грива

Ерик Најт: Леси се враћа кући

Александар Поповић: Пепељуга

Допунски избор

(са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела)

Избор драмских текстова за децу

Бранко В. Радичевић: *Песме о мајци*

Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка / Очаране наочаре*

Горан Петровић: *Разлике*

Едмондо де Амичис: *Срце*

Јохана Шпири: *Хајди*

Михаел Енде: *Бескрајна прича* (одломак)

Астрид Линдгрен: *Пити Дуга Чарапа*

Златко Васић: *Чаробно путовање*

Урош Петровић: *Мартинина велика загонетна авантура*

Гордана Тимотијевић: *Сличице / Владимир из чудне приче*

Угљеша Шајтинац: *Чарна и Несвет*

Момо Капор: *Сања*

Весна Алексић: *Брљиво срце*

Књижевни појмови:

- шаљива народна песма,
- прича о животињама,
- особине народне епске песме,
- приповетка,
- роман за децу,
- персонификација,
- опис природе и ликова,
- приповедање у 1. и 3. лицу,

– сукоб драмских лица.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1CJ.1.5.4.

Средњи ниво: 1CJ.2.5.6, 1CJ.2.5.7.

Напредни ниво: 1CJ.3.5.3.

Тема: Језик (граматика и правопис)

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику;
- одреди основне реченичне чланове;
- разликује врсту речи од службе речи у реченици;
- поштује и примени основна правописна правила;
- правилно пише сва три модела управног говора;

Кључни садржаји:

- Речи које у писању и говору мењају облик; речи које не мењају облик (без именовања врста непроменљивих речи).
- Реченица и реченични чланови (субјекат, предикат, објекат, прилошке одредбе).
- Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта; изостављени субјекат, појам предиката (глаголски предикат), појам објекта (именице у функцији објекта), прилошке одредбе за време, место и начин.
- Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта.
- Управни говор (трећи модел).
- Велико слово: имена становника држава и насеља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела – примери из обрађених дела (нпр. *Ружно Паче...*); устаљена и посебно наденута имена животиња; називи институција, предузећа и установа, манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности (усклађено са предметом Природа и друштво).
- Речца *ли*; скраћени упитни облик *је ли* (*је л'*) према узрочном везнику *јер*.
- Предлог *са* уз заменице (нпр. *са мнош*, *с њом* и сл.).
- Писање вишечланих бројева.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1.CJ.1.4.2.

Средњи ниво: 1.CJ.1.4.2, 1CJ.2.4.4, 1CJ.2.4.2.

Напредни ниво: 1CJ.3.4.1, 1CJ.3.4.4.

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање;

- употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика;
- препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији;
- напише разгледницу, честитку, приватно писмо;
- прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној;
- повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак;

Кључни садржаји:

Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалогској форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл.

Речи истог облика, а различитог значења; речи истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази.

Разгледница, честитка, писмо.

Књижевни и други текстови (линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе.

Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.

Правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица *Ви* из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца *ли*, предлог *са*, вишечлани бројеви).

Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације.

Лексичко-семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју.

Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: 1CJ.0.1.8, 1CJ.0.1.5, 1CJ.1.3.10, 1CJ.1.3.7.

Средњи ниво: 1CJ.2.3.10, 1CJ.2.3.7, 1CJ.2.3.8, 1CJ.2.3.9, 1CJ.2.3.6.

Напредни ниво: 1CJ.3.3.4, 1CJ.3.3.2, 1CJ.3.3.1.

Пети разред

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- разликују књижевни и некњижевни текст;
- упоређују одлике фикционалне и нефикционалне књижевности
- читају са разумевањем и опису свој доживљај различитих врста књижевних дела
- читају са разумевањем одабране примере осталих типова текстова
- одређују род књижевног дела и књижевну врсту

Кључни садржаји: Лирика

Лектира

Народна песма: *Вила зида град*

Народне лирске песме о раду (избор); народне лирске породичне песме (избор)

Бранко Радичевић: *Певам дању, певам ноћу*

Милица Стојадиновић Српкиња: *Певам песму*

Душан Васиљев: *Домовина!* Алекса Шантић: *Моја отаџбина*

Војислав Илић: *Зимско јутро*

Милован Данојлић: *Шљива* / Десанка Максимовић: *Сребрне плесачице*

Пеђа Трајковић: *Кад књиге буду у моди*

Књижевни термини и појмови

Песник и лирски субјекат.

Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме.

Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац).

Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност.

Стилске фигуре: епитет, ономатопеја.

Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне.

Епика

Лектира

Народна песма: *Свети Саво*

Народна песма: *Женидба Душанова* (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића)

Еро с онога свијета

Дјевојка цара надмудрила

Милован Глишић: *Прва бразда*

Стеван Сремац: *Чича Јордан* (одломак)

Бранко Ћопић: *Поход на Мјесец*

Иво Андрић: *Мостови*

Данило Киш: *Дечак и пас*

Горан Петровић: *Месец над тепсијом* (први одломак приче „Бели хлеб од претеривања” и крај приче који чине одељци „Можеш сматрати да си задобио венац славе” и „Мрави су вукли велике трошице тишине”)

Антон Павлович Чехов: *Шала*

Књижевни термини и појмови

Писац и приповедач.

Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу.

Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља.

Карактеризација ликова – начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака.

Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича.

Врста стиха према броју слогова: десетерац.

Драма

Лектира

Бранислав Нушић: *Кирија*

Душан Радовић: *Капетан Џон Пиплфокс*

Љубиша Ђокић: *Биберче*

Књижевни термини и појмови

Позоришна представа и драма.

Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија.

Драмске врсте: једночинка, радио-драма.

Научнопопуларни и информативни текстови

Вук Ст. Караџић: *Моба и прело* (одломак из дела *Живот и обичаји народа српскога*)

М. Петровић Алас: *У царству гусара* (одломци)

Домаћа лектира

Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима – преткосовски тематски круг)

Народне бајке, новеле, шалвие народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке)

Бранислав Нушић: *Хајдуци*

Данијел Дефо: *Робинсон Крусо* (одломак о изградњи склоништа)

Марк Твен: *Доживљаји Хаклберија Фина / Краљевић и просјак / Доживљаји Тома Сојера*

Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: *Зеленбабини дарови* (одломци))

Игор Коларов: *Аги и Ема*

Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...)

Допунски избор лектире

Јован Јовановић Змај: *Песмо моја* (из *Ђулића*)

Иван Цанкар: *Десетица*

Густав Шваб: *Приче из старине*

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: СЈ.1.2.1., СЈ.1.2.2., СЈ.1.2.3., СЈ.1.2.4., СЈ.1.2.5.

Средњи ниво: СЈ.2.2.1., СЈ.2.2.2., СЈ.2.2.3., СЈ.2.2.4., СЈ.2.2.5.

Напредни ниво: СЈ.3.2.2., СЈ.3.2.5.

Тема: Језик (Морфологија, Синтакса); Ортоепија; Правопис

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- разликују променљиве речи од непроменљивих
- разликују категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију
- разликују основне функције и значења падежа
- употребљава падежне облике у складу са нормом
- употребљава глаголске облике у складу са нормом
- разликују основне реченичне чланове (у типичним случајевима)
- доследно примењују правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова
- користе правопис (школско издање)
- правилно изговарају речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице
- говоре јасно поштујући књижевнојезичку норму
- течно и разговетно читају наглас књижевне и неуметничке текстове
- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице
- говори јасно поштујући књижевнојезичку норму
- течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове
- доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова
- користи правопис (школско издање)

Кључни садржаји: Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози.

Именице – значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа.

Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место).

Придеви – значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева.

Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу.

Заменице – личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица *себе, се*.

Бројеви – врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на *-ица*) и редни бројеви.

Глаголи – глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I.

Предикатска реченица – предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину); апозиција.

Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви).

Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица.

Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).

Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева.

Заменица *Ви* из поштовања.

Одрична речца *не* уз именице, придеве и глаголе; речца *нај* у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви.

Основни ниво: СЈ.1.1.4., СЈ.1.1.5., СЈ.1.1.6.

Средњи ниво: СЈ.2.1.3., СЈ.2.1.4., СЈ.2.1.5.

Напредни ниво: СЈ.3.1.4., СЈ.3.1.5.

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

– користе различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог

– издвају делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

– састављају говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште

– проналазе експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту

– напамет говоре одабране књижевне текстове или одломке

Кључни садржаји: Препричавање, причање, описивање – уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл). Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице – њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: СЈ.1.3.1., СЈ.1.3.2., СЈ.1.3.3., СЈ.1.3.4., СЈ.1.3.5., СЈ.1.3.6.

Средњи ниво: СЈ.2.3.1., СЈ.2.3.2., СЈ.2.3.3., СЈ.2.3.5., СЈ.2.3.6.,

Напредни ниво: СЈ.3.3.1., СЈ.3.3.2., СЈ.3.3.3., СЈ.3.3.5., СЈ.3.3.1.

Шести разред

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- повезују књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која читају;
- читају са разумевањем; парафразирају прочитано и описују свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова;
- одредеђују род књижевног дела и књижевну врсту;
- праве разлику између дела лирског, епског и драмског карактера;
- разликују ауторску приповетку од романа;
- анализирају структуру лирске песме (строфа, стих, рима);
- уочавају основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње;
- разликују заплет и расплет као етапе драмске радње;
- разликују појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца;
- разликују облике казивања;
- увиђају звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике;
- одређују стилске фигуре и разумеју њихову улогу у књижевноуметничком тексту;
- анализирају узрочно-последичне односе у тексту и вреднују истакнуте идеје које текст нуди;
- анализирају поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста;
- уочавају хумор у књижевном делу;
- разликују хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона;
- илуструју веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима;
- уважавају националне вредности и негују културноисторијску баштину;
- упоређују књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;

Кључни садржаји:

Лирика

Лектира

Обредне лирске народне песме (избор)

Ђура Јакшић: *Вече*

Јован Дучић: *Село*
Мирослав Антић: *Плава звезда*
Вељко Петровић: *Ратар* / Алекса Шантић: *О, класје моје*
Десанка Максимовић: *Грачаница* / Војислав Илић: *Свети Сава*
Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, трави*
Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста*
Сергеј Јесењин: *Песма о керуши*

Књижевни термини и појмови

Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац).

Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха.

Стилске фигуре: контраст, хипербола.

Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне).

Епика

Лектира

Народна песма: *Смрт Мајке Југовића*

Народна песма: *Марко Краљевић укида свадбарину*

Петар Кочић: *Јаблан*

Исидора Секулић: *Буре* (одломак)/Бранко Ћопић: *Чудесна справа*

Иво Андрић: *Аска и вук*

Антон Павлович Чехов: *Вањка*/Италио Калвино: *Шума на ауто-путу* (из збирке прича *Марковалдо или годишња доба у граду*)

Светлана Велмар Јанковић: *Сирото ждребе* (из *Књиге за Марка*)

Књижевни термини и појмови

Основна тема и кључни мотиви.

Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог.

Фабула/радња, редослед догађаја.

Врсте епских дела: приповетка, роман.

Културно-историјско предање (нпр. *Смрт Марка Краљевића*)

Драма

Лектира

Коста Трифковић: *Избирачица* (одломак)

Миодраг Станисављевић: *И ми трку за коња имамо* (одломак)

Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак)

Књижевни термини и појмови

Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет).

Научнопопуларни и информативни текстови

Вук Караџић: *Живот и обичаји народа српскога: Божић* (одломак); *Бурђевдан* (одломак);

Додоле, прпоруше и чаролице (одломци)

Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти* (избор)

Домаћа лектира

Епске народне песме о Косовском боју (избор) Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор)

Бранислав Нушић: *Аутобиографија*

Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња*

Весна Алексић: *Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло)*

Бранко Ћопић: *Орлови рано лете*

Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице*

Допунски избор лектира

Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*

Владислава Војновић: *Приче из главе (прича Позориште – одломци)*

Јасминка Петровић: *Ово је најстрашнији дан у мом животу*

Основни ниво: СЈ.1.2.1., СЈ.1.2.2., СЈ.1.2.3., СЈ.1.2.4., СЈ.1.2.5.

Средњи ниво: СЈ.2.2.2., СЈ.2.2.3., СЈ.3.2.2., СЈ.2.2.4., СЈ.2.2.5.

Напредни ниво: СЈ.3.2.1., СЈ.3.2.2., СЈ.3.2.3., СЈ.3.2.4., СЈ.3.2.5.

Тема: Језик

Подтема: Граматика; Ортоепија; Правопис

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- повезују граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;
- препознају делове речи у вези са њиховим грађењем;
- разликују гласове српског језика по звучности и месту изговора;
- разликују врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму;
- одређују врсте и подврсте заменица, као и њихов облик;
- препознају глаголска времена и употребљава их у складу са нормом;
- разликују реченице по комуникативној функцији;
- доследно примењују правописну норму;
- користе правопис
- разликују дуги и кратки акценат у изговореној речи;

Кључни садржаји: Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима.

Настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти); Подела сугласника по звучности и по месту изговора.

Подела речи на слоге; слоготворно р

Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано *а*; промена *л* у *о*; палатализација; сибиларизација; јотовање; једначење сугласника по звучности; једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника.

Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице *свој*, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне). Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице.

Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола *бити*); плусквамперфекат.

Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.

Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда (основна правила).
Правописна решења у вези са гласовним променама. Писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице *Vaui* великим почетним словом.
Правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика.
Правилан изговор гласова *ч, ћ, њ, ч, р*. Дуги и кратки акценти.

Основни ниво: СЈ.1.1.3., СЈ.1.1.4., СЈ.1.1.5.

Средњи ниво: СЈ.2.1.3., СЈ.2.1.4.,

Напредни ниво: СЈ.3.1.3., СЈ.3.1.4.

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- употребљавају различите облике усменог и писменог изражавања: препричавају различите типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање;
- разликују и граде аугментативе и деминутиве;
- састављају обавештење, вест и кратак извештај;
- разумеју основна значења књижевног и неуметничког текста;
- проналазе, повезују и тумаче експлицитно и имплицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту;
- драматизују одломак одабраног књижевноуметничког текста;
- говоре јасно, поштујући стандарднојезичку норму;
- изражајно читају обрађене књижевне текстове.

Кључни садржаји: Текстови у функцији унапређивања језичке културе.

Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка).

Говорне вежбе на унапред одређену тему.

Учтиве форме обраћања.

Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористцима).

Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; учовање и објашњавање научених правописних правила у тексту.

Богаћење речника: *лексичко-семантичке вежбе* (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; *фигуративна значења речи*; проналажење изостављених реченичних делова); *стилске вежбе*: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза).

Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу.

Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: СЈ.1.3.1., СЈ.1.3.2., СЈ.1.3.3., СЈ.1.3.4., СЈ.1.3.5., СЈ.1.3.6.

Средњи ниво: СЈ.2.3.1., СЈ.2.3.2., СЈ.2.3.3., СЈ.2.3.4., СЈ.2.3.5.

Напредни ниво: СЈ.3.3.1., СЈ.3.3.2., СЈ.3.3.3., СЈ.3.3.4., СЈ.3.3.5., СЈ.3.3.6.

Седми разред

Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да

кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита;
- истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи;
- чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом;
- разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста;
- разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен;
- тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту;
- локализује књижевна дела из обавезног школског програма;
- разликује етапе драмске радње;
- разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта;

Кључни садржаји: Лектира

Лирика

1. Јован Дучић: *Подне*
2. Милан Ракић: *Божур*
3. Владислав Петковић Дис: *Међу својима*
4. Милутин Бојић: *Плава гробница*
5. Десанка Максимовић: *Крвава бајка*
6. Стеван Раичковић: *После кише*

7. Јован Јовановић Змај: *Јутутунска јухахаха*
8. Рабиндранат Тагоре: *Папирни бродови*
9. Вислава Шимборска: *Облаци*

Епика

1. Народна бајка (једна по избору): *Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован*
2. Стефан Митров Љубиша: *Кањош Мацедонових* (одломак)
3. Радоје Домановић: *Вођа* (одломак)
4. Петар Кочић: *Кроз мећаву*
5. Иво Андрић: *Јелена, жена које нема* (одломак)
6. Данило Киш: *Прича о печуркама / Еолска харфа*
7. Алфонс Доде: *Последњи час* / Владимир Набоков: *Лош дан*

8. *Дневник Ане Франк* (одломак)
9. Ефраим Кишон: *Код куће је најгоре* (једна прича по избору)
10. Афоризми (Душан Радовић и други)

Драма

1. Бранислав Нушић: *Власт* (одломак)
2. Вида Огњеновић: *Кањош Мацедоновић* (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана)

Научнопопуларни и информативни текстови

Обавезна дела

1. Михајло Пупин: *Са паињака до научењака* (одломак)
2. Јелена Димитријевић: *Седам мора и три океана* (одломак) / Милош Црњански: *Наша небеса* („Крф, плава гробница” – одломак)

Једно дело по избору

1. Јован Цвијић: *Охридско језеро* (одломак) / Пеђа Милосављевић: *Потера за пејзажима*
2. Светлана Велмар Јанковић: *Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)*
3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја
4. Избор из енциклопедија и часописа за децу

Домаћа лектира

1. Епске народне песме покосовског тематског круга (*Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакишића* и песма по избору)
2. Епске народне песме о хајдучима и ускоцима (*Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана*)
3. *Свети Сава у књижевности*: – одломак из *Житија Светог Симеона* (о опроштају оца од сина);
– избор из народних прича и предања (на пример *Свети Сава и ђаво*, легенде о Светом Сави);
– избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: *Прича о Светом Сави*)
4. Мирослав Антић: *Плави чуперак и Шашава књига* (избор)
5. Антоан де Сент Егзипери: *Мали Принц*; Момо Капор: *Мали Принц*
6. Јован Стерија Поповић: *Покондирена тиква*
7. Душан Ковачевић: *Свемирски змај*
8. Дејан Алексић: *Ципела на крају света* / Игор Коларов: *Дванаесто море*

Допунски избор лектире

1. Милорад Павић: *Руски хрт* (одломак)
2. Тургењев: *Шума и степа*
3. Антон Павлович Чехов: *Чиновникова смрт*

Књижевни термини и појмови

Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам.

Пословице, изреке; питалице; загонетке.Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица:

Основни ниво:

СЈ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела

СЈ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)

СЈ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму

СЈ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)

СЈ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог

СЈ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја)

СЈ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

СЈ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела

Средњи ниво:

СЈ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања

СЈ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове

СЈ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)

СЈ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог

СЈ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама

Напредни ниво:

СЈ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива

СЈ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту

СЈ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу

СЈ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе

СЈ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже

Тема Језик

На крају ове теме ученик ће моћи да:

- разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом;
- одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима;
- уочи делове именичке синтагме;
- разликује граматички и логички субјекат;
- разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да;
- препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама;
- идентификује врсте зависних реченица;
- исказе реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом;
- примени основна правила конгруенције у реченици;
- доследно примени правописну норму;

– разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат;

Граматика

Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне.

Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици.

Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме.

Логички субјекат. Сложени глаголски предикат.

Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни.

Појам комуникативне и предикатске реченице.

Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни).

Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене).

Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом.

Конгруенција – основни појмови.

Правопис

Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима.

Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.

Ортоепија

Дугоузлазни и дугосилазни акценат.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво:

СЈ.1.3.1.зна особине и врсте гласова; реч дели на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама

СЈ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима

СЈ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи

СЈ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела

СЈ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)

СЈ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)

СЈ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима

СЈ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми.

СЈ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)

Средњи ниво:

СЈ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме

СЈ.2.3.2. препознаје гласовне промене

СЈ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи

СЈ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)

CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици

CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика

Напредни ниво:

CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима

CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)

CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму;
- разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила;
- састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа;
- напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице;
- користи технички и сугестивни опис у изражавању;
- препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу;
- пронађе потребне информације у нелинеарном тексту;
- напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила;
- примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.);
- састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални);
- правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.

Кључни садржаји:

Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе.

Књижевноуметнички и публицистички текстови.

Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.).

Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова.

Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго.

Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор).

Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке.

Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге.

Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу.

Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво:

СЈ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) којичита наглас и у себи

СЈ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), нарација (приповедање), аргументација, пропаганда

СЈ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима

СЈ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста

СЈ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима

СЈ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног.

СЈ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)

СЈ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

СЈ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

СЈ.1.2.4. уме да преприча текст.

СЈ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу

СЈ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем)

СЈ.1.2.8. примењује правописну норму(из сваке правописне области) у једноставним примерима

СЈ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње

Средњи ниво:

СЈ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „соловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања

СЈ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)

СЈ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове

СЈ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)

СЈ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан

СЈ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај

СЈ.2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста

СЈ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

Напредни ниво:

СЈ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)

СЈ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст

СЈ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста

СЈ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу

СЈ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

Осми разред

Циљеви учења предмета Српски језик и књижевност јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Тема: Књижевност

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања;
- тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове;
- критички промишља о стварности на основу прочитаних дела;
- истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи;
- повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда;
- издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације;
- уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање;
- повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом;
- одреди временски оквир у којем је писац стварао;
- разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта;
- препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа;
- учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања;

Кључни садржаји: Лектира

Лирика

1. Ђура Јакшић: „Отаџбина”
2. Јован Јовановић Змај: „Светли гробови”
3. Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор)
4. Десанка Максимовић: „Пролетња песма” / „Опомена”
5. Момчило Настасијевић: „Труба”
6. Иван В. Лалић: „Ветар”
7. Марина Цветајева: „Месечев сјај”

Епско – лирске песме

1. Бранко Радичевић: Ђачки растанак (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”)
2. Народна епско-лирска песма: Женидба Милића Барјактара

Епика

1. Вук Стефановић Караџић: О народним певачима
2. Вук Стефановић Караџић: Житије Ајдук Вељка Петровића (одломак)

3. Доситеј Обрадовић: Живот и прикљученија (одломак)
4. Прота Матеја Ненадовић: Мемоари (одломак)
5. Петар Петровић Његош: Горски вијенац (одломак „Бадње вече”)
6. Симо Матавуљ: „Пилипенда”
7. Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити”
8. Милош Црњански: Сеобе (одломак) / Роман о Лондону („Пролеће је стигло у Лондон”)
9. Бранимир Ћосић: Покошено поље (одломак из прве књиге „Читава једна младост”)
10. Дино Буцати: „Колумбар”
11. Херман Хесе: „Магија књиге” / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења” / Милорад Павић: Роман као држава (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”)

Драма

1. Данило Киш: Ноћ и магла
2. Петар Кочић: Јазавац пред судом (одломак)
3. Жан Батист Поклен Молијер: Грађанин племић (одломак)

Научнопопуларни и информативни текстови

1. Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима”
2. Милутин Миланковић: Кроз васиону и векове (одломак)
3. Хилда Дајч: Писма – одломак, (обавезна напомена о власнику права: ©Јеврејски историјски музеј)
4. Споменка Крајчевић: Кругом двојке (избор одломака: „Унутрашња пруга”: „Станица пристаниште” – „Почетак и крај”, „Одлазак”; „Станица Калемегдан” – „Гозбе”, „Теорија”; „Станица Браће Барух” – „Извесност”, „Тајна”; „Станица Вуков споменик” – „Простор”, „Булеварска бајка”)
5. Герман Титов: „25 сати у свемиру”

Са наведеног списка, обавезан је избор два дела за обраду.

Домаћа лектира

1. Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија”; „Бој на Мишару”, „Бој на Чокешини”...)
2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка”, „Љубавни растанак”...); обичајне народне лирске песме (избор)
3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није”, Бранко Миљковић: „Критика метафоре”, Војислав Карановић: „О читању поезије”, Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског”, Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће”...)
4. Иво Андрић: Деца („Деца”, „Књига” и „Панорама”)
5. Бранислав Нушић: Сумњиво лице
6. Клод Кампањ: Збогом мојих петнаест година
7. Давид Албахари, Мамац

Допунски избор лектире

(бирати 3–6 дела)

1. Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови”
2. Оскар Давичо: „Србија” / „Детињство” (избор)
3. Бранко Ћопић: Мала моја из Босанске Крупе
4. Станислав Винавер: Ратни другови („Аритон”)
5. Народна приповетка: Усуд
6. Вук Стефановић Караџић: Српски рјечник (избор, нпр. „Отмица”...);
7. Растко Петровић: Африка (одломци)

8. Радослав Братић: Мајсторова рука (одломак)
9. Милорад Павић: Хазарски речник, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци)
10. Душан Ковачевић: Ко то тамо пева
11. Гроздана Олујић: Гласам за љубав
12. Џон Селинџер: Ловац у житу
13. Ричард Бах: Галеб Џонатан Ливингстон
14. Кајо Ритер: Дечко који није био из Ливерпула
15. Џон Бојн: Дечак у пругастој пицами
16. Сју Таузенд: Дневник Адријана Мола.

Књижевни термини и појмови

Стилска средства: анафора и епифора, апострофа.

Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска).

Епско-лирске врсте: поема, балада.

Драмски спев.

Мемоари. Биографија.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда.

Основни ниво:

У области КЊИЖЕВНОСТ ученик/ученица:

СЈ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела

СЈ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)

СЈ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму

СЈ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)

СЈ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог

СЈ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, оноματοпеја)

СЈ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

СЈ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе

СЈ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела

Средњи ниво:

СЈ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектуре са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања

СЈ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектуре и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација

СЈ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему)

СЈ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове

СЈ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)

СЈ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика

- (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
- СЈ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог
- СЈ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела
- СЈ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама

Напредни ниво:

- СЈ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива
- СЈ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту
- СЈ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу
- СЈ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту
- СЈ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе
- СЈ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело
- СЈ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже
- СЈ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави

Тема: Језик

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи;
- именује дијалекте српског језика;
- разуме постојеће језичке прилике у Србији;
- издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења;
- користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом;
- доследно примени правописну норму;
- примени основна правила о распореду акцената;

ГраMATИКА

Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Тирила и Методија. Почетак писмености код Срба.

Старословенски језик и писма (глагољица и ћирилица).

Развој српског књижевног језика: српкословенски, рускословенски, славеносрпски језик.

Вук Караџић – реформа језика, писма и правописа.

Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци).

Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика.

Дијалекти српског језика: екавски (призренско-тимочки, косовско-ресавски, шумадијско-војвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци).

Језик – основне особине говорног и писаног језика.

Грађење речи:

- основни модели: извођење, слагање, префиксација;
- просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице);
- састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс.

Систематизација претходно обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе.

Фонетика: подела гласова и гласовне промене.

Морфологија: врсте и подврсте речи и њихове категорије.

Синтакса: реченични чланови (састав и функција); независне и зависне реченице; слагање реченичних чланова.

Правопис

Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену.

Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме).

Генитивни знак.

Црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци.

Ортоегија

Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови).

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво:

СЈ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим

примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама

СЈ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације

СЈ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима

СЈ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи

СЈ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела

СЈ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)

СЈ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)

СЈ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима

СЈ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми

СЈ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта)

СЈ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања

Средњи ниво:

СЈ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме

СЈ.2.3.2. препознаје гласовне промене

СЈ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи

СЈ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)

СЈ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)

СЈ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима

СЈ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици

СЈ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика

Напредни ниво:

СЈ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима

СЈ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)

СЈ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму

СЈ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

СЈ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)

СЈ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)

Тема: Језичка култура

На крају ове теме ученици ће моћи да:

- уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила;
- пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова;
- уочи разлику између речи и лексеме;
- препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију;
- разуме значење застарелих речи и неологизама;
- користи речник, енциклопедију и лексикон;
- уочи манипулацију у пропагандним текстовима;
- напише приказ, расправу и краћи есеј;
- разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи;
- повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.

Кључни садржаји:

Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе.

Текстови писани различитим функционалним стиловама: публицистички стил (репортажа, интервју); административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставних предмета; употреба термина).

Лексикологија:

- једнозначност и вишезначност речи;
- лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми остваривања вишезначности;
- синонимија, антонимија и хомонимија;
- застареле речи; нове речи – неологизми;
- речник, лексикон, енциклопедија.

Пропагандни текстови (рекламе и слично).

Расправа и есеј на задату тему.

Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.).

Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара.

Правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама.

Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; тражење грешака у тексту и исправљање.

Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема.

Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу.

Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво:

СЈ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи

СЈ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), нарација (приповедање), аргументација, пропаганда

СЈ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима

СЈ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор);

препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста

СЈ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима

СЈ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног

СЈ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту

СЈ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

СЈ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)

СЈ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

СЈ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

СЈ.1.2.4. уме да преприча текст

СЈ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)

СЈ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу

СЈ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем)

СЈ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

СЈ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње

СЈ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору* као лексички механизам

СЈ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)

СЈ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)

СЈ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или

контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви)
СЈ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама

Средњи ниво:

- СЈ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања
- СЈ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)
- СЈ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове
- СЈ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи
- СЈ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)
- СЈ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима
- СЈ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту
- СЈ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан
- СЈ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај
- СЈ.2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста
- СЈ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика*
- СЈ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

Напредни ниво:

- СЈ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)
- СЈ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст
- СЈ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту
- СЈ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе
- СЈ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста
- СЈ.3.2.2. саставља аргументативни текст
- СЈ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу
- СЈ.3.2.4. пише резиме дужег и/или сложенијег текста
- СЈ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму
- СЈ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла
- СЈ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе српског језика индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави српског језика у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- увођењем нове лекције, обезбеђујемо визуелна помагала, велика слова, филмове, шеме, графичке приказе. Акцент је стављен на коришћењу адекватног материјала за учење попут: слика, постера, шареног папира и сл.
- ученику јасно предочавамо упуства и тражимо од њега да понови иста, поред усмених дајемо и писмена упуства
- укључујемо и ученике менторе у рад
- дајемо додатно време за решавање задатка
- дозвољавамо штампана уместо писана слова у писменим задацима
- дајемо усмене тестове
- правимо честе и кратке квизове у вези са наставном јединицом
- ученику се дају посебни текстови прилагођени његовим могућностима
- ученик усваја основна правописна правила
- ученик усваја основне граматичке појмове
- ученик учи помоћу визуелних и очигледних средстава (слике, илустрације, икт алати- едукативне игре)

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- ученици добијају додатне задатке за рад
- ученици добијају истраживачке задатке
- ученици помажу другим ученицима (зученик ментор)
- ученик презентује одређено градиво
- ученик иде на такмичења (рецитаторско, Књижевна олимпијада)
- ученикове радове шаљемо на конкурсе

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања допунске наставе:

- да ученик уз додатну помоћ наставника достигне макар основни ниво стандарда програма српског језика.
- да ученик усвоји градиво које није довољно усвојено на часовима редовне наставе
- да се ученику објасни ако није саладао неку област, на његову или нашу иницијативу

Разреди у којима се реализује допунска настава: први, други, трећи, четврти

Фонд часова: Од првог до четвртог разреда, ученици имају наизменично, сваке друге недеље по један час допунске наставе Српског језика, што је 18 часова годишње.

1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од четвртог до седмог разреда, а у осмом 34 часа.

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе. Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да су најтежи ученицима:

- први разред: правилно и уредно писање штампаних слова; спајање писаних слова ћирилице; читање; писање по диктату; одговарање на питања потпуном реченицом.

- други разред: вежбање писања писаним и штампаним словима латинице и ћирилице тако да се слова не мешају, писање по диктату, препричавање, причање.

- трећи разред: писање ћириличног и латиничног писма, са акцентом да се ова два текста не мешају у писању, јасно читање, изражајно читање, читање са разумевањем, рукопис, граматички појмови, правопис, препричавање, описивање, причање.

- четврти разред: писање ћириличног и латиничног писма, са акцентом да се ова два текста не мешају у писању, јасно читање, изражајно читање, читање са разумевањем, рукопис, граматички појмови, правопис, препричавање, описивање, причање, писање састава

- пети разред:

Главни реченични чланови; Зависни реченични чланови; Падежи; значење и функција; Правопис; Реченице по саставу; Врсте речи (именске); Служба речи; Придеви; писање придева на -ски, -чки, -шки, -ов, -ев, -ин; извођење придева од именица са Ј у основи (армија – армијски); Глаголи, глаголски вид, глаголски род; Глаголске основе, инфинитивна и презентска основа; Правопис (употреба великог слова, запете у апозицији и вокативу, одричне заменице са предлогом: ни са ким); Глаголски облици (инфинитив, радни глаголски придев, презент, перфекат, футур I.

- шести разред:

Просте, изведене и сложене речи; суфикси, префикси, корен речи, Гласови; самогласници и сугласници; поделе сугласника по месту изговора и звучности; Гласовне промене и алтернације, Заменице – именичке и придевске, Функција речи у реченици Реченица (основни појмови), Независне и зависне предикатске реченице, Исказивање реченичних чланова речју, синтагмом и зависном реченицом, Правопис – основна правила, Глаголи, Глаголске основе – инфинитивна и презентска, Прости глаголски облици – грађење, Сложени глаголски облици – грађење, Правопис – писање глаголских облика које ученици често погрешно пишу.

- седми разред:

Врсте речи, Служба речи, Историја језика-старословенски језик, Ћирило и Методије, Правопис, Глаголски облик-актив и пасив, Главни реченични чланови, Падежи-значење и функција, Правопис, Синтагме, Врсте напоредних односа међу реченичним члановима, Врсте напоредних односа међу независним реченицама, Апозитив; Врсте напоредних односа и служба речи, Правопис-увежбавање правописних норми.

- осми разред:

Правопис: Систематизовање садржаја обрађених у претходним разредима (интерпункција, растављање речи на крају реда, полусложенице); Развој српског књижевног језика; Језик: Синтагме: придевске, прилошке и глаголске; Језик: Глаголи и глаголски облици; Књижевност: Стилске фигуре у народном песништву; Језик: Зависне реченице; Књижевност: Романтизми реализам; Врсте речи; променљиве и непроменљиве – рад на тексту; Језик: Реченица; реченични чланови – независни и зависни; падежи; Припрема ученика за полагање завршног испита: Вештина читања и разумевања прочитаног; Писано изражавање; Граматика, лексика, народни и књижевни језик; Књижевност.

Како се реализују часови допунске наставе:

У млађим разредима часови допунске наставе реализују се једном у две недеље, са фондом од 18 часова годишње. У првом разреду сви ученици похађају допунску наставу, док је у каснијим разредима присуство по потребама ученика. У складу са областима из Српског језика, могуће је у Годишњем плану рада школе оријентационо испланирати број часова по темама, али се предност даје потребама ученика. Она се спроводи тако што се увиде потребе ученика, на основу редовних месечних планова и оне што се ради или се вежба за проверу знања.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе су продубљивање и проширивање знања из свих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност).

Разреди у којима се реализује додатна настава: од 5. до 8. разреда

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од трећег до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји додатне наставе по разредима:

- пети разред:

Књижевно дело по избору ученика Главни и зависни реченични чланови Граматичке категорије именских речи; Заменице и употреба падежа; Вежба правописа; Правописне промене; Школско такмичење – припрема (збирка текстова); Припрема за општинско такмичење (збирка текстова); Основна стилска изражајна средства; Правопис (тачка и запета, неколико тачака, цртица...); Припрема за градско такмичење из језика и језичке културе (збирка текстова); Проучавање локалног говора; Разговор о гледаној позоришној представи; Збирка песама из „Дневника прочитаних књига“ (тумачење, стилска анализа); самостално ученичко стваралаштво...

- шести разред:

Књижевно дело по избору ученика – тумачење (тема, композиција, ликови, језик); Грађење речи суфиксацијом и префиксацијом; Самостално стваралаштво ученика (поезија, проза); Правописне норме; Драма – књижевни род (Јазавац пред судом; савремена драма); Гласовне промене (одступања); Припреме за школско такмичење; Школско такмичење из језика и језичке културе; Припрема за општинско

такмичење (збирка тестова); Општинско такмичење из језика и језичке културе, Метафора – најпесничкија стилска фигура на одабраним стиховима; Градинар, Рабиндранат Тагоре; Гледање позоришне представе по избору; анализа; Припрема за градско такмичење из језика и језичке културе; Сањар, Ијан Меџуан, утисци о прочитаном делу; Учешће на градском такмичењу; Казивање стихова из самосталног ученичког стваралаштва.

- седми разред:

Поезија српске модерне, Историја језика-рад на текстовима писаним старословенским језиком, Падежна сининимија, Правописне промене, Књижевно дело по избору ученика- тумачење (разумевање битних одлика књижевног дела ; тема, композиција, ликови, језик), Школско такмичење-припрема (збирка тестова), Школско такмичење из језика и језичке културе. Припрема за општинско такмичење (збирка тестова)

Општинско такмичење из језика и језичке културе, Основна стилска изражајна средства Акценат, Припрема за градско такмичење из језика и језичке културе (збирка тестова), Учешће на градском такмичењу, Проучавање локалног говора; састављање речника локалних речи и израза и њихово замењивање речима и изразима из стандардног књижевног језика, Анализа драмског дела по избору – Нушић, Разговор о гледаној позоришној представи (глума и глумци, режија и редитељ, текст и писац, музика и композитор), Збирка песама из Дневника прочитаних књига (тумачење, стилска анализа) Казивање стихова из самосталног ученичког стваралаштва

- осми разред:

Синтаксичка анализа компликованијих реченица.

Усмено расправљање на теме из свакодневног живота. Писање аргументативних текстова с коришћењем литературе.

Вежбе у говорништву. Кратко, садржајно и језгровито излагање о одређеној теми за одређено време, пред аудиторијумом.

Анализа реклама с телевизије, из новина и часописа, с рекламних паноа. Самостално проналажење примера бирократског језика и његово „превођење“ на обичан језик.

Самостално састављање дијаграма и графикона.

Проучавање локалног говора. Самостални радови ученика о локалном говору (читање одговарајуће литературе; сакупљање грађе; писање рада и његово објављивање у школским гласилима). Карактеризација ликова увидом у форме приповедања. Језичкостилска анализа као интеграциони чинилац интерпретације књижевноуметничког текста.

Како се реализују часови додатне наставе: часови додатне наставе из српског језика реализују се као индивидуализовани, али и као групни, групе су флексибилне и могу се мењати. Ученик остаје укључен у додатни рад онолико колико жели. За додатни рад опредељују се ученици изнадпросечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно продубљивање и проширивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). То су ученици чија се знања, интересовања и даровитост изразитије испољавају већ у првом, другом и трећем разреду или касније. Такве ученике подстичу и прате наставници разредне наставе, али и пп служба школе

све до четвртог разреда, када се први пут организује додатна настава и исводи се све до завршног разреда.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: стручно веће наставника српског језика утврђује конкретан програм додатног рада, за сваку од одабраних тема настојимо да пронађемо и применимо најпогодније облике и методе рада, пре свега оне које у највећој мери активирају потенцијале ученика. Један од најприкладнијих начина за спремање ученика за такмичење из српског језика и језичке културе, као и из књижевности, јесу тестову у издању Друштва за српски језик и књижевност Србије. Напомињемо да у петом и шестом разреду ученици се могу такмичити само из српског језика и језичке културе, док у седмом и осмом разреду уводи се и додатно такмичење Књижевна олимпијада.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу српског језика у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Српског језика, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Свет око нас
(1. – 2. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Света око нас у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред	
	Први	Други
Годишњи	72	72
Недељни	2	2

А) Начин реализовања наставе

Наставни програми предмета свет око нас надовезују се на садржаје припремног предшколског програма у оквиру кога су ученици стекли нека сазнања о себи, природном и друштвеном окружењу. Пуно остварење програма, чији се циљ односи на стицање знања, формирање вештина, усвајање ставова и вредности, подразумева корелацију са обавезним и изборним наставним предметима и ваннаставним активностима. У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања ученика и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. При избору програмске грађе примењена је концепција спиралних кругова у циљу формирања елементарних научних појмова и постављање мреже за систем појмова из области природе, друштва и културе, у складу са узрасним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката уз постепено увођење нових садржаја. Потребно је обезбедити интегрисаност градива које се обрађује, како међу различитим садржајима програма, тако и са другим предметима и реалним животом. Систематизовањем, допуњавањем и реструктурирањем искуствених сазнања ученика и њиховим довођењем у везу са научним сазнањима, знања се надограђују, проверавају и примењују. Запажање основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности треба да буду у основи свих активности у реализацији овог програма, што на овом узрасту представља одличан подстицај за развој сазнајних способности и когнитивних процеса ученика. Знања која се стичу у оквиру овог предмета треба да буду у функцији одговорног односа према себи, другима и природи. За ученике је важно да место и улогу човека у окружењу не посматрају по антропоцентричном моделу већ да развијају егоцентрични поглед на свет, јер је човек део природе и у складу са њом треба да се понаша. Са екологијом су се ученици сусрели у Припремном предшколском програму али је у првом циклусу потребно та сазнања проширити и створити предуслове за разумевање концепта одрживог развоја који је шири од разумевања значаја очувања природе.

Ученици првог разреда се ослањају на конкретно мишљење и још увек имају тешкоће да разумеју каузалне односе и сагледају последице у будућности. Зато је потребно континуирано користити очигледне примере који су довољно јасни и конкретни како би се ученицима приближили суштински принципи одрживог развоја. Ученике треба подстицати на учешће у активностима примереним узрасту као што су: неговање биљака у школи и дому; уочавање негативних и позитивних утицаја човека у непосредној околини, уочавање извора загађивања воде, ваздуха и земљишта у околини и учешће у разним акцијама заштите; сакупљање и раздвајање отпада за рециклажу – папир, пластика... Пуно разумевање тог концепта је могуће тек на каснијем узрасту ученика али се оно развија већ од предшколског узраста, континуирано и не само на нивоу знања већ на нивоу усвојених вредности, ставова и пре свега навика. При дефинисању програмских садржаја овог наставног предмета поштован је завичајни принцип. Програм у првом разреду односи се само на непосредно окружење – Моја околина, а у другом разреду – Моје место, насеље са околином. Садржај програма у првом разреду обухвата: тематске целине Ја и други, Жива и нежива природа, Оријентација у простору и времену, Култура живљења, а у другом: Жива и нежива природа, Где човек живи, Људска делатност, Кретање у простору и времену. Свака од њих је структурирана тако да указује на аспект са ког треба разматрати наведене садржаје укључујући елементе одрживог понашања (здравље, екологија, демократичност, технологија, култура...).

Овај наставни предмет представља основу за изучавање садржаја у оквиру наставних предмета биологија, географија, историја, физика и хемија. Ако се има у виду да ће се ученици сусрести са тим предметима тек за неколико година важно је постепено градити мрежу појмова и обезбедити позитиван трансфер знања. Предмет не би требало оптерећивати претераном фактографијом, већ се фокусирати на стицање основних знања која треба да буду добро интегрисана како не би остала изолована и самим тим мање разумљива и још мање применљива. У структури програма уз садржаје наведен је и фонд часова који је оријентациони водич за наставнике. Његово уважавање, уз избор адекватних метода и начина рад, омогућује успешно остварење циљева и задатака програма. Наравно, сваки наставник у складу са конкретном ситуацијом при изради оперативних планова може направити извесне измене у броју часова водећи рачуна о томе да се не наруши целина наставног програма и да свака тема добије адекватан простор. У овом предмету учење треба да се одвија кроз интерактивне социјалне активности, испољавање индивидуалности уз поштовање различитости, туђих потреба и права. У зависности од садржаја и циља који се жели остварити наставник треба да подстакне ученике на различите активности. Важно је одабрати активности које ангажују како поједина чула тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима деце при упознавању света и процесу учења. Добра интеграција чулних утисака је услов за правилно искуствено сазнање и отворен пут за трансформацију представа и опажајно-практичног мишљења у појмовно. Кад год је то могуће, у процесу учења треба омогућити ученицима избор различитих активности, сходно њиховим субјективним склоностима, ради постизања жељених циљева. Активности треба осмислити тако да (уз опрез) дете испробава своје могућности. Неопходно је пружити му прилику да кроз активности покаже своју оспособљеност у практичној примени усвојених знања. За изучавање природних појава врло је значајно проблемско структурирање садржаја као подстицај радозналости и интелектуалне активности деце. У првом и другом разреду предност имају истраживачке активности засноване на чулном сазнању, стечене практиковањем кроз експерименте у

осмишљеној образовној активности, као и у свакодневном животу и спонтаној игри. Пожељне су активности које омогућају интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Такође, већина циљева и задатака овог предмета се постиже кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника. Значајне активности ученика у оквиру предмета свет око нас јесу:

- Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика); - Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања; - Процењивање – самостално одмеравање; - Груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања; - Праћење – континуирано посматрање ради запажања промена; - Бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања; - Практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду; - Експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик; - Истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа; - Сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења; - Стварање – креативна продукција; - Играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре; - Активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација. Постављени циљеви и задаци реализују се кроз наставни процес у школи, обogaћем осталим облицима активности у оквиру школског програма. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи, осмишљене екскурзије, осмишљени часови у природи, зимовања и летовања ученика, као и учешће у одговарајућим акцијама у сарадњи са локалном средином, родитељима, друштвима за заштиту животне средине, за заштиту животиња... Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета за први и други разред, у реализацији програма за предмет Свет око нас препоручује се и коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Праћење и вредновање треба обављати континуирано, уважавајући интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним развојним способностима. При процесу праћења остваривања постављених циљева и задатака, као и постизању постављених стандарда, пожељно је што мање користити класичне писмене провере знања – контролне и писмене вежбе. Поред мотивационог значаја, оцена би требало да представља и одраз квалитета испуњености постављених стандарда (знања, умења, ставова и вредности) у оквиру предмета.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, а у млађим разредима, по потреби, комуникација се обавља са родитељима путем мејла. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Важно је да ученици уче уз помоћ својих интелигенција: како оних у којима су јаки, тако и оних које још треба изграђивати. Особине, опажаји, искуство о околини која га окружује, социјализација, све су то производи учења нарочито у овом предмету. Учење је углавном условљено деловањем индивидуе односно ученика, а оно зависи од потреба ученика као и утицаја спољашње средине на њега. Учење је прогресивно и релативно трајно мењање ученика настало под утицајем средине и изазвано потребама ученика који се мења. Имамо наставника, као спољашњег чиниоца, који предаје целом одељењу док ученици слушају, са друге стране имамо ученика који самостално учи служећи се различитим изворима знања. Поучавање наставника је између ове две крајности са задатком да усмери ученике како да самостално открију појмове и изведу закључке.

Фокус наставе света око нас у првом и другом разреду јесте да ученици немају само осећај да уче у школи, већ и да се играју. Игра подстиче децу да буду што већим делом мозга присутна на часовима. Дакле, развијање општих когнитивних способности ученика (концентрације, опажања, закључивања), развијање стрпљења, истрајности и самопоуздања у самосталном раду и развијање способности ученика да сарађују са другим ученицима. У зависности од циља, активности се реализују на нивоу одељења, у паровима, мањим групама или као активности за самосталан рад.

В) Мотивисање ученика

Настава је жив процес и кроз њега се ученици константно мотивишу активностима које морају и треба да буду разноврсне. На тај начин пажња ученика је увек у кулминацији као и интересовање за рад на часу. На часовима света око нас осмишљавају се и примењују игре у виду награде, како бисмо мотивисали још више ученике за рад на часовима. Те активности се примењују или у краћим временским интервалима или дужим у зависности од циља активности. Једна од стално примењиваних, али због тога и не мање вредна активност, јесте редовно доношење домаћих задатака и стална ангажованост на часовима, такође ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходан период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења...).

Када је реч о праћењу и оцењивању рада ученика, прати се у току сваког часа, где увек имамо увид у оствареност резултата рада, како нашег, тако и дечијег. Ангажовање ученика је битан фактор процеса наставе, оно ће бити веће ако постоји повратна информација коју наставник пружа детету и на тај начин га мотивише да се још више труди и ради. Коментар који упућује ученику, мора бити јасан и прецизан, како би ученик знао на коју страну треба да се усмери, како би процес напредовања био на правом путу.

Г) Повезивање наставе света око нас са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја света око нас) са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима света око нас, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Начини на које се садржаји су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се

тематски дани или седмице. Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Први разред:
- Други разред:

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир знања која су ученици стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су ван школе, јесте једно интуитивно искуство. Како одрастају у различитим условима, па самим тим и местима становања, деца са собом у школу “доносе” сазнајно искуство које му може помоћи у раду на часовима.

Д) Праћење и вредновање напредовања

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима:

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда (овај део са стандардима избаците ако немате стандарде). Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Ја и други

На крају ове теме ученици ће моћи да: разумеју значај задовољавања својих потреба као и потреба других, уважаваће своја осећања, а нарочито осећања других, затим уважавање различитости као и права других.

Кључни садржаји: Ја као природно и друштвено биће. Задовољавање својих потреба и осећања уважавајући потребе и осећања других. Амбијент у коме живим: дом, улица, школа, насеље. Групаације људи у окружењу и моје место у њима: породица, рођаци, суседи, вршњаци, суграђани. Празници и обичаји. Дечија права (уважавање различитости и права других).

Тема: Жива и нежива природа

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују шта припада живој, а шта неживој природи.

Кључни садржаји: Шта чини природу – разликовање живе од неживе природе. Жива природа, Биљке и животиње различитих станишта у непосредној околини.. Карактеристичне биљке у окружењу (изглед, станиште, значај биљака и њихово неговање). Карактеристичне животиње у окружењу (изглед, станиште, начин живота, брига о њима). Разлике и сличности међу живим бићима на основу уочених особина. Разлике и сличности међу биљкама на основу спољашњег изгледа. Разлике и сличности међу животињама на основу спољашњег изгледа. Нежива природа – вода, ваздух, земљиште, Основна својства воде: различита стања, укус, мирис, провидност. Вода као растварач. Облици појављивања воде у природи: извори, реке, потоци, баре, језера. Основна својства ваздуха: мирис, провидност. Струјање ваздуха. Основна својства земљишта: боја, растреситост, влажност. Облици рељефа локалне средине: брдо, равница. Материјали, њихова својства (тврдо – меко, провидно – непровидно, храпаво – глатко) и понашање у води (плива – тоне, растворљиво – нерастворљиво). Понашање материјала под различитим спољашњим механичким и топлотним утицајима: истезање, сабијање, савијање, увртање, промене при загревању и хлађењу. Промена агрегатног стања воде при загревању и хлађењу. Веза живе и неживе природе. Значај и улога сунчеве светлости и топлоте за живи свет. Светлост и сенка: облик и величина сенке, обданица и ноћ. Утицај природних појава на жива бића: смена обданице и ноћи, смена годишњих доба, временске прилике и њихов утицај на биљке, животиње и човека. Значај воде, ваздуха и земљишта за живи свет и људске делатности. Гајење биљака под различитим условима. Утицај људске активности на природу.

Тема: Оријентација у простору и времену

На крају ове теме ученици ће моћи да: се крећу у простору и времену уз поросторне релације напред, назад, доле, лево, десно као и да правилно употребљавају временске одреднице пре, сада, после. Ученици ће такође моћи да се крећу и у различитим срединама као и по различитим подлогама (брзина и правац кретања).

Кључни садржаји: Кретање - промена положаја у простору и времену, просторне (напред, назад, горе, доле, лево, десно) и временске (пре, сада, после) одреднице. Кретање свуда око нас. Покретање и заустављање предмета: гура, вуче, подиже. Кретање у различитим срединама и по различитим подлогама (брзина и правац кретања). Утицај облика предмета на његово кретање – клизање и котрљање. Оријентација у простору у односу на карактеристичне објекте у непосредном окружењу. Сналажење у времену – када је шта било: сада, пре, после; дан, јуче, данас, сутра; седмица; препознавање временских категорија месец и годишње доба. Пратим, мерим и бележим растојање и време.

Тема: Култура живљења

На крају ове теме ученици ће моћи да: рационално користе воду, храну и енергију, одређују својства материјала, као и њихову употребу, рационално употреба амбалаже од пластике, стакла и метала.

Кључни садржаји: Елементи културе живљења: становање, исхрана, одевање, очување здравља и животне средине. Рационално коришћење воде, хране и енергије. Својства материјала одређују њихову употребу и унапређују културу живљења (значај њихове рационалне употребе, као и употребе амбалаже од пластике, стакла и метала). Опасне ситуације по живот, здравље и околину – превенција и правилно понашање (саобраћај, неправилно коришћење кућних апарата, алата и различитих материјала, елементарне непогоде). Саобраћај и правила безбедног понашања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица: 1ПД.1.1.1. прави разлику између природе и производа људског рада 1ПД.1.1.2. зна ко и шта чини живу и неживу природу 1ПД.1.1.3. зна заједничке карактеристике живих бића 1ПД.1.1.4. уме да класификује жива бића према једном од следећих критеријума: изгледу, начину исхране, кретања и размножавања 1ПД.1.1.5. препознаје и именује делове тела живих бића 1ПД.1.1.6. разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима

Средњи ниво: У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица: 1ПД.2.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на очигледним примерима 1ПД.2.1.2. зна основне разлике између биљака, животиња и људи 1ПД.2.1.3. примењује вишеструке критеријуме класификације живих бића 1ПД.2.1.4. зна улогу основних делова живих бића 1ПД.2.1.5. разуме повезаност услова живота и живих бића у станишту 1ПД.2.1.6. разуме међусобну зависност живих бића у животној заједници

Напредни ниво: У области ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА ученик/ученица: 1ПД.3.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на мање очигледним примерима 1ПД.3.1.2. разуме функционалну повезаност различитих делова тела живих бића

Други разред

Тема: Жива и нежива природа

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно разврставају живу од неживе природе, на који начин биљке и животиње дишу, како се хране, расту, развијају, остављају потомство. Ученици ће такође моћи да разликују животиње у зависности од средине у којој оне живе; значај човека као дела жива природе и његова улога у одрживости природне равнотеже. Ученици ће знати да препознају где све то има воде, односно облика воде, на који начин тече вода, односно услови тока реке...

Кључни садржаји: Жива природа, Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства). Разноврсност биљака у мојој околини, Разноврсност животиња у мојој околини. Разлике међу живим бићима у зависности од средине у којој живе. Узајамна зависност биљака, животиња и човека. Човек као део живе природе и његова улога у одрживости природне равнотеже. Нежива природа, Где све има воде (облици појављивања и основна својства воде). Променљивост облика и слободна

површина воде, услови тока. Ваздух свуда око нас, ваздух – услов живота. Како препознати ваздух (кроз сопствено кретање и покретање тела). Сунце – извор светлости и топлоте и услов живота. Промене које настају при загревању и хлађењу воде и ваздуха (промена температуре, испаравање и замрзавање воде, настајање облака, магла, падавине, ветар...). Земљиште – услов за раст и развој биљака. Веза живе и неживе природе, Без чега не могу жива бића – нераскидива веза живе и неживе природе. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба. Загађеност воде, ваздуха и земљишта (начини загађивања и њихове последице) и могућност заштите.

Тема: Где човек живи

На крају ове теме ученици ће моћи да: упореде на који начин је човек живео некада, а како сада, врсте рељефа, права и одговорности припадника групе, обичаји, традиција и празници некад и сад. Ученици ће моћи да се сналазе у насељу (улица, број, карактеристични објекти).

Кључни садржаји: Рељеф и површинске воде у месту и околини. Насеља (појам и врсте насеља некад и сад). Живимо у насељу (групе људи, улоге појединаца и група). Правила понашања у групи (права и одговорности припадника групе, обичаји, традиција и празници некад и сад). Сналажење у насељу (улица, број, карактеристични објекти...). Саобраћај као вид комуникације (значај саобраћаја у животу човека, врсте саобраћаја и саобраћајна средства, основна правила безбедног понашања и култура понашања у саобраћају...).

Тема: Људска делатност

На крају ове теме ученици ће моћи да: препознају који су услови за рад и живот људима неопходни, које производе човек ствара, који све материјали постоје и које материјале користима за одређене производе, затим својства материјала, тврдоћа, еластичност, пластичност и њихов утицај на људску делатност.

Кључни садржаји: Човек ствара (услови за живот и рад, потребе људи, производи људског рада). Исти материјал – различити производи, различити материјали за исти производ. Разноврсност материјала (дрво, камен, метал, стакло, разне врсте пластике, гума, папир, картон, пластелин ...). Основна својства материјала (тврдоћа, еластичност, пластичност...) и њихов значај за људску делатност. Понашање материјала под механичким утицајима. Утицај топлоте на тела (промена температуре, ширење и скупљање, топљење и очвршћавање, сагоревање ...). Топлотна проводљивост материјала. Могућност наелектрисавања тела и особине које тада испољавају. Електрична проводљивост материјала (провера помоћу струјног кола са батеријом и малом сијалицом). Комбиновање материјала и прављење нових целина. Појам и значај рециклаже.

Тема: Кретање у простору и времену

На крају ове теме ученици ће моћи да: се оријентише у простору помоћу објеката и назива улица; као и да се оријентишу у времену користећи временске одреднице.

Кључни садржаји: Дан, одређивање доба дана према положају Сунца, трајање дана. Кретање у простору и времену (промена положаја у току времена). Шта све утиче на

брзину кретања тела (облик и величина тела, материјал од кога је начињено, подлога, средина, јачина деловања). Брзина кретања организама у зависности од облика тела и средине у којој живе. Мерење времена (појам сата и коришћење часовника). (Временске одреднице: дан, седмица, месец, година. Делови године – годишња доба (трајање). Сналажење на временској ленти.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.4.1. уме да препозна кретање тела у различитим појавама
1ПД.1.4.2. зна помоћу чега се људи оријентишу у простору: лева и десна страна, стране света, адреса, карактеристични објекти
1ПД.1.4.3. уме да одреди стране света помоћу Сунца
1ПД.1.4.4. зна јединице за мерење времена: дан, недеља, месец, година, деценија и век
1ПД.1.4.5. уме да прочита тражене информације са часовника и календара

Средњи ниво: 1ПД.2.4.1. зна да кретање тела зависи од силе која на њега делује, врсте подлоге и облика тела
1ПД.2.4.2. зна да се светлост креће праволинијски
1ПД.2.4.3. уме да пронађе тражене улице и објекте на плану насеља
1ПД.2.4.4. уме да пронађе основне информације на географској карти Србије: највећа и најважнија насеља, облике рељефа и површинских вода
1ПД.2.4.5. уме да пронађе и упише тражене информације на ленти времена

Напредни ниво: 1ПД.3.4.1. уме да чита географску карту примењујући знања о странама света и значењу картографских знакова

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У наставку ћемо описати начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Важно је истаћи је ИОП (индивидуални образовни план) прилагођен сваком ученику понаособ у складу са његовим карактеристикама, могућностима. Циљеви и исходи света око нас код нас се прилагођавају могућностима сваког ученика израдом прилагођених или измењених планова и програма за сваког ученика понаособ, а са циљем да сваки ученик напредује својим темпом. Садржаји васпитно-образовног рада креирају се посебно за сваког ученика, према његовим способностима и потребама. Настојимо да се базирамо на ономе шта ученик може, а не шта не може. При изради индивидуалних образовних планова одређене сложеније/специфичне наставне јединице се замењују другим наставним јединицама које ученици за које се план израђује могу да науче, односно разумеју.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- организовање додатног рада у виду допунске наставе
- посвећивање веће пажње ученицима

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- организовање додатног рада, у виду додатне наставе

- обезбеђивање додатног материјала за ученике (наставни листови, видео материјали, часописи, енциклопедије и сл)

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу света око нас у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Света око нас, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Природа и друштво (3-4. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Природе и друштва у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка који се налази на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред	
	Трећи	Четврти
Годишњи	72	72
Недељни	2	2

А) Начин реализовања наставе

Настава Природе и друштва надовезује се на садржај предмета Свет око нас и, у зависности од наставне јединице, реализује кроз низ активности које укључују активно учешће ученика. У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима у настави Природе и друштва. Да би ученици лакше схватили ново градиво, током предавања наставник црта или приказује оно о чему ученици уче на фотографијама, географским картама, видео снимцима и презентацијама, али и изводи експерименте у лекцијама у којима је то потребно. На почетку сваке теме, обнављају се садржаји претходних тема, како би ученици могли да повежу знања која ће стећи у новој теми са оним што већ знају о различитим континентима. То обнављање се реализује коришћењем географске карте и различитих дигиталних средстава (дигиталних уџбеника, презентација, видеоснимака, мини-квизова и сл.). Представљање нових садржаја се реализује на два начина: предавањем наставника (када су лекције теже) или предавањем ученика (када су лекције лакше и наставник процени да ученици уз његову помоћ могу да припреме и реализују предавање за остале ученике из одељења). Током предавања новог градива, ученици слушају, посматрају оно што наставник или ученик-предавач показује на фотографијама, огледима, презентацијама и сл., изводе закључке и учествују у дискусији. Нове појмове увежбавају израдом задатака у уџбенику или радној свесци. На крају сваке теме, ученици раде неку врсту задатака којом се заокружују знања из теме и ученици мотивишу на даље учење – у групама играју дигиталне квизове, праве паное на теме везане за обрађено градиво и сл.

Природа, човек, друштво

У трећем разреду се уводе нови термини и проширују се постојећа знања ученика. Пажња ученика се држи смењивањем низа игровних активности: решавањем ребуса, укрштеница, асоцијација, откривалица, извођењем експеримената, прављење макета и

слично томе, кроз које ученици истовремено уче и играју се. Када се раде садржаји о рељефу и водама по групама ученици могу да направе модел рељефа. У делу који обухвата делатности људи и живот у селу и граду организујемо бар један час амбијенталне наставе, где ученици у непосредном окружењу уче. Уводе се нови термини везани за врсте саобраћаја и безбедности у саобраћају. Обилазимо наше место и разговарамо о саобраћајницама и безбедном понашању у саобраћају, као и правила за безбедну вожњу ролера, тротинета и бицикла. Уводе се нови термини везани за неживу природу (кружење воде у природи и запремина ваздуха) Изводимо експеримент загревањем воде и поклапањем посуде који показује кружење воде у природи. Садржај који је везан за изучавање живе природе уводе појам животних заједница и утицај човека на њихово очување, као и на очување свог здравља је погодан за израду панона и ученици, по групама, праве панона о једној животној заједници или очувању истих и мерама заштите од болести. У четвртном разреду користимо нему карту Србије и сналажење на њој - изучавамо карактеристике наше државе (рељеф, воде, биљни и животињски свет, положај Србије, територију и границе). Кроз презентацију упознајемо знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету

Оријентација у простору и времену

У трећем разреду уводи се појам стране света и оријентација помоћу плана насеља и географске карте. Оспособљавају се ученици да тумаче картографске знаке и да цртају, односно приказују насеље из „птичије” перспективе. Док се у четвртном разреду базирамо на оријентацију на карти (показивање граница, река, језера, планина, националних паркова). У окружењу наше школе је могуће организовати оријентиринг где би ученици могли да примене знање оријентисања у природи. У оквиру садржаја који се односи на временске одреднице ученици могу да праве ленту времена о свом животу, или прикажу хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; пронађу и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних).

Прошлост

У трећем разреду изучавају се историјски извори (материјални, писани и усмени), садашњост, прошлост, будућност; наши преци и потомци, и знаменити људи краја. Начин живота данас и у прошлости – занимања, одевање, исхрана, дечије игре. На овим часовима гледамо видео садржај који приказује начин живота у одређеном временском периоду. Док се у четвртном разреду више бавимо нашом историјом, начином живота и границама од настанка државе па све до садашњег доба. Кроз ове садржаје наставници истичу ученицима значај поштовања наше историје и усмеравају ученике на повезивање садржаја природе и друштва са животом ван школе, усмеравамо их на коришћење историјских књига и читање епских песама из којих сазнајемо доста тога из прошлости.

Кретање

У трећем разреду се бавимо кретањем тела по путањи, од чега зависи дужина пређеног пута и дејство Земљине теже – падање тела, и све то је поткрепљено извођењем огледа који доказују оно о чему се говори. Проширујемо тему светлост и сенка тако што упознајемо који извори светлости постоје и од чега зависи облик и величина сенке. У делу који се односи на то да кретање производи звук: треперење затегнуте жице, гласних жица; различити звуци у природи повезујемо наставу природе и друштва са наставом музичке културе. Кроз ову тему провлаћи се значај заштите од штетних утицаја буке.

Материјали

У трећем разреду проширујемо тему о материјалима кроз изучавање појава као што су повратне и неповратне промене. Кроз огледе учимо сличности и разлике међу течностима (вода, уље, детерџент за прање судова, мед, млеко, сок од лимуна); растварање, топлотна проводљивост, ваздух као топлотни изолатор. Значај рециклаже и разврставање отпада, као и рационална потрошња повезујемо са утицајем на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју. Учествују у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих (прикупљања старог папира и доношење пластичних чепова у акцији „Чеп за хендикеп“). У четвртном разреду, кроз огледе које је могуће извести у школи упознајемо се са смешама и поступцима просејавања, одливања, цеђења и испаравања. Уводимо појмове наелектрисање и магнетизам и користимо једноставно струјно коло за испитивање електричне проводљивости материјала.

На часовима Природе и друштва користе се дигитални уџбеници, гледају се краћи видео садржаји и фотографије, играју квизови, смишљају задатке једни другима, истражују на интернету и низ других активности. У наставку текста описујемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима.

Из свих претходних описа може се видети да у неким активностима ученици раде самостално, док у другима сарађују са другим ученицима. Приступ се бира у складу са циљем који се жели постићи. Када ученици увежбавају учешће у разговору са другим особама (постављање питања и одговарање на њих, реаговање на нечији позив, молбу итд.), природно је да ће се користити рад у пару или у мањим групама. Ти облици рада се користе и ради мотивисања ученика. Такође, примењују се када се жели развијати способност ученика за сарадњу са другима и тимски рад, када се рад организује тако да јачи ученици помажу слабијима, као и када се ученици обучавају за процену постигнућа других и упоређивање сопствених постигнућа са њиховим (вршњачко оцењивање). Индивидуални рад се користи када се ученицима даје прилика да градиво прораде сопственим темпом, када је потребно да развијају самосталност у раду, када се жели проценити појединачно напредовање сваког ученика и када се ученици обучавају да сами процењују своје напредовање према унапред познатим критеријумима (самооцењивање). Рад са целим одељењем се примењује када наставник објашњава неко теже ново градиво, када се дају упутства за израду задатака и у неким врстама игровних активности (нпр. када се у некој игри одељење такмичи против наставника) јер је у тим ситуацијама најефикаснији – у краћем временском периоду сви ученици добију потребне информације или наставник може да прати атмосферу у целом одељењу.

Човек – природно и друштвено биће

У четвртном разреду се бавимо човеком у смислу промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; планирањем својих дневних активности и времена проведеног уз ИКТ уређаје; понашању у дигиталном окружењу и коме треба да се обрате уколико се суоче са непримереним садржајима у дигиталном окружењу.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, а у млађим разредима, по потреби, комуникација се обавља са родитељима путем мејла. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампају материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Од трећег разреда, ученици се на начин примерен узрасту упознају са појмом стилова учења, са начинима учења који одговарају различитим стилима и охрабрују да препознају начине који одговарају и њима самима, а и типовима садржаја који се уче. Обучавају се да ново градиво бележе помоћу мапа ума, табела, дијаграма, да приликом учења користе визуелизацију, да најважније или најтеже делове градива издвајају различитим бојама и сл. Од трећег разреда, такође, почиње и обучавање ученика за разумевање прочитаног. Примери активности којима се развијају ове вештине су: која од понуђених слика најбоље илуструје значење овог текста (за разумевање општег смисла текста – летимично читање), шта ови бројеви значе у тексту (за тражење конкретних информација у тексту - скенирање).

Ученици уче и да користе различите изворе информација. Упознају се са дигиталним извором информација и начином на који се они користе, начинима на које могу проверити квалитет информација на интернет сајтовима, предностима и манама Гугл преводиоца, интернет сајтовима и Јутјуб каналима на којима могу пронаћи корисне садржаје из Природе и друштва.

В) Мотивисање ученика

Као што је у претходним одељцима поменуто, током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Праве се и различите врсте едукативних игара и квизова у којима победник добија награду - у оквиру појединачних часова или у дужем периоду – рецимо, поводом неких празника (нпр. ученици у недељама пред Нову годину решавају укрштеницу и убацују своје одговоре у кутију, а пред одлазак на распуст се извлачи срећни добитник који добија симболичну награду (слаткиш, школски прибор и сл.). Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења и сл.). Радови ученика се излажу у учионици, на паноима у ходницима и холовима школе, у Гугл учионицама предмета, на дигиталним изложбама (на платформама Падлет и сл.) и објављују у школском часопису. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи. Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно. Оцењују се не само постигнућа ученика, већ и њихово ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба

да уради да би још боље напредовао (нпр. Утврди карактеристике материјала да би прецизно одредио његову намену). Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Г) Повезивање наставе Природе и друштва са знањима ученика из других области и животом изван школе

Повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима Природе и друштва омогућава се да ученици схвате значај свих предмета. Ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици у истом периоду школске године обрађују одређено градиво из Природе и друштва и других предмета), а када то није могуће, користе се претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: организују се тематски дани или седмице, учитељи приликом обраде неких садржаја из Природе и друштва упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, и сл. Наставне садржаје предмета Природа и друштво могуће је повезати са свим осталим предметима.

Следи приказ садржаја који се повезују:

-Трећи разред: у оквиру теме Природа, човек, друштво садржај повезујемо са српским језиком кроз писмене и усмене вежбе, разне текстове о природи, описи природе и животиња. При анализи часа Природе и друштва, а која се реализује на крају сваког часа, ученици процењују успешност часа као и сопствена постигнућа због чега је веома важно повезивање са садржајима из српског језика који се односе на правилно усмено изражавање и анализу.; са предметом чувари природе најчешће повезујемо на тај начин што се бавимо заштитом животне средине и на које све начине можемо да допринесемо заштити и очувању средине; са предметом ликовна култура повезујемо кроз цртање или осмишљавање плаката који садрже поруке на разне теме; са предметом музичка култура кроз слушање музике; са предметом математика кроз упоређивања висине, ширине, затим кроз препознавање геометријских облика, израчунавања разлика у висини планина и сл.

У оквиру теме Кретање у простору и времену садржај повезујемо са предметом математика кроз јединице мере за време; са предметом ликовна култура кроз композицију и покрет у композицији; са предметом српски језик кроз употребу великог слова у писању географских назива.

У оквиру теме Наше наслеђе у трећем разреду, која се у четвртном разреду надовезује на тему Прошлост садржај повезујемо са наставом српског језика кроз епске песме, текстови о прошлости и народне умотворине – њиховим читањем и тумачењем; са предметом физичко васпитање повезује се приликом обраде игара као што су одбојка, фудсал и мини рукомет, који се односе на човека као друштвено биће како би се ученицима олакшало да уоче значај друштвених игара, али и значај поштовања правила како у игри тако и у животу, ови садржаји се повезују и са садржајима ЧОС-а који се односе на лепо понашање и међусобно уважавање; са предметом ликовна култура кроз тему ликовна дела и споменици културе.

У оквиру теме Материјали и њихова употреба повезујемо са предметом ликовна култура кроз коришћење разних материјала за компоновање и кроз предмет чувари природе очувањем животне средине и рециклажа.

-Четврти разред: у оквиру теме Природне и друштвене одлике Србије са предметом српски језик повезујемо применом основних облика усменог и писменог изражавања, употребом великог слова код вишечланих географских појмова и језичку культуру; са предметом час одељењког старешине кроз обраду садржаја о развијању и неговању људских вредности; са предметом грађанско васпитање кроз разговор о правима, дужностима и правилима, међузависност разумевања света као система у коме су сви међусобно повезани и екологија; са предметом чувари природе кроз разговор о животној средини; са предметом музичка култура кроз певање и свирање химне „Боже правде“.

У оквиру теме Природне појаве и кретање повезујемо са предметом физичко васпитање кроз садржаје који се односе на кретање – разне облике трчања, вежбе на тлу, колут напред и назад, разбој и сл; са предметом српски језик читањем и анализирањем научно популарних и информативних текстова.

У оквиру теме Прошлост: повезујемо са предметом српски језик кроз епiku, лирику и драму; са предметом ликовна култура кроз колаж, фронтаж, деколаж, асамблаж где се осврнемо на унутрашњост наших цркава и манастира који су фрескописани техником мозаика; са предметом музичка култура слушањем и извођењем народне музике.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир знања која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су их изван наставе Природе и друштва је понашање у групи – породици, у биоскопу, позоришту, путовање у друге државе и сл. Наставник уважава и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење (нпр. када се увежбава садржај о људском телу и променама у пубертету, ученици описују своја запажања). Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. да се у примерима појављују личности и активности које су актуелне у ученичкој популацији или конкретном одељењу).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика, што омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе страних језика (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају,

узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: На контролним задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема. У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају.

Усмено испитивање: овим поступком проверава се како ученици усмено одговарају, како се сналазе на карти.

Остале технике: групна изада паноа, презентација, пројекта где се оцењује и развијеност међупредметних компетенција (сарадња ученика у групи, способност ученика да пронађу адекватне изворе информација и да издвоје битне податке из њих, способност ученика да естетски обликују коначни производ свог рада.

Наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би још боље напредовали. Иницијално процењивање из Природе и друштва се спроводи кроз писмене провере знања и у трећем, и у четвртном разреду.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе. Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални тестови, квизови и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. Више часова се посвећује оним темама

које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања. Највише часова је посвећено теми Природа, човек и друштво и прошлост.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Трећи разред

Тема: Природа, човек, друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; одреди положај задатог објекта у одно-су на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи; примени правила безбедног понашања у саобраћају; разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха; очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра; прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране; илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; примени поступке (мере) заштите од заразних болести;

Кључни садржаји: Рељеф, воде, ваздух, делатности, животна средина.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.1.2., 1ПД.1.1.4., 1ПД.1.1.6., 1ПД.1.2.2., 1ПД.1.2.3., 1ПД.1.4.1., 1ПД.1.5.2., 1ПД.1.5.3., 1ПД.1.5.4., 1ПД.1.5.5.

Средњи ниво: 1ПД.2.1.5., 1ПД.2.1.6., 1ПД.2.2.3., 1ПД.2.2.4., 1ПД.2.5.2., 1ПД.2.5.3.

Напредни ниво: 1ПД.3.1.1., 1ПД.3.5.1.

Тема: Оријентација у простору и времену

На крају ове теме ученици ће моћи да: се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије.

Кључни садржаји: оријентација, план насеља, географска карта.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.6.1., 1ПД.1.6.2.

Средњи ниво: 1ПД.2.6.1., 1ПД.2.6.3.

Тема: Прошлост

На крају ове теме ученици ће моћи да: користе временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости; прикупи и представи податке о прошлости породице и краја;

Кључни садржаји: временске одреднице, прошлост породице и краја.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.4.4., 1ПД.1.4.5., 1ПД.1.6.5., 1ПД.1.6.6.

Средњи ниво: 1ПД.2.4.5., 1ПД.2.6.5.

Тема: Кретање

На крају ове теме ученици ће моћи да: повежу јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; разликује природне и вештачке изворе светлости; повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости; повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора.

Кључни садржаји: кретање и падање тела; светлост и сенка, кретање производи звук.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.4.1.

Средњи ниво: 1ПД.2.4.1., 1ПД.2.4.2.

Тема: Материјали

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују повратне и неповратне промене материјала; уочи сличности и разлике међу течностима, променљивост облика; провидност, боја, густина; одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; објасни како рециклажа помаже очувању природе; изведе једноставне огледе/експерименте и повеже резултат са објашњењем/ закључком; сарађује са другима у групи на заједничким активностима; представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, Power Point презентацијом и/или цртежом и др); повеже резултате рада са уложеним трудом.

Кључни садржаји: промене материјала, проводљивост.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД.1.3.1., 1ПД.1.3.4., 1ПД.1.3.5., 1ПД.1.3.6.

Средњи ниво: 1ПД.2.3.1., 1ПД.2.3.3., 1ПД.2.3.5.

Напредни ниво: 1ПД.3.3.2.

Четврти разред

Тема: Природне и друштвене одлике Србије

На крају ове теме ученици ће моћи да: одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса.

Кључни садржаји: положај и границе Србије, становништво, интеркултуралност, знамените личности и културна добра.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД. 1.6.1., 1ПД. 1.6.2., 1ПД. 1. 6.3., 1ПД. 1.2.1., 1ПД. 1.2.2. 1ПД. 1.2.3.

Средњи ниво: 1 ПД.2.2.1., 1 ПД.2.2.2., 1 ПД.2.2.3., 1 ПД.2.2.4., 1 ПД.2.4.3., 1ПД.2.4.4.

Тема: Човек – природно и душтвено биће

На крају ове теме ученици ће моћи да: повежу промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; затражи помоћ уколико се суочи са непримерним садржајима у дигиталном окружењу.

Кључни садржаји: пубертет, дигитална безбедност.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД. 1.1.1., 1ПД. 1.1.2., 1ПД. 1.1.3., 1ПД. 1.1.4., 1ПД. 1.1.5., 1ПД. 1.1.6., 1ПД. 1.2.1., 1ПД. 1.2.2., 1ПД. 1.2.3., 1ПД. 1.3.1., 1ПД. 1.3.2.

Средњи ниво: I ПД.2.1.1., 1 ПД.2.1.2., I ПД.2.1.3., 1 ПД.2.1.4., I ПД.2.1.5., 1 ПД.2.1.6., I ПД.2.2.1., 1 ПД.2.2.2., I ПД.2.2.3., 1 ПД.2.2.4.

Напредни ниво: I ПД.3.1.1., 1 ПД.3.1.2.

Тема: Материјали

На крају ове теме ученици ће моћи да: идентификују и самостално раздвајају смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаривањем; испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; наведе примере превенције и заштите од пожара.

Кључни садржаји: смеше, електрична проводљивост, струјно коло, магнетизам.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД. 1.3.1., 1ПД. 1.3.2., 1ПД. 1.3.3., 1ПД. 1.3.4., 1ПД. 1.3.5., 1ПД. 1.3.6., 1ПД. 1.4.1., 1ПД.1.4.2., 1ПД. 1.4.3., 1ПД. 1.4.4., 1ПД. 1.4.5.

Средњи ниво: 1 ПД.2.3.1., I ПД.2.3.2., 1ПД.2.3.3., 1 ПД.2.3.4., 1ПД.2.3.5., I ПД.2.3.6., 1 ПД.2.4.1., 1ПД.2.4.2

Напредни ниво: I ПД.3.1.1., 1 ПД.3.3.1., 1 ПД.3.3.2.

Тема: Прошлост Србије

На крају ове теме ученици ће моћи да: прикажу хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др); пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних);

Кључни садржаји: отаџбина, оријентација у времену и простору, интеркултуралност.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: 1ПД. 1.6.4., 1ПД. 1.6.5., 1ПД. 1.6.6., 1ПД. 1.4.4., 1ПД. 1.4.5., 1ПД. 1.5.1., 1ПД. 1.5.2.

Средњи ниво: 1ПД.2.4.4., 1ПД.2.4.5., 1 ПД.2.6.3., 1ПД.2.6.4., 1ПД.2.6.5., 1 ПД.2.6.6., 1 ПД.2.6.7.

Напредни ниво: 1ПД.3.6.1.

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет детаљније објашњени доступни су на линку: https://ceo.edu.rs/wp-content/uploads/publikacije/Obrajvoni%20standardi%20za%20prvi%20ciklus/Standardi4_Priroda-i-drustvo.pdf

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У наставку ћемо описати начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Важно је истаћи је ИОП (индивидуални образовни план) прилагођен сваком ученику понаособ у складу са његовим карактеристикама.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- Ученици на часу најпре раде већи број задатака у којима се усвајају основна правила одређеног граматичког облика (нпр. потврдан, одричан и упитан облик глагола), а тек кад то савладају, прелазе на увежбавање изузетака у изговору и писању, и то основних неправилности, без улажења у детаље.
- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају дислексију, наставник припрема више аудио-визуелних материјала као подршку усвајању новог градива.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених

знања (нпр. приликом рада на теми прошлост Србије ученици се упућују да одгледају филмове са том тематиком „Где цвета лимун жут“, „Краљевина Србија“, „Србија у Великом рату“ и сл.

- ИОПЗ (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне школе).

Ж) Наставни програми и предметне компетенције који илуструју наставу природе и друштва у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Природе и друштва, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Дигитални свет (1. – 3. разред)

У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред		
	Први	Други	Трећи
Годишњи	36	36	36
Недељни	1	1	1

А) Начин реализовања наставе

Садржаји предмета се обрађују коришћењем дигиталних уређаја. У првом разреду ученици не познају латинична слова, тако да се ради на једноставнијим вежбама са сликовним упутствима. Користе се дигитални уџбеници, квизови, презентације. У другом разреду усвајају се кључни појмови и вештине неопходне за употребу дигиталне технологије, као и правила понашања у дигиталном окружењу. Поступним усвајањем наведених вештина, ученике оспособљавамо за живот, обављање различитих послова у будућности и целоживотно учење.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима предмета.

Дигитално друштво

У првом разреду садржаји се повезују са свакодневним искуством ученика. Ученици су окружени дигиталним уређајима који нису само десктоп и лаптоп рачунари и таблети, већ и телефон, клима уређај, фриџидер, веш – машина и једни именовани зовемо дигитални уређаји. Ученици се обучавају за коришћење дигиталних уџбеника. У другом разреду тема се остварује кроз креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. Ученик се учи да користи школску платформу за онлајн учење. Онлајн учење је оно саставни део традиционалног учења, представља подршку учењу код куће и омогућава образовни контакт са наставником и ван школског времена.

Безбедно коришћење уређаја

У првом разреду са ученицима се ради на развијању здравих навика када је употреба дигиталних уређаја у питању. Указује се на проблеме који настају са видом и коштаном – мишићним системом од неправилног положаја тела, претежног седења, дужег гледања без промене фокуса. Ученици се упознају са чињеницом да нису све особе које користе интернет добронамерне. Од изузетног значаја је да ученици схвате који подаци спадају у податке о личности, као и на које начине их људи најчешће чине доступним на интернету. У другом разреду ученици се уче понашању на интернету – интернет бонтону. Упознају се са значајем личних података при коришћењу дигиталних уређаја, примереном реакцијом у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин.

Алгоритамски начин размишљања

Ученици првог разреда се упознају са тим да се решавање проблема и обављање појединих послова остварује кроз реализацију одређених корака, поступака и да је то оно са чим се сусрећу приликом обављања свакодневних активности, као што су, на пример, прање зуба, прављење лимунаде, сабирање, писање слова и сл. Уводи се термин алгоритам и тумачи се ученицима као упутство за решавање неког проблема или извођење неког поступка. У другом разреду ученици уче да разлажу проблеме на мање целине, осмишљавају алгоритме линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Упознају се са креирањем рачунарског програма у визуелном програмском језику.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У првом и другом разреду настава овог предмета се реализује кроз игру. Ученици активно учествују у реализацији часа, записују и анализирају, дисутују и закључују. Активности се често реализују у тимском и групном раду, где ученици повезују садржаје предмета са свакодневним животом. Од ученика се очекује и да процењују наставу, рад других учесника у групи и сопствени рад.

Ученицима се задају пројектни задатаци који могу бити индивидуални или групни, могу обухватити рад у школи и код куће, могу бити задати у склопу само овог или више предмета. Подстиче се сарадничко учење, кроз разноврсне активности у малој групи које су усмерене на постизање заједничког циља,

В) Мотивисање ученика

Сам сусрет са рачунарима представља довољну мотивацију за ученике. Посебну пажњу треба посветити упућивању ученика да дигитални уређај користе само у присуству родитеља/законског заступника. Као мотивација за рад ученика користи се смињивање различитих активности на часу, активно учешће у раду, решавање задатака применом дигиталне технологије, креирањем примера дневног плана рада.

Г) Повезивање наставе дигиталног света са знањима ученика из других области и животом изван школе

Садржаји предмета дигитални свет уско су повезани са свим осталим предметима првенствено узимајући у обзир примену дигиталних уџбеника у сваком наставном предмету. На часовима дигиталног света ученици се оспособљавају да користе дигиталне уџбенике, анимације, слике и друга средства. У оквиру активности за достизање исхода постоје могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења, вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

- самопроцена: програм наставе и учења очекује да ученици, на пример, објасне начин функционисања једноставних алгоритма (укључујући и оне које су сами креирали),

тестирају их, а затим откривају и исправљају грешке у њима. Неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

- вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.);

- отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта. Питања која почињу са „зашто“ или „како“ посебно су корисна: *Зашто није добро да чашу са слатким пићем држиш поред дигиталног уређаја? Како ради твој алгоритам? Зашто је потребно да водиш рачуна о дужини времена које проводиш у раду са дигиталним уређајем?...*;

- *Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам*: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и до садржаји по темама и стандарди

Број тема утврђује се оквирно, а најчешће је то часова по теми. У наставку текста приказане су теме по разредима, као и исходи за те теме и кључни садржаји за дату тему.

Први разред

Тема: Дигитално друштво

На крају ове теме ученик ће моћи да: препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих, наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова, упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја, упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих, користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника), упореди дигитални и папирни уџбеник.

Кључни садржаји: дигитални уређај, дигитални уџбеник, паметни дигитални уређај

Тема: Безбедно коришћење дигиталних уређаја

На крају ове теме ученик ће моћи да: упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја, наведе неке од карактеристика „паметног“ дигиталног уређаја, наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине, наведе основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље, наведе неке од здравствених ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја, доведе у везу

начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине, наброји основне податке о личности, објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних уређаја, именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин, наведе основне препоруке за руковање дигиталним уређајем на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их, анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење.

Кључни садржаји: комуникација, дигитални уређај, заштита здравља, електронски отпад, подаци о личности

Тема: Алгоритамски начин размишљања

На крају ове теме ученик ће моћи да: протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима, уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сараднички), доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја

Кључни садржаји: симболи, алгоритам

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Не постоје прописани стандарди за предмет Дигитални свет.

Други разред

Тема: Дигитално друштво

На крају ове теме ученик ће моћи да: упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/ законског заступника); самостално користи дигиталне уџбенике за учење; креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи одговарајућу апликацију; својим речима објасни појам покретне слике; креира елементе покретне слике; креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја.

Кључни садржаји: онлајн учење, дигитални уџбеник, дигитална слика

Тема: Безбедно коришћење дигиталних уређаја

На крају ове теме ученик ће моћи да: објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја;

Кључни садржаји: дигитални уређај, прихватљиво и неприхватљиво понашање, подаци о личности

Тема: Алгоритамски начин размишљања

На крају ове теме ученик ће моћи да: предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину; својим речима објасни појам алгоритам; анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сараднички); креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја

Кључни садржаји: електронски отпад, алгоритам, програм

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Не постоје прописани стандарди за предмет Дигитални свет.

3) Наставни програми и материјали који илуструју наставу дигиталног света од првог до другог разреда у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Дигиталног света, објављени у Просветном гласнику, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Енглески језик (1. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Енглеског језика у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврт и	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	72	72	72	72	72	72	72	68
Недељни	2	2	2	2	2	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

У првом и другом разреду, садржаји се обрађују усмено. Писмени облик речи уводи се само ученицима који су посебно заинтересовани за то, а већ добро познају латиницу. У свим разредима се тежи томе да се на часу смеђују активности различитих типова, како би се одржала пажња и мотивација ученика и задовољили различити стилови учења (нпр. у уводном делу часа ученици певају песмицу, затим пишу и читају, а онда играју пантомиму). У свим разредима се нарочито води рачуна о томе да се задовоље потребе кинестетичког стила, који је током школовања често запостављен (нпр. ученици раде „трчећи диктат“, покретима тела илуструју значење речи које уче, уместо читања из уџбеника читају текстове постављене на поду или зиду учионице и сл.). Да би се одржала пажња и мотивација ученика настоји се и да појединачне активности не трају дуже од 15 минута, нарочито у млађим разредима. Веома често се користе игровне активности у којима се деца фокусирају на циљ игре, па и не примећују да у том процесу и уче.

Имајући у виду да је школа технички добро опремљена и да ученици појединих разреда имају и таблете које су добили у оквиру пројекта “Беотаблет”, могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави у свим разредима и настоји се да њихова примена буде разноврсна. Комбинују се дигитални уџбеници, презентације, видео лекције које наставници праве сами и видео снимци са интернета, квизови и игре у различитим апликацијама, дигитални постери, упитници и сл., а и сами ученици се, у складу са узрастом, обучавају да праве игрице, квизове, упитнике, видео снимке и друге садржаје у дигиталном облику. Ученици се укључују и у израду наставних средстава (нпр. ученик прави штампану или онлајн укврштеницу коју ће решавати остали ученици из одељења).

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим језичким садржајима.

Нове речи и граматика

У првом и другом разреду, због узраста ученика и малог фонда речи и граматичких структура којима ученици располажу, нове речи и изразе углавном уводи сам наставник. Он црта појмове које означавају речи које ученици треба да науче или их приказује на картицама, фотографијама, постерима, презентацијама, у видео снимцима, садржајима из штампаних/дигиталних уџбеника или помоћу предмета из живота. Приказивање појмова прати изговарањем тих речи или пуштањем аудио/видео снимака на којима ученици могу чути те речи и по потреби додатно објашњава или преводи нове појмове на матерњи језик. Приликом демонстрирања изговора нових речи, наставник обраћа посебну пажњу на гласове којих нема у српском језику и планира интензивније увежбавање речи које садрже те гласове. Што се граматике тиче, не објашњавају се граматичка правила, већ ученици уче нове конструкције као готове изразе које увежбавају у контекстима који су најприкладнији да се они разумеју и повежу са ситуацијама у којима се могу примењивати (нпр. када се учи садашње време глагола „имати“, не објашњавају се потврдан нити одричан облик овог глагола, већ се ученицима представљају изрази „ја имам / ја немам“ и ученици увежбавају те изразе набрајајући које све играчке, делове школског прибора и сл. имају или немају). Ново градиво се увек повезује са оним што су ученици раније учили из енглеског језика или других предмета, а има везе са новим садржајима, како би ученици лакше разумели ново градиво и повезивали знања из различитих области (нпр. на почетку часа на коме ће радити ново градиво, ученици играју игре помоћу картица, квизове или раде неки краћи задатак којим се обнављају и активирају претходно стечена знања и сл.).

У трећем и четвртном разреду, увођење нових речи поред изговора подразумева и писани облик речи. И даље се користе иста наставна средства и поступци као у првом и другом разреду, само што поред илустрација појмова ученици виде и записану реч коју треба да науче. Велики број речи и израза које уче да читају и пишу у трећем разреду, ученици су већ усмено научили у претходна два разреда. Део тих речи уче и у четвртном разреду, али у том разреду усвајају и доста речи које срећу први пут. Што се граматике тиче, у трећем и четвртном разреду се примењује исти принцип као и у првом и другом разреду, уз повремена веома једноставна објашњења неких правила која ученици могу да схвате на том узрасту. Ново градиво се и даље повезује са оним што ученици већ знају. Али, од трећег разреда, пошто су ученици самосталнији у раду, ученици имају задатак да за час обраде неког новог градива и сами код куће обнове одређене садржаје, које ће онда на часу применити у различитим игровним активностима (укрштеницама, асоцијацијама) и кратким вежбама.

У старијим разредима, узраст ученика и њихова дотадашња језичка знања омогућавају да се улога наставника приликом увођења новог градива смањује. Када се уводе тежи наставни садржаји, ученицима је потребно више помоћи да би разумели ново градиво, па наставник и даље објашњава, представља нове садржаје уз помоћ поменутих наставних средстава и подстиче ученике да закључују и повезују знања. Али, када се уводе лакши садржаји, наставник пре свега припрема материјале за рад и усмерава рад ученика, док су ученици активнији у стицању знања. Циљ оваквог приступа је да ученици појачаном интелектуалном активношћу дубље разумеју оно што уче, трајније памте и да

буду мотивисанији за рад. У овим случајевима, примењује се учење путем открића (нпр. радећи на датим материјалима, ученици откривају одређена граматичка правила или значење нових речи), програмирана настава (ученици сами пролазе кроз одређени текстуални или мултимедијални садржај, раде задатке везане за њега и проверавају своје одговоре према датом кључу; уколико су тачно урадили задатке, прелазе на следећи део, а ако нису, у зависности од грешака које су направили, према упутству у материјалу за рад се враћају на неки део или делове садржаја који су претходно прошли и покушавају да га боље савладају и да тачно реше задатке), техника „слагалице“ (ученици у групама пролазе кроз одређене садржаје; након тога, праве се нове групе, у којима је по један представник сваке од група из претходне фазе часа; сваки члан нових група остале ученике у групи подучава оном делу градива које је савладао у својој претходној групи, а онда групе заједнички раде задатке за које је потребно знање целокупног градива са тог часа), „изокренута“ учионица (ученици код куће прочитају, одгледају или одслушају неки материјал, а онда на часу дискутују о њему, раде задатке засноване на градиву из тог материјала и сл.), неко од ученика се налази у улози наставника и „предаје“ ново градиво (уз претходну помоћ наставника током припреме ове активности) и сл. Наведени поступци користе се за увођење нових речи, граматичких правила и културолошких садржаја. У подучавању речи и израза у старијим разредима се из разреда у разред све више користе објашњења речи на енглеском језику (на нивоу који ученици могу да разумеју), као и повезивање са речима сличног или супротног значења (синонимима и антонимима). Када је у питању граматика, од петог разреда ученици постепено почињу да уче и граматичка правила и да свесно усвајају знања уместо да их само спонтано усвајају.

У свим разредима, нове речи и граматичке конструкције се увежбавају кроз различите језичке игре прилагођене узрасту или друштвене игре прилагођене настави језика. Користе се игре памћења, игре погађања, Сајмон каже, Глуви телефони, Бинго, Не љути се човече, Змије и мердевине (сваки пут кад баце коцкицу, ученици морају да кажу или запишу одређену реч, израз или реченицу на енглеском пре него што могу да се помере на табли), а у каснијим разредима и игре које захтевају богатија језичка знања – Табу, Активити и сл. Примена ових игара у настави омогућава да учење буде занимљиво и неоптерећујуће и да ученици створе позитиван однос према предмету и учењу. Осим игара, за увежбавање градива се користе и следеће технике и наставна средства: ученици хорски или индивидуално понављају речи и изразе, певају песме прилагођене узрасту (од дечијих песмица до песама популарне музике у старијим разредима), решавају задатке у уџбенику (штампаном или дигиталном), радној свесци и на фотокопираним материјалима, илуструју значење нових речи цртежима, фигурама од пластелина или пантомимом, симулирају разговоре у пару или групи, читају наглас и у себи и пишу. У млађим разредима веома је изражена и примена методе Тотални физички одговор, која подразумева да ученици буду физички активни током рада на часу, и изузетно одговара ученицима у том узрасту. Овакве активности омогућавају да се увежбава и утврђује знање из различитих области рада на језику, а у досадашњој пракси наставника су се показале као ефикасне и мотивишуће за ученике.

Разумевање писаног текста (читање) и писмено изражавање

Пошто је природа односа између гласова и слова којима се они записују у енглеском таква да би подучавање појединачних правила читања било више оптерећујуће него корисно за ученике, ученици од трећег до осмог разреда нове речи уче да читају „у комаду“ (уче да препознају целу реч и да је повезују са одређеним изговором и

значањем). Само у појединим случајевима, када је то од помоћи ученицима, објашњава се како се изговарају одређене комбинације слова (та правила се више уводе ученицима у старијим разредима, него у млађим, јер ученици већ имају богатији фонд речи, па се може пронаћи више примера који илуструју одређено правило). Приликом подучавања почетног читања и писања, ученицима се посебна пажња скреће на слова која у српској абедици не постоје (x, y, w, q) и на одсуство појединих слова наше абедице у енглеском (ч, ћ, ђ, џ, љ, њ, ж, ш). Такође, ученици се стално подсећају на то да се у енглеском речи не пишу онако како се изговарају. Током целог трећег и четвртог разреда планира се доста активности и задатака за читање и писање кроз које ће ученици разумети и усвојити те разлике. У старијим разредима, ученици писање све више уче не кроз појединачне речи и поједностављене реченичне моделе, већ кроз увежбавање писања различитих врста текстова (порука, честитки, мејлова, састава и сл.). Током подучавања ових вештина, ученици најпре упознају неки пример текста, уз помоћ наставника откривају карактеристичне особине те врсте текста, а затим сами вежбају писање таквих текстова. Од трећег до петог разреда писање је полу-вођено (ученици имају модел у коме су неки делови попуњени, а они дописују остатак или пишу кратке текстове о себи према моделу текста који су претходно научили), а од шестог разреда потпуно самостално пишу текстове.

Што се подучавања читања тиче, оно започиње од трећег разреда. Користе се различите технике, у зависности од циља наставе и природе текста. Читање наглас, које је блиско говору, представља ефикасно средство за развијање опште језичке компетенције. Читање у себи се користи када је циљ издвајање информација из прочитаног текста. Када се кроз текст уводе нове речи, ученици слушају дати текст на аудио запису да би чули изговор изворних говорника.

Ученици уче да користе стратегије читања (летимично читање, скенирање, интензивно и екстензивно читање). На млађем узрасту више се ради на развијању вештина летимичног читања и скенирања, док се интензивно и екстензивно читање углавном развијају од петог разреда. Примери активности којима се развијају ове вештине су: која од понуђених слика најбоље илуструје значење овог текста (за разумевање општег смисла текста – летимично читање), шта ови бројеви значе у тексту (за тражење конкретних информација у тексту - скенирање), поређај делове текста правилним редоследом (за детаљно разумевање текста - интензивно читање), читање прилагођених лектира на енглеском (за читање ради уживања – екстензивно читање). Да би се развиле не само језичке вештине, већ и метакогнитивне вештине ученика (способност ученика да разумеју начине на које мисле и уче), ученицима се објашњава не само како да примене одређену стратегију читања или учења, већ и како да одаберу стратегију која је одговарајућа за садржај који треба да прочитају или науче.

Поред стратегија читања, ученици се обучавају да користе контекст како би разумели значење непознатих речи, уче да препознају делове текста који им могу послужити као оријентир у разумевању текста (везнике, изразе којима се најављују примери или битни делови текста, изразе којима се упућује на друге делове текста и сл.). Такође, уче да разликују информације које су експлицитно дате у тексту и информације које представљају лични став говорника.

Разумевање онога што други говоре (слушање) и усмено изражавање

У првом и другом разреду ученици се интензивно излажу слушању наставника, песмица, прича, кратких израза праћених гестикулацијом и покретом, аудио и видео материјалима са изворним говорницима како би лакше усвојили фонетске елементе, акценат, интонацију, изговор и синтаксичке облике које су другачији од матерњег језика. Ученици у прва два разреда усвајају енглески језик слично као и матерњи тако што слушају и уочавају повезаност и примену појмова у одређеном контексту. Пошто је програм енглеског језика у прва два разреда растерећен од писања и читања, овај период је веома значајан за развој комуникације, подизање мотивације, подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника, исказивање молби, реаговање на команде, упутства, молбе и сл.). Због тога се инсистира од самог почетка учења енглеског језика на такозваном „језику учионице“. Сва кратка и једноставна упутства у настави често се понављају на енглеском језику уз одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже “слушај”, он ту активност и покаже стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку изговара паралелно на енглеском и на матерњем језику са тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику. На овом узрасту примењују се и активности усмене репродукције и контролисане продукције будући да су у питању садржаји који не представљају „језик учионице“ и не понављају се сваког часа. На тај начин се ученицима омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, примењују су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела у којима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција са другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и колико година има, шта воли/не воли да једе, итд; одговори на питања друга/другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације. У старијим разредима ученици редовно слушају материјале са изворним говорницима енглеског језика, у оквиру уџбеника или материјала који наставник припреми. Изводе се краћи дијалози у различитим комуникативним ситуацијама које ученици прво преслушавају или прате преко видео материјала а онда уз помоћ наставника реализују кроз игре улога, одговарање на питања у вези са текстом, препричавање познатог текста- где се све више смањује активна улога наставника а ученици подстичу на самостално изражавање. Приликом учења нових речи и израза у старијим разредима се из разреда у разред све више користе објашњења речи на енглеском језику, као и повезивање са речима сличног или супротног значења. Ученици се максимално излажу свим информацијама на енглеском језику и подстичу да га и сами користе што је више могуће. Ове активности се могу реализовати на различите начине и то: читањем писаног текста пред публиком; спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа; реализацијом увежбане улоге или певањем. Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример: размену информација, спонтану конверзацију, неформалну или формалну дискусију, дебату, интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Интеркултурни садржаји

Део програма наставе енглеског језика чине не само језички садржаји, већ и културолошки садржаји. Радом на њима реализује се и програм предмета, али се развија и општа културна компетенција ученика. Садржаји који се обрађују у оквиру ове области везани су за географске одлике и климу земаља енглеског говорног подручја, типичне биљке и животиње, најважније догађаје и личности из историје тих земаља, обичаје, свакодневни живот, образовање, уметност и забаву. Ученици треба да буду способни да разумеју значај тих појмова и процеса у тамошњој култури и у свету, да их упореде са појмовима и процесима у својој култури и да уоче сличности и разлике. Поред тога, треба да науче да вреднују своју културу, језик и национални идентитет, али и да поштују и без предрасуда процењују вредности других култура. Ови циљеви се постижу тако што ученици упоређују начин живота у Србији и земљама енглеског говорног подручја, исказују своје мишљење о предностима и недостацима живота у нашој земљи и другим земљама уз давање аргумената за своје ставове итд. Активности којима се реализују такви задаци су дискусија на часу, гласање (уживо или помоћу дигиталних алата), дебате, истраживачки задаци, групни пројекти и сл. Наставници који реализују еТвининг пројекте раде и на повезивању ученика наше школе са вршњацима из иностранства и њиховом упознавању са другим језицима и културама.

Обједињавање и примена свих језичких знања и вештина

Круна рада на језичким садржајима је самостална примена знања и вештина од стране ученика. У овој фази обучавања, ученицима се омогућава да заокруже стечена знања и да их примене у ситуацијама које су сличне онима у којима се страни језик може користити у професионалном или приватном животу, а развијају се и међупредметне компетенције ученика. У зависности од садржаја које су учили и узраста ученика, ученици играју игре улога (нпр. поручивање хране у ресторану, резервисање собе у хотелу), попуњавају формуларе, раде истраживачке пројектне задатке (нпр. проучавају последице глобалног загревања на интернету или у штампаној литератури и резултате представљају у облику паноа, видеа, презентације и сл.), праве сликовне или абецедне речнике нових речи, пишу саставе, припремају монолошка излагања о теми, праве храну пратећи једноставне рецепте.

Интеракција ученика

Из свих претходних описа може се видети да у неким активностима ученици раде самостално, док у другима сарађују са другим ученицима. Приступ се бира у складу са циљем који се жели постићи. Када ученици увежбавају учешће у разговору са другим особама (постављање питања и одговарање на њих, реаговање на нечији позив, молбу итд.), природно је да ће се користити рад у пару или у мањим групама. Ти облици рада се користе и ради мотивисања ученика (нпр. у језичким играма). Такође, примењују се када се жели развијати способност ученика за сарадњу са другима и тимски рад, када се рад организује тако да јачи ученици помажу слабијима, као и када се ученици обучавају за процену постигнућа других и упоређивање сопствених постигнућа са њиховим (вршњачко оцењивање). Пошто је рад у пару ефикаснији за наставу страног језика од било ког другог облика рада јер у истом тренутку активно говори или пише бар половина ученика у одељењу, он се користи чешће него рад у групама. Индивидуални рад се користи када се ученицима даје прилика да градиво прораде сопственим темпом, када је потребно да развијају самосталност у раду, када се жели проценити појединачно напредовање сваког ученика и када се ученици обучавају да сами процењују своје

напредовање према унапред познатим критеријумима (самооцењивање). Рад са целим одељењем се примењује када наставник објашњава неко теже ново градиво, када се дају упутства за израду задатака и у неким врстама игровних активности (нпр. када се у некој игри одељење такмичи против наставника) јер је у тим ситуацијама најефикаснији – у краћем временском периоду сви ученици добију потребне информације или наставник може да прати атмосферу у целом одељењу.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, а у млађим разредима, по потреби, комуникација се обавља са родитељима путем мејла. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампају материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У првом и другом разреду ученици наставне садржаје треба да памте спонтано, кроз игру. Фокус обучавања ученика за успешно учење у овом узрасту је припрема основе за каснији рад – развијање радних навика (редовно доношење прибора, израда једноставних домаћих задатака у виду довршавања цртежа који су започети на часу и сл.), развијање општих когнитивних способности ученика (концентрације, опажања, закључивања), развијање стрпљења, истрајности и самопоуздања у самосталном раду и развијање способности ученика да сарађују са другим ученицима. У ту сврху користе се различите игровне активности примерене узрасту (игре памћења, пронађи разлике између слика, реши лавиринт, пронађи елемент који недостаје, пронађи „уљеза“...). У зависности од циља, активности се реализују на нивоу одељења, у паровима, мањим групама или као активности за самосталан рад.

Од трећег разреда, ученици се на начин примерен узрасту упознају са појмом стилова учења, са начинима учења који одговарају различитим стиловима и охрабрују да препознају начине који одговарају и њима самима, а и типовима садржаја који се уче. Обучавају се да ново градиво бележе помоћу мапа ума, табела, дијаграма, сликовних речника, да као помоћ у учењу праве картице са речима, да приликом учења користе визуелизацију, да смишљају риме или пантомиму као средства за лакше памћење, да најважније или најтеже делове градива издвајају различитим бојама и сл.

У одељку о развијању вештине читања описано је на који начин се ученици обучавају да разумеју прочитано. Те вештине и стратегије ученицима су корисне и за учење страног језика, али могу да их искористе и за савладавање садржаја у другим предметима. Ученици уче и да користе различите изворе информација. Упознају се са речницима и другом литературом везаном за предмет која им је доступна у школској библиотеци, дигиталним речницима и начином на који се они користе, начинима на које могу проверити квалитет информација на интернет сајтовима, предностима и манама Гугл преводиоца, интернет сајтовима и Јутјуб каналима на којима могу пронаћи корисне садржаје за учење језика.

В) Мотивисање ученика

Као што је у претходним одељцима поменуто, током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Праве се и различите врсте наградних игара и „изазова“ у оквиру појединачних часова или у дужем периоду – рецимо, поводом неких празника (нпр. ученици у недељама пред Нову годину решавају укрштеницу и убацују своје одговоре у кутију, а пред одлазак на распуст се извлачи срећни добитник који добија симболичну награду (слаткиш, школски прибор и сл.)).

Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења и сл). Радови ученика се излажу у учионици, на паноима у ходницима и холовима школе, у Гугл учионицама предмета, на дигиталним изложбама (на платформама Падлет, Линоит и сл.) и објављују у школском часопису. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Оцењују се не само језичка постигнућа ученика, већ и њихово ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао. Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр. ученици претражују огласе за посао и бележе послове за које је неопходно знање енглеског језика). Циљ оваквих активности је да ученици увиде корисност познавања страних језика за сопствене циљеве који се тичу живота изван учионице у основној школи. На тај начин, кроз рад на предмету даје се и допринос програму професионалне оријентације у школи.

Г) Повезивање наставе енглеског језика са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја енглеског језика са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима енглеског језика, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из енглеског и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник енглеског користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски

дани или седмице, наставници приликом обраде неких садржаја у енглеском језику упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Први разред: У припремном периоду првог разреда, на часовима енглеског језика ученици уче појмове (поздрављање, представљања, лепу комуникацију, исказивање молбе, честитања, захвалности и извињења) ослањајући се на знања из српског језика. На овај начин ученици схватају општи смисао употребе енглеског језика у контексту. Такође уче да активно слушају наставника и друге ученике и поштују елементе основне културе. Кроз различите мануелне активности (сецкање, кројење, лепљење, цртање, повезивање линија и облика, прављење фигурица од пластелина и сл.) развија се фина графомоторика и ствара се основа за правилно писање у српском, али и енглеском језику када за то дође време. Описујући појмове (по величини, боји, облику, разврставањем појмова у низове или групе, уочавањем појма у окружењу или слици, именовањем појма, доцртавањем слика у квадратној или тачкастој мрежи, бројањем до десет и визуелним препознавањем броја, допуњавањем низа, доцртавањем или повезивањем појмова са бројевима, пребројавањем појмова) примењују се знања из математике. Приликом обраде теме о животњима ученици се ослањају на знања стечена у предмету свет око нас (разликовање домаћи, морских и дивљих животиња, именовање љубимаца, развијање осећаја одговорности према околини и бризи према животињама). Учећи о деловима тела примењују правилне вежбе и покрете из предмета физичко васпитање и усвајају знања о здравим животним навикама. У теми о непосредном окружењу ученици на енглеском језику именују појмове (чланове породице, пријатеље, школско окружење и предмете у њему, именују играчке и оне које поседују, храну која им се допада или не развијају говорне вештине) примењујући знања из предмета српски језик и свет око нас. Повезујући знања из предмета свет око нас, верске наставе и грађанског васпитања уче о празницима у Британији (Божић, Ускрс). Коришћењем дигиталних уџбеника, различитих ИКТ алата за учење енглеског језика ученици примењују знања и вештине из предмета дигитални свет. Певајући песме различитих жанрова у складу са темама које се обрађују ученици примењују знања из музичке културе, а циљ је мотивисати и оспособити ученике за лакше и занимљивије учење енглеског језика и подстаћи индивидуално и колективно музичко искуство, развити креативност, естетски сензибилитет и љубав према музици уопште. Учењем боја и применом различитих ликовних техника у процесу учења страног језика (цртежи, прављење илустрованих речника, књига за децу, картица, честитици, постера, модела предмета и сл.) ученици повезују знања и вештине из ликовне културе и том приликом се упознају са различитим сликарима и њиховим делима.

- Други разред: ученици уче појмове на енглеском језику које су научили кроз српски језик и свет око нас (представљање себе и других, породица, окружење и школа, живот у кући и школи, делови куће, намештај, положај предмета, храна и пиће и допадање и недопадање, одећа и обућа, здравље и делови тела, природа, животиње, биљке и брига о човековој околини). У оквиру теме о храни упознају се са храном типичном за Велику Британију. Повезујући знања из верске наставе / грађанског васпитања уче о празницима у Британији и САД-у (Божић, Ускрс, Ноћ вештица). Усвајањем лексије на тему облика, величине, положаја, бројева до 20 ученици примењују знања из математике. Коришћењем дигиталних уџбеника, различитих ИКТ алата за учење енглеског језика ученици примењују знања и вештине из предмета дигитални свет. Певајући и песме и слушајући музику различитих жанрова у складу са темама које се обрађују ученици примењују знања из музичке културе, а циљ је мотивисати и оспособити ученике за

лакше и занимљивије учење енглеског језика и подстаћи индивидуално и колективно музичко искуство, развити креативност, естетски сензибилитет и љубав према музици уопште. Укључујући покрет, вежбе, кретање подстиче се здрав стил живота, подиже мотивација, а ученици се ослањају на знања из физичког васпитања. Учењем боја и применом различитих ликовних техника у процесу учења страног језика (цртежи, прављење илустрованих речника, књига за децу, картица, честитки, постера, модела предмета и сл.) ученици повезују знања и вештине из ликовне културе и том приликом се упознају са различитим сликарима и њиховим делима.

- Трећи разред: ученици уче енглески алфавет ослањајући се на знања српске латинице. Такође примењују правило писања великог слова (почетак реченице, називи градова, личних имена) и допуњују их правилима писања великог слова у енглеском језику (лична заменица ја, дани у недељи, месеци у години). Обрадом лексике (представљање, породица и окружење, кућа и живот у кући, школско окружење, храна и пиће, одећа и обућа, делови тела и здравље, спорт и игре, природа и животње, биљке, годишња доба, временска прогноза, дани у недељи, државе енглеског говорног подручја) ученици се ослањају на знања стечена кроз предмете српски језик и природе и друштва, проширују и повезују знања и развијају језичку културу на енглеском језику. Коришћењем дигиталних уџбеника, различитих ИКТ алата, Гугл учионице за учење енглеског језика ученици примењују знања и вештине из предмета дигитални свет. Повезујући знања из природе и друштва, верске наставе и грађанског васпитања уче о празницима, култури и обичајима у земљама енглеског говорног подручја (Божић, Ускрс, Ноћ вештица и сл.). Певајући песме различитих жанрова у складу са темама које се обрађују ученици примењују знања из музичке културе, а циљ је мотивисати и оспособити ученике за лакше и занимљивије учење енглеског језика и подстаћи индивидуално и колективно музичко искуство, развити креативност, естетски сензибилитет и љубав према музици уопште. Укључујући покрет, вежбе, кретање подстиче се здрав стил живота, подиже мотивација, а ученици се ослањају на знања из физичког васпитања. Учењем боја и применом различитих ликовних техника у процесу учења страног језика (цртежи, прављење илустрованих речника, књига за децу, картица, честитки, постера, модела предмета и сл.) ученици повезују знања и вештине из ликовне културе и том приликом се упознају са различитим сликарима и њиховим делима.

- Четврти разред: ученици уче да читају различите врсте текстова (дијалог, интервју, стрип, новински чланак, образац за попуњавање личних података, прича, текст или одломак из књижевности за децу, драмски текст), одговарају на питања из текста, дају своје мишљење уважавајући друге, поштују правила лепе комуникације, критички промишљају и доносе закључке, глуме или презентују ослањајући се на знања која усвајају у српском језику. Такође, кроз вежбе писања кратких форми (реченице које описују дати контекст, дијалог, честитка, писмо, образац са лични подацима) ученици примењују знања из српског језика уочавају законитости и правила писања оба језика. Богатећи знања из српске граматике у учење енглеског језика уводе се основни граматички појмови (заменице, придеви и поређење, прилози, предлози, глаголи, именице и множина, субјекат, врсте реченица, правописна правила итд.) тако да ученици уочавају сличности и разлике између ова два језика. Проширивањем знања из области правописа и писања великог слова (државе, националности, скраћенице, школски предмети) ученици уочавају сличности и разлике између српског и енглеског језика. Учећи да искажу количину, број, цену, положај предмета у простору ученици се ослањају на знања из математике које су усвојили у претходним разредима. Кроз обраду лексике проширују знања из енглеског језика из претходних разреда (додатно уче да искажу осећања и

потребе, упуте позив на заједничку активност, искажу време, опишу догађаје и способности у садашњости) ученици повезују знања научена кроз предмете природа и друштво и српски језик. Повезујући знања из природе и друштва, верске наставе и грађанског васпитања уче о празницима, култури и обичајима у земљама енглеског говорног подручја (Божић, Ускрс, Ноћ вештица и сл.). Певајући песме различитих жанрова у складу са темама које се обрађују ученици примењују знања из музичке културе, а циљ је мотивисати и оспособити ученике за лакше и занимљивије учење енглеског језика и подстаћи индивидуално и колективно музичко искуство, развити креативност, естетски сензибилитет и љубав према музици уопште. Укључујући покрет, вежбе, кретање подстиче се здрав стил живота, подиже мотивација, а ученици се ослањају на знања из физичког васпитања. Учењем боја и применом различитих ликовних техника у процесу учења страног језика (цртежи, прављење илустрованих речника, књига за децу, картица, честитици, постера, модела предмета и сл.) ученици повезују знања и вештине из ликовне културе и том приликом се упознају са различитим сликарима и њиховим делима.

- Пети разред: ученици повезују знања из српског, енглеског и француског језика упоређујући начине изражавања личних заменица, основних и редних бројева, презента и предлога. Са српским језиком ученици још повезују знања поредећи облике и употребу футура и облика *going to*, место прилошких одредби у реченици, поређење придева, изражавање припадања помоћу генитива, уочавајући разлике у грађењу перфекта и облика *Past Simple Tense*, разлике у писању наводника и разлике у писању заменице „Ви“. Са француским језиком такође има додатних повезивања: лексика за школски прибор, представљање себе и чланова породице, места у граду, саобраћајна средства, временске услове, изрази за описивање чега има/нема и допадања/недопадања, датуми и гледање у сат. У сва три језика ради се на развијању вештина разумевања прочитаног, писменог и усменог изражавања, а у оба страна језика и на развијању вештине разумевања говора, и то важи за све разреде од петог до осмог. Знања и вештине из области цртања стечене у оквиру ликовне културе ученици и у овом разреду примењују приликом илустровања својих радова (панеоа, сликовних речника и сл.). Корелацијом са музичком културом задовољавају се потребе аудитивног и кинестетичког стила учења и настава се чини разноврснијом (ученици стварају мелодије на текст који раде из енглеског језика, изводе песме на енглеском у комбинацији са покретом, креирају пратњу за песме користећи различите изворе звука, импровизују дијалоге на дечјим и другим инструментима, слушају музичка дела као основу за разговор и писање на енглеском језику). Током рада на теми о животињама, ученици се ослањају на своја знања из биологије о врстама биљака и животиња, деловима тела животиња, њиховој исхрани, кретању и стаништима. Вештине и знања из технике и технологије која се тичу прављењу предмета од папира и других материјала, ученици примењују када израђују своје паное и сличне радове. Знања из технике и технологије и информатике и рачунарства у области преноса података између ИКТ уређаја, обраде текста, слике, звучног и видео записа, израде мултимедијалних презентација, претраживања интернета и безбедног понашања на интернету ученици користе приликом пројектног и самосталног истраживачког рада. Од математичких садржаја, ученици уче да на енглеском изразе бројеве до 1000 и основне рачунске операције.

- Шести разред: корелација са наставом српског и француског језика одвија се у оквиру граматике, лексике и језичких вештина. Што се тиче глаголских облика, ученици упоређују употребу аориста и имперфекта у српском језику са употребом глаголских облика *Past Simple* и *Past Continuous*, као и разлике у употреби будућих времена у

енглеском, српском и француском. Приликом увежбавања изговора наставака S и ED, примењују своја знања о звучним и беззвучним гласовима, а знања о гласовним променама јотовање, једначење по звучности, једначење по месту творбе и губљење сугласника примењују приликом увежбавања изговора гласова у природном брзом говору. Поред тога, повезују и упоређују заменичке системе у српском и енглеском (неодређене, одричне и опште заменице), примењују знања о механизмима грађења речи на творбу речи у енглеском и на оба језика уче да пишу извештаје и вести. Са француским језиком постоји повезивање и у оквиру ситуационог дијалога у вези са куповином и поручивањем хране. Корелација са музичком културом има исти садржај и сврху као и у петом разреду. И знања из информатике и рачунарства ученици користе као у петом разреду - приликом пројектног и самосталног истраживачког рада (претраживање интернета, процена квалитета и поузданости извора на интернету, поштовање ауторских права, рад са датотекама, форматирање текста и слика, рад са табелама, обрада звучних и видео записа, мултимедијалне презентације). Приликом израде мултимедијалних презентација и других самосталних радова, ученици примењују и знања из ликовне културе о употреби боја у дизајну и дејству боја на посматрача. Током теме о здравој исхрани и здравим животним навикама, повезују се садржаји са физичким и здравственим васпитањем и биологијом (исхрана, кретање). Рад на географским одликама Британије у оквиру наставе енглеског језика, надовезује се на знања која ученици стичу из географије о природним и друштвеним одликама и регијама Европе, као и о појму и карактеристикама државе. Такође се надовезује на знања из историје о великој сеоби народа и о државама западне Европе у средњем веку. У теми о туризму и туристичким знаменитостима, повезује се оријентација у граду и тражење правца на енглеском језику са оријентацијом у простору и коришћењем мапа из географије. Такође, знање из географије о географској ширини и дужини и часовним зонама допуњује се културолошким и туристичким информацијама о Гриничу у Лондону. У оквиру ове теме, праве се и поређења са музејима и знаменитостима у Србији, чиме се настава енглеског на још један начин повезује са садржајима ликовне културе. У теми о граду и селу, садржаји се надограђују на знања ученика из географије о насељима, на знања из технике и технологије о просторном планирању и култури становања у урбаним и руралним срединама, а повезују се и са лексиком и радом на језичким вештинама из ове теме у оквиру француског језика. Са географијом и техником и технологијом повезује се и тема о одрживом развоју. Што се тиче повезивања са математиком, ученици уче да на енглеском језику изражавају целе бројеве преко 1000, негативне бројеве, разломке, децималне бројеве и проценте. Повезивање са физиком се реализује кроз изражавање мера за дужину, површину, запремину и време на енглеском језику.

- Седми разред: ученици уче прилоге и прилошке одредбе као и њихово место у реченици ослањајући се на правила која важе у српском језику; препричавају догађаје, постављају питања из текста и одговарају на њих. Током учења односних и условних реченица ослањају се на знања која су научили о овим реченицама у српском језику али и у француском као и када је у питању грађење глаголских облика, футура и императива. Из историје раде Европу у 19 веку и та знања која се односе на дешавања у Уједињеном краљевству допуњују текстовима које раде а односе се на исту тему. Знањем из географије на тему Уједињеног Краљевства, Северне Америке, Аустралије повезују и допуњују знања која поседују о географским, економским и културним одликама земаља енглеског говорног подручја. Изражавање допадања/недопадања, свог мишљења, дозвола, забрана, давање предлога, упутстава, исказивање осећања повезују са начинима исказивања у српском и француском језику.

- Осми разред: током учења да граде различите врсте речи помоћу префикса и суфикса у енглеском језику, ученици се ослањају на знања о механизмима грађења речи које су научили у српском језику. Приликом обраде теме о стилевима живота којима се смањује утицај човека на природну средину, користе се знања из биологије о последицама глобалних промена. Знања из историје о приликама у свету након Другог светског рата које су повезане са земљама енглеског говорног подручја (Хладном рату, трци до Месеца, Вијетнамском рату, атентату на Кенедија), допуњују се приказом начина на које су ти историјски догађаји и процеси деловали на културу и свакодневни живот у Британији и САД-у (моду, популарну музику, филмове), као и приказом технолошких изума који су у то време настали у земљама енглеског говорног подручја, а користе се у читавом свету. Знања из географије о Србима у дијаспори се продубљују информацијама о животу, раду и значају познатих Срба у земљама енглеског говорног подручја (Тесли, Пупину, Пекићу). Моралне дилеме, право гласа, грађанске иницијативе повезују са знањима усвојеним у оквиру грађанског васпитања.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир језичка и културолошка знања која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су их изван наставе енглеског у школи, су речи које су у српски језик позајмљене из енглеског језика (нпр. хамбургер, сендвич, фаст фуд...). Наставник објашњава порекло таквих речи и повезује их са оним што ученици у том тренутку уче из предмета. Наставник, такође, упоређује садржаје које ученици уче у школи са колоквијалним изразима које ученици знају из филмова, песама, игара и надовезује се на знања ученика о начину живота у земљама енглеског говорног подручја која су ученици стекли гледајући филмове, слушајући популарну музику, комуницирајући са странцима путем мрежа за играње игрица, на путовањима и сл.

Поред језичких и културолошких знања која ученици стичу изван школе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење (нпр. када се увежбава садашње просто време, ученици описују свој уобичајени дан, када се обрађују текстови о здравој исхрани, ученици на основу информација у тексту одређују колико је њихов уобичајени јеловник здрав и сл.). Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. да се у примерима појављују личности и активности које су актуелне у ученичкој популацији или конкретном одељењу).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе страних језика (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других

предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: у првом и другом разреду ученици раде сликовне диктате и тестове разумевања говора (цртају, боје, повезују, заокружују и сл. на основу онога што им наставник говори или што чују са ЦД-а). Од трећег разреда раде и писмене провере које укључују читање и писање. Диктати најпре обухватају записивање појединачних речи и краћих израза или реченица који су увежбавани у оквиру неке наставне теме, а касније садржаји диктата постају дужи и сложенији (од ученика се временом очекује да могу правилно да запишу краће везане текстове који садрже познате речи и изразе). У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају. На контролним задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема. Од петог разреда, ученици раде и по један писмени задатак у полугодишту, на коме се, у зависности од циљева и садржаја наставе у том периоду, проверава савладаност речи и израза, граматичких садржаја, способност разумевања говора и писаног текста, вештина писања и културолошки садржаји.

Усмено испитивање: овим поступком проверава се колико су ученици савладали изговор, колико успешно могу да учествују у разговору са наставником или другим ученицима, да ли су савладали течно и тачно читање текстова на енглеском језику и колико су усвојили нове речи и изразе.

Остале технике: ученици играју игре улога, у којима примењују знања стечена у оквиру неке теме, раде истраживачке и пројектне задатке. Игре улога на млађем узрасту подразумевају да ученици репродукују сценарио који је увежбаван на часу уз евентуалне мање измене. У старијим разредима, од ученика се очекује да сами напишу сценарио користећи модел који је увежбаван на часу као оријентацију. Ученици су углавном веома мотивисани за овакве задатке и добро науче садржаје који су потребни да би се задатак успешно извршио (чак и слабији ученици), па их наставници примењују кад год су одговарајући за градиво које се у том тренутку обрађује. Истраживачки и пројектни задаци су се показали као адекватни за културолошке садржаје и примену методе CLIL (учење садржаја других предмета на страном језику). Тежина и обим задатка, као и степен самосталности ученика и помоћи наставника приликом израде задатка одређује се у складу са узрастом и индивидуалним могућностима ученика (нпр. ученици млађих разреда раде мање пројекте на тему сликарства, сунчевог система, биљног и животињског света, рачунских операција, мерења и бројева, екологије и рециклаже и сл., а ученици старијих разреда раде пројекте о познатим личностима из прошлости,

знаменитостима земаља енглеског говорног подручја, микронацијама и сл., који су резултат истраживачког рада ученика). Поред језичких постигнућа, у играма улога, пројектним и истраживачким задацима оцењује се и развијеност међупредметних компетенција (сарадња ученика у групи, способност ученика да пронађу адекватне изворе информација и да издвоје битне податке из њих, способност ученика да естетски обликују коначни производ свог рада – пано, презентацију, видео снимак и сл., способност ученика да јасно и прегледно изложи информације у раду итд.). У свим врстама задатка наведеним у овом одељку, поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање.

По закону, наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би (још) боље напредовали. Иницијално процењивање из енглеског језика се спроводи на следеће начине: Процењивање знања ученика првог разреда вршено је само на основу предзнања о енглеском језику које имају. Код ученика другог разреда иницијално процењивање спроводи се усмено или кроз диктат цртања уколико наставник тестира одређену област. Иницијално процењивање ученика трећег разреда спроводи се провером знања латинице у српском језику како би се проценила припрељеност ученика за усвајање енглеског алфабета, као и усмено из области и комуникативних функција које наставник процени као важне за планирање наставе у трећем разреду. Од четвртог разреда могуће је применити и писане тестове за процену предзнања са којим ученици уплазе у тај разред. Такође, наставник планира иницијално процењивање на једном или више часова у зависности од тога шта и како жели да процени. У старијим разредима иницијално процењивање се такође обавља на првим часовима кроз усмено обнављање, решавање писмених граматичких и лексичких задатака. Такође се проверава разумевање говора и прочитаног. Наставник има у виду шта ће се радити током школске године па је и процењивање усмерено на проверу савладаних садржаја који ће се даље надограђивати, да би се настава квалитетно испланирала.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

Б) Наставне области у сваком разреду, исходи и садржаји по областима и стандарди

Области су излистане у складу са принципом организације области/тема за страни језик у правилницима о програмима наставе и учења објављеним у Просветном гласнику. Приказане су комуникативне функције за које ученици треба да се обуче током сваког разреда, а у оквиру њих је описано шта ученик до краја школске године треба да буде способан да уради и помоћу којих лексичких, граматичких и културолошких садржаја ће он то моћи да уради. Садржаји су одређени на основу смерница из државних правилника о програмима наставе и учења, досадашњег искуства наставника у раду са ученицима (њиховим могућностима, мотивацији, интересовањима) и наставних средстава која су на располагању наставницима (садржаји из уџбеника, едукативни и аутентични текстови и мултимедијални материјали добијени од издавача уџбеника или доступни на интернету и сл.). Стандарди су приказани према нивоима, док су исходи приказани збирно, а њихова подела према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Приликом планирања наставе за сваку школску годину, наставници одлучују којим редоследом ће обрадити садржаје описане у доњим областима (комуникативним функцијама) и колико часова ће посветити којој теми. Приликом тог планирања, узима се у обзир следеће: узраст ученика, претходна постигнућа ученика (нарочито из области које су важне за рад на комуникативним функцијама у разреду за који се планира), интересовања ученика и материјално-техничке могућности школе у том тренутку. Да би се обезбедило довољно времена да ученици савладају предвиђено градиво, а да се ипак не засите садржајима везаним за исту тему, уобичајени број часова по теми је од 8 до 12. Једино се теме везане за обележавање празника обрађују кроз мањи број часова, јер је тај број часова довољан за постизање циљева наставе у вези са тим темама. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања.

У првом разреду обично се највише часова посвећује усвајању облика *have got* јер је због разлика у односу на матерњи језик ученицима теже да увежбају те облике. Такође, већи број часова се посвећује темама о храни и животињама јер су оне ученицима веома занимљиве и са лакоћом и ентузијазмом усвајају и више речи и израза од оних које се налазе у уџбеничким материјалима. У другом разреду разреду је слично као и у првом, а додатно се пажња посвећује усвајању глагола бити за прво и треће лице (средњег рода) у потврдном, одричном и упитном облику. У трећем разреду највише часова се посвећује почетном читању и писању. У четвртном разреду развијању комуникације и употреби упитних речи. У петом разреду највише времена се посвећује усвајању глаголских облика јер су они најтежи ученицима, између осталог и због разлика у грађењу и употреби у односу на матерњи језик. Кроз велики део овог разреда, систематизују се и утврђују знања садашњих времена из млађих разреда и увежбава постављање и одговарање на питања. У шестом разреду фокус је и даље на глаголским облицима (из истих разлога као у петом разреду), само што се највише времена посвећује темама у којима се обрађују прошла времена и начини изражавања будућности. У седмом разреду највише пажње је и даље усмерено на глаголске облике али и усвајање облика пасива и охрабривање ученика на самосталну комуникацију у вези са темама из свакодневног

живота. У осмом разреду увежбава се пасив, кондиционали, употреба чланова, индиректни говор, ученици се припремају за такмичење.

Први разред

Комуникативна функција: Поздрављање

На крају ове теме ученици ће моћи да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства формалног и неформалног поздрављања

Кључни садржаји: основни поздрави, формални и неформални, при доласку и одласку

Комуникативна функција: Представљање себе и других; Давање основних информација о себи; Давање и тражење основних информација о другима.

На крају ове теме ученици ће моћи да: представи себе и друге, разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговоре на њих, именују чланове породице и представе пријатеље

Кључни садржаји: личне заменице у функцији субјекта (I, you), упитне речи (What, Who, How old), присвојни придеви (my, your), показна заменица (this), глагол to be за прво и друго лице, основни бројеви до десет. Називи за чланове породице, пријатељ/пријатељица. Уочавање сличности и разлике у упознавању и представљању на енглеском језику. Основни бројеви до 10.

Комуникативна функција: Разумевање и давање једноставних упутстава и налога

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратка и једноставна упутства и налоге, даје кратка и једноставна упутства и налоге

Кључни садржаји: императив, присвојни придеви (my, your), глаголи кретања, модални глагол can, комуникација у учионици - упутства која размењују наставник и ученици у наставном процесу, упутства за игру, позив на активности слушања, певања, цртања, плесања, и сл.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме позив и реагује на њега, упути позив на заједничку активност, разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих

Кључни садржаји: императив, слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза

Комуникативна функција: Исказивање молбе, захвалности и извињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих, упути кратке и једноставне молбе, исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин

Кључни садржаји: модални глаголи can, слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.

Комуникативна функција: Честитање

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих, упути једноставне честитке

Кључни садржаји: слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки за рођендан и најзначајније празнике; обичаји и начини обележавања празника; пригодне дечије песме и игре.

Комуникативна функција: Описивање живих бића, предмета, места и појава

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна и именује жива бића, предмете, места из непосредног окружења, разуме једноставне описе живих бића, предмета и места, опише жива бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства

Кључни садржаји: глагол to be за треће лице једнине; глагол have got у првом лицу за исказивање поседовања; правилна множина; модални глагол can уз глагол see; придеви за описивање величине; боје, бројеви; упитне заменице What, Where; слушање краћих једноставних описа живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених описа живих бића, предмета, појава и места.

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих, изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (be, want); слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање положаја у простору

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих, тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору

Кључни садржаји: називи за просторије у кући, намештај, предмете из учионице, играчке;

прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – here, there, in, on; Питања са Where;

Комуникативна функција: Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме, тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих

Кључни садржаји: називи за школски прибор, играчке, љубимце; присвојни придеви (my, your); have got за изражавање припадања/поседовања; слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања и усмено исказивање припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања

Комуникативна функција: Изражавање допадања/недопадања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих, тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима.

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, The Present Simple Tense глагола like

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13

Други разред

Комуникативна функција: Поздрављање

На крају ове теме ученици ће моћи да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства формалног и неформалног поздрављања

Кључни садржаји: основни поздрави, формални и неформални, при доласку и одласку

Комуникативна функција: Представљање себе и других; Давање основних информација о себи; Давање и тражење основних информација о другима.

На крају ове теме ученици ће моћи да: представи себе и друге, разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговоре на њих, именују чланове породице и представе пријатеље

Кључни садржаји: личне заменице у функцији субјекта (I, you, she, he), упитне речи (What, Who, How old), присвојни придеви (my, your), показна заменица (this, that), глагол to be за прво и друго лице, основни бројеви до десет. Називи за чланове породице, пријатељ/пријатељица. Уочавање сличности и разлике у упознавању и представљању на енглеском језику. Основни бројеви до 20.

Комуникативна функција: Разумевање и давање једноставних упутстава и налога

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратка и једноставна упутства и налоге, даје кратка и једноставна упутства и налоге

Кључни садржаји: императив, присвојни придеви (my, your), глаголи кретања, модални глагол can, комуникација у учионици - упутства која размењују наставник и ученици у наставном процесу, упутства за игру, позив на активности слушања, певања, цртања, плесања, и сл.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме позив и реагује на њега, упути позив на заједничку активност, разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих

Кључни садржаји: императив, слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза

Комуникативна функција: Исказивање молбе, захвалности и извињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих, упути кратке и једноставне молбе, исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин

Кључни садржаји: модални глаголи can/may, слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.

Комуникативна функција: Честитање

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих, упути једноставне честитке

Кључни садржаји: слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки за рођендан и најзначајније празнике; обичаји и начини обележавања празника; пригодне дечије песме и игре.

Комуникативна функција: Описивање живих бића, предмета, места и појава

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна и именује жива бића, предмете, места из непосредног окружења, разуме једноставне описе живих бића, предмета и места, опише жива бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства

Кључни садржаји: глаголи to be, have got за давање описа; егзистенцијално There is/are; правилна множина и неправилна на примеру foot-feet; придеви за описивање величине; боје, бројеви; упитне заменице What, Where; слушање и давање краћих једноставних

описа живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и најједноставнијим карактеристикама; The Present Continuous Tense за описивање тренутних радњи.

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих, изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (be, want); слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање положаја у простору

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих, тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору

Кључни садржаји: називи за просторије у кући, намештај, предмете из учионице, играчке; прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – here, there, in, on, under Питања са Where

Комуникативна функција: Исказивање времена

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време

Кључни садржаји: именује дане у недељи и временску прогнозу; The Present Simple Tense глагола to be; питања са What

Комуникативна функција: Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме, тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих

Кључни садржаји: називи за школски прибор, играчке, љубимце; присвојни придеви (my, your); have got за изражавање припадања/поседовања; слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања и усмено исказивање припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања

Комуникативна функција: Изражавање допадања/недопадања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих, тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима.

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, The Present Simple Tense глагола like

Комуникативна функција: Изражавање способности

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности, тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради

Кључни садржаји: модални глагол *can* за изражавање способности, глаголи кретања, делови тела, спортови

Комуникативна функције: Изражавање количине и бројева

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине

Кључни садржаји: Основни бројеви до 20, правилна множина именица, питања са *How many*.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13

Трећи разред

Комуникативна функција: Поздрављање

На крају ове теме ученици ће моћи да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства формалног и неформалног поздрављања

Кључни садржаји: личне заменице (I, you), глагол *to be* – the Present Simple Tense, императив; основни поздрави, формални и неформални, при доласку и одласку; развијање једноставне учитве комуникације приликом поздрављања, упознавања или представљања и поздрављања при одласку.

Комуникативна функција: Представљање себе и других; Давање основних информација о себи; Давање и тражење основних информација о другима.

На крају ове теме ученици ће моћи да: представи себе и друге, разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговоре на њих, именују чланове породице и представе пријатеље

Кључни садржаји: личне заменице (I, you, she, he) и конвенције у писању личних заменица; присвојни придеви (my, your, his, her); показне заменице (this/that, these/those); *have got/have* за изражавање поседовања; питања са *Who/What/Where/How* (old/many); предлози за изражавање места (from, in...); саксонски генитив са именицама у једнини; употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом; императив; основни бројеви (0–100); алфавет и разлике између српске азбуке и енглеског алфавета; устаљена правила учтивости; конвенције у

саопштавању телефонских бројева и адреса; употреба титула уз презимена (Mr, Mrs, Miss); конвенције у писању разгледница и имејлова.

Комуникативна функција: Разумевање и давање једноставних упутстава и налога

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратка и једноставна упутства и налоге, даје кратка и једноставна упутства и налоге

Кључни садржаји: императив, присвојни придеви (my, your), глаголи кретања, модални глагол can, комуникација у учионици - упутства која размењују наставник и ученици у наставном процесу, упутства за игру, позив на активности слушања, певања, цртања, плесања, и сл; бројеви до 100.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме позив и реагује на њега, упути позив на заједничку активност, разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих

Кључни садржаји: императив, слушање и репродуковање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење, заједничку активност, игру и сл.); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење основних израза за дату ситуацију.

Комуникативна функција: Исказивање молбе, захвалности и извињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих, упути кратке и једноставне молбе, исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин

Кључни садржаји: модални глаголи can/may; саксонски генитив са именицама у једници; слушање и репродуковање краћих исказа којима се тражи помоћ, дозвола, услуга или обавештење; давање усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.

Комуникативна функција: Честитање празника рођендана и других значајних догађаја

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих, упути једноставне честитке

Кључни садржаји: императив; The Present Simple Tense за описивање уобичајених радњи (само као опција, рецептивно); питања са What/How many; слушање и упућивање устаљених израза којима се честита празник, рођендан, исказивање добродошлице; реаговање на упућену честитку и упућивање пригодних честитки за рођендан и најзначајније празнике; обичаји и начини обележавања празника; пригодне дечије песме и игре.

Комуникативна функција: Описивање живих бића, предмета, места и појава

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна и именује жива бића, предмете, места из непосредног окружења, разуме једноставне описе живих бића, предмета и места, опише жива бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства

Кључни садржаји: глаголи to be, have got за давање описа; показне заменице; егзистенцијално There is/are; правилна множина и основни примери неправилне множине; придеви за описивање величине предмета, изгледа особа; боје, бројеви; упитне заменице (Who, What, Where, How); употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом; краћи једноставни описи живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и најједноставнијим карактеристикама у писаној и усменој форми; The Present Continuous Tense за описивање тренутних радњи.

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих, изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (be, want); слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање положаја у простору

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих, тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору

Кључни садржаји: називи за просторије у кући, намештај, предмете из учионице, играчке; прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа (here, there, in, on, under, next to, behind); питања са Where; употреба и изостављање одређеног члана у изразима at the park/beach/cinema/museum, at home/school/work, in bed.

Комуникативна функција: Исказивање времена

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време

Кључни садржаји: именовање дана у недељи, временске прогнозе; The Present Simple Tense глагола to be; питања са What;

Комуникативна функција: Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме, тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих

Кључни садржаји: школски предмети, играчке, одећа, храна, боја и дужина косе и боја очију, присвојни придеви (my, your, his, her, our); have got за изражавање припадања/поседовања; саксонски генитив са именицама у једнини; слушање и репродуковање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање

припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања у усменој и писаној форми; питања са Who/What/Whose.

Комуникативна функција: Изражавање допадања/недопадања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих, тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима.

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, спортове и дневне активности, школске предмете, играчке, одећу, храну; боја и дужина косе и боја очију; присвојни придеви (my, your, his, her, our); The Present Simple Tense глагола like; питања са Who/What/How.

Комуникативна функције: Описивање догађаја и способности у садашњости

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности, тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, спортове и дневне активности, делове тела, одећу, храну; модални глагол can за изражавање способности, The Present Continuous Tense за изражавање тренутних радњи, питања са What/Where/When/How

Комуникативна функција: Изражавање броја и количине

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине

Кључни садржаји: основни бројеви до 100, исказивање количине, броја и цена; називи за играчке, храну и пиће, одећу; развијање једноставне комуникације у продавници.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.5, ПСТ 1.1.7, ПСТ 1.1.8, ПСТ 1.1.9, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.12, ПСТ 1.1.13, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.1.16, ПСТ 1.1.18, ПСТ 1.1.19, ПСТ 1.1.20, ПСТ 1.1.22, ПСТ 1.1.23, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.2, ПСТ 1.2.3, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1, ПСТ 1.3.2, ПСТ 1.3.5

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.2, ПСТ 2.1.3, ПСТ 2.1.6, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13, ПСТ 2.1.14, ПСТ 2.1.15, ПСТ 2.2.4, ПСТ 2.3.1

Четврти разред

Комуникативна функција: Поздрављање

На крају ове теме ученици ће моћи да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства формалног и неформалног поздрављања, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: личне заменице, глагол to be – the Present Simple Tense, императив; основни поздрави, формални и неформални, при доласку и одласку; развијање једноставне учитве комуникације приликом поздрављања, упознавања или представљања и поздрављања при одласку. Реаговање на усмено и писано поздрављање.

Комуникативна функција: Представљање себе и других; Давање основних информација о себи; Давање и тражење основних информација о другима.

На крају ове теме ученици ће моћи да: представе себе и друге, разумеју јасно постављена једноставна питања личне природе и одговоре на њих, именују чланове породице и представе пријатеље; поставља једноставнија питања личне природе; у неколико једноставнијих везаних исказа саопшти информације личне природе о себи и другима водећи рачуна о приватности и поверљивости, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: личне заменице, присвојни придеви, показне заменице, *have got* за изражавање поседовања, The Present Simple Tense за описивање свакодневних активности и навика, хобија, кућних послова и сл, питања са Who/What/Which/Where/When/How (old/many), правилна и неправилна множина именица, предлози са прилошким одредбама за место, предлози са прилошким одредбама за време, саксонски генитив са именицама у једнини/множини, употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, са редним бројевима, као и са основним географским појмовима, императив, основни бројеви 0–100, редни бројеви 1–30, устаљена правила учтивости; конвенције у саопштавању телефонских бројева и адреса; употреба титула уз презимена (Mr, Mrs, Miss); конвенције у писању разгледница и имејлова.

Комуникативна функција: Разумевање и давање једноставних упутстава, налога и упозорења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратка и једноставна упутства и налоге, даје кратка и једноставна упутства и налоге, разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на права детета, разуме кратке и једноставније молбе и реагује на њих уз одговарајуће образложење, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: императив, питања са What/Which/Whose/How many/much, правилна множина именица, саксонски генитив са именицама у једнини/множини, употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, бројеви до 100.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме позив на заједничку активност и реагује на њега на одговарајући начин, упути позив на заједничку активност, разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: императив, слушање и репродуковање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење,

заједничку активност, игру и сл.); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење основних израза за дату ситуацију уз изразе What/How about/Let's.- Have got, The Present Simple Tense, The Present Continuous Tense. Употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, као и са називима игара/хобија/спорта.

Комуникативна функција: Исказивање молбе, захвалности и извињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих уз одговарајуће образложење, упути кратке и једноставне молбе, исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: модални глаголи can/may; саксонски генитив са именицама у једници; слушање и репродуковање краћих исказа којима се тражи помоћ, дозвола, услуга или обавештење; давање усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.

Комуникативна функција: Честитање празника, рођендана и других значајнијих догађаја

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих, упути једноставне честитке, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: императив; The Present Simple Tense за описивање уобичајених радњи (само као опција, рецептивно); питања са What/How many; слушање и упућивање устаљених израза којима се честита празник, рођендан, исказивање добродошлице; реаговање на упућену честитку и упућивање пригодних честитки за рођендан и најзначајније празнике; обичаји и начини обележавања празника; пригодне дечије песме и игре.

Комуникативна функција: Описивање живих бића, предмета, места и појава

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна и именује жива бића, предмете, места из непосредног окружења, разуме једноставне описе живих бића, предмета и места, опише жива бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства

Кључни садржаји: глаголи to be, have got за давање описа; показне заменице; егзистенцијално There is/are; правилна множина и основни примери неправилне множине; придеви за описивање величине предмета, изгледа особа; боје, бројеви (основни до 100, редни до 30); упитне заменице (Who, Which, What, Where, When, How); употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом; краћи једноставни описи живих бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и најједноставнијим карактеристикама у писаној и усменој форми; The Present Continuous Tense за описивање тренутних радњи, The Present Simple Tense за описивање изгледа особа, животних навика, свакодневних догађаја и сл.

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих, изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (be, want, need); The Present Continuous Tense (I am feeling...); слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима (She's happy, He's sad, I'm tired...); саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа (Are you OK? What's the matter?)

Комуникативна функција: Исказивање положаја у простору

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих, тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору

Кључни садржаји: називи за просторије у кући, намештај, предмете из учионице, играчке; прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа (in, on, at, next to, under, in front of, behind, between, opposite, here, there, downstairs, upstairs, (on the) left/right, straight on/past.); питања са Where; употреба/изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом, са редним бројевима, као и са основним географским појмовима, редни бројеви 1–30; препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја.

Комуникативна функција: Исказивање времена

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време

Кључни садржаји: именовање дана у недељи, временске прогнозе, сати (пун сат и пола сата), годишња доба, доба дана, месеци, датуми, празници; The Present Simple Tense глагола to be; питања са What; редни бројеви до 31.

Комуникативна функција: Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме, тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: школски предмети, играчке, одећа, храна, боја и дужина косе и боја очију, присвојни придеви (my, your, his, her, our); have got за изражавање припадања/поседовања; саксонски генитив са именицама у једнини и множини; слушање и репродуковање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања, поседовања/непоседовања у усменој и писаној форми; питања са Who/What/Whose.

Комуникативна функција: Изражавање интересовања, допадања/недопадања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне исказе за изражавање интересовања, допадања/недопадања и реагује на њих, изражава допадање/недопадање уз најједноставније образложење, тражи најједноставније образложење за допадање/недопадање, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, спортове и дневне активности, школске предмете, играчке, одећу, храну; боја и дужина косе и боја очију; присвојни придеви (my, your, his, her, our, their); The Present Simple Tense глагола be/like/love/hate, питања са Who/What/Which/How, употреба/изостављање чланова са називима игара/хобија/спортова/празника.

Комуникативна функција: Описивање догађаја и способности у садашњости

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости, размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију, опише радње и способности у садашњости користећи једноставнија језичка средства, учествује у предлагању садржаја и начина рада.

Кључни садржаји: називи за храну и пиће, спортове и дневне активности, делове тела, одећу, храну; модални глагол can за изражавање способности, The Present Simple Tense за описивање свакодневних радњи, The Present Continuous Tense за изражавање тренутних радњи и описивање слика, питања са What/Where/When/How, употреба/изостављање чланова и у изразима at the moment, at the weekend/at weekends, go/walk to school, start/finish school, have fun, by bus/car/bike и сл.

Комуникативна функција: Изражавање броја, количине и цена

На крају ове теме ученици ће моћи да: разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине

Кључни садржаји: основни бројеви до 100, редни бројеви до 31, употреба одређеног члана са редним бројевима, исказивање количине, броја и цена; називи за играчке, храну и пиће, одећу; развијање једноставне комуникације у продавници, питања са How many/much/tall/old.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.5, ПСТ 1.1.6, ПСТ 1.1.7, ПСТ 1.1.8, ПСТ 1.1.9, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.12, ПСТ 1.1.13, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.1.16, ПСТ 1.1.17, ПСТ 1.1.18, ПСТ 1.1.19, ПСТ 1.1.20, ПСТ 1.1.21, ПСТ 1.1.22, ПСТ 1.1.23, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.2, ПСТ 1.2.3, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1, ПСТ 1.3.2, ПСТ 1.3.4, ПСТ 1.3.5

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.2, ПСТ 2.1.3, ПСТ 2.1.6, ПСТ 2.1.7, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13, ПСТ 2.1.14, ПСТ 2.1.15, ПСТ 2.1.22, ПСТ 2.1.26, ПСТ 2.2.4, ПСТ 2.3.1

Пети разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: поздраве, отпоздраве, представе себе и друге особе користећи једноставне изразе; поставе и одговоре на питања којима се траже основни лични подаци, правилно попуне једноставан упитник или чланску карту у којима се траже основни лични подаци; разумеју краћи усмени или писани текст у коме нека особа даје основне информације о себи; у неколико везаних реченица усменим или писаним путем дају основне информације о себи или некој другој особи.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense за описивање сталних радњи; упитне речи; глаголи have/have got за изражавање поседовања; основни бројеви до 1000; личне заменице; присвојни придеви; показне заменице; предлози за место и време; употреба чланова (неодређени члан уз именице у једнини, одређени члан уз називе музичких инструмената, изостављање члана уз називе спортова); називи држава, националности и језика; начин писања адресе; називи за врсте спортова и музичких инструмената; породични односи и родбинске везе; употреба титула; устаљена правила учтивости.

Комуникативна функција: Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; упореде и опишу карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање радњи и стања у садашњости; глаголи have got и to be за давање описа; питања са упитним речима; егзистенцијално There is/are...; употреба чланова (одређени члан са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана; употреба и изостављање одређеног члана уз имена градова и држава); поређење придева (правилно и неправилно поређење); географске карактеристике, биљни и животињски свет Велике Британије; придеви за описивање физичког изгледа људи и животиња; придеви за описивање особина личности; придеви за описивање предмета, места и појава; називи за места у школи и граду; називи за животиње; називи за географске појмове.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније предлоге и одговоре на њих; упуте једноставан предлог; пруже одговарајући изговор или одговарајуће оправдање

Кључни садржаји: императив; How about + глаголска именица; Why don't we + инфинитивна основа глагола; Would you like + инфинитив глагола; модални глаголи за изражавање предлога; глагол will за изражавање одлука; лексика којом се описују активности и места у граду; прикладно позивање и прихватање/одбијање позива;

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; упуте једноставне молбе и захтеве; затраже и пруже кратко обавештење; захвале и извине се на једноставан начин; саопште кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљују

Кључни садржаји: модални глаголи за изражавање молбе и захтева; називи за предмете из свакодневне употребе; правила учтиве комуникације.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и следе једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; дају једноставна упутства (нпр. могу да опишу како се нешто користи/прави, напишу рецепт и сл.)

Кључни садржаји: императив; личне заменице у функцији објекта; називи за спортове, спортску опрему, спортске објекте и радње које се врше у оквиру спортова; називи традиционалних/омиљених јела; лексика везана за припрему и конзумирање хране; називи друштвених игара и лексика везана за радње које се спроводе у оквиру њих; језик учионице; лексика везана за употребу технологије.

Комуникативна функција: Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју честитку и одговоре на њу; упуте пригодну честитку; разумеју и, примењујући једноставнија језичка средства, опишу начин прославе рођендана, празника и важних догађаја

Кључни садржаји: The Present Simple Tense за изражавање уобичајених радњи; изостављање члана испред назива празника и испред именица употребљених у општем смислу; значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.

Комуникативна функција: Описивање догађаја и способности у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; опишу сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; The Present Continuous Tense; модални глагол can за изражавање способности; прилози за учесталост; предлози за изражавање правца кретања; предлози за описивање начина кретања; упитне речи; породични живот; живот у школи (наставне и ваннаставне активности); распусти и путовања, превозна средства; називи за животиње, годишња доба.

Комуникативна функција: Описивање догађаја и способности у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; размене информације у вези са

догађајима и способностима у прошлости; опишу у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Кључни садржаји: The Past Simple Tense правилних и најчешћих неправилних глагола; модални глагол could за изражавање способности у прошлости; историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац...); прилози за време; предлози за време; сати, месеци, године; лексика везана за путовања и годишњи одмор.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, планова и намера

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју жеље планове и намере и реагују на њих; размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; саопште шта они или неко други жели, планира, намерава

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (want); Would like + именица/инфинитив глагола; Going to за изражавање будућих планова; употреба неодређеног члана уз називе занимања; свакодневни живот и разонода; породични односи; места у граду.

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и реагују на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; изразе основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense (be, want); императив; Why don't we/you + инфинитивна основа глагола; How about + глаголска именица; Would like + именица/инфинитив глагола; питања са how; мимика и гестикулација; употреба емотикона; лексика којом се изражавају осети и осећања; делови тела; болести и повреде.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и величина

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да:

Кључни садржаји: предлози за изражавање положаја и просторних односа; питања са What/Where/Which/How; поређење придева (правилно и неправилно поређење); употреба одређеног члана са суперлативом придева; називи за просторије у кући и школи, места у граду, намештај и предмете у кући и учионици; мерне јединице; географски појмови, биљни и животињски свет, стране света.

Комуникативна функција: Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју, траже и дају једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; опишу дневни/недељни распоред активности; опишу метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; The Present Continuous Tense; The Past Simple Tense; предлози за изражавање времена; питања са When и What (time/day...);

редни бројеви до 100; сати, делови дана, дани, месеци, годишња доба, године, изражаваће датума, празници; називи за метеоролошке прилике; стране света; називи за државе и континенте; називи за свакодневне активности; климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд – Лондон).

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и реагују на једноставније забране, своје и туђе обавезе; размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; представе правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства

Кључни садржаји: модални глаголи за изражаваће дозволе, забране, правила понашања и обавезе; (Not) Have to за изражаваће обавезе и одсуства обавезе; језик учионице; понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.

Комуникативна функција: Изражаваће припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и формулишу једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; питају и кажу шта неко има/нема и чије је нешто

Кључни садржаји: саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина); присвојни придеви; присвојне заменице; Have got/Have за изражаваће поседовања; питања са Whose; називи за одећу, обућу и предмете из личне својине; породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.

Комуникативна функција: Изражаваће интересовања, допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражаваће допадања и недопадања; опишу своја и туђа интересовања и хобије и изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење

Кључни садржаји: придевско-предлошке фразе; глаголи like/love/hate + глаголска именица; питања са упитним речима; интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм...); графичко приказивање и тумачење података (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли пливање, скијање, тенис и сл.).

Комуникативна функција: Изражаваће мишљења (слагања и неслагања)

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју и формулишу једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; питања са упитним речима; поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; називи за животиње, спортове, активности у слободно време, описни придеви.

Комуникативна функција: Изражавање количине, бројева и цена

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније изразе који се односе на количину нечега; питају и кажу колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; на једноставан начин затраже артикле у продавници једноставним изразима за количину; наруче јело и/или пиће у ресторану и питају/кажу/израчунају колико нешто кошта; саставе списак за куповину (намирнице и количина намирница – две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.); изразе количину у мерама (100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.)

Кључни садржаји: основни бројеви до 1000; множина именица (правилна множина; множина именица које се завршавају на -у, -f/fe; множина именица које се завршавају на -о; синкретизам једнине и множине; најчешћи облици неправилне множине); бројиве и небројиве именице; детерминатори; квантификатори; питања са How much/many; егзистенцијално there; лексика везана за места у граду, делове куће, намештај и предмете у кући и учионици; називи за одећу; називи за храну, пиће и амбалажу; лексика везана за припрему и конзумирање хране; мерне јединице за масу; валуте; лексика везана за поручивање хране и пића у ресторану и куповину у продавници.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.5, ПСТ 1.1.6, ПСТ 1.1.7, ПСТ 1.1.8, ПСТ 1.1.9, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.12, ПСТ 1.1.13, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.1.16, ПСТ 1.1.17, ПСТ 1.1.18, ПСТ 1.1.19, ПСТ 1.1.20, ПСТ 1.1.21, ПСТ 1.1.22, ПСТ 1.1.23, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.2, ПСТ 1.2.3, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1, ПСТ 1.3.2, ПСТ 1.3.3, ПСТ 1.3.4, ПСТ 1.3.5

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.2, ПСТ 2.1.3, ПСТ 2.1.4, ПСТ 2.1.5, ПСТ 2.1.6, ПСТ 2.1.7, ПСТ 2.1.8, ПСТ 2.1.9, ПСТ 2.1.10, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13, ПСТ 2.1.14, ПСТ 2.1.15, ПСТ 2.1.16, ПСТ 2.1.18, ПСТ 2.1.19, ПСТ 2.1.20, ПСТ 2.1.21, ПСТ 2.1.22, ПСТ 2.1.23, ПСТ 2.1.24, ПСТ 2.1.25, ПСТ 2.1.26, ПСТ 2.2.1, ПСТ 2.2.2, ПСТ 2.2.3, ПСТ 2.2.4, ПСТ 2.3.1, ПСТ 2.3.2, ПСТ 2.3.3, ПСТ 2.3.5, ПСТ 2.3.6

Напредни ниво: ПСТ.3.1.3, ПСТ 3.1.7, ПСТ 3.1.10, ПСТ 3.1.11, ПСТ 3.1.14, ПСТ 3.1.15, ПСТ 3.1.17, ПСТ.3.1.18, ПСТ 3.1.19, ПСТ 3.1.20, ПСТ 3.1.21, ПСТ 3.1.24., ПСТ 3.1.31, ПСТ 3.1.32, ПСТ 3.2.1, ПСТ 3.2.2, ПСТ 3.2.4, ПСТ 3.3.1, ПСТ 3.3.2.

Шести разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; размене једноставније информације личне природе; у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; The Past Simple Tense; The Past Continuous Tense; The Present Perfect Tense; упитне речи; питања са препозиционим глаголима;

употреба чланова (одређени члан за ближе одређивање лица, одређени члан и изостављање члана уз називе географских појмова (држава, градова, улица...), изостављање члана у фиксним изразима (go to school/by car/on foot...)); називи држава, националности и језика; већи градови у земљама енглеског говорног подручја; породични односи и родбинске везе; имена и надимци; устаљена правила учтивости.

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; The Present Continuous Tense; The Past Simple Tense; The Past Continuous Tense; поређење придева по једнакости (as...as, not so/as...as); поређење придева са less и the least; придеви са наставцима -ed и -ing; творба и употреба прилога за начин; употреба чланова (одређени члан уз суперлатив придева; употреба/изостављање одређеног члана уз називе места (споменици, музеји, улице, паркови...)); релативне заменице; неодређене заменице; питања са What...like, How, Why...; негативни префикси; особености наше земље и земаља енглеског говорног подручја (знаменитости, географске карактеристике и сл.).

Комуникативна функција: Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговоре на њих уз одговарајуће образложење; упуте предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности

Кључни садржаји: The Present Continuous Tense за унапред договорене радње; заповедни начин; изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...; модални глаголи за изражавање предлога; модални глагол should за давање савета; први кондиционал; називи за активности у слободно време; прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју уобичајене молбе и захтеве и реагују на њих; упуте уобичајене молбе и захтеве; честитају, захвале се и извине се користећи једноставнија језичка средства

Кључни садржаји: модални глаголи за изражавање молбе и захтева; Would you like...? Will за изражавање молби; The Present Simple Tense за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл.; заменице one, ones; правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју и следе једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; пруже једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота

Кључни садржаји: заповедни начин; правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; језик учионице; лексика везана за коришћење технологије.

Комуникативна функција: Описивање радњи у садашњости

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; разумеју једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опишу радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа

Кључни садржаји: The Present Simple Tense; The Present Continuous Tense; разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense; прилози за учесталост; The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају; нулти кондиционал; питања са препозиционим глаголима; модални глагол can за изражавање способности; породични живот; живот у школи (наставне и ваннаставне активности); распусти и путовања.

Комуникативна функција: Описивање радњи у прошлости

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; размене појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; опишу у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Кључни садржаји: The Past Simple Tense; The Past Continuous Tense; Used to; контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense; The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet...; контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense; модални глагол could за изражавање способности у прошлости; linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...); упитне речи; питања са препозиционим глаголима; историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.

Комуникативна функција: Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; размене једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; саопште шта они или неко други планира, намерава, предвиђа

Кључни садржаји: Would like + именица/инфинитив глагола; Stative verbs; The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на

основу знања, искуства и веровања; Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања; The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи; називи занимања; лексика везана за технологију и изуме; правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагују на њих; изразе жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима

Кључни садржаји: Stative verbs; заповедни начин; Why don't we/you + инфинитивна основа глагола; Would like + именица/инфинитив глагола; употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with; The Present Perfect Simple Tense; мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација, повреде и болести.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговоре на њих; затраже и разумеју обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; опишу правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима

Кључни садржаји: заповедни начин; предлози за изражавање положаја, смера кретања и просторних односа; there is/are; питања са упитним речима; јавни простор; типичан изглед места, лексика везана за живот на селу и у граду; називи за превозна средства; употреба одређеног, неодређеног члана и изостављање члана; туристичке знаменитости земаља енглеског говорног подручја.

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагују на њих; размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; саопште правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства

Кључни садржаји: заповедни начин; модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе; Let/Make + инфинитивна основа глагола; језик учионице; понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникаривне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; формулишу једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; питају и кажу шта неко има/нема и чије је нешто

Кључни садржаји: саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина); питања са Whose; породица и пријатељи; предмети из личне својине; однос према својој и туђој имовини.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагују на њих; изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење

Кључни садржаји: придевско-предлошке фразе; глаголи like/love/hate/enjoy/can't stand + глаголска именица; питања са упитним речима; уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт, разонода.

Комуникативна функција: Изражавање мишљења

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење

Препоручени садржаји: Stative verbs; питања са упитним речима; поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.

Комуникативна функција: Изражавање количине, бројева и цена

У оквиру ове комуникативне функције, ученици ће моћи да: разумеју једноставније изразе који се односе на количину и цену; питају и саопште колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; питају/кажу/израчунају колико нешто кошта

Кључни садржаји: основни бројеви преко 1000; множина именица; бројиве и небројиве именице; квантификатори; питања са How much/many; друштвено окружење; валуте циљних култура; лексика везана за куповину у продавници и поручивање хране и пића у ресторану/посластичарници/кафићу.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ 1.1.1, ПСТ 1.1.2, ПСТ 1.1.3, ПСТ 1.1.4, ПСТ 1.1.5, ПСТ 1.1.6, ПСТ 1.1.7, ПСТ 1.1.8, ПСТ 1.1.9, ПСТ 1.1.10, ПСТ 1.1.11, ПСТ 1.1.12, ПСТ 1.1.13, ПСТ 1.1.14, ПСТ 1.1.15, ПСТ 1.1.16, ПСТ 1.1.17, ПСТ 1.1.18, ПСТ 1.1.19, ПСТ 1.1.20, ПСТ 1.1.21, ПСТ 1.1.22, ПСТ 1.1.23, ПСТ 1.2.1, ПСТ 1.2.2, ПСТ 1.2.3, ПСТ 1.2.4, ПСТ 1.3.1, ПСТ 1.3.2, ПСТ 1.3.3, ПСТ 1.3.4, ПСТ 1.3.5

Средњи ниво: ПСТ 2.1.1, ПСТ 2.1.2, ПСТ 2.1.3, ПСТ 2.1.4, ПСТ 2.1.5, ПСТ 2.1.6, ПСТ 2.1.7, ПСТ 2.1.8, ПСТ 2.1.9, ПСТ 2.1.10, ПСТ 2.1.11, ПСТ 2.1.12, ПСТ 2.1.13, ПСТ 2.1.14, ПСТ 2.1.15, ПСТ 2.1.16, ПСТ 2.1.17, ПСТ 2.1.18, ПСТ 2.1.19, ПСТ 2.1.20, ПСТ 2.1.21, ПСТ 2.1.22, ПСТ 2.1.23, ПСТ 2.1.24, ПСТ 2.1.25, ПСТ 2.1.26, ПСТ 2.1.27, ПСТ 2.2.1, ПСТ 2.2.2, ПСТ 2.2.3, ПСТ 2.2.4, ПСТ 2.3.1, ПСТ 2.3.2, ПСТ 2.3.3, ПСТ 2.3.5, ПСТ 2.3.6

Напредни ниво: ПСТ.3.1.1, ПСТ 3.1.3., ПСТ 3.1.6, ПСТ 3.1.7, ПСТ 3.1.9, ПСТ 3.1.10, ПСТ 3.1.11, ПСТ 3.1.13, ПСТ 3.1.14, ПСТ 3.1.15, ПСТ 3.1.17, ПСТ.3.1.18, ПСТ 3.1.19,

ПСТ 3.1.20, ПСТ 3.1.21, ПСТ 3.1.22, ПСТ 3.1.23, ПСТ 3.1.24, ПСТ 3.1.31, ПСТ 3.1.32, ПСТ 3.2.1, ПСТ 3.2.2, 3.2.3, ПСТ 3.2.4, ПСТ 3.3.7, ПСТ 3.3.8.

Седми разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства, размени једноставније информације личне природе, разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе, у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима

Кључни садржаји: The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи (I play tennis on Saturdays); The Past Simple Tense глагола to be и осталих глагола (I grew up in Russia but my parents moved to Italy when I was eleven); The Past Continuous Tense; The Present Perfect Tense учесталијих глагола (This is Alex; we have been friends for years!); Питања са Who/What/Which/Where/When/Why...Who's that boy over there?, Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима (go to school/by car/on foot...), са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...John lives in Boston, the USA); Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...The blue backpack over there must be yours.); Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple); устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе; већи градови у земљама циљне културе; личне заменице, описни придеви, слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.), усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (подаци о личности, приватним и школским активностима, друштвеним улогама).

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства, разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања, тражи и пружи основне информације у вези са неком особом, местом, појавом

Кључни садржаји: The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости (He's smart and confident but sometimes very nervous.); The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости (It was very dark and it was raining all the time!); поређење прилога; придеви са наставцима –ed и –ing (The movie was very interesting and I wasn't bored.); творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...); употреба одређеног члана код поређења придева/прилога (Helen is the tallest girl in our class.); употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...Did you visit Moscow? Of course we did.); релативне заменице who, which, that, whose, where...; неодређене заменице

(somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything); питања са What...like, How, Why...; негативни префикси un-, im-, ir-...; модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...This dress can't be yours! It's too big.); пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple- The glass is broken. The news was unbelievable!); What (a/an) + adjective + noun; Question tags (Susan's hair is wonderful, isn't it?); културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.); придеви за описивање физичког изгледа и особина личности, називи за природне појаве, природне катастрофе (an earthquake, a drought, a flood...); слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава, местâ.

Комуникативна функција: Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење, упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе, затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства.

Кључни садржаји: Should за давање савета (You should help your parents.); изрази: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...; модални глаголи за изражавање предлога – can/could/may/might (we could have lunch outside.); заповедни начин (Sit down! Open your books.); The Present Continuous Tense за унапред договорене радње (We're visiting our grandparents next Saturday); Question tags (You'll come tonight, won't you?); први кондиционал (We'll play in the garden if the weather gets better.); повратне заменице (Help yourself!); прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве; слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора; образложење спремности за прихватање предлога, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл.).

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих, упути уобичајене молбе и захтеве, честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства, разуме различита обавештења, састави обавештења користећи основна језичка средства

Кључни садржаји: Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may/will (Could I have my notes back?);индиректне наредбе и молбе (John asked me to return the money.); Gerund/Infinitive (She promised/refused to let me use her laptop/dictionary); личне заменице; правила учтиве комуникације, називи значајних празника и догађаја

(рођендани, славља), честитања; слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота, следи једноставнија упутства у вези са ситуацијама из свакодневног живота, пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота, састави једноставније упутство у вези са обрађеним темама (израда задатка, рецепт за спремање хране, сналажење на улици).

Кључни садржаји: Први кондиционал (If you want to recycle, sort out/separate different materials and put them in recycling containers..); заповедни начин (Write your name and address in block capitals. Fill in the blanks.); action verbs; пасивни облик модалних глагола (The form must be completed in ink.); правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сличних наставних и ваннаставних активности); усмено и писано давање упутстава.

Комуникативна функција: Описивање радњи у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости, разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа, размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости, опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа, опише неку особу или ситуацију.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи (We go to school every day); The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи (I'm doing my homework now); Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense (Helen usually drinks tea but now she's drinking coffee); The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају (We have lived in Sopot since 2010); нулти кондиционал (Plants die if they don't get enough water and Sun), питања са препозиционим глаголима; Can за изражавање способности у садашњости (John can ride a bike); модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...Peter can't be on holiday. I've just seen him!); пасивни облик глагола у простим временима (My room was decorated last weekend.); Question tags (Tom's here, isn't he?); породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; називи чланова породице, родбине, лексика у вези са путовањима, називи спортова, празника, свакодневних активности; слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости.

Комуникативна функција: Описивање радњи у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости, размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости, опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости, опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Кључни садржаји: The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе (They visited The National Museum last Friday); The Past Continuous Tense, све употребе (We were studying English all evening); контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense (I was having a shower when the phone rang.); The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet (I have already finished my project); контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense (We lived in Sopot in 2015. We have lived in Mladenovac since 2016.); Used to (Helen used to wear long, cotton dresses); Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости (John could swim when he was 4.); питања са Who/What/Which/Where/When/Why (How many homes were destroyed by the hurricane/flood/earthquake? What was the deadliest hurricane/flood/earthquake?); питања са препозиционим глаголима; пасивни облик глагола у простим временима (Past Simple- I wasn't given an invitation for the party!); Question tags (Everybody enjoyed themselves, didn't they?); историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости; називи свакодневних активности, спортова, природних појава и природних катастрофа; слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности.

Комуникативна функција: Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих, размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима, саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа.

Кључни садржаји: The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи (John is flying to London on Thursday); The Present Simple Tense за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма (The train leaves at 7 pm); The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања (I'll study German); Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might (The project could/may/might be finished by the end of the week.); Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања (My sister is going to build a house); временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as...); Stative verbs (promise, believe, think, hope...I hope the snow will stop soon.); Question tags (Tod will help us, won't he?); Will be able to за изражавање способности у будућности (Will you be able to finish the task in time?); правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима;

усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима везаним за будућност.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима, реагује на изразе у вези са потребама, жељама, интересовањима, изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима.

Кључни садржаји: Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste... What's wrong/the matter with you? My knee/ankle hurts! I've got a sore throat and a runny nose. That must be the flu.); Why don't we/you + инфинитивна основа глагола (Why don't you read the text aloud?); Would like + именица/инфинитив глагола; употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in (He's disappointed with his test results); The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense (My parents were proud of me when I won the prize.); Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...); заповедни начин; Gerund/Infinitive; too (adjective) to/(not) enough (adjective) to; мимика и гестикулација; интересовања, називи хобија, забаве, разоноде, спортова и рекреација; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осећањима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета, бића и места у простору и правац кретања, одговори на питања која се односе на положај предмета, бића у простору и правац кретања, затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања, опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима.

Кључни садржаји: Предлози за изражавање положаја и просторних односа: in front of, behind, between, opposite, along, above, against (The car is in front of the house. The courthouse is between the police station and the prison.); предлози са глаголима кретања: onto, into...; предлошки изрази са именицама за означавање страна света: north of, south of, to the south, to the west (Canada is north of, and Mexico is south of The United States.); придеви изведени од именица за означавање страна света: western, eastern..(There will be showers in some western areas of Serbia.); компаратив и суперлатив придева (The city hall is closer to the city centre than cathedral.); заповедни начин (Don't turn left!); пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple); употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...); лексика која се односи на јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у

вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе, реагује на исказе који се односе на забране, дозволе, упозорења, правила понашања и обавезе, размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту

Кључни садржаји: Заповедни начин (Don't go near Ljubica. She's got chicken pox!); Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to (The animals mustn't be disturbed! You can't feed the elephant! I don't have to listen to you.); Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might (We might come to the party); Let/Make + инфинитивна основа глагола (His parents let him paint his room black.), понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола; слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање, формулише питања који се односе на поседовање и припадање, састави једноставне исказе који се односе на припадање и поседовање, размени неколико информација чије је шта.

Кључни садржаји: Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/ friends'/ children's books (Is that your parents' car?); присвојне заменице mine, yours; питања са Whose (Whose responsibility is it?); модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may..The bag must be Tom's.); Question tags (This is Helen's work, isn't it?); присвојни придеви (This can't be her dress!); однос према својој и туђој имовини; слушање и читање једноставнијих текстова, у којима се говори о томе шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања, реагује на исказе који се односе на допадање или недопадање, изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење.

Кључни садржаји: Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about, keen on (She can't be keen on skiing, she doesn't like winter sports.); глаголи

like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand + глаголска именица (I prefer skiing to skating!); питања са What, Who, Why, Which (Who is your favourite tennis player?); модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...She can't be keen on skiing, she doesn't like winter sports.); Question tags (This cake is delicious, isn't it?); уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт и лексика у вези са овим темама; глаголи који описују осећања; слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/недопадање; усмено и писано изражавање допадања/ недопадања.

Комуникативна функција: Изражавање мишљења

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење, реагује на исказе којима се тражи мишљење, изражава мишљење, слагање/неслагање, кратко образложи свој став и мишљење

Кључни садржаји: Stative verbs (think, like, agree, believe, mean, Who do you think will win/lose the match?What do you mean by that?); питања са What, Why, How, What's your opinion?); модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may, They must/can't be rich/poor/famous...); пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Past Simple, Future Simple- I think that mobile phones aren't banned at schools); пасивни облик модалних глагола; глаголи који се односе на мишљење и осећања (I believe that the coronavirus is a serious threat.); поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/неслагање; усмено и писано тражење изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

Комуникативна функција: Изражавање количине, димензија и цена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене, размени информације у вези са количином, димензијама и ценама, именује различите количине, изрази цене и димензије

Кључни садржаји: Основни бројеви преко 1000 (The Nile in Africa is 6,853km (4,258 miles) long.); небројиве именице: information, advice, news, homework (They gave us a lot of useful information/advice.); грађење именица за изражавање димензија: high-height, long-length, deep-depth, wide-width.; друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током седмог разреда

Основни ниво: ПСТ.1.1.1., ПСТ.1.1.2., ПСТ.1.1.3., ПСТ.1.1.4., ПСТ.1.1.5., ПСТ.1.1.6., ПСТ.1.1.7., ПСТ.1.1.8., ПСТ.1.1.9., ПСТ.1.1.10., ПСТ.1.1.11., ПСТ.1.1.12., ПСТ.1.1.13., ПСТ.1.1.14., ПСТ.1.1.15., ПСТ.1.1.16., ПСТ.1.1.17., ПСТ.1.1.18., ПСТ.1.1.19., ПСТ.1.1.20., ПСТ.1.1.21., ПСТ.1.1.22., ПСТ.1.1.23., ПСТ.1.2.1., ПСТ.1.2.2., ПСТ.1.2.3., ПСТ.1.2.4., ПСТ.1.3.1., ПСТ.1.3.2., ПСТ.1.3.3., ПСТ.1.3.4., ПСТ.1.3.5.

Средњи ниво: ПСТ.2.1.1., ПСТ.2.1.2., ПСТ.2.1.3., ПСТ.2.1.4., ПСТ.2.1.5., ПСТ.2.1.6., ПСТ.2.1.7., ПСТ.2.1.8., ПСТ.2.1.9., ПСТ.2.1.10., ПСТ.2.1.11., ПСТ.2.1.12. ПСТ.2.1.13.,

ПСТ.2.1.14., ПСТ.2.1.15., ПСТ.2.1.16., ПСТ.2.1.17., ПСТ.2.1.18., ПСТ.2.1.19., ПСТ.2.1.20., ПСТ.2.1.21., ПСТ.2.1.22., ПСТ.2.1.23., ПСТ.2.1.24., ПСТ.2.1.25., ПСТ.2.1.26., ПСТ.2.1.27., ПСТ.2.3.1., ПСТ.2.3.2., ПСТ.2.3.3., ПСТ.2.3.4., ПСТ.2.3.5., ПСТ.2.3.6.

Напредни ниво: ПСТ.3.1.1., ПСТ.3.1.3., ПСТ.3.1.4., ПСТ.3.1.5., ПСТ.3.1.6., ПСТ.3.1.7., ПСТ.3.1.9., ПСТ.3.1.10., ПСТ.3.1.11., ПСТ.3.1.13., ПСТ.3.1.15., ПСТ.3.1.18., ПСТ.3.1.19., ПСТ.3.1.20., ПСТ.3.1.23., ПСТ.3.1.24., ПСТ.3.1.31., ПСТ.3.1.32., ПСТ.3.2.1., ПСТ.3.2.2., ПСТ.3.2.3., ПСТ.3.2.4., ПСТ.3.3.1., ПСТ.3.3.2., ПСТ.3.3.5., ПСТ.3.3.6., ПСТ.3.3.7.

Осми разред

Комуникативна функција: Представљање себе и других, тражење и давање основних информација о себи и другима

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе; тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима; у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости (I live in Sopot); The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости (I was born and raised/brought up in Kruševac, a town in Serbia. Where did you grow up?); The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају (Tania has lived in this building for 17 years); питања са Who/What/Which/Where/When/Why/How; пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple); саксонски и нормански генитив; Twice/three times.../half as (adjective) as; префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-..; устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе; важније личности из света књижевности, музике, филма и спорта; слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање и проширивање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (подаци о личности, приватним и школским активностима, друштвеним улогама и сл).

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, појава, места, радњи, стања и збивања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања, повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања.

Кључни садржаји: The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости (My parents are middle-aged. My mum's a bit overweight, but my dad's really skinny.); The Present Perfect Simple Tense за

изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и радњи које су почеле у прошлости и још увек трају (My uncle has grown a beard/moustache; now he looks twice as old as her.); The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости (I was oversensitive about my looks/to criticism as a child. What were you like as a child?); Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...); питања са Who...look like, What...look/taste/smell like (What did the man look like? He looked/seemed/appeared annoyed. He also sounded strange/upset.); How (adjective)...; префикси over-, under-, un-, in- im-, ir-, il-, dis-...(This steak is undercooked/overcooked); Twice/three times... as (adjective/adverb) as...; особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике, национална обележја и сл.); метафоричка употреба језика/идиоми; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава, местâ из искуственог света и фикционалног спектра.

Комуникативна функција: Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење, упуте предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе, затражи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности, пружи информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности.

Кључни садржаји: Should/Ought to/Had better за давање савета (You should/ought to/had better leave or you'll miss your bus. Thank you but don't worry, I'll hurry up now.); изрази: How/What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...(Would you like/Do you want me to help you with your English assignment? No thank you, I can manage.); Stative verbs (think, mean, sound...); модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - can/could/may/might (We could help you with your work); заповедни начин; Gerund/Infinitive (He promised to take me to the concert.); индиректни предлози и савети; први и други кондиционал; негативни префикси un-, im-, ir-, il-...; прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на њих; метафоричка употреба језика/идиоми; слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге и савете; усмено и писано договарање у вези са предлозима и учешћем у заједничким активностима; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се договарају заједничке активности; прихватање/ одбијање предлога и савета, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости, и давање одговарајућег оправдања/ изговора; образлагање спремности за прихватање предлога и савета, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл).

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих, саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања, разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и

извињење, упуту честитку, захвалност и извињење користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе

Кључни садржаји: Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may/will (Can/Could/Will you rewrite the essay? You’ve misspelled/misspelt some words.); заповедни начин (Stop arguing, will you? Can I tell my side if you let me talk?); први и други кондиционал (I would be happy if you could help me.); индиректне наредбе и молбе (She told me to stop making fuss about nothing! My mum asked/warned us to stop giggling.); Gerund/Infinitive (The head teacher promised to look into the matter.); префикси over-, mis-, over-, re..; правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања; слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу; изражавање извињења и захвалности.

Комуникативна функција: Разумевање, давање и тражење упутстава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме и следи краће низове упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота, тражи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота, саопшти неколико упутстава из свакодневног живота.

Кључни садржаји: Заповедни начин (Sit tight! Sit up straight! Straighten your back! Behave yourself!); модални глаголи shall/should за тражење упутстава (Should I open the box?); модални глаголи за изражавање вероватноће: might/may/could (It might be closed now.); пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима; први и други кондиционал; индиректне наредбе и молбе (The P.E. teacher told/instructed us to pass the ball to each other/one another.); префикси over-, un-, im-, ir-, il- ; понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола; слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање и тражење упутстава.

Комуникативна функција: Описивање радњи у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости, разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости, размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости, опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа.

Кључни садржаји: The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи (The weather is getting worse by the minute.); The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи (I study German every day. On Monday I ride a bike. Every Friday we go fishing.); Stative verbs (taste, smell, remind.. Who does the new teacher remind you of? He reminds me of my uncle.); The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају и у изразима This is the first/second/third time...I have tried this game.); други кондиционал; Can за изражавање способности у садашњости (He can do this easily.); модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must/can’t/might/may/could); пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple); индиректне наредбе и молбе (The class

teacher tells us to always report the absent students.); индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену; Gerund/Infinitive; Get+adjective; породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји; метафоричка употреба језика/идиоми; слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости.

Комуникативна функција: Описивање радњи у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости, размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости, опише искуства, догађаје и способности из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину.

Кључни садржаји: The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе (I went to the park with some friends of mine yesterday afternoon.); The Past Continuous Tense, све употребе (We were having a wonderful time the whole last week!); The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet (We have just finished our meal.); Could и was/were able to за изражавање способности у прошлости (She was able to run very fast.); индиректне наредбе и молбе (He asked me to help his little sister.); питања са Who/What/Which/Where/When/Why (Who forgot their phone? When did the centre reopen?); герунд/Инфинитив (Has it stopped raining?); префикси mis-, over-, re-; историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости; метафоричка употреба језика/идиоми; слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности.

Комуникативна функција: Описивање будућних радњи (планова, намера, предвиђања)

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања у будућности, размени неколико исказа у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима у будућности, саопшти у усменој и писаној форми планове, намере и предвиђања.

Кључни садржаји: The Present Continuous Tense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи (We're going to make up the missed class next week. Let me know when/the time!); The Present Simple Tense за изражавање будућних радњи које су део утврђених распореда/програма (When does your plane leave? / What time is your flight?What time does the flight from Moscow arrive?Which platform does the train leave from?); The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања (Emma will turn 15 in 2 months.); модални глаголи за изражавање вероватноће: may/might/could (Noah might/may/could take part in the karate tournament/marathon race next week.); Going to за изражавање општих планова и намера, као и предвиђања на основу чулних опажања (We're going to buy a new house.); временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as, by the time- I think the party will be over/finished by the time/before we get to Kristina and Helena's place!); Stative verbs (promise, believe, think, guess, suppose, hope...); први и други кондиционал (What would you do if

you saw aliens? Would you run away or speak to them?); Will be able to за изражавање способности у будућности; правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на жеље, интересовања, потребе, осете и осећања, размени неколико повезаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима, искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања

Кључни садржаји: The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense (She needs our help); Stative verbs (be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste... We need to finish our project.); Need/Needn't (We need to laugh!); Why don't/haven't you...(Why don't you try the new game?); придевско-предлошке фразе – interested in, keen on, pleased with, embarrassed by...(Liam felt embarrassed by his friends' insensitive remarks. He says they really hurt him.); глаголско-предлошке фразе - be into.; пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple); индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену; модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...); први и други кондиционал; заповедни начин; Gerund/Infinitive; глаголи чула и осећања; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме краће низове исказа који описују просторне односе, оријентацију и правац кретања, затражи обавештења о просторним односима, оријентацији и правцу кретања, пружи обавештења о правцу кретања и оријентацији.

Кључни садржаји: Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену (John wants to know where the shop is.); предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: halfway between / on the left/right side / at the top/bottom / in the top/bottom left/right corner (I don't know where the icon is. It's on the left/right side/at the top/bottom / in the top/bottom left/right corner of the screen.); предлози са глаголима кретања: towards, onto, into, across, along (I slipped as I stepped onto the platform.); as + adjective + as: as close/near/far... as (I live as close/near as you from the school.); јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих, размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе, саопшти усмено или писмено забрану, упозорење или обавезу.

Кључни садржаји: Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, упозорења, правила понашања и присуства/одсуства обавезе: can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to (You needn't take that subject. It's optional! You mustn't cheat in exams. It's illegal! I've had to study hard this month. We had to make the decision in a split second. We can't both use the bike at once so we'll have to take turns.); употреба и изостављање одређеног члана у изразима: the unemployed / homeless / poor / elderly / young... и unemployed / homeless / poor / elderly / young... people; понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола; слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање, размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање, изрази усмено или писмено ситуације у вези са припадањем и поседовањем.

Кључни садржаји: Саксонски, нормански и дупли генитив (It's John's backpack. He's a friend of mine. Is that a friend of your cousin's?); Присвојне заменице mine, yours..(These boxes are mine); Stative verbs (have, own, belong, possess, owe.. Someday, I would like to possess a sailboat.); однос према имовини; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се говори о томе шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања, размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења.

Кључни садржаји: Stative verbs (like/dislike/love/hate/fancy/prefer.. How do you like this colour? I'd prefer a darker/lighter shade. My dog loves being cuddled/spending time with us. Would you fancy a drink? I didn't fancy swimming in that water. We enjoyed ourselves at the party.); Gerund/Infinitive (I like doing jumping jacks. They are great for warming up before my gym exercise!); питања са What, Who, Why, Which, How (What's your family's favourite pastime? I would say our favourite pastime has always been exploring interesting places closer to home.); уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт; метафоричка

употреба језика/идиоми; слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/недопадање; усмено и писано изражавање допадања/недопадања.

Комуникативна функција: Изражавање мишљења

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; тражи мишљење, слагање/неслагање, даје кратка образложења, даје мишљење, изражава слагање или неслагање.

Кључни садржаји: Stative verbs (think, guess, suppose, agree, disagree, believe, mean, promise... I agree/disagree. So do I. / Well, I don't. I don't agree. Neither do I. / I don't agree either. / Well, I do! I didn't think of that - good idea! I guess/suppose we should never learn anything by heart.); питања са What, Why, How (What exactly do you mean by 'lousy singing'?); So/Neither/Either за изражавање слагања и неслагања (I don't agree. Neither do I. / I don't agree either.); префикси un-, in-, im-, ir-, il-, dis- (This is unbelievable!); поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима; метафоричка употреба језика/идиоми; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/неслагање; усмено и писано тражење и изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

Комуникативна функција: Изражавање количине, димензија и цена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме краће низове исказа који се односе на количину, димензије и цене, размени информације у вези са количином, димензијама ценама, изрази различите количине, изрази различите цене или димензије.

Кључни садржаји: Саксонски генитив са временским периодима: half-an-hour's, couple of minutes' (It's only half-an-hour's drive/a couple of minutes' walk.); партитиви: a piece/bit/bunch/bar/jar/sip of (They told us an interesting piece/a bit of information.); Twice/three times.../half as (adjective) as (There is twice as much traffic in my town as in yours.); None/Neither (None of my classmates won the prize. Neither of my parents speaks/speak a foreign language.); друштвено окружење; валуте циљних култура; слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ПСТ.1.1.1, ПСТ.1.1.2., ПСТ.1.1.3., ПСТ.1.1.4., ПСТ.1.1.5., ПСТ.1.1.6., ПСТ.1.1.7., ПСТ.1.1.8., ПСТ.1.1.9., ПСТ.1.1.10., ПСТ.1.1.11., ПСТ.1.1.12., ПСТ.1.1.13., ПСТ.1.1.14., ПСТ.1.1.15., ПСТ.1.1.16., ПСТ.1.1.17., ПСТ.1.1.18., ПСТ.1.1.19., ПСТ.1.1.20., ПСТ.1.1.21., ПСТ.1.1.22., ПСТ.1.1.23., ПСТ.1.1.24., ПСТ.1.2.1., ПСТ.1.2.2., ПСТ.1.2.3., ПСТ.1.2.4., ПСТ.1.3.1., ПСТ.1.3.2., ПСТ.1.3.3., ПСТ.1.3.4., ПСТ.1.3.5.

Средњи ниво: ПСТ.2.1.1., ПСТ.2.1.2., ПСТ.2.1.3., ПСТ.2.1.4., ПСТ.2.1.5., ПСТ.2.1.6., ПСТ.2.1.7., ПСТ.2.1.8., ПСТ.2.1.9., ПСТ.2.1.10., ПСТ.2.1.11., ПСТ.2.1.12., ПСТ.2.1.13., ПСТ.2.1.14., ПСТ.2.1.15., ПСТ.2.1.16., ПСТ.2.1.17., ПСТ.2.1.18., ПСТ.2.1.19., ПСТ.2.1.20., ПСТ.2.1.21., ПСТ.2.1.22., ПСТ.2.1.23., ПСТ.2.1.24., ПСТ.2.1.25., ПСТ.2.1.26., ПСТ.2.1.27., ПСТ.2.2.1., ПСТ.2.2.2., ПСТ.2.2.3., ПСТ.2.2.4., ПСТ.2.3.1., ПСТ.2.3.2., ПСТ.2.3.3., ПСТ.2.3.4., ПСТ.2.3.5., ПСТ.2.3.6., ПСТ.2.3.7., ПСТ.2.3.8.

Напредни ниво: ПСТ.3.1.1., ПСТ.3.1.2., ПСТ.3.1.3., ПСТ.3.1.4., ПСТ.3.1.5., ПСТ.3.1.6., ПСТ.3.1.7., ПСТ.3.1.8., ПСТ.3.1.9., ПСТ.3.1.10., ПСТ.3.1.11., ПСТ.3.1.12., ПСТ.3.1.13., ПСТ.3.1.14., ПСТ.3.1.15., ПСТ.3.1.16., ПСТ.3.1.17., ПСТ.3.1.18., ПСТ.3.1.19., ПСТ.3.1.20., ПСТ.3.1.21., ПСТ.3.1.22., ПСТ.3.1.23., ПСТ.3.1.24., ПСТ.3.1.25., ПСТ.3.1.26., ПСТ.3.1.27., ПСТ.3.1.28., ПСТ.3.1.29., ПСТ.3.1.30., ПСТ.3.1.31., ПСТ.3.1.32., ПСТ.3.2.1., ПСТ.3.2.2., ПСТ.3.2.3., ПСТ.3.2.4., ПСТ.3.3.1., ПСТ.3.3.2., ПСТ.3.3.3., ПСТ.3.3.4., ПСТ.3.3.5., ПСТ.3.3.6., ПСТ.3.3.7., ПСТ.3.3.8., ПСТ.3.3.9.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе страног језика индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави енглеског језика у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају видео лекције везане за градиво обрађивано на часу, како би ученици код куће могли да им се враћају више пута и усвајају градиво својим темпом.
- Ученици на часу најпре раде већи број задатака у којима се усвајају основна правила одређеног граматичког облика (нпр. потврдан, одричан и упитан облик глагола), а тек кад то савладају, прелазе на увежбавање изузетака у изговору и писању, и то основних неправилности, без улажења у детаље.
- Приликом савладавања нових речи, ученици раде задатке којима се тражи препознавање речи или основна примена у ограниченим ситуацијама (нпр. осмосмерке, укрштенице, писање речи испод одговарајућих слика...).
- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају дислексију, наставник припрема више аудио-визуелних материјала као подршку усвајању новог градива.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања (нпр. приликом рада на прошлим временима, уместо попуњавања реченица са овим глаголским облицима, добијају задатак да напишу причу о догађају из прошлости).
- Приликом савладавања нових речи, ученици раде задатке којима се тражи примена речи и повезивање са претходно стеченим знањима (нпр. писање или усмено осмишљавање сопствених реченица или мини-прича у којима се употребљавају нове речи и изрази).

- ИОПЗ (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне или средњу школу, задатке за припрему за испите на нивоу КЕТ, PET и FCE Универзитета у Кембриџу, читају прилагођене лектуре, спроводе самосталан истраживачки рад и раде пројекте засноване на темама из програма или сопственим интересовањима, CLIL пројекте (пројекте којима се градиво других предмета обрађује на енглеском језику) и сл.).

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања допунске наставе:

- пружити додатну помоћ ученицима који на редовним часовима не успевају или им је потребно додатно време да савладају исходе наставе и учења и оптимално напредују у раду
- мотивисати ученике за рад, учење и напредовање

Разреди у којима се реализује допунска настава: пошто у прва два разреда ученици савладавају садржаје само усменим путем и то као готове изразе, током вишегодишњег праћења постигнућа ученика се показало да за допунском наставом у првом и другом разреду нема потребе, па се она реализује од трећег до осмог разреда.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од трећег до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе (нпр. један ученик има тешкоћа у савладавању граматичких садржаја, а други ученик је усвојио граматичка правила, али му треба помоћ да та знања активира у комуникацији). Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да ученицима у одређеном разреду треба највише помоћи у вези са њима:

- трећи разред: вежбање читања познатих текстова, вежбање писања појединачних речи и једноставних реченица, увежбавање облика глагола to be, have got и can
- четврти разред: вежбање читања познатих текстова, вежбање писања појединачних речи и једноставних реченица, увежбавање облика глагола to be, have got и can, Садашње просто време, увежбавање једноставне комуникације (представљање, исказивање способности, описивање особа, животиња, предмета, исказивање свакодневних навика итд.), постављање питања и одговарање на њих
- пети разред: Садашње просто и Садашње трајно време, going to за изражавање намера за будућност, Прошло просто време, поређење придева, субјекатске и објекатске заменице, присвојни придеви и присвојне заменице, показне заменице, множина именица, бројиве и небројиве именице, детерминатори и квантификатори, редни бројеви, датуми, гледање у сат, правилно записивање речи, лексика и текстови који се односе на живот у породици и школи, животиње, слободно време, храну, места у граду, давање основних података о себи

- шести разред: Садашње просто и Садашње трајно време, will и going to за изражавање будућности, Прошло просто и Прошло трајно време, прилози за начин, глаголи must и have to, правилно записивање речи, лексика и текстови који се односе на живот у породици и школи, слободно време, давање основних података о себи, временске прилике, живот у прошлости и будућности

- седми разред: Садашње просто и Садашње трајно време, облици за изражавање будућности, Прошло просто и Прошло трајно време, облик used to..., модални глаголи should и might, Садашњи перфекат, читање текстова и утврђивање лексике, први кондиционал, множина именица, заменице, постављање питања, упитни привесци, Герунд и инфинитив глагола, лексика и текстови који се односе на живот у породици и школи, живот у прошлости, садашњости и будућности, делове тела и здравствене ситуације, заштиту животне средине и проблем загађења, теме пријатељства, помагања, одрастања

- осми разред: Садашња времена, прошла времена, чланови, читање текстова и утврђивање лексике, изражавање будућности, први кондиционал, други и трећи кондиционал, множина именица, модални глаголи, заменице, постављање питања, поређење придева, пасив, индиректни говор.

Како се реализују часови допунске наставе: наставник објашњава оне делове градива који ученицима нису јасни тако што се полази од онога што ученици већ знају. Затим се поступно уводи саджај који није јасан уз навођење доста примера да би их ученици усвојили. Уколико су потребе ученика који присуствују часу различите (нпр. неки ученици имају тешкоћа са једином и множином именица, а ученику који је због болести пропустио часове на којима је предавано садашње време треба објаснити тај део градива) примењује се приступ који се користи у раду у комбинованим одељењима (док наставник ради са једном групом ученика, друга група или групе самостално раде неке друге задатке). На часовима се користе методе, технике, облици рада и наставна средства која се користе и на часовима редовне наставе, али се њихов избор више прилагођава индивидуалним потребама и склоностима ученика (нпр. ако је ученик изражено визуелни тип, информације му се чешће представљају у облику мапа ума, дијаграма и сл., а и сам ученик се подстиче и обучава да своје белешке прави користећи боје, илустрације и визуелне организаторе). Уколико већи број ученика похађа допунску наставу, није могуће на сваком часу задовољити индивидуалне потребе свих ученика, па се настава организује тако да се из часа у час смењују разноврсни приступи и наставна средства, чиме се у трајању од неколико часова покривају потребе и склоности свих ученика. Да би се ученици мотивисали да похађају ове часове и да редовно раде, наставник их редовно похваљује пред другим ученицима за сваки успех који остваре, подижући им на тај начин самопоуздање и стварајући им осећај личног напредовања.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности ученика и потреба изражених од стране самог ученика, наставник одређује циљеве рада са учеником у том разреду и планира начин рада (методе, технике, облике рада, наставна средства) којима се ти циљеви најефикасније могу постићи. Ученик се укључује у рад допунске наставе. Наставник затим планира циљеве за краће временске периоде (по неколико часова), реализује рад са учеником, посматра рад ученика на часовима допунске и редовне наставе (колико је ученик активан, како решава задатке – колико тачно, брзо, колико је сигуран у себе, којим путем долази до решења) и процењује напредовање ученика у односу на претходни период и на циљеве наставе и учења који су постављени за њега. Наставник мотивише и учи ученика да и сам прати и процењује свој рад кроз дневник учења, чек листе и слична

средства и да на основу тога поставља себи нове циљеве у учењу, осамостаљује се у раду, развија свест о одговорности за сопствено напредовање и стиче самопоуздање. На основу информација добијених праћењем и кроз разговор са учеником, наставник планира рад за још неколико часова и тај циклус се понавља током године. Периодично, наставник процењује колико су достигнути општи годишњи циљеви постављени за тог ученика и да ли треба нешто мењати у раду са учеником да би се ти циљеви успешније остварили. По потреби (нпр. ако ученик веома често изостаје са часова допунске наставе, а наставник процењује да су му ти часови неопходни да би успешно достигао основне исходе предмета), укључује се одељењски старешина, родитељи, ПП служба и други појединци и стручни органи школе.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе су:

- проширивање знања стечених на часовима редовне наставе, оспособљавање ученика да самостално уче страни језик, подстицање љубави према страном језику, припрема ученика за такмичење из енглеског језика.

Разреди у којима се реализује додатна настава: од петог до осмог разреда.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од трећег до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји додатне наставе по разредима: у свим разредима, рад ученика на додатној настави подразумева израду напреднијих задатака у вези са граматиком и лексиком које се обрађују на часовима редовне наставе, проширивање фонда речи у оквиру тема предвиђених програмом, увежбавање изговора, ритма и интонације, упознавање са различитим дијалектима енглеског језика, вежбање правописа, рад на језичким вештинама, обраду књижевних дела за децу и младе (прилагођених и аутентичних) и проширивање интеркултурних знања. Део програма додатне наставе увек се посвећује и садржајима и темама за које ученици покажу додатно интересовање. У седмом, а нарочито у осмом разреду, посебна пажња се поклања и припреми ученика за такмичење, које се одржава у осмом разреду. Та припрема се реализује кроз обраду граматичких и лексичких садржаја који се појављују на такмичењима, а нису у редовном програму наставе у основној школи или се обрађују у делу школске године у осмом разреду када такмичење већ прође. Поред тога, ученици се упознају са типовима задатака који се најчешће појављују на такмичењима и раде тестове са такмичења из претходних школских година.

Како се реализују часови додатне наставе: као и на часовима редовне наставе, приликом увођења нових информација, комбинују се објашњења наставника и активности у којима ученици сами долазе до информација или откривају значење нових речи, граматичка правила и сл. Поступци су слични онима који се користе на часовима редовне наставе (самосталан истраживачки рад ученика, учење путем открића, предавање наставника уз презентације, фотографије, постере, видео и аудио снимке, групни пројекти, језичке игре, слушање и певање песама на енглеском језику и сл.). Наставна средства подразумевају уџбеник и радну свеску (ученици раде садржаје који се не раде на редовним часовима), штампане материјале, аудио и видео снимке, мултимедијалне презентације, интернет, тестове са претходних такмичења и разне тестове за вежбање и припрему за испите Универзитета у Кембриџу, ТОЕФЛ, ИЕЛТС и друге међународне и

домаће испите знања енглеског језика. У свим разредима се често примењују и дигитални сараднички алати (дељени Гугл документи за сваког ученика или групе ученика, у којима ученици раде домаће задатке, а наставник их прегледа и дописује коментаре, савете за даље учење и сл., Падлет за постављање радова ученика или као алат за бележење идеја ученика током „олује мозгова“ итд.). Приликом задавања задатака које ученици треба да раде изван часа (за домаћи задатак), води се рачуна о оптерећењу ученика другим школским задацима и обавезама.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: начин планирања и праћења додатне наставе је сличан планирању и праћењу допунске наставе. Наставник утврђује потребе, могућности, претходна знања и интересовања ученика и прави годишњи план рада. Током године, наставник прати напредовање и мотивацију ученика и на основу тог праћења планира мање целине за рад и по потреби прилагођава план. Праћење се спроводи посматрањем активности ученика и резултата њиховог појединачног и/или групног рада, кроз чек листе, дневнике учења ученика, тестове, упитнике и усмено испитивање ученика.

Проблем у реализацији часова допунске и додатне наставе представља велики број ученика путника у одељењима (нарочито у старијим разредима) и велики броја часова у распореду, па није увек могуће реализовати ове часове као претчасе или седме часове, а веома је тешко пронаћи и термин у радној седмици који би одговарао свим ученицима који похађају допунску или додатну наставу. Наставници тај проблем решавају организовањем наставе преко дигиталних платформи у термину пре или после школе који одговара свим ученицима и наставнику, постављањем материјала за рад.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу енглеског језика у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Енглеског језика, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Француски језик (5 – 8. разреда)

Настава предмета Француски језик као други страни језик у нашој школи се реализује од петог до осмог разреда са недељним фондом часова од два часа редовне наставе недељно. Настава се заснива на комуникативном приступу, функционалној употреби језика и интеркултуралности. Комуникативни приступ значи да наставник на часу користи страни језик као средство комуникације у контекстима који су прилагођени узрасту ученика и његовим претходним знањима, а придржавајући се исхода који су предвиђени за тај разред и узраст и воде ка остављавању стандарда који су одређени за крај наставе у основној школи у осмом разреду. Наставник прилагођава говор ученицима и мора да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе. Комуникативна метода подразумева социјалну интеракцију између наставника и ученика, као и између самих ученика тако да се кроз групни и индивидуални рад ученика ученици упознају и раде на артикулацији гласова и ритмичких група, различитим текстовима, речима, ситуацијама, аудио и видео записима, решавају проблеме, уче писани код француског језика, упознају се кроз индуктивни начин са граматичким правилима, усмено се изражавају, писано бележе информације, читају речи, текстове, аутентична документа, анализирају их кроз питања и одговоре, преносе информације на француском језику као медијатори, учествују у изради различитих практичних радова, писаних састава. Уз то се упознају и са чињеницама о различитим аспектима француске цивилизације и франкофоног света.

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	72	72	72	68
Недељни	2	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

У петом разреду се акценат у реализовању наставе ставља на усвајање артикулације француских гласова, речи, ритмичких група и просте реченице. Ученици уче поред изговора и писани код датих гласова, речи и реченица као и једноставна граматичка и правописна правила. Ученици уче појединачне речи и реченице уз помоћ наставника, уџбеника, флеш картица, звучних записа, видеа. Битан је и тотални физички одговор ученика, да реагују на заповести наставника (отвори књигу на одређеној страни, устаните, подигните руку да нешто питате, изађи на таблу, слушајте диск, повежите картице и слике у уџбенику, гледајте видео ...) и да се изразе у пет до десет простих реченица на француском језику. Креће се од поздрављања и упознавања, преко бројева, боја, описа себе и других особа, учења речи везано за школски прибор, школски простор, просторије, намештај, породицу, другаре, гардеробу, храну, здравље, активности којима се баве, шта воле/не воле, ко се чиме бави као професијом, шта се све налази у граду, превозна средства, сналажење у граду и на улици, просторни однос предмета и особа, ко је где, какви су временски услови, колико је сати, који је датум, основна лексика о природи, годишњим добима, националностима, државама Европе и света, неких најчешћих празника и обичаја. Раде се и једноставне песмице о алфabetу, животињама или деловима тела, игровне активности као што су праћење низа наведених речи, давање упутстава како да се крећу по учионици или граду. Набрајају чега има/нема у перници, учионици, школи. Акценат се ставља на употребу презента, учачавању употребе члана на

француском језику, два рода придева и именица, једнини и множини. Описују једни друге или чланове породице. Праве паное којима себе представљају и своја интересовања.

У шестом разреду се циклично проширују све теме и језички садржаји наведени у петом разреду с тим што се уводе просто-проширене реченице и повећава се количина информација које треба да разумеју и пренесу. Поред разумевања детаљно увежбаних речи и реченица, једноставних текстова и ситуационих говора, ученици могу да се изразе у пет до десет просто-проширених реченица. Такође се поред презента, императива и блиско будућег времена, упознају и са перфектом и простим футуром. Детаљније се користе и показни и присвојни придеви, партитивни члан, мере за количину. Уочава се и примењује интонација у говору, артикулација ритмичких група, употреба упитних речи, инверзија, питања и одговори. Треба да буду у стању и да поред једноставног описа чега има/нема кажу и особине предмета (боје, од ког је нешто материјала, какво је нешто, дезене да наведу) као и њихов детаљнији распоред у простору. Дневне активности се детаљније раде не само да се наведу шта неко ради већ и у које време и где. Повезују се простор и време и активност. Поред слушања, понављања, одговарања на питања у вези са темом, ту су и пантомима, глума, ситуациони говор, писање састава, попуњавање граматичких и лексичких вежбања што на табли тако и у радној свесци или путем различитих апликација и садржаја различитих сајтова на интернету. Игровне активности попут лети-лети, настављање низа, не љути се човече, бацање коцкице и одговарање на питања да би се прелазила поља, бацање лопте ученику који треба да да одговор и слично. Праве реквизите за куповину у продавници/посластичарници, праве паное.

У седмом разреду се још више проширује лексика свих садржаја из петог и шестог разреда, реченице се усложњавају па се поред простих и просто проширених реченица користе и зависне реченице (релативне, узрочне реченице, намерне и временске) у једноставном облику. Ради се и на употреби заменица за директни и индиректни објекат. Уочава се и изражава фреквенција неке радње, апсолутна негација, неодређене заменице, поређење придева. Уводе се и теме које су везане за живот адолесцената и њихова интересовања, али се говори и о друштвеној ангажованости, прављењу планова за будућност, препричавању различитих догађаја из прошлости водећи рачуна о хронолошком низању догађаја. Ученици би требало десетак реченица у низу да наведу на одређену тему, а и да разумеју и реагују на звучне, видео и текстуалне материјале који су дужи и сложенији у односу на пети и шести разред. Текстови су дужи и имају сложенију лексику, уводе се и лакши аутентични документи који служе да се покрене дискусија, питања и одговори на одређену тему. Практични радови су везани за писање и прављење позивница на одређени догађај (рођендан, прославу), неке историјске и познате личности, географске теме. Уводе се и неки поетски, историјски, географски, новински текстови који служе савладавању лексике и граматике и упознавању са француском литературом (Жак Превер, Антоан де Сент Егзипери и слично), историјом (Наполеон, Луј XIV), географијом (Француска, Канада, Белгија), медијима (познати певачи, глумци, инфлуенсери, црна хроника, спорт ...).

У осмом разреду се сви језички садржаји даље проширују при чему се поред стандардног говора пажња обраћа и на фамилијарни говор, упознају се и са језиком младих, аргоом, верленом, али и са речима које су нестандартне. Реченице су сложеније и граматички садржаји се поред провере и надоградње већ рађених у петом, шестом и седмом разреду, проширују и новим глаголским облицима попут имперфекта, кондиционала презента, основа сибжонктива, а поред детаљније обраде заменица за директни и индиректни

објекат, раде се и прилошке заменице, придеви се раде у много ширем обиму и користе за грађење прилога и употребљавају у реченици. Ту су и напоредне временске реченице, условне реченице првог и другог типа, узрочно-последичне реченице. Требало би да могу о познатој теми да кажу између десет и двадесет реченица у низу. Поред свих већ наведених садржаја, ту су и теме које се тичу живота младих и њихових проблема, путовања, откривања других држава и њихових култура, познатих личности, трачева, медија, професионалне оријентације, будућности. Ученици се подстичу на дискусију, изношење свог мишљења, како се осећају, протествовање због нечега, коришћење ИКТ алата за представљање својих пројеката, комуникацију на страном језику на друштвеним мрежама кроз скраћенице, емотиконе.

Нове речи и граматика

У петом разреду се нове речи уводе демонстрацијом појмова из учионице или са флеш картица, користе се и слике из уџбеника и са пројектора, понављају се и води се рачуна о артикулацији нових специфичних гласова француског језика. Акцент је на формирању ритмичких група, да се глагол у презенту и у потврдном и у одричном облику везује за субјекат, а именице имају обавезни члан мушког или женског рода, или су у множини и придев се уклапа са њима. Реченице су једноставне и понављају се докле год се не увежба изговор, а паралелно са изговором се увежбава и писани код, самим тиме се ради и на основама читања на француском језику. Уче се песмице, бројалице. Ту је и пантомима, глума. У шестом разреду се усложњавају ритмичке групе, уводе се детаљније описане именице (једно кило црвених јабука, три кила зелених јабука, вунени шал на црвено беле пруге и слично), а поред одређеног и неодређеног члана, користи се и партитивни члан као и показни и присвојни придеви. Поред презента и императива, користи се и перфекат и прости футур, ради се на интонацији целих реченица у потврдном, одричном и упитном облику. Све је праћено писаним кодом и увежбавањем граматичких јединица. У седмом разреду се употребљавају и једноставне зависне реченице (Он иде у школу која се зове „Виктор Иго“, Пошто је видела лопове, позвала је полицију. Градоначелник сече дрвеће у парку да би изградио подземни паркинг.) Поред се придеви компарацијом, речи које се понављају у реченицама у низу мењају се релативним заменицама, заменицама за директни и индиректни објекат. Препричавају неку причу и то препричавање је праћено пантомимом. У осмом разреду лексика је још детаљнија, ученици је самостално уочавају у текстовима и сврставају међу већ познате речи, граде породице речи (именица, глагол, придев, прилог за начин) или скупине истих појмова (географски појмови, појмови везани за посету доктору, лечење, исхрану, нове технологије, свет у будућности, чиме би се бавили у животу и зашто и слично). Наставник је ту да их подстакне да активирају познати речник и да га што више надограђују. Поред како је неко некада изгледао, а како сада (Мој отац је имао дугу косу када је био млада, а сад има кратку косу., и слично), наводе паралелне радње (док он ради домаћи у својој соби, она слуша музику у кухињи.), дају аргументе. Све је праћено писањем и читањем реченица и текстова.

Разумевање писаног текста (читање) и писмено изражавање

Као што је наведено код усменог усвајања лексике и граматике, паралелно са тим учи се и писани код, правопис, граматичка правила и читање. Прво се читају једноставне речи, понека реченица у петом разреду, а од шестог разреда се читају и дужи дијалози по улогама, краћи текстови ради извлачења информација и одговора на питања. У седмом разреду се читање детаљније увежбава, правопис је у првом плану, ученици су самосталнији у дешифровању писаног кода и да прочитају текст и да забележе

информације на француском језику. Читају се и увежбавају текстови из уџбеника, али се читају и неки једноставнији аутентични текстови (поезија, новински чланци, текстови са википедије о некој историјској личности и слично). У осмом разреду се читање користи да би се пронашле информације и покренуо разговор/дискусија на одређену тему. Писано изражавање креће од петог разреда где ученици пишу једноставне саставе о себи или неком члану породице, описују где се предмети налазе у простору,

Разумевање онога што други говоре (слушање) и усмено изражавање

Поред изговора самог наставника од првог дана петог разреда, користе се звучни материјали који прате уџбенике у свим разредима. Слушају и гледају песмице, уче бројалице, ради се фонетска гимнастика за увежбавање артикулаторног апарата. Ученицима треба доста времена док им се оспособи слушни апарат на фонетику француског језика. У петом разреду се због тога више обраћа пажња на усмено одговарање него на писање и читање. Од шестог разреда у којем се и даље наставља са свим фонетским вежбама (брзалице, набрајалице, учење песама и песмица, навођење листа речи), више се ради на писању и читању. Ученици сами уочавају везу између писања и изговора, које графије и правописна правила су у француском специфична (најчешће се не чита и не изговара се последње слово у речима, слово с као ознака множине се никада не чита, слово х се никада не чита, испред самогласника се пише апостроф – први самогласник „губи битку“ и уместо њега стоји апостроф...). У седмом разреду се раде „тежи“ звучни записи (пропратна бука на пример на улици или железничкој станици у позадини разговора, телефонски разговори, видео записи где треба да повежу оно што чују и оно што виде ...), и читање се увежбава тако што бар два пута чују звучни запис. У осмом разреду се звучни записи обогаћују нестандарним језиком, слушају и модерну музику у којој има аргоа, бројних скраћивања и повезивања у говору, па чак и ружних речи. Има и звучних записа са различитим франкофоним говорницима (како звучи француски језик када га прича неки Белгијанац, Канађанин или Алжирац). Слушају и гледају оригиналне, а не дидактизоване емисије, при чему је битно да извуку информације и пренесу поруку. Читање је и даље праћено звучним записима лекција да би се још више успоставила повезаност између говорног и писаног кода.

Што се тиче усмене продукције односно изражавања на француском језику креће се од појединачних речи и простих реченица (до десет простих реченица) у петом разреду, преко усменог описивања слика и представљања дневних активности као и навођења листа намирница, радњи у прошлом времену, куповине у продавници, давања упутстава како се прави одређено јело или како се поручују храна и пиће у ресторану. Ту се већ ради од десетак проширених реченица у низу. У седмом разреду се усмено изражавање проширује зависним реченицама, различитим заменицама за објекте и неодређеним заменицама, убацују се артикулатори времена у препричавање, различити прилози за фреквенцију радње. Користе се сложени глаголски облици. Око десет реченица би требало да могу да изговоре у низу, да реагују на питања и да их поставе, да дају своје мишљење да ли су за или против да у основним цртама дискутују на неку тему, да наведу забране, дозволе, да дају аргументе. У осмом разреду је већ могуће коришћење сложених реченица, појашњавање појмова који нису сасвим јасни својим речима, медијација. Ту већ може и до двадесет реченица у низу да се каже на неку тему и да се поведе озбиљнија дискусија.

Интеркултурни садржаји: Најважније географске карактеристике франкофоних земаља; биљни и животињски свет. Уметност (књижевност за младе, стрип, филм,

музика...), храна, спорт. Живот некад и сад. Традиционалне/омиљене врсте јела; игре. Понашање на јавним местима; значење знакова и симбола. Свакодневни живот, обавезе и разонода; породични и пријатељски односи. Клима, разговор о времену, географске дестинације. Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом. Друштвено окружење; валута, намирнице и производи специфични за циљну културу. Устаљена правила учтиве комуникације; имена, презимена и надимци; родбина и родбинске везе; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; већи градови у земљама циљне културе.

Рад у ванредним околностима

У случају ванредних околности, наставник путем гугл учионице које на почетку године направи са сваким одељењем засебно као и преко група на друштвеним мрежама као на пример Вајберу, шаље материјал који је у том тренутку требало да се ради. Најчешће су то текстуални документи, видео лекције, линкови ка сајтовима за учење француског језика као страног језика, видеи, линкови из дигиталних уџбеника којима имају приступ и наставник и ученици, бројни ИКТ алати које користи и наставник за увежбавање лексике, али и ученици који самостално могу и да вежбају лексику, али и да направе вежбе и употребе своја знања. За ученике који немају могућност коришћења гугл учионице и друштвених мрежа, родитељи материјал могу преузети у школи.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У петом разреду се ученици подстичу да што више понављају речи и просте реченице, да слушају песмице, гледају видее и да кроз једноставне ситуационе говоре и комуникацију на часу несвесно усвајају фонетику и лексику. Преко попуњавања вежбања у радној свесци као и преко домаћих задатака као што су израда панча о себи, распореда часова, часовника, цртежа свих школских предмета, описивања школе, породице, другара, ученици се осамостаљују да кући уче и примењују нове лексичке и граматичке садржаје. Наставник заједно са ученицима тумачи израду појединих вежбања (попуњавање и читање табела, прављење мапе ума одређене лексике, изbacивање уљеза уз давање разлога због чега, попуњавање осмосмерки, тумачење и попуњавање породичног стабла ...).

У шестом разреду наставља се са свим наведеним начинима учења, а ученици се подстичу и да раде у паровима слабији бољи ученик или у групама од по три или четири ученика где међусобно сарађују, расподељују посао и подстичу једни друге на рад. Ту је почетно тумачење текстова, проналажење одговора и кључних информација у тексту, уочавања неправилности на сликама, детаљан опис слике, видеа.

У седмом разреду се поред свега наведеног ученицима скреће пажња на логички след информација, коришћење временских артикулатора у низању догађаја, детаљније тумачење текстова и извлачење закључака и проширивање приче на основу уочених информација. Кроз њихово изношење мишљења на неку тему (неки друштвени проблем на пример), наводе се да за своје ставове износе аргументе и да се укључују у дискусију као и да сагледавају проблем са различитих страна. Када пишу састав на неку тему, води се рачуна о груписању сличних информација. Осамостаљују се да истражују податке на француском језику на интернету и да селекују оне које су им потребне за рад као и да уоче предности и мане Гугл преводиоца.

У осмом разреду се поред свега наведеног ученицима скрећа пажња и у ком друштвеном контексту се треба како изражавати, како да уоче стандардни књижевни језик (на пример код доктора, у школи), а како фамилијарни (у породици, међу другарима) па чак и непримерени говор (на друштвеним мрежама, у жутој штампи, модерној музици, филмовима); како комуницирати на друштвеним мрежама, тумачити скраћенице, аргументи, верлен; шта је где дозвољено, а шта не и који су аргументи за то. С обзиром на то да ученици осмог разреда имају завршне испите из различитих предмета, и кроз садржаје француског језика се подсећају како да решавају одређене задатке из других предмета (како да тумаче географску мапу, како да извуку податке и донесу закључке на основу графикана и табела, како да тумаче временску линију од прошлости ка будућности, шта је чему претходило/следило, како да препричају у кратким цртама одређену причу...).

В) Мотивисање ученика

Као што је већ наведено у претходним одељцима, ученици се мотивишу на рад смењивањем различитих врста активности на часу. Најчешће буде три до четири активности које се преплићу на часу и тиме им се држи пажња, а одређени садржај на различите начине се представља (на пример, тумаче пано са дневним активностима, пантомимом изводе одређене дневне активности, гледају и тумаче видео о одређеним дневним активностима, а паралелно са свим тим записују у свеску кључне појмове и реченице). У уводним деловима часа као и у случају помањкања пажње на часу, користе се игровне активности, па чак и организују такмичења (певање песмице, чији ред има више тачних одговора, ко победи у игрици лети-лети има право да буде водитељ те игрице и слично).

Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења и сл). Радови ученика се излажу у учионици, на паноима у ходницима и холовима школе, у Гугл учионицама предмета, на дигиталним изложбама (на платформама Падлет, Линоит и сл.) и објављују у школском часопису. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Оцењују се не само језичка постигнућа ученика, већ и њихово ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао (на пример добро је савладао речи о намештају и уме да наведе доста појмова са слике, али треба још детаљније да научи глаголске облике, поготово у множини да би реченица била тачнија). Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање. Такође се и приликом групног рада и рада на пројектима ученици питају за мишљење о раду својих другара и шта би било добро да поправе у свом раду.

Г) Повезивање наставе француског језика са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација француског језика је представљена кроз разреде преко језичких и граматичких садржаја и највише је присутна када су у питању матерњи и први страни језик (српски и енглески језик). Ученици се стално подстичу да повезују оно што чују, прочитају и изговарају на француском језику са матерњим језиком, али и да нађу паралелу са енглеским језиком. Има доста сличности, али се уочавају и разлике које подстичу на боље памћење неких специфичности француског језика (на пример енглески језик има исти облик заменица ти и ви док је то код француског језика различито и битно је да ли се неке обраћамо са ти или са ви; travailler на француском значи радити, а сличан глагол на енглеском језику to travel и значи путовати). Ту су и угледни часови кроз које се још више истиче повезаност одређених садржаја предмета – српски језик - неки књижевни одломак (Мали Принц на пример); историја – нека чувена личност (Наполеон на пример); географија – Француска и франкофоне земље; музичка култура – опера, модерна музика.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Пети разред: српски језик – род и број именица и придева, једнина и множина именица и глагола, презент глагола по лицима, личне заменице, присвојни придеви, императив глагола, негација, проста реченица, опис особа, писање кратких састава о некој особи или о себи, представљање себе или другог, рецитовање; енглески језик – члан, једнина, множина, лексика која је интернационална, проста реченица, опис особе, писање састава, набрајање школског прибора, предмета у школи, гледање у сат, предлози за место, зграде и саобраћај у граду, празници, реаговање на питања, изражавање допадања/недопадања; математика – основни и редни бројеви, сабирање до сто (неки француски бројеви су сложенице 70 – шездесет десет, 80 – четири пута двадесет), а код гледања у сат четвртине и половине; биологија – природа, делови тела, здравље, биљке и животиње; географија – државе и националности, неки градови; грађанско васпитање – поздрављање, упознавање, персирање, представљање своје породице или школе; физичко васпитање – реакција на различите заповести (устани, седи, лево, десно, скочи...); музичка култура – песмице примерене узрасту, певање, артикулација гласова, ритмичке групе; ликовна култура – боје, опис особа; техника и технологија – превозна средства, кретање по граду.

- Шести разред: српски језик – показни придеви, презент правилних и неправилних глагола, будуће време, сложени перфекат, модални и повратни глаголи, негација, неправилна множина именица и придева, проста реченица, просто-проширена реченица, набрајање чега има/нема у просторији, предлози за место, где се шта налази, поређење придева, материјали од чега је нешто, дезени, употреба предлога за изражавање од чега је нешто или какво је нешто, писање кратких састава о нечијој гардероби, стилу облачења, о дневним активностима, читање и тумачење текста, питања и одговори, прилози за количину; енглески језик – дневне активности, храна, рецепти, слободно време, ; физика – мерне јединице (грам, килограм, литар, центиметри, метри, сат); математика – бројеви до 1000, мерне јединице; биологија – биљке и животиње, шта где живи; физичко васпитање – врсте спорстких активности; грађанско васпитање – понашање у продавници, ресторану, персирање, учтиво обраћање;

- Седми разред: српски језик – проста, просто проширена, зависна реченица, релативне заменице, директни и индиректни објекат, негација, апсолутна негација, изрази за учесталост радње, прилози за време, неодређене заменице, презент, блиско будуће време, управо прошло време, перфекат, императив, компарација придева и именица, читање и тумачење текста, питања и одговори, Жак Превер, Пол Елијар, Виктор Иго, Антоан де

Сент Егзипери, и неки ликови из књижевности или стрипа и епоха када су живели као што су Астерикс, Мали Принц ; енглески језик – препричавање догађаја, питања и одговори у вези са текстом, књижевни, новински текст, изражавање допадања/недопадања, свог мишљења, дозвола, забрана, давање предлога, савета, исказивање осета, осећања, стања, упутстава, позива на рођендан или неку активност; географија – Француска и поједине франкофоне земље као што је Канада, Белгија, Швајцарска, географски појмови као што су планине, равнице, мора ...; историја – неке историјске личности као што су Наполеон, Луј XIV; музичка култура – музички инструменти, различите врсте музичких састава, музички стилови, савремене песме; ликовна култура – прављење позивнице, плаката за неку прославу, стрип; грађанско васпитање – грађански активизам, протествовање због нечега, писање петиције, навођење дозвола и забрана, учтиво обраћање;

- Осми разред: српски језик – проста, просто проширена реченица, зависна реченица, напоредна реченица, препричавање догађаја, презент, императив, сложени перфекат, имперфекат, будуће време, кондиционал презента, заменице за директни и индиректни објекат, релативне заменице, показне и присвојне заменице, стандардни и фамилијарни говор, књижевни текст, новински текст, читање и тумачење текста, питања и одговори, препричавање текста пратећи хронолошко низање догађаја, дискусија, аргументи, узрочно-последичне реченице, условне реченице два типа, релативне реченице, напоредне временске реченице; енглески језик – препричавање догађај у прошлости, изражавање планова за будућност, опис особа некада и сада, питања и одговори у вези са текстом, читање и тумачење текста, глаголска времена, модерне технологије, живот млади, савремени говор, путовања, коришћење интернета, различитих ИКТ алата, изражавање мишљења, допадања/недопадања, осећања, осета, дозвола, забрана, упутстава, дискусија уз навођење аргумената; информатика – модерне технологије, коришћење интернета, ИКТ алата; музичка култура – опера, модерна музика, музички стилови; географија – презентације о земљама Европе, географски положај, знаменитости, рељеф, неке афричке франкофоне земље; биологија – различити медицински проблеми, делови тела, здравље; математика – бројеви до милион; историја – модерно време, музика и одређени историјски споменици/знаменитости; грађанско васпитање – обраћање различитим узрастима, савремени и фамилијарни говор; техника и технологија – читање и тумачење упутства за употребу неког апарата.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: Од првог часа француског језика у петом разреду ученици се подсећају које речи у свакодневном говору користе, а да потичу из француског језика (кроасан, Рено, парфем, багет, руж, бордо, беж, лила ...). Ту је стално подсећање и повезивање са сличним речима из енглеског језика, а раде се и сличне активности као на енглеском језику (игре примерене узрасту, избаци уљеза, вишеструки понуђени одговори, препакивање приче по редоследу, тумачење табела и слично) који уче од првог разреда тако да су упознати са динамиком учења страног језика. Подстичу се и да користе видео снимке и различите апликације на интернету. Понеки ученици имају прилику и да путују у франкофоне земље или имају тамо родбину која зна француски језик па се увек и њихова искуства укључују у рад. Ученици бирају и песме или теме о којима се разговара из домена свакодневног живота (личности из медија, дискутују и описују оне личности које их занимају, у презентацијама имају делове који су њима посебно занимљиви – дечаци представљају фудбалере, девојчице глумице или певачице). Дешава се да су поједине генерације креативније од других па бирају да раде стрип, да поред усменог препричавања своја знања представљају и цртежом, снимком, видеом. Уколико су

посебно заинтересовани за кулинарство, проширује се број часова у вези са храном, рецептима па чак и са припремом хране у школи. Циљ наставе француског језика и јесте да им се језик приближи као средство комуникације и изражавања који може да им буде од великог значаја у животу, а не само још један предмет из којег треба да добију оцену.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стиливима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, па је добро да током године оцењивање обухвати поступке и једне и друге врсте). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе страних језика, природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања. У досадашњем раду, показало се да су следеће технике најефикасније.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ову технику наставници примењују како би континуирано пратили напредак ученика и могли благовремено ученику да дају повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: Диктати најпре обухватају записивање појединачних речи и краћих израза или реченица који су увежбавани у оквиру неке наставне теме, а касније садржаји диктата постају дужи и сложенији (од ученика се временом очекује да могу правилно да запишу краће везане текстове који садрже познате речи и изразе). У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају. На контролним задацима обично се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема. У петом разреду, ученици раде и један писмени задатак у другом полугодишту, а од шестог разреда по један писмени задатак у оба полугодишта на којима се, у зависности од циљева и садржаја наставе у том периоду, проверава савладаност речи и израза, граматичких садржаја, способност разумевања говора и писаног текста, вештина писања и културолошки садржаји. Типови задатака који се најчешће користе на контролним, писменим задацима и кратким проверама знања су: заокруживање једног од понуђених одговора, дописивање тачног одговора, повезивање, писање реченица или краћих текстова (састава), ређање понуђених делова правилним редоследом, проналажење уљеза у понуђеним одговорима и исправљање погрешно написаних реченица. Комбиновање оваквих типова задатака наставницима омогућава да провере на ком нивоу су ученици усвојили знања и које мисаоне процесе користе приликом учења и приказивања наученог (препознавање, разумевање, примена, анализа и синтеза,

евалуација). Информације које добију анализом резултата писмених провера, наставници користе за даље планирање свог рада.

Усмено испитивање: овим поступком проверава се колико су ученици савладали изговор, колико успешно могу да учествују у разговору са наставником или другим ученицима, да ли су савладали течно и тачно читање текстова на француском језику и колико су усвојили нове речи и изразе. Имајући у виду природу предмета, неопходно је примењивати ову технику како би наставник успешно могао да процени степен савладаности усмених вештина.

Остале технике: ученици играју игре улога, у којима примењују знања стечена у оквиру неке теме, раде истраживачке и пројектне задатке. Од ученика се очекује да сами напишу сценарио користећи модел који је увежбаван на часу као оријентацију. Истраживачки и пројектни задаци су се показали као адекватни за културолошке садржаје и примену методе CLIL (учење садржаја других предмета на страном језику). Тежина и обим задатка, као и степен самосталности ученика и помоћи наставника приликом израде тих задатака одређује се у складу са узрастом и индивидуалним могућностима ученика. Ученици су углавном веома мотивисани за овакве задатке и добро науче садржаје који су потребни да би се задатак успешно извршио (чак и слабији ученици), па их наставници примењују кад год су одговарајући за градиво које се у том тренутку обрађује. Они, такође, омогућавају наставницима да поред језичких постигнућа, процене и развијеност међупредметних компетенција (сарадња ученика у групи, способност ученика да пронађу адекватне изворе информација и да издвоје битне податке из њих, способност ученика да естетски обликују коначни производ свог рада – пано, презентацију, видео снимак и сл., способност ученика да јасно и прегледно изложи информације у раду итд.). У свим врстама задатака наведеним у овом одељку, поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање и способност ученика да што објективније и сами процене своје напредовање.

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе. Критеријуми оцењивања заједнички су за све наставнике који предају француски језик у истом разреду и засновани су на образовним стандардима за други страни језик и исходима постигнућа ученика. Ученици који раде према ИОП2 и ИОП3, оцењују се према прилагођеним стандардима и исходима (за ученике који раде по ИОП2 редукују се исходи и стандарди које ученик треба да достигне у односу на остале ученике, а за ученике који раде по ИОП3 предвиђају се обogaћени, напредни исходи).

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности

ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Б) Комуникативне функције у сваком разреду, исходи и садржаји по комуникативним функцијама и стандарди

Број часова по темама се одређује на основу недељног броја часова, броја понуђених тема у уџбенику и предвиђеног броја часова за писмене задатке. Узима се у обзир и рад претходних година и где буде уочено да је потребно више часова за неку тему да буде боље схваћена и усвојена, ту се прошири једним до два часа. Најчешће су то теме на почетку школске године где ученицима треба времена да се уходају у раду, поготово у петом разреду, а у шестом, седмом и осмом разреду су то теме везане за причу у прошлости као и оне у оквиру којих се ради неки пројекат, ситуациони говор, али и оне које су ученицима изузетно занимљиве па сами траже да се с времена на време вратимо на неки занимљиви сегмент одређене теме (у шестом разреду током целе године траже да се у паузама између активности играју лети-лети, али да би било занимљивије, морају стално да уче нове речи о животињама).

Тематске области у настави страних језика (тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основног образовања и васпитања – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језик.)

- Лични идентитет
- Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- Географске особености
- Србија – моја домовина
- Становање – форме, навике
- Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест
- Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
- Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање
- Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање
- Млади – деца и омладина
- Животни циклус
- Здравље, хигијена, превентива болести, лечење
- Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи
- Транспорт и превозна средства
- Клима и временске прилике
- Наука и истраживања
- Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика, визуелне и драмске уметности итд.)
- Етички принципи; ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме
- Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- Слободно време – забава, разонода, хобији

- Исхрана и гастрономске навике
- Путовања
- Мода и облачење
- Спорт
- Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења
- Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже
- Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија

У петом разреду се највише посвећује пажња у првим темама где се учи представљање себе и других и предмета из свог окружења, артикулацији гласова, навикавању увета на француску фонетику, основну комуникацију на часу. У шестом разреду се највише пажње посвети темама које се односе на свакодневне активности, куповину, причање у прошлости. Те теме су ученицима традиционално веома занимљиве за игру, глуму, ситуационе говоре, а причање догађаја у прошлости је и веома сложена тема за коју им треба баш доста времена само да се упознају са њом. У седмом разреду се такође прича у прошлости обрађује кроз више тема, али се акценат ставља и на планове за будућност, ту су и изражавање мишљења, дозвола, забрана, позива на активност, грађански активизам, музика, пубертет. У осмом разреду је свакодневни живот и говор младих доминантна тема, укључује се и професионална оријентација, али и повезивање догађаја из прошлости, садашњости будућности. Занимају их и путовања, коришћење нових технологија, медији.

Приказане су комуникативне функције по разредима, исходи за сваку функцију, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у оквиру сваке комуникативне функције приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Пети разред

Комуникативна функција: Поздрављање

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства

Кључни садржаји: Salut! Tu vas bien ? Bonjour, ça va ? Ça va, merci! Bonsoir, Bonne nuit, Bonjour, Monsieur. Aurevoir, Madame. A demain. A bientôt. Питање интонацијом, формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости; лична имена и надимци. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у)

Комуникативна функција: Представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: представи себе и другог; разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих

Кључни садржаји: Je m'appelle Milica. Je suis serbe. J'habite à Kragujevac. Tu t'appelles comment ? Comment allez-vous ? Tu habites où ? J'ai onze ans. Et toi, tu as quel âge. C'est

mon cousin /ma sœur /mon père. Il s'appelle Zoran. Ненаглашене личне заменице у функцији субјекта. Наглашене личне заменице (moi, toi) Присвојни придеви (mon/ ma, ton/ ta, son/ sa). Упитне речи (comment, quel/ quelle). Основни бројеви 1-100. Презент глагола avoir иêtre и глагола прве групе, формално и неформално представљање, име, име и презиме, именовање сродства, градова, земаља; земље француског говорног подручја. Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читањекратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на децји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично).

Комуникативна функција: Разумевање и давање једноставних упутстава и налога

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставно упутство и адекватно реагује на њега, али и да сам каже неко упутство.

Кључни садржаји: Qui est absent? Qui n'est pas là? Vous comprenez? C'est clair? Je ne comprends pas. Vous pouvez répéter, s'il vous plait? Ecoutez! Répondez! Lisez! Regardez! Dessinez! Vous allez écouter un dialogue. Ouvrez/fermez vos livres. Levez la main. Prenez vos cahiers. Dépêchez-vous! Très bien! C'est parfait! Vous avez fini? J'ai fini. J'ai fait mon devoir. Pardon, Madame, je suis en retard. Императив фреквентних глагола. Блиско будуће време (у устаљеним изразима везаним за активности у учионици). Сложени перфект (у устаљеним изразима везаним за активности у учионици). Поштовање основних норми учтивости, песме. Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

Комуникативна функција: Изношење предлога, савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме упутства и налоге и реагује на њих, разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње

Кључни садржаји: Silence. Il est interdit de faire du bruit. Entrée libre. Ne pas nourrir les animaux. Именице. Негација ne pas плус инфинитив (рецептивно). Униперсоналне конструкције (il est...). Понашање на јавним местима, значење симбола. Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме позив и реагује на њега; упути позив на заједничку активност

Кључни садржаји: On va au cinéma ? Viens chez moi après l'école. Tu veux jouer avec moi ? Oui, super ! Désolé, je ne peux pas. Je t'invite à mon anniversaire. Лична заменица on. Садашње време неправилних глагола (aller, venir, pouvoir). Заповедни начин. Питање интонацијом. Негација (ne/ n'... pas). Прикладно прихватање и одбијање позива, рођендан и прослава рођендана, игре. Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање /одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења.

Комуникативна функција: Исказивање молбе, захтева и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; упути кратке и једноставне молбе и захтеве; исказе и прихвати захвалност на једноставан начин

Кључни садржаји: Est-ce que je peux sortir ? Tu pourrais me prêter ton portable, s'il te plait ? Tu me donnes ton numéro de téléphone ? Voilà. Merci ! Je t'en prie. Cher Pierre, peux-tu me rendre mon livre de français demain? Питање са est-ce que. Инверзија (у устаљеним изразима). Кондиционал учтивости (tu pourrais...). Правила учтиве комуникације. Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику.

Комуникативна функција: Честитање

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; упути једноставне честитке

Кључни садржаји: Bon anniversaire ! Bonne année! Bonne fête ! Joyeux Noël! Bravo, très bien! Merci, à toi/à vous aussi! Придеви (bon, bonne). Узвичне реченице. Предлози (à). Најзначајнији празници и начин обележавања / прославе. Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику.

Комуникативна функција: Описивање живих бића, предмета, места и појава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: Ma meilleure amie s'appelle Ivana : Elle est petite et blonde. Elle aime le sport. Le chien de mon voisin est grand et noir. Mon école est grande. Ma classe est claire. Bruxelles est la capitale de la Belgique. C'est une belle ville. Описни придеви. Род придева (petit/petite, grand/grande, blond/blonde; beau/bel/belle). Конструкција за изражавање припадања (de + именица). Присвојни придеви (mon/ ma, ton/ ta). Презентативи (c'est/ se sont...). Култура становања, однос према живој и неживој природи. Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава.

Комуникативна функција: Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; опише шта уме/не уме да (у)ради

Кључни садржаји: Je vais à l'école à huit heures. Il rentre de l'école à quatre heures. Je déjeune avec mes grands-parents le dimanche. Après l'école il joue au basket. Je sors toujours avec mes amis. A quelle heure commence le film? Le mercredi je vais à la piscine. Одређени члан (le, la, l' les). Садашње време фреквентних правилних глагола (rentrer, déjeuner, jouer, commencer) и неправилних глагола (aller, sortir). Презент глагола être. Предлози (à, de, avec). Прилози за време (toujours, souvent). Радно време, разонода, живот породице. Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима,

плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима

Комуникативна функција: Исказивање потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: Je voudrais du jus d'orange. J'ai faim / soif / sommeil / chaud / froid. Brrrr!!! Non, merci, je n'ai pas faim. Je suis contente. J'ai peur. Il est malade. Pourquoi est-il triste ? Кондиционал учтивости (je voudrais) Негација (ne/ n'... pas). Презент глагола avoir. Мимика и гестикулација; употреба емотикона. Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа..

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и величина

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; опише непосредни простор у којем се креће

Кључни садржаји: Il y a un petit chat dans la rue. Il est sous la voiture. Je vais le mettre sur la fenêtre. La chaise est devant /derrière la table. Ma rue est longue. Cette place est grande. La pharmacie est à côté, première rue à gauche. Неодређени члан (un, une, des). Предлози (dans, sous, sur, devant, derrière). Прилози за место (ici, là, à côté). Јавни простор, култура становања. Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу/оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп).

Комуникативна функција: Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошком времену и реагује на њих; тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком /метеоролошком времену

Кључни садржаји: Quelle heure est-il ? Il est six heures. Hier, je suis allée à la bibliothèque. Demain, je vais aller au cirque. Quel temps fait-il chez toi ? Il pleut. Il fait beau. Il neige. Униперсонални глаголи и конструкције (il est..., il fait...). Бројеви 1–20. Презент неправилних глагола (être, aller, faire). Блиско будуће време фреквентних глагола. Парцијално питање са упитним речима (quel/ quelle). Клима, разговор о времену, географске дестинације. Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план вожње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; тражи и да једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;

Кључни садржаји: C'est à moi. Ce n'est pas mon cartable. C'est le livre de Sophie. C'est ta robe ? A qui est ce stylo ? J'ai deux frères. Je n'ai pas de sœur. Конструкција за исказивање припадања (à moi, à toi, à qui). Присвојни придеви (mon/ ma, ton/ ta, son/ sa). Негација (ne/ n'... pas). Породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини. Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања /неприпадања и поседовања/непоседовања.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима

Кључни садржаји: D'accord. Je suis d'accord. Je ne suis pas d'accord. Vous êtes d'accord ? J'aime le chocolat /la musique /les voyages. J'aime dessiner /chanter /lire. Je n'aime pas ce sport. Ma matière préférée est le sport. Именице. Одређени члан (le, la, l', les). Презент фреквентних глагола. Конструкција са инфинитивом (j'aime dessiner). Негација (ne/ n'... pas). Уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт. Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања / недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања / неслагања, допадања /недопадања.

Комуникативна функција: Изражавање количине и бројева

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; изрази присуство и одсуство некога или нечега

Кључни садржаји: Dans ma classe il y a 25 élèves. Quel âge as-tu? Quelle est la date d'aujourd'hui ? Il y a beaucoup de chats dans ce jardin. Основни бројеви 1–100. Прилози (beaucoup, peu, moins, plus). Набрајање уз помоћ il y a./il n'y a pas де Упитне речи (combien). Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (узраст, време, датум, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ДСТ 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4, 1.1.5, 1.1.6, 1.1.7, 1.1.8, 1.1.9, 1.1.10, 1.1.11, 1.1.12, 1.1.13, 1.1.14, 1.1.15, 1.1.16, 1.1.17, 1.1.18, 1.1.19, 1.1.20, 1.1.21, 1.1.22, 1.1.23 ДСТ 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 ДСТ 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3, 1.3.4, 1.3.5

Средњи ниво: ДСТ 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3, 2.1.4, 2.1.5, 2.1.6, 2.1.7, 2.1.8, 2.1.10, 2.1.11, 2.1.12, 2.1.13, 2.1.15, 2.1.16, 2.1.17, 2.1.18, 2.1.19, 2.1.20, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.23, 2.1.24, 2.1.25, 2.1.26, 2.1.27, 2.1.28, 2.1.29, 2.1.30, 2.1.31. ДСТ 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4 ДСТ 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.6, 2.3.8.

Напредни ниво: ДСТ 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.6, 3.1.7, 3.1.10, 3.1.12, 3.1.13, 3.1.15, 3.1.16, 3.1.17, 3.1.18, 3.1.21, 3.1.22. ДСТ 3.2.1, 3.2.2. ДСТ 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.7.

Шести разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; постави и одговори на једноставна питања личне природе; у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима.

Кључни садржаји: Salut, ça va ? Ça va, merci ! Comment allez-vous ? Je vais bien, merci ! Bonsoir ! Bonne nuit ! Bonjour, Monsieur. Au revoir, Madame. A demain. A bientôt. Je m'appelle Jean. Je suis français. J'habite à Lyon. Mon adresse est : 34, rue Jacques Prévert. Tu t'appelles comment ? Tu habites où ? Quel est votre nom ? Quelle est votre adresse ? J'ai douze ans. Je suis née le 14 décembre. Et toi, tu as quel âge ? Quelle est ta date de naissance ? C'est mon copain/ ma copine. Elle s'appelle Jelena. Elle est née à Kragujevac, mais elle vit à Novi Sad. Личне заменице. Садашње време фреквентних глагола. Питање интонацијом. Питање са упитним речима (comment, où, quel...). Основни бројеви. Устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (Monsieur, Madame); имена и надимци; начин писања адресе. Слушање и читање краћих, једноставних текстова који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; реаговање на усмени или писани импулс саговорника и иницирање комуникације; усмено и писано давање информације о себи и другима; усмено и писано тражење информације о другима.

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, места, појава.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства.

Кључни садржаји: Paul a les yeux bleus et les cheveux blonds. Il est très gentil.

C'est mon meilleur ami. Il porte une blouse verte. La vache est un animal domestique, elle donne du lait. La rose a un beau parfum. C'est notre classe. Elle est grande et claire. Dans notre classe il y a un tableau blanc. Dans ma ville il y a un cinéma et un musée. Paris, Lyon et Marseille sont les villes les plus grandes de France. Описни придеви: род, број и место. Поређење придева. Присвојни придеви. Садашње време фреквентних глагола. Најважније географске карактеристике франкофоних земаља; биљни и животињски свет. Слушање и читање једноставних описа бића, предмета, појава и места; усмено и писано описивање бића, предмета, појава и места.

Комуникативна функција: Позив и реаговање на позив на учешће у заједничкој активности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне предлоге и одговори на њих; упути једноставан предлог; пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање.

Кључни садржаји: On pourrait aller au cinéma demain. Je t'invite à mon anniversaire vendredi soir. Viens avec moi ! Dans notre école on organise un atelier de BD et je vais m'inscrire; toi aussi, tu es intéressé ? C'est une bonne idée ! Pourquoi pas ? On y va ! Très bien ! Je t'appelle demain. Désolé, je ne peux pas, je suis occupée. Cela ne m'intéresse pas beaucoup. Кондиционал (pouvoir). Заповедни начин. Негација. Садашње време фреквентних глагола. Наглашене личне заменице. Разнода; прикладно позивање и прихватање/одбијање позива. Слушање и читање једноставних текстова који садрже предлоге; усмено и писано договарање око предлога за учешће у заједничкој активности; писање позива за заједничку активност (нпр. прославу рођендана, спортску активност и сл.); прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања.

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; упути једноставне молбе и захтеве; затражи и пружи кратко обавештење; захвали се и извини се користећи једноставна језичка средства; саопшти кратко поруку којом се захваљује.

Кључни садржаји: Est-ce que tu pourrais m'aider, s'il te plait ? Tu me passes le sel, s'il te plait? Oui, bien sûr. Volontiers. Voilà. Merci bien ! Vous êtes très gentil. Je t'en prie/Je vous en prie. De rien. Pouvez-vous me dire l'heure, s'il vous plait ? Le train arrive à 15h30. A quelle heure commence le concert ? Pardon ? Je suis désolé, je ne sais pas. Excusez-moi ! Питање са est-ce que. Инверзија (у устаљеним изразима). Кондиционал учтивост (tu pourrais...). Правила учтиве комуникације дружење и пријатељски односи. Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нуди/тражи помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења; усмено и писано упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу; усмено и писано изражавање захвалности и извињења.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме и следи једноставна упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; даје једноставна упутства из домена свакодневног живота и личних интересовања.

Кључни садржаји: Répondez aux questions. Complétez les phrases. Ecoutez et répétez. Faites une enquête dans votre classe. Travaillez à deux. Dans ton cahier, classe les adjectifs dans le tableau. Lavez les pommes et les fraises. Coupez les fruits en morceaux. Mettez-les dans un saladier. Faites une ronde. Lance le ballon. Il n'est pas permis d'utiliser le téléphone portable.

Заповедни начин. Традиционалне/омиљене врсте јела; игре. Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за наставну активност, за компјутерску или обичну игру, за употребу апарата/апликација, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено давање једноставних упутстава уз адекватну гестикулацију или без ње; писано давање једноставних упутстава.

Комуникативна функција: Упућивање честитки и изражавање захвалности и жаљења

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме честитку и одговори на њу; упути пригодну честитку.

Кључни садржаји: Bon anniversaire ! Bonne et heureuse année ! Bonne fête ! Joyeux Noël! Bravo, très bien! Merci, à toi / à vous aussi ! Meilleurs vœux ! Je suis désolé ! C'est dommage! Придеви (bon, bonne). Узвичне реченице. Предлози (à). Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе. Слушање и читање једноставних текстова у којима се честитају празници, рођендани и значајни догађаји или се изражава жаљење; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику.

Комуникативна функција: Описивање догађаја и радње у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости; опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа.

Кључни садржаји: Mes grands-parents habitent à la campagne. Nous avons un appartement au troisième étage. Le matin je me lève à 8 heures. Je vais au lit avant minuit. Sa sœur ne vas

pas à l'école. Les élèves en France vont à l'école le mercredi matin ou le samedi matin. Qu'est-ce que tu fais ? Je joue aux jeux vidéo. Pendant les vacances d'été, je vais toujours au bord de la mer. Одређени и неодређени члан. Сажети члан (au). Садашње време фреквентних глагола, рачунајући и повратне. Садашње време неправилних глагола être, avoir, aller, faire. Прилози за време (toujours, souvent). Породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања. Слушање и читање описа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима; тражење и давање информација о сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима, у усменом и писаном облику; усмено и писано давање краћих описа о сталним, уобичајеним и тренутним догађајима, активностима и способностима.

Комуникативна функција: Описивање догађаја и радње у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; размени информације у вези са догађајима у прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости.

Кључни садржаји: Qu'est-ce que tu as fait hier après-midi? Je suis allée à la piscine. Tu es arrivée à quelle heure chez Marie? Il a visité Paris en juillet. Il a fait des photos avec son portable. Jules Verne est né à Nantes. Il a écrit beaucoup de romans d'aventures. Перфекат (passé composé). Живот некад и сад. Слушање и читање једноставних текстова у којима се описују догађаји и активности у прошлости; усмено и писано описивање догађаја и активности у прошлости.

Комуникативна функција: Исказивање планова и намера

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме планове и намере и реагује на њих; размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; саопшти шта он/она или неко други планира, намерава.

Кључни садржаји: Il y a un bon film à la télé ce soir, je vais le regarder. Je vais te montrer mon nouveau portable. Vous allez visiter l'exposition ? Qu'est-ce que tu feras ce week-end ? Demain elle ne peut pas sortir, elle doit travailler. Блиско будуће време (futur proche). Просто будуће време (futur simple). Садашње време (за изражавање будућности). Свакодневни живот, обавезе и разонода; породични и пријатељски односи. Слушање и читање краћих, једноставних текстова у вези са плановима и намерама; усмено и писано договарање о планираним активностима.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; изрази основне жеље, потребе, осете и осећања користећи једноставна језичка средства.

Кључни садржаји: J'ai sommeil/chaud/froid. Je ne me sens pas bien. J'ai mal à la tête. Tu es fatigué ? Prends un sandwich/ un verre d'eau/ une orange. Non merci, je n'ai pas soif/ faim. Reposez-vous bien. J'ai peur. Ce n'est rien, ne t'inquiète pas. Je suis très content. Il est un peu triste. C'est excellent! Садашње време глагола avoir и être. Садашње време повратних глагола. Заповедни начин. Мимика и гестикулација; употреба емотикона; емпатија. Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; усмено и писано исказивање интересовања за туђа осећања; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и величина

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања; опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима.

Кључни садржаји: La boulangerie se trouve près de la poste. Dans notre ville il y a un grand stade de football. Pour aller à la gare, tournez à droite. La bibliothèque se trouve entre le musée et le collège. Dans la classe, nous avons un tableau noir et un tableau blanc. Le sac est sous la table. La cuisine est en face de la salle à manger. Pour venir au lac, il faut traverser le parc. Неодређени члан (un, une, des). Предлози (dans, sous, sur, devant, derrière, entre). Прилози за место (ici, là, à côté). Јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; природа. Слушање и читање краћих и једноставних текстова у вези са просторним односима и величинама уз визуелну подршку или без ње; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.

Комуникативна функција: Исказивање времена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставна обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама; тражи и даје информације о хронолошком времену и метеоролошким приликама користећи једноставна језичка средства; опише дневни/недељни распоред активности.

Кључни садржаји: Quelle heure est-il ? Il est sept heures et demie. Il est neuf heures moins le quart. Quel jour sommes-nous ? Vendredi. Aujourd'hui c'est le 21 mai. A quelle heure finit notre cours ? Le film commence à 20 heures. Nous avons les vacances en janvier. Quel temps fait-il ? Il pleut. Il neige. Il fait beau/ chaud/ froid. Il fait du vent. Dans ma ville il neige souvent l'hiver. En Provence il fait plus chaud que dans les Alpes. Униперсонални глаголи и конструкције (il est..., il fait...). Основни бројеви. Садашње време неправилних глагола (être, aller, faire). Парцијално питање са упитним речима (quel/ quelle). Климатски услови у франкофоним земљама; типично радно време. Слушање и читање једноставних текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне изразе који се односе на поседовање и припадност; формулише једноставне исказе који се односе на поседовање и припадност; пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто.

Кључни садржаји: Je cherche mon ballon. Leur maison se trouve au bord de la mer. Ce n'est pas mon dictionnaire. C'est votre voiture ? Elle a deux chats et un chien. Je n'ai pas son numéro de téléphone. C'est à moi. A qui est ce portable? A toi ou à Pierre? Конструкција за исказивање припадања (à moi, à toi, à qui). Присвојни придеви. Негација (ne/ n'... pas). Породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини. Слушање и читање једноставних текстова у којима се саопштава шта неко има/нема или чије је нешто; тражење и давање информација у вези са поседовањем и припадањем.

Комуникативна функција: Изражавање интересовања, допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне исказе који се односе на описивање интересовања, изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; опише своја и туђа интересовања и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење.

Кључни садржаји: Qu'est-ce que tu aimes faire quand tu n'es pas à l'école ? J'aime jouer aux jeux vidéo. Quel est ton sport préféré ? J'aime le tennis. Je n'aime pas le judo. Elle adore le chocolat. Cette BD me plaît. Одређени члан (le, la, l', les). Садашње време фреквентних глагола. Конструкција са инфинитивом (j'aime jouer...). Негација (ne/ n'... pas). Интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм). Слушање и читање једноставних текстова у вези с нечијим интересовањима, хобијима, активностима и стварима које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација у вези са својим и туђим интересовањима, хобијима, активностима и стварима које му/јој се допадају/не допадају; усмено и писано описивање интересовања, хобија, активности и ствари које му/јој се допадају/не допадају.

Комуникативна функција: Изражавање количине, бројева и цена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставне изразе који се односе на количину нечега; пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставна језичка средства; пита/каже/израчуна колико нешто кошта; састави списак за куповину; на једноставан начин затражи артикле у продавници и наручи јело и/или пиће у ресторану; изрази количину у најшире заступљеним мерама (грами, килограми...).

Кључни садржаји: Dans le parc il y a 4 enfants : deux garçons et deux filles. Combien coûte cette trousse ? 5 euros. Il faut acheter deux baguettes à la boulangerie. J'ai acheté deux bouteilles d'eau minérale. Je voudrais un kilo de tomates et deux kilos de bananes. Dans le frigo il y a du jambon, mais il n'y a plus de fromage. Je mange beaucoup de fruits. Основни бројеви. Прилози (beaucoup, peu, moins, plus). Упитне речи (combien). Презентатив il y a. Друштвено окружење; валута, намирнице и производи специфични за циљну културу. Слушање и читање једноставних текстова који говоре о количини нечега; усмено и писано постављање питања и давање одговора у вези са количином; слушање и читање текстова на теме куповине и порудбине у ресторану; играње улога ради симулације ситуација у којима се нешто купује, наручује; писање списка за куповину; размена информација о ценама производа и рачунање цена; изражавање количине у мерама.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ДСТ 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4, 1.1.5, 1.1.6, 1.1.7, 1.1.8, 1.1.9, 1.1.10, 1.1.11, 1.1.12, 1.1.13, 1.1.14, 1.1.15, 1.1.16, 1.1.17, 1.1.18, 1.1.19, 1.1.20, 1.1.21, 1.1.22, 1.1.23 ДСТ 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 ДСТ 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3, 1.3.4, 1.3.5

Средњи ниво: ДСТ 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3, 2.1.4, 2.1.5, 2.1.6, 2.1.7, 2.1.8, 2.1.10, 2.1.11, 2.1.12, 2.1.13, 2.1.15, 2.1.16, 2.1.17, 2.1.18, 2.1.19, 2.1.20, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.23, 2.1.24, 2.1.25, 2.1.26, 2.1.27, 2.1.28, 2.1.29, 2.1.30, 2.1.31, ДСТ 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4 ДСТ 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.6, 2.3.8.

Напредни ниво: ДСТ 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.6, 3.1.7, 3.1.10, 3.1.12, 3.1.13, 3.1.15, 3.1.16, 3.1.17, 3.1.18, 3.1.21, 3.1.22, ДСТ 3.2.1, 3.2.2, ДСТ 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.7.

Седми разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија

језичка средства; размени једноставније информације личне природе; у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима.

Кључни садржаји: Quel est ton nom/prénom/surnom ? Quel est votre nom, Madame/Monsieur ? Je te/ vous présente Julie. C'est Robert, il est nouveau dans notre classe. Bienvenu! Où habites-tu/habitez-vous? J'habite 72, rue François Mauriac. Tu habites à quel étage? Au troisième étage. Je fais du football/de la natation. Comment vas-tu à l'école. J'y vais à pieds. Je prends le bus. Quelle est la profession de ton père. Il est ingénieur. Tu as des frères et des sœurs ? Oui, j'ai une petite sœur. C'est mon oncle, il habite à Poitiers, mais il est né à Marseille. Mes cousines s'appellent Pauline et Brigitte. Садашње време фреквентних глагола. Питања с упитним речима (comment, quel, où...). Личне заменице. Присвојни придеви. Бројеви (основни и редни). Устаљена правила учтиве комуникације; имена, презимена и надимци; родбина и родбинске везе; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; већи градови у земљама циљне културе. Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства.

Кључни садржаји: Comment est Pierre ? Il est plus petit que Paul, il a les yeux marron et les cheveux noirs. Et il est très sympathique, généreux et un peu timide. Il porte un jean bleu et un t-shirt jaune. L'éléphant est un des plus grands animaux sur terre. La tortue est plus lente que le lapin. La moto est moins économique que le vélo. La voiture de mon père est plus rapide que celle de notre voisin. Besançon est une ville plus tranquille que Marseille. Описни придеви: род, број и место. Поређење придева (plus grand, meilleur). Садашње време фреквентних глагола, рачунајући и повратне. Особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.). Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места.

Комуникативна функција: Изношење предлога, савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности.

Кључни садржаји: Et si on allait ensemble au concert ? Il commence à 20 heures. Je sais que tu aimes ce chanteur. Viens chez moi après l'école et apporte tes CD. On pourrait se promener un peu. Oui, pourquoi pas ! Volontiers. Désolée, je ne peux pas. Je ne me sens pas bien. Tu devrais manger plus de fruits et de légumes. Si tu ne te sens pas bien, tu dois aller chez le médecin. Питање интонацијом. Заповедни начин. Негација (ne/ n'... pas). Заменица on. Садашње време фреквентних неправилних глагола. Прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге. Усмено и писано преговарање и

договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора.

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: – разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; упути уобичајене молбе и захтеве; честита, захвали и извини се користећи једноставнија језичка средства.

Кључни садржаји: Je peux t'aider si tu veux. Oui, merci, c'est très gentil. Bonjour Madame, je cherche une jupe en coton. Quelle est votre taille, mademoiselle ? A quelle heure part le TGV pour Lyon ? A 9h05. Excusez-moi Monsieur, vous pourriez me dire comment venir à la gare ? Oui, vous continuez tout droit, elle est au fond de cette rue. Merci Monsieur. Je vous en prie. Où se trouve l'arrêt du bus 23 ? Il n'est pas loin d'ici. Питање интонацијом. Питања са упитним речима. Негација (ne/ n'... pas). Основни бројеви. Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања. Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота.

Кључни садржаји: Lis le texte et fais l'activité numéro 2 ! Il faut lire la consigne avant de faire l'exercice. Vous allez faire un projet sur votre ville/ quartier/ animal préféré. Réfléchis bien et réponds ! Vérifiez vos réponses ! Vous allez réécouter le dialogue, mais n'ouvrez pas encore vos livres ! Заповедни начин. Конструкција il faut са инфинитивом. Блиско будуће време (futur proche). Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом. Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава.

Комуникативна функција: Описивање радњи у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа.

Кључни садржаји: J'habite dans une maison au centre de la ville. A quelle heure tu te lèves ? Tous les matins je me lève à 8 heures. D'habitude, nous mangeons à 14 heures. Qu'est-ce que tu fais ? Je regarde la télé. Mon frère va à la piscine tous les jours, il adore nager. Elle est forte en biologie, mais très faible en allemand. Предлози. Питања са упитним речима (que, quel, quand). Редни бројеви до 20. Прилози за време (maintenant, toujours). Садашње време фреквентних глагола, рачунајући и повратне. Породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања. Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности.

Комуникативна функција: Описивање радњи у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Кључни садржаји: Au Moyen Âge les chevaliers vivaient au château. Les frères Lumière ont inventé le cinéma. Comment as-tu passé le week-end ? Avez-vous déjà visité la France ? Quand ma mère était jeune, elle faisait du basket. Tu as fait ton travail de géographie ? J'ai appelé Sophie, mais elle n'a pas répondu. Сложени перфект. Заповедни начин. Питања интонацијом и инверзијом. Питања са упитним речима (où, comment). Негација (ne/ n'... pas). Историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости. Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.

Комуникативна функција: Исказивања жеља, осећања, потреба, осета и интересовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима.

Кључни садржаји: J'ai mal à la tête/ à la gorge/ au pied. Tu es fatigué ? La musique classique m'intéresse beaucoup. J'ai envie de sortir/ de me reposer. J'ai besoin de dormir/ de manger. Je vais me coucher maintenant. Faites attention! Ne parlez pas! Oh, quel dommage! Je suis désolée! Заповедни начин. Изрази са глаголима avoir и être. Садашње време фреквентних глагола, рачунајући и повратне. Мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација. Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима. Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Описивање будућих радњи, планова, намера, предвиђања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; саопшти шта он/ она или неко други планира, намерава, предвиђа.

Кључни садржаји: Qu'est-ce que tu aimerais faire quand tu seras grand? Cet après-midi je vais sortir avec mes cousins. La semaine prochaine j'aurai 13 ans. Samedi soir j'organiserai une boum, j'inviterai mes copains. Je t'aiderai à faire ton devoir de biologie. Cette BD, je vais la lire pendant les vacances. Блиски футур (futur proche) Футур први (futur simple) Кондиционал глагола aimer. Питања са упитним речима (que). Присвојни придеви. Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом. Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и бића у простору и правцу кретања; опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима.

Кључни садржаји: Je suis chez Michel. Il habite près de chez moi. Pour venir chez nous, prenez la première rue à droite, puis la deuxième à gauche. Vous devez tourner à gauche au deuxième feu. Le cinéma se trouve à côté du supermarché. Où est-elle ? Je pense qu'elle est restée chez elle. Je vais à la bibliothèque. Elle se trouve entre le musée et le collège. Питање интонацијом. Презент фреквентних глагола. Јавни простор; типичан изглед места. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту.

Кључни садржаји: Est-ce qu'il y a des places libres dans la salle ? Oui, vous pouvez entrer. Vous ne pouvez pas passer par ici. Ce n'est pas possible. Vous devez déposer votre sac à la réception. Il est interdit de fumer dans la salle. Je ne peux pas sortir, je dois me préparer pour le test d'anglais. Il faut promener son chien chaque jour. Питање интонацијом и упитном конструкцијом est-ce que. Негација (ne/ n'... pas). Конструкција il faut са инфинитивом. Модални глаголи. Понашање на јавним местима; значење знакова и симбола. Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто.

Кључни садржаји: Nous avons des amis en France. Ils ont des jeux de société. Ils n'ont pas de lecteur DVD dans leur classe. Ces deux filles sont ses soeurs. J'ai un petit chien blanc. Ma cousine a aussi un chien, mais le sien est gris. A qui est ce parapluie, à toi ou à Pierre ? Негација (ne/ n'... pas). Присвојни придеви. Присвојне заменице. Конструкције за изражавање припадања (à moi, à toi, à Pierre, à qui). Презентативи (c'est / ce sont...). Породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини. Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење.

Кључни садржаји: Quels sont tes loisirs préférés ? J'adore les jeux vidéo. Tu l'aimes beaucoup? Oui, je l'adore. La Suisse, c'est un très beau pays. Je n'aime pas la poésie, mais j'aime beaucoup les romans policiers. Tu préfères regarder les films à la télé ou à l'ordinateur ?

Cette BD ne me plaît pas. Питање интонацијом. Личне заменице у служби директног и индиректног објекта. Негација (ne/n'... pas). Прилози за количину (beaucoup, très). Садашње време фреквентних глагола. Уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм. Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/недопадања. Усмено и писано изражавање допадања/недопадања.

Комуникативна функција: Изражавање мишљења

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење.

Кључни садржаји: Je pense qu'il faut l'aider. Moi aussi. Oui, tu as raison. Bien sûr, je suis d'accord avec lui. Non, je ne suis pas tout à fait d'accord. C'est bien/ ce n'est pas bien. Qu'est-ce que vous pensez de... ? Наглашене личне заменице. Негација. Садашње време фреквентних глагола. Поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

Комуникативна функција: Изражавање количине, бројева и цена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; пита и саопшти колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства; пита/каже/израчуна колико нешто кошта.

Кључни садржаји: Combien d'enfants y a-t-il dans le parc? Il y a quatre garçons et cinq filles. Cette guitare coûte 150 euros. Je voudrais encore un peu de jus de fruits, s'il vous plaît. Il n'y en a plus. Qui est arrivé le premier? Il habite dans le dixième arrondissement. Основни бројеви до 1.000. Редни бројеви до 20. Партитивно de. Кондиционал глагола pouvoir и vouloir. Друштвено окружење; валуте циљних култура. Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ДСТ 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.4, 1.1.5, 1.1.6, 1.1.7, 1.1.8, 1.1.9, 1.1.10, 1.1.11, 1.1.12, 1.1.13, 1.1.14, 1.1.15, 1.1.16, 1.1.17, 1.1.18, 1.1.19, 1.1.20, 1.1.21, 1.1.22, 1.1.23 ДСТ 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 ДСТ 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3, 1.3.4, 1.3.5

Средњи ниво: ДСТ 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3, 2.1.4, 2.1.5, 2.1.6, 2.1.7, 2.1.8, 2.1.10, 2.1.11, 2.1.12, 2.1.13, 2.1.15, 2.1.16, 2.1.17, 2.1.18, 2.1.19, 2.1.20, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.23, 2.1.24, 2.1.25, 2.1.26, 2.1.27, 2.1.28, 2.1.29, 2.1.30, 2.1.31, ДСТ 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4 ДСТ . 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.6, 2.3.8.

Напредни ниво: ДСТ 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.6, 3.1.7, 3.1.10, 3.1.12, 3.1.13, 3.1.15, 3.1.16, 3.1.17, 3.1.18, 3.1.21, 3.1. 22, ДСТ 3.2.1, 3.2.2, ДСТ 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3, 3.3.7.

Осми разред

Комуникативна функција: Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; размени једноставније информације личне природе; у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима.

Препоручени садржаји: Tu connais Michel ? Il vient de Poitiers. Je vous présente Monsieur Dupont. Tiens, je te présente Valérie, c'est ma meilleure amie. Moi, c'est René. Bonjour. Enchanté. Salut. C'est ton grand-père sur cette photo, n'est-ce pas? Oui, c'est mon papi, je m'appelle comme lui. Maintenant il a 73 ans. Malheureusement, ma grand-mère est morte. Le grand garçon blond aux yeux verts, avec un pull bleu, c'est Louis. Il s'intéresse à la musique. Qui est cette petite fille à côté de lui ? C'est sa sœur, elle s'appelle Hélène, elle est très gentille. Lucas et moi, nous habitons dans la même rue, mais nous ne sommes pas dans la même classe. Nous nous rencontrons souvent devant l'école. Презентативи (с'ест, се sont). Питања интонацијом. Упитна морфема n'est-ce pas? Описни придеви. Презент повратних глагола. Наглашене личне заменице. Устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.) Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.

Комуникативна функција: Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања.

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства.

Препоручени садржаји: Yves est le garçon le plus grand dans ma classe. Il joue au basket. Elle est médecin. Il est boulanger. Elle est très nerveuse, mais elle voudrait être plus calme. Tu regardes quel animal ? Je regarde ce cheval blanc parce que j'adore les chevaux. Quel est ce livre sur ton bureau ? C'est le livre de français que Sarah m'a prêté. À mon avis, dans la revue qui est devant vous, il n'y a rien d'intéressant. Ce portable ne fait pas de photos et on ne peut pas recevoir des e-mails. Celui-là est meilleur, mais il est plus cher aussi. Pour se relaxer, ma mère fait l'exercice suivant: d'abord, elle se met debout, le dos au mur. Puis, elle lève les bras le plus haut possible. Elle tient cette position pendant 6 secondes. Elle respire normalement. Enfin, elle se repose 6 secondes. On parle français en France, mais aussi en Suisse, au Luxembourg et en Belgique. Le drapeau français est tricolore, le drapeau serbe aussi. Презент фреквентних глагола. Поређење придева (компаратив, суперлатив). Показни придеви. Негација (ne/ n'... pas, ne jamais, ne rien, ne personne). Предлози испред назива земаља. Односне заменице: que, qui, où Изостављање одређеног члана испред назива занимања. Средства за исказивање аргумената и логичких односа: d'abord, puis/ensuite, enfin; mais, pour + infinitif, car, parce que. Особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.). Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места.

Комуникативна функција: Изношење предлога, савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће

образложење; упуту предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности.

Препоручени садржаји: Je te propose de voir ce film, toi aussi. Si elle a mal à la dent, elle doit aller chez le dentiste. On peut aller chez moi si tu es libre après l'école. Ça me va ! / Pourquoi pas? / D'accord, et on va jouer aux jeux vidéo. Voulez-vous essayer ? Oui, pourquoi pas ? On ira voir le match si tu finis tes devoirs. J'aimerais bien y aller. Sois patiente. N'ayez pas peur. Et si on allait à la piscine ? C'est une bonne idée. Презент фреквентних глагола. Модални глаголи: pouvoir, devoir, vouloir. Будуће време. Кондиционал презента. Хипотетична реченица – вероватни потенцијал. Конструкција: (Et) si + imparfait Субјунктив/ императив глагола avoir и être у устаљеним изразима. Прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве. Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге. Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора.

Комуникативна функција: Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да:

Кључни садржаји: Excusez-moi, est-ce que je peux parler à Louise? Bien, merci et au revoir! Je peux m'asseoir à côté de vous? Je voudrais savoir si le centre est ouvert cet après-midi. Est-ce que vous avez l'adresse du Centre? Bonjour Madame, vous pouvez me dire à quelle heure ouvre le Centre cet après-midi? Je voudrais cette revue pour adolescents. Celle-là, son titre est Okapi. Regarde-moi! Ouvre-lui! Téléphonnez-leur! Je suis vraiment désolé, Monsieur. Je vous demande pardon. Ne t'inquiète pas! Je suis fier de toi. Toutes mes félicitations! Je vous remercie beaucoup, Madame! Кондиционал модалних глагола. Упитна реченица са конструкцијом est-ce que. Личне заменици у функцији директног и индиректног објекта. Показне заменице (celui, celle, ceux, celles). Императив. Узвичне реченице. Индиректни говор (упитна реченица). Правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања. Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности.

Комуникативна функција: Разумевање и давање упутстава

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; упуту уобичајене молбе и захтеве.

Кључни садржаји: Jeu de mémoire Règles du jeu : - Mélanger les cartes et bien les ordonner face contre table. - Tour à tour, chaque élève retourne deux cartes : s'il retourne une paire, il la garde et peut rejouer. Il faut que tu racontes ça à ton frère. Avez-vous compris ? Pour apprendre, il faut bien écouter. Tu devrais aller à la pharmacie. Tu dois faire les courses aujourd'hui. Tu peux écrire au courrier des lecteurs de ce magazine. Ils vont te répondre. Pourriez/Pouvez-vous me dire où est la gare ? Императив. Инфинитив. Конструкција il faut + субјунктив (глаголи 1. групе). Конструкција il faut + инфинитив. Модални глаголи. Упитна реченица. Индиректни говор (упитна реченица). Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом. Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава.

Комуникативна функција: Описивање радњи у садашњости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа.

Кључни садржаји: Tu vas à Nice ? Non, j'en viens. Tu vas souvent à la campagne ? J'y vais chaque été. On est ici depuis lundi. Le mercredi, je fais du tennis. Je sais danser et chanter. Je peux aussi jouer avec les enfants. Quand je veux organiser une fête, je choisis d'abord une date et je réserve un endroit. Ensuite, je fais une liste d'invités. Je prépare des invitations toute seule parce que j'adore dessiner. Enfin, je choisis la nourriture et la musique. Les filles mettent leurs nouvelles robes parce qu'elles se préparent pour la fête. Презент фреквентних глагола. Негација (ne/ n'... pas, ne jamais, ne rien, ne personne). Прилошке заменице (en, y). Предлози и предлошки изрази (à côté de, chez, depuis). Прилози. Прилози за место (ici, là). Средства за исказивање аргумената и логичких односа: d'abord, puis/ensuite, enfin; mais, parce que. Породични живот; живот у школи и у ширем окружењу - наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји. Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности.

Комуникативна функција: Описивање радњи у прошлости

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Кључни садржаји: Nous sommes arrivés il y a trois jours. Je n'ai jamais été chez eux. Hier c'était dimanche, je me suis réveillé à 10 heures. Elle a écouté le dernier disque de ce chanteur et elle a décidé d'aller à son concert. J'ai découvert Paris il y a deux ans. Il est né à Genève, mais il a grandi à Lyon parce que ses parents ont déménagé. J'écoutais de la musique quand soudain Pauline est entrée. Quand mes parents étaient petits, l'ordinateur n'existait pas. Il s'est trompé à cause de moi. Je suis désolé. Elle a réussi grâce à ses amis. Les frères Lumière ont inventé le cinéma. Napoléon Bonaparte était le premier empereur des Français. Il est né en Corse. Astérix et Obélix ont vécu dans un petit village gaulois et ils ont lutté contre les Romains. Перфекат (passé composé). Имперфекат. Негација (ne/ n'... pas, ne jamais, ne rien, ne personne). Предлози и предлошки изрази (il y a). Временска реченица: quand. Средства за исказивање аргумената и логичких односа: d'abord, puis/ensuite, enfin ; mais, grâce à, à cause de, parce que. Историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.

Комуникативна функција: Описивање будућих радњи, планова, намера, предвиђања

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на

њих; размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа.

Кључни садржаји: Quand est-ce qu'on part ? Il demande quand on part. Je pars dans deux jours. D'abord, je vais finir mes devoirs, puis j'irai au cinéma. Si mes parents me laissent partir, je viendrai avec toi! S'il fait beau demain, on va à la piscine. Si j'avais du temps libre, je sortirais ce soir. Qui va jouer les personnages? Qui va à ce spectacle? C'est Pierre qui va le faire. Cette année, je vais faire plus de sport et je vais aller à un atelier de peinture. Nous finirons notre projet dans dix jours. Je crois qu'il va neiger demain. Je suis sûr que tu réussiras. Презент фреквентних глагола. Futur simple. Futur proche. Негација (ne/ n'... pas, ne jamais, ne rien, ne personne). Предлози: dans + временска одредница Хипотетичне реченице – вероватни и могући потенцијал. Средства за исказивање аргумената и логичких односа: d'abord, puis/ensuite, enfin. Правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји. Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима.

Комуникативна функција: Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања
У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима.

Кључни садржаји: Bonne chance! Bon appétit! Tu as envie de quoi? J'ai envie d'aller au cinéma. Moi, je n'ai pas envie. J'aimerais être célèbre. Je voudrais voyager partout dans le monde. Je trouve ça intéressant. Je ne trouve pas ça intéressant. J'espère qu'il viendra. Ça me fait plaisir de te revoir! Tout va bien maintenant. Je n'aime pas le café. Tu as réussi, je suis très content! Elle n'est pas venue, c'est dommage! Презент фреквентних глагола. Кондиционал презента фреквентних глагола. Узвична реченица. Негација. Мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осећањима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.

Комуникативна функција: Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и бића у простору и правцу кретања; опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима.

Кључни садржаји: Où sont mes affaires? Elle demande où sont ses affaires. Vous ne pouvez pas traverser la rue ici. Au-dessous de mon appartement il y a un parc où je peux voir les enfants qui jouent. Pouvez-vous me montrer où est la gare, s'il vous plaît ? Ma ville est située à 75km au nord de Belgrade. Le Musée national se trouve dans le centre-ville, en face du Théâtre national. Elle habite à Subotica, dans le nord de la Serbie, à la frontière avec la Hongrie. En Serbie il y a cinq parcs nationaux: Djerdap, Kopaonik, Tara, Šar, Fruška Gora. Le tunnel du Mont-Blanc relie Chamonix en France et Courmayeur en Italie. Ils se promènent au bord de la mer. Индиректно питање. Релативне заменице (qui, que, où). Основни бројеви. Стране света. Прилози за место (ici, là). Предлози (à, de, en, près de, à côté de, en face de, au bord de...). Јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и

земаља говорног подручја циљног језика. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа.

Комуникативна функција: Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза
У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту.

Кључни садржаји: Maman me dit que je peux inviter tous mes copains à mon anniversaire. Tous mes amis vont au cinéma, mais pas moi. Mon papa ne me permet pas. Ne lui dis rien! Tu dois apprendre beaucoup cette semaine. C'est toi qui as jeté la bouteille dans l'herbe ? Non, ce n'est pas moi, je respecte la nature. Cherche une poubelle pour jeter ce papier ! N'ouvrez pas le livre pour le moment ! Ne pas ouvrir les fenêtres. Ne pas se pencher. Assez ! Ça suffit ! On ne mange pas avec ses mains. Il ne faut pas allumer le feu. Il ne faut pas jeter des ordures. Il est interdit de fumer ici. Презент фреквентних глагола. Модални глаголи. Императив. Инфинитив. Индиректни говор – изјавне реченице (уводни глагол у презенту). Конструкција *il faut/il ne faut pas* + инфинитив. Личне заменице у функцији индиректног објекта. Негација. Узвичне реченице. Понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола. Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза.

Комуникативна функција: Изражавање припадања и поседовања
У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; пита и каже шта неко има/ нема и чије је нешто.
Кључни садржаји: Cette moto? C'est celle de mon grand frère. C'est à moi. Ils sont à vous. J'ai fait ma valise. Tu as fait la tienne? Il est à toi, ce portable rouge, n'est-ce pas ? Non, pas du tout, il est à cette dame-là. J'ai laissé le mien à la maison. Презентативи (*c'est, ce sont*). Присвојни придеви и заменице. Наглашене личне заменице. Негација. Упитна морфема *n'est-ce pas?* Конструкција за исказивање припадности. Однос према својој и туђој имовини. Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/ нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих.

Комуникативна функција: Изражавање допадања и недопадања
У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење.
Кључни садржаји: C'est toi que j'aime. Je l'aime comme un frère. Les enfants aiment les jeux de société. Le frère de Mia aime jouer au Scrabble. Comme c'est joli! Comme sa robe est belle! Quel beau film! J'aime les pommes, mais je préfère les bananes. Je déteste la science fiction. J'adore faire du ski. Tu as aimé le film? Non, il ne me plaît pas. Конструкција за наглашавање (*c'est... que*). Упитна реченица. Узвична реченица. Негација. Уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт. Слушање и читање једноставнијих

текстова који се односе на изражавање допадања/ недопадања. Усмено и писано изражавање допадања/ недопадања.

Комуникативна функција: Изражавање мишљења

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; изражава мишљење, слагање/ неслагање и даје кратко образложење.

Кључни садржаји: Je suis d'accord avec lui. Je pense que non. Je crois que tu n'as pas raison. Qu'est-ce que vous pensez ? Je ne suis pas sûr, mais je pense qu'il faut attendre encore un peu. Qu'est-ce que tu en penses ? Je crois que Marc n'est pas coupable Ce n'est pas juste ! Ce n'est pas bien ! À ton avis, quelle équipe a mieux joué ? Selon/Pour moi, c'est l'équipe de mon école. À mon avis, il n'est pas possible de terminer tout en cinq minutes. Je propose une autre solution. Презент фреквентних глагола. Изрази: selon..., pour..., à mon avis Наглашене личне заменице. Упитна реченица. Објекатска реченица – глаголи мишљења (индикатив). Негација. Поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима. Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

Комуникативна функција: Изражавање количине, бројева и цена

У оквиру ове комуникативне функције ученик ће моћи да: разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; пита/каже/израчуна колико нешто кошта.

Кључни садржаји: Novi Sad est une grande ville? C'est la plus grande ville de la Voïvodine avec presque 300.000 habitants. La France compte près de 67 millions d'habitants. Combien de crayons avez-vous acheté? J'ai acheté deux crayons. Tu as mangé tous les gâteaux? Oui, je les ai mangés. Ça coûte combien? Ces baskets coûtent combien? Ils coûtent 40 euros. Merci! Au revoir! Je voudrais un kilo de pommes et un litre de lait. Voilà! Ça fait combien? 11,30 € trente. 11 euros 30 centimes? C'est cher! Cette tour fait plus de 500 mètres de haut. Nous habitons au cinquième étage. Cette année je suis en 8e. J'ai autant d'amis que toi. Il a plus de temps libre que moi. Основни бројеви преко 1000. Редни бројеви. Партитивни члан. Партитивно de. Компарација. Личне заменице у функцији директног објекта. Упитна реченица. Презентативи (voilà, c'est). Друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица. Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ДСТ 1.1.1. ДСТ 1.1.2. ДСТ 1.1.3. ДСТ 1.1.4. ДСТ 1.1.5. ДСТ 1.1.6. ДСТ 1.1.7. ДСТ 1.1.8. ДСТ 1.1.9. ДСТ 1.1.10. ДСТ 1.1.11. ДСТ 1.1.12. ДСТ 1.1.13. ДСТ 1.1.14. ДСТ 1.1.15. ДСТ 1.1.16. ДСТ 1.1.17. ДСТ 1.1.18. ДСТ 1.1.19. ДСТ 1.1.20. ДСТ 1.1.21. ДСТ 1.1.22. ДСТ 1.1.23. ДСТ 1.1.24. ДСТ 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 ДСТ 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3, 1.3.4, 1.3.5

Средњи ниво: ДСТ 2.1.1. ДСТ 2.1.2. ДСТ 2.1.3. ДСТ 2.1.4. ДСТ 2.1.5. ДСТ 2.1.6. ДСТ 2.1.7. ДСТ 2.1.8. ДСТ 2.1.9. ДСТ 2.1.10. ДСТ 2.1.11. ДСТ 2.1.12. ДСТ 2.1.13. ДСТ 2.1.14. ДСТ 2.1.15. ДСТ 2.1.16. ДСТ 2.1.17. ДСТ 2.1.18. ДСТ 2.1.19. ДСТ 2.1.20. ДСТ 2.1.21. ДСТ

2.1.22. ДСТ 2.1.23. ДСТ 2.1.24. ДСТ 2.1.25. ДСТ 2.1.26. ДСТ 2.1.27. ДСТ 2.1.28. ДСТ 2.1.29. ДСТ 2.1.30. ДСТ 2.1.31. ДСТ 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4 ДСТ 2.3.1. ДСТ 2.3.2. ДСТ 2.3.3. ДСТ 2.3.4. ДСТ 2.3.5. ДСТ 2.3.6. ДСТ 2.3.7. ДСТ 2.3.8.

Напредни ниво: ДСТ 3.1.1. ДСТ 3.1.2. ДСТ 3.1.3. ДСТ 3.1.4. ДСТ 3.1.5. ДСТ 3.1.6. ДСТ 3.1.7. ДСТ 3.1.8. ДСТ 3.1.9. ДСТ 3.1.10. ДСТ 3.1.11. ДСТ 3.1.12. ДСТ 3.1.13. ДСТ 3.1.14. ДСТ 3.1.15. ДСТ 3.1.16. ДСТ 3.1.17. ДСТ 3.1.18. ДСТ 3.1.19. ДСТ 3.1.20. ДСТ 3.1.21. ДСТ 3.1.22. ДСТ 3.1.23. ДСТ 3.1.24. ДСТ 3.1.25. ДСТ 3.1.26. ДСТ 3.1.27. ДСТ 3.2.1. ДСТ 3.2.2. ДСТ 3.2.3. ДСТ 3.2.4. ДСТ 3.3.1. ДСТ 3.3.2. ДСТ 3.3.3. ДСТ 3.3.4. ДСТ 3.3.5. ДСТ 3.3.6. ДСТ 3.3.7. ДСТ 3.3.8. ДСТ 3.3.9.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе француског језика индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави француског језика у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- посебно припремљен материјал који појашњава како се раде одређена вежбања, како се учи нека лексика, како се одређене речи изговарају.
- решавање задатака заједно са наставником или другим учеником.
- понављање речи, ритмичких група или одговора на питања у вези са текстом за другим учеником или наставником.
- посебно припремљен материјал који ученик треба да препише словима латинице, обоји, доцрта, допише и слично.
- промоција ученика у наставничког асистента, да помаже у организацији часа, припреми и дељењу материјала, пуштању видеа, брисању табле, премештању клупа, да буде водитељ игровне активности и слично.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- додатни, сложенији текстови, материјал, вежбања, видео записи из исте теме која се обрађује са свим ученицима.
- добијају додатне задатке које треба да представе осталим ученицима, да им појасне неку лексику, неки граматички садржај, да буду организатори и контролори групног рада.

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: има доста ученика којима нико не може да помогне код куће око израде домаћих задатака, нити око учења. Увек им се излази у сусрет и на часовима допунске се појашњава како да се осамостале у учењу, а и на редовним часовима им се стално истиче значај редовног рада и добро осмишљеног слободног времена.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања допунске наставе:

Циљ допунске наставе је да помогне у савлађивању градива ученицима који у редовној настави не постижу основне исходе.

Разреди у којима се реализује допунска настава: од петог до осмог.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од петог до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе. Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да су најтежи ученицима:

- пети разред: Презент глагола être, бројеви, боје, алфавет, описни придеви, мушки и женски род именица и придева, једнина и множина, опис себе и другог. Презент avoir, бројеви, дани у недељи, месеци у години, датуми, изражавање шта воли/не воли, школски прибор. Предмети у школи, настава у школи, израз il у a/ il n' у a pas de; гледање у сат, присвојни придеви, упитна реч quel. Презент, негација, описивање особа, породица, делови тела, присвојни придеви, спортске и друге активности. Кућни љубимци. Презент, негација, град, зграде у граду, предлози за место, занимања, превозна средства. Предлози за место и оријентација у простору, императив, презент, годишња доба, метео изрази, животиње, пејзажи.

- шести разред: Презент глагола être и avoir и прве групе, бројеви, боје, алфавет, описни придеви, мушки и женски род именица и придева, једнина и множина, опис себе и другог, дани у недељи, месеци у години, датуми, изражавање шта воли/не воли, школски прибор, предлози за место. Презент правилних глагола прве групе и неправилних глагола, негација, демонстративи, лексика о гардероби, опис шта је неко обукао и који је стил облачења у питању. Презент повратних глагола, дневне активности, делови дана, просторије у кући, гардероба, императив, негација, предлози за место. Неправилни глаголи у презенту, питања/одговори, посесиви, лексика о спорту и слободним активностима. Будуће време, изражавање количине, партитивни члан, питања/одговори, лексика о храни, рецепти, куповина у продавници. Прошло време (сложени перфекат), негација, партитивни члан, лексика о храни, животињама, фарми. Прошло време (сложени перфекат), негација, превозна средства, град, предлози за место и оријентација у простору.

- седми разред: Презент, негација, повратни глаголи, предлози, израз avoir mal à + део тела, гардероба, материјали, релативна заменица qui, лексика о спортовима и другим хобијима, активностима. Блиско прошло време, блиско будуће време, тренутни презент, заменице за директни и индиректни објекат, негација, лексика о музици, инструментима, дозволама, забранама, телевизијском програму. Футур, негација, занимања, род именица, питање зашто (pourquoi) и одговори са parce que/à cause de, pour, компаратив и суперлатив придева и именица. Прошло време (сложени перфекат), хронолошко ређање догађаја, препричавање, артикулатори времена, различите животне доби. Прошло време (сложени перфекат), релативне заменице qui и que, исказивање мишљења, дозволе и забране, учесталост радње, негација, неодређене заменице, различита волонтерска удружења и како се учланити. Предлози за место и оријентација у простору, императив, презент, релативне заменице, природа, метео изрази, животиње, пејзажи.

- осми разред: Активности, путовања, географија, забране; Пријатељи, школа, интернет, изласци; Здравље, породица, активности, физички изглед; Нове технологије, школа, планови за будућност; Медији, штампа, биографије, историја, уметност; Географија, туризам, путовања; Говор тинејџера, музика, поезија, пубертет. Сложени перфекат, имперфекат, кондиционал презента, заменице за директни и индиректни објекат, напоредне реченице, условне реченице, препричавање.

Како се реализују часови допунске наставе: Сваке седмице се одржава по један редован час допунске наставе и наставник на редовној настави одређује који су то ученици који би требало да похађају допунску наставу. Дешава се да се у току седмице, када за то има простора и времена одржи и више часова допунске наставе када се за то укаже потреба (уочи писаних провера, класификационих периода или када је већи број ученика дуже изостајао са наставе). Појашњава се оно што им није јасно, објашњава се како се неки садржај лакше учи, учачају се најчешће грешке, а неретко ученици долазе на допунску наставу да би поправили оцену. На гугл учионици се такође постављају садржаји за које наставник сматра да су ученици слабије или недовољно увежбали на часу, а има и ученика који се јављају наставнику путем вајбер групе када им није нешто најјасније, па траже додатне линкове за вежбање. У ванредним околностима се допунска настава одржава и преко видео позива, опет у складу са могућностима ученика.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: Број часова који ће бити посвећен одређеним наставним садржајима одређује наставник током године на основу праћења напредовања ученика и евиденцију о томе води у својој педагошкој свесци.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе су:

- Циљ додатне наставе је да омогући обдареним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине као и да их припреми за такмичење које се организује само у осмом разреду.

Разреди у којима се реализује додатна настава: у осмом разреду увек, а од петог до седмог на основу заинтересованости ученика.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од петог до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји додатне наставе по разредима:

- пети разред: Представљање себе и других, лексика о школском прибору, школи, породици, деловима тела, допадању/недопадању, граду, превозним средствима, храни, француским знаменитостима и занимљивостима.

- шести разред: Лексика о градероби, намештају, храни, активностима, слободном времену, биљном и животињском свету, описи, планови, састави о себи или о другоме, осећања, допадање/недопадање. Географија Француске и њено кулинарство, мода, стил живота.

- седми разред: Лексика о хобијима, медијима, спорту, исхрани, животу младих, професијама, оријентација у простору, прославама, честитању, дозволама, забранама, упутствима, грађанском активизму, волонтерским удружењима. Препричавање догађаја у прошлом времену. Етапе у животу славних људи. Историјске личности.

- осми разред: Сви лексички и граматички садржаји од петог разреда који су рађени на редовној настави плус садржаји који се раде само за такмичење (индиректни говор, неки неправилни глаголи, изузеци именица, придева, глагола, субјунктив, трећи тип условних реченица, слагање времена, детаљнија лексика о свим темама), а предвиђени су и часови на којима се раде тестови са такмичења из претходних школских година као и појашњавање како се раде такви тестови.

Како се реализују часови додатне наставе: Часови додатне наставе се одржавају редовно једном седмично, најчешће у кабинету наставника. Пошто се ради о ученицима који су додатно мотивисани за рад, они и самостално раде материјале који им се проследи преко гугл учионице или путем линкова. Када је то могуће, користе се и видео позиви (зум, гугл мит, вајбер).

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: Од петог до седмог разреда се ученицима нуди додатна настава из француског језика уколико наставник у оквиру своје структуре радне недеље има простора за извођење тог вида наставе. На основу самих интересовања ученика, осмишљава се план који прати рад на редовној настави. У осмом разреду се рад на додатној настави базира на подсећању на сву пређену лексику и граматiku од петог разреда и додатно се провежбавају и обрађују садржаји који су из неког разлога пропуштени, недовољно обрађени или нису ни предвиђени редовним радом. Такође је битно и интересовање самих ученика као и њихово претходно знање па се и то узима у обзир. Наставник редовно прати сва постигнућа ученика и бележи их у својој педагошкој документацији.

Најчешћи проблеми који се јављају у реализацији допунске наставе је што су ученици који треба да редовно похађају допунску наставу најчешће они који имају слабија постигнућа из многих предмета па ни не могу редовно да долазе на допунске часове француског језика, а има и оних који просто не долазе јер не желе. Увек се о томе обавештавају одељењске старешине и родитељи, некада то даје резултата, а веома често не. На додатну наставу пак ученици који су одабрали да је похађају долазе редовно и заиста се труде и раде и не мањка им мотивације, али то није велики број ученика јер није препоручљиво да исти ученик похађа више различитих додатних настава у току седмице.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу француског језика у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Француског језика, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Биологија (5. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Биологије у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњ и	72	72	72	68
Недељни	2	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

Програм наставе и учења Биологије је део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на остваривање исхода. Подељен је у пет области/тема: Јединство грађе и функције као основа живота, Живот у екосистему, Наслеђивање и еволуција, Порекло и разноврсност живог света и Човек и здравље. Исходи за шесту област/тему Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима. Све области/теме се изучавају од петог до осмог разреда, с тим да ученици у петом разреду усвајају мању количину информација до којих долазе самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходном разреду уз постепено појачавање захтева. На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради.

У петом разреду ученици се упознају са новим предметом и науком Биологијом, која проучава жива бића и њихово окружење. Истиче се њен значај као природне науке, њену повезаност са другим предметима: географијом, математиком, физичким и здравственим васпитањем, физиком, хемијом. Такође се истиче и примена биологије у другим областима као што су медицина, фармација, ветерина, шумарство, пољопривреда и слично. У овом узрасту веома је битно да се ученици прилагоде на предметну наставу, упознају нове другаре у одељењима и за ученике који долазе из подручних одељења на нову школу односно школску зграду.

Приликом обраде новог градива, обнављају се садржаји са претходних часова како би ученици могли да повежу знања која ће стећи са оним што већ знају. Обнављање се обавља усменом провером, читањем домаћих задатака, коришћењем вежбања из електронских уџбеника и очигледних наставних средстава. Обрада нових садржаја подразумева предавање наставника током кога ученици слушају, пишу најбитније појмове и дефиниције, посматрају оно што наставник показује на зидним сликама,

паноима, е-уџбенику, цртају и обележавају слике и слично. Наравно, ученици нису пасивни посматрачи већ их наставник укључује у активан рад кроз питања за размишљање и повезивање градива и развој критичког мишљења што има за циљ да ученици уче на часу, трајније памте и буду мотивисанији за рад.

Уколико су у питању лакши наставни садржаји или наставник процени да ученик има довољно знања, вештина и способности да може да припреми предавање уз његову помоћ, настава се реализује и на тај начин. Веома је битно да ученици разумеју градиво односно разумеју прочитани текст из уџбеника. У петом разреду ученици се упућују како да користе уџбеник користећи кратак водич у самом уџбенику. Касније од шестог до осмог разреда, наставник их само подсећа. Велики број огледа, кратких прича, активности, задатака за анализу и утврђивање наученог и пројеката имају за циљ да учине градиво и биологију као науку занимљивијим. Пошто су ученици различитих интелектуалних способности и не раде сви истим темпом понекад је потребна диференцирана настава како би ученици савладали предвиђене садржаје.

Увежбавање градива подразумева да ученици решавају задатке у уџбенику (штампаном или дигиталном) и фотокопираним материјалима, анализирају и тумаче различите табеле и графиконе.

Осим фронталног рада, често се користи рад у пару, рад у групи и индивидуални рад. Приступ се бира у складу са циљем који се жели постићи. Рад у пару најчешће се примењује при анализи неког текста или конкретних задатака, док се групни облик рада примењује када се жели развити способност ученика за сарадњу са другима или када се рад организује тако да јачи ученици помажу слабијима, као и када се ученици обучавају за процену постигнућа других и упоређивање сопствених постигнућа са њиховим (вршњачко оцењивање). Индивидуални рад се користи када се ученицима даје прилика да градиво прораде сопственим темпом, када је потребно да развијају самосталност у раду, када се жели проценити појединачно напредовање сваког ученика и када се ученици обучавају да сами процењују своје напредовање према унапред познатим критеријумима (самооцењивање).

Коришћење ИКТ методе је присутно коришћењем дигиталних и електронских уџбеника, а такође и у радовима ученика. Природна наставна средства у биологији (живи или препарирани организми, љуштуре, скелет, хербарске збирке, збирке семена) су незаобилазан део наставе, као и лупе, микроскопи, микроскопски препарати, модели органа човека и наставна средства која направе ученици за потребе одређених часова. Уз помоћ ових средстава и извођењем наставе у природном окружењу стиче се права слика о грађи, процесима и појавама у живим бићима и природи.

Рад у ванредним околностима

Када није могуће реализовати непосредну наставу у учионици, материјали за рад (текстуални документи, упитници, домаћи задаци и други аудио-визуелни садржаји) постављају се у Гугл учионицу биологије или се ученици упућују да вежбају градиво путем е-учионице. Настава на даљину се такође изводи са ученицима путем Вајбер група. За поједине ученике, који немају могућност да прате онлајн наставу, израђују се штампани материјали које њихови родитељи преузимају у договорено време у школи. Такође, са појединим ученицима се комуницира и непосредним телефонским разговором.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У петом разреду ученици се упућују како да користе уџбеник користећи кратак водич у самом уџбенику (подсети се, биофокус, знања и вештине, основни текст, шта мислиш, примери, биолаб, биомат, практичне и научне вештине, задаци, биологија онлајн, порекло речи, појмовник, провери своје знање, кључне речи, резиме лекције). Веома је битно да ученици разумеју градиво односно разумеју прочитани текст из уџбеника. Зато се као једна од метода често користи рад на тексту (издвајање битних појмова и њихових објашњења, цртање и обележавање слика). На пример: ћелија, дефиниција и делови, слика са обележеним деловима. Такође наставник објашњава ученицима које су информације важне, на шта треба обратити пажњу, како повезивати досадашња стечена знања са новим знањима и како анализирати одређене графичке, табеларне и шематске садржаје. Једна од техника је и израда мапе ума или прављење шеме лекције уз објашњење наставника како то урадити. Упутити ученике да свакодневно праве план учења како се градиво не би нагомилало и да уче у више временских интервала. Објаснити ученицима да могу да користе одређене стилове учења који им највише одговарају. Визуелни тип учења (морају видети да би запамтили, цртежи, слике, презентације). Аудитивни тип (морају чути да би запамтили, рад у групу или пару, дискутовање, објашњавање, преслишавање градива наглас). Кинестетички (приликом учења морају бити у покрету, воле практичан рад, израду наставних средстава и слично).

У шестом, седмом и осмом разреду како ученици надограђују своја знања биће им лакше да савладају обимније и теже градиво.

Ученици уче и да користе различите изворе информација. Упознају се са литературом из биологије која им је доступна у школској библиотеци, интернету и начином на који се она користи, као и начинима на које могу проверити квалитет информација на интернет сајтовима и Јутјуб каналима на којима могу пронаћи корисне садржаје. Применом ИКТ-а и различитих дигиталних материјала ученицима се пружа могућност да прошире своје знање и развију способност критичког мишљења. Анализом различитих текстуалних и аудио-визуелних садржаја ученици се оспособљавају за самосталну израду есеја, презентација и других радова.

В) Мотивисање ученика

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим сталним смењивањем. Континуирано се прати напредак ученика у раду и редовно се похваљује њихово залагање. Нпр. јавно се похваљују ученици који редовно уче и раде домаће задатке, као и ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период. Оригинални радови ученика (панои, презентације...) излажу се по зидовима учионица и холу школе. Ученици који су остварили запажене резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно. Поред савладаности одређеног градива из биологије, оцењује се и залагање/ангажовање ученика у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао. Примењује

се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Имајући у виду да је школа добро технички опремљена и да ученици појединих разреда имају таблете и мобилне телефоне, могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави.

Презентовање биологије на други начин једнако је забавно и подиже мотивацију код ученика. То се постиже тако што се градиво биологије повезује са другим предметима, заправо преплиће се са знањима других наука из одређених области. То код ученика развија критичко мишљење и проширује знање. Овакав начин презентовања могу у исто време на једном часу вршити више наставника различитих предмета (угледни часови). Такође, извођењем различитих огледа на часовима биологије значајно се подиже мотивација код ђака и стичу се трајна знања која се могу применити у свакодневном животу. То се нарочито односи на организацију и извођење стручних екскурзија од стране школе у сарадњи са другим установама (нпр. посета Природњачком музеју, Ботаничкој башти Јевремовац, Јавном акваријуму и тропикаријуму Београд, огледном добру Радмиловац).

Г) Повезивање наставе биологије са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација, односно повезивање садржаја биологије са садржајима других предмета: повезивање знања које ученици стичу на часовима биологије са знањима из других предмета омогућава ученицима да исте појмове, појаве и процесе сагледају из различитих углова, продубе своје знање и постану свеснији повезаности свега што уче у школи. Поред међупредметне повезаности, треба имати у виду и повезаност садржаја у оквиру самог предмета биологије, те је због тога важно да ученици савлађују градиво у континуитету, односно корак по корак. Поред сталног упућивања од стране наставника на садржаје које ученици већ знају из других предмета, могуће је организовати и заједничке часове на којима у исто време о истој теми говоре наставници различитих предмета или у оквиру тематских дана када се о одређеној теми дискутује на часовима различитих предмета.

Пети разред: у оквиру тема Порекло и разноврсност живота и Јединство грађе и функције као основа живота неопходно је повезати биолошка знања са знањима која се усвајају из предмета Природа и друштво (жива и нежива природа, особине живих бића, живот у воденој и копненој средини). У оквиру теме Живот у екосистему наставни садржаји из биологије се повезују са географијом (разноврсност живих бића, утицај људи на жива бића и животну средину, заштита живих бића и животне средине, значај биљних и животињских врста). Тема Човек и здравље садржи наставне садржаје повезане са предметом физичко и здравствено васпитање (правилна исхрана, физичка активност и здравље). Кроз већину наставних садржаја провлачи се и корелација са математиком (рачунски задаци, анализа графика и дијаграма) и српским језиком (читање и рад на тексту, правилно изражавање).

Шести разред: у оквиру теме Јединство грађе и функције као основа живота биолошка сазнања се повезују са математиком (анализа графика и дијаграма и рачунски задаци) и физиком (сочиво, увеличавајући инструменти, притисак). Тема Живот у екосистему садржи наставне садржаје повезане са географијом (основни еколошки појмови, од

популације до биосфере, еколошки фактори, утицај човека на природу), као и тема Порекло и разноврсност живог света (постанак живота на Земљи). У теми Човек и здравље неки садржаји биологије су повезани са историјом (пандемија куге).

Седми разред: у теми Наслеђивање и еволуција повезују се садржаји хемије (нуклеинске киселине, ДНК) и математике (проценти и рачунски задаци). У теми Јединство грађе и функције као основа живота биолошка сазнања се повезују са математиком (симетрија тела, анализа графикана и дијаграма, рачунски задаци), физиком (дифузија, осмоза, сила земљине теже, притисак, крвни притисак) и хемијом (угљен-диоксид, кисеоник, састав крви и мокраће) и физичким и здравственим васпитањем (покретљивост – мишићни систем). Разноврсност живог света, еволуција, фосили, биоми, еколошки фактори, заштита природе и биодиверзитет су наставни садржаји који се повезују са географијом. Храна, поремећаји у исхрани и здрави стилови живота су наставни садржаји повезани са физичким и здравственим васпитањем.

Осми разред: у оквиру теме Јединство грађе и функције као основа живота усвајају се знања о метаболизму ћелије, саставу ћелије, улози ензима и значају матичних ћелија, функционисању нервног, ендокриног и чулног система, фотосинтези, ћелијском дисању те се успоставља корелација између биологије и хемије. Терморегулација, транспирација и биљна богатства повезују биологију са хемијом и физиком. Одговорност за сопствено здравље је наставни садржај у корелацији са физичким и здравственим васпитањем. Историја и географија су повезани са биологијом кроз наставни садржај Календар живота, настанак Земље и еволуција живих бића и човека. У теми Живот у екосистему повезују се наставни садржаји биологије са географијом и хемијом (природни екосистеми Србије, кружење супстанце, одрживи развој, ретке, угрожене и инвазивне врсте, последице глобалних климатских промена). Кроз све теме провлачи се математика и српски језик у корелацији са биологијом.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир искуства ученика, која су ученици стекли у средини у којој живе. Због тога када се обрађују садржаји увек се узимају у обзир примери из живота, односно средине у којој ученик живи (биљни и животињски свет, квалитет вода и ваздуха, основни извори загађења, развијеност еколошке свети у локалној средини, заштићена природна добра). Да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструје нови садржај буду блиски њиховом искуству и интересовањима (међу ученицима сигурно има будућих лекара, ветеринара, фармацеута, пољопривредних инжењера, еколога, а можда и биолога).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење и вредновање напредовања ученика сваке школске године започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази у односу на шта ће се процењивати његов рад. Сваки наставни час и свака активност ученика прилика су за процену напредовања и давање повратне информације, као и за упућивање на даље активности. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, а наставник треба да подржи промишљање ученика о томе шта зна, уме и може, и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању вреднују се

различите активности: кратки тестови, израда домаћих задатака, ангажованост на часу, индивидуални ученички радови (есеји, презентације, панои...), као и вредновање активности у тимском и групном раду. Приликом сваког вредновања постигнућа ученицима се дају повратне информације које им помажу да разумеју грешке и побољшају своје резултате и учење. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Са детаљним критеријумима и временском динамиком оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови).

С обзиром да се биологија, као наставни предмет, полаже на завршном испиту, ученици се током школовања навикавају на типове задатака какви се срећу на тестовима на завршном испиту (по типу заокруживања тачног одговора, вишеструког избора, уређивања низа, повезивања у табели, допуњавања слика и друго).

Б) Наставне теме у сваком разреду и садржаји и исходи по темам

Као што је написано у одељку Начин реализовања наставе, Програм наставе и учења Биологије је део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на остваривање исхода. Подељен је у пет области/тема: Јединство грађе и функције као основа живота, Живот у екосистему, Наслеђивање и еволуција, Порекло и разноврсност живог света и Човек и здравље. Исходи за шесту област/тему Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима. Све области/теме се изучавају од петог до осмог разреда, с тим да ученици у петом разреду усвајају мању количину информација до којих долазе самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходном разреду уз постепено појачавање захтева.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и знања и знања и вештине које ученици до краја сваког разреда треба да достигну на сваком од три нивоа образовних постигнућа.

Пети разред

Тема: Порекло и разноврсност живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада, групише жива бића према њиховим заједничким особинама, одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића

Кључни садржаји: истраживање, особине живих бића, разноврсност живих бића

Тема: Јединство грађе и функције као основа живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење, једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље.

Кључни садржаји: прилагођеност на услове животне средине.

Тема: Наслеђивање и еволуција

На крају ове теме ученик ће моћи да: прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке, разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине на моделима из свакодневног живота, поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате, користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата.

Кључни садржаји: варијабилност у оквиру врсте, наследне особине.

Тема: Живот у екосистему

На крају ове теме ученик ће моћи да: доводи у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи, прави разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу, предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин, илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава.

Кључни садржаји: брига о живим бићима и животној средини.

Тема: Човек и здравље

На крају ове теме ученик ће моћи да: идентификује елементе здравог начина живота те, у односу на њих, уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.

Кључни садржаји: правилна исхрана, значај воде, штетност дуванског дима, промене у пубертету.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда.

Основни ниво: БИ.1.1.1. БИ.1.1.3. БИ.1.2.1. БИ.1.2.2. БИ.1.2.3. БИ.1.3.1. БИ.1.3.2. БИ.1.3.3. БИ.1.4.2. БИ.1.4.3. БИ.1.4.4. БИ.1.5.1. БИ.1.5.3. БИ.1.6.1. БИ.1.6.2. БИ.1.6.3.

Средњи ниво: БИ.2.1.2. БИ.2.1.3. БИ.2.2.3. БИ.2.2.4. БИ.2.3.3. БИ.2.4.4. БИ.2.5.3. БИ.2.5.4. БИ.2.6.1. БИ.2.6.2. БИ.2.6.3.

Напредни ниво: БИ.3.1.1. БИ.3.4.2. БИ.3.5.5. БИ. 3.6.1. БИ.3.6.2.

Шести разред

Тема: Јединство грађе и функције као основа живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелије и нивоу организма, повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма, одреди положај органа човека и њихову улогу, цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама, користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата, хумано поступа према организмима које истражује.

Кључни садржаји: научни метод, грађа живих бића, животне функције.

Тема: Живот у екосистему

На крају ове теме ученик ће моћи да: направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, размотри односе међу члановима једне популације, односе између различитих популација, као и односе између различитих популација на конкретним примерима, илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином, повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по њу и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине.

Кључни садржаји: популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша.

Тема: Наслеђивање и еволуција

На крају ове теме ученик ће моћи да: истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода, идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији, повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом.

Кључни садржаји: наследни материјал, селекција.

Тема: Порекло и разноврсност живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи, одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама.

Кључни садржаји: селекција, дрво живота.

Тема: Човек и здравље

На крају ове теме ученик ће моћи да: прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њиховог истраживања, одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција, доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних

супстанци, збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна.

Кључни садржаји: хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда.

Основни ниво: БИ.1.1.1. БИ.1.1.3. БИ.1.1.4. БИ.1.2.1. БИ.1.2.2. БИ.1.2.3. БИ.1.2.4. БИ.1.3.1. БИ.1.3.2. БИ.1.3.5. БИ.1.4.1. БИ.1.4.2. БИ.1.4.3. БИ.1.4.4. БИ.1.5.1. БИ.1.5.4. БИ.1.6.1. БИ.1.6.3.

Средњи ниво: БИ.2.1.1. БИ.2.1.2. БИ.2.1.4. БИ.2.2.1. БИ.2.2.3. БИ.2.3.2. БИ.2.3.3. БИ.2.3.4. БИ.2.4.4. БИ.2.4.1. БИ.2.5.4. БИ.2.6.1. БИ.2.6.3.

Напредни ниво: БИ.3.1.2. БИ.3.1.3. БИ.3.3.1. БИ.3.3.3. БИ.3.4.2. БИ.3.4.4. БИ.3.4.5. БИ.3.5.5. БИ.3.6.1. БИ.3.6.2.

Седми разред

Тема: Наслеђивање и еволуција

На крају ове теме ученик ће моћи да: прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења, упореди бесполно и полно размножавање, идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији, одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији, шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу.

Кључни садржаји: правила наслеђивања особина.

Тема: Јединство грађе и функције као основа живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи, упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе, користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива.

Кључни садржаји: принципи грађе и функције.

Тема: Порекло и разноврсност живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева, повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила.

Кључни садржаји: систематика, докази еволуције.

Тема: Живот у екосистему

На крају ове теме ученик ће моћи да: идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима, илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције, упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности

на различитим стаништима, повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају, анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције, идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране, предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима.

Кључни садржаји: структура популације, адаптације, мреже исхране.

Тема: Човек и здравље

На крају ове теме ученик ће моћи да: анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране, идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимична), планира време за рад, одмор и рекреацију, доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци, аргументује предности вакцинације, примени поступке збрињавања лакших облика крварења, расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости.

Кључни садржаји: вируси, уравнотежена исхрана, прва помоћ, адолесценција, животне области, заштита биодиверзитета.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда.

Основни ниво: БИ.1.1.1.; БИ.1.1.2.; БИ.1.1.3.; БИ.1.1.4.; БИ.1.2.1.; БИ.1.2.2.; БИ.1.2.3.; БИ.1.2.4.; БИ.1.3.1.; БИ.1.3.2.; БИ.1.4.1.; БИ.1.5.2.; БИ.1.5.3.; БИ.1.5.4.; БИ.1.6.1.; БИ.1.6.2.; БИ.1.6.3.;

Средњи ниво: БИ.2.1.2.; БИ.2.1.3.; БИ.2.2.2.; БИ.2.2.3.; БИ.2.2.4.; БИ.2.3.1.; БИ.2.3.2.; БИ.2.4.1.; БИ.2.5.3.; БИ.2.5.4.; БИ.2.6.3.

Напредни ниво: БИ.3.1.1.; БИ.3.2.2.; БИ.3.3.1.; БИ.3.3.4.; Б.3.4.3.; БИ.3.5.4.; БИ.3.5.5.; БИ.3.6.1.; БИ.3.6.3.

Осми разред

Тема: Јединство грађе и функције као основа живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије, повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција, идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе и илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини.

Кључни садржаји: ћелијски метаболизам, хомеостаза.

Тема: Човек и здравље

На крају ове теме ученик ће моћи да: одговорно се односи према свом здрављу, изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота, повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона, идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота.

Кључни садржаји: здрави стилови живота, адолесценција

Тема: Порекло и разноврсност живота

На крају ове теме ученик ће моћи да: доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети, истражи давно нестале екосистеме.

Кључни садржаји: „календар живота“, теорија еволуције.

Тема: Наслеђивање и еволуција

На крају ове теме ученик ће моћи да: повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена, повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције.

Кључни садржаји: животни циклуси, ДНК, РНК, синтеза протеина, Дарвинова теорија еволуције, преци човека.

Тема: Живот у екосистему

На крају ове теме ученик ће моћи да: установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране, критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи, повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије, истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања, истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју

Кључни садржаји: циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: БИ.1.1.1; БИ.1.1.3; БИ.1.1.4; БИ.1.2.1; БИ.1.2.2; БИ.1.2.3; БИ.1.2.4; БИ.1.3.3; БИ.1.3.4; БИ.1.4.1; БИ.1.4.3; БИ.1.4.4; БИ.1.5.1; БИ.1.5.2; БИ.1.5.3; БИ.1.6.3;

Средњи ниво: БИ.2.1.1; БИ.2.1.2; БИ.2.1.4; БИ.2.2.1; БИ.2.2.2; БИ.2.2.3; БИ.2.2.4; БИ.2.3.1; БИ.2.3.2; БИ.2.3.3; БИ.2.3.4; БИ.2.4.1; БИ.2.4.3; БИ.2.4.4; БИ.2.5.1; БИ.2.5.2; БИ.2.5.3; БИ.2.5.4; БИ.2.6.3;

Напредни ниво: БИ.3.1.1; БИ.3.1.2; БИ.3.1.3.; БИ.3.3.3.; БИ.3.4.1; БИ.3.4.3; БИ.3.4.4; БИ.3.4.5.; БИ.3.5.1; БИ.3.5.3; БИ.3.5.4; БИ.3.5.5.; БИ.3.6.1; БИ.3.6.2; БИ.3.6.3.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

Током наставног процеса ученици различитом брзином усвајају знања и савлађују програмски одређене кључне појмове и садржаје. У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе.

Прилагођавања за ученике који имају потешкоћа у савладавању градива:

- приликом савладавања новог градива, ученици усвајају најосновније и лакше делове градива и раде домаће задатке на основном нивоу постигнућа при чему наставници припремају посебне материјале у складу с њиховим могућностима
- у Гугл учионици овим се ученицима постављају посебни, прилагођени текстуални и видео материјали како би кући могли на њима да раде више пута, све док не савладају градиво.
- за неке ученике одређује се ученик, који ће у својству ментора, пратити напредовање и пружати помоћ у раду ученику коме је потребна додатна подршка.
- ИОП1: за ове ученике се посебно прилагођава настава. Израђују се индивидуални образовни планови, и усклађују се методе рада и наставна средства са њиховим могућностима. Нпр. ученицима којима је проблем читање, наставник шаље различите аудио-визуелне материјале.
- ИОП2: од ових ученика се очекује да савладају само најосновније из градива, а напредовање ученика зависи од њихових могућности.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

Од ових ученика се очекује да самостално уче и да поред уџбеничке литературе користе и другу стручну литературу. Наставник је тај који их упућује на одређене изворе и константно прати њихово напредовање. С обзиром да ови ученици брже напредују, од њих се очекује да анализирају и синтетизују одређена знања, односно да на основу прочитаног, критички размотре одређене феномене и дају одређене предлоге и решења конкретних проблема. Овакав начин рада им омогућава да самостално стичу знања и да напредују бржим темпом него што је то предвиђено самим програмом наставе и учења биологије у основној школи.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљ реализовања **допунске** наставе: је да ученик уз помоћ наставника стекне основна знања из програма биологије за пети, шести, седми и осми разред и усвоји елементарне исходе који одговарају стандардима основног нивоа постигнућа.

Разреди у којима се реализује допунска настава: пети, шести, седми и осми.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од петог до седмог разреда, а у осмом 34 часа.

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе (нпр. ако ученик има тешкоћа у савладавању градива, онда му се пружа помоћ да усвоји елементарна знања и да та знања активира у комуникацији).

Садржаји допунске наставе су у оквиру пет тема/области које се обрађују од петог до осмог разреда (јединство грађе и функције као основа живота, порекло и разноврсност живог света, наслеђивање и еволуција, живот у екосистему, човек и здравље). Часови ће се реализовати по потреби. Број часова који ће бити посвећен одређеним наставним

садржајима одређује наставник током године на основу праћења напредовања ученика и евиденцију о томе води у својој педагошкој свесци.

Како се реализују часови допунске наставе: уколико већи број ученика посећује допунску наставу, онда није могуће задовољити индивидуалне потребе свих ученика. У том случају стално се смењују различите методе, приступи, облици рада и наставна средства. На тај начин, током више часова задовољавају се потребе свих ученика. Ученици се континуирано прате и подстичу у раду, а наставник објашњава и по потреби поједностављује делове градива који им нису били довољно јасни на часовима редовне наставе. Инсистира се на препознавању и објашњавању основних биолошких појава и процеса. На часовима се користе методе, технике, облици рада и наставна средства која се користе и на часовима редовне наставе, али се њихов избор више прилагођава индивидуалним потребама и склоностима ученика (нпр. уколико ученик боље разуме градиво када му се поједини садржаји приказују сликом или шемом, онда се инсистира на анализи илустративних материјала). Такође, на часовима се издвајају и посебно објашњавају кључни садржаји одређених тема и лекција, док се други мање важни садржаји у одређеној мери занемарују.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности и потреба изражених од стране самог ученика, одређује се циљ и планира начин рада са ученицима који се укључују у рад допунске наставе. Наставник континуирано прати рад ученика на часовима редовне и допунске наставе и процењује напредовање ученика. На основу резултата праћења, наставник планира рад за будући период и процењује достигнућност основних исхода предвиђених Планом и програмом наставе и учења. О постигнућима и напредовању ученика, наставник редовно обавештава одељењског старешину, ПП службу и родитеље.

Додатна настава

Циљ реализовања **додатне** наставе је да омогући обдареним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине из биологије у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима, као и да подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Разреди у којима се реализује додатна настава: пети, шести, седми и осми.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње 36, а у осмом разреду 34 часа.

Садржаји додатне наставе по разредима:

- Пети разред:

Порекло и разноврсност живота - упознавање с планом и програмом рада, биологија као природна наука, особине живих бића (исхрана, дисање, излучивање, покретљивост, надражљивост, размножавање, раст и развој, унутрашња равнотежа организма), ћелија, разноврсност живог света, вируси, бактерије, променљивост живих бића

Јединство грађе и функције као основа живота - живот у води, на копну, под земљом, прилагођености живих бића

Наслеђивање и еволуција - наследни материјал: гени, ДНК, хромозоми, родословно стабло, значај варијабилности)

Живот у екосистему - посматрање организама у свом окружењу, утицај људи на природу, заштита живих бића и животне средине (национални паркови, паркови природе, црвене књиге флоре и фауне, заштићена природна добра у нашем крају), значај биљних и животињских врста за човека

Човек и здравље - значај воде и здраве хране (индекс телесне масе, пирамида исхране), пушење као болест зависности, физичка активност и промене у пубертету

У оквиру часова планирана је и израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

- Шести разред:

Јединство грађе и функције као основа живота – биљна и животињска ћелија, једноћелијски, вишећелијски и колонијални организми, грађа људског тела, исхрана, дисање, ћелијско дисање, транспорт супстанци, излучивање, размножавање

Живот у екосистему – животна средина, станиште, популација, биоценоза, еколошка ниша, ланци исхране, еколошки фактори, адаптације и животне форме, антропогени фактор и угрожавање живих бића

Наслеђивање и еволуција – индивидуална варијабилност, наследни материјал, природан и вештачка селекција

Порекло и разноврсност живота – постанак живота на Земљи, биолошка еволуција, дрво живота, еволуција живог света

Човек и здравље – болести које изазивају бактерије и вируси, болести зависности

У оквиру часова планирана је и израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

- Седми разред:

Наслеђивање и еволуција – хромозоми, облици гена, испољавање гена, митоза, мејоза, Менделова правила, родословно стабло

Јединство грађе и функције као основа живота – симетрија, једноћелијски еукариоти, исхрана, дисање и излучивање биљака, размножавање алги и биљака, раст и покрети биљака, гљиве, системи органа код животиња (грађа, улога, упоредни преглед)

Порекло и разноврсност живота – како врсте добијају имена (Карл Лине), разноврсност живог света, еволуција и фосили

Живот у екосистему – биоми, конвергенција, дивергенција, популација, еколошки фактори, мреже исхране, биодиверзитет, како угрожавамо живи свет

Човек и здравље – вируси, имунитет и вакцинација, храна и исхрана, проблеми у адолесценцији

У оквиру часова планирана је и израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

- Осми разред:

Јединство грађе и функције као основа живота – ћелијска организација, ензими, матичне, стем ћелије, улога и значај, драж, надражај, осећај, нервни систем, рефлекси и рефлексни лук, хомеостаза

Човек и здравље – редовне провере здравља и њихов значај, анализа лабораторијских резултата, поремећаји функција ендокриног система, нервног система и чула, адолесценција, репродуктивно здравље, болести зависности, друштвена одговорност, значај правилне исхране и физичке активности

Порекло и разноврсност живота – еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања, календар живота, строматолити, излазак живих бића из воде на копно

Наслеђивање и еволуција – животни циклуси, теорија еволуције, еволуција човека, Дарвинова теорија, како настају нове врсте, утицај човека на еволуцију других организама, настанак и нестајање врста, докази еволуције, улога молекуларне биологије у доказивању теорије еволуције

Живот у екосистему – еволуција и развој екосистема, концепт климакса, ограниченост средине и одрживи развој, нестанак врста, ретке и угрожене врсте Србије, последице глобалних климатских промена

У оквиру часова планирана је и израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

Како се реализују часови додатне наставе: као и на часовима редовне наставе, примењују се слични поступци рада и наставна средства, а комбинују се објашњења наставника и активности ученика које воде ка стицању нових знања, односно усвајању нових појмова и разумевању појава и процеса. Садржаји који се обрађују омогућују усвајање стандарда на напредном нивоу. Такође, ученици константно раде тестове којима се припремају за школско, општинско и друге више нивое такмичења. Тестове израђује наставник, али се користе и тестови са претходних такмичења. Наставник увек даје повратну информацију ученицима о постигнутим резултатима на тестирању и указује на области и теме које треба додатно поновити. Ради схватања и разумевања сложенијих појава и процеса у простору примењује се ИКТ у наставном процесу, а води се и рачуна о оптерећењу ученика.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе али и интересовања, способности и склоности изражених од стране самог ученика, планира се и организује начин рада са ученицима на часовима додатне наставе. На основу резултата које ученик постиже, нпр. приликом израде тестова, планира се рад за будући период и указује се на делове градива које ученик није у довољној мери савладао. О постигнућима и напредовању ученика, наставник редовно обавештава одељењског старешину и родитеља.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу биологије у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Биологије, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Географија

(5 – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Географије у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	72	72	68
Недељни	1	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

Чешки педагог Јан Амос Коменски истицао је да се деца још у предшколско доба морају упућивати у тајне света. Он је уврстио географију у свој концепт општег образовања. У формирању менталних способности географија има значајну улогу. Она је специфична научна дисциплина која проучава простор у коме је дошло до најсложенијих процеса између природне и друштвене средине. За проучавање тих процеса потребне су интензивне мисаоне активности и велике способности које се преко образовно-васпитног процеса формирају и изграђују. Због претходно наведеног, у свим разредима треба тежити да ученици постепено развијају способност географског начина мишљења. То се најбоље постиже сталним прилагођавањем и комбиновањем активности различитих типова како би се одржала пажња и мотивација код ученика и задовољили различити стилови учења. У наставку текста описаћемо типичне приступе (методе, технике и облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима.

Увођење новог градива: како би ученици одређене географске појаве и објекте тумачили на логичан начин, приликом увођења новог градива треба инсистирати на разумевању и слободној интерпретацији дидактичке апаратуре из уџбеника или припремљених илустративних наставних средстава. Овакав начин рада је веома битан у петом разреду јер ученици на овом нивоу често не схватају одређене појаве и објекте у геосферама, те их не тумаче на логичан начин, већ се искључиво држе репродукције из уџбеника. Када се уводе лакши садржаји, наставник пре свега припрема материјале за рад и усмерава рад ученика, док су ученици активнији у стицању знања. Циљ оваквог приступа је да ученици појачаном интелектуалном активношћу дубље разумеју оно што уче, трајније памте и да буду мотивисанији за рад. Ново градиво се увек повезује са оним што су ученици раније учили из географије или других предмета. Разумевање одређених узрочно-последичних веза између природних и друштвених елемената географске средине постиже се применом очигледних наставних средстава и ИКТ-а у настави. У шестом, седмом и осмом разреду при обради нових географских садржаја из друштвене, регионалне и

националне географије треба инсистирати на сталном коришћењу и тумачењу различитих општегеографских и тематских карата. На тај начин ученици боље сагледавају карактеристике простора и овладавају техником коришћења географске карте у свакодневном животу. Такође, приликом обраде новог градива ученике треба оспособити да поједине промене у простору самостално сагледавају кроз анализу различитих статистичких података (табеларни или графички прикази). На тај начин они самостално долазе до нових сазнања и боље разумеју процесе који се одвијају у простору.

Увежбавање градива: ученици решавају задатке у уџбенику (штампаном или дигиталном), радној свесци и на фотокопираним материјалима, играју онлајн игре (квизове, игре повезивања, укрштенице...), анализирају тематске карте и цртају на немим картама, тумаче различите табеле и графиконе. Овакве активности омогућавају да се увежбава и утврди знање из различитих области физичке, друштвене и регионалне географије, а у досадашњој пракси наставника су се показале као ефикасне и мотивишуће за ученике.

Примена наученог: у овој фази ученицима се омогућава да искажу своје знање из одређених области које су савладали на часовима географије. Ученици добијају конкретна упутства и задатке од стране наставника ради израде сопствених есеја, паноа, презентација... Након израде ових радова ученици их презентују, а затим се о њима води дебата чији ток усмерава наставник. Ученици осмог разреда на почетку школске године добијају упутства и смернице од стране наставника ради вођења истраживачког пројекта у локалној средини. У оквиру ове активности, која се реализује током целе школске године, посебно се вреднују начин прикупљања података, обрада података и презентација истраживачког рада.

Из претходних описа може се видети да на неким активностима ученици раде самостално, док у другима сарађују са другим ученицима. Приступ се бира у складу са циљем који се жели постићи. Рад у пару најчешће се примењује при анализи неког текста или конкретних задатака, док се групни облик рада примењује када се жели развити способност ученика за сарадњу са другима или када се рад организује тако да јачи ученици помажу слабијима, као и када се ученици обучавају за процену постигнућа других и упоређивање сопствених постигнућа са њиховим (вршњачко оцењивање). Индивидуални рад се користи када се ученицима даје прилика да градиво прораде сопственим темпом, када је потребно да развијају самосталност у раду, када се жели проценити појединачно напредовање сваког ученика и када се ученици обучавају да сами процењују своје напредовање према унапред познатим критеријумима (самооцењивање). Рад са целим одељењем се примењује када наставник објашњава неко теже ново градиво, када се дају упутства за израду задатака и у неким врстама игровних активности.

Рад у ванредним околностима: када није могуће реализовати непосредну наставу у учионици, материјали за рад (текстуални документи, упитници, домаћи задаци и други аудио-визуелни садржаји) постављају се у гугл учионицу географије. Настава на даљину се такође изводи путем апликације Зум, а додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група. За поједине ученике, који немају могућност да прате онлајн наставу, израђују се штампани материјали које њихови родитељи преузимају у договорено време у школи. Такође, са појединим ученицима се комуницира и непосредним телефонским разговором.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У петом разреду, ученици се упознају са основним обележјима географског омотача и често не схватају одређене појаве и објекте у геосферама. Због тога је веома битно код ученика развијати способности логичног мишљења и полако их оспособљавати за процес самоучења. Како би се остварио овај циљ треба инсистирати на разумевању и слободној интерпретацији текстуалних и илустративних наставних средстава, дидактичке апаратуре из уџбеника и дигиталних садржаја преузетих са интернета. Том приликом, наставник има кључну улогу. Он мора да објасни ученицима: које су информације важне, на шта треба обратити пажњу, како повезати досадашња стечена знања са новим знањима и како треба анализирати одређене графичке, табеларне и шематске садржаје? Да би се развиле вештине географског начина мишљења, неопходно је развијати и метакогнитивне вештине ученика (способност ученика да разумеју начине на које мисле и уче). Ученицима се објашњава не само како да примене одређену стратегију читања или учења, већ и како да одаберу стратегију која је одговарајућа за садржај који треба да прочитају или науче.

У шестом, седмом и осмом разреду, ученици се обучавају да самостално користе, читају и тумаче општегеографске и тематске карте. Том приликом, наставник има важну улогу демонстратора. Он обучава ученике да правилно читају и тумаче географске карте. На тај начин ученици развијају самосталност у раду, оспособљавају се за боље сагледавање просторних карактеристика и овладавају техником коришћења карте у свакодневном животу. То је од изузетног значаја приликом савлађивања обимног градива из регионалне географије јер им правилно читање и тумачење географске карте помаже да лакше сагледалу природне и друштвене карактеристике одређених регија на Земљи.

Ученици уче и да користе различите изворе информација. Упознају се са географском литературом која им је доступна у школској библиотеци, интернету и начином на који се она користи, као и начинима на које могу проверити квалитет информација на интернет сајтовима и Јутјуб каналима на којима могу пронаћи корисне географске садржаје. Упознавањем са различитим валидним статистичким базама ученицима се пружа могућност да анализирају промене које се дешавају у неком друштву, односно у конкретном простору. На тај начин они се уче да самостално долазе до нових сазнања. Применом ИКТ-а и различитих дигиталних материјала ученицима се пружа могућност да прошире своје знање и развију способност критичког мишљења. То је од изузетног значаја за схватање узрочно-последичних веза између физичко-географских и друштвено-географских елемената простора. Анализом различитих текстуалних и аудио-визуелних садржаја ученици се оспособљавају за самосталну израду есеја, презентација и других радова.

У осмом разреду, развија се способност ученика за вођење и реализацију истраживачког пројекта у локалној средини. Том приликом, наставник упућује ученике у технике поучавања и учења путем открића које обухватају прикупљање података од локалног становништва и самостално посматрање објеката и процеса, начин обраде података и приказивање добијених резултата кроз вредновање и евалуацију пројекта. Наставник је у обавези да на почетку школске године ученицима да јасна и прецизна упутства о начину реализације пројектне наставе.

В) Мотивисање ученика

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим сталним смењивањем. Континуирано се прати напредак ученика у раду и редовно се похваљује њихово залагање. Нпр. јавно се похваљују ученици који редовно раде домаће задатке, као и ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период. Оригинални радови ученика (панои, презентације...) излажу се по зидовима учионица, холу школе и у гугл учионицама географије. Ученици који су остварили запажене резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно. Поред савладаности одређеног градива из географије, оцењује се и залагање/ангажовање ученика у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао. Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Имајући у виду да је школа добро технички опремљена и да ученици појединих разреда имају таблете и мобилне телефоне, могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави. На тај начин подиже се мотивација код ученика и боље се сагледавају физичко-географске и друштвено-економске карактеристике простора. Приказивањем различитих видео лекција, презентација, квизова и игрица наставни процес постаје занимљивији и креативнији. Очигледна настава има велики значај у стицању географских знања, јер слика често говори више и од хиљаду речи. Применом различитих дигиталних апликација и сами ученици се укључују у израду различитих наставних средстава, квизова, укрштеница и игрица.

Презентовање географије на други начин једнако је забавно и подиже мотивацију код ученика. То се постиже тако што се градиво географије повезује са другим предметима, заправо преплиће се са знањима других наука из одређених области. То код ученика развија критичко мишљење и проширује знање. Овакав начин презентовања могу у исто време на једном часу вршити више наставника различитих предмета (угледни часови). Такође, извођењем различитих огледа на часовима географије значајно се подиже мотивација код ђака и стичу се трајна знања која се могу применити у свакодневном животу. То се нарочито односи на организацију и извођење стручних екскурзија од стране школе у сарадњи са другим установама (нпр. посета планетаријума, метеоролошке станице или астрономске опсерваторије).

Један од видова мотивације је стављање ученика у улогу наставника. На тај начин ученици се подстичу на креативно размишљање и учење кроз игру, као и на другачији и занимљивији начин сазнања нових чињеница из географије. Ученик који се налази у улози наставника стиче ново значајно искуство и унапређује своје знање.

Г) Повезивање наставе географије са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја географије са садржајима других предмета): повезивање знања које ученици стичу на часовима географије са знањима из других

предмета омогућава ученицима да исте појмове, појаве и процесе сагледају из различитих углова, продубе своје знање и постану свеснији повезаности свега што уче у школи. Поред међупредметне повезаности, треба имати у виду и повезаност садржаја у оквиру самог предмета географије, те је због тога важно да ученици савлађују градиво у континуитету, односно корак по корак. Поред сталног упућивања од стране наставника на садржаје које ученици већ знају из других предмета, могуће је организовати и заједничке часове на којима у исто време о истој теми говоре наставници различитих предмета или у оквиру тематских дана када се о одређеној теми дискутује на часовима различитих предмета.

Пети разред: у оквиру теме Човек и географија неопходно је повезати географска знања са знањима која се усвајају из предмета Природа и друштво. У оквиру овог предмета уче се први географски појмови, упознаје ближа околина и други садржаји неопходни за касније разумевање сложенијих географских појава и процеса. У оквиру тема: Васиона; Облик Земље и структура Земљине површине; и Земљина кретања наставни садржаји из географије се повезују са математиком и физиком. Теме као што су: биљни и животињски свет и заштита животне средине чине наставу географије повезану са програмима биологије и хемије. Настава географије повезана је и са кретањем, чиме се успоставља непосредна веза са наставним предметом Физичко васпитање.

Шести разред: у оквиру теме Картографија географска знања се повезују са математиком, ту се пре свега мисли на географски координатни систем и одређивање географске ширине и дужине. Садржаји историје често су повезани са друштвено-географским садржајима кроз теме помоћу којих се стичу знања о становништву, првим насељима и културном наслеђу.

Седми разред: учећи о различитим регијама и државама света говори се о карактеристичној музици, одевању, кухињи и другим културолошким карактеристикама одређених простора, чиме се успоставља међупредметна повезаност географије са историјом и музичком и ликовном културом. При изради карата, модела, цртежа, шема, постера, графикона, дијаграма и табела успоставља се веза са ликовном културом, математиком и информатиком. Садржаји наставе страних језика повезани су са садржајима географије кроз теме у којима се изучавају језичке карактеристике држава и регија (нпр. франкофонска, англофонска... говорна подручја).

Осми разред: у оквиру теме Географски положај, границе и величина територије Србије усвајају се знања о историјском развоју Српске државе, те се успоставља корелација између географије и историје. Садржаји Историје су повезани и са друштвено-географским садржајима (стари и савремени миграциони токови, фазе у развоју привреде, индустријализација...). Учећи о рекама и њихово хидропотенцијалу повезују се знања са физиком и техником и технологијом, тада се ученицима објашњава како се производи струја у хидроцентралама. С друге стране, када се учи о утицају индустрије и саобраћаја на животну средину, повезују се знања географије, биологије и хемије.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир искуства ученика, која су ученици стекли у средини у којој живе. Због тога када се обрађују садржаји из физичке и друштвене географије увек се узимају у обзир примери из живота, односно средине у којој ученик живи (квалитет вода и ваздуха, основни извори загађења, развијеност еколошке свети у локалној средини, те демографско-насеобинске и културно-економске

карактеристике завичаја). Да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери примери којима се илуструје нови садржај буду блиски њиховом искуству и интересовањима.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење и вредновање напредовања ученика сваке школске године започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази у односу на шта ће се процењивати његов рад. Сваки наставни час и свака активност ученика прилика су за процену напредовања и давање повратне информације, као и за упућивање на даље активности. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, а наставник треба да подржи промишљање ученика о томе шта зна, уме и може, и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању вреднују се различите активности: кратки тестови, израда домаћих задатака, ангажованост на часу, познавање географске карте, индивидуални ученички радови (есеји, презентације, панои...), као и вредновање активности у тимском и групном раду. У осмом разреду ученици током читаве године раде на истраживачком пројектном задатку у локалној средини, те се у оквиру ове активности посебно вреднују начин прикупљања података, обрада података и презентација резултата истраживачког рада. Приликом сваког вредновања постигнућа ученицима се дају повратне информације које им помажу да разумеју грешке и побољшају своје резултате и учење. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Са детаљним критеријумима и временском динамиком оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

С обзиром да се географија, као наставни предмет, полаже на завршном испиту, ученици се током школовања навикавају на типове задатака какви се срећу на тестовима на завршном испиту (анализа географске карте и различитих табеларних и графичких приказа, повезивање појмова и процеса, препознавање одеђених географских објеката помоћу илустрација итд.).

Ђ) Наставне теме у сваком разреду и садржаји и исходи по темама

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати.

Логички елементи географског сазнања у наставној пракси су сврстани у две основне категорије: гранске и међугранске. У гранске садржаје спадају сазнања о геосферама које се налазе под директним или индиректним утицајем човекових активности (литосфера, атмосфера, хидросфера и биосфера) у геомотачу који је предмет географских истраживања. Међугрански садржаји обухватају сазнања о географским територијалним комплексима, односно географским регијама.

У петом разреду највише часова се посвећује темама из математичке и физичке географије. Математичко-географски садржаји су у функцији увода у географију. Досадашња запажања у вези са популациом ученика петого разреда указују да ученици преласком из разредне у предметну наставу често не схватају да одређене појаве и објекте тумаче на логичан начин већ се искључиво држе репродукције из уџбеника. Због тога треба инсистирати на разумевању и слободној интерпретацији дидактичке апаратуре из уџбеника или припремљених илустрованих наставних средстава. Највећи број часова у петом разреду се посвећује темама из области физичке географије, односно систематизованим знањима о геосферама: литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери и педосфери. Вишегодишњом анализом постигнућа ученика у смислу разумевања и препознавања елемената географске стварности проистекао је закључак да висок проценат ученика не може да створи јасну представу о основним појмовним одредницама које проистичу из Наставног плана и програма за наставни предмет географија у петом разреду. Из тог разлога, намеће се потреба да се наведене теме из области физичке географије успешније савлађују применом програмиране наставе, те је неопходно избећи доминантан облик фронталног рада. У шестом разреду највише часова се посвећује темама из области картографије и друштвене географије. Наставни садржаји из картографије чине основу за разумевање многих узрочно-последичних веза и имају велики функционални значај због коришћења географских карта у свакодневном животу. Теме из области друштвене географије (становништво, насеља, привреда и држава и интеграциони процеси) су доста апстрактне, те треба инсистирати на коришћењу помоћних илустративних средстава у уџбеницима који се налазе у склопу дидактичке апаратуре, као и допунских дидактичких средстава који омогућују лакше схватање и разумевање градива од стране ученика. У седмом разреду ученици изучавају регионално-географске теме. С обзиром да је регионална географија комплексна научна дисциплина која обједињује научне резултате посебних географских дисциплина на конкретном простору, наставне садржаје треба усвајати уз помоћ коришћења ИКТ-а. Због повећане доступности релевантних извора информација, потребно је дати иницијативу ученицима да самостално проучавају регионално-географске садржаје. У осмом разреду изучавају се теме из области националне географије. На сваком часу треба инсистирати на коришћењу географских карата, као и коришћењу и тумачењу различитих табела, шема, дијаграма и осталих дидактичких материјала који доприносе очигледности и трајности знања и умења.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и знања и знања и вештине које ученици до краја сваког разреда треба да достигну на сваком од три нивоа образовних постигнућа.

Пети разред

Тема: Човек и географија

На крају ове теме ученик ће моћи да: повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; повеже географска знања о свету са историјским развојем

људског друштва и научно технолошким-прогресом; на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи. Кључни садржаји: ширење географских хоризоната, велика географска открића, одговорност човека према планети Земљи.

Тема: Васиона

На крају ове теме ученик ће моћи да: разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене.

Кључни садржаји: Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа, Сунчев систем.

Тема: Планета Земља

Ову програмску област чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест подтема.

Подтема 1: Облик Земље и структура њене површине

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач.

Кључни садржаји: Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи, Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови.

Подтема 2: Земљина кретања

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: разликује и објасни Земљина кретања и последице тих кретања повеже смер ротације са сменом обданице и ноћи; повеже нагнутост Земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева.

Кључни садржаји: Ротација Земље; последице ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време; револуција Земље; последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви.

Подтема 3: Унутрашња грађа и рељеф Земље

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: разликује деловање унутрашњих сила; разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; наведе спољашње силе Земље; помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; наведе поступке које ће предузети за време земљотреса; опише процес вулканске ерупције и њене последице; помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; разликује ерозивне и акумулативне процесе; наведе примере деловања човека на промене у рељефу.

Кључни садржаји: Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче, вулканизам и земљотреси, стене, постанак рељефа процесима набирања и раседања, надморска и релативна висина, обликовање рељефа дејством воде и ветра, човек и рељеф.

Подтема 4: Ваздушни омотач Земље

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: опише структуру атмосфере, наведе временске промене које се дешавају у тропосфери, разликује појам времена од појма клима, наведе

климатске елементе и чиниоце и основне типове климе, графички представи и чита климатске елементе користећи ИКТ, користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима, наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице тог понашања, наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека.

Кључни садржаји: атмосфера (састав, структура и значај), време и клима: климатски елементи и појаве, климатски чиниоци, основни типови климе, човек и клима.

Подтема 5: Воде на Земљи

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; наведе и опише својства морске воде; помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; наведе и опише елементе реке; разликује типове језерских басена према начину постанка; наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; наведе примере утицаја човека на загађење вода и предвиђа последице таквог понашања.

Кључни садржаји: светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде, кретање морске воде, воде на копну, човек и вода (поплаве и бујице, заштита вода од загађења).

Подтема 6: Биљни и животињски свет на Земљи

На крају ове подтеме ученик ће моћи да: помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; наведе примере за заштиту живог света на Земљи.

Кључни садржаји: Распрострањеност биљног и животињског света на Земљи, угроженост и заштита живог света.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ГЕ.1.1.1., ГЕ.1.1.2., ГЕ.1.2.1., ГЕ.1.2.2., ГЕ.1.2.3.

Средњи ниво: ГЕ.2.1.1., ГЕ.2.1.3., ГЕ.2.1.4., ГЕ.2.2.1., ГЕ.2.2.2.

Напредни ниво: ГЕ.3.1.1., ГЕ.3.2.1., ГЕ.3.2.2.

Шести разред

Тема: Друштво и географија

На крају ове теме ученик ће моћи да: успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса.

Кључни садржаји: Друштвена географија, предмет проучавања и подела.

Тема: Географска карта

На крају ове теме ученик ће моћи да: одређује математичко географски положај на Земљи; анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе.

Кључни садржаји: Географска/картографска мрежа; географска ширина и географска дужина, часовне зоне; појам карте и њен развој кроз историју; елементи карте (математички, географски и допунски); картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти; подела карата према садржају и величини размера; оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.

Тема: Становништво

На крају ове теме ученик ће моћи да: доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије и света; анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група. Кључни садржаји: Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву; број и распоред становништва на Земљи; природно кретање становништва; миграције становништва; структуре становништва: биолошке и друштвено-економске; савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.

Тема: Насеља

На крају ове теме ученик ће моћи да: сагледава односе насеља са простором кроз анализу различитих природно-географских услова на Земљи и фактора положаја насеља; објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији и свету; доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима. Кључни садржаји: Појам и настанак првих насеља; положај и географски размештај насеља; величина и функције насеља; типови насеља; урбанизација; град – унутрашња структура и односи са околним простором; село и рурални процеси.

Тема: Привреда

На крају ове теме ученик ће моћи да: уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији и свету; Кључни садржаји: привреда, привредне делатности и сектори привреде; пољопривреда и географски простор; индустрија и географски простор; саобраћај, туризам и географски простор; ванпривредне делатности; развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету; концепт одрживог развоја.

Тема: Држава и интеграциони процеси

На крају ове теме ученик ће моћи да: објасни политичко-географску структуру државе; представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света. Кључни садржаји: појам и настанак првих држава; географски положај државе; величина и компактност територије државе; појам и функција државних граница; главни град; облик владавине; политичко-географска карта Европе после Другог светског рата; политичко-географска карта света после Другог светског рата; територијални интегритет и спорови; Интеграциони процеси.

Тема: Географија Европе

На крају ове теме ученик ће моћи да: објасни како се издвајају географске регије; илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе. Кључни садржаји: географске регије и регионална географија; положај и границе Европе; природне карактеристике Европе; становништво Европе; насеља Европе; привреда Европе; географске регије Европе.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ГЕ.1.1.1., ГЕ.1.1.2., ГЕ.1.1.3., ГЕ.1.3.1., ГЕ.1.3.2., ГЕ.1.4.2.

Средњи ниво: ГЕ.2.1.1., ГЕ.2.1.2., ГЕ.2.1.3., ГЕ.2.1.4., ГЕ.2.3.1., ГЕ.2.3.2., ГЕ.2.4.2.

Напредни ниво: ГЕ.3.1.1., ГЕ.3.3.1., ГЕ.3.3.2., ГЕ.3.4.2.

Седми разред

Тема: Регионална географија

На крају ове теме ученик ће моћи да: дефинише принципе и критеријуме регионализације.

Кључни садржаји: Регионална географија, принципи и критеријуми регионализације; хомогеност и хетерогеност географског простора.

Тема: Географске регије Европе

На крају ове теме ученик ће моћи да: проналази на карти државе проучаване регије и именује их; приказује на некој карти континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва; укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; вреднује улогу међународних организација у свету.

Кључни садржаји: Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела; државе Јужне Европе: Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике; Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; Немачка – основне географске карактеристике; Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике; Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела; Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине,

етничка хетерогеност, ресурси и економски развој, политичка подела; Русија – основне географске карактеристике; Европска унија – пример интеграционих процеса.

Тема: Азија

На крају ове теме ученик ће моћи да: проналази на карти државе проучаване регије и именује их; приказује на некој карти континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва; укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; открива узроке и последице процеса урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; вреднује улогу међународних организација у свету.

Кључни садржаји: географски положај, границе и величина Азије; природне одлике Азије; становништво Азије; насеља Азије; привреда Азије; политичка и регионална подела Азије; Југозападна Азија – ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела; Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела; Југоисточна Азија – ресурси и економски развој, политичка подела; Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела; Централна Азија — природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.

Тема: Африка

На крају ове теме ученик ће моћи да: достигне исходе који су дефинисани у оквиру теме Азија, односно они су идентични.

Кључни садржаји: положај, границе и величина Африке; природне одлике Африке; становништво Африке; насеља Африке; привреда Африке; политичка и регионална подела Африке; Афрички Медитеран и Сахарска Африка; Подсахарска Африка.

Тема: Северна Америка

На крају ове теме ученик ће моћи да: достигне исходе који су дефинисани у оквиру теме Азија, односно они су идентични.

Кључни садржаји: географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке; природне одлике Северне Америке; становништво Северне Америке; насеља Северне Америке; привреда Северне Америке; политичка подела северне Америке.

Тема: Јужна Америка

На крају ове теме ученик ће моћи да: достигне исходе који су дефинисани у оквиру теме Азија, односно они су идентични.

Кључни садржаји: географски положај, границе и величина Јужне Америке; природне одлике Јужне Америке; становништво Јужне Америке; насеља Јужне Америке; привреда Јужне Америке; политичка подела Јужне Америке.

Тема: Аустралија и Океанија

На крају ове теме ученик ће моћи да: достигне исходе који су дефинисани у оквиру теме Азија, односно они су идентични.

Кључни садржаји: географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније; природне одлике Аустралије; колонијални период и становништво Аустралије; насеља Аустралије; привреда Аустралије; Океанија – основна географска обележја; политичка и регионална подела Аустралије и Океаније.

Тема: Поларне области

На крају ове теме ученик ће моћи да: приказује на некој карти континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; препознаје облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену регију; анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва; доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; доведе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља.

Кључни садржаји: Основне географске одлике Антарктика – Откриће, назив, географски положај, природне одлике, ресурси и научна истраживања; Основне географске одлике Арктика - откриће, назив, географски положај, величина, природне одлике, ресурси и савремена научна истраживања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ГЕ.1.1.3., ГЕ.1.3.1., ГЕ.1.3.2., ГЕ.1.4.2.

Средњи ниво: ГЕ.2.1.1., ГЕ.2.1.2., ГЕ.2.1.3., ГЕ.2.1.4., ГЕ.2.3.1., ГЕ.2.3.2., ГЕ.2.4.2.

Напредни ниво: ГЕ.3.1.1., ГЕ.3.3.1., ГЕ.3.3.2., ГЕ.3.4.2., ГЕ.3.4.3.

Осми разред

Тема: Географски положај, границе и величина територије Србије

На крају ове теме ученик ће моћи да: анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије;

Кључни садржаји: Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси; географски положај Србије; историјско-географски развој Србије; симболи Србије; границе Србије и проблеми пограничних крајева.

Тема: Физичко-географске одлике Србије

На крају ове теме ученик ће моћи да: анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; наводи начине коришћења вода Србије; анализира утицај климатских фактора на климу Србије; препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода; доведе у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора;

Кључни садржаји: геотектонски процеси на територији Србије; сеизмизам Србије; тектонски облици рељефа; падински процеси и рељеф настао деловањем воде; рељеф настао деловањем леда, ветра и човека; утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека; климатски фактори и елементи; климатске области у Србији; подземне воде Србије; реке Србије; језера Србије; заштита вода и заштита од вода; земљишта Србије; распрострањеност биљног и животињског света.

Тема: Друштвено-географске одлике Србије

На крају ове теме ученик ће моћи да: објашњава популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; уз помоћ карте Србије и других расположивих извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи; препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине.

Кључни садржаји: кретање броја становника и њихов просторни размештај; природно кретање; миграциони процеси; структуре становништва; демографски проблеми и популациона политика; прва насеља у Србији; села и рурални процеси; градови; урбанизација и проблеми урбаног развоја; Београд; природни ресурси и привредни развој; друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде; пољопривреда и географски простор; индустрија и географски простор; саобраћај и географски простор; туризам и трговина; делатности кварталног сектора.

Тема: Природна и укултурна баштина Србије

На крају ове теме ученик ће моћи да: описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти; процењује важност очувања природне и културне баштине Србије;

Кључни садржаји: природна баштина Србије; културна баштина Србије; светска баштина под заштитом Унескоа у Србији.

Тема: Географија завичаја

На крају ове теме ученик ће моћи да: реализује истраживачки пројекат у локалној средини и презентује резултате истраживања.

Кључни садржаји: појам и географски положај завичаја; природне карактеристике; друштвене карактеристике.

Тема: Срби у региону и дијаспори

На крају ове теме ученик ће моћи да: објасни утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету.

Кључни садржаји: Срби у Црној Гори; Срби у БиХ – Република Српска; Срби у Хрватској; Срби у осталим суседним државама; Срби у дијаспори.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ГЕ.1.1.3., ГЕ.1.3.1., ГЕ.1.3.2., ГЕ.1.4.1.

Средњи ниво: ГЕ.2.1.1., ГЕ.2.1.2., ГЕ.2.1.3., ГЕ.2.1.4., ГЕ.2.3.1., ГЕ.2.3.2., ГЕ.2.4.1.

Напредни ниво: ГЕ.3.1.1., ГЕ.3.3.1., ГЕ.3.3.2., ГЕ.3.4.1.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

Током наставног процеса ученици различитом брзином усвајају знања и савлађују програмски одређене кључне појмове и садржаје. У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе.

Прилагођавања за ученике који имају потешкоћа у савладавању градива:

- приликом савладавања новог градива, ученици усвајају најосновније и лакше делове градива и раде домаће задатке на основном нивоу постигнућа. То се пре свега односи на препознавање географских објеката и појава и на њихове описе.

- у Гугл учионици овим се ученицима постасвљају посебни, прилагођени, текстуални и видео материјали. Како би кући могли на њима да раде више пута, све док не савладају градиво.

- приликом демонстрирања на географској карти, од ученика се очекује да поједине географске објекте препознаје на основу боја и да чита њихове називе.

- одређује се ученик, који ће у својству ментора, пратити напредовање и пружати помоћ у раду ученику коме је потребна додатна подршка.

- ИОП1: за ове ученике се посебно прилагођава настава. Израђују се индивидуални образовни планови, и усклађују се методе рада и наставна средства са њиховим могућностима. Нпр. ученицима којима је проблем читање, наставник шаље различите аудио-визуелне материјале.

- ИОП2: од ових ученика се очекује да савладају само најосновније из градива, а напредовање ученика зависи од њихових могућности. Због тога им се градиво прерасподељује другим распоредом.

Прилагођавања за ученике који брже напредују: од ових ученика се очекује да самостално уче и да поред уџбеничке литературе користе и другу стручну литературу. Наставник је тај који их упућује на одређене изворе и константно прати њихово

напредовање. С обзиром да ови ученици брже напредују, од њих се очекује да анализирају и синтетизују одређена знања, односно да на основу прочитаног, критички размотре одређене феномене и дају одређене предлоге и решења конкретних проблема. Овакав начин рада им омогућава да самостално стичу знања и да напредују бржим темпом него ли је то предвиђено самим програмом наставе и учења географије у основној школи.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљ реализовања **допунске** наставе:

- је да ученик уз помоћ наставника стекне основна знања из програма географије за пети, шести, седми и осми разред и усвоји елементарне исходе који одговарају стандардима основног нивоа постигнућа.

Разреди у којима се реализује допунска настава: пети, шести, седми и осми.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од петог до седмог разреда, а у осмом 34 часа.

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе (нпр. ако ученик има тешкоћа у савладавању градива, онда му се пружа помоћ да усвоји елементарна знања и да та знања активира у комуникацији). Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да су најтежи ученицима:

- пети разред: последице ротације и револуције Земље, тектоника плоча, вулканизам и сеизмизам, обликовање рељефа дејством унутрашњих и спољашњих сила, климатски чиниоци и основни типови климе, природне зоне на Земљи.
- шести разред: географска координатна мрежа, географска ширина и дужина, методе за приказивање рељефа на картама, кретање и структуре становништва, савремени демографски процеси, рурални процеси и урбанизација, фактори размештаја индустрије и утацај индустрије на животну средину, концепт одрживог развоја, географске регије и принципи регионализације.
- седми разред: физичко-географске карактеристике континената и одабраних регија, демографски процеси и насеобинске одлике континената и одабраних регија, проблеми урбаног развоја, просторна дистрибуција природних ресурса континената и одабраних регија, економско-географске карактеристике и политичка подела континената и одабраних регија, утицај привреде на животну средину у различитим деловима света.
- осми разред: Југоисточна Европа – интеграциони и дезинтеграциони процеси; геотектонске одлике Србије; тектонски и вулкански облици рељефа; падински процеси и рељеф настао деловањем воде, ветра и човека; земљишта Србије; просторна дистрибуција и структуре становништва Србије; урбанизација и проблеми урбаног развоја Србије; индустрија и географски простор.

Како се реализују часови допунске наставе: уколико већи број ученика посећује допунску наставу, онда није могуће задовољити индивидуалне потребе свих ученика. У том случају стално се смењују различите методе, приступи, облици рада и наставна

средства. На тај начин, током више часова задовољавају се потребе свих ученика. Ученици се континуирано прате и подстичу у раду, а наставник објашњава и по потреби поједностављује делове градива који им нису били довољно јасни на часовима редовне наставе. Инсистира се на препознавању и објашњавању основних географских појава и процеса који се одвијају у простору и на тумачењу географске карте. На часовима се користе методе, технике, облици рада и наставна средства која се користе и на часовима редовне наставе, али се њихов избор више прилагођава индивидуалним потребама и склоностима ученика (нпр. уколико ученик боље разуме градиво ако му се поједини географски садржаји приказују сликом, шемом или картом, онда се инсистира на анализи илустративних и картографских материјала). Такође, на часовима се издвајају и посебно објашњавају кључни садржаји одређених тема и лекција, док се други мање важни садржаји у одређеној мери занемарују.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности и потреба изражених од стране самог ученика, одређује се циљ и планира начин рада са ученицима који се укључују у рад допунске наставе. Наставник континуирано прати рад ученика на часовима редовне и допунске наставе и процењује напредовање ученика. На основу резултата праћења, наставник планира рад за будући период и процењује достигнутоост основних исхода предвиђених Планом и програмом наставе и учења. О постигнућима и напредовању ученика, наставник редовно обавештава одељењског старешину, ПП службу и родитеље.

Додатна настава

Циљ реализовања **додатне** наставе:

- је да омогући обдареним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања и вештине из географије у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима, као и да подстиче ученике на самосталан рад, развој логичког и критичког мишљења и да допринесе њиховом оспособљавању за даље самообразовање.

Разреди у којима се реализује додатна настава:седми и осми.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње 36 часова у седмом разреду, а у осмом 34 часа.

Садржаји додатне наставе по разредима:

- седми разред: регије и регионална географија, регије Европе, одабране државе Европе (природне и друштвене карактеристике), ЕУ – пример интеграционих процеса, Азија – природне одлике, Азија – друштвене одлике, регије Азије, Африка – природне одлике, Африка – друштвене одлике, Сахарска Африка и Афрички Медитеран, Подсахарска Африка, Северна Америка – природне одлике, Северна Америка – друштвене одлике, Јужна Америка – природне одлике, Јужна Америка – друштвене одлике, географске одлике Аустралије, географске одлике Океаније, географске одлике Арктика, географске одлике Антарктика, израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

- осми разред: географски положај, границе и величина територије Србије; геотектонске одлике Србије; тектонски и вулкански облици рељефа; падимнски процеси рељеф настао дејством воде, ветра и леда; клима Србије (фактори, елементи и типови климе); подземне воде и извори; реке и језера Србије; човек и вода; земљишта Србије; биљни и животињски свет Србије; кретље становништва Србије; структуре становништва

Србије; савремени демографски процеси у Србији; прва насеља; села и рурални процеси; градови, урбанизација и проблеми урбаног развоја; Београд – главни град РС; природни ресурси и привредни развој; привредне делатности и гране; природна и културна баштина Србије; географија завичаја; Срби у региону и дијаспори, израда задатака са такмичења из претходних школских година и припрема ученика за такмичење.

Како се реализују часови додатне наставе: као и на часовима редовне наставе, примењују се слични поступци рада и наставна средства, а комбинују се објашњења наставника и активности ученика које воде ка стицању нових знања, односно усвајању нових појмова и разумевању појава и процеса у геопростору. Садржаји који се обрађују омогућују усвајање стандарда на напредном нивоу. Такође, ученици константно раде тестове којима се припремају за школско, општинско и друге више нивое такмичења. Тестове израђује наставник, али се користе и тестови са претходних такмичења. Наставник увек даје повратну информацију ученицима о постигнутим резултатима на тестирању и указује на области и теме које треба додатно поновити. Ради схватања и разумевања сложенијих појава и процеса у простору примењује се ИКТ у наставном процесу, а води се и рачуна о оптерећењу ученика.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе у петом и шестом разреду, али и интересовања, способности и склоности изражених од стране самог ученика, планира се и организује начин рада са ученицима на часовима додатне наставе. На основу резултата које ученик постиже, нпр. приликом израде тестова, планира се рад за будући период и указује се на делове градива које ученик није у довољној мери савладао. О постигнућима и напредовању ученика, наставник редовно обавештава одељењског старешину и родитеља.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу географије у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Географије, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Историја

(5. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Историје у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетеније, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	72	72	68
Недељни	1	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

Ученици у пети разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности. Током шестог, седмог и осмог разреда наставник ће користити и њихова предзнања и на основу иницијалних тестова предвиђати начине остваривања наставе. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Битно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања ученика имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. Ученици имају различита интересовања историјским садржајима нпр. о митологији, историјским личностима и на тај начин се фокусирањем пажње на неки садржај или аспект, подстиче поређење, трагају сами за појашњењем. Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе „како је уистину било”, већ и зашто се нешто десило и какве су последице из тога проистекле. Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин

доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.

Дужина и значај периода средњег века у шестом разреду (обухвата хиљаду година људске историје) захтевају велику пажњу у избору наставних садржаја, где наставник има улогу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему уважавајући циљеве и задатке предмета. Наставни програм се може допунити и садржајима из локалне средњовековне прошлости. Историја је изузетно погодан наставни предмет за развијање критичког мишљења, ученици се кроз историју вежбају логичном закључивању и схватању узрочно-последичних веза. Историја као наративни предмет пружа велике могућности у постицању радозналости ученика која је основа сваког знања. Наставни садржаји треба да буду представљени као прича богата информацијама и детаљима, да би ученицима историјски догађаји, појаве и процеси били јасни. Да би схватио догађаје који су се одиграли у прошлости, ученик мора да их оживи у свом уму, у чему велику помоћ пружају историјски текстови, илустрације, видео записи, музејски експонати...). Историјске карте омугућавају ученицима да на јасан и сликовит начин доживе простор и да прате промене на одређеном простору кроз време. Настава историје има утицаја на развијање језичке и говорне културе јер историјски садржаји богате језички фонд ученика. Постоји природна веза историје са другим наставним предметима (српски језик, ликовна култура, географија, народна традиција...) и зато је пожељна корелација са тим предметима, како би ученици постигли целовито схватање о повезаности и условљености биолошких, географских, економских и културних услова живота човека кроз простор и време.

Програм седмог разреда је такав кроз четири тематске целине да приступ настави заснован на процесу и исходима учења подразумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности. Програм наставе и учења, у том смислу, нуди садржински оквир, а наставник има могућност да изабере и неке додатне садржаје уколико сматра да су примерени средини у којој ученици живе, или да одговарају њиховим интересовањима (програм се, на пример, може допунити и садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају археолошка налазишта, музејске збирке). Сви садржаји су дефинисани тако да буду функцији остваривања исхода предвиђених програмом. Наставник има значајан простор за избор и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Ученици ће кроз индивидуалан приступ наставника њиховим способностима моћи да остваре све своје потенцијале.

У петом, шестом, седмом и осмом разреду у оквиру Основа проучавања прошлости ученика треба научити да смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти, пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности, анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја. Поредити различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора, доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима, наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба, образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту, изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера и да уме да образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво. У сваком следећем

циклусу он ће надограђивати своје знање и унапређивати да на крају осмог разреда буде потпуно оспособљен за самосталан рад у овој области.

У осмом разреду посебну пажњу посветити усвајању појмова као што су геноцид и Холокауст. На примерима из историјских извора, писаних аудио визуелних , примерима из локалне историје ученика оспособити да препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку .позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији. Јако је битно ученику образложити смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје Другог светског рата, мотивисати их да истраже меморијалне споменике у локалној средини и учествују у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. На тај начин можемо у сарадњи са локалном заједницом научити ученике да покажу одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа. На тај начин се негује толеранција ,емпатија и култура сећања.

Рад у ванредним околностима: када није могуће реализовати непосредну наставу у учионици, материјали за рад (текстуални документи, упитници, домаћи задаци и други аудио-визуелни садржаји, квизови, видео лекције) постављају се у гугл учионицу istorije. Настава на даљину се такође изводи путем апликације Зум или Гугл мита, а додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група. За поједине ученике, који немају могућност да прате онлајн наставу, израђују се штампани материјали које њихови родитељи преузимају у договорено време у школи. Такође, са појединим ученицима се комуницира и непосредним телефонским разговором, путем којих могу у видео позиву да одговарају. Овај вид наставе пружа другачију перспективу и на праћење и вредновање рада јер се захтева посвећеност формативном оцењивању

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Улога наставника је овде кључна и већ је било речи о избору садржаја у претходном делу. Самосталност је уско повезана са мотивацијом и начинима како ученици памте садржаје из историје. разноврсност пре свега историјских метода и извора омогућава индивидуализовани приступ градиву код ученика.

У петом разреду развијају своје способности да разликују временске одреднице уз помоћ ленти времена. Помоћу уџбеника који постоји и у дигиталном облику или наставника који цртајући ленту објашњава. Током наредних разреда моћи ће самостално да тумаче хронолошке задатке, док у осмом могу радити самосталне радове и квизове.

Национална историја и општа историја се провлаче од шестог до краја осмог разреда. Користећи писане историјске изворе, сликовне у шестом и седмом ученици почињу да склапају слику и о повезаности вертикалне и хоризонталне историјског градива. Појава аудио визуелних у осмом (уз писане и материјалне изворе) омогућава им да сами схвате и мултиперспективност наставе историје, поготово код шкакљивих и интригантних тема. Дobar пример за самосталан рад су и угледни часови где се захтева да сами повежу градиво из више предмета.

Наставник је ту да их упутује и како се праве презентације и пишу радови, библиографски подаци. Наставник даје упутства док ученици сами бирају теме и деле се у парове .

Наставник даје упутства док ученици сами бирају теме и деле се у парове .Ученици могу користећи упутства самостално правити презентације и радове, уз консултације са наставником уколико имају проблема у раду или затраже додатну литературу. Користе библиотеку,музеје, виртуалне библиотеке и музеје Крајни циљ је да се осамостале и у следеће образовном циклусу могу самостално да раде.

В) Мотивисање ученика

Учење зависи и од фактора као што су: мотивација, интересовање, ниво аспирације. Мотивација ученика, њихове аспирације и интересовања су уско повезане са напредовањем. Развој и ангажовање свих потенцијала и капацитета појединца представља главни задатак наставника. Данашњи ученици су најчешће незаинтересовани за наставне садржаје и активности је нешто што често чујемо.

Да би избегли замке, на почетку године наставник треба да упозна ученике са критеријумима и да сваки пут јавно образлаже оцену,која је често главна мотивација за даљи рад. Када ученик не може због неког разлога да напредује, могу се потражити другачији приступи. Неко ће лакше и боље напредовати када се јавно похвали. Сваки ученик може у некој области да буде похваљен, семинарски рад, усмено одговарање, активност на часу, практичан рад.Уз такав приступ и редовно оцењивање т.ј. на сваком часу може се постићи већа мотивисаност. Нпр.ученици шестог разреда раде своја имена глагољicom и грбове својих породица, на тај начин свако може бити успешан. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао. Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Ученици се стимулишу да користе ИКТ у настави приликом презентација својих радова. наставник ће користећи интерактивне апликације, квизове, јутјуб и видео лекције лакше прићи ученицима и приближити се њиховим интересовањима. Када год је неопходно и друштвене мреже као и телефони се могу искористити у настави историје. На тај начин нешто што може да омете наставу користимо као мотивишући фактор. Нпр.када раде гугл упитник или некуквиз могу информације пронаћи непосредно на часу користећи ИКТ.

Г) Повезивање наставе историје са знањима ученика из других области и животом изван школе

Ученици долазе са предзнањем од учитеља из предмета Природа и друштво; познају историјске изворе, основне хронолошке одреднице и делове националне историје. Оно што нам деца доносе од куће је велики број предрасуда или погрешних информација о појединим догађајима, појавама и личностима. Наставник приступа градиву кроз критички приступ информацијама и учи ученике шта су релевантни историјски извори, а шта је псеудо историја.

У националној историји користимо остатке и традицију средњовековних извора на нашем локалу.Користимо могућност истраживања у архивама, библиотекама и музејима, где је могућ истраживачки рад. На тај начин ученици достижу највиши ниво знања у раду са изворима и развијају критичко мишљење. Екскурзије и излети су такође могућ извор

информација које ученици већ поседују, док у старијим разредима то знање кроз наставу надограђују.

Настава историје са својим широким садржајем нуди велики избор корелација са српским језиком и књижевношћу, страним језицима, верском наставом, географијом, музичком културом, физичким васпитањем, хемијом, грађанским васпитањем...Наставник историје све ове часове реализује у нашој школи у сарадњи са колегама, на тај начин користимо предности међупредметне повезаности тематске или предметне. Настава је богата ИКТ алатима и ученичким презентацијама, групним радом. Ученици повезују знање и на тај начин остварујемо и развијамо сарадничку способност ученика,кооперативно и целоживотно учење.

У петом разреду повезаност са математиком у наставном јединици Хронологија користимо знање о трајању временских периода као и познавање римских бројева на часу историје,Стари Исток повезаност са музичком и ликовном културом, користимо могућност да ученици на часу историје користе знање из ликовног јер су радили радове на ову темуи на угледном часу са овим предметима правимо нова наставна средства на основу фотографија,Стара Грчка и Стари Рим повезаност са музичком и ликовном културом када се обрађује култура народа Старе Грчке и Старог Рима посебно у архитектури и сликарству користимо сарадњу са наставницом ликовног приликом објашњавања стилова . Када се ради хришћанство повезаност са верском наставом.У свим разредима се у лекцијама које обрађују начин живота историја повезује са свакодневним животом у прошлости. Ученици у шестом разреду у оквиру наставе када се обрађује српска средњовековна историја могу очекивати тематско повезивање са српским језиком и верском наставом,када радимо покрштавање Словена и словенску писменост детаљно ћемо обрадити градиво и кроз пројекат о словенској писмености и радове ученика ћемо самим ученицима омогућити да искористе то знање у осмом разреду. Индустријска револуција, научно технолошки проналасци дају могућност повезаности са физиком, хемијом, техником и технологијом у седмом и осмом разреду,на овај начин користи с предшнање ученика о Џејмсу Вату из технике, Исаку Њутну из физике, док на часу хемије даје сеповезаност са старим веком и филозофима који су говорили о грађи материје,атома.. Настава у седмом и осмом када се обрађују теме из опште историје а повезане су са историјом Француске када радимо Наполеона и Француску револуцијумогућност је да учници на француском језику говоре појмове из историје, Велике Британије и Америке корелација је са географијом геве се користи повезаност ова два предмета у теми о географским открићима и колонизацији где се градивоспонано повезује и надовезује..Постоји још читав низ наставних јединица где су корелације оствариве кроз угледне часове,ако већ то није могуће онда наставник на часу повезује градиво и објашњава ученицима. Да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструје нови садржај буду блиски њиховом искуству и интересовањима. На тај начин повећавамо мотивисаност ученика за савладавање наставних садржаја.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење и вредновање напредовања ученика сваке школске године започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази у односу на шта ће се процењивати његов рад. Сваки наставни час и свака активност ученика прилика су за процену напредовања и давање повратне информације, као и за упућивање на даље

активности. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, а наставник треба да подржи промишљање ученика о томе шта зна, уме и може, и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању вреднују се различите активности: кратки тестови, израда домаћих задатака, ангажованост на часу, познавање историјске карте, индивидуални ученички радови (есеји, презентације, панои, ликовни радови, квизови), као и вредновање активности у тимском и групном раду. Треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (вештине беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду и интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудиовизуелних материјала и израда реферата).

Са детаљним критеријумима и временском динамиком оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

С обзиром да се историја, као наставни предмет, полаже на завршном испиту, ученици се током школовања навикавају на типове задатака какви се срећу на тестовима на завршном испиту (анализа историјске карте и различитих табеларних и графичких приказа, повезивање појмова и процеса, препознавање одеђених историјских појава, процеса и личности помоћ адекватних текстуалних или сликовних историјских извора, разликовање врста и аутентичности писаних историјских извора).

Б) Наставне теме у сваком разреду и садржаји и исходи по темама

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати.

Историја као наставни предмет обухвата приоритетне области за које су везани исходи. У сваком разреду се у оквиру увода у историју, националној и општој историји надовезују

и разрађују историјска знања као једна од области историјске науке, друга област која се повезује кроз разреде је тумачење историје путем коришћења историјских извора.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и знања и знања и вештине које ученици до краја сваког разреда треба да достигну на сваком од три нивоа образовних постигнућа.

Пети разред

Тема: Основе проучавања прошлости

На крају ове теме ученик ће моћи да: разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; разврста историјске изворе према њиховој основној подели; повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека)

Кључни садржаји: хронологија, историјски извори, подела прошлости, подела историје, историја као наука

Тема: Праисторија

На крају ове теме ученик ће моћи да: наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; разликује основне одлике каменог и металног доба.

Кључни садржаји: основне одлике праисторије, подела праисторије, најважнији праисторијски локалитети у Србији

Тема: Стари Исток

На крају ове теме ученик ће моћи да : лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; разликује врсте писама цивилизација Старог истока; илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет.

Кључни садржаји: Египат, Месопотамија, државе наслеђе култура и религија

Тема: Стара Грчка

Ученик ће на крају ове теме моћи да: опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; истражи основна обележја и значај религије старих Грка; разликује легенде и митове од историјских чињеница; наведе значај и последице освајања Александра Великог.

Кључни садржаји: Појам античке Грчке, Критско микенски период, Грчка митологија, појам полиса Спарта и Атина, грчко персијски и пелопонески ратови, Александар Велики, култура, уметност, религија и историјско наслеђе.

Тема: Стари Рим

Ученик ће на крају ове теме моћи да: лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; наведе основне разлике између античке римске републике и царства; разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; истражи основна обележја и значај религије античког Рима; илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима, пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије.

Кључни садржаји: Појам античког Рима географски положај и периодизација, уређење римске државе у доба републике и у доба царства, кључне личности, култура и религија старог рима, римска војка, освајања и ратови, хришћанство, историјско наслеђе, пад Западног римског царства.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: И.С.1.1.1., И.С.1.1.2., И.С.1.2.1., И.С.1.2.2., И.С.1.2.3.

Средњи ниво: И.С.2.1.1., И.С.2.1.3., И.С.2.1.4., И.С.2.2.1., И.С.2.2.2.

Напредни ниво: И.С.3.1.1., И.С.3.2.1., И.С.3.2.2.

Шести разред

Тема: Основи проучавања прошлости

На крају ове теме ученик ће моћи да: Разуме појам „средњи век“ и основне одлика тог периода; објасни основне одлика феудалног друштва, користи историјске изворе критички се односи према њима и познаје специфичне историјске изворе за средњи век

Кључни садржаји: периодизација средњег века, подела средњег века, основни појмови и подела друштва, историјски извори за средњи век.

Тема: Европа и Средоземље у раном средњем веку

На крају ове теме ученик ће моћи да: познаје основне информације о личностима које су обележиле рани средњи век у општој историји Јустинијан, Мухамед и Карло Велики; успешно користи историјске карте за период раног средњег века и показује распоред племена у великој сеоби народа; разуме основне одлике феудалног друштва; уме да упореди исламску државу са државом Карла Великог; повезује догађаје из регионалне и европске историје на основу добијених информација може да изведе закључак о последици сеобе народа,

Кључни садржаји: Велика сеоба народа и Франачка држава, хришћанска црква, Византија до XII века, Исламски свет у средњем веку, настанак феудалног друштва.

Тема: Срби и њихово окружење у раном средњем веку

На крају ове теме ученик ће моћи да: зна најважније информације о личностима које су обележиле долазак Словена на Балканско полуострво; познаје културна достигнућа српског народа у раном средњем веку и доводи у везу са византијом; показује на историјској карти границе српских земаља у раном средњем веку, користи историјске изворе писане и материјалне и може на основу њих да реконструише како су изгледали страи Словени, њихов однос према староседеоцима и Византији; доводи у везу догађаје

из националне и регионалне историје када говори о последицама насељавања Словена; схвата повезаност појава и процеса.

Кључни садржаји: Словени и њихово насељавање Балканског полуострва, Јужни Словени према староседеоцима и суседима, Срби од VII до XII века, покрштавање Срба и других Јужних Словена и њихова рана култура.

Тема: Европа у позном средњем веку

На крају ове теме ученик ће моћи да: познаје основне информације о личностима које су обележиле позни средњи век у општој историји; успешно користи историјске карте за период позног средњег века правце крсташких ратова; наведе нека од културних достигнућа позног средњег века; разуме основне одлике феудалног друштва у позном средњем веку; доводи у везу развој привреде и напредак градова са развојем држава појава робновчане привреде, прилив новца у градове ; користи историјске изворе који из различитих углова говоре о Крсташким ратовима; на основу добијених информација може да објасни последице крсташких ратова; доводи у везу типове насеља са степеном развијености трговине и занатства, може да пореди свакодневни живот у селу и граду, да на основу слике из уџбеника објасни изглед замка.

Кључни садржаји: Развој и структура феудалних држава, Крсташки ратови, постанак и развој средњовековних градова, свакодневни живот у средњем веку, опште одлике средњовековне културе.

Тема: Срби и њихово окружење у позном средњем веку

На крају ове теме ученик ће моћи да: зна најважније информације о личностима које су обележиле позни средњи век у националној историји ; познаје културна достигнућа српског народа у позном средњем веку; показује на историјској карти границе српских земаља у позном средњем веку, користи историјске изворе писане и материјалне и може на основу њих да реконструише развој рударства у србији са најездом Монголаи миграцијом Саса; доводи у везу догађаје из националне и регионалне историје; схвата повезаност појава и процеса долазак османлија са распадом државе и може да изнесе став о догађајима на основу писаних историских извора; разуме улогу религије у периоду владавине династије Немањића анализирајући презентацију о култури у доба Немањића.

Кључни садржаји: Србија у XII и почетком XIII века, Успон српске државе у XIII и почетком XIV века, Византија Палеолога, Српско царство, привреда култура и друштво у држави Немањића , развој средњовековне босанске државе.

Тема: Српске земље и њихово окружење у доба османлијског освајања

На крају ове теме ученик ће моћи да: објасни улогу кључних историјских личности за епоху османских освајања Балканског полуострва: разуме последице освајања са променама у српским државама непосредно пред Турска освајања; користи историјске изворе ,износи мишљење о догађајима, појавама и процесима и повезује са регионалном историјом епохе; повезује са стеченим знањем из других предмета.

Кључни садржаји: Турци Османлије и њихова освајања на Балкан, Моравска Србија и њена улога у борби против Османлија ,држава српских деспота и околне земље.

Тема: Европа и Средоземље у раном новом веку

На крају ове теме ученик ће моћи да: образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; пореди историјске појаве; наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку.

Кључни садржаји: географске открића, научно технолошка открића ;хуманизам и ренесанса, апсолутистичке монархије.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ИС.1.1.6. ИС.1.1.7. ИС.1.1.8. ИС.1.1.9. ИС.1.1.10 ИС.1.2.1. ИС.1.2.4

Средњи ниво: ИС.2.1.1. ИС.2.1.3. ИС.2.1.4. ИС.2.1.6.

Напредни ниво: ИС.3.1.2. ИС.3.1.3. ИС.3.1.4. ИС.3.1.5. ИС.3.1.6

Седми разред

Тема: Основи проучавања прошлости

На крају ове теме ученик ће моћи да: Разуме појам „позни нови век“ и основне одлика тог периода; објасни основне одлика индустријског друштва друштва , користи историјске изворе критички се односи према њима и познаје специфичне историјске изворе за нови век.

Кључни садржаји: периодизација новог века,подела новог века,основни појмови и подела друштва,историјски извори за нови век.

Тема: Европа, свет и српски народ на почетку индустријског доба(до средине 19.века)

На крају ове теме ученик ће моћи да: уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; препознаје основне карактеристике различитих идеологија; анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на при-лике у савременом друштву; препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу.

Кључни садржаји: парна машина и њена примена; промене у друштву јачање грађанске и појава радничке класе; просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма,Наполеоново доба Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи , ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај,аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа. Црна Гора у доба владичанства. Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Старимировић.

Тема: Европа, свет и српски народ у другој половини 19 века

На крају ове теме ученик ће моћи да: пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба од велике бротаније до србије и балкански земаља; приказује на историјској карти настанак нових држава на територији Европе и територијална проширења постојећих; уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха;

пореди информације приказане у форми табеле и анализира структуру становништва и пораст или опадање броја; пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности може да анализира портрете владара и писане изворе те да на основу њих изнесе став о Михаилу, Милошу и Милану Обреновићу; презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ

Кључни садржаји: Рађање модерних држава Европе и осмр на Србију под турском влашћу, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства. Друга индустријска револуција, људска права и слободе ,право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот. развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика Србије у време Обреновића, међународно признање Берлински конгрес; културна и просветна политика у време Карађорђевића и Обреновића, свакодневни живот на граду и селу у 19 веку кроз историјске изворе. Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Алексан дар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.

Тема: Европа, свет и српски народ на почетку 20 века

На крају ове теме ученик ће моћи да: упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; раздваја битно од небитног у историјској нарацији у осториским писаним изворима о великом рату ; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва као штоје страдање српског народа у Првом светском рату; идентификује историјске споменике у локалној средини који су повезани са Церском и Колубарском битком и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе српског народа и развија културу сећања на Велики рат радећи презентације на тему : пореди догађаје из националне ,регионалне и европске историје и на тај начин смешта догађаје на временску ленту коју израђује

Кључни садржаји: Међународни односи и кризе ,Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена. Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, учешће Србије и Црне Горе у балканским и Првом светском рату,узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата, технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању. Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ИС.1.1.6. ИС.1.1.7. ИС.1.1.8. ИС.1.1.9. ИС.1.1.10 ИС.1.2.1. ИС.1.2.4

Средњи ниво:ИС.2.1.1. ИС.2.1.3. ИС.2.1.4. ИС.2.1.6.

Напредни ниво: ИС.3.1.2. ИС.3.1.3. ИС.3.1.4. ИС.3.1.5. ИС.3.1.6

Осми разред

Тема: Основи проучавања прошлости

На крају ове теме ученик ће моћи да: Разуме појам савремено доба и основне одлика тог периода; објасни основне одлика индустријског друштва и примену савремених средстава као иутицај на свакодневни живот људи, користи историјске изворе критички се односи према њима и познаје специфичне историјске изворе за савремено доба пре свега аудиовизуелне изворе.

Кључни садржаји: Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана, историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).

Тема: Свет, Европа и српски народ у југословенској држави у периоду између два светска рата

На крају ове теме ученик ће моћи да: наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду између два светска рата који се односе на развој националистичке идеје у Немачкој и Италији; образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту као што је владавина Александра Карађорђевића и увођење диктатуре; уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности у време династије Карађорђевића уз подсећање на смену династија почетком 20 века ; изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера владавина Хитлера и Мусолинија са којим нашим владаром се поклапа и како је утицало јачање национализма на Краљевину Југославију; образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво и на тај начин пореди да ли има нацизма и тоталитарних идеологија данас; на то надовезује своје знање и може да изнесе став да идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; препозна, на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права која су у овом периоду била угрожена и на основу примера ученик их идентификује;

Кључни садржаји: демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу , нова карта Европе и света Узроци, ток и последице револуција у Русији. Стварање југословенске државе . Појава либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот. Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.

Тема: Други светски рат - тотални рат

На крају ове теме ученик ће моћи да: наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва;

пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; илуструје примерима утицај на научнотехнолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; образложи утицај различитих друштвеноекономских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликта; објасни значење појмова геноцид и Холокауст; изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; образложи смисао неговања сећања на жртве у рату.

Кључни садржаји: Свет у рату узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтони, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.

Тема: Свет, Европа и српски народ у југословенској држави у периоду хладног рата

На крају ове теме ученик ће моћи да: наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва кроз примере бораца за људска права у периоду деколонизације; пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба дајући примере положаја становника у Авганистану и Британији; илуструје примерима утицај научнотехнолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу на свакодневни живот за и против глобализације; анализирајући дате примере; препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот Ганди, Мендела, Мартин лутер и покрети који су променили свет; наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва када говори о модерним Олимпијским играма на угледном часу пореди их кроз историју; дискутује о Друштву народа и Уједињеним нацијама њиховој илози и могућности да превенирају сукобе у свету ; изрази ставове, засноване на историјским аргументима уз уважавање мишљења саговорника.

Кључни садржаји: Свет после Другог светског рата блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике,

самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић.

Тема: Свет, Европа, Српска држава и народ у савременим процесима.

На крају ове теме ученик ће моћи да: изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника везано за дискусију о ратовима на територији бивше СРЈ; препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији читајући историјске изворе из различитих земаља; критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама које су стекли до краја осмог рарета ; анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури.

Кључни садржаји: Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ИС.1.1.6. ИС.1.1.8 ИС.1.1.10 ИС.1.2.1. ИС.1.2.3. ИС.1.2.4. ИС.1.2.7. .

Средњи ниво: ИС.2.1.1. ИС.2.1.3. ИС.2.1.4. ИС.2.1.6. ИС.2.2.1. ИС.2.2.2.. ИС.2.2.5.

Напредни ниво: ИС.3.1.3. ИС.3.1.4. ИС.3.1.5. ИС.3.1.6. ИС.3.2.2. ИС.3.2.3. ИС.3.2.4. ИС.3.2.6. ИС.3.2.7.

Е) Прилагођавање наставе ученицима различитих способности

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности. Настава историје је прилагођена на основу нивоа знања ученицима са различитим способностима. Не може се очекивати од сваког ученика да развије критички приступ историјским изворима, али слабији ученик може да разуме прочитано. Тако да у настави историје ученици који теже савладавају градиво биће нпр.у пару са учеником који има веће способности, на часу ће ученик прочитати историјски извор из књиге или историјске читанке, док ће његов друг објаснити. На тај начин и

слабији учествује и осећа испуњење задатка и може очекивати и похвалу и позитивну оцену. У претходним годинама приметно је да слабији ученици радо раде различите квизове на часу, осмосмерке, спојити парове и сл. где се у суштини не очекује репродукција знања већ примена. Визуализација садржаја очигледно помаже савладавању градива. Наставник помаже ученицима из сиромашних породица, породица које не подстичу децу да редовно долазе у школу, тако што их на часу охрабрује да се укључе и укључује их у било какву активност нпр. ако радимо живот у средњовековним градовима они ће на основу слике из уџбеника као говорну вежбу препричати шта виде.

Ученици који су даровити су ученици који брзо реше све задатке, на часу добијају додатни задатак који му омогућава да размишљају изван оквира наставе историје. У усменом одговарању ово су ученици који ће одговорити на трик питања, изводити демонстрацију на карти, презентовати на часу лекцију. Наставник ће способније и напредније ученике укључити у ван наставне активности који доприносе њиховој афирмацији и промовише их као напредне појединце.

Наставник израђује и индивидуалне оперативне планове за ученика по свим ИОП има, специфичне задатке израђује и за завршни испит и за сваки тест са ученицима у сарадњи са педагогом.

Ж) Допунска и додатна настава

За часове допунске и додатне наставе предвиђен о је 36 часова годишње за допунску и 36 часова годишње за додатну наставу, по један час недељно. Наставник на основу своје структуре одржава часове допунске и додатне у одређеним разредима.

Ученици се упућују на допунску наставу у случају да су изостајали из школе или имају проблема у савладавању градива. На часовима могу сваког тренутка од наставника затражити додатну подршку за било који садржај који им је проблематичан. Када ученик има проблем нпр. са хронологијом, што је у петом разреду показало се чест случај, наставник и на часу и појединачно на допунској настави кроз примере из књиге и додатне задатке, црта ленту, објашњава како се године сврставају у миленијуме, деценије и векове. Ова област је јако важна и због завршног испита тако да је ученици морају савладати на време. На часовима када радимо задатке које смо пролазили и на допунској укључујемо ученике у рад да би схватили колико су напредовали, ако нису се помакли са почетног проблема понашљамо допунски рад док га ученик не савлада. Уколико се испостави да је проблем већи од очекиваног наставник даје предлог за индивидуализацију и касније ИОП.

Додатна настава у историји подразумева рад са даровитим ученицима и рад са историјским изворима из збирке историјских извора која се користи и за такмичење. Идеја је да се ученицима приближи историја како се заиста истражује. На овај начин ће моћи да постигну и највиши ниво историјског истраживања. Ученици који на часовима покажу заинтересованост за специфичне теме, а не радимо их по плану и програму додатни рад са њима омогућава да одговоримо на специфична питања и решимо неку недоумицу код њих. Ученици после додатног рада јачају своје компетенције дигиталне, јер радимо са материјалима на интернет платформама и апликацијама. Научно истраживачки рад о личностима, појавама и процесима које обрађују на часовима додатне наставе, презентују у гугл учионици, на сајту школе или на паноима у холу школе.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу историје у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Историје, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Физика

(6.-8. разред)

У овом делу текста можете се информисати о начину реализације наставе Физике у основној школи Јелица Миловановић. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевим предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу наћи ћете опште и специфичне компетенције, стандарде и постигнућа ученика за предмет и коришћене материјале (фотографије, видео и аудио записе и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу можете приступити коришћењем линка или QR кода који се налази на крају овог документа. У наредној табели је приказан број часова предмета на недељном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред		
	Шести	Седми	Осми
Годишњи	72	72	68
Недељни	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

Узећи у обзир да је физика теоријска и експериментална наука која објашњава скоро све појаве у природи, настава Физике се реализује максималним укључивањем ученика у наставу, па и приликом обраде нових наставних јединица. Користе се примери из живота са којима су се ученици сусретали више пута, па и сваког дана.

Највећи део део часа током којих се обрађује нова наставна јединица, ученици наводе примере и труде се да објашњавају појаве на задату тему, у том тренутку њима представљену на најприближнији начин. Наставник користи ЊИХОВЕ наведене примере како би објаснио наставну јединицу на новом нивоу њима предвиђеном. Пошто је школа опремљена потребним наставним средствима, у датим тренуцима изводе се експерименти при којима ученици описују ток појава током експеримента и наводе се на закључак. Следећи корак је увођење нових физичких величина којима се обележавају појаве и задате вредности. Коришћењем претходно стеченог математичког знања, ученик се оспособљава да решава текстуралне задатке, од основног до напредног нивоа. Настава физике се током ова три разреда константно надовезује, стога свака следећа лекција захтева познавање претходно наученог градива. Сталним подсећањем претходно наученог градива, ученик трајно меморише градиво.

Школа је технички опремљена, па је ученицима омогућено коришћење дигиталних технологија у свим разредима како би им се приближило градиво кроз презентације, квизове, анимиране филмове, бројне видео експерименте, као и дигиталне уџбенике.

У даљем тексту, биће описани приступи (методе, технике, облици рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима.

Кретање

На почетку сваког од три разреда, ученик се сусреће са новим обликом кретања, али лекције из кретања на почетку следећег разреда, надовезују се на савладано градиво из претходног разреда. На почетку шестог разреда, и након уводних часова у физику као науку, ученик се сусреће са најраспрострањенијом појавом, кретање. Од ученика се тражи да наводи примере за које сигурно зна: возња аутомобилом, бициклом, шетање, трчање, падање предмета, бацање предмета у вис, кретање клацкалице итд. Питан је како зна да се нешто креће, а нешто мирује. За почетак учи, на које начине се дели кретање, а детаљно изучава најједноставнији облик кретања без промене брзине. Уводе се физичке величине и мерне јединице које су ученику већ увелико познате (време, брзина, растојање, секунда, метар у секунди, метар, итд.). У седмом рeredу, предвиђено је учење промеливог кретања, увођењем убрзања, као и кретање горе-доле (слободно падање, хитац навише и наниже). На почетку осмог разреда учи се периодично кретање, на примеру клатна (деци познатом на примеру из живота, љуљашка).

Сила

Ученици увелико имају свест о појму сила и како она делује. Познају примере из живота, које наводе, као на пример: вучна сила, гурање предмета, гравитација, итд. У сваком рeredу, ученици обнављају претходно научено и позивају се на њега учећи нове врсте сила. У шестом рeredу, ученик се упознаје са појмом сила и начином на који она делује, учи шта је тежина (као и да постоји разлика између масе и тежине), учи Први Њутнов закон и треће. Уопштено се понављају електрична, магнетна и гравитациона сила научене у нижим разредима. Следеће године, обнављајући силу, уводи се гравитациона сила и њено убрзање током кретања тела у пољу Земљине теже и сила трења. Касније уче силу потиска, чије дејство већ знају на примерима тела која се налазе у води. У осмом рeredу понављајући градиво из шестог разреда уче о електричној сили и магнетној сили, као и њиховој примени.

Механички рад и енергија

Ученици увелико познају неке врсте енергија које наводе; електричну, механичку, топлотну, магнетну, гравитациону итд. Објашњавају енергију коју користе организми, тј. људи и на који начин стичу и троше енергију. Трошењем енергије тело врши механички рад. Обрађујући ову лекцију деца уче посебне видове енергија које поседују тела приликом кретања и/или мировања. На крају лекције уче о закону одржања енергије,

који им је познат из хемије. У осмом разреду, користе стечена знања како би их применили на случајеве преиодичног кретања и електричног поља.

Извођење експеримената

Уласком у лабораторију учници добијају свест о одговорности руковођења материјалом. Схватају да се експерименти изводе уз надзор наставника, али се оспособљавају да одређене кораке предузимају сами. Извођење експеримената наводи ученике да схватају теоријска знања и да применом математике обрађују податке добијених мерењем. У првој фази наставник сам изводи експеримент и објашњава појаве уз активност ученика. Инсистира се на томе да ученици посматрају и тачно описују шта се дешава. Заједно са наставником повезују претходно научено. Потом се деле у групе. Рад у групама је ефикаснији, деца се уче колегијалности и тимском раду, међусобно комуницирају и помажу једни другима. Када ученици поставе апаратуру, наставник проверава базбедносне мере. Ако су услови испуњени за рад и деца безбедна, експеримент може да почне. Деца прикупљају податке добијене током експеримента, које потом обрађују са наставником.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима обавља се преко Гугл мита или Зума. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампају материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Током наставе физике у нашој школи, инсистира се на развијању писмености ученика, научног и лаичког, писменог и усменог, како би га сви разумели када објашњава задату тему. Ово се остварује тражењем од ученика да сам исприча дефиницију ако му је задат образац и да сам напише формулу, ако зна образац. Током године су им задате разне теме или пројекти који морају да представе у групама на неком од наставних часова. Да би урадили пројекат, захтева се да користе релевантну литературу (дигиталну или штампану) коју ће представити наставнику током израде рада. Уче се да препознају поуздану литературу, да разликују битно од небитног. Израдом пројекта стичу нова знања и комуницирају са остатком одељења. Ученици се међусобно оцењују коментарима ученика који су их слушали приликом излагања. Такође уче да објашњавају научено, уче да стечено знање пренесу другима на најједноставнији могући начин, али и научно тако да их разумеју стручњаци задатих тема. Прављењем постера и паноа, подстиче се креативност ученика, а писањем радова и/или куцањем у документима коришћењем рачунара, као и израда презентација развија се дигитална писменост

ученика. Како је физика природна наука, инсистира се да сви ученици савладају објашњавање појава и/или дефиниција из обрађених тема. Дефиниције се уче кроз примере и објашњења како би их разумели и савладали градиво. Овим се подстиче учење и памћење кроз разумевање.

В) Мотивисање ученика

Како ученици воле наставу у природи, сваком пруженом приликом настава се објашњава у природи кроз разне примере, ако дозвољава наставна јединица. Приликом обраде кретања, на уводним часовима, ученици излазе напоље и уче стручне појмове кроз групну игру. Следећих часова, врши се утврђивање знање ученика како би кроз игру објаснили задате појмове. Такође се стимулишу радом у лабораторији. Вреднују указано поверење наставника да им се дозволи улазак у лабораторију и рад са апаратима. Редовне похвале наставника упућене ученицима за сваку активност подстичу ученике да настава са добрим радом.

Г) Повезивање наставе физике са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја физике са садржајима других предмета):

- Шести разред: У области Кретање, корелација је извршена са наставом физичког васпитања. Ученици мере време трчања на стази од 100м. Корелација је потом извршена са наставом математике, где коришћењем математичких операција решавају рачунске задатке из физике. Повезивање са Српским језиком врши се преко учења дефиниција и учења ученика да објашњава појаве. У области Мерење, извршена је корелација са наставом Математике, обнављајући претходно стечено градиво у нижим разредима (рачунање површине, запремине). Током израде области Сила, ученик сам врши корелацију са примерима живота. Наводе се разне врсте сила и дејства међу телима. У области Притисак, врши се корелација са наставом Биологије и Географије, где за пример хидростатичког притиска наводи крвни притисак, а атмосферски притисак се објашњава навођењем разних примера притисака на планини, у градовима и на висини мора.

- Седми разред: Током израде области Кретање под дејством силе, ученици сами наводе као пример из живота кретање аутобила, покретање и заустављање. Следећа област Кретање под дејством силе теже, врши се корелација са наставом Физичког васпитања, бацањем разних лопти са неке висине. Овде деца уче о сили Земљине теже. Приликом учења Равнотеже, ученици се базирају на примеру познатом из живота, клацкалица. Механички рад и енергију такође обрађују примерима из живота, али и из наставе Биологије, спомињући енергетски баланс. Корелација са наставом Хемије, извршена је у области Топлотне појаве, помињући кристалну решетку и атоме, агрегатна стања и преласке међу њима.

- Осми разред: Изучавањем области Осцилаторно кретање, врши се корелација са животним примерима, у овом случају најчешће таласи, љуљашка и вентилатор. Деца уче о фреквенцији, таласним дужинама и брзини таласа. У корелацију са животним

примерима такође су укључене Светлосне појаве, где је ученик већ упознат са огледалима и сочивима. У областима Електрично поље и Електрична струја, корелација је извршена са наставом Технике и Технологије, јер су ученици већ упознати са наелектрисаним честицама, протоку струје, настанку струје у електранама и елементима струјног кола. За сваку израду презентација или куцања семинарских радова, ученик користи знања из Информатике. Током израде паноа, прави се корелација са наставом Ликовне културе, како би деца развијала креативност.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе физике (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају. На контролним задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема.

Усмено испитивање: овим поступком проверава се колико су ученици савладали објашњавања појава, колико успешно могу да учествују у разговору са наставником или другим ученицима.

Остале технике: ученици играју игре улога, у којима примењују знања стечена у оквиру неке теме, раде истраживачке и пројектне задатке. У старијим разредима, од ученика се очекује да сами напишу сценарио користећи модел који је увежбаван на часу као оријентацију. Ученици су углавном веома мотивисани за овакве задатке и добро науче садржаје који су потребни да би се задатак успешно извршио (чак и слабији ученици), па их наставници примењују кад год су одговарајући за градиво које се у том тренутку обрађује. Тежина и обим задатка, као и степен самосталности ученика и помоћи наставника приликом израде задатка одређује се у складу са узрастом и индивидуалним могућностима ученика.

У свим врстама задатка наведеним у овом одељку, поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање.

По закону, наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би (још) боље напредовали. Иницијално тестирање се спроводи потем теста на првом или другом часу од почетка године коришћењем свих врста питања (нпр. допуна реченице, повезивање колона, попуњавање табеле, објасни итд.)

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Шести разред

Тема: Увод у физику

На крају ове теме ученици ће моћи да: објашњавају каква је физика као наука, шта проучава и зашто, знаће животне примере које објашњава физика.

Кључни сарджаји: Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илуструју различите физичке појаве (из свакодневног живота). Демонстрациони огледи: – Како савити млаз воде? – Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? – Магнетно деловање – Направи дугу. – Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу. Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине итд.).

Тема: Кретање

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину; изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (СИ) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности...).

Кључни садржаји: Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи: – Кретање куглице по Галилејевом жљебу. – Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течношћу. Лабораторијска вежбе 1. Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или куглицом).

Тема: Сила

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасне деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације); демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; демонстрира појаву деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно

деловање магнета; изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (СИ) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (сила, тежина...)

Кључни садржаји: Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи. – Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. – Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. – Привлачење и одбијање магнета.

Тема: Мерење

На крају ове теме ученици ће моћи да: изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (СИ) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената (односно, тачност мерења); мери тежину, дужину, време, запремину у и масу и на основу мерених вредности одређује густину и притисак; одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности...).

Кључни садржаји: Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи. – Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). – Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). Лабораторијске вежбе 1. Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. 2. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре. 3. Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. 4. Мерење силе трења при клизању или котрљању тела по равној подлози.

Тема: Маса и густина

На крају ове теме ученици ће моћи да: демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета, притисак чврстих тела и течности; повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације);

Кључни садржај: Инертност тела. Закон инерције (Први Њутнов закон механике). Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Мерење масе тела вагом. Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. Демонстрациони огледи. – Илустровање инертности тела. – Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине, истог материјала, (в) исте величине, различитог материјала. – Мерење масе вагом. – Течности различитих густина у истом суду – „течни сендвич” – Суво грождје у газираној води. – Мандарина са кором и без коре у води. Лабораторијске вежбе 1. Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика. 2. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. 3. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамометром.

Тема: Притисак

На крају ове теме ученици ће моћи да: демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета, притисак чврстих тела и течности; разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...); познаје примену хидростатичког притисака (принцип рада водовода, фонтане); изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (СИ) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); мери тежину, дужину, време, запремину у и масу и на основу мерених вредности одређује густину и притисак; решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности...).

Кључни садржај: Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри. Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони огледи. – Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. – Преношење притиска кроз течност (стаклена цев с мембраном, Херонова боца, спојени судови). – Хидраулична преса (нпр. два медицинска ињекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). – Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети”, како свећа може да гори под водом). – Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. Лабораторијска вежба 1. Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ФИ.1.1.1, ФИ.1.1.2, ФИ.1.1.3, ФИ.1.2.1, ФИ.1.2.2, ФИ.1.2.3, ФИ.1.4.1, ФИ.1.4.2, ФИ.1.4.3, ФИ.1.4.4, ФИ.1.4.5, ФИ.1.4.6, ФИ.1.7.1, ФИ.1.7.2

Средњи ниво: ФИ.2.1.1, ФИ.2.1.2. ФИ.2.1.5. ФИ.2.1.6 ФИ.2.2.2 ФИ.2.4.1 ФИ.2.4.2
ФИ.2.4.3 ФИ.2.4.4 ФИ.2.6.1 ФИ.2.6.2. ФИ.2.6.3. ФИ.2.7.1. ФИ.2.7.2. ФИ.2.7.3.

Напредни ниво: ФИ.3.1. 1, ФИ.3.1.4, ФИ.3.2.1, ФИ.3.4.1, ФИ.3.4.3, ФИ.3.7.1, ФИ.3.7.2

Седми разред

Тема: Сила и кретање

На крају теме ученици ће моћи да: разликује скаларне и векторске физичке величине; користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; примени Њутнове законе дина мике на кретање тела из окружења; демонстрира појаве: инерције тела убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике (Атвудова машина, колица са теговима...), прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинematика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).

Кључни садржај: Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. Демонстрациони огледи : – Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. – Кретање куглице низ Галилејев жљеб. – Кретање тела под дејством сталне силе. – Мерење силе динамометром. – Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). Лабораторијске вежбе 1. Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. 2. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.

Тема: Кретање тела под дејством силе теже. Сила трења

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; самостално изведе експеримент из области

кинематике и динамике (Атвудова машина, колица са теговима...), прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).

Кључни садржај: Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. Демонстрациони огледи : – Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића...). – Падање тела у разним срединама. – Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). – Трење на столу, косој подлози и сл. – Мерење силе трења помоћу динамометра. Лабораторијске вежбе 1. Одређивање убрзања тела које слободно пада. 2. Одређивање коефицијента трења клизања.

Тема: Равнотежа тела

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује скаларне и векторске физичке величине; користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела; наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).

Кључни садржај: Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полука, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. Демонстрациони огледи : – Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. – Равнотежа полуге. – Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грождје у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води...). Лабораторијска вежба 1. Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.

Тема: Механички рад и енергија. Снага

На крају теме ученици ће моћи да: разликује скаларне и векторске физичке величине; користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из

окружења; решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...).

Кључни садржај: Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. Демонстрациони огледи : – Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. – Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. – Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) Лабораторијске вежбе 1. Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. 2. Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица.

Тема: Топлотне појаве

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује скаларне и векторске физичке величине. -Користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења; наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.

Кључни садржај: Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. Демонстрациони огледи : – Дифузија и Брауново кретање. – Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди - флаши и две посуде са хладном и топлим водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). Лабораторијска вежба 1. Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ФИ.1.1.1. ФИ.1.2.1. ФИ.1.2.2. ФИ.1.2.3. ФИ.1.4.1 ФИ.1.4.2. ФИ.1.4.3. ФИ.1.4.4 ФИ.1.4.5. ФИ.1.4.6 ФИ.1.5.1. ФИ.1.5.2. ФИ.1.7.1 ФИ.1.7.2

Средњи ниво: ФИ.2.1.1. ФИ.2.1.2. ФИ.2.1.3. ФИ.2.1.4. ФИ.2.1.5. ФИ.2.1.6. ФИ.2.2.1. ФИ.2.4.1. ФИ.2.4.2. ФИ.2.4.3. ФИ.2.4.4. ФИ.2.5.1 ФИ.2.5.3. ФИ.2.5.4 ФИ.2.5.5. ФИ.2.6.1. ФИ.2.6.2. ФИ.2.6.3 ФИ.2.7.1. ФИ.2.7.2. ФИ.2.7.3.

Напредни ниво: ФИ.3.1.1. ФИ.3.1.2. ФИ.3.2.1 ФИ.3.4.1. ФИ.3.4.3. ФИ.3.5.1. ФИ.3.5.2. ФИ.3.7.1. ФИ.3.7.2.

Осми разред

Тема: Осцилаторно и периодично кретање

На крају теме ученик ће моћи да: повезује физичке величине које описују осцилације и таласе описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова

Кључни садржај: Осцилаторно кретање (осциловање тела окаченог о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. Демонстрациони огледи Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом). Лабораторијске вежбе 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна

Тема: Светлосне појаве

На крају ове теме ученик ће моћи да: анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу

Кључни садржај: Карактеристике светлости. Правoliniјско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. Демонстрациони огледи Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично уроњен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала. 2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.

Тема: Електрично поље

На крају ове лекције ученик ће моћи да: демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисување и повеже електрични напон и јачину електричног поља

Кључни саржај: Наелектрисување тела. Елементарна количина наелектрисувања. Закон о одржању количине наелектрисувања. Узајамно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. Демонстрациони огледи Наелектрисување чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у ричиновом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.

Тема: Електрична струја

На крају ове лекције ученик ће моћи да: објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу.

Кључни садржај: Електрична струја (једносмерна, наизменична); Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS); Мерење електричне струје и напона; Електрична отпорност проводника; Проводници и изолатори; Омов закон за део струјног кола; Рад и снага електричне струје; Џул-Ленцов закон; Омов закон за цело струјно коло; Везивање отпорника; Електрична струја у течностима и гасовима; Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји); Демонстрациони огледи Демонстрациони амперметар у струјном колу; Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром; Графитна мина (оловке) као потенциометар; Мерење електричне отпорности омметром; Загревање проводника при протицању електричне струје; Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли; Лимун као батерија; Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора; Лабораторијске вежбе: 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности); 2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра; 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.

Тема: Магнетно поље

На крају ове области ученик ће моћи да: описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора, објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи.

Кључни садржај: Магнетно поље сталних магнета; Магнетно поље Земље; Магнетно поље електричне струје; Дејство магнетног поља на струјни проводник; Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени; Демонстрациони огледи; Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке; Магнетна игла и школски компас; Ерстедов оглед; Електромагнет; Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.

Тема: Елементи атомске и нуклеарне физике

На крају теме ученик ће моћи да: објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области.

Кључни садржај: Структура атома (језгро, електронски омотач); Нуклеарне силе; Природна радиоактивност; Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет; Заштита од радиоактивног зрачења; Вештачка радиоактивност; Фисија и фузија; Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења; Демонстрациони огледи Детекција присуства радиоактивног зрачења (школски Гајгер-Милеров бројач).

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ФИ.1.1.2. ФИ.1.2.3 ФИ.1.3.1. ФИ.1.3.2. ФИ.1.4.1. ФИ.1.4.2. ФИ.1.4.3. ФИ.1.4.4. ФИ.1.4.5. ФИ.1.4.6. ФИ.1.7.1. ФИ.1.7.2.

Средњи ниво: ФИ.2.1.1 ФИ.2.1.2 ФИ.2.2.3. ФИ.2.3.1. ФИ.2.3.2. ФИ.2.3.3..2.3.4. ФИ.2.3.5. ФИ.2.3.6. ФИ.2.4.1 ФИ.2.4.2. ФИ.2.4.3. ФИ.2.4.4. ФИ.2.5.1. ФИ.2.5.2. ФИ.2.5.3. ФИ.2.6.1. ФИ.2.6.2. силу ФИ.2.6.3. ФИ.2.7.1. ФИ.2.7.2. ФИ.2.7.3.

Напредни ниво: ФИ.3.2.2, ФИ.3.2.3, ФИ.3.2.4, ФИ.3.2.5, ФИ.3.2.6, ФИ.3.3.1, ФИ.3.4.1, ФИ.3.4.2, ФИ.3.4.1, ФИ.3.4.2, ФИ.3.4.3, ФИ.3.7.1, ФИ.3.7.2.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе физике индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави физике у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају видео лекције везане за градиво обрађивано на часу, како би ученици код куће могли да им се враћају више пута и усвајају градиво својим темпом.
- Ученици на часу најпре раде већи број задатака у којима се усвајају основне физичке појаве (нпр. праволинијско, криволинијско кретање, равномерно и неравномерно).
- Приликом савладавања нових, стручних речи, ученицима се дају многобројни примери за које се везују дати појмови (нпр. тркачка стаза је криволијска путања, пређени пут је од куће до школе, делови аутопута су праволинијске путање, пређени пут је од Београда до Ниша)
- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају дислексију, наставник припрема више аудио-визуелних материјала као подршку усвајању новог градива. Посвећује се пажња понављању са учеником свакога часа, како би усвојено градиво остало дугорочно запамћено.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања (нпр. приликом рада рачунских задатака, добијају сложеније примере задатака за домаћи).
- Приликом усвајања нових појмова и појава, ученици повезују ново градиво са претходно усвојеним, као што и траже нове примере, или сами смишљају своје (нпр. ако се ради електрично деловање и Кулонова сила међу наелектрисаним телима, повезују са гравитационим деловањем и Њутново силом гравитације међу телима која имају масу).
- ИОП3 (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на

захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне или средњу школу, користе енциклопедије и базе података за спровођење самосталаног истраживачког рада и/или пројекта заснованих на темама из програма или сопственим интересовањима.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљ реализовања допунске наставе: Ученик треба да савлада основне појмове и појаве физике. Повезује и примењује стечена знања на задату тему и величинама које карактеришу одређене физичке величине. Знање даље користи за израду рачунских задатака.

Разреди у којима се реализује допунска настава: пошто се са физиком ученици сусречу први пут у шестом разреду, потребна допунска настава омогућава ученицима да усвојена знања из математике пренесу на израду рачунских задатака из физике. Из тог разлога допунска почиње у шестом разреду. Током седмог и осмог разреда, ученици су приморани да константно повзују претходно усвојено знање из физике и математике, како би превазишли и усвојили ново градиво. Допунска у седмом и осмом разреду, омогућава ученицима да континуирано повезују наставу физике и математике, а касније и хемије.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од трећег до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе. Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да ученицима у одређеном разреду треба највише помоћи у вези са њима:

- Шести разред: Кретање- Ученик треба да: стекне представу; препозна величине које карактеришу кретање; зна шта је брзина и која је њена мерна јединица; Сила- Ученик треба да на основу узајамног деловања тела схвати силу као меру узајамног деловања, која се мери динамометром и зна њену мерну јединицу; Мерење- Ученик треба да: научи мерење физичких величина: дужине, времена и запремине; зна уређаје за њихово мерење и њихове мерне јединице; Маса и густина- Ученик треба да: добије представу о маси; зна уређај за мерење масе и њене мерне јединице; уме да израчуна густину и зна мерну јединицу густине; Притисак- Ученик треба да: зна да израчуна притисак и да зна његову мерну јединицу; зна Паскалов закон; зна шта је атмосферски и хидростатички притисак.
- Седми разред: Кретање тела под дејством силе- Ученик треба да: разликује врсте кретања; мери и рачуна брзину и убрзање и да зна њихове мерне јединице, научи други и трећи Њутнов закон механике и да изврши динамичко мерење силе; Кретање тела под дејством силе теже- Ученик треба да: упозна слободан пад; хитац навише; хитац наниже; силу трења; силу отпора средине и разуме безтежинско стање тела; Равнотежа тела-

Ученик треба да: научи да сложи и разложи векторске величине; да зна када је тело у равнотежи; да објасни силу потиска и Архимедов закон; Механички ради енергија. Снага- Ученик треба да: зна када се врши механички рад и да је једнак промени енергије; зна како се рачуна снага; ко има кинетичку, а ко потенцијалну енергију; и да зна мерне јединице рада, снаге и енергије; Топлотне појаве- Ученик треба да: знају да се укупна енергијатела састоји од кинетичке и потенцијалне енергије молекула унутар тела; да зна какосе одређује количина топлоте и која је њенамерна јединица.

- Осми разред: Осцилаторно и периодично кретање- Ученик уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине, уме да препозна основне појмове који описују осцилаторно кретање; Светлосне појаве- Ученик/ученица уме да препозна основне особине звука и светлости. Ученик/ученица примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу; Електрично поље- Ученик/ученица уме да препозна смер деловања електростатичке силе; Електрична струја- Ученик/ученица уме да препозна да струја тече само кроз проводне материјале. Ученик/ученица зна да разликује електричне проводнике и изолаторе. Ученик/ученица зна називе основних елемената електричног кола. Ученик/ученица уме да препозна магнетне ефекте електричне струје. Ученик/ученица да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу; Магнетно поље- Ученик/ученица уме да препозна смер деловања магнетне силе; Елементи атомске и нуклеарне физике- Ученик/ученица уме да препозна дејство радиоактивних изотопа, њихову примену и мере заштите.

Како се реализују часови допунске наставе: наставник објашњава оне делове градива који ученицима нису јасни. Уколико су потребе ученика који присуствују часу различите (нпр. неки ученици имају тешкоћа са једнином и множином именица, а ученику који је због болести пропустио часове на којима је предавано садашње време треба објаснити тај део градива) примењује се приступ који се користи у раду у комбинованим одељењима (док наставник ради са једном групом ученика, друга група или групе самостално раде неке друге задатке). На часовима се користе методе, технике, облици рада и наставна средства која се користе и на часовима редовне наставе, али се њихов избор више прилагођава индивидуалним потребама и склоностима ученика. Уколико већи број ученика похађа допунску наставу, није могуће на сваком часу задовољити индивидуалне потребе свих ученика, па се настава организује тако да се из часа у час смењују разноврсни приступи и наставна средства, чиме се у трајању од неколико часова покривају потребе и склоности свих ученика.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности ученика и потреба изражених од стране самог ученика, наставник одређује циљеве рада са учеником у том разреду и планира начин рада (методе, технике, облике рада, наставна средства) којима се ти циљеви најефикасније могу постићи. Ученик се укључује у рад допунске наставе. Наставник затим планира циљеве за краће временске периоде (по неколико часова), реализује рад са учеником, посматра рад ученика на часовима допунске и редовне наставе (колико је ученик активан, како решава задатке – колико тачно, брзо, колико је сигуран у себе, којим путем долази до решења) и процењује напредовање ученика у односу на претходни период и на циљеве наставе и учења који су постављени за њега. Наставник мотивише и учи ученика да и сам прати и процењује свој рад кроз дневник учења, чек листе и слична средства и да на основу тога поставља себи нове циљеве у учењу, осамостаљује се у раду, развија свест о одговорности за сопствено напредовање и стиче самопоуздање. На основу

информација добијених праћењем и кроз разговор са учеником, наставник планира рад за још неколико часова и тај циклус се понавља током године. Периодично, наставник процењује колико су достигнути општи годишњи циљеви постављени за тог ученика и да ли треба нешто мењати у раду са учеником да би се ти циљеви успешније остварили. По потреби (нпр. ако ученик веома често изостаје са часова допунске наставе, а наставник процењује да су му ти часови неопходни да би успешно достигао основне исходе предмета), укључује се одељењски старешина, родитељи, ПП служба и други појединци и стручни органи школе.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе су: прелазак и усвајање садржаја који се надовезују на програм редовне наставе, али се односе на сложеније физичке појаве или на појмове за које су ученици показали посебан интерес. Додатни рад обухвата припрему за такмичење и/или активности у складу са утврђеним интересовањима ученика.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње по 36 часова од трећег до седмог разреда, а у осмом 34 часа

Садржаји додатне наставе по разредима:

- Шести разред: Кретање: Ученик повезује и примењује стечена знања о кретању и величинама које карактеришу кретање да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских); Сила- Ученик повезује и примењује стечена знања о узајамномделовању између тела и сили као мери узајамног деловања да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака и решио проблеме у вези са истезањемеластичне опруге, односно са калибрисањем опруге; Мерење- Ученик повезује и примењује стечена знања о мерењу различитих физичких величина различитим мерним инструментима, записује резултате мерења, изводи закључке и долази до решења сложених задатака; Маса и густина- Ученик повезује и примењује стечена знања о маси физичких тела, инертности и густини, изводи огледе, записује резултате мерења, дискутује, изводи закључке и долази до решења сложених задатака; Притисак- Ученик повезује и примењује стечена знања о различитим примерима притиска тела (притисак чврстих тела, хидростатички притисак и атмосферски), изводи огледе, записује резултате мерења, дискутује, изводи закључке и долази до решења сложених задатака.
- Седми разред: Кретање под дејством силе- Ученик повезује и примењује стечена знања о равномерно променљивом кретању и Њутновимзаконима да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских) и објаснио неке појаве у природи; Кретање под дејством силе теже- Ученик повезује и примењује стечена знања о кретању тела под дејством силе теже и силе трењада би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских) и објаснио неке појаве у природи; Равнотежа тела- Ученик повезује и примењује стечена знања о слагању и разлагању сила, равнотежи тела и примени полуге да би извео закључке и дошао дорешења сложених задатака (графичких и рачунских); Механички рад и енергија. Снага- Ученик повезује и примењује стечена знања о раду, снази и енергији да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских) и објаснио неке појаве у природи; Топлотне појаве- Ученик повезује и примењује стечена знања о преношењу топлоте с једног тела на друго, термичком ширењу тела, потиску и Архимедовом закону да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских) и објаснио неке појаве у природи.

- Осми разред: Осцилаторно и периодично кретање: Ученик треба да препознаје услове кретања и примењује их на израду рачунских задатака; Светлосне појаве- Препознаје конструкције ликова код сочива и огледала, као и да препознаје услове конструкција из података у рачунским задацима; Електрично поље- рачуна јачину Кулонове силе и јачине електричног поља више извора наелектрисања у једној тачки, рачуна рад и снагу измештања наелектрисане честице у различитим типовима електричног поља; Електрична струја- Комбиновањем Омовог закона за цело и део струјног кола као и Кирхофових правила ради рачунске задатке, на основу датог сложеног струјног кола.

Како се реализују часови додатне наставе: као и на часовима редовне наставе, приликом увођења нових информација, комбинују се објашњења наставника и активности у којима ученици сами долазе до информација. Поступци и наставна средства су слични онима који се користе на часовима редовне наставе (самосталан истраживачки рад ученика, програмирана настава, учење путем открића, предавање наставника уз презентације, фотографије, постере, видео и аудио снимке и сл.). Садржаји које ученици обрађују су на напредном нивоу. Наставна средства укључују и тестове са претходних такмичења и разне тестове за вежбање и припрему, као и неки задаци из средњих школа. У свим разредима се често примењују и дигитални сараднички алати (дељени Гугл документи за сваког ученика, у којима ученици раде домаће задатке, а наставник их прегледа и дописује коментаре, савете за даље учење и сл., Падлет за постављање радова ученика или као алат за бележење идеја ученика током „олује мозга“ итд.). Приликом задавања задатака које ученици треба да раде изван часа (за домаћи задатак), води се рачуна о оптерећењу ученика другим школским задацима и обавезама.

Како се настава планира и како се прате постигнућа ученика: на основу нивоа постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности ученика и потреба изражених од стране самог ученика, наставник одређује циљеве рада са учеником у том разреду и планира начин рада (методе, технике, облике рада, наставна средства) којима се ти циљеви најефикасније могу постићи. Ученик се укључује у рад додатне наставе. Наставник затим планира циљеве за краће временске периоде (по неколико часова), реализује рад са учеником, посматра рад ученика на часовима додатне и редовне наставе (колико је ученик активан, како решава задатке – колико тачно, брзо, колико је сигуран у себе, којим путем долази до решења) и процењује напредовање ученика у односу на претходни период и на циљеве наставе и учења који су постављени за њега. Наставник мотивише и учи ученика да и сам прати и процењује свој рад кроз дневник учења, чек листе и слична средства и да на основу тога поставља себи нове циљеве у учењу, осамостаљује се у раду, развија свест о одговорности за сопствено напредовање и стиче самопоуздање. На основу информација добијених праћењем и кроз разговор са учеником, наставник планира рад за још неколико часова и тај циклус се понавља током године. Периодично, наставник процењује колико су достигнути општи годишњи циљеви постављени за тог ученика и да ли треба нешто мењати у раду са учеником да би се ти циљеви успешније остварили.

3) Наставни програми, предметне компетенције и стандарди постигнућа који за наставу физике у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Физике, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета и стандарди постигнућа за предмет.

Хемија

(7 – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Хемије у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетеније, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред	
	Седми	Осми
Годишњи	72	68
Недељни	2	2

А) Начин реализовања наставе

У седмом разреду ученици се упознају са хемијом и њеним значајем у свету око нас. У свим разредима се тежи ка томе да се на часу смењују активности различитих типова, како би се одржала пажња и мотивација ученика и задовољили различити стилови учења. (нпр. у уводном делу часа ученици понављају лекцију коју су радили прошли час и на тај начин утврде градиво тако што свако одговори на неко питање у виду малог усменог квиза, затим слушају, питају и праве асоцијације себи које ће им помоћи да повежу ново градиво са већ наученим). Имајући у виду да је школа технички добро опремљена могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави у свим разредима и настоји се да њихова примена буде разноврсна. Комбинују се дигитални уџбеници, презентације, видео лекције које наставници праве сами и видео снимци са интернета, упитници и сл.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима хемије.

Теоријски део хемије

У седмом разреду наставник упознаје ученике са хемијом као експерименталном науком и хемијом у свету око нас. Ученици уче о значају хемије и повезивањем хемије са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (нпр. производња хране, производња лекова, средстава за хигијену и сл.). Наставник уводи појам супстанце и ученици идентификују да је предмет изучавања хемије супстанца. Ученици разликују физичко тело и супстанцу, уче да се супстанце деле на основу сложености састава на хемијске елементе и једињења и сазнају да се елементи у природи

могу наћи као чисте супстанце и као смеше. Наставник уводи појмове хемијска лабораторија и експеримент. Ученици усвајају основна правила понашања у хемисјкој лабораторији, уче како се правилно рукује хемијским посуђем и прибором, мере заштите себе и других, наставник их води у хемијску лабораторију и раде демонстративне огледе, на тај начин ученици лакше повезују знање и брже уче. Упознају са са основним техникама рада у лабораторији (нпр. мешање, уситњавање). Затим наставник описује физичка и хемијска својства супстанци и физичке и хемијске промене супстанци и повезује их са свакодневном применом у животу и на тај начин им омогућава да створе себи асоцијације како би лакше савладали градиво. Описује грађу атома користећи уџбеник и дигитални уџбеник и такође цртајући на табли додатно објашњава, показује ученицима периодни систем елемената, дели сваком ученику периодни систем елемената и заједно прелазе групе елемената по периодном систему елемената. Ново градиво се увек повезује са оним што су ученици раније учили из хемије или других предмета, а има везе са новим садржајима, како би ученици лакше разумели ново градиво и повезивали знања из различитих области. Уз помоћ наставних средстава као што су дигитални уџбеник, као што су фотографије из уџбеника, видео снимци, лакше објашњава ученицима и на тај начин их више мотивише за рад и омогућава им да лакше памте. Када се уводе тежи наставни садржаји, ученицима је потребно више помоћи да би разумели ново градиво, па наставник и даље објашњава, представља нове садржаје уз помоћ поменутих наставних средстава и подстиче ученике да закључују и повезују знања. Али, када се уводе лакши садржаји, наставник пре свега припрема материјале за рад и усмерава рад ученика, док су ученици активнији у стицању знања. Циљ оваквог приступа је да ученици појачаном интелектуалном активношћу дубље разумеју оно што уче, трајније памте и да буду мотивисанији за рад.

У осмом разреду, се настава хемије фокусира више на групе елемената као што су метали и неметали, њихови оксиди, хидроксиди и киселине. Наставник подстиче ученике да усвојено знање из седмог разреда искористе на максималном нивоу и додатно себи олакшају градиво, тако што заједно са ученицима обнавља неогранску хемију, односно градиво из седмог разреда. Описује својства метала и неметала и њихових једињења, повезује са свакодневном применом у животу и ученицима демонстрира реакције, својства (нпр. рђање гвожђа као пример оксидације). Још један краћи део се настава базира на неорганској хемији, ученици уче о солима, њиховом добијању и писању назива и формула. Наставник објашњава улогу соли и повезује са неопходном и свакодневном употребом у животу на примеру кухињске соли, где заправо подиже ниво свести ученицима да је све око њих хемија и да све што свакодневно користе се састоји од хемијских једињења, елемената и сл. Затим се настава базира на новој области која се назива органска хемија. Ученици повезују стечено знање из неорганске и ново сазнање о органској хемији. Ученици сазнају о великом броју органских једињења и ту чињеницу повезују са својствима атома угљеника. Наставник додатно објашњава градиво, представља нове садржаје уз помоћ разних активности ученика као што су рад у групи, прављење презентација, паноа и сл. И подстиче ученике да закључују и повезују знање. (нпр. једна група ученика истражује и ради презентацију о алаканима, друга о алкенима и трећа о алкинима и на крају сви заједно склопе једну велику презентацију о угљоводоницима, ученици уче низ од првих десет угљоводоника и свако добије свој број и сваки час каже који је угљоводоник и сл.). Наставник уводи појам алкохола, масти и уља, витамина, угљених хидрата, протеина и подстиче ученике да повезују знање из других предмета и области као и из свакодневног живота са хемијом и биолошки важним органским једињењима. (нпр. у виду квиза (свако добије питања и даје одговоре на њих у одређеном временском року, затим сви читају своје одговоре и пореде са другима)

сазнају и обнављају састав намирница и присуство биолошких важних органских једињења у њима, ученици раде есеј о улози масти и уља, значају правилне исхране и сл.). Наставник задаје мини пројекте које ће ученици радити и презентовати. (нпр. једна група ученика истражује и ради презентацију, пано о загађивачима и загађујућим супстанцама, друга група ради тему последице загађења а трећа група рециклажа и зелена хемија, након сваке реализације ученици презентеју свој рад и сл.). На самом крају осмог разреда наставник обнавља сво градиво хемије и заједно са ученицима ради задатке из свих области и припрема ученике за завршни пријемни испит из хемије.

Израчунавања у хемији

У седмом разреду ученици се први пут сусрећу са хемијским реакцијама и хемијским једначинама. Наставник уводи појмове реактанти, производи, коефицијенти и објашњава ученицима како да саставе хемијску једначину. Закон о одржању масе објашњава на примерима из свакодневног живота како би лакше научили (нпр. на левој страни техничке ваге стави супстанцу коју ученици мере у том тренутку и на десној страни ставља тегове како би објаснио да лева и десна страна морају бити једнаке да би измерили масу, тако је и са изједначавањем хемијских једначина и сл.). Ученици на основу назива или хемијске формуле супстанце израчунавају релативне молекулске и атомске масе задатих супстанци користећи периодни систем елемената. Наставник објашњава везу између масе супстанце, количине супстанце и броја честица. На техничкој ваги ученици и наставник измере масу супстанце па онда ученици рачунају количину супстанце и обрнуто. Ученици изводе израчунавања на основу једначина хемијских реакција (стехиометријска израчунавања).

Лабораторијске вежбе и демонстрациони огледи у хемији

Наставник уз помоћ демонстрационих огледа додатно објашњава градиво о коме тренутно прича и ученицима олакшава учење и додатно их мотивише за рад. Ученици у демонстрационим огледима уочавају битне ставке о којима наставник прича и разлике уз помоћ којих могу да лакше себи поједноставе слику у глави о тренутном градиву које прелазе. (нпр. ученици посматрају узорке елемената, једињења, смеша познатих из свакодневног живота, ученици уочавају како се лабораторијско посуђе правилно користи и како се рукује са њим, уочавају разлике између хемијских и физичких својстава супстанци, уочавају да је састав смеша произвољан, да састојци смеша не мењају својства у смешама, посматрају сагоревање свеће, посматрају електропроводљивост дестиловане воде, уочавају разлику између засићених угљоводоника и незасићених, између киселина и база и сл.). Лабораторијским вежбама и демонстрационим огледима ученици повезују теорију и лакше усвајају градиво. Путем лабораторијских вежба ученици испитују физичка и хемијска својства метала, неметала, реакције метала са киселинама, испитују кисело-базна својства помућу индикатора, испитују растворљивост алкохола и карбоксилних киселина, угљених хидрата и масти и уља у води, испитују доказивање скроба, денатурацију протеина, раздвајају састојке смеша и сл.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, „упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група, Зума или мејла. За

ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Читањем са разумевањем, читањем наглас, препричавањем прочитаног, извлачењем закључка из прочитаног, подвлачењем битних информација у тексту, повезивањем онога што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота развијамо способност ученика да самостално учи. (нпр. ученици читају наглас текст задатка и записују све податке које су прочитали, затим уз помоћ тих података постављају задатак настављајући да наглас говоре шта раде са тим подацима и шта су заправо ти подаци. Ученици прочитају реченицу из уџбеника и анализирају њено значење и сл.). Ученици уче да користе и разне друге изворе информација, да уз помоћ асоцијација дођу до закључка. Ученици се на начин примерен узрасту упознају са појмом стилова учења, са начинима учења који одговарају различитим стиловима и охрабрују да препознају начине који одговарају и њима самима, а и типовима садржаја који се уче. Обучавају се да ново градиво бележе помоћу табела, асоцијација, да као помоћ у учењу праве картице са питањима и одговорима, да најтеже или најважније делове градива подвлаче различитим бојама и сл.

В) Мотивисање ученика

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који редовно доносе свеске, уџбеник и прибор за рад, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења, ученици који су редовно активни на часу, ученици који иду на такмичења, ученици који повезују учење новог градива са већ пређеним или са другим предметима и ситуацијама у животу и сл.). Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи. Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр. ученици уче о органским једињењима и истражују састав хемијских средстава за чишћење прозора, подова, прашине итд. Ученици уче о водоник пероксиду-хидрогену и истражују примену у домаћинству и медицини, као средство за дезинфекцију рана и сл.). Повезују хемију и оно што користе у свакодневном животу.

Г) Повезивање наставе хемије са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја хемије са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима хемије, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из хемије и других предмета у истом периоду школске године

обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник хемије користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставник приликом обраде неких садржаја из хемије упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Седми разред: У седмом разреду градиво из хемије се повезује са градивом из физике, математике, биологије, технике и технологије. На пример, приликом обраде теме мерење користе се знања стечена из физике. Затим пролажењем кроз елементе у периодном систему елемената (метале, неметале) повезује се са знањем из технике и технологије. Ученици радећи рачунске задатке користе знање које су већ стекли на математици. (нпр. решавање пропорционих задатака). Ученици знање из биологије примењују у области водоник и кисеоник, говорећи о процесу у природи којим добијамо кисеоник (процес фотосинтезе). Овим корелацијама се повећава разумевање ученика и њихова свест о повезаности свега што уче, што их додатно и мотивише да напредују. Овим начином повезивања хемије са другим предметима додатно се олакшава усвајање нових знања из хемије што је јако битно.

- Осми разред: У осмом разреду настава хемије је доста повезана са биологијом и техником и технологијом. На самом почетку осмог разреда ученици уче о сваком металу посебно, њиховим једињењима и легурама што се повезује са знањем из технике и технологије. Затим је настава повезана са градивом из хемије из седмог разреда и градивом из биологије. На пример ученици из хемије уче о мастима и уљима, угљеним хидратима, протеинима, то су наставне јединице које су већ из биологије учили и доста лакше разумеју хемијски део тих једињења знајући већ биолошки.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе наставник узима у обзир знање и искуство на хемијском нивоу које су ученици стекли изван школе. На пример знања која су ученици већ стекли изван наставе хемије су имена неких елемената, префикса у називима тако што су чули за њих у видео игрицама. (нпр. метан, кисеоник и сл.). Наставник објашњава значење тих израза које су чули и повезује са наставом хемије. Такође ученици су стекли знање изван школе у својим домаћинствима, односно кућама. (нпр. знају за кухињску со, знају да се средства за хигијену састоје од хемијских једињења, знају природно добијање алкохола, знају у којим намирницама могу наћи масти и уља, угљене хидрате, протеине и сл.) Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр. ученици уче о органским једињењима и истражују састав хемијских средстава за чишћење прозора, подова, прашине итд. Ученици уче о водоник пероксиду-хидрогену и истражују примену у домаћинству и медицини, као средство за дезинфекцију рана и сл.). Повезују знање из хемије и оно што користе у свакодневном животу и што ће у будућности моћи да примене.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупио што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставник користи различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који

одговара њиховим стиловима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставник узима у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе, природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања. Наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха. У краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверава се колико су ученици савладали градиво неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да савладају. На контролним задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема. Усмено испитивање показује колико су ученици савладали хемијски језик и изражавање и колико могу да владају теоријом из хемије. Наставник дели ученицима мини пројекте које раде појединачно или у групи у виду презентација или израде паноа, након реализације презентују свој рад.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: када није могуће да се праћење и оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер група, путем зума.мејла...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује на основу исхода наставе, циљева наставе, интересовања ученика и праћење претходних постигнућа ученика. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања. Уобичајени број часова по теми је од 3 до 14.

У седмом разреду се обично највише часова посвећује области хомогене и хетерогене смеше јер ученици тада се први пут сусрећу са рачунским задацима и градиво је захтевније. Такође доста часова се посвећује израчунавањима у хемији. У осмом разреду се обично највише часова посвети областима на самом почетку, металима и неметалима јер се тада учи о сваком елементу посебно па је градиво мало више захтевније за ученике.

Такође велики број часова се посвећује и органској хемији јер има доста органских једињења а за ученике је то потпуно нова област.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Седми разред

Тема: Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас

На крају ове теме ученици ће моћи да: идентификује и објашњава појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, и принципима одрживог развоја

Кључни садржаји: хемија, супстанца, елемент, једињење, смеша.

Тема: Хемијска лабораторија

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно рукују лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и показује одговорност према здрављу и животној средини, објасне и опишу физичка и хемијска својства супстанци и физичке и хемијске промене супстанци, повезује физичка и хемијска својства супстанци са применом у свакодневном животу и различитим професијама.

Кључни садржаји: хемијска лабораторија, оглед, хемијска својства, физичка својства, хемијске промене, физичке промене.

Тема: Атоми и хемијски елементи

На крају ове теме ученици ће моћи да: представља структуру атома, молекула и јона помоћу модела, хемијских симбола, повезују распоред електрона у атому елемената са положајем елемента у Периодном систему елемената и својствима елемента,

Кључни садржаји: атом, молекул, елемент, јон, Периодни систем елемената, хемијски симбол,

Тема: Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасне основну разлику између хемијских елемената и једињења, препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу, разликују хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула, разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци,

Кључни садржаји: ковалентна веза, јонска веза, хемијска формула.

Тема: Хомогене и хетерогене смеше

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасни процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце, изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом, разликује поступке раздвајања смеша, разликује хомогене и хетерогене смеше раствора, објасни по чему се разликују чисте супстанце од смеша и

илуструје то примерима

Кључни садржаји: смеше,хомогене и хетерогене, растворљивост, масени процентни састав смеша,поступци за раздвајање састојака смеша (декантовање,цеђење и сл.)

Тема: Хемијске реакције и хемијске једначине

На крају ове теме ученици ће моћи да: напише једначине хемијских реакција и објасни њихово квалитативно и квантитативно значење, да примени закон о одржању масе.

Кључни садржаји: хемијска једначина,хемијска реакција, производи,реактанти,закон о одржању масе.

Тема: Израчунавања у хемији

На крају ове теме ученици ће моћи да: квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове релативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса,изводи израчунавања релативне молекулске ,атомска масе,моларне масе,количине супстанце и стехиометријска израчунавања.

Кључни садржаји: количина супстанце,реалативна молекулска маса,релативна атомска маса,моларна маса,стехиометријска израчунавања.

Тема: Водоник и кисеоник и њихова једињења.Соли.

На крају ове теме ученици ће моћи да: опишу и објасне физичка и хемијска својства водоника и кисеоника, разликују оксиде, киселине, хидроксиде и соли на основу хемијске формуле и назива, опишу основна својства ових класа једињења, индикаторима испитају и на рН скали процене киселост раствора,тумаче ознаке са амбалаже супстанци/комерцијалних производа.

Кључни садржаји: водоник,кисеоник,оксид, киселина, хидроксид, со, рН вредност.

Осми разред

Тема: Метали,оксиди и хидроксиди

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведу заступљеност метала,испитају и опишу физичка својства метала, испитају и опишу хемијска својства метала и објасне их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему,напишу формуле и именују оксиде, киселине, базе и соли, испитају,опишу и објасне својства оксида, неорганских киселина, база и соли, препознају на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повежу њихова својства са практичном применом,напишу и тумаче једначине хемијских реакција метала.

Кључни садржаји: метали, оксиди, хидроксиди.

Тема: Неметали,оксиди и киселине

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведу заступљеност неметала,испитају и опишу физичка својства неметала, испитају и опишу хемијска својства неметала и објасне их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему,напишу формуле и именују оксиде, киселине, базе и соли, испитају,опишу и објасне својства оксида, неорганских киселина, база и соли, препознају на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повежу њихова својства са практичном применом,напишу и тумаче једначине хемијских реакција неметала.

Кључни садржаји: неметали, оксиди,киселине.

Тема: Соли

На крају ове теме ученици ће моћи да: испитају, опишу и објасне својства соли, препознају на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повежу њихова својства са практичном применом, дају називе солима и пишу формуле.

Кључни садржаји: соли, електролитичка дисоцијација.

Тема: Органска једињења и њихова општа својства

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују својства неорганских и органских супстанци и објашњавају разлику на основу њихових структура, – разликују органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина молекула, структура, порекло и то повезују са њиховом улогом и применом, испита, опишу и објасне физичка и хемијска својства представника класа органских једињења и повежу својства једињења са њиховом практичном применом.

Кључни садржаји: функционална група, органска једињења.

Тема: Угљоводоници

На крају ове теме ученици ће моћи да: напишу формуле и именују представнике класа органских једињења имајући у виду структурну изомерију, опишу физичка својства угљоводоника, опишу хемијска својства угљоводоника.

Кључни садржаји: угљоводоници, адиција, супституција, полимери, алкани, алкени, алкини

Тема: Органска једињења са кисеоником

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасне и хемијским једначинама представе хемијске промене карактеристичне за алкохоле, карбоксилне киселине и естре, објасне физичка својства карактеристична за алкохоле, карбоксилне киселине и естре, дају називе једињењима,

Кључни садржаји: алкохоли, карбоксилне киселине, естри.

Тема: Биолошки важна органска једињења

На крају ове теме ученици ће моћи да: опишу физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина, опишу основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине, објасне сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опишу услове под којима долази до денатурације протеина, наведу заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи.

Кључни садржаји: масти и уља, угљени хидрати, протеини, витамини.

Тема: Заштита животне средине и зелена хемија

На крају ове теме ученици ће моћи да: рукују супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржавају се правила о начину чувања производа и одлагању отпада, наведу загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опишу њихов утицај на животну средину; критички процене последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха, објасне значај планирања и решавања проблема заштите животне средине

Кључни садржаји: загађујуће супстанце, рециклажа, зелена хемија.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ХЕ 1.1.1. ХЕ 1.1.2. ХЕ 1.1.3. ХЕ 1.1.4. ХЕ 1.6.1 ХЕ.1.6.2. ХЕ. 1.2.1. ХЕ 1.2.2. ХЕ 1.2.3 ХЕ1.2.4. ХЕ 1.2.5. ХЕ 1.3.1. ХЕ 1.3.2 ХЕ 1.3.3. ХЕ 1.3.4. ХЕ 1.3.5 ХЕ 1.6.1. ХЕ.1.6.2. ХЕ.1.6.3ХЕ.1.7.1 ХЕ.1.7.2 ХЕ.1.7.3 ХЕ.1.8.1 ХЕ.1.8.2 ХЕ.1.9.1

Средњи ниво: ХЕ.2.1.2. ХЕ2.2.1. ХЕ2.1.3 ХЕ2.1. 4. ХЕ2.1.5. ХЕ2.1.6. ХЕ2.2.2 .ХЕ2.2.3 ХЕ2.2.4. ХЕ2.3.1.ХЕ2.3.2. ХЕ2.3.3. ХЕ2.3.4. ХЕ2.3.5 ХЕ.2.6.1. ХЕ.2.6.2. ХЕ.2.6.3. ХЕ.2.7.3. ХЕ. 2.8.1

Напредни ниво: ХЕ 3.1.1. 3.2.1. ХЕ.3.6.1. ХЕ.3.6.3. ХЕ.3.6.2. ХЕ.3.6.4. ХЕ3.3.1. ХЕ 3.3.2. ХЕ 3.3.3. ХЕ 3.3.4. ХЕ 3.3.5. ХЕ.3.6.1 ХЕ.3.6.2. ХЕ.3.6.3. ХЕ.3.6.4.ХЕ.3.7.1. ХЕ.3.7.2. ХЕ. 3.7.3. ХЕ.3.8.1. ХЕ. 3.8.2

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе хемије индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави хемије у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- У Гугл учионици предмета се постављају видео лекције везане за градиво обрађивано на часу, како би ученици код куће могли да им се враћају више пута и усвајају градиво својим темпом.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају проблем са разумевањем, писањем и усвајањем градива наставник припрема више материјала како би помогао ученику да савлада потешкоће на које наилази.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања.
- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- ИОП3 (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне или средњу школу).

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: ученици добијају материјал од наставника како би могли код куће напредовати и одрадити све обавезе без потешкоћа на које наилазе иначе због немогућности приступа интернету, гугл учионици и сл., наставник додатно мотивише ученике да редовно долазе у школу и на наставу како би најефикасније прешли градиво.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања **допунске** наставе:

- да се ученику објасне делови градива који нису јасни
- да ученик вежба онај део градива који му је захтевнији и сл.

Разреди у којима се реализује допунска настава: седми и осми разред.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње 36 часова, у осмом разреду 34 часова годишње.

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе (нпр. један ученик има проблем у разумевању теоријског дела хемије а други ученик је теоријски део савладао али задаци му нису јасни па му је потребна помоћ око савладавања задатака и сл.). Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да су најтежи ученицима:

- седми разред: задаци из растворљивости, задаци из масеног процентног састава смеша, стехиометријска израчунавања, задаци из релативних маса, количине супстанце. Генерално у седмом разреду је ученицима најтежи део градива са задацима.
- осми разред: органска хемија, писање формула, реакција између угљоводоника, хемијска својства карбоксилних киселина, алкохола, естри.

Како се реализују часови допунске наставе: наставник објашњава оне делове градива који ученицима нису јасни и заједно са њима ради оно што није јасно. Уколико су потребе ученика који присуствују часу различите (нпр. неки ученици имају тешкоћа са задацима а други ученици због одсуства из школе услед болести нису пратили градиво и није им јасан ни теоријски део) примењује се приступ који се користи у раду у комбинованим одељењима (док наставник ради са једном групом ученика, друга група или групе самостално раде неке друге задатке). На часовима се користе методе, технике, облици рада и наставна средства која се користе и на часовима редовне наставе, али се њихов избор више прилагођава индивидуалним потребама и склоностима ученика.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: на основу постигнућа ученика у оквиру редовне наставе, могућности ученика и потреба изражених од стране самог ученика, наставник одређује циљеве рада са учеником у том разреду и планира начин рада (методе, технике, облике рада, наставна средства) којима се ти циљеви најефикасније могу постићи. Ученик се укључује у рад допунске наставе. Наставник

затим планира циљеве за краће временске периоде (по неколико часова), реализује рад са учеником, посматра рад ученика на часовима допунске и редовне наставе (колико је ученик активан, како решава задатке – колико тачно, брзо, колико је сигуран у себе, којим путем долази до решења) и процењује напредовање ученика у односу на претходни период и на циљеве наставе и учења који су постављени за њега. Наставник мотивише и учи ученика да и сам прати и процењује свој рад кроз дневник учења, чек листе и слична средства и да на основу тога поставља себи нове циљеве у учењу, осамостаљује се у раду, развија свест о одговорности за сопствено напредовање и стиче самопоуздање. На основу информација добијених праћењем и кроз разговор са учеником, наставник планира рад за још неколико часова и тај циклус се понавља током године. Периодично, наставник процењује колико су достигнути општи годишњи циљеви постављени за тог ученика и да ли треба нешто мењати у раду са учеником да би се ти циљеви успешније остварили.

Додатна настава

Циљеви реализовања додатне наставе су:

- да ученици додатно вежбају
- да ученици раде напредније садржаје у односу на оне који се раде на редовној настави и сл.

Разреди у којима се реализује додатна настава: седми и осми.

Фонд часова: 1 час недељно у сваком разреду, годишње 36 часова, у осмом разреду 34 часова годишње.

Садржаји додатне наставе по разредима:

- седми разред: задаци из растворљивости, задаци из масеног процентног састава смеша, стехиометријска израчунавања, задаци из релативних маса, количине супстанце, водоник, кисеоник, киселине, оксиди, хидроксиди.
- осми разред: органска хемија, писање формула, реакција између угљоводоника, хемијска својства карбоксилних киселина, алкохола, естри, масти и уља, угљени хидрати, проетини.

Како се реализују часови додатне наставе: као и на часовима редовне наставе, приликом увођења нових информација, комбинују се објашњења наставника и активности у којима ученици сами долазе до информација. Поступци и наставна средства су слични онима који се користе на часовима редовне наставе (самосталан истраживачки рад ученика, предавање наставника уз презентације, фотографије, видео снимке и сл.). Садржаји које ученици обрађују су на напредном нивоу. Наставна средства и у седмом и осмом разреду укључују и тестове са претходних такмичења и разне тестове за вежбање. .). Приликом задавања задатака које ученици треба да раде изван часа (за домаћи задатак), води се рачуна о оптерећењу ученика другим школским задацима и обавезама.

Како се планира настава и како се прате постигнућа ученика: начин планирања и праћења додатне наставе је сличан планирању и праћењу допунске наставе. Утврђују се потребе, могућности и интересовања ученика, наставник одређује циљеве рада са учеником у том разреду и планира начин рада (методе, технике, облике рада, наставна средства) којима се ти циљеви најефикасније могу постићи. Наставник мотивише и учи ученика да и сам прати и процењује свој рад кроз дневник учења, чек листе и слична средства и да на основу тога поставља себи нове циљеве у учењу. Наставник процењује колико су

достигнути општи годишњи циљеви постављени за тог ученика и да ли треба нешто мењати у раду са учеником, похваљује ученике редовно за рад и труд и велики успех у свом школовању.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу хемије у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Хемије, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Информатика и рачунарство (5. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Информатике и рачунарства у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	36	36	34
Недељни	1	1	1	1

А) Начин реализовања наставе

У свим разредима, садржај се обрађује усмено уз практично приказивање и коришћење рачунарских програма и уређаја. У свим разредима се тежи томе да се на часу смењују активности различитих типова, како би се одржала пажња и мотивација ученика и задовољили различити стилови учења (нпр. ученици теоријски део градива одговарају усмено или у облику тестова, вежбање се обавља на рачунару или паметном телефону, ученици спроводе „експерименте“ са гледањем и жмурењем да би раземели појам перзистенције итд.). Да би се одржала пажња и мотивација ученика, настоји се и да појединачне активности не трају дуже од 15 минута.

Имајући у виду да је школа технички добро опремљена, сви ученици су у прилици да на часу користе рачунар, а садржај је предвиђен за коришћење и на паметним телефонима (за ученике који код куће немају рачунар). Сав садржај је доступан и у виду видео лекција које наставник сам прави. Ученици се укључују и у израду наставних средстава (нпр. ученик прави пано на задату тему).

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим језичким садржајима.

ИКТ

У свим разредима, у оквиру теме Информационо-комуникационе технологије, користе се кориснички програми чије савладавање ће ученицима омогућити лакше и корисније коришћење рачунара, обраду и складиштење различитих врста информација, прављење презентација и обраде текста и сл. Ученицима се садржај представља радом у самим програмима, пројектовањем слике на платно или директно на ученичке екране. Свим ученицима је на располагању коришћење рачунара, па приказани садржај могу

практично да испробају и употребе. Поред практичног приказа, посвећује се пажња и теоријској основи у мери која је примерена нивоу знања и узрасту ученика. Сви садржаји који се раде у више разреда се проширују постепено, водећи рачуна о узрасту ученика и знању из информатике и рачунарства или других предмета, који су повезани са темом која се у том тренутку обрађује (нпр. код ученика петог разреда се негативне координате не користе због непознавања целих бројева, ученицима петог разреда се само на основном нивоу објашњава појам пиксела, а у шестом разреду, када се обрађује рачунарска графика, се то знање проширује).

Дигитална писменост

Садржај тема дигиталне писмености је махом теоријског карактера, па се представља усмено уз пратећи сликовни, аудио и видео материјал, где је то потребно или могуће. Овакав садржај је погодан за ученичке истраживачке радове, па се пројектни задаци ослањају на такве теме. Приликом представљања овог садржаја, са ученицима се дискутује, тражи се образложење њиховог мишљења и испитују ставови.

Рачунарство

У теми рачунарство се ученици подстичу на алгоритамско размишљање. Сви појмови и концепти се уводе постепено и у свако разреду се директно надовезују на савладано из претходног разреда (нпр. гранање у програмирању у шестом разреду се уводи надовезивањем на блокове у Скречу из петог разреда). Приликом писања програма, ученици се прво подстичу на анализу својих мисли, тј. да задатак реше без рачунара и да поступак који су применили „претворе“ у програмски код (нпр. код коришћења петље за понављање, ученици броје наглас и описују шта раде „у глави“). У циљу савладавања садржаја, фокус је на основним концептима и техникама, а на часовима секције се знање проширује финесима за ученике који показују склоност и интересовање за програмирање.

Пројектни задатак

При изради пројектних задатака води се рачуна о узрасту и техничким могућностима ученика, као и о значају теме за развој ученичких ставова, знања, способности, рада у групи и сл. Ученицима се, у зависности од теме, омогућава избор израде паноа, коришћење презентација на рачунару, прављење интервјуа, упитника, квизова и сл. Наставник прати и усмерава рад ученика предлозима и корекцијама и предлаже теме, литературу или изворе информација.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

У петом разреду ученици се упознају са предметом и новим начином рада (самостално на рачунару), па је у почетку фокус на овладавању коришћењем рачунара (посебно за ученике који исти немају код куће). Осим у изузетним ситуацијама, сви изрази и непознате енглеске речи се преводе на српски језик. У почетку ученици углавном опонашају наставникове акције на рачунару, а подстичу се на експериментисање и самостални рад, а где је то могуће и на њихово задавање задатака. У теми рачунарство се ученици подстичу на самосталнији рад у циљу развијања концентрације, опажања, закључивања, латералног размишљања.

Често се од ученика траже да закључе зашто нешто не ради, како би проблем дубље анализирали и избегли примену „шаблона“. Од ученика се не тражи дословно познавање дефиниција (чак се подстичу да их не уче напамет), већ да примером или сопственим речима објасне суштину неког појма. На тај начин ученици дуже и лакше памте садржај. Повремено, где је то материјално, временски и садржајно могуће, се нови појмови уводе или стари проширују практичном применом средстава која нису у директној вези са рачунарима (нпр. појам алгоритма се објасни прављењем пице, наредбе програмског језика тако што наставник или ученици глуме робота којим управља одељење).

Ученици се уче да користе различите изворе информација (интернет сајтови, уџбеник, Јутјуб видеи). Ученици који немају рачунар код куће се упућују на апликације на паметним телефонима које делимично или у потпуности за задати садржај одговарају онима на рачунарима.

В) Мотивисање ученика

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Задају се „бонус“ задаци који доносе додатне поене или вишу оцену а ученике подстичу на самостално решавање проблема. Ти задаци најчешће нису средњег или напредног нивоа, већ од ученика траже размишљање и нешаблонски приступ.

Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. задаци за додатне поене, задатак за петицу, ослобађање од одговарања). Радови ученика се излажу у учионици, на паноима. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно. Оцењују се практичан рад на рачунару, познавање теоријског садржаја, ангажовање и самосталност у раду на часу. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао. У Гугл учионицама предмета су табеле са постигнутим резултатима ученика у којима могу видети шта и колико треба да унапреде да би постигли боље резултате. На почетку сваке теме се ученицима (и на часу и у Гугл учионицама) представи временска динамика и планирани садржај.

Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр. прављење програма за рачунање просека оцена, прављење презентација за друге предмете, коришћење интернет сајтова за тражење садржаја). Циљ оваквих активности је да ученици увиде корисност познавања рачунарских програма и дигиталних уређаја за сопствене циљеве који се тичу живота изван учионице у основној школи.

Г) Повезивање наставе информатике и рачунарства са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја информатике и рачунарства са садржајима других предмета): повезивањем знања из других предмета са садржајем на часовима информатике и рачунарства ученици увежбавају стечена знања и вештине из тих предмета. Некада се корелација врши у истој школској години (исти садржај се обрађује и из информатике и рачунарства и из другог предмета) или се надовезује (а понекад и предстоји, нпр. координате у петом разреду из информатике и рачунарства а шестом из математике) на раније стечена знања. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, наставници приликом обраде неких садржаја из информатике и рачунарства упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Пети разред: заштита животне средине и електрични отпад повезују се са градивом из биологије, правилно држање и седење за рачунаром повезује се са садржајем из физичког и здравственог васпитања, сви програми су писани на енглеском језику, у програмирању се задају задаци у којима се користе аритметичке операције, рачунају обим и површина и сл. и на тај начин повезују са градивом из математике.
- Шести разред: безбедно и одговорно коришћење интернета, лични подаци и понашање на интернету су у вези са садржајем грађанског васпитања, сви програми су писани на енглеском језику, у програмирању се задају задаци у којима се користе аритметичке операције, рачунају обим и површина и сл. и на тај начин повезују са градивом из математике.
- Седми разред: рад људског ока при обради рачунарске графике надовезује се или претходи садржају из биологије, анимације и рачунарска графика су у вези са садржајем ликовне културе, сви програми су писани на енглеском језику, у програмирању се задају задаци у којима се користе аритметичке операције, рачунају обим и површина и сл. и на тај начин повезују са градивом из математике.
- Осми разред: табеларна обрада података у вези је са статитиком и аритметичким операцијама из математике, садржај програма на енглеском језику, вештачка интелигенција и њене примене надовезују се на људска права, праћења и сл. што су садржаји грађанског васпитања.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе чини значајан део рада са ученицима. Приликом обраде садржаја користе се примери актуелних рачунарских и програма за паметне телефоне, појашњавање појмова који су ученицима одраније познати (анимација, хардвер, видео игре и сл.)

Приликом планирања наставе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика. Да би се школско градиво приближило ученицима, наставник се труди да

примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. програм се илуструје примерима видео игара, цртање у неком од програма се ради на темама блиским ученицима – грбови спортских клубова, ликови из игара и филмова и сл.).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

За прикупљање што квалитетнијих и свеобухватнијих информација о напредовању и развоју ученика, наставник користи различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стиловима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем). Приликом избора техника, наставник узима у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе информатике и рачунарства (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и самосталност у раду на рачунару. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха. Као што је речено, табеле са праћењем постигнућа ученика су доступне и ученицима у Гугл учионицама предмета и ажурирају се сваке седмице.

Тестови су краћи од 15 минута и имају за циљ проверу стечених теоријских знања или познавање садржаја пре практичне провере на рачунару. Честе кратке писмене провере служе и као мотивација за редован рад ученика.

Усменим испитивањем проверава се теоријско знање и омогућава ученицима да лакше и у ширем обиму од писмених провера искажу своје мишљење, ставове или објасне и опишу неки појам, не држећи се строго формалних дефиниција.

Практичним радом на рачунару проверава се колико су ученици савладали коришћење неког програма, технике рада, колико самостално умеју и могу да користе рачунар за конкретне задатке.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се пре сваке наставне целине објављује у Гугл учионицама предмета.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима врши се у договору са ученицима и то тако да се узму у обзир техничке могућности ученика. Када је то могуће, оцењивање се врши видео позивима и онлајн тестовима. За ученике без техничких могућности организује се посебно оцењивање усменим путем, тестом на папиру или телефонским разговором.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује на основу предлога у плану и програму предмета и на основу претходних искустава наставника.

У свим разредима највише времена се посвећује теми рачунарство због развијања размишљања, самосталности у раду, значају решавању проблема и увежбавања рашчлањивања проблема на ситније, лакше решиве целине.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме и садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања.

Пети разред

Тема: ИКТ

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу, правилно користи ИКТ уређаје, именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја, прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса, прилагоди радно окружење кроз основна подешавања (додавање језика, промена позадине), креира дигитални слику и примени основне акције уређивања и форматирања (самостално и сараднички), креира текстуални документ и користи алате и опције за промену изгледа, боје и величине текста, креира мултимедијалну презентацију водећи рачуна о садржају на слајдовима, користи алате за форматирање текста и слика на слајдовима, сачува и организује податке у фасциклама, чувањем, брисањем, мењањем имена и премештањем датотека, разликује основне типове датотека.

Кључни садржаји: ИКТ уређаји, хардвер и софтвер, опраивни систем, фајлови и фасцикле, форматирање текста, мултимедијалне презентације, слика на рачунару

Оријентациони број часова по теми: 9

Тема: Дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: зна како правилно да поступи уколико буде жртва дигиталног насиља, доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине, разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на Интернету, реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем Интернета, приступа Интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај, информацијама на интернету приступи критички, спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на Интернету, разуме значај ауторских права, препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем, рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на Интернету.

Кључни садржаји: безбедно коришћење ИКТ уређаја, непримерени садржај на интернету, самостално претраживање интернета, заштита личних података, ауторска права, здраво и рационално коришћење ИКТ уређаја и интернета

Оријентациони број часова по теми: 5

Тема: Рачунарство

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема, креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу Скреча, сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби, користи математичке операторе за израчунавања, анализира и дискутује програм, креира програме у Скречу који користе аритметичке операције, користи променљиве и листе, користи блокове за цртање, користи петље за понављање радњи, проналази и отклања грешке у програму.

Кључни садржаји: математичка логика, алгоритам, програм у Скреч окружењу, програмски блокови

Оријентациони број часова по теми: 16

Тема: Пројектни задатак

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују и учествују у фазама пројектног задатка од израде плана до представљања решења, израде пројектни задатак у групи у корелацији са другим предметима, представе резултате пројектног задатка.

Кључни садржаји: пројекат, припрема задатка, сакупљање и обрада информација, представљање садржаја

Оријентациони број часова по теми: 6

Шести разред

Тема: ИКТ

На крају ове теме ученици ће моћи да: креира, дели, спаја и боји табеле у програму Ворд, креира презентације и додаје табеле, анимације и прелазе између слајдова у програму ПауерПоинт, локално чува податке.

Кључни садржаји: правилно коришћење ИКТ уређаја, табеле у програму за рад са текстом и мултимедијалним презентацијама, дигитална слика, мултимедијална презентација

Оријентациони број часова по теми: 10

Тема: Дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује основне интернет сервисе, примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи – чување личних података, приступа Интернету, самостално претражује, разликује топологије мрежа, разликује архитектуре мрежа

Кључни садржаји: рачунарске мреже, сервиси интернета, безбедно претраживање интернета

Оријентациони број часова по теми: 4

Тема: Рачунарство

На крају ове теме ученици ће моћи да: креира једноставан програм у текстуалном програмском језику, користи математичке изразе за израчунавања у једноставним програмима, објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље), користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности, разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме), проналази и отклања грешке у програму.

Кључни садржаји: алгоритам, програм, математички изрази, наредбе доделе, гранање, петље

Оријентациони број часова по теми: 15

Тема: Пројектни задатак

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују и учествују у фазама пројектног задатка од израде плана до представљања решења, израде пројектни задатак у групи у корелацији са другим предметима, представе резултате пројектног задатка.

Кључни садржаји: пројекат, припрема задатка, сакупљање и обрада информација, представљање садржаја

Оријентациони број часова по теми: 7

Седми разред

Тема: ИКТ

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја, креира растерску слику у програму ГИМП, ради са слојевима, алатима за рад са нијансама, креира векторску слику у програму Инкскејп, користи алате за уређивање и трансформацију слике, користи алате и опције за рад са хијерархијом објеката, креира гиф анимацију користећи Гиф аниматор.

Кључни садржаји: растерска и векторска графика, трансформација слике, слојеви, анимација

Оријентациони број часова по теми: 10

Тема: Дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује појмове URL, DNS, IP адреса, објасни појмове хипервеза и хипертекст, креира, форматира и шаље електронску пошту.

Кључни садржаји: URL, DNS, IP адреса, хипертекст, електронска пошта

Оријентациони број часова по теми: 4

Тема: Рачунарство

На крају ове теме ученици ће моћи да: уз помоћ програмске библиотеке Пајгејм текстуалног програмског језика Пајтон исцртава елементе 2Д графике (дуж, правоугаоник, круг, многоугао), Пајгејмом исцртава текст и слике, програмски прави једноставну анимацију, употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика, планира, опише и имплементира решење једноставног проблема, проналази и отклања грешке у програму.

Кључни садржаји: библиотека Пајгејм, петље, програмирање

Оријентациони број часова по теми: 14

Тема: Пројектни задатак

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују и учествују у фазама пројектног задатка од израде плана до представљања решења, израде пројектни задатак у групи у корелацији са другим предметима, представе резултате пројектног задатка.

Кључни садржаји: пројекат, припрема задатка, сакупљање и обрада информација, представљање садржаја

Оријентациони број часова по теми: 8

Осми разред

Тема: ИКТ

На крају ове теме ученици ће моћи да: унесе и мења податке у табели програма Ексел, разликује типове података у ћелијама табеле, сортира и филтрира податке по задатом критеријуму, користи формуле за израчунавање статистика, графички представи податке на одговарајући начин (стубичасти, тракасти, линијски и кружни графикон), примени основне функције форматирања табеле (замрзавање редова, прављење табелес).

Кључни садржаји: програм за табеларне прорачуне, сортирање и филтрирање података, визуелизација података

Оријентациони број часова по теми: 10

Тема: Дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасни појам вештачке интелигенције својим речима, наведе примере коришћења вештачке интелигенције у свакодневном животу (преводиоци, филмска индустрија, видео игре, машинско учење), објасни утицај вештачке интелигенције на живот човека.

Кључни садржаји: вештачка интелигенција

Оријентациони број часова по теми: 4

Тема: Рачунарство

На крају ове теме ученици ће моћи да: унесе серију (низ) података, изврши једноставне анализе низа података (израчуна збир, просек, проценте, ...) у Цупитеру, графички представи низове података (у облику линијског, стубичастог или секторског дијаграма), унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их, изврши основне анализе и обраде табеларних података (по врстама и по колонама, сортирање, филтрирање,...).

Кључни садржаји: анализа података, визуелизација података

Оријентациони број часова по теми: 12

Тема: Пројектни задатак

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују и учествују у фазама пројектног задатка од израде плана до представљања решења, израде пројектни задатак у групи у корелацији са другим предметима, представе резултате пројектног задатка.

Кључни садржаји: пројекат, припрема задатка, сакупљање и обрада информација, представљање садржаја

Оријентациони број часова по теми: 8

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе информатике и рачунарства индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави информатици и рачунарству у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- мање задатака
- краћи и једноставнији задаци
- помоћ наставника при изради задатака.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- задаци напредног нивоа
- задаци који подстичу или захтевају више мисаоне процесе, а мање се ослањају на коришћење програмских алата
- проширивање садржаја.

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: позивање на часове допунске наставе, задавање једноставнијих задатака, рад на мотивацији ученика

разговором, примерима из живота, наградама (додатни поени, више термина за одговарање).

За ученике који код куће немају рачунар се садржај прилагођава за паметне телефоне и таблете.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава представљају додатне начине задовољавања потреба ученика који спорије и брже напредују.

Допунска настава

Циљеви реализовања **допунске** наставе:

- савладавање градива
- више времена за рад
- додатни термини за поправљање оцена
- индивидуалнији приступ.

Разреди у којима се реализује допунска настава: сви од петог до осмог

Фонд часова: 2 часа недељно у сваком разреду, годишње по 72 часа од петог до седмог разреда, а у осмом 68 часова

Садржаји допунске наставе прилагођавају се индивидуалним потребама ученика који похађају овај облик наставе (нпр. стидљиви ученици, ученици који спорије раде, ученици са сметњама, ученици који слабије савладавају градиво). Овде ће бити приказани оријентациони садржаји за које се током претходних година показало да су најтежи ученицима:

- пети разред: програмирање у Скречу (гранање, петље)
- шести разред: програмирање у Пајтону
- седми разред: програмирање у Пајтону (Пајгејм библиотека)
- осми разред: обрада података у Џупитеру (визуелизација података)

Како се реализују часови допунске наставе: заинтересовани ученици постављају питања на која наставник одговара, на новим или проширеним примерима објашњава спорни садржај, ученици самостално или уз помоћ наставника вежбају. Ученици који желе да поправе оцену одговарају само делове садржаја који претходно нису савладали.

Додатна настава

Додатна настава изводи се у облику информатичке секције на којој се ради програмирање.

З) Наставни програми и материјали који илуструју наставу информатике и рачунарства у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Информатике и рачунарства, објављени у Просветном гласнику, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Техника и технологија (5. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Технике и технологије у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	72	72	72	68
Недељни	2	2	2	2

А) Начин реализовања наставе

Наставни предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика од петог до осмог разреда ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим предметним садржајима.

Значај технике и технологије

Ученици у пети разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у оквиру предмета свет око нас и природа и друштво, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе ћемо градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Код ученика узраста 11, 12 година постоји природна радозналост за технику и технологију, као и потреба да нешто сами стварају својим рукама. То ћемо искористити на прави начин и учинити реализацију овог предмета што више повезаним са свакодневним животом ученика. Реализацијом вежби ученици

откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Они уочавају како на околину техника утиче позитивно, а како понекад нарушава природни склад и како се могу смањити штетни утицаји на природно окружење чиме развијају свест о потреби, значају и начинима заштите животне средине.

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије ћемо реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Ученици ће знати да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.

Упознавање ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указивање на значај технике и технологије и стицање техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тиме ће ученици стићи и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и опредељивању.

С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици ће научити специфичности рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу ће посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Научиће све ситуације које због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора могу бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др).

Примена наученог

Ученици ће после теориског дела имати могућност да све што су до тада научили примене у пракси. Знаће да примене и разликују врсте линија (пуна танка линија, пуна дебела линија, црта-тачка-црта, испрекидана линија, линија извучена слободном руком) на техничким цртежима, знаће чему служи котирање и размера. Тачније знаће да читају мере са техничког цртежа и пренесу мере на одговарајући материја (картон, кожа, шперплоча, лим).

У петом разреду, ученици користе основне технике и материјале као што су картон и кожа. За обликовање својих радова користе маказе и скалпел уз надор наставника. Уче да се са алатом не сме играти и не сме добацивати са њим, јер неко од ученика може да се озбиљно повреди. Првенствено знање и сигурност током израде одређеног предмета је главно што ће ученици научити у петом разреду и водиће се са тим сазнањем током даљег рада и школовања.

У шестом разреду, ученици ће надоградити своје знање у области грађевинарства. Знаће да препознају различита занимања (зидар, тесар, керамичар, лимар...), фазе изградње

једног грађевинског објекта (планирање, пројектовање, извођење грађевинских радова), врсте изградње (монтажни, традиционални, скелетни). Знаће да разликују хоризонтални и вертикални пресек и самостално нацртају оба пресека свог дома. Знаће сновне

врте инсталација (електроинсталација, водоводна, канализациона, грејна инсталација) и чему служи свака од њих. Повезивањем тренутног знања са новим сазнањима моће ће да наведу које све врсте инсталација постоје у њиховом домаћинству.

У седмом разреду, ученици се упознају са машинством. Знаће да препознају различита занимања (машинбравар, електричар, механичар...), разлику између спољашњег и унутрашњег транспорта, обраду материјала (са скидањем и без скидање струготине), материјале који се користе у машинству (метали, легуре, пластика), основни елементи машина и механизма (елементи за везу, пренос снаге и кретања, специјални елементи). Помоћу комплета за конструктно моделовање направиће са лимом различите практичне вежбе (нпр. сталак за салвете, модел дизалице..).

У осмом разреду, ученици се упознају са електротехником. Знаће да препознају различита занимања (аутоелектричар, енергетичар, електротехничар мрежа и постројења...), знаће основне симболе у електротехници и њихову примену у струјном колу, шта све чини електричну инсталацију (електрично бројило, осигурачи, прекидачи...), како настаје и које су мере заштите од струјног удара. Знаће основне ознаке и мерне јединице за јачину електричне струје (А- ампер) и напона (V- волт) и како се везују у струјно коло. Знаће да разликују редну и паралелну везу. Помоћу комплета за конструктно моделовање направиће различите практичне вежбе (нпр. струјно коло са два прекидача и две сијалице, два редна прекидача и једна сијалица).

Интеркултурни садржаји

Део програма наставе технике и технологије чине не само технички садржаји, већ и културолошки садржаји. Радом на њима реализује се и програм предмета, али се развија и општа културна компетенција ученика. Садржаји који се обрађују у оквиру ове области везани су за историју човечанства, развојем алата, значајем проналаска точка, шта све данас можемо да користимо тим једним битним проналаском и заштитом животне средине, свакодневни живот, образовање, уметност и креативност. Ученици треба да буду способни да разумеју значај тих појмова и процеса у нашој историји, да их упореде са појмовима и процесима у садашњем савременом добу. Ови циљеви се постижу тако што ученици упоређују начин садашњег живота са нашом историјом, исказују своје мишљење о предностима и недостацима живота у данашње време уз давање аргумената за своје ставове. Активности којима се реализују такви задаци су дискусија на часу, гласање (уживо или помоћу дигиталних алата), дебате, истраживачки задаци, групни пројекти и сл.

Интеракција ученика

Из свих претходних описа може се видети да у неким активностима ученици раде самостално, док у другима сарађују са другим ученицима. Приступ се бира у складу са циљем који се жели постићи. Уколико сви ученици немају комплет, они раде у пару или у мањим групама. Ти облици рада се користе и ради мотивисања ученика (нпр. у већим пројектима). Такође, примењују се када се жели развијати способност ученика за сарадњу са другима и тимски рад, када се рад организује тако да јачи ученици помажу слабијима, као и када се ученици обучавају за процену постигнућа других и упоређивање сопствених постигнућа са њиховим (вршњачко оцењивање). Пошто је рад у пару ефикаснији за наставу технике и технологије од било ког другог облика рада јер у истом

тренутку активно учествују сви ученици у одељењу, он се користи чешће него рад у групама. Индивидуални рад се користи када се ученицима даје прилика да градиво прораде сопственим темпом, када је потребно да развијају самосталност у раду, када се жели проценити појединачно напредовање сваког ученика и када се ученици обучавају да сами процењују своје напредовање према унапред познатим критеријумима (самооцењивање). Рад са целим одељењем се примењује када наставник даје неки комплекснији практични рад (модел дворца), када се дају упутства за израду пројекта и у неким врстама игровних активности (нпр. Ко ће најквалитетније да уради задату активност) јер је у тим ситуацијама најефикаснији – у краћем временском периоду сви ученици добију потребне информације или наставник може да прати атмосферу у целом одељењу.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, презентације и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Поред стратегија читања, ученици се обучавају да надограде стечена и нова сазнања, дају примере у пракси и повезаност са неким другим предметима како би им било јасније оно што су прочитали. Такође, уче да извуку најбитније делове из прочитаног текста и науче само оно што је потребно.

Ученици уче и да користе различите изворе информација. Интернет као главни извор поред уџбеника, може пружити доста корисних информација које деца могу да искористе. Могу видети различите радове ученика њиховог узраста и искористити неку од идеја за свој рад, видео лекције, презентације итд.

В) Мотивисање ученика

Као што је у претходним одељцима поменуто, током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Праве се и различити модели у оквиру блок наставе или у дужем периоду – пројекат.

Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. ученици који су помагали друговима из одељења да савладају градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу први урадили неки технички цртеж и сл). Радови ученика се излажу у учионици. Ученици који су остварили резултате на такмичењима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Оцењују се не само њихов рад, већ и њихово

ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао (нпр. Добро си нацртао, али покушај да не притискаш толико обичну оловку да се не би пресликавало на другу страну). Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр. ученици претражују огласе за посао и бележе послове за које је неопходно неко техничко предзнање). Циљ оваквих активности је да ученици увиде корисност познавања технике и технологије за сопствене циљеве који се тичу живота изван учионице у основној школи. На тај начин, кроз рад на предмету даје се и допринос програму професионалне оријентације у школи.

Г) Повезивање наставе технике и технологије са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја технике и технологије са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима технике и технологије, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из технике и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник технике и технологије користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставници приликом обраде неких садржаја у техници и технологији упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Пети разред: Ученици надограђују научено градиво из природе и друштва и света око нас. Знају шта је природа, знају да наведу који су обновљиви извори енергије. Употребом техничког писма негују и усавршавају српски језик и правопис. Коришћењем размере и цртањем техничког цртежа обнављају градиво из математике (претварање милиметра у центиметар). Обнављају градиво из информатике писањем краћем текста у различитом формату, фонду, са подељаним и подвученим деловима текста, убацивањем слика и других садржаја у Word документ. Надограђују своје ликовне вештине на завршном делу неког рада.

- Шести разред: Употребом техничког писма негују и усавршавају српски језик и правопис. Коришћењем размере и цртањем техничког цртежа обнављају градиво из математике (претварање милиметра у центиметар). Обнављају градиво из информатике прављењем презентације у PowerPoint-у и цртањем грађевинских пресека и објеката помоћу Google Sketchup. Надограђују своје ликовне вештине на завршном делу неког рада.

- Седми разред: Ученици поред технике и технологије обнављају траживо и из физике кроз облике енергије, начине преношења снаге и кретања итд. Знају да израчунају мере на цртежу чиме се поред технике баве и математиком. Користе програм Google Sketchup

за цртање машинских техничких цртежа. Кроз маетале и легуре, уче и обнављају градиво из хемије (метал, легура неметал и погонски материјал).

- Осми разред: Ученици поред технике и технологије уче и ново градиво из физике (Омов закон, ознака и јединица за јачину електричне енергије, ознака и јединица за напон, ознака и јединица за електричну отпорност) и решавају једноставније задатке који ће им помоћи да лакше савладају ново градиво. Разликују врсте енергија (потенцијалну, кинетичку, механичку). Помоћу програма Pinter VirtuaLab Electricity праве проста и сложенија струјна кола.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир знања и вештине која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су их изван наставе технике и технологије у школи, су различити послови која су деца радила у свом домаћинству нпр. Доста ученика је користило разне алате које користимо и у школи (шафцигер, лемилица, стона бушилица..).

Поред техничких знања која ученици стичу изван школе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење. Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. да се у примерима појављују садржаји или уређаји који подједнако користе и дечаки и девојчице).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе страних језика (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност ношења прибора за технику и технологију. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Писмене провере знања: Ученици у краћим писменим проверама знања (у трајању до 15 минута) проверавају колико су савладали градиво, неке наставне јединице или дела неке наставне области. Оне служе наставнику да планира даљи рад са ученицима (да ли треба нешто поново објаснити ученицима или додатно увежбати неки део градива), а ученицима да увиде да ли нешто треба боље да науче, да ли су им потребна додатна објашњења неких делова градива и сл. Показало се да чешће провере знања мотивишу ученике да редовније уче и да на време увиде делове градива које треба боље да

савладају. На контролним задацима се проверава колико су ученици савладали градиво целе једне области или више наставних тема.

Усмено испитивање: Након писмене провере, ученику се даје могућност да поправи оцену усменим одговарањем. Неким ученицима је лакше усмено испитивање од писменог или обрнуто, тако да наставник треба дати прилику ученику и мотивисати га да оствари што боље знање и резултате његовог рада из датог предмета.

Остале технике: Од ученика се очекује да сами напишу или нацртају сценарио користећи модел који је увежбаван на часу као оријентацију. Ученици су углавном веома мотивисани за овакве задатке и добро науче садржаје који су потребни да би се задатак успешно извршио (чак и слабији ученици), па их наставници примењују кад год су одговарајући за градиво које се у том тренутку обрађује. Истраживачки и пројектни задаци су се показали као адекватни за културолошке садржаје. Тежина и обим задатка, као и степен самосталности ученика и помоћи наставника приликом израде задатка одређује се у складу са индивидуалним могућностима ученика (нпр. Ученици који су слабији изградом практичних задатака су у пару са учеником који доста вештији). Поред тога оцењује се и развијеност међупредметних компетенција (сарадња ученика у групи, способност ученика да пронађу адекватне изворе информација и да издвоје битне податке из њих, способност ученика да естетски обликују коначни производ свог рада – пано, презентацију, видео снимак и сл., способност ученика да јасно и прегледно изложи информације у раду итд.). У свим врстама задатка наведених у овом одељку, поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање.

По закону, наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би (још) боље напредовали. Иницијално процењивање из Технике и технологије се спроводи на следеће начине: уредност свеске, рукопис, правилно коришћење прибора за цртање и сама израда техничког цртежа .

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. Да би се обезбедило довољно времена да ученици савладају предвиђено градиво, а да се ипак не засите садржајима везаним за исту тему, уобичајени број часова по теми је од 8 до 12. Једино се теме везане за обележававање празника обрађују кроз 2 до 4 часа, јер је тај број часова довољан за постизање циљева наставе у вези са тим темама. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања.

У петом разреду се највећи акценат даје на безбедно учешће пешака у саобраћају, врсте линија, котирање, размера, производња и прерада дрвета, практичне вежбе употребом картона и коже из комплета за конструкторско моделовање.

У шестом разреду највећи акценат се даје грађевинарству, врсте грађевинских објеката, системи градње, кућне инсталације, саобраћајна сигнализација, организација рада у грађевинарству, занимања и израда макета из комплета за конструкторско моделовање.

У седмом разреду највећи акценат се даје машинству, употребом алата, ортогонално и просторно приказивање предмета, елементи машина, материјали у машинству, погонске машине и израда модела из комплета за конструкторско моделовање.

У осмом разреду највећи акценат се даје електротехници, основни симболи у електротехници, основни делови струјног кола, производња струје, врсте електрана, електрични апарати и уређаји, кућне електричне инсталације и састављање струјних кола помоћу комплета за конструкторско моделовање.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Пети разред

Тема: Животно и радно окружење

На крају ове теме ученици ће моћи да: зна да опише улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање, разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничкомтехнолошком подручју, наводи занимања у области технике и технологије, процењује сопствена интересовања у области технике и технологије, организује радно окружење у кабинету, правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу.

Кључни садржаји: Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења; Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологиј; Правила понашања и рада у кабинету; Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду; Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања

Тема: Саобраћај

На крају ове теме ученици ће моћи да: процени како би изгледао живот људи без саобраћаја, класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени, наводи професије у подручју рада саобраћај, направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају, користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима, аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник, повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика, одговорно се понаша као путник у возилу, показује поштовање према другим учесницима у саобраћају, анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла

Кључни садржаји: Улога, значај и историјски развој саобраћаја.; Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени; Професије у подручју рада саобраћај; Употреба информационих технологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања; Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон; Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају; Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима.

Оријентациони број часова по теми: 14 часова, од тога 8 часова обраде и 6 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Техничка и дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет, правилно чита технички цртеж, преноси податке између ИКТ уређаја, примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару, користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима, користи Интернет сервисе за претрагу и приступање online ресурсима, преузима одговорност за рад, представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационокомуникациону технологију и софтвер

Кључни садржаји: Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера.; Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија); Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање угла помоћу лењира и троугаоника); Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање); Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат); Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолуције слике, издвајање дела слике; Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике; Интернет претрага и приступ online ресурсима.

Оријентациони број часова по теми: 16 часова, од тога 6 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Ресурси и производња

На крају ове теме ученици ће моћи да: повезује својства природних материјала са применом, објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстила и

коже, сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета, правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега), направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом, самостално израђује једноставан модел

Кључни садржаји: Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали; Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине); Врсте, својства и примена природних материјала; Технологија прераде и обраде дрвета; Технологија прераде и обраде коже; Текстилна технологија; Технологија производње папира; Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање); Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.

Оријентациони број часова по теми: 20 часова, од тога 10 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Конструкторско моделовање

На крају ове теме ученици ће моћи да: самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и Интернет сервисе, одабира материјале и алате за израду предмета/модела, мери и обележава предмет/модел, ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате, користи програм за обраду текста за креирање документа реализованог решења, самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ, показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха, планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова, активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима, пружи помоћ у раду другим ученицима, процењује остварен резултат и развија предлог унапређења

Кључни садржаји: Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата; Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа; Тимски рад и подела задужења у тиму.

Оријентациони број часова по теми: 16 часова, од тога 16 часова утврђивања и вежбања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе, једноставне поступке и информационо-комуникационе технологије, саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селектује податке и примењује одговарајуће поступке.

Образлаже решење проблема или донету одлуку. Гумачи природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво: Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања.

Критички анализира природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује.

Шести разред

Тема: Животно и радно окружење

На крају ове теме ученици ће моћи да: познавање са развојем и значајем грађевинарства и урбанизма, препознавање савремене културе становања, класификује кућне инсталације, повезује развој и значај грађевинарства и урбанизма, разуме начин функционисања и примене кућних инсталација, анализира карактеристике савремене културе становања, разуме просторно и урбанистичко планирање.

Кључни садржаји: Значај и развој грађевинарства; Просторно и урбанистичко планирање; Култура становања у урбаним и руралним срединама, објектима за индивидуално и колективно становање, распоред просторија, уређење стамбеног простора. Кућне инсталације;

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Саобраћај

На крају ове теме ученици ће моћи да: класификује врсте саобраћајних објеката према намени, познаје правила безбедног понашања и кретања пешака и бициклисте у саобраћају, повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају, повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе, демонстрира правилно и безбедно понашање пешака и бициклисте на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације.

Кључни садржаји: Саобраћајни системи; Саобраћајни објекти; Управљање саобраћајном сигнализацијом; Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају;

Оријентациони број часова по теми: 8 часова, од тога 6 часова обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Техничка и дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: скицира просторни изглед грађевинског објекта, чита и црта грађевински технички цртеж уз помоћ наставника, користи рачуарске апликације за техничко цртање грађевинских објеката уз помоћ наставника, креира дигиталну презентацију уз помоћ наставника, чита и црта грађевински технички цртеж, користи рачуарске апликације за техничко цртање грађевинских објеката, самостално креира дигиталну презентацију и представља је, користи рачуарске апликације за техничко цртање грађевинских објеката уважавајући потребе савремене културе становања, успешно креира дигиталну презентацију и презентује је.

Кључни садржаји: Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству; Техничко цртање помоћу рачунара; Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација;

Оријентациони број часова по теми: 18 часова, од тога 8 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Ресурси и производња

На крају ове теме ученици ће моћи да: препознаје основне грађевинске материјале, препознаје грађевинске и пољопривредне машине и алате, описује занимања у области грађевинарства пољопривреде, израђује модел грађевинске и пољопривредне машине уз помоћ наставника, повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину, повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова,

повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије, повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране, израђује модел грађевинске и пољопривредне машине, реализује активност која указује на важност рециклаже, образлаже на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије, успешно израђује модел грађевинске и пољопривредне машине.

Кључни садржаји: Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала; Техничка средства у грађевинарству и пољопривреди; Организација рада у грађевинарству и пољопривреди; Обновљиви извора енергије и мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије; Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди и заштита животне средине;

Оријентациони број часова по теми: 20 часова, од тога 10 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Конструкторско моделовање

На крају ове теме ученици ће моћи да: уз помоћ наставника, или успешнијих ученика у тиму, израђује техничку документацију, макету и модел пољопривредне или грађевинске машине, уз помоћ наставника или успешнијих ученика у тиму безбедно изводи радне операције, израђује техничку документацију, макету и модел пољопривредне или грађевинске машине, самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта, самостално проналази информације потребне за израду матеке и модела, самостално креира планску документацију користећи програм за обраду текст, припрема и организује радно окружење, самостално израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата, машина у складу са принципима безбедности на раду, успешно израђује техничку документацију, макету и модел пољопривредне или грађевинске машине, успешно израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата, машина у складу са принципима безбедности на раду, учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређење модела/макете, одређује реалну вредност израђене макете/модела укључујући оквирну процену трошкова.

Кључни садржаји: Израда техничке документације; Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије; Представљање идеје, поступка израде и решења производа; Одређивање тржишне вредности производа укључујући и оквирну процену трошкова; Представљање производа и креирање дигиталне презентације;

Оријентациони број часова по теми: 16 часова од тога 16 часова утврђивања и вежбања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе, једноставне поступке и информационо-комуникационе технологије, саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селекује податке и примењује одговарајуће поступке.

Образлаже решење проблема или донету одлуку. Тумачи природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво: Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања.

Критички анализира природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује.

Седми разред

Тема: Животно и радно окружење

На крају ове теме ученици ће моћи да: повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада, повеже ергономију са здрављем и комфором људи при употреби техничких средстава, анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине, истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству, повеже занимања у области производних техника и технологија са сопственим интересовањем.

Кључни садржаји: Појам, улога и развој машина и механизма; Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде; Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи; Зависност очувања животне средине од технологије; Професије (занимања) у области производних техника и технологија.

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Саобраћај

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује врсте транспортних машина; повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; провери техничку исправност бицикла; демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда;

Кључни садржаји: Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају.

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Техничка и дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; користи CAD технологију за креирање техничке документације; образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; управља моделима користећи рачунар; објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; објасни улогу и значај вештачке интелигенције и примену у свакодневном животу;

Кључни садржаји: Специфичности техничких цртежа у машинству. Ортогонално и просторно приказивање предмета. Коришћење функција и алата програма за CAD. Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса.

Оријентациони број часова по теми: 18 часова, од тога 10 часова обраде и 8 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Ресурси и производња

На крају ове теме ученици ће моћи да: аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; идентификује материјале који се користе у машинству

и на основу њихових својстава процењује могућност примене; користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду; објасни улогу одређених елемената машина и механизма на једноставном примеру; образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; објасни основе конструкције робота;

Кључни садржаји: Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). Елементи машина и механизма (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделовање погонских машина и/или школског мини робота.

Оријентациони број часова по теми: 20 часова, од тога 10 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Конструкторско моделовање

На крају ове теме ученици ће моћи да: класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом; самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта; изради производ у складу са принципима безбедности на раду; тимски представи идеју, поступак израде и производ; креира рекламу за израђен производ; врши е-кореспонденцију у складу са правилима и препорукама са циљем унапређења продаје; процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).

Кључни садржаји: Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. Самосталан/тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Представљање идеје, поступака израде и производа. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске кореспонденције са циљем унапређења производа. Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела.

Оријентациони број часова по теми: 22 часова утврђивања и вежбања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе, једноставне поступке и информационо-комуникационе технологије, саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селекује податке и примењује одговарајуће поступке. Образлаже решење проблема или донету одлуку. Гумачи природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво: Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања.

Критички анализира природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује.

Осми разред

Тема: Животно и радно окружење

На крају ове теме ученици ће моћи да: процени значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу; анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања прве помоћи; образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству;

Кључни садржаји: Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику. Електрична инсталацијаопасност и мере заштите. Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност. Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике.

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Саобраћај

На крају ове теме ученици ће моћи да: повеже професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима; упореди карактеристике електричних и хибридни саобраћајних средстава са конвенционалним; разуме значај електричних и електронских уређаја у саобраћајним средствима;

Кључни садржаји: Саобраћајна средства на електропогон – врсте и карактеристике. Хибридна возила. Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. Основи телекомуникација.

Оријентациони број часова по теми: 6 часова, од тога 4 часа обраде и 2 часа утврђивања и вежбања.

Тема: Техничка и дигитална писменост

На крају ове теме ученици ће моћи да: користи доступне телекомуникационе уређаје и сервисе; класификује компоненте ИКТ уређаја према намени; процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ; црта електричне шеме правилно користећи симболе; користи софтвере за симулацију рада електричних кола; састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;

Кључни садржаји: Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. Основни симболи у електротехници. Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола. Израда и управљање електромеханичким моделом.

Оријентациони број часова по теми: 18 часова, од тога 12 часова обраде и 6 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Ресурси и производња

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; разликује елементе кућне електричне инсталације; повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; користи мултиметар; анализира карактеристике електричних машина и повезује их са њиховом употребом;

Кључни садржаји: Електроенергетски систем. Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Обновљиви извори електричне енергије. Електроинсталациони материјал и прибор. Кућне електричне инсталације. Састављање електричних кола Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром. Електричне машине. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. Основни електронике. Рециклажа електронских компоненти.

Оријентациони број часова по теми: 20 часова, од тога 10 часова обраде и 10 часова утврђивања и вежбања.

Тема: Конструкторско моделовање

На крају ове теме ученици ће моћи да: класификује електронске компоненте на основу намене; аргументује значај рециклаже електронских компоненти; самостално/тимски истражује и осмишљава пројекат;

Кључни садржаји: Моделовање електричних машина и уређаја. Огледи са електропанелима. Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара. Израда и коришћење једноставног школског робота управљаним вештачком интелигенцијом. Рад на пројекту – израда производа/модела; управљање моделом; – представљање производа/модела.

Оријентациони број часова по теми: 18 часова утврђивања и вежбања.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе, једноставне поступке и информационо-комуникационе технологије, саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво: Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селекује податке и примењује одговарајуће поступке. Образлаже решење проблема или донету одлуку. Тумачи природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво: Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања. Критички анализира природне и друштвене појаве користећи концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе страног језика индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави технике и технологије у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају видео лекције везане за градиво обрађивано на часу, како би ученици код куће могли да им се враћају више пута и усвајају градиво својим темпом.

- Ученици на часу најпре раде већи број задатака у којима се усвајају основна правила техничког цртања (нпр. Пуне танке, пуне дебеле линије, испрекидане линије), а тек кад то савладају, прелазе на увежбавање правилног држања прибора, и то основних техника, без улажења у детаље.
- Приликом савладавања правилног држања прибора, ученици раде лакше техничке цртеже на којима се тражи препознавање врсте котирања (нпр. Редно, паралелно или комбиновано).
- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају дислексију, наставник припрема више аудио-визуелних материјала као подршку усвајању новог градива. Наставник практично показује ученику како треба да се одради одређени задатак и надгледа његов дањи рад.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања (нпр. Припрема ученика за такмичење са питањима и одговорима)
- ИОП3 (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне или средњу школу, спроводе самосталан истраживачки рад и раде пројекте засноване на темама из програма или сопственим интересовањима).

Поступци за ублажававање последица недовољно стимулишућег окружења:

У данашње време, ученици имају све мање пажње и концентрације и потребно је да их додатно мотивишемо. Мотивацију у предмету техника и технологија постижемо различитим практичним вежбама које нису у склопу материјала за конструкторско моделовање. Ученици добијају видео материјал за одређени пројекат који ће заједно израдити (нпр. модел дворца, куће, насеља...). Ученици оваким пројектом добијају већу мотивацију и жељу да што пре виде резултате њиховог заједничког рада. Оваквом методом сви ученици активно учествују и помажу једни другима у изради заједничког рада.

Ж) Допунска и додатна настава

Допунска и додатна настава нису предвиђена за предмет технике и технологије.

З) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу технике и технологије у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Технике и технологије, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Ликовна култура (1. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Ликовне културе у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћењаи вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетеније, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	72	72	72	72	36	36	34
Недељни	1	2	2	2	2	1	1	1

А) Начин реализовања наставе

Наставни предмет ликовна култура намењен је развоју основних уметничких компетенција ученика од првог до осмог разреда ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим предметним садржајима.

од 1.- 4. разреда

На часовима Ликовне културе ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању, стварању, дружењу и сарадњи. Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма.

Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну

уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

Програм предмета ликовна култура усмерен је на изградњу компетенција које су ученицима неопходне за живот у савременом свету. Достицањем исхода ученик постепено развија компетенције. У програму предмета ликовна култура садржаје чине кључни појмови и подпојмови, мотивациони садржаји и васпитни садржаји. Кључни појмови су неизоставни садржаји, а остале садржаје одређује наставник, бирајући оне који су најпогоднији за достизање исхода.

Настава ликовне културе реализује се фронталним, групним и индивидуалним обликом рада, коришћењем различитих метода: демонстративна, монолошка метода, дијалогска, аудио-визуелна, рад са уџбеником, практичних радова. Обрадом наведених садржаја остварује се корелација са већином наставних предмета: српским језиком, математиком, светом око нас, музичком културом, физичким и здравственим васпитањем.

Часови се реализују у учионици, а и ван ње. Излазак из учионице има за циљ да се ученици упознају са окружењем и мотивишу за стваралачки рад, да упознају установе културе, културно - историјске споменике у окружењу, чиме се изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

од 5-8. разреда

У вишим разредима најчешћи начин реализовања наставе је фронтални и индивидуални у уводном делу часа а затим следи практичан рад. Ученици се разним методама на почетку часа мотивишу за стицање знања из области предвиђених за дату годину учења. Пошто у пети разред долазе са предзнањима и већ поприлично развијеним ликовним способностима, циљ је да се та њихова предзнања подигну на један виши ниво, да се упознају са стваралаштвом знаменитих ликовних уметника кроз историју уметности, да се упознају са ликовним техникама на нов и озбиљнији начин, а нарочито да развијају визуелне и естетске способности.

Имајући у виду да је школа технички добро опремљена и да ученици појединих разреда имају и таблете, могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави у свим разредима и настоји се да њихова примена буде разноврсна. Комбинују се дигитални уџбеници, презентације, видео лекције које наставници праве сами и видео снимци са интернета, квизови и игре у различитим апликацијама, дигитални постери, упитници и сл.

Пети разред тако подрзамава упознавање са цртачким техникама. Упознавање са сликарским техникама, нарочито техником темпера боја. Појмови као што су пејзаж, мртва природа, портрет и аутопортрет се обрађују веома студиозно. А велика пажња се посвећује историји уметности и уметничком наслеђу, те се у петом разреду прави корелација са историјом и географијом јер се обрађује уметност Праисторије, Месопотамије, уместност Египта, старе Грчке и старог Рима. Као главни водичи кроз овај период смењују се РИТАМ, ЛИНИЈА и ОБЛИК. А од наставних средстава пројектор и интернет су главни покретачи визуелних садржаја које ће ученици усвојити.

Шести разред развија и унапређује предзнања о БОЈИ која су ученици стекли током четвртог разреда. Сликарски круг боја као и корелација са физиком ради лакшег учења поделе боја, комплементарних парова и примене свих тих знања из теорије боја у

графици, скулптури, керамици и дизајну, те повезивање са савременом визуелном културом и значењем боје у њој. Овде се од ученика тражи да усвоји теоријска знања али и да их примени у практичном раду. Затим се на боју надовезује текстура, наслеђе, комуникација и имагинација а дечје стваралаштво у овим областима је нарочито инвентивно.

Седми разред, када су ученици већ доста зрелији, ставља човека у центар простора али и пажње као и сва она импозантна уметничка остварења која се тичу човека и тема које га муче. Дакле, сад се проучава анатомија, портрет, покрет људског тела али се проучавају и закони перспективе и начина како да тродимензионални свет који нас окружује представимо на дводимензионалном папиру. Теме и мотиви које су одувек човека занимале: историјске, религијске, митолошке посматрају се на делима чувених уметника а затим интерпретирају на дечји начин.

Такође седми разред је занимљив и због проучавања фотографије, области која је кроз друштвене мреже тренутно најзаступљенија у животу савременог човека. А деци је у овом периоду селфи као аутопортрет посебно интересантан и повезивање савремене технологије и уметности. Дакле седми разред обилан у корелацијама: биологија, техника и технологија, историја, српски језик и књижевност, математика, географија...

Осми разред обрађује композицију, наслеђе и комуникацију али у исто време сажима и надограђује све области ликовног стваралаштва и визуелне културе од првог разреда до краја школовања. А област која није нова али им је посебно занимљива јер укључује и размишљање и критичко мишљење је Визуелна метафорика. Декодирате слике је за њих као откривање загонетке а примена те области у добро плаћеним савременим занимањима попут графичког дизајнера, креатора брендова и слично врло подиже њихов ниво интересовања.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати непосредну наставу, материјали из ликовне културе се поствљају у Гугл-учионици. Задаци, слике, примери, туторијали и линкови ка додатним објашњењима и конкретним уметничким делима омогућавају ученицима веома квалитетну онлајн наставу. Додатна комуникација са ученицима остварује се преко Вајбер група, Гугл мита и Зума. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално учење

Самостални рад и учење кроз практичан рад је веома битно у настави Ликовне културе. Сталним подстицањем ученика да истражују нове могућности у стваралачком раду и изражајним могућностима кроз цртеж и слику као и друге визуелне радове.

Ученици уче и да користе различите изворе информација и визуелних садржаја на интернету. Интернет као главни извор, поред уџбеника може пружити доста корисних информација.

На часовима ликовне културе у 1. разреду, ученици ће се оспособити да опажањем и уочавањем разликују: отворени простор, затворени простор, природни простор и простор који је обликовао човек. Унапредиће своја знања о различитим уметничким занимања:

сликар, фотограф, вајар, дизајнер. Усвојиће с разумевањем појмове који се односе на установу културе: музеј, позориште, биоскоп, галерија, библиотека. Биће оспособљени да опажају и уочавају облике у простору, да уочавају и класификују их према њиховим својствима и особинама. Ученици ће моћи да самостално и креативно примењују усвојене појмове, знања и вештине у стваралачком раду, за изражавање доживљаја, као и сопствених критичких ставова и изграђивање естетских критеријума.

У другом разреду се нарочито развијају: компетенција за комуникацију, естетичка компетенција, компетенција за рад са подацима и информацијама, компетенција за учење и компетенција за сарадњу. Компетенција за рад са подацима и информацијама развија се на јединствени начин. Ученици користе информације и податке (визуелне, аудитивне, аудиовизуелне, текстуалне, вербалне, тактилне...) као подстицај (мотивацију) за стварање.

У трећем разреду се нарочито развијају: компетенција за учење (ученици користе претходна знања као подршку учењу нових тема и садржаја), решавање проблема (упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење), естетичка компетенција (ученици показују осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и имају критички однос према употреби и злоупотреби естетике), одговорно учење у демократском друштву (ученици развијају осећање припадности одређеним културним заједницама, држави Србији. Изражавају на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције), комуникација (ученик јасно и аргументовано образлаже ставове и мишљења уз уважавање другачијих гледишта) и компетенција за сарадњу. Компетенција за рад са подацима и информацијама развија се на јединствени начин. Ученици користе информације и податке (визуелне, аудитивне, аудиовизуелне, текстуалне, вербалне, тактилне...) као подстицај (мотивацију) за стварање

У четвртном разреду, у оквиру наставе ликовне културе, ученици ће унапредити своја знања о различитим материјалима и техникама. Повезиваће и разликовати дводимензионалне и тродимензионалне облике. Обликоваће критеријуме према делима ликовних уметности и ликовним појмовима у животу. Упознаће вредност и значај споменика културе и културне баштине завичаја. Овладаће повезивањем ликовног рада са звуком, покретом, литерарним изразом сценским луткарством. Оспособиће се да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ-а.

В) Мотивисање ученика

Као што је у претходним одељцима поменуто, током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Велика мотивација ученика је указивање на примере уметничких дела кроз историју уметности и величанственост људског стваралаштва, те указивањем на то да је и дечје стваралаштво подједнако вредно и лепо а да је стварање ликовног дела игра коју треба непрестано подстицати.

Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења и сл). Радови ученика се излажу у учионици, на паноима у ходницима и холовима школе, у Гугл учионицама предмета, на дигиталним изложбама (на платформама Падлет) и објављују у школском часопису. Ученици који су остварили резултате на конкурсима, похваљују се и награђују у складу са интерним договорима у школи.

Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Оцењују се не само њихов рад, већ и њихово ангажовање у раду. Приликом давања повратне информације о напредовању, користи се приступ којим се ученик похваљује за оно што је добро урадио и прецизно усмерава ка ономе што треба да уради да би још боље напредовао (нпр. Добро си нацртао, али покушај да не притискаш толико обичну оловку да се не би пресликавало на другу страну). Примењује се и самооцењивање ученика, како би се код ученика развила свест о сопственој одговорности за напредовање.

Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе. Циљ оваквих активности је да ученици увиде корисност познавања ликовне културе за сопствене циљеве који се тичу живота изван учионице у основној школи. На тај начин, кроз рад на предмету даје се и допринос програму професионалне оријентације у школи.

У настави ликовне културе знања, умења и ставови изграђују се на јединствен начин у интеракцији програмских елемената (креативност– медијуми – садржаји) и активности наставника и ученика, па се од наставника очекује да адекватно подржи развој опажања, стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика.

Наставник планира мотивациони разговор који подстиче изражавање. Наставник уобичајено подстиче ученике на размишљање техником асоцијација. Мотивациони разговор треба да помогне ученицима да схвате да циљ задатка. Теме разговора се могу пронаћи како у непосредном окружењу, тако и у самим искуствима ученика и садржајима који су обрађени у другим наставним предметима. Када се уметничка дела користе као мотивациони садржај, важно је одабрати одговарајућу методу/технику да би се подстакло развој креативности, а избегло имитирање.

Након јасно постављеног циља, ученицима ће бити лакше да кроз ликовни рад саопштавају своје идеје, расположења, размишљања, замишљања, емоције...

Г) Повезивање наставе ликовне културе са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја предмета ликовна култура са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима ликовне културе, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из ликовне културе и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник ликовне културе користи претходна знања ученика из других предмета.

Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставници приликом обраде неких садржаја у ликовној култури упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

Од 1. до 4. разреда: Настава ликовне културе је уско повезана са свим наставним предметима. Обрадом наведених садржаја остварује се корелација са: српским језиком, математиком, светом око нас/природом и друштвом, музичком културом, физичким и здравственим васпитањем.

Како је централна тема простор, садржаји су веома блиско повезани са садржајима света око нас, односно природе и друштва. Вербализација и изражавање ставова, размишљања, унапређује културу говора. Односи у видном пољу, линије, геометријски облици... доводе у везу садржаје ликовне културе са математиком. Као мотивација често се користе музичке нумере, чиме се предмет доводи у везу са музичком културом. Здрави стилови живота и природно окружење подстичу везу са физичким и здравственим васпитањем.

Како се настава ликовне културе ослања на културну баштину и споменике културе у окружењу, корелација се остварује и са свим битним чиниоцима у локалној заједници, развијањем патриотизма код ученика и љубави према традицији свог народа, што непосредно утиче на односе појединца у каснијем животу.

- Пети разред: У петом разреду нарочито се повезују садржаји ликовне културе са историјом и историјом уметности великих цивилизација. Осим угледних часова наставник упућује ученике на садржаје из историје које су већ обрадили, поготово што су наставне јединице усклађене тако да програм ликовне културе прати садржаје из историје. Поступно се обрађују Праисторија, уметност Месопотамије, уметност Египта, као и уметност старе Грчке и старог Рима. Осим великих уметничких остварења нарочита пажња се обраћа и на градитељство, па ту имамо и корелацију са техником и технологијом и на заслуге древних цивилизација за развој савремене цивилизације, па тако ученици стицањем шире слике развијају и међупредметне компетенције.

- Шести разред: Повезивање са физиком и Њутновим законима нарочито је важно ради развијања знања о теорији боја. У области текстуре повезујемо се са биологијом, нерватуром листа, грађом коре дрвета и других облика из природе. Када су у питању митолошке и религијске теме повезивање са наставом српског језика и књижевности је посебно значајно. Такође историјске теме пратиће лекције из историје које се у шестом разреду обрађују.

- Седми разред: овај разред је обилан у корелацијама: биологија, техника и технологија, историја, српски језик и књижевност, математика, географија.. За проучавање перспективи математика је неизоставна ставка. Угледни час са наставником математике је први корак у том повезивању. Затим проучавање човека и анатомије се складно надовезује на знања из биологије. Много историје уметности и проучавања наслеђа и традиције, доводи ликовну културу у везу са српским језиком и књижевношћу и опет са историјом.

Када крене прочавање фотографије, анимације и стори борда, информатика је главна наука која помаже овим савременим уметничким остварењима.

- Осми разред: У осмом разреду се поново обрађују перспектива, пропорције и примена принципа као што је правило златног пресека, па корелација са математиком игра најзначајнију улогу. Али и српски језик није занемарљив по међусобној преплетености јер се појављују теме као што је алегорија, персонификација, симбол, дакле стилске фигуре преузете из књижевности. Визуелна метафорика се опет повезује са информатиком и свим савременим видовима комуникације данашњег човека, од низа икона и симбола које треба научити како би смо користили модерне рачунаре, таблете, андроиде...до низа апликација, игрица и друштвених мрежа које траже од нас да прихватимо нови визуелни језик.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир ликовна и културолошка знања која су ученици већ стекли изван школе. Нарочито у горе поменутој области визуелних комуникација у модерном технолошком свету.

Такође у области фотографије која се проучава у седмом разреду ученици имају већ невероватна предзнања, наиме свакодневно употребљавају фотографије на друштвеним мрежама, а нарочито селфи као облик аутопортрета.

Када причамо о дизајну, знаковима, бренду, све су им те теме блиске јер су из њиховог свакодневног окружења. Многа уметничка занимања и производи су стога данас врло актуелни.

Приликом планирања наставе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење. Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика. (Нпр. када радимо знак, лого...увек се за препознатљиве примере узимају брендови спортске одеће и обуће коју ученици имају свуда у свом окружењу.)

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе ликовне културе (укључујући и упутства за наставнике из програма наставе и учења), природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Посматрање: наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова

техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

По закону, наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би (још) боље напредовали. Иницијално процењивање из Ликовне културе се спроводи на следећи начин: ученици самостално израђују ликовно рад базиран на стеченим вештинама и знањима из претходног разреда.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата.

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);
- однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...);
- однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...);
- разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...);
- повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...);
- оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...);
- вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...);
- употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму)...

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру ликовног изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања, у вези са тим шта ученик осећа као препреке

(вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, из ученикове перспективе, оне могу пребродити.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на ликовно стваралаштво, способност концентрације, квалитет перцепције/аперцепције и начин размишљања приликом процењивања уметничког дела.

Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања.

У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу:

1. ангажовања ученика у наставном процесу
2. допринос ученика за време групног рада,
3. израда креативних задатака на одређену тему,
4. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
5. специфичне вештине.
6. начин размишљања и ставови

Постоји више функција оцењивања које су међусовно повезане, а то су: информативна, развојна, мотивациона и евалуативна функција.

Информативна функција оцењивања се остварује пружањем повратне информације ученику о његовом напредовању и резултатима. Наставници информишу ученике о њиховом напредовању на сваком часу кроз разговор и давање повратне информације о раду. Напредовање ученика се бележи у електронском дневнику као и у педагошким свескама. Развојна функција се остварује наставниковим предлогом о следећим корацима у учењу, док се мотивациона функција оцењивања остварује континуираним коментарима наставника којима се подиже самопоуздање ученика и њихова заинтересованост за рад.

Вредновање напредовања ученика се реализује описном оценом у првом разреду и бројчаним оценама од 1 до 5 од 2. до 4. разреда. Такође су бројчане оцене унастави ликовне културе и од 5.-8. разреда.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: Ученици, након разговора и добијених задатака, достављају на увид (фотографишу и прилажу) радове. Наставник пружа информације и даје препоруке за даље напредовање путем платформе коју у раду користи.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. Да би се обезбедило довољно времена да ученици савладају предвиђено градиво, а да се ипак не засите садржајима везаним за исту тему, уобичајени број часова по теми је од 8 до 12. Једино се теме везане за наслеђе обрађују кроз 2 до 4 часа, јер је тај број часова довољан за постизање циљева наставе у вези са тим темама. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и

исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања.

Називи, број и редослед наставних тема од 1. до 4. разреда нису фиксни да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе. Наставник планира број и редослед наставних тема, као и број часова за реализацију сваке теме. У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе. У петом разреду се највећи акценат даје на повезивање са садржајима историје те се проучава историја уметности великих историјских цивилизација као што су Месопотамија, Египат, Грчка и Рим. Такође се пажња посвећује пејзажу, портрету и мртвој природи.

У шестом разреду развијају се и унапређују предзнања о боји која су ученици стекли током четвртог разреда. Сликарски круг боја као и корелација са физиком ради лакшег учења поделе боја, комплементарних парова и примене свих тих знања из теорије боја у графици, скулптури, керамици и дизајну, те повезивање са савременом визуелном културом и значењем боје у њој.

У седмом разреду највећи акценат се ставља на орнамент, арабеску а затим на проучавање пропорција људског тела, проучавање перспективе, као и историјских, религијских и митолошких тема у уметности.

У осмом разреду највећи акценат је на визуелној метафорици али осми разред обрађује и композицију, наслеђе и комуникацију и у исто време сажима и надограђује све области ликовног стваралаштва и визуелне културе од првог разреда до краја школовања .

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Ликовна култура и окружење

На крају ове теме ученици ће моћи да:

опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења;

повеже одабрану установу културе са њеном наменом;

поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.

Кључни садржаји:

Простор. Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави.

Уметничка занимања и производи. Слика – сликар, вајар – скулптура, фотограф – фотографија... Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници.

Установе културе (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека...).

Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања.

Тема: Односи у видном пољу

На крају ове теме ученици ће моћи да:

одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни;

црта на различитим подлогама и форматима папира;

користи материјал и прибор у складу са инструкцијама;

Кључни садржаји:

Облици. Облици из природе, облици које је створио човек, правилни и неправилни облици. Својства облика (цело, део, велико, мало, високо, ниско, краће, дуже, уско, широко, светло, тамно, обојено, безбојно, једнобојно, шарено, меко, тврдо, глатко, храпаво, обло, рогљасто).

Положај облика у простору и у равни (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно).

Кретање. Покретни и непокретни облици. Кретање бића и машина. Смер кретања облика (налево, надесно, нагоре и надоле). Безбедност у саобраћају – илузија величине покретних и непокретних објеката у односу на удаљеност од посматрача.

Светлост и сенка. Природни и вештачки извори осветљења. Промена осветљености у току дана. Изглед облика и сенке у зависности од осветљења.

Тема: Обликовање

На крају ове теме ученици ће моћи да:

обликује једноставне фигуре од меког материјала;

одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала;

преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену;

Кључни садржаји:

Материјал и прибор. Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором.

Обликовање скулптуре. Обликовање меких материјала поступком додавања. Спајање разноврсних материјала.

Обликовање цртежа. Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, испрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...). Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор.

Обликовање слике. Боја природних облика и боја облика које је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор.

Преобликовање. Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...).

Различите информације као мотивација за стваралачки рад. Природа и непосредно окружење; машта и стварни догађаји; приче, песме и текстови из књига и часописа за децу и уџбеника, уметничка дела...

Тема: Споразумевање

На крају ове теме ученици ће моћи да:

преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад;
изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске, сећања и опажања;

изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука;

Кључни садржаји:

Читање визуелних информација. Илустрација у дечјим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова.

Знак. Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова.

Традиција. Празници и украшавање.

Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс.

Други разред

Тема: Облици

На крају ове теме ученици ће моћи да:

изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела;
идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу;
преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу;

Кључни садржаји:

Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу).

Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...).

Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).

Тема: Споразумевање

На крају ове теме ученици ће моћи да:

тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу;
изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања;

Кључни садржаји:

Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација).

Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке)

Тема: Ликовне игре

На крају ове теме ученици ће моћи да:

користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин;
изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; –
користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад;

Кључни садржаји:

Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук).
Замишљања (стварност и машта).

Тема: Простор

На крају ове теме ученици ће моћи да:

упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела;
повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте;
пружи основне информације о одабраном музеју;
разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити

Кључни садржаји:

Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј).
Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору).
Сцена (маске, костими, реквизити).

Трећи разред

Тема: Материјали

На крају ове теме ученици ће моћи да:

поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора;
повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом;
преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију;

Кључни садржаји:

Својства материјала. Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера, крзно, длака, лишће, дрвца...). Изглед материјала – основне и изведене боје, природне и створене текстуре. Технике. Однос материјала, ликовне технике и идеје. Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија, дуборез, гравуре...). Значај рециклирања, уметничка рециклажа.

Тема: Споразумевање

На крају ове теме ученици ће моћи да:

изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама;
користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад;
протумачи једноставне визуелне информације и поруке из свакодневног живота;
изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем;

Кључни садржаји:

Говор тела. Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. Тумачење визуелних информација. Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи, униформе, заставе, ношње... Пејзаж, портрет, аутопортрет. Слика, текст, звук. Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... Лепо писање – плакат, позивнице, честитке...

Тема: Композиција

На крају ове теме ученици ће моћи да:

укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа;

распоређи облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције;

Кључни садржаји:

Композиција. Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. Орнамент. Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија.

Тема: Простор

На крају ове теме ученици ће моћи да:

разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости;

учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу;

разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.

Кључни садржаји:

Облици у простору. Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). Композиција у простору – поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... Оптичке илузије на дводимензионалној подлози, специјални ефекти на сцени, у филмовима, игрицама... Кретање. Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима.

Четврти разред

Тема: Композиција

На крају ове теме ученици ће моћи да:

поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама;

користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду;

примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији;

Кључни садржаји:

Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер). Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо, акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали.

Тема: Споразумевање

На крају ове теме ученици ће моћи да:

тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела;

користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад;

Кључни садржаји:

Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом.

Тема: Наслеђе

На крају ове теме ученици ће моћи да:

разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја;

Кључни садржаји:

Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела.

Тема: Сцена

На крају ове теме ученици ће моћи да:

учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.

Кључни садржаји:

Сценографија за позориште, филм и телевизију. Елементи сценографије.

Пети разред

Тема: Ритам

На крају ове теме ученици ће моћи да: описује ритам који уочава у природи и окружењу и уметничким делима, пореди утисак који на њега остављају различите врсте ритма, гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређениом намером.

Кључни садржаји: функција ритма, врсте ритма, ритам у грађи и текстури облика, пејзаж

Тема: Линија

На крају ове теме ученици ће моћи да: описује линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима, пореди утисак који на њега остављају различите врсте линија, црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог.

Кључни садржаји: цртачки материјали, прибор, технике и средства, врсте цртежа, врсте и карактер линија, контура и контурна линија, текстура и текстурна линија, структурна линија

Тема: Наслеђе

На крају ове теме ученици ће моћи да: објашњава зашто је културно наслеђе важно, тумачи једноставне визуелне информације, пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас, исказије своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност.

Кључни садржаји: Уметност праисторије, праисторијско наслеђе у Србији, уметност Месопотамије, уметност старог Египта, уметност старе Грчке, уметност дтарог Рима, музеји и археолошка налазишта у Србији.

Тема: Облик

На крају ове теме ученици ће моћи да: пореди облике из природе и, окружења и уметничких дела, наслика реалне облике у простору самостално, преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност.

Кључни садржаји: Облици у природи и око нас, пза, покрет, кретање, смер, мртва природа, портрет и аутопортрет, сликарске технике, планови и врсте композиција према распореду елемената...

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ученик разликује и користи у свом раду основне медије, материјале и технике, описује свој рад и радове других, познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица, интернет...)

Средњи ниво: одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт, лоцира уметничка дела у историјски и друштвени контекст, образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

Напредни ниво: познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности, користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности, када образлаже свој рад и радове других, анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, **намеру уметника...**)

Шести разред

Тема: Боја

На крају ове теме ученици ће моћи да: користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад, користи изражајна својства боја у ликовном раду и свакодневном животу, именује, описује и показује сензитивност за основне, изведене, хроматске и ахроматске боје у окружењу и уметности, посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира основне, изведене, хроматске и ахроматске боје, примењује стечена знања о својствима и врстама боја у, окружењу и уметности приликом решавања проблемских задатака.

Кључни садржаји: светлост и опажање боја, пигментне боје: подела и мешање, хроматске и ахроматске боје, тон, валер, интезитет, контраст топлих и хладних боја, комплементарни парови, дејство боја на посматрача, боја у сликарству, графици, скулптури, керамици и боја у дизајну.

Тема: Наслеђе

На крају ове теме ученици ће моћи да: описује, упоређује и анализира различите мотиве и теме, и њихову комуникацијску улогу у делима која припадају српској средњовековној уметности, примењује стечена знања о српској средњовековној уметности приликом решавања проблемских задатака посвећених визуелном споразумевању и комуникацији, разуме контекст културног наслеђа различитих епоха, активно тумачи уметничка дела и доживљава их, прерађује, допуњује и процењује на свој начин.

Кључни садржаји: музеји и експонати, културна добра, музеји у Србији, уметност некад и сад, знаменити уметници и њихова дела, знамените грађевине и паркови у Србији, знаменити споменици у Србији, необична уметничка остварења.

Тема: Комуникација

На крају ове теме ученици ће моћи да: изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником, идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука, именује, описује и показује сензитивност за различите примере примењене уметности и графичког дизајна.

Кључни садржаји: садржај уметничког дела, тумачење садржаја уметничког дела.

Тема: Текстура

На крају ове теме ученици ће моћи да: прави разноврсне текстуре на подлогама, облицима или у апликативном програму, изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником, самостално примењује темпере и водене боје, експериментише и истражује њихове изражајне могућности приликом слојевитог сликања.

Кључни садржаји: врсте текстура, ритам и тексура, текстура у сликарству и вајарству, имагинарна текстура

Тема: Уобразиља

На крају ове теме ученици ће моћи да: посматра, опажа и уочава улогу маште, фантазије и уобразиље у делима изведеним у техници фото-колаж / папир-маше, описује, упоређује и анализира различите мотиве из митологије и легенди, и њихову улогу у уметничким делима, примењује стечена знања о уобразиљи у ликовној уметности приликом решавања проблемских задатака.

Кључни садржаји: машта, снови и митови у уметности, реални облици у нереалним односима, трансформација облика

Тема: Простор

На крају ове теме ученици ће моћи да: именује, описује и показује сензитивност за појмове амбијент, архитектура и дизајн ентеријера, посматра, опажа и уочава различите примере из области архитектуре и дизајна ентеријера, описује, упоређује и анализира различите могућности креирања амбијента и уређења ентеријера, примењује стечена знања о ентеријеру и обликовању простора приликом решавања проблемских задатака кроз креирање намештаја од рециклажног материјала.

Кључни садржаји: амбијент, уређење школског простора

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ученик разликује и користи у свом раду основне медије, материјале и технике, описује свој рад и радове других, познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка

радионица, интернет...) описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода

Средњи ниво: одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт, лоцира уметничка дела у историјски и друштвени контекст, образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

Напредни ниво: познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности, користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности, када образлаже свој рад и радове других, анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности

Седми разред

Тема: Простор и композиција

На крају ове теме ученици ће моћи да: именује и описује појмове простор и композиција и одређује њихово значење, описује простор који уочава у природи, окружењу и уметничким делима, наводи примере из окружења и тумачи их, користи самостално или у сарадњи са другима одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад, примењује знања, оригиналне идеје, вештине и различите методе у практичном раду, спретно и прецизно манипулише прибором, средствима и материјалима у практичном раду

Кључни садржаји: композиција, композиција линија, композиција боја, равнотежа, контраст, понављање и степеновање, композиција облика, стилизовање, орнамент и симетрија, арабеска, пропорције главе, пропорције тела, простор и пропорције, перспектива основни појмови, линеарна, атмосферска и колористичка перспектива.

Тема: Наслеђе

На крају ове теме ученици ће моћи да: описује, упоређује и анализира различите мотиве и теме, и њихову комуникацијску улогу у делима која припадају српској средњовековној уметности, примењује стечена знања о српској средњовековној уметности приликом решавања проблемских задатака посвећених визуелном споразумевању и комуникацији, разуме контекст културног наслеђа различитих епоха, активно тумачи уметничка дела и доживљава их, прерађује, допуњује и процењује на свој начин.

Кључни садржаји: простор у уметничким делима, наслеђе.

Тема: Комуникација

На крају ове теме ученици ће моћи да: изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником, идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука, именује, описује и показује сензитивност за различите примере примењене уметности и графичког дизајна

Кључни садржаји: теме и мотиви, историјске, религијске и митолошке теме, теме и мотиви у уметности Србије, оригинал, копија и плагијат, фотографија: садржај фотографије, аутопортрет и селфи, анимација и стори борд.

Тема: Уметност око нас

На крају ове теме ученици ће моћи да: разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха, учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и/или уметност и технологију, уметност и науку, комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања.

Кључни садржаји: уметничка занимања и производи, савремена технологија и уметност

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда

Основни ниво: ученик разликује и користи у свом раду основне медије, материјале и технике, описује свој рад и радове других, познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица, интернет...) описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак) описује разлике које уочава на уметничким радovima из различитих земаља, култура и периода

Средњи ниво: одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт, лоцира уметничка дела у историјски и друштвени контекст, образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

Напредни ниво: познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности, користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности, када образлаже свој рад и радове других, анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности.

Осми разред

Тема: Композиција

На крају ове теме ученици ће моћи да: именује и описује појмове простор и композиција и одређује њихово значење, описује простор који уочава у природи, окружењу и уметничким делима, наводи примере из окружења и тумачи их, разуме контекст културног наслеђа различитих епоха, активно тумачи уметничка остварења у складу са задатим критеријумима и са личним доживљајем, објашњава процедуре и значења, користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовно истраживање и стварање.

Кључни садржаји: ликовна композиција, елементи и принципи компоновања, врсте композиција, компоновање, ритам, доминанта, равнотежа, хармонија, контраст, градација, јединство, примена принципа, пропорције, перспектива.

Тема: Наслеђе

На крају ове теме ученици ће моћи да: разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље, прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације, тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику.

Кључни садржаји: значај наслеђа, заштита и обнова наслеђа, уметност у Србији

Тема: Комуникација

На крају ове теме ученици ће моћи да: изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником, идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука, именује, описује и показује сензитивност за различите примере примењене уметности и графичког дизајна.– комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, сарађује у тиму и показује кооперативност у раду, прави презентације усклађујући слику и текст приказујући кључне податке и визуелне информације, тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику.

Кључни садржаји: теме и мотиви, персонификација и алегорија, симболи, декодирање слике.

Стандарди ка чијем достизању се ученици воде током овог разреда:

Основни ниво: ученик разликује и користи у свом раду основне медије, материјале и технике, описује свој рад и радове других, познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерија, атеље, уметничка радионица, интернет...) описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак), описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода (нпр. исказује утисак).

Средњи ниво: одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт, лоцира уметничка дела у историјски и друштвени контекст, образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...) образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...), лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст

Напредни ниво: познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности, користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности, када образлаже свој рад и радове других, анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности, користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

Наставник током реализације часова може по потреби прилагођавати ученицима методе, технике и средства за рад на часу. Ученицима који нису у могућности самостало да дођу до ликовних решења, помоћ може пружати наставник, али и ученици који су вештији, спретнији и умешнији у ликовном изражавању. Вештији ученици треба подстицати да се укључују у ликовне конкурсе, а успешни ликовни радови ће обогатити бројне ликовне изложбе које се реализују у школи.

Ж) Допунска и додатна настава се не реализују у оквиру предмета ликовна култура.

Није превиђена за предмет Ликовна култура.

З) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу ликовне културе у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Ликовне културе, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Музичка култура (1. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Музичке културе у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	36	36	36	72	36	36	34
Недељни	1	1	1	1	2	1	1	1

А) Начин реализовања настава

Предмет Музичка култура заузима посебно место у образовању ученика јер се кроз њега, код ученика, развија интересовање и љубав према музици али и подстиче креативност, критички однос, као и одговорност према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Све теме, области и садржаји предмета Музичке култура, се међусобно прожимају и повезују са посебним акцентом на комуникацију ученика са другима кроз слушање, извођење и стварање музике. Свакако, важно место заузима и изражавање својих мисли и осећања кроз музику, као и развијање критичко- аналитичког односа према музици уопште.

Наша школа је технички добро опремљена и стога реализација наставе је разноврсна. Комбинују се дигитални уџбеници, презентације, видео лекције које наставници праве сами и видео снимци са интернета, квизови и игре у различитим апликацијама, дигитални постери, упитници и сл.

Слушање музике

Слушање музике представља спој мисаоног, телесног и емоционалног доживљаја. Зато се садржају приступа слојевито и континуирано кроз све разреде основног образовања. Бирају се одговарајућа дела како према узрасту у коме се слушају, тако и према садржају и дужини трајања. Ученици се упознају са композитором преко његовог живота, времена у коме је живео и стварао, мотивима за компоновање тог дела и сл. Композиције се могу слушати преко аудио средстава, дигиталних уџбеника, интернет садржја и др. Након одслушане композиције анализира се темпо, ритам, препознају инструменти. Ученици наше школе имају прилику да, захваљујући сарадњи са музичком школом Петар Коњовић, одслушају концерт (април) у извођењу полазника ове школе од којих су неки ученици млађих разреда. Такође, у сарадњи са Центром за културу, повремено се организују концерти Музичке омладине Београда. Ученици се навикавају да пажљиво,

активно (са задатком) слушају музику, повезују са животом, развијају личан однос према музици.

Извођење музике певањем и свирањем

Извођење музике представља низ сазнајних радњи: развој fine моторике, развијање дугорочне пажње, развијање емотивног односа за друге. Колико и како ће ученици изводити музику, зависи од њихових индивидуалних способности са посебним акцентом на спонтаности. Мерило за успех је учешће и мотивација.

Певање

Избор композиција је адекватан узрасту садржајем, ритмом, тоналитетом. Ученици слушају извођење више пута а затим и сами изводе песму по деловима. Увек се узимају у обзир гласовне могућности ученика. Скреће се пажња на изражајно извођење гласом и покретом. Пре почетка певања усмерава се на правилно држање, дисање и дикцију. У ритам се уводи преко бројалица. На млађем узрасту пева се по слуху. Често се изводе народне, музичке и дидактичке игре. У старијим разредима певање песама се изводи по слуху самостално и у групи и наравно из нотног текста солмизацијом. Изводе се једноставне ритмичке и мелодијске мотиве (у стилу) музике старих цивилизација певањем, извођењем песама у комбинацији са покретом. У нашој школи у оквиру једносменског рада постоји Клуб љубитеља музике и хор малађих и старијих разреда, као и соло певање, који води наставник Музичке културе. Сваке године, наша школа учествује на такмичењу Златна сирена и републичком фестивалу дечјих хорова-ФЕДЕХО. Талентовани ученици учествују на приредбама које школа организује.

Свирање

Свирање се изводи на дечијим ритмичким инструментима као и на алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, инструменти које су ученици сами направили...). За развој дечије моторике посебно су важни покрети телом у ритму кроз бројалице, дечије и народне песме, дидактичке игре. Ученици изводе и једноставне песмице на металофону. Ако у разреду неко од ученика свира у музичкој школи, повремено доноси свој инструмент на коме свира. У старијим разредима се изводи свирањем песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима, свирањем дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста, извођењем дечијих, народних и уметничких игара, а током обраде музичких инструмената, искористимо прилику и ангажујемо ученике који свирају одређени инструмент, да уживо презентују на часу изглед, делове и звук инструмента и наравно да изводе неко дело.

Музичко стваралаштво

Како је музичко стваралаштво виши степен музичких способности, оно се у млађим разредима своди на једноставне активности. Најчешће су то: илустација музичког дела, импровизација игре и покрета, израда ритмичких инструмената, музичка питања и одговори.

У старијим разредима се наставља развијање стваралачке способности ученика тако што на часовима музичке културе импровизују мелодију на задати текст или сами стварају и текст и музику. Креирају пратњу за песме ритмичким извучним ефектима, користећи при том различите изворе звука. Креирају покрете уз музику коју изводе, осмишљавају музичка питања и одговоре, попуњавају ритмичке и мелодијске допуњалке са потписаним текстом, састављају мелодије од понуђених мотива, импровизују мелодије на задати текст. Импровизују дијалоге на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима, израђују једноставне музичке инструменте и Реконструишу музички догађаје у стилу старих цивилизација. Као резултат овако креативних радионица талентовани ученици учествују на републичком фестивалу дечјег музичког стваралаштва- ФЕДЕМУС-"Деца композитори".

Рад у ванредним околностима

Рад у ванредним околностима у многоме је зависио и зависи од опремљености ученика дигиталним уређајима и интретом. Како је ситуација веома шаролика, проблеми код наставе Музичке културе су можда израженији него код осталих предмета. Ако су ученици адекватно опремљени, онда се користе дигитални уџбеници, аудио записи, интернет садржаји, као и у редовној настави. Повратна информација о раду, могућа је преко гугл учионице, видео записа, видео позива.

У ванредним околностима настава музичке културе у старијим разредима због специфичности предмета одвија се преко Гугл учионице, Гугл мит (Google meet) и Зум (Zoom) платформе.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

За учење предмета Музичке културе пре свега је неопходно пажљиво активно слушање, тишина приликом нечијег извођења и адекватно учешће у раду. Ученици треба да се упознају са уџбеником како би га правилно и једноставно користили за самосталан рад. То подразумева коришћење садржаја, разумевање иконица и упутства, претраживање садржаја из других извора на које упућује уџбеник или наставник, повезивање наученог у школи са нечим из окружења, трагање за адекватним примерима из живота, повезивање садржаја музичке културе са садржајима других предмета и сл. Један од најважнијих задатака овог предмета је развијање критичког односа према свему што можемо да чујемо у нашој свакодневици али и тежња да разумемо оно што је део културног или националног наслеђа.

В) Мотивисање ученика

Музичка култура је предмет који сам по себи доста мотивише ученике. Већина ученика воли да се изрази кроз песму и игру па зато садржаје овог предмета треба користити на другим часовима. Ученици се мотивишу учешћем на приредбама, вредновањем на основу ангажовања а не талента. Такође, могу проширити своја интересовања кроз учешће у малом хору и на разним манифестацијама где могу показати свој таленат.

У старијим разредима такође је мотивисање ученика врло важан сегмент. Укључивањем талентовану децу у музичку секцију и хор старијих разреда, учешћем на такмичењима и приредбама, ученици стекну једно лепо искуство-разбију трему од јавних наступа, стекну самопоуздање, слободно се изражавају, што им помаже у даљем школовању.

Г) Повезивање наставе Музичке културе са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја Музичке културе са садржајима других предмета): повезивање садржаја свих предмета, па тако и предмета Музичке културе, један је од важних циљева образовања а са крајним циљем повезивања са животом и неопходним функционалним знањима.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Први разред: Српски језик (певање по слуху песмица компонованих на стихове песника Јована Јовановића Змаја „Ала је леп овај свет“, Душка Радовића „Све је пошло наопачке“ и др. , као и песама из опуса народне усмене књижевности, музика за цртане филмове настале на основу бајки и сл. , музичка подлога приликом изражајног читања или рецитовања...). Математика (бројалице се везују за бројање, парне бројеве, песме о математици „Учимо да бројимо“, број корака у играма и сл.). Свет око нас (звучи из природе, песмице о природи, кретање, песмице о саобраћају, животињама „Заклео се бумбар“, здрављу...). Ликовна култура (илустрација слушаних композиција, израда ритмичких инструмената, цртање инструмената и др.). Физичко и здравствено васпитање (покрети, игре, ритам, вежбе уз музику, кола, плесови...).

- Други разред: Српски језик (певање по слуху песмица компонованих на стихове песника, текстови из народне и ауторске књижевности уз музичку подлогу „Бајка о рибару и рибици“, „Јежева кућица“, бројалице, разбрајалице као део народних умотворина, музика за представе, приредбе и др.). Математика (бројалице, разбрајалице, корачнице уз бројање, бројање у назад „Десет љутих гусара“...). Свет око нас (звучи из окружења, тишина, бука, ономатопеја, звучи сирена, гласови животиња, здрава исхрана, песме о биљкама, годишњим добрима и животињама „Вуче, вуче“ сл.). Ликовна култура (илустрација слушаних композиција, израда ритмичких инструмената, цртање инструмената и др.). Физичко васпитање (музичке дидактичке игре, народна традиционална кола, ритмичке вежбе и вежбе уз тактирање).

-Трећи разред: Српски језик (певање и свирање песама обрађених на часовима књижевности, квизови, допуњалке, асоцијације, музика за сеч, позоришну представу, приредбу, народне епске и лирске песме стваране у десетерцу, а које се изводе уз гусле...) Математика (тактирање, разбрајалице, кроз бројање, тајање нота, игре, песме о математици „Математика“...), Природа и друштво (песме о животињама, природи, саобраћају, здрављу, празницима, химна Св. Сави, државна химна и сл.). Ликовна култура (илустрација слушаних композиција, израда панора, инструмената...). Физичко васпитање (музичке дидактичке игре, народна традиционална кола, ритмичке вежбе и вежбе уз тактирање).

- Четврти разред: Српски језик (народне епске и лирске песме, музичка подлога приликом драматизације текстова, композиције на стихове наших песника, музика за филмове настале на текстовима из литературе...). Математика (трајање нота, јединице мера за време, разломци, бројање...). Природа и друштво (трагови прошлости, традиција, кретање, материјали, звук и др.). Ликовна култура (илустрација слушаних композиција, израда панора, инструмената...). Физичко васпитање (дидактичке игре, народна кола, музика уз вежбање и сл.).

-Пети разред: У петом разреду настава музичке културе се одвија повезивањем са разним предметима: Историја (Човек у преисторије и антике, упознавањем ученика са музиком првобитне људске заједнице и античких цивилизација). Српски језик (народне песме из Србије и стилизација народних мелодија у уметничким делима српских композитора). Математика (ритам, музички метар, такт, лествице). Ликовна култура (илустрација слушане композиције, костимографија-српска народна ношња), Техника и технологија (израда музичких инструмената кроз кративну радионицу). Географија (Светска уметничка музика, кроз коју упознавање са разним композиторима света и земљом из које потичу). Физичко васпитање (музичке игре, покрет, коло).

-Шести разред: Историја (Музика средњег века и Ренесансе). Српски језик (народне и староградске песме из Србије и уметничка дела српских композитора). Географија (Светска уметничка музика, кроз коју упознавање са разним композиторима света и земљом из које потичу). Математика: (Музички метар, лествица). Физика (Темпо, динамика). Физичко васпитање (музичке игре, кретање у ритму, играње кола).

-Седми разред: Српски језик (обредне и обичајне песме, писмена и усмена реч, глума), Ликовна култура (упознавање са разним ликовним уметницима упоредо са композиторима разних епоха). Историја (Барок и Класицизам-развијање музике у тим периодима и упознавање са композиторима из тих епоха). Географија (Упознавање земље из које потичу представници Барока и Класицизма). Информатика (прављење презентације о обредним и обичајним песмама, о композиторима из разних епоха).

-Осми разред: Српски језик (народне и староградске песме, опера-драмски текст опере (либрето), Историја (Романтизам, музика 20. века-импресионизам, експресионизам, поп, рок, џез и примењена музика-упознавање са композиторима и представницима из тих периода и жанрова), Физичко васпитање (Играње разних стилизованих/друштвених игара и народног кола), Ликовна култура (опера и балет-сценографија и костимографија).

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: Настава Музичке културе може бити обogaњена искуствима из живота ученика ван школе. Најчешће су то знања и вештине које доносе ученици који похађају музичке школе или иду на фолклор. Такође, ако у породици ученика постоји неко ко је музички образован, запослен у некој културној институцији или поседује инструменте које може показати у школи, све то ће се искористити да настава буде садржајнија а ученицима ће се пружити прилика да прошире своја знања и повремено преузму улогу предавача.

У старијим разредима музичка култура може да се одвија и ван школе, посете разним концертима и музичким манифестацијама у сарадњи са центром за културу Сопот.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Оно што је важно нагласити је то да се настава Музичке културе вреднује на основу праћења учешћа и мотивације ученика. Не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Такође, важно место заузима и поштовање музичког бонтона који треба да постане саставни део ученикове личности. Оцењивање треба да буде формативно и сумативно. Формативно оцењивање заснива се на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Сумативно оцењивање треба да проистекне као резултат формативног оцењивања на крају тромесечја, полугодишта и крају школске године.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: Ако су ученици адекватно опремљени интернетом, аудио-визуелним средствима и имају подршку старијих приликом њиховог коришћења, они могу слати видео записе извођења песама певањем, свирањем или тактирањем.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама

Број часова по темама се одређује на основу вишегодишњег праћења интересовања и постигнућа ученика, према узрасу а за сваку генерацију посебно.

У првом разреду обично се највише часова посвећује слушању музике, певању једноставних песмица и изражавању музичког доживљаја покретом. Посебно место заузима музички бонтон зато што представља основу за квалитетно праћење, разумевање и учешће у настави. У другом разреду се наставља са слушањем музике, уводе се дидактичке и музичке игре, као и певање у пару или групи. У трећем разреду се започиње музичка писменост увођењем појмова ноте, трајања, ритма,лествице. У четвртном разреду раде се ритмички и солмизациони диктати и наравно , наставља се са слушањем, извођењем музике и музичким бонтоном. Ученици слушају дела класичне музике а музичко стваралаштво се остварује кроз илустрације, импровизације покрета, осмишљавање игара, свирање, прављење ритмичких инструмената и сл.

У петом разреду акценат се ставља на музичко описмењавање кроз извођење музике (певање/свирање песме) солизацијом уз тактирање, на тај начин се утврђује основно знање у претходним разредима, наравно и слушању музике. Ученици науче да се придржавају правилима заједничког(хорско) певања и певања у пару и у малим групама.Ту је и део посвећен музичком стваралаштву, где ученици стварају на задату тему кратке стихове и мелодије а и праве једноставне музичке инструменте, на коме и ритмички прате обрађене песме. У шестом разреду се наставља исти начин рада са мањим интензитетом извођење музике (певање/свирање песме) сомизацијом уз тактирање и слушање музике. Развија се код ученика и стваралачке способности кроз разне креативне радионице (стварање музике, ритмичке/музичке допуњалке). Репродукују мелодије у стилу разних епоха.

У седмом разреду ће ученици научите важност заједничког музицирања, савладаће нове музичке лествице и појмове. Научиће изражавању доживљаја музике језиком других уметности као што су плес, глума писмена и усмена реч, ликовна уметност. Упознаће жичане инструменте слушањем музике и истраживачким радом.

У осмом разреду ће ученици имати могућност да сами истражују музику, да сами одаберу садржаје,које им се највише допада, и да уз њих самостално певају/свирају, играју и уживају у музици. Упознаће дувачке инструменте слушањем музике и истраживачким радом.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Слушање музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: да својим речима опише слушану композицију и како је доживљава, да уочи разлику између шума и тонова, да уочи разлику између тихог и гласног, буке и тишине, разликује певање и свирање, једног од више извођача, поштује правила понашања приликом слушања музике.

Кључни садржаји: шум, тон, тишина, композиција, народна песма и игра, бројалица, певање, свирање.

Тема: Извођење музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: пева по слуху, изговара бројалицу у ритму, опише музички доживљај покретом, поштује правила понашања приликом певања у пару или групи, својим речима опише туђе и своје извођење.

Кључни садржаји: народне песме и игре, бројалице, соло певање, хор.

Тема: Музичко стваралаштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: стварају звучне ефекте и покрете уз музику, прате ритмичким инструментима мању музичку целину, илуструју слушану композицију.

Кључни садржаји: звук, ритам, покрет, игра.

Други разред

Тема: Слушање музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују уметничку од традиционалне музике, препознају композиције различитих садржаја и расположења, у слушаним композицијама разликују гласове и инструменте, темпо и динамику, увиђају место и присуство музике у свакодневном животу, поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

Кључни садржаји: уметничка и традиционална музика, доживљај музике, ритам и динамика.

Тема: Извођење музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: импровизују ритмичку пратњу за бројалице, песме, музичке игре, креирају покрет уз музику коју певају и играју, поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

Кључни садржаји: ритам, певање, играње, илустрација.

Тема: Музичко стваралаштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: илуструје научене песме и игре, направи дечији ритмички инструмент, изабере музички садржај према литрералном садржају.

Кључни садржаји: звук, ритам, покрет, игра.

Трећи разред

Тема: Слушање музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: опише своја осећања у вези са слушаним композицијама, разликује инструменте по боји звука, повезује карактер дела са избором инструмента, самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације, поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

Кључни садржаји: композиције различитог карактера, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика

Тема: Извођење музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: примењује правилан начин држања тела и дисања при певању, изговара бројалице у ритму, уз покрет, пева по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења, учествује у дидактичким играма, тактира у 2/4 такту.

Кључни садржаји: певање по слуху, дидактичке музичке игре, трајање тона, тактирање.

Тема: Музичко стваралаштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: ствара једноставну музичку пратњу, импровизује мелодију на текст, прави дечије ритмичке инструменте,

Кључни садржаји: ритам, покрет, компоновање.

Четврти разред

Тема: Слушање музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује композиције различитог карактера, препозна дела музичке фолклорне традиције, разуме сврху музике у служби других медија, поштује договорна правила понашања при слушању и извођењу музике.

Кључни садржаји: композиције различитог садржаја, фолклор нашег и других народа, музички бонтон.

Тема: Извођење музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: изводи научене песме и игре по слуху, учествује у музичким играма, пева и свира песме из нотног текста, зна шта значе појмови динамика, темпо, боја, трајање, це-дур лествица, тактира у 3/4 и 4/4 такту.

Кључни садржаји: песма, игра, такт, лествица, динамика, темпо, боја, трајање.

Тема: Музичко стваралаштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: Изводе једноставну ритмичку и мелодијску пратња. Постављају музичка питања и дају одговоре. Учествују у музичким допуњалкама.

Користе звучне ономатопеје и илуструју слушане композиције
Креирају покрете уз музику коју изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.

Кључни садржаји: ритам, мелодија, ономатопеја, покрет, илустрација.

Пети разред

Тема: Човек и музика

На крају ове теме ученици ће моћи да: дефинише шта је музика, препозна и разликује дела која припадају музичкој уметности од музике која се користи као средство комуникације, уочава у којим је све приликама музика уобичајени део живота сваког човека.

Кључни садржаји: музика, музичка уметност, химна

Тема: Певањем и свирањем упознајемо музику

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна и отпева државну химну Србије и друге химне, пева и свира самостално и у групи, ритмички чита и тактира нотни текст, изговара бројалице према ритмичким захтевима, самостално и у групи, примењује правилну технику певања, кроз свирање и покрет развија координацију и моторику, примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању, вербализује свој доживљај музике, користи могућности ИКТ-а у извођењу и слушању музике.

Кључни садржаји: такт, тактне црте, музички метар, четвртина нота, осмина нота, половина нота, шеснаестинанота, пауза, лигатура, линијски систем, солмизација, музичка абецеда, лествица, ступањ, степен, полустепен, знаци за понављање, вокална музика,

солистичка вокална музика, хорска музика, инструментална музика, вокално-инструментална музика, камерна и оркестарска музика, прости тактови, сложени тактови, музичка реченица, музички период, узмах, предтакт, дводелна песма, троделна песма, трочетвртински такт, динамика и темпо, предзнаци, повисилица, снизилица, дурске и молске лествице.

Тема: Човек преисторије и антике

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведе начине и средства музичког изражавања у преисторији, објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања, исказе своје мишљење о значају и улози музике у животу човека преисторије.

Кључни садржаји: обредне песме, ритуал, пентатоника, фолклорна музичка традиција-додолске песме, лазаричке песме, крстоношке песме, краљичке песме, програмска музика, пентатонска лествица, хроматска лествица, нотација, грчка трагедија.

Тема: Музички инструменти

На крају ове теме ученици ће моћи да: класификује инструменте по начину настанка звука, опише основне карактеристике Орфовог инструментаријума, опише основне карактеристике ударалки са одређеном и ударалки са неодређеном висином тона, користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима.

Кључни садржаји: људски глас, ударачки инструменти-(ударалке са одређеном висином тона, ударалке са неодређеном висином тона), жичани инструменти-(трзалачки, гудачки), симфонијски оркестар, Орфов инструментаријум.

Тема: Слушањем упознајемо нова дела и композиторе

На крају ове теме ученици ће моћи да: се изражава покретима за време слушања музике, вербализује свој доживљај музике, идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности утичу на тело и осећања, уочава домћу фолклорну традицију и њену стилизацију, анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте, користи могућности ИКТ-а за слушање музике.

Кључни садржаји: стилизација, чочек, свита, хумореска, кантата, рапсодија, гудачки квартет, апсолутна музика, серенада, симфонија, опера, симфонијска поема, програмска музика, примењена музика.

Шест разред

Тема: Човек и музика

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна музику старих епоха као инспирацију у савременој музици, препозна и отпева химне, користи могућности ИКТ-а у извођењу и слушању музике.

Кључни садржаји: музика, химна

Тема: Певањем и свирањем упознајемо музику

На крају ове теме ученици ће моћи да: издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима, објасни како је музика повезана с другим уметностима и областима ван уметности (религија, технологија записивања и штампања нота, извођачке и техничке могућности инструмената), изводи музичке примере користећи глас, самостално и у групи, изводи музичке примере користећи глас, покрет, традиционалне или ритмичке инструменте, самостално и у групи, примењује правилну технику певања, примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције, развија координацију и моторику кроз свирање и покрет, изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању, користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет, комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом, идентификује репрезентативне музичке примере, коментарише слушано дело –извођачки састав и инструменте, повеже различите видове музичког изражавања с друштвено-историјским амбијентом у коме су настали, издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима, објасни како је музика повезана с другим уметностима и областима ван уметности (религија), користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво, коментарише слушано дело – динамичке елементе, коментарише слушано дело –темпо, критички просуђује, анализира и аргументовано доноси мишљење о музичком делу; препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила, критички сагледава лош утицај прегласне музике на здравље, понаша се у складу с правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама, учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката, учествује у школским приредбама и манифестацијама.

Кључни садржаји: шеснаестина нота, пунктирани ритам, синкопа, 6/8 такт, корона, триола,лествице, темпо, вишегласје, једноглас (монофони слог), акордско вишегласје (хомофони слог), мелодијско вишегласје (полифони слог), канон.

Тема: Музика средњег века и ренесансе

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века, наведе начине и средства музичког изражавања у средњем веку у Европи и Србији, разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике музике средњег века, уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку, идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века, објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања, исказе своје мишљење о значају и улози музике у средњем веку у Европи и Србији,наведе начине и средства музичког изражавања у ренесанси, објасни како је друштвени развој утицао на начине и облике музичког изражавања у ренесанси, исказе своје мишљење о значају и улози музике у ренесанси.

Кључни садржаји: византијско појање, исон, литургија, тропар, кондак, грегоријански корал, мотет, романса, мадригал, опело, шансон, хомофонија, полифонија, виланела, канцона, кантата, токата, капричо, прелудијум.

Тема: Музички инструменти

На крају ове теме ученици ће моћи да: класификује инструменте по начину настанка звука, опише основне карактеристике инструмената с диркама, опише основне карактеристике клавира и чембала, користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација).

Кључни садржаји: инструменти са диркама-(чембало,клавир, оргуље, хармоника, челеста).

Седми разред

Тема: Човек и музика

На крају ове теме ученици ће моћи да: објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија, технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената, изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању, критички просуђује утицај музике на здравље, користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво

Кључни садржаји: бука, трајање тона, јачина, висина, боја, сопран,алт,тенор,бас, неуме.

Тема: Певањем и свирањем упознајемо музику

На крају ове теме ученици ће моћи да: изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи, примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању, критички просуђује утицај музике на здравље, користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет, комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом, учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката, изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност), учествује у школским приредбама и манифестацијама, понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама, користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.

Кључни садржаји: мелодија,ритам, музички облик, темпо,динамика, лествице.

Тема: Барок, класицизам, развој српске црквене музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали, наведе изражајна средства музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма, уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму, препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила, разликује музичке форме барока и класицизма, идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма, идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба, изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи, примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању.

Кључни садржаји: барок, монодија, опера серија, комична опера, белканто, ораторијум, кантата, свита, концертто гресо, алеманда, сарабанда, куранта, жига, павана, салтарело, гаљарда, симфонија, гудачки квартет, соната, опера, опера буфа, миса, реквијем, карловачко појање.

Тема: Музички инструменти

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звук, опише начин добијања тона код жичаних инструмената, препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила, објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија, технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената, користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.

Кључни садржаји: гудачки инструменти-виолина, виола, виолончело, контрабас, гудачки квартет, гудачки оркестар, трзалачки инструменти-харфа, гитара, лаута, мандолина, балалајка, тамбурацитра.

Осми разред

Тема: Човек и музика

На крају ове теме ученици ће моћи да: повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали, уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у романтизму, импресионизму и савременом добу, препознаје националне игре у делима уметничке музике, наведе изражајна средства музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба, разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба, идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба, идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба, да препозна различите жанрове (опера, балет, забавна музика, џез музика, примењена музика).

Кључни садржаји: музички правац (жанр), извођење музике, извођач, диригент, опера, балет, оперета, мјузикл, либрето, чинови, сценографија, костимографија, кореографија, арија, речитатив, солистички ансамбл, хорско певање, увертира, балетска нумера, оркестарска нумера, (bel canto)-лепо певање, шапгач, партитура, сонгови, стилови џез музике, друштвене, стилизоване и националне игре- (менует, валцер, танго, рокенрол, полка, мазурка, чардаш, фламенко, казачок, самба).

Тема: Музички инструменти

На крају ове теме ученици ће моћи да: препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку, опише начин добијања тона код дувачких инструмената, препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку.

Кључни садржаји: дрвени дувачки инструменти: флаута, пиколо флаута, обоа, енглески рог, кларинет, бас-кларинет, фагот, контрафагот, саксофон.

Тема: Слушање музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба, разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба, идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба, идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба.

Кључни садржаји: Романтизам, музички облици романтизма-симфоније, клавирске минијатуре, соло песма, солистичка музика, програмска музика, апсолутна музика, српска музика 19. века, савремена музика-(музика 20. века), импресионизам, експресионизам, серијална музика, минимализам, електронска музика, неокласицизам.

Тема: Извођење музике

На крају ове теме ученици ће моћи да: изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи, изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност), учествује у школским приредбама и манифестацијама, примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању, понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама, критички просуђује утицај музике на здравље.

Кључни садржаји: лествице, темпо и динамика, знаци за понављање, корона, народна песма, лигатура.

Тема: Музичко стваралаштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет, комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом, учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката, користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.

Кључни садржаји: ритам, мелодија, ономатопеја, покрет, илустрација

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе Музичке културе индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави Музичке културе у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- ученик слуша и препознаје музичке композиције
- ученик пева једноставне дечије песмице
- ученик учествује у дидактичким музичким играма

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- мали хор
- музичка радионица
- учешће на приредбама

У старијим разредима такође са ученицима са slabим способностима (ИОП-1,ИОП-2) прилагођава се настава по њиховим потребама:

- певање једноставних дечјих песама
- препознавање основних тонова (солмизација-од До1 до До2)
- учешће на активностима у току часа (музичке игре, ритмичка пратња, израда једноставних музичких инструмената)

За надарене ученике припрема се посебан програм:

- музичка секција (соло певање,такмичење, јавне наступе)
- укључују се у хор старијих разреда

Поступци за ублажавања последица недовољно стимулишућег окружења: Одређени број ученика не поседује уџбеник нити могућност коришћења дискова са композицијама који иду уз њега. Таквим ученицима омогућити да чешће слушају композиције не само на часовима Музичке културе већ и Ликовне културе или Физичког васпитања кадгод је то могуће. Често ученици немају ни уџбеник,ни интернет да би могли да користе ИКТ алате за потребе наставе. Ученици петог и шестог разреда су добили таблете да им је омогућено коришћење дигиталних уџбеника и самим тим олакшан рад у току наставе и код куће.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Музичке културе у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Музичке културе, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој шко

Физичко и здравствено васпитање (1 – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Физичког и здравственог васпитања у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	108	108	108	108	126 (72+54 ОФА)	126 (72+54 ОФА)	108	102
Недељни	3	3	3	3	3,5	3,5	3	3

А) Начин реализације наставе

Настава физичког и здравственог васпитања се од 1. до 4. разреда у зависности од карактеристика наставне јединице и временских услова реализује у физкултурној сали или на спортском терену у дворишту школе. При реализацији наставе користе се многобројне справе и реквизити као што су лопте, чуњеви, шведска клупа, греда, рипстол, конопци, вијаче, обручи и струњаче.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима у настави физичког и здравственог васпитања.

Вештине и кретања

У првом и другом разреду се усвајају нова кретања и ученици се оспособљавају за извођење различитих елемената. Најпре на почетку првог разреда ученици увежбавају правилно извођење вежби за развој физичких способности, а реализација ових наставних јединице се изводи ван сале у школском дворишту или на спортском терену. Након увежбавања правилног извођења вежби, ученици овладавају вештинама различитих облика ходања, трчања, скакања, бацања и хватања, вежбањем са реквизитима као и извођењем плеса и ритмике, а што доприноси формирању квалитетнијих и трајнијих знања и вештина.

У другом разреду ученици увежбавају вештине научене у првом разреду.

У трећем и четвртном разреду се усваја неколико нових кретања и ученици се оспособљавају за извођење различитих елемената. Најпре на почетку трећег разреда ученици увежбавају правилно трчање са подизањем колена и правилно трчање на

различите начине, а реализација ових наставних јединице се изводи ван сале у школском дворишту или на спортском терену. Након увежбавања правилног трчања, ученици се обучавају за извођење ниског старта и спринтерског трчања тако што се ове физичке вештине повезују са увежбаним, а што доприноси формирању квалитетнијих и трајнијих знања и вештина.

У четвртном разреду ученици увежбавају трчање преко препрека и трчање са променом ритма, правца и смера, а након ових садржаја ученици се оспособљавају и за истрајно трчање.

У трећем разреду се обучавају многобројни елементи који захтевају употребу справа и реквизита, а у ове садржаје спадају козлић – разношка, вежбе са кратком вијачом и састави на греди. У четвртном разреду се примена справа подразумева при увежбавању разношке, док се од реквизита користе још и обручи у првом полугодишту четвртог разреда.

При обучавању ученика за извођење нових елемената и за овладавање вештинама наставници настоје да што јасније објашњавају технике извођења, али и да што прецизније демонстрирају начин извођења ових елемената са циљем да ученици што квалитетније и успешније усвоје нове вештине, као и да се ризик од повреда на часу сведе на минимум.

У трећем и четвртном разреду су неизоставне и вежбе са лоптом, па се тако у трећем разреду увежбава додавање лопте једном руком у месту и кретању као и бацање и хватање лопте, док се на крају првог полугодишта четвртог разреда ученици обучавају за одбијање лопте прстима и подлактицама (чекићем) како би се припремили за увежбавање одбојке у другом полугодишту.

Приликом извођења нових и сложенијих елемената који се уче у трећем и четвртном разреду, а као што су повезани колуту назад, колуту напред из упора стојећег и преко препреке, летећи колут из места и став на шакама, ученици се претходно постепено припремају. Наставници при обучавању ученика за извођење ових елемената ученике мотивишу и емоционално припремају што је веома важно за правилно и безбедно учење у настави физичког и здравственог васпитања. Наставници најпре процењују физичке способности својих ученика, а затим их одабиром адекватних припремних вежби припремају за учење нових елемената. При обучавању нових елемената примењује се индивидуални облик рада тако што сваки ученик индивидуално изводи нови елемент уз надгледање или/и асистенцију наставника. Ученици се охрабрују за рад и учење нових елемената кроз разговор са наставницима и усмену анализу на крају сваког часа као и на крају извођења сваког новог елемента најпре од стране наставника који нове елементе демонстрира, а затим и уз анализу рада самих ученика. Разговор и давање повратне информације је веома важан за наставу физичког и здравственог васпитања па стога наставници у нашој школи овоме придају доста пажње. При обучавању свих нових кретања и учењу нових елемената, знања и вештине који се уче се повезују са раније усвојеним знањима и вештинама како би ученицима било очигледније да су сва кретања међусобно повезана, али и како би им увежбавање било лакше.

Спортске игре

При увежбавању спортских игара ко што су између четири ватре, фудсал и мини рукомет, у трећем разреду као и одбојке у четвртном разреду примењује се групни облик рада. Групе ученика тада представљају екипе у игри. Наставници при реализацији ових

спортских игара у настави физичког и здравственог васпитања истичу увежбавање правила игре, као и примену конкретних елемената у самој игри. Часови на којима се играју спортске игре су ученицима често најзанимљивији па се стога настоји да се кроз већ добру радну атмосферу ученици обуче за коришћење нових елемената као што су одбијање лопте прстима и подлактицама (чекићем) и сервис у одбојци у четвртом разреду.

Наставници при обучавању нових елемената у играма и при увежбавању саме игре ученицима задају јасне инструкције и јасно истичу правила игре. Овакве наставне јединице се реализују у физкултурној сали, али и на спортском терену.

Народне игре

Учење народних игара као што су народно коло из краја и народно коло „Савила се бела лоза винова“ у трећем разреду, и народно коло „Моравац“ у четвртом разреду примњује рад у пару или групни облик рада при обучавању кола и игара, док се при њиховом увежбавању примњује групни облик рада, а ученици се обучавају за извођење кола уз музику. Кроз ове садржаје ученицима наставници истичу значај поштовања традиције и усмеравају ученике на повезвање садржаја физичког и здравственог васпитања са животом ван школе.

Од петог до осмог разреда сви наставни садржаји реализују се практично, у школској сали или школском дворишту. По наставном програму физичког и здравственог васпитања од петог до осмог разреда, наставник може планирати до 4 часа теоријске наставе. Овакав начин реализује се ретко са целим одељењем, више је остављен као опција када је неко од ученика из здравствених разлога ослобођен практичног дела предмета.

У свим разредима се тежи томе да се на часу смењују активности различитих типова, како би се одржала пажња и мотивација ученика и задовољиле различите потребе ученика у моторичком и психолошком смислу (нпр. у уводном делу часа ученици играју елементарну игру која је у директној вези са основном фазом часа и оним што је основни исход конкретног часа. Из истих разлога, настоји се да појединачне активности не трају дуже од 15 – 20 мин. У наставку текста описаћемо типичне приступе (методе, технике и облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима.

Од петог до осмог разреда, увођење новог градива наставник најпре реализује приказивањем наставног градива путем видео материјала или слика, како би ученици стекли представу о томе шта ће радити. На исти начин се одмах и указује на типичне грешке приликом извођења појединих техника кретања или извођења. Наставник прво са ученицима ради подсећање односно увежбавање претходног наставног градива, кроз сваку наставну тему и јединицу, како би ученици увидели директну везу између онога што су радили и шта ће радити. Наставник објашњава и демонстрира нове наставне садржаје а од ученика се очекује да логички увиде и закључе и повежу знања како из физичког и здравственог васпитања тако и из осталих предмета (нпр. у вежбању на вратилу или карикама да повежу кретање тела са кретањем клатна које су радили из физике, или да приликом обучавања обавезне вежбе у 4/4 такту или неком народном плесу повежу са тактирањем који су учили у предмету музичка култура). Циљ оваквог приступа је да ученици појачаном интелектуалном активношћу дубље разумеју оно што

уче, трајније памте и да буду мотивисанији за рад. Ново градиво се увек повезује са претходно савладани или бар приказаним градивом, из истих или претходних разреда.

Увежбавање градива: У зависности од наставне јединице ученици у основној фази часа раде увежбавање одређене технике извођења покрета кроз различите облике рада: фронтални (где сви ученици раде исту вежбу или вежбање), групни (где подељени у групе једни раде одређено вежбање а други раде другу врсту вежбања (нпр. Једна група вежба вођење лопте у кошарци а друга група игра баскет 3 на 3 на кошу) и појединачни облик рада, где један ученик ради одређено вежбање док сви остали раде нешто друго (нпр. ради вежбе за јачање трбушних мишића крај рипстола, јер има слабу трбушну мускулатуру а остали упражњавају одређену спортску игру).

Обједињавање и примена знања и вештина: По завршетку часова обучавања, на часовима увежбавања и провере од ученика се очекује да научено спортско техничко образовање примене у конкретним спортским играма и појединачним спортовима у школи, али и ван ње. Такође, да стечена знања и навике из здравственог васпитања, ферплеја и понашања у спортским објектима примене у свакодневном животу и раду (нпр. да стечена знања из атлетике и истрајног трчања, где су практично учили да измере себи пулс и одреде зоне интензитета рада, пре свега здравствену зону вежбања, могу применити на себи и себи блиским особама, јер имају знања и представу о важности континуираног вежбања и утицају на здравље.

Рад у ванредним околностима: у случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Зума.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче (вежбају)

Од првог до четвртог разреда наставници кроз наставу физичког и здравственог васпитања истичу ученицима значај физичког вежбања и бављења спортом за правилан раст и развој, али и за очување доброг здравља уопште. Ученици воле наставу и садржаје физичког и здравственог васпитања и уз разговор са наставницима се интересују за физичко вежбање и оспособљавају се да самостално вежбају и ван школе. Настојање да ученици већ у трећем и четвртог разреду у фази часа када се изводе припремне вежбе сами изводе вежбе и захтев наставника да ученици уче правила извођења вежби, али и њихову функцију за припрему мишићног система, али и организма уопште, веома доприноси развијању способности да ученици самостално вежбају и баве се спортом ван школе.

Развијању способности ученика да самостално уче, доприносе и континуирано давање повратне информације ученицима о њиховом раду и напретку од стране наставника, као и анализе часа и појединачних постигнућа ученика, а које се реализују на сваком часу физичког и здравственог васпитања.

Од петог до осмог разреда ученици треба наставне садржаје да памте кроз практичан рад на часу. На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, акценат ће бити стављен на развијање физичких способности које ће се континуирано реализовати у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. На сваком часу други ученик ће радити вежбе обликовања самостално или уз помоћ наставника. На тај начин

ће свако бити оспособљен да самостално планира и ради вежбе обликовања. Део главне фазе часа ће се користити за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облике рада наставник ће бирати у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад. На почетку и на крају школске године ученицима ће бити евидентирани физичке способности на основу којих ће се пратити и вредновати физички развој и развој моторичких способности. Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања, (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016). Пошто један број тестова има здравствени аспект, наставник ће на основу резултата имати увид у здравствено стање ученика и могуће ризике. Пошто је здравље ученика најважније, наставник ће на основу анализе података дати препоруку сваком ученику, на који начин може да побољша тренутно стање. Наставник ће ученицима поделити онлајн дневнике у којима ће самостално пратити резултате са тестова, уписати циљеве и планирати начин њиховог остварења. На тај начин ће подстицати и мотивисати ученике да самостално планирају и развијају физичке способности како би научили да развију и одрже целоживотну физичку спремност, а тиме и здравље.

Ученици уче и да користе различите изворе информација, као што су интернет сајтови, мобилне апликације и Јутјуб канали на којима могу пронаћи корисне садржаје за самостално вежбање и проширивање знања о темама које се обрађују на часовима.

В) Мотивисање ученика

При реализацији наставе физичког и здравственог васпитања ученици се мотивишу смењивањем различитих облика рада кроз различите активности. За успешан час је веома значајна уводна фаза часа у којој се ученици распоређују у врсту, а затим им се обраћа наставник истичући им циљ часа чиме их мотивише за рад на читавом часу. У уводној фази часа се примењују различити облици кретања (ходање, трчање, пузање, скакање) као и различите игре, а чија примена за циљ има загревање ученика за наредну фазу часа као и мотивисање ученика.

Након уводне фазе часа следи припремна фаза часа у којој ученици изводе вежбе обликовања и кроз њих се припремају за главну фазу часа. У трећем и четвртном разреду када су ученици већ овладали терминологијом и начином правилног извођења вежби, ученици сами показују вежбе остатку одељења. За ученике је овакав начин рада веома значајан ради остваривања мотивације, али и за формирање навике за вежбање и ван школе.

Ангажовање и труд ученика се редовно похваљују чиме се доприноси мотивацији ученика и заинтересованости за рад.

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности, мада генерално наставници физичког и здравственог васпитања и немају проблем са мотивацијом ученика за рад. Различите физичке активности које се смењују кроз фазе часа у великој већини случајева проналазе бар нешто што ученици воле да раде. Да ли је то нека елементарна игра, у уводној фази часа, вежбе обликовања у припремној, спортска игра, гимнастика, атлетика у основној фази или вежбе истезања у завршној.

Наставници се изузетно труде, да пре свега задовоље дечју потребу за кретањем и игром, а да у исто време и науче нешто ново или увежбају пређено градиво. Такође, у прављењу глобалних планова (годишњих) наставници воде рачуна о осетљивости и сензитивним и критичним периодима моторичког развоја деце. У критичним периодима мора доћи до стимулација одређених моторичких способности, нпр. снаге тела, док сензитивни периоди представљају време када је правилним вежбањем, одговарајућим интензитетом и обимом рада и познавањем индивидуалних способности сваког детета, могуће побољшати моторичке способности, нпр. брзину.

Школа неколико пута годишње организује разна спортска такмичења, које ученици радо прихватају и узимају учешће. Такмичења се реализују од одељењског до међуразредног такмичења, у зависности да ли је тимски или појединачни спорт. Тимски спортови у којима се организују такмичења у школи су баскет 3 на 3 и мини рукомет. Појединачни спортови: стони тенис, бадминтон, атлетика, полигони.

Поред школских такмичења, најдаровитији ученици за спорт, представљају школу и на општинским такмичењима у четири спортске игре: кошарци, фудсалу, одбојци и рукомету, где победници представљају општину даље редом на градским и окружним такмичењима.

Свако залагање и труд се редовно похваљује, поготово код ученика који нису моторички надарени али одрађују све задатке на најбољи могући начин, редовно доносе опрему за рад и примерно се понашају. Редовно се похваљују и ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво које теже савладавају, као и ученици који су показали напредак у односу на претходни период.

Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања о физичкој култури у даљем школовању и животу изван школе. Циљ оваквих активности је да ученици увиде значај физичке активности за сопствено здравље.

Г) Повезивање наставе физичког васпитања са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја физичког васпитања са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима физичког васпитања, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из физичког и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник физичког користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставници приликом обраде неких садржаја у физичком и здравственом васпитању упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл. Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

–Први и други разред: У првом разреду се садржаји наставе физичког и здравственог васпитања повезују са садржајима из српског језика који се односе на усмено описивање,

а који се сврставају у језичку културу као наставну тему. Садржаји се повезују са садржајима из света око нас као што су кретање. Повезивање са овим садржајима је значајно јер ученицима олакшава усвајање нових кретања и њихово увежбавање.

–Трећи разред: У трећем разреду се садржаји наставе физичког и здравственог васпитања повезују са садржајима из српског језика који се односе на усмено описивање и анализу, а који се сврставају у језичку културу као наставну тему. При анализи часа физичког и здравственог васпитања, а која се реализује на крају сваког часа, ученици процењују успешност часа као и сопствена постигнућа због чега је веома важно повезивање са садржајима из српског језика који се односе на правилно усмено изражавање и анализу. Садржаји се повезују са садржајима математике као што су геометрија (круг и кружница, геометријске фигуре и њихови међусобни односи) и мерење и мере. Повезивање са наведеним садржајима је значајно због ефикасније реализација наставе физичког и здравственог васпитања када се ученици подсети обрађених садржаја из математике што омогућава да се пуна пажња посвети вежбањима и кретањима, а да се приликом објашњења математичких појмова (нпр. кружење) ученици само усмере ка већ обрађеним знањима из математике. Повезивање са садржајима из математике који се односе на мерење и мере је значајно јер омогућава да ученицима буду очигледнији и јаснији захтеви и критеријуми при мерењима у настави физичког и здравственог васпитања.

Садржаји се повезују са садржајима из природе и друштва као што су кретање. Повезивање са овим садржајима је значајно јер ученицима олакшава усвајање нових кретања и њихово увежбавање.

Приликом обраде народних кола и игара, садржаји се повеују са садржајима сродне тематике, обрађених у другом разреду из музичке културе.

–Четврти разред: У четвртном разреду се садржаји наставе физичког и здравственог васпитања повезују са садржајима из српског језика који се односе на усмено изражавање и анализу, а који се сврставају у језичку културу као наставну тему. При анализи часа физичког и здравственог васпитања, а која се реализује на крају сваког часа, ученици усмено анализирају успешност часа као и сопствена постигнућа због чега је веома важно повезивање са садржајима из српског језика који се односе на правилно усмено изражавање. Ученици у четвртном разреду сами показују вежбе обликовања у припремној фази часа, због чега је такође значајно повезивање са садржајима из српског језика, али и са садржајима обрађеним у првом и другом разреду из света око нас, а који се односе на делове тела човека.

Садржаји се повезују са садржајима математике као што су мерење и мере. Повезивање са наведеним садржајима је значајно јер омогућава да ученицима буду очигледнији и јаснији захтеви и критеријуми при мерењима у настави физичког и здравственог васпитања.

Приликом обраде игара као што су одбојка, фудсал и мини рукомет, наведени садржаји се повезују са садржајима из природе и друштва који се односе на човека као друштвено биће како би се ученицима олакшало да уоче значај друштвених игара, али и значај поштовања правила како у игри тако и у животу, ови садржаји се повезују и са садржајима ЧОС-а који се односе на лепо понашање и међусобно уважавање.

–Пети разред: Ученици се упознају са физичким васпитањем у античкој Грчкој и Риму и на тај начин повезују и проширују знања из историје. Повезују знања из математике тако што уче углове у одређеним техничким дисциплинама, у којима нпр. угао у под којим се

избацује кугла има директан утицај на дужину, односно даљину лета кугле. Деле се у групе, мере дужину, масу и време, множе. Приликом обраде теме из здравственог васпитања човек и здравље из биологије, повезују садржаје као што су правилна исхрана, вода и болести зависности. Повезују знања из информатике, где ће научити да претражују интернет и та знања користити у за претраживање садржаја из физичког и здравственог васпитања. Ученици ће знања из музичке културе као што су слушање и извођење музике повезати са темом физичког и здравственог васпитања као што је народни и стандардни плес.

–Шести разред: ученици повезују знања из географије и физичког и здравственог васпитања, тако што из географије уче оријентацију у простору, оријентацију карте помоћу компаса, сателитске навигационе системе и мерења на карти, што могу практично применити у оријентирингу. Приликом обраде кретања из физике, повезују садржаје као што су брзина, пређени пут, путања и време са садржајима из физичког и здравственог васпитања као што су трчања у атлетици. Када уче силу, повезују мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге са одскочном даском која се користи у спортској гимнастици. Такође повезују знања о мерењу масе тела. Ученици повезују знања из физичког и биологије тако што уче скелетни и мишићни систем који преко централног нервног система изводе покрете и кретања као што су нпр. вежбе обликовања (повезивање одређене вежбе са мишићном групом). Повезују знања из информатике, где ће учити обликовање текста и слика и рад са табелама што могу применити нпр. у обради података са моторичких тестирања.

–Седми разред: ученици из физике уче везу између силе, масе и убрзања тела, што практично могу повезати са нпр. скијањем и трчањем. Хитац навише могу практично да повежу са дисциплинама бацања у атлетици. Равнотежу тела повезују са вежбама на греди, а потенцијалну и кинетичку енергију са вежбама на вратилу. Повезују знања из математике када раде обраду података, што могу да примене обрађујући податке са моторичких тестирања. Приликом обраде теме човек и здравље из биологије и здравствено васпитање из физичког, повезују садржаје као што су здрави стилови живота са значајем употребе воћа и поврћа и градивних материја (протеини и беланчевине) у исхрани, подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног конзумирања, као и последице конзумирања дувана и алкохола.

–Осми разред: Ученици из музичке културе уче националне и стилизоване игре, које могу практично да повежу са народним и стандардним плесовима које уче на часовима физичког и здравственог васпитања. Повезују утицај физике на развој других природних наука као што је биомеханика људског покрета у физичком и здравственом васпитању. Из биологије уче о одговорности за сопствено здравље што повезују са правилном исхраном, вежбањем у природи, правилним конзумирањем додатака исхрани и мерама заштите репродуктивног здравља у процесу вежбања. Повезују знања из информатике у којој уче програме за табеларне прорачуне, што могу да примене обрађујући податке са моторичких тестирања.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир знања која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе, а стекли су их изван наставе физичког у школи, су спортске и рекреативне активности којима се ученици баве (нпр. фудбал, кошарка, карате, фолклор...).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење и мерење физичких способности ученика

Праћење и вредновање напредовања ученика односи се на мерење физичких способности код ученика као и на оцењивање ученика. Како је један од основних задатака физичког и здравственог васпитања развој физичких способности код ученика и њихово одржавање на оптималном односно жељеном нивоу, у физичком и здравственом васпитању се управо највећа пажња поклања праћењу и мерењу физичких способности ученика. Мерење физичких способности се врши периодично у одређеним фазама процеса телесног вежбања.

У трећем разреду се у новембру месецу реализује мерење скока удаљ згрчном техником. У мају месецу се реализује мерење телесне висине и тежине, а спроводи се и “Шатл ран” тест којим се мери мишићна снага и издржљивост. У месецу јуну се реализују мерења скока удаљ из места, као и издржај у згибу на вратилу.

У четвртном разреду се мерења реализују у децембру месецу када се мере издржаји на једној ноzi и суножни одскоци на клупи – греди, као и у мају и јуну када се се реализује мерење телесне висине и тежине, спроводи се “Шатл ран” тест и реализују се мерења скока удаљ из места, као и издржај у згибу на вратилу.

Вредновање напредовања ученика

Поред праћења и мерења физичког развоја и физичких способности, у настави физичког и здравственог васпитања се реализује вредновање научености вештина односно вредновање нивоа спортско-техничке оспособљености као и вредновање труда и ангажовања ученика у настави физичког и здравственог васпитања.

Оцењивањем се вреднује наученост вештина и ангажовање ученика. Постоји више функција оцењивања које су међусовно повезане, а то су: информативна, развојна, мотивациона и евалуативна функција.

Информативна функција оцењивања се остварује пружањем повратне информације ученику о његовом напредовању и резултатима. Наставници информишу ученике о њиховом напредовању на сваком часу кроз разговор и давање повратне информације о раду. Напредовање ученика се бележи у електронском дневнику као и у педагошким свескама. Развојна функција се остварује наставниковим предлогом о следећим корацима у учењу, док се мотивациона функција оцењивања остварује континуираним коментарима наставника којима се подиже самопоуздање ученика и њихова заинтересованост за рад.

Вредновање напредовања ученика се у првом разреду реализује описно, док се од 2. до 8. разреда вредновање реализује бројчаним оценама од 1 до 5.

Да би прикупили што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Приликом избора техника, наставници узимају у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе физичког и здравственог васпитања, природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања.

Индивидуални напредак моторичких способности сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања наставник узима у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу. Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује: ниво остварености исхода из области Физичка и здравствена култура као и учешће у организацији ваннаставних активности. У досадашњем раду, показало се да је техника посматрања најзаступљенија.

Посматрање: наставник подједнако, континуирано прати и вреднује активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању (који обухвата вежбање у адекватној спортској опреми, редовно присуствовање на часовима, учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима), приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања), достигнути ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике). Ученицима који су ослобођени практичног дела наставе биће вреднован рад кроз друге врсте активности, тако што ће моћи да суде, воде статистику, региструју резултат или прате ниво активности ученика на часу или школском такмичењу и на друге начине помажу у организацији, часовних, ванчасовних и ваншколских активности, направе едукативни постер или електронску презентацију или припреме репортажу са спортског догађаја. Ученицима са инвалидитетом настава се прилагођава у складу са њиховим могућностима и врстом инвалидитета. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, чек-листе и своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха.

Поред оцењивања од стране наставника, примењује се и самооцењивање (ученици процењују свој рад према унапред задатим критеријумима) и вршњачко оцењивање (ученици процењују рад других ученика). У пракси се показало да примена ових поступака подиже одговорност ученика за сопствено напредовање.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

У случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), или када треба проверити знања ученика који су ослобођени практичног дела наставе из здравствених разлога, наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови, апликације за сараднички рад на документима, презентације и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Од првог до четвртог разреда, садржаји наставе физичког и здравственог васпитања покривају три наставне области, а то су: Физичке способности; Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и Физичка и здравствена култура. Највише часова се

посвећује моторичким вештинама, спорту и спортским дисциплинама. Вишегодишњим праћењем напредовања ученика је утврђено да ученици од петог разреда са потешкоћама савладавају садржаје спортске гимнастике па је успостављен договор између учитеља и наставника да се у трећем и четвртном разреду интензивније ради на садржајима спортске гимнастике, како би се омогућило да што већи број ученика савлада исходе везане за ову тему.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода и стандарди на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Наставник упознаје ученике и родитеље са критеријумима оцењивања на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први и други разред

Тема: Физичке способности

На крају ове теме ученици ће моћи да: примене једноставне двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводе вежбе, разноврсна природна и изведена кретања.

Кључни садржаји: група вежби за развој снаге, покретљивости, издржљивости, брзине и координације.

Тема: Ходање и трчање

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, одржава равнотежу у различитим кретањима, разликује правилно од неправилног држања тела, успостави правилно држање тела, повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље.

Кључни садржаји: ходање кратким корацима, дугим корацима, у различитом ритму, ходање са опружањем стајне ноге, ходање са реквизитом, ходање са променом, правца и смера, ходање комбиновано са различитим покретима, ходање преко ниских препрека, елементарне игра са ходањем, технике трчања: трчање преко препрека, са променом ритма, са променом правца и смера, брзо трчање са стартом из различитих почетних положаја, трчање 30 m и елементарне игре са трчањем.

Тема: Скакања и прескакања

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, препозна лепоту покрета у вежбању.

Кључни садржаји: прескакање вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком, комбинације скокова, скок удаљ и увис из места и залета скок са повишене површине, припремне вежбе за прескок: игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

Тема: Бацања и хватања

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, препозна лепоту покрета у вежбању.

Кључни садржаји: ходање и трчање са котрљањем лопте, бацање лоптице из места у даљину и у циљ, бацање лоптице из кретања, бацање лопте увис без и са окретом за 360° , вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању, додавање лопте једном и другом руком, вођење лопте у ходању и трчању, гађање лоптом у импровизовани кош, ниски кош и гол, игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ, штафетне игре и друге елементарне игре са лоптом (вођење, хватање, додавање).

Тема: Пузања, вишења, упори и пењања

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, препозна лепоту покрета у вежбању.

Кључни садржаји: помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем, помицање у вису предњем са окретањем са 180° , са укрштеним хватом, њихање уз помоћ.

Тема: Вежбе на тлу

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, препозна лепоту покрета у вежбању.

Кључни садржаји: два повезана колута напред, колут напред и скок пруженим телом, колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину, колут назад, састав од научених елемената, игре са усвојеним вежбама.

Тема: Вежбе равнотеже

На крају ове теме ученици ће моћи да: одржава равнотежу у различитим кретањима, разликује правилно од неправилног држања тела, успостави правилно држање тела, правилно дише током вежбања, примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, препозна лепоту покрета у вежбању.

Кључни садржаји: ходање по линији, мала вага на тлу, клупи и ниској греди, ходање са привлачењем на целом стопалу и успон, ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге, ходање у назад на греди, у другом разреду: састав из првог разреда допунити наученим вежбама.

Тема: Вежбе са реквизитима

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, уочава улогу делова тела у вежбању.

Кључни садржаји: вежбе обликовања са реквизитима, трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита, прескакање вијаче на различите начине, дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине, елементарне игре са реквизитима, игре са ластишом, полигон и елементарне игре уз коришћење реквизита.

Тема: Плес и ритимика

На крају ове теме ученици ће моћи да: успостави правилно држање тела, правилно дише током вежбања, изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу, изведе дечји и народни плес, користи основну терминологију вежбања.

Кључни садржаји: у првом разреду: народно коло и дечији плес по избору, у другом разреду: народно коло и дечији плес по избору и повезивање елемената из првог разреда у композицију – састав.

Тема: Полигони

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање, препозна лепоту покрета у вежбању, одржава равнотежу у различитим кретањима.

Кључни садржаји: кобиновани полигон од усвојених вештина (вежби).

Тема: Култура вежбања и играња

На крају ове теме ученици ће моћи да: користи основну терминологију вежбања, поштује правила понашања у и на просторима за вежбање, поштује мере безбедности током вежбања, поштује правила игре, навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења, уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања.

Кључни садржаји: основни термини у вежбању, вежбамо безбедно, чувам своје и туђе ствари, правила елементарних игара, некад изгубим, а некада победим, навијам пристојно.

Тема: Здравствено васпитање

На крају ове теме ученици ће моћи да: уочава улогу делова тела у вежбању, уочи промене у расту код себе и других, препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан, примењује здравствено- хигијенске мере пре, у току и након вежбања, одржава личну хигијену, учествује у одржавању простора у коме живи и борави, наведе врсте намирница у исхрани, препознаје везу вежбања и уноса воде, повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље, препозна лепоту покрета у вежбању, се придржава правила вежбања.

Кључни садржаји: моје здравље и вежбање, мишићи, зглобови и кости мога тела, телесни развој, лична хигијена, хигијена простора за вежбање, „шарени- разноврсни оброк” - правилна исхрана, значај воде за организам и вежбање.

Трећи разред

Тема: Основе тимских, спортских и елементарних игара

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима, примени правила игре, навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења, се придржава правила вежбања, вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.

Кључни садржаји: између четири ватре, мини–рукомет, фудсал – „мали фудбал“.

Тема: Плес и ритмика

На крају ове теме ученици ће моћи да: комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу, изведе дечји и народни плес.

Кључни садржаји: вежбе са вијачом, вежбе са лоптом, народно коло „Савила се бела лоза винова“, народно коло из краја у којем се школа налази.

Тема: Здравствено васпитање

На крају ове теме ученици ће моћи да: прати промене у тежини и висини код себе и других, препозна здравствено стање када не треба да вежба, примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим, животним ситуацијама, уредно одржава простора у коме живи и борави, користи здраве намирнице у исхрани, повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље.

Кључни садржаји: моје срце – пулс, дисање и вежбање, хигијена простора за вежбање, значај воћа и поврћа у исхрани, значај воде за организам и вежбање, поступање у случају повреде.

Трећи и четврти разред

Тема: Физичке способности

На крају ове теме ученици ће моћи да: примене једноставне двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), прате промене у тежини и висини код себе и других, коригују сопствено држања тела на основу савета наставника, правилно држе тело.

Кључни садржаји: вежбе за развој снаге са и без реквизита, вежбе за развој покретљивости са и без реквизита, вежбе за развој аеробне издржљивости, вежбе за развој брзине и експлозивне снаге, вежбе за развој координације, батерија тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.

Тема: Атлетика

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, користи терминологију вежбања, поштује правила понашања на вежбалиштима, поштује мере безбедности током вежбања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу.

Кључни садржаји: техника трчања, истрајно трчање, скок удаљ згрчном техником, бацање лоптице из залета, скок увис прекорачном техником.

Тема: Спортска гимнастика

На крају ове теме ученици ће моћи да: правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, користи терминологију вежбања, поштује правила понашања на вежбалиштима, поштује мере безбедности током вежбања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, одржава равнотежу у различитим кретањима.

Кључни садржаји: вежбе на тлу: вежбе и комбинације, прескоци и скокови, вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора, вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди.

Тема: Плес и ритмика

На крају ове теме ученици ће моћи да: комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу, изведе дечји и народни плес.

Кључни садржаји: у трећем разреду: вежбе са вијачом, вежбе са лоптом, народно коло „Савила се бела лоза винова“, народно коло из краја у којем се школа налази, у четвртм зареду: народно коло „Моравац“, народно коло из краја у којем се школа налази.

Тема: Полигони

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, одржава равнотежу у различитим кретањима, коригује сопствено држања тела на основу савета наставника, правилно држи тело, правилно подиже, носи и спушта терет.

Кључни садржаји: полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.

Тема: Култура вежбања и играња

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу, одржава равнотежу у различитим кретањима, коригује сопствено држања тела на основу савета наставника, правилно држи тело, правилно подиже, носи и спушта терет, поштује правила понашања на вежбалиштима, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима, примени правила игре, навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења, се придржава правила вежбања, вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.

Кључни садржаји: основна правила: између четири ватре, мини– рукомета и фудсала, понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе), чување и одржавање материјалних добара, постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање, „ферплеј“ (навијање, победа, пораз), породица и вежбање, вежбање као део дневних активности.

Четврти разред

Тема: Основе тимских, спортских и елементарних игара

На крају ове теме ученици ће моћи да: примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања), правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања, комбинује усвојене моторичке вештине у игри и

свакодневном животу, поштује мере безбедности током вежбања, одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима, примени правила игре, навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа, прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења, се придржава правила вежбања, вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.

Кључни садржаји: мини–рукомет, фудсал – „мали фудбал“, основни елементи кошарке и мини-кошарка, основни елементи одбојке, јацент.

Тема: Здравствено васпитање

На крају ове теме ученици ће моћи да: прати промене у сопственој тежини и висини; сагледа резултате физичких способности, препозна здравствено стање када не треба да вежба, примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања, као и у другим ситуацијама, уредно одржава простор у коме живи и борави, увиди значај правилне исхране за вежбање, повеже различита вежбања са њиховим утицајем на здравље, користи научена вежбања у рекреацији породице, правилно реагује у случају повреде у школи;

Кључни садржаји: правилно држање тела и здравље, значај вежбања за правилан рад срца и плућа, мишићи и зглобови тела, хигијена простора за вежбање, исхрана и вежбање, значај лекарских прегледа за вежбање, поступање у случају повреде (обавести наставника и др.).

Од петог до осмог разреда број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. У петом и шестом разреду планом и програмом наставе и учења предвиђено је, да кроз Обавезне физичке активности ученици имају осамнаест часова годишње више него у седмом и осмом разреду.

У петом и шестом разреду планом и програмом наставе и учења предвиђено је, да кроз Обавезне физичке активности ученици имају осамнаест часова годишње више него у седмом и осмом разреду.

Начини организације рада обавезних физичких активности ученика: Реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. У школама које имају одговарајуће материјално-техничке и просторне услове, фонд од $\frac{1}{2}$ школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, може се реализовати тако што ће ученици сваке друге недеље имати још један час ових активности, или на други начин који предложи Стручно веће физичког и здравственог васпитања. Ради ефикаснијег рада и обухваћености свих ученика дозвољено је спајање два одељења истог разреда. Два наставника раде истовремено са два одељења. Фонд од $\frac{1}{2}$ школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, могуће је реализовати кумулативно, једном у тромесечју, у укупном трајању од 6 школских часова односно 4,5 сата. Стручно веће може предложити неки други начин организације ових активности, посебно уколико се школа определи да ове активности реализује изван школе (пливање, скијање, клизање, оријентиринг итд.).

Обавезне физичке активности се код нас у школи реализују са једним часом у току радне седмице, а половина часа се реализује кумулативно једном у тромесечју. Овакав начин реализације половине часа на недељном нивоу, подложен је променама у зависности од договора наставника на састанку Стручног већа на почетку сваке школске године.

У петом разреду обично се највише часова посвећује садржајима из атлетике, спортске гимнастике и основа тимских и спортских игара (рукомета и фудсала). Мањи број часова се посвећује садржајима из плеса и ритмике и тестирања и мерења. Док се садржаји тема физичко вежбање и спорт и здравствено васпитање реализују кроз све наставне области и теме уз практичан рад. У шестом разреду највише часова посвећује се садржајима из атлетике, спортске гимнастике и основа тимских и спортских игара (кошарке и рукомета). Мањи број часова се посвећује садржајима из плеса и ритмике, полигона и тестирања и мерења. Док се садржаји тема физичко вежбање и спорт и здравствено васпитање реализују кроз све наставне области и теме уз практичан рад. У седмом разреду највише часова посвећује се садржајима из основа тимских и спортских игара (одбојке, кошарке, рукомета, фудсала и активностима по избору ученика), а мало мање садржајима из атлетике и спортске гимнастике. Мањи број часова се посвећује садржајима из плеса и ритмике, полигона и тестирања и мерења. Док се садржаји тема физичко вежбање и спорт и здравствено васпитање реализују кроз све наставне области и теме уз практичан рад. У осмом разреду највише часова посвећује се садржајима из основа тимских и спортских игара (одбојке, кошарке, рукомета, фудсала и активностима по избору ученика), а мало мање садржајима из атлетике и спортске гимнастике. Мањи број часова се посвећује садржајима из плеса и ритмике, полигона и тестирања и мерења. Док се садржаји тема физичко вежбање и спорт и здравствено васпитање реализују кроз све наставне области и теме уз практичан рад.

Теме су углавном исте од петог до осмог разреда, осим што се од шестог до осмог разреда обрађују и полигони. У наставку текста, у оквиру теме, приказани су исходи за те теме и садржаји за све старије разреде, помоћу којих се планира достизање наведених исхода и знања и знања и вештина које ученици до краја сваког разреда треба да достигну на сваком од три нивоа образовних постигнућа.

Обавезне физичке активности

Пети и шести разред (програмски садржаји обавезних физичких активности)

Обавезни програмски садржај

Тема: Кондиционо вежбање ученика у трајању од најмање 20 минута (обавезни програмски садржај у петом и шестом разреду).

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда примене једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби, изведу вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користе их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама, упореде резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледају сопствени моторички напредак. По завршетку шестог разреда (примене комплексе простих и општеприпремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању, користе научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама, упоређују резултате тестирања са вредностима за свој узраст)

Кључни садржаји: у петом и шестом (вежбе за развој снаге: без и са реквизитима, на справама и уз помоћ справа; вежбе за развој покретљивости: без и са реквизитима, уз коришћење справа, уз помоћ сувежбача; вежбе за развој аеробне издржљивости: истрајно и интервално трчање, вежбање уз музику – аеробик, тимске и спортске игре, други модели вежбања; вежбе за развој брзине: једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.), штафетне игре,

извођење вежби различитом максималном брзином (бацања, скокови, акробатика, шутирања, ударци кроз атлетику, гимнастику, тимске и спортске игре); вежбе за развој координације: извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима (кретање екстремитетима у две равни); примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности).

Тема: Футсал (обавезни садржај у петом разреду, а препоручени у шестом)

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда изведу елементе технике фудзала, примене основна правила фудзала, користе елементе фудзала у игри, примене основне елементе тактике у одбрани и нападу, учествују на унутар одељенским такмичењима. По завршетку шестог разреда изведу сложеније елементе технике фудзала, користе сложеније елементе фудзала у игри, примене сложеније елементе тактике у одбрани и нападу, учествују на унутар одељенским такмичењима.

Кључни садржаји: у петом разреду (вођење и контрола лопте, примање лопте и додавање лопте различитим деловима стопала, шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање), одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање), вежбе са два и три играча, игра са применом основних правила за фудзал. У шестом разреду (сложенији елементи технике и тактике: колективна игра у одбрани и нападу, техника игре голмана, игра уз примену правила);

Тема: Рукомет (Обавезни програмски садржај у шестом разреду)

На крају ове теме ученици ће моћи да: По завршетку шестог разреда изведу сложеније елементе технике рукомета, користе сложеније елементе рукомета у игри, примене сложеније елементе тактике у одбрани и нападу, учествују на унутар одељенским такмичењима.

Кључни садржаји: у шестом разреду (сложенији и напредни елементи технике, тактике и правила игре: хватања котрљајућих лопти, дриблинг, шутирања на гол, финтирање, основни принципи колективне одбране, игра са два и три играча у нападу, техника игре голмана).

Препоручени програмски садржаји

Пети и шести разред

Теме:

Обучавање и усавршавање елемената предвиђених препорученим наставним садржајима: 1. Атлетике; 2. Гимнастике; 3. Пlesa и ритмике; 4. Других активности предвиђених програмом школских такмичења.

Мали фудбал: 1. колективна игра у одбрани и нападу, 2. техника игре голмана, 3. игра уз примену правила: Бадминтон; Стони тенис; Оријентиринг; Друге активности по избору Стручног већа школе. Активности од значаја за локалну заједницу.

Физичко и здравствено васпитање

Пети, шести, седми и осми разред

Тема: Физичке способности

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда примене једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби, изведу вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користе их у спорту, рекреацији и различитим животним

ситуацијама, упореде резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледају сопствени моторички напредак; по завршетку шестог разреда (примене комплексе простих и општеприпремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању, користе научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама, упоређују резултате тестирања са вредностима за свој узраст); по завршетку седмог разреда (примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у самосталном вежбању, сврсисходно користе научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим ситуацијама, упоређују и анализирају сопствене резултате са тестирања уз помоћ наставника са вредностима за свој узраст); по завршетку осмог разреда (одаберу и примене комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у вежбању, користе научене вежбе у спорту, рекреацији и другим ситуацијама, упоређују и анализирају сопствене резултате са референтним вредностима;

Кључни садржаји: у петом, шестом, седмом и осмом разреду (вежбе за развој снаге, вежбе за развој покретљивости, вежбе за развој аеробне издржљивости, вежбе за развој брзине, вежбе за развој координације, примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности); по завршетку шестог разреда).

Тема: Атлетика

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда комбинују и користе досегнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу, доведу у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама; по завршетку шестог разреда комбинују и користе досегнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу, разликују атлетске дисциплине, развијају своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; по завршетку седмог и осмог разреда примени досегнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу, примени атлетске дисциплине у складу са правилима, развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике.

Кључни садржаји: у петом разреду (техника истрајног трчања, истрајно трчање – припрема за крос, техника спринтерског трчања, техника високог и ниског старта, скок у вис (прекорачна техника), скок у даљ, бацање лоптице (до 200 г), техника штафетног трчања, бацање кугле 2 кг, бацање „вортекс-а“, тробој); у шестом разреду (техника штафетног трчања, бацање кугле 2 kg, истрајно трчање – припрема за крос, скок увис (опкорачна техника), скок у даљ, бацање „вортекс-а“, тробој); у седмом разреду (техника спринтерског трчања, истрајно трчање – припрема за крос, техника штафетног трчања, бацање кугле, скок увис (прекорачна и леђна техника), скок у даљ, бацање „вортекс-а, тробој); у осмом разреду (истрајно трчање, спринтерско трчање. штафетно трчање, бацање кугле, скок увис (леђна техника), скок у даљ, бацање „вортекс-а“, четворобој).

Тема: Спортска гимнастика

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда одржавају стабилну и динамичку равнотежу у различитим кретањима, изводе ротације тела, користе елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри, процене сопствене могућности за вежбање у гимнастици; по завршетку шестог разреда одржавају равнотежу у различитим кретањима, изводе ротације тела, схвате вредност спортске гимнастике за сопствени развој; по завршетку седмог разреда одржавају равнотежу у различитим кретањима, изводе ротације тела, примене вежбања из гимнастике за развој моторичких способности; по завршетку осмог разреда одржавају равнотежу у различитим кретањима, изводе ротације тела, примене вежбања из гимнастике за развој физичких способности.

Кључни садржаји: у петом и шестом разреду (вежбе на тлу, прескоци и скокови, вежбе у упору, вежбе у вису, ниска и висока греда, гимнастички полигон); у седмом и осмом разреду (вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: тло, прескок, вратило, паралелни разбој, кругови, греда).

Тема: Рукомет

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда користе елементе технике у игри, примењују основна правила рукомета у игри, учествују на унутаро делењским такмичењима; по завршетку седмог и осмог разреда примени основне тактичке елементе рукометне игре.

Кључни садржаји: у петом и шестом разреду (основни елементи технике и правила: вођење лопте, хватања и додавања лопте, шутирања на гол, финтирање, принципи индивидуалне одбране, основна правила рукомета/мини рукомета, спортски полигон; напредни елементи технике, тактике и правила игре: хватања котрљајућих лопти, дриблинг, шутирања на гол, финтирање, основни принципи колективне одбране, игра са два и три играча у нападу, техника игра голмана); у седмом и осмом разреду (елементи технике и тактике, игра уз примену правила).

Шести, седми и осми разред

Тема: Кошарка

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку шестог, седмог и осмог разреда изведу елементе кошаркашке технике, примене основна правила кошарке, користе елементе кошарке у игри, примене основне елементе тактике у одбрани и нападу, учествују на унутар одељенским такмичењима.

Кључни садржаји: у шестом разреду (основни елементи технике и правила: кретање у основном ставу у одбрани, контрола лопте у месту и кретању, вођење лопте, дриблинг, хватања и додавања лопте, шутирања, принципи индивидуалне одбране, откривање и покривање (сарадња играча), основна правила кошарке; напредни елементи технике, тактике и правила игре: дриблинг (сложеније варијанте), финтирање, основни принципи колективне одбране и напада); у седмом разреду (сложенији елементи технике, тактике и правила игре); у осмом разреду (обнављање усвојених елемената технике и тактике, примена усвојених елемената у диригованој и ситуационој игри, игра уз примену правила).

Седми и осми разред

Тема: Одбојка

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку седмог и осмог разреда изведу елементе одбојкашке технике, примене основна правила одбојке, користе елементе технике у игри, примене основне тактичке елементе спортских игара, учествује на унутар одељенским такмичењима.

Кључни садржаји: у седмом разреду (основни положај – техника одигравања лопте прстима, основни положај – техника одигравања лопте „чекићем“, игра преко мреже у три контакта – прстима и „чекићем“, доњи (школски) сервис, техника смечирања у олакшаним условима (нижа мрежа, подбацивање лопте и сл.), индивидуални блок, горњи сервис, елементи одбојкашке игре; сложенији елементи технике и тактике: „лелујави“ сервис, групни блок (двојни и тројни), игра са задатком - тактика); у осмом разреду (обнављање усвојених елемената технике и тактике, примена усвојених елемената у диригованој и ситуационој игри, игра уз примену правила).

Пети, седми и осми разред

Тема: Футсал

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог разреда изведу елементе технике футсала, примене основна правила футсала, користе елементе футсала у игри, примене основне елементе тактике у одбрани и нападу, учествују на унутар одељенским такмичењима.

Кључни садржаји: у петом и шестом разреду (вођење и контрола лопте, примање лопте и додавање лопте различитим деловима стопала, шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање), одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање), вежбе са два и три играча, игра са применом основних правила за футсал; сложенији елементи технике и тактике: колективна игра у одбрани и нападу, техника игре голмана, игра уз примену правила); у седмом и осмом разреду (обнављање усвојених елемената технике и тактике, примена усвојених елемената у диригованој и ситуационој игри, игра уз примену правила).

Пети, шести, седми и осми разред

Тема: Плес и ритмика

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку петог, шестог, седмог и осмог разреда изведу кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу, играју народно коло, изведу кретања у различитом ритму, изведу основне кораке плеса из народне традиције других култура.

Кључни садржаји: у петом разреду (покрети уз ритам и уз музичку пратњу, ритмичка вежба без реквизита, скокови кроз вијачу, народно коло „Моравац“, народно коло из краја у којем се школа налази, основни кораци друштвених плесова); у шестом разреду (вежбе са вијачом, народно коло „Моравац“, народно коло из краја у којем се школа налази, Енглески валцер); у седмом и осмом разреду (вежбе са вијачом, народно коло „Моравац“, народно коло из краја у којем се школа налази, Енглески валцер).

Шести, седми и осми разред

Тема: Полигони

На крају ове теме ученици ће моћи да: по завршетку шестог, седмог и осмог разреда ураде полигон у складу са реализованим моторичким садржајима за што краће време.

Кључни садржаји: у шестом, седмом и осмом разреду (спортских игара гимнастике и полигон са препрекама који садржи: колутања и пузања, провлачења, промене правца, савладавања препреке одбочком, прескакања препрека у вис и у даљ, прелажење шведске клупе или високе или ниске греде, узмак на вратилу, пењање на шведске лестве и саскок, пењање уз шипку или конопац).

За предмет физичко васпитање образовни стандарди су дефинисани за четири области: Оспособљеност у вештинама, Моторичке способности, Знања о физичком и физичком васпитању и Вредновање физичког вежбања и физичког васпитања.

Основни ниво: На првом нивоу описани су захтеви који представљају базични или основни ниво знања, вештина и умења. Очекује се да ће скоро сви, а најмање 80% ученика/ученица постићи тај ниво. На базичном нивоу налазе се темељна предметна знања и умења неопходна, како за сналажење у животу, тако и за наставак учења. Знања и умења са основног нивоа најчешће су мање сложена од оних са средњег и напредног

нивоа, али то није увек случај. Овде су смештена и она знања и умења која нису једноставна, али су тако темељна да заслужују посебан напор, који је потребан да би њима овладали готово сви ученици.

Стандарди постигнућа ученика:

ФВ.1.1.1, ФВ.1.1.2, ФВ.1.1.3, ФВ.1.1.4, ФВ.1.1.5, ФВ.1.1.6, ФВ.1.1.7, ФВ.1.1.8, ФВ.1.1.9, ФВ.1.1.10, ФВ.1.1.11, ФВ.1.1.12, ФВ.1.1.13, ФВ.1.1.16, ФВ.1.1.17, ФВ.1.1.18, ФВ.1.1.19, ФВ.1.1.20, ФВ.1.1.21, ФВ.1.1.22, ФВ.1.1.24, ФВ.1.1.25, ФВ.1.1.26, ФВ.1.1.27, ФВ.1.2.1, ФВ.1.2.2, ФВ.1.2.3, ФВ.1.2.4, ФВ.1.2.5, ФВ.1.3.1, ФВ.1.3.2, ФВ.1.3.3, ФВ.1.3.4.

Средњи ниво: На другом нивоу описани су захтеви који представљају средњи ниво знања, вештина и умења. Он описује оно што просечан ученик/ученица може да достигне. На средњем нивоу ученик поседује сва знања и вештине са основног нивоа, и поред тога има и низ нових компетенција. Очекује се да ће око 50% ученика/ученица постићи или превазићи тај ниво.

Стандарди постигнућа ученика:

ФВ.2.1.1, ФВ.2.1.2, ФВ.2.1.3, ФВ.2.1.4, ФВ.2.1.5, ФВ.2.1.6, ФВ.2.1.7, ФВ.2.1.8, ФВ.2.1.9, ФВ.2.1.10, ФВ.2.1.11, ФВ.2.1.14, ФВ.2.1.15, ФВ.2.1.16, ФВ.2.1.17, ФВ.2.1.18, ФВ.2.1.19, ФВ.2.1.20, ФВ.2.1.22, ФВ.2.1.23, ФВ.2.1.24, ФВ.2.1.25, ФВ.2.2.1, ФВ.2.2.2, ФВ.2.2.3.

Напредни ниво: На трећем нивоу описани су захтеви који представљају напредни ниво знања, вештина и умења. Очекује се да ће око 25% ученика/ученица постићи тај ниво. Знања и умења са овог нивоа су трансферна, пре свега за наставак школовања. Компетенције са напредног нивоа су по правилу и когнитивно сложеније од оних са базичног и средњег нивоа. То значи да се од ученика очекује да анализира, упоређује, разликује, критички суди, износи лични став, повезује различита знања, примењује их и сналази се и у новим и нестандартним ситуацијама. На напредном нивоу ученик поседује све компетенције са претходна два нивоа.

Стандарди постигнућа ученика:

ФВ.3.1.1, ФВ.3.1.2, ФВ.3.1.3, ФВ.3.1.4, ФВ.3.1.5, ФВ.3.1.6, ФВ.3.1.7, ФВ.3.1.8, ФВ.3.1.9, ФВ.3.1.12, ФВ.3.1.13, ФВ.3.1.14, ФВ.3.1.15, ФВ.3.1.16, ФВ.3.1.17, ФВ.3.1.18, ФВ.3.1.20, ФВ.3.1.21, ФВ.3.1.22, ФВ.3.1.23, ФВ.3.2.1, ФВ.3.2.2, ФВ.3.2.3.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У наставку ћемо описати начине на које се рад прилагођава ученицима који напредују различитом брзином на часовима редовне наставе. Важно је истаћи да је ИОП (индивидуални образовни план) прилагођен сваком ученику понаособ у складу са његовим карактеристикама. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе ученицима који су ослобођени практичног дела наставе, као и особама са инвалидитетом.

За ученике који напредују изузетно успешно и за ученике који имају потешкоћа у савладавању градива, спроводе се различита прилагођавања и додатне врсте подршке.

Напредним ученицима се омогућава да брже прелазе градиво и задају им се на часу сложенији елементи из проширених садржаја тема који се обрађују, како би проширили знања и максимално искористили свој потенцијал. Такође, имају могућност да се укључе у рад секција и да се припремају и учествују на такмичењу, које за ученике од петог до осмог разреда који је одобрен од Министарства просвете, а организује га Савез за школски спорт Србије, такође могу бити одређени и за менторе слабијим ученицима, што може имати позитиван ефекат на њихов лични и социјални развој.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима може бити организована допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја, које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности. Помоћ могу добити и од ученика ментора у одељењу. У сарадњи са психологом и педагогом школе, за њих се може припремити и индивидуални образовни план. Када се ради о ИОП1 (прилагођавање метода рада, наставних средстава и сл.), који може подразумевати да се прилагоди начин на који наставник ради са учеником (нпр. Прилагођавање вежби које добија за рад на часу, да ли ће бити оцењиван више практично, усмено или писмено, додељивање ученика ментора, ради близу наставника и сл.). Када се ради о ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Ученицима који су ослобођени практичног дела наставе биће вреднован рад кроз друге врсте активности, тако што ће моћи да суде, воде статистику, региструју резултат или прате ниво активности ученика на часу или школском такмичењу и на друге начине помажу у организацији, часовних, ванчасовних и ваншколских активности, направе едукативни постер или електронску презентацију или припреме репортажу са спортског догађаја. Ученицима са инвалидитетом настава се прилагођава у складу са њиховим могућностима и врстом инвалидитета.

Ж) Допунска настава и корективно-педагошки рад

Допунску наставу и корективно-педагошки рад у нашој школи наставници и учитељи до сада нису реализовали. У структури радног времена није било могућности за такву врсту наставе због тога што је попуњена секцијама. Због саме природе предмета, до сада није било ученика за које је постојала потреба за допунском наставом. У сваком случају, ако се створе услови у неком каснијем периоду, организација оваквог вида наставе изгледала би овако.

Ове активности организују се са ученицима који имају потешкоће у савладавању градива, смањене физичке способности, лоше држање тела, здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја, које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева учачавање постуралних поремећаја код ученика, саветовање ученика и родитеља, организовање додатног превентивног вежбања у трајању од један школски час недељно, организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења.

3) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу физичког и здравственог васпитања у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Физичког и здравственог васпитања, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Пројектна настава (4. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује Пројектна настава у нашој школи. Пројектну наставу имају само ученици четвртог разреда. Детаљан приказ програма предмета са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и материјали којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред
	Четврти
Годишњи	36
Недељни	1

А) Начин реализовања наставе

Начин реализовања наставе у складу је са основним циљевима изучавања предмета – Пројектна настава је облик образовно-васпитног рада којим се развијају опште међупредметне компетенције уз употребу информационо-комуникационих технологија. Усмерена је на достизање исхода који се првенствено односе на логичко и критичко мишљење као и припрему ученика за лако сналажење у свету технике, технологије и рачунарства, како у свакодневном животу, тако и у процесу учења. У складу је са општим исходима образовања и васпитања и у функцији је когнитивног, афективног и социјалног развоја ученика.

Пројектна настава почива на савременим схватањима детета, наставе, учења, функције образовања и сазнавања. Настава је највећим делом практична и интерактивна. Користе се различити извори информација и активности. Повезује се познато и непознато. Учи се помоћу примера, учења примењивањем, развоја процедуралних знања, коришћења информационо-комуникационих технологија, комбиновањем логичког и стваралачког мишљења.

Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе. Централни захтев је тражење решења за неки проблем, али се ради и планирање, евалуирање, презентовање резултата. Посебно се води рачуна о правилном коришћењу савремених технологија, тимском раду, сарадњи међу ученицима. На часу се развија култура комуникације, тако да сви учесници могу равноправно да учествују у раду, размењују идеје и аргументују своја мишљења. Сви наведени начини рада треба да обезбеде не само остваривање циљева и исхода предмета, већ и да мотивишу ученике на рад и стварају позитиван однос према предмету и његовим садржајима.

У четвртом разреду основа планирања и организације пројектне наставе је уважавање узраста ученика и њихове природне радозналости, коришћење ваншколских знања, вештина и искустава ученика. У рад се укључују сви ученици уз поштовање њихових различитости, повезивање садржаја свих наставних предмета и употреба савремених информационо-комуникационих технологија. Зато ова врста наставе омогућава да

наставни предмети буду смислено међусобно повезани као и доведени у везу са свакодневним животом ученика. На тај начин се обезбеђује разумевање сврхе онога што се учи, функционално повезивање знања, вештина и искустава и мотивација ученика.

Пројектна настава од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација, способност решавања проблема, самостално учење, рад у групи, сарадњу, критички однос према властитом и туђем раду, доношење одлука, аргументовање, усвајање другачијих, нових начина рада, планирање, поштовање рокова и преузимање одговорности.

С обзиром на узраст ученика четвртог разреда и чињеницу да су се са оваквим начином рада сусрели у првом разреду, примерено је да се реализују пројектни задаци где је наставник и даље главни организатор активности уз све више прилика у којима ће се самосталност ученика испољавати где год је то могуће. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта. Као и у претходним разредима и у четвртом је важно наставити са култивисањем сарадње и начина на који се комуницира у групи што су важни циљеви пројектне наставе, јер доприносе јачању одељењске кохезије.

Пројектну наставу треба планирати и организовати на начин да садржи све потребне кораке:

- дефинисање циља и исхода који се пројектом желе постићи;
- планирање активности које одговарају теми пројекта, односно циљу пројекта, подела активности, избор материјала и метода рада, дефинисање места и динамике рада;
- реализацију планираних активности;
- приказ добијених резултата и продуката пројекта;
- вредновање пројекта (процена остварености дефинисаних циљева и исхода, указивање на успехе и тешкоће у току реализације пројекта).

При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. За четврти разред најпримеренији је и даље полуструктурирани тип пројекта с том разликом да наставник сада више укључује ученике, не само у давање предлога и избор тема, већ и у планирање и самостално остваривање, а за поједине ученике и вођство у одређеним деловима пројекта. Он и даље, у великој мери, дефинише методологију рада, али се очекује да више укључи ученике у проналажење материјала тако што ће се са њима договарати о томе које материјале би ко, где и како могао да пронађе и обезбеди. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе ученика на млађем школском узрасту.

Кроз пројектну наставу треба наставити рад на развијању основа дигиталне писмености.

Пројектна настава јесте захтевнији облик рада који подразумева добру припрему наставника. Планом је предвиђено да се реализује са једним часом недељно, али сам наставник ће проценити каква динамика рада највише одговара могућностима ученика и фази у којој је пројекат. То значи да, уколико је потребно, Пројектна настава се може организовати и на другачији начин (на пример као двочас сваке друге недеље).

Родитељи треба да буду упознати са сврхом пројектне наставе и њеним најважнијим исходима. Они треба да подрже самосталне активности своје деце, или њихов заједнички рад са другом децом, као и да разумеју зашто је важно да не преузимају њихове задатке

у жељи да имају боље продукте.

Рад у ванредним околностима

Када није могућа директна комуникација са ученицима, настава се одвија постављањем материјала у Гугл учioniци и кроз комуникацију са ученицима преко дигиталних платформи и средстава комуникације (Зум, Вајбер, дељени Гугл документи, Гугл слајдови).

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Ученици се уче да критички и аналитички размишљају (нпр. уче да препознају облике манипулације у изворима информација и да разликују чињенице од личних ставова). Уче да тумаче графичке податке (нпр. табеле, статистичке графиконе) и да их сами израђују, примењујући и знања из математике и информатике. Такође, уче да излажу информације на аргументован, повезан и смислен начин. То вежбају кроз исказивање свог мишљења у дискусијама и дебатама, излагање својих радова у оквиру пројектних задатака и сл., за које добијају повратну информацију од других ученика и од наставника, а затим уважавају те сугестије у наредним задацима како би били све вештији у преношењу својих идеја другима.

В) Мотивисање ученика

Као што је поменуто у поглављу А, методе, технике, облици рада и наставна средства се бирају не само са циљем да се достигну исходи предмета, већ и да се појача мотивација ученика за рад. Поред тога, ученици се мотивишу тако што се садржаји повезују са њиховим животом и непосредним окружењем (нпр. организовање акција у локалној заједници или школи у којима учествују ученици).

Г) Повезивање Пројектне наставе са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја Пројектне наставе са садржајима других предмета): овај предмет је део шире идеје образовања и тесно је повезан са обавезним предметима, ваннаставним активностима, грађанским вапитањем, ЧОС-ом и уопште етосом школе. Повезаност са ваннаставним активностима и етосом школе се односи пре свега на активности усмерене на развијање културе комуникације, заштиту здравља, заштиту животне средине и сарадњу са локалном самоуправом. Следи приказ повезаности садржаја програма Пројектне наставе са наставом других предмета у школи:

У четврти разреду програми су највише повезани са Природом и друштвом (Материјали, Прошлост), у корелацији су и са Српским језиком (изношење ставова, мишења, примера из свог окружења, анкетирање, текстови из часописа и литературе), Ликовном културом (споразумевање, наслеђе), Физичким и здравственим васпитањем (заједничка активност, поштовање правила групе, брига о себи и другима), Ваннаставне активности, ЧОС(комуникација, права и одговорности, здрави стилови живота)

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: ученици често износе примере из свог живота, своје околине, локалне средине и тако долазе до изражаја и њихова знања и искуства из живота која су стекли ван школе.

Приликом планирања наставе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Пројектна настава се описно оцењује. Као и у осталим предметима, напредовање, самосталност и ангажовање ученика се прате редовно и континуирано. Кључни показатељи напредовања у овом изборном програму је исказивање ставова аргументацијом, већа сарадљивост.

Праћење постигнућа ученика и њихове активности и самосталности у раду реализује се следећим методама и техникама: посматрање (уз употребу чек листи, рубрика и сличних алата), самооцењивање и врњачко оцењивање (дневник учења, процењивање рада група...).

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: оцењују се производи рада ученика према унапред задатим критеријумима, њихово ангажовање у раду преко дигиталних платформи и алата за сараднички рад.

Ђ) Наставне теме у четвртном разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује на основу сложености и обима садржаја и исхода, претходних постигнућа ученика из области које ће се обрађивати и интересовања ученика.

У четвртном разреду кроз пројектну наставу треба наставити рад на развијању основа дигиталне писмености.

На крају четвртог разреда ученик би требало да буде у стању да:

- правилно рукује ИКТ уређајима;
- предложи редослед активности у односу на постављени пројектни задатак и могућности употребе ИКТ-а;
- користи одговарајуће алатке програма за цртање и сачува свој цртеж;
- уреди краћи текст и сачува га на рачунару;
- направи једноставну презентацију користећи мултимедијалне садржаје;
- користи интернет за учење и проналажење информација уз помоћ одраслог;
- критички бира садржаје са интернета и затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима;
- зна да наведе могуће последице на здравље услед неправилног коришћења дигиталних уређаја;
- безбедно користи интернет и по потреби пријави и/или затражи помоћ одраслог.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), а њихов квалитет није приоритет.

Ученике треба стављати у ситуације да одређују и планира редослед активности у решавању одређених пројектних задатака, што, осим развијања самосталности, представља увод у алгоритамски начин размишљања. На пример: редослед активности чији ће продукт бити плакат са знаменитим личностима краја; редослед активности у прављењу кућице за птице, у изради школског часописа итд.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме и садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање Пројектне наставе индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави овог предмета у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

-Пројектна настава се ради као радионица где ученици износи своје идеје, мишљења, дају предлоге тако да на часовима Пројектне наставе сви активно учествују и напредују у раду

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- упућују се на додатне активности
- добијају нова задужења
- осмишљавају анкете, теме за разговор, дебате,...

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: да ученици ураде пројекат, да га представе у свом окружењу, да укључе наставнике и родитеље и тако спроведу акцију; све то да презентују на сајту школе, друштвеним групама и тако ће подстаћи и своје окружење па ће у следећој акцији бити више учесника, укључиће се и локална заједница.

Ж) Програми наставе и учења и материјали који илуструју Пројектну наставу у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Пројектне наставе за четврти разред објављени у Просветном гласнику, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју наставу овог предмета у нашој школи.

2.6) ПРОГРАМИ НАСТАВЕ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА

Верска настава (1. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Верска настава у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, стандарди постигнућа ученика за предмет и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	36	36	36	36	36	36	36
Недељни	1	1	1	1	1	1	1	1

Веронаука је потребна деци и родитељима, друштву и држави, она је стратешки предмет. Хрватски свећеник: „Док смо ми спремали своју децу за прву причест, Срби су своју децу за пионирску мараму“. Деца кроз Верску наставу уче да воле себе и друге као Божју децу. Сваки човек је биће Божије, непоновљиво и јединствено. Ако дете одраста са ставом да је оно Божије биће, анђеоло Божији, оно ће се трудити да се тако понаша. Поштоваће и себе и друге, који су такође Божија створења. Заволеће и себе и друге и свет као Божију творевину. На веронауци дете усваја хришћанске вредности и етику као универзалну категорију. Кроз Две највеће Христове о љубави:

1. Љуби Господа Бога свога свим срцем својим и свом душом својом и свим умом својим и свом снагом својом
2. Љуби ближњега свога као самога себе.

научиће да поштује родитеље, своје ближње, уважаваће друге људе и њихове потребе. Кроз разноликост биљног и животињског света, дете схвата да су и људи различити и разнолики и прихвата их као такве јер су створени по Божијем обличју. Ученици у пракси, кад уче ове заповести и кад их заједно тумаче са вероучитељем, сами схвате да би усвајање и понашање људи по Божијим заповестима направило много лепши свет од овог у коме живимо.

Кроз тумачење Десет Божијих заповести, ученици схватају да свет не може егзистира у хаосу, да прве 4 уређују однос између човека и Бога, а осталих 6 међуљудске односе. То је и Божија заповест и Божији завет. Сав морал и вера које треба понудити ученицима су сажете у Десет Божијих заповести:

1. Ја сам Господ Бог твој; немој имати других богова осим мене.
2. Не прави себи идола нити каква лика; немој им се клањати нити им служити.
3. Не узимај узалуд имена

Господа Бога свог. 4. Сећај се дана одмора да га светкујеш; шест дана ради и сврши све своје послове, а седми дан је одмор Господу Богу твоме. 5. Поштуј оца свога и матер своју, да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи. 6. Не убиј. 7. Не чини прељубе. 8. Не укради. 9. Не сведочи лажно на ближњег свог. 10. Не пожели ништа што је туђе.

Довољно је само 10 реченица, и направили сте човека и неки бољи свет. Учећи о Богу, деца се уче да је Он Творац, а ми смо део творевине. То развија осећај захвалности што нас је Бог створио и подарио нам живот као јединствени и непоновљиви дар, који морамо да чувамо, поштујемо, волимо. Живот је Божији дар, свето. Онда је насиље, самоубоство, убиство недопустиво, то је вређање, анулирање дара и Дародавца. Деца уче да су живот, тело, свест, савест и душу (као 5 прстију на једној руци) добили као 5 Божијих непоновљивих дарова који немају цену.

Верска настава од првог дана првог разреда учи децу мултидисциплинарном и компаративном приступу образовању, животу, сазнањима. У Верској настави прожимају се све теме и све области. То је, иначе, светска тенденција образовања за 21. век. Домаће статистике и истраживања, деценију у назад, говоре управо о томе како су слабости нашег образовног система неповезивање сазнања, искуства и вештина из различитих области. Са Верском наставом повезују се у млађим разредима остали предмети: Српски језик и књижевност, Музичка и Ликовна култура, Свет око нас, Природа и друштво.

А) Начин реализације наставе

Настава верске наставе се реализује у разредима од 1. до 8. разреда са фондом од једног часа недељно. У наставку текста описаћемо приступе, методе и наставна сретства која се користе у настави.

Сваки час веронауке започиње молитвом „Оче наш“ којом се ученици од самог почетка часа емоционални и интелектуално припремају за планиране верске садржаје. Од метода рада у настави су заступљене метода разговора, метода усменог излагања и метода презентовања садржаја прилагођених ученицима путем видео пројектора у зависности од разреда до разреда. Од наставних средстава се кроз верску наставу користе свеске, видео пројектор, лап топ, синтисајзер и CD плејер. Доминирају фронтални, групни и индивидуални облици рада.

Сваки час верске наставе се такође завршава молитвом „Богородице Дјево“ или неком другом молитвом, што доприноси формирању прожимања вере и свакодневног живота.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Због карактеристика наставног предмета веома је захтевно оспособити ученике за самостално схватање вере. Како би ученицима олакшали усвајање верских садржаја настојимо да код ученика развијамо навику одласка у Цркву, на литургију чиме се даје допринос њиховог схватања живе вере и односа са Богом. У Цркви на литургији поред богослужбених песама и средњовековних фресака схватају лепоту и традиционални значај вере. Још један значајан аспект оспособљавања ученика за самостално разумевање и учење верских садржаја јесте обрађивање наставних јединица као што су „ Крсна слава“, „Божић“ и „Васкрс“ којима доприносимо учешћу ученика у традиционалним и верским обичајима ван школе.

В) Мотивисање ученика

При реализацији верске наставе ученици се мотивишу смењивањем различитих облика рада кроз различите активности. За успешан час је веома значајна уводна фаза часа у којој се ученицима истиче циљ часа и значај садржаја који ће на том часу бити обрађен. Ангажовање и труд ученика се редовно похваљују чиме се доприноси мотивацији ученика и заинтересованости за рад кроз садржаје верске наставе. Адекватним одабиром садржаја и њиховим вештим комбиновањем такође доприносимо мотивисању ученика.

Г) Повезивање верске наставе са знањима ученика из других области и животом ван школе

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

Од првог до четвртог разреда :

Корелација између Верске наставе и Грађанског васпитања намеће природа тих предмета. У оквиру оба предмета обрађују се сличне теме: идентитети, толеранција, етичка питања, односи у друштву, а одговори се међусобно допуњују. Подсећамо да су оба предмета ушла у исто време у систем образовања, нажалост, као пандам један другом.

„Музика је уметност која се служи тоновима као средством свог израза“. Већ је из ове школске дефиниције музике јасно да она, својим изражајним средствима пружа публици оно што бисмо могли назвати „уметничким погледом на свет“. При формирању овог погледа, значајну улогу играју уметничко искуство, машта, степен усвајања уметничке традиције и признање – које је веома важна чињеница у животу уметника, јер он, као биће заједнице, посредством свог дела остварује комуникацију с публиком, трудећи се да јој наметне сопствени доживљај света.

Литургијски живот у Цркви прожет је музиком која у Духу Светом и сама добија на духовности. Отуда су велике везе између верске и музичке наставе.

Ликовна култура. Велики број земаља приоритетне смернице у остваривању програма националног васпитања и образовања усмерава на: развој националне самосвести; љубав према својој отаџбини и народу и спремности за одбрану њихове слободе и интегритета; развој жеље за просперитетом и стваралаштвом за добробит своје земље и свог народа; обезбеђивање духовног јединства међу свим генерацијама; васпитање поштовања и уважавања према култури, језику, обичајима и традицији свих народа и етничких заједница који живе у земљи (мултикултурализам мултиетничност, интеркултуралност); афирмацију морала; уважавање законитости, уставности и државне симболике; осмишљавање веза између људских права и слобода и грађанске одговорности и васпитање поштовања према родитељима и солидарности са свим људима света.

Од петог до осмог разреда :

Биологија и веронаука се узајамно не искључују иако има много оних који сматрају да закони природе нису сагласни са духовним учењима који подразумевају превазилажење природе натприродним. О томе да се и ова два наставна предмета могу повезивати у школи, те да имају многе заједничке теме разговарали смо са некадашњом професорком

Биолгије у Основној школи Мирко Јовановић у Крагујевцу, данас докторандом на Медицинском факултету Бојаном Милекић и свештеником Иваном Антонијевићем из Цркве Свети Сава на Аеродрому који је до пре пар година био и вероучитељ у Основној школи Мирко Јовановић. Они су и на делу показали да ова два предмета могу да се умреже, организујући корелативан час који је те године убројан међу десет најбољих корелативних часова на такмичењу који је организовала Школска управа.

Физика и веронаука као предмети који су међусобно релативно издвојени и у оквиру којих се проучавају одређене области корелација представља нешто што треба да успостави везу између узајамно мање или више повезаних целина. Корелација треба да постоји и у оквиру појединих области у одвојеним предметима, а треба да постоји и корелација између самих предмета. На тај начин се повезује оно што је природно повезано, и што је на неки начин било условљено да се подели на поједине наставне предмете који су онда даље цепкани на поједине области и теме.

Корелација историје и веронауке у настави је, да подсетимо, међусобни однос, узајамна зависност, повезаност у хармоничну целину два наставна предмета. Понекад се оне укључују у процес мотивисања ученика да прошири гледишта, у одређеним случајевима користи се као методичка техника за локализовање радње, рецимо стављање неког догађаја у историјски контекст, а њихов основни задатак је да омогуће остваривање функционалних циљева наставе и да утичу на проширивање специфичних ученичких знања.

Математика. Свима који се баве теологијом познато је да једна од књига Старог завета, тачније Четврта књига Мојсијева носи назив Бројеви. Не само због бројева наведених у овој књизи, него и због многих других бројева који се помињу у Светом Писму има хришћанских конфесија које верују да бројеви наведени у Библији имају дубље пророчко или духовно значење. Да ли је то довољна и добра основа да се у настави повежу математика и теологија? У којој мери је математика мистична наука? Да ли религијски системи садрже у себи математички апарат, то јест математику.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Праћење напредовање ученика континуирано се врши у педагошкој свесци. Ученици се вреднују на крају сваког класификационог периода као и на крају плугодишта описним оценама: задовољава, добар и истиче се.

Ђ) Наставне теме у сваком разреду

Први разред

1. Заједница као основ живота
2. Заједница љубави, Бога, човека и природе
3. Неизмерна љубав Божја – Христос се роди
4. Црква – Заједница са Богом
5. Христова љубав према човеку и свету
6. Наша брига о свету – творевини Божјој

Други разред

1. Моје место у цркви
2. Литургијске службе и њихов смисао
3. Живот у цркви-лепота празника
4. Трпеза Господња
5. Света Литургија – прослава Васкрсења
6. Икона –прозор у вечност

Трећи разред

1. Бог ствара свет и човека
2. Бог нас воли
3. Заједница Бога и света кроз човека
4. Литургија – преображени свет
5. Човек и природа

Четврти разред

1. Црква је наш избор
2. Христос нас све зове
3. Диван је Бог у светима својим
4. Значај врлинског живота
5. Са нама је Бог

Пети разред

1. Религија и култура старог света
2. Откривење – свет Библије
3. Стварање света и човека
4. Старозаветна историја спасења
5. Закон Божији
6. Месијанска нада

Шести разред

1. Припрема света за долазак Сина Божијег
2. Увод у Нови Завет
3. Богочовек – Исус Христос
4. Црква Духа Светога

Седми разред

1. Богопознање
2. Јединство Цркве Христове
3. Светотајински живот Цркве
4. Српска црква кроз векове

Осми разред

1. Човек је икона Божија

2. Подвижничко – евхаристијски етос
3. Литургија
4. Царство Божије

Е) Наставни програми који илуструју рад верске наставе у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Верске наставе, објављени у Просветном гласнику.

Грађанско васпитање (1. – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Грађанског васпитања у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и материјали којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред							
	Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	36	36	36	36	36	36	34
Недељни	1	1	1	1	1	1	1	1

А) Начин реализовања наставе

Начин реализовања наставе у складу је са основним циљевима изучавања предмета – развијањем вредности грађанског друштва, личне одговорности код појединца и његове свести о сопственој улози у заједници. Пошто код ученика треба развити не само одређена знања, већ и ставове, вештине и облике понашања, настава је у свим разредима највећим делом практична и интерактивна – одвија се кроз радионице, играње улога, симулације, студије случаја, дебате, дискусије, истраживања, пројекте, решавање проблема и сл. Веома се води рачуна о томе да се на часу развија демократска атмосфера и култура комуникације, тако да се сви учесници осећају уважено, да могу равноправно да учествују у раду, размењују идеје и аргументују своја мишљења уз прихватање и поштовање различитости. Сви наведени начини рада треба да обезбеде не само остваривање циљева и исхода предмета, већ и да допринесу развијању међупредметних компетенција (сарадња, учешће у демократском друштву, комуникација), као и да мотивишу ученике на рад и стварају позитиван однос према предмету и његовим садржајима.

Уобичајени ток часа подразумева да наставник да почетни подстицај за обраду теме (постављањем неког проблемског задатка, приказивањем презентације, видео снимка, фотографија, задавањем новинског чланка за читање и сл.). Затим, ученици (обично у паровима или групама) раде задатак у вези са материјалом, постављеним питањем и сл. У тој фази, наставник прати рад ученика и по потреби им помаже или их усмерава. На крају, наставник помаже ученицима да заокруже тему и извуку закључке који су важни за остваривање циљева активности.

У настави се користе разноврсни материјали и наставна средства – новински чланци, одломци из књижевних дела, филмови, видео снимци, презентације, фотографије, аудио снимци, интернет сајтови, објаве на друштвеним мрежама и сл. Наставна средства и материјали се бирају у складу са узрастом и интересовањима ученика и темом која се обрађује (нпр. коментари на друштвеним мрежама могу се искористити као основа за

дискусију о говору мржње и нетолеранцији). Наставник има потпуни увид у материјале који се користе у раду са ученицима ако би се ученици заштитили од неодговарајућих садржаја.

У оквиру предмета постоје четири теме које се провлаче кроз све разреде, а у оквиру њих се из разреда у разред садржаји и исходи усложњавају. У наставку ће детаљније бити описани садржаји и начин рада на њима у оквиру сваке од тема.

Људска права

У првом разреду у оквиру ове теме обрађује се групни идентитет-ко сам ја, које су моје јаче снаге, у чему сам успешан, у чему би волели да напредујемо? Говоримо о талентима и интересовањима која поседујемо. По чему смо сличности, а по чему се разликујемо. Говори се о осећањима (радост, страх, туга, бес) и како их препознајемо. Обрађују се и потребе и права-разлике између жеља и основних животних потреба. Говори се и о правима детета- кршењу и заштити права. Ученици треба да препознају кршење права и да знају коме треба да се обрате. Биће речи и о одговорности према себи.

У другом разреду у оквиру ове теме обрађује се групни идентитет. Ко смо ми- сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа,...). Ученици ће упознати од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. Биће речи и о осећањима- како испољавамо своја осећања, како препознајемо и уважавамо осећања других. Обрађиваће се и повезаност осећања са мислима и понашањем. Говориће се о личним и потребама других. О повезаности осећања, потреба и вредности као и начину њиховог остваривања и повезаности са правима. Обрадиће се и права детета- Конвенција дечјих права. Ученици ће научити да су различити, али су им права иста. Људска права важе свуда и за свакога. Биће речи и о кршењу дечјих права. Ученик не треба да буде посматрач већ да реагује на ситуације када се крше права деце у одељењу и школи. Треба и да знају коме де се обрате за помоћ.

У трећем разреду рад на овој теми односи се на различитост и равноправност. Анализира се живот у заједници са акцентом на различитости као богатство једне заједнице: по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању. Ученици наводе примере различитости из свог окружења. Говори се и о равноправности између мушкараца и жена- ученици уче да уважавају разлике, али и да имају једнака права, могућности и одговорности. Један део часова посвећен је и осетљивим душвеним групама- којима је неопходна додатна подршка како би могле да се равноправно укључе у живот заједнице и остваре своје потребе и права. Ученици се упознају и са стереотипима и предрасудама као основама за дискриминацију. Најчешће нам се намеће негативно мишљење о некоме кога не познајемо довољно. На овим часовима долази до дебате, где наводе аргументе за и против. Ученицу уче шта је дискриминација- неједнако поступање према особи или групи на основу неког личног својства (пол, узраст, вера, националност, образовање, инвалидитет). Сазнају да је последица дискриминације нарушавање њихових права и достојанства. Етикетирање и ружни надимци су такође вид дискриминације које они на овом узрасту често деле једни другима.

У четвртном разреду у оквиру теме Људска права истиче се да планета Земља припада свима који на њој живе. Говори се о узајамном утицају природе и човека. О Потребама

појединца- како их задовољити без угрожавања будућих генерација. Код ученика изграђујемо одговоран однос према свету у коме живимо- ”Мисли глобално, делуј локално”. Истиче се право на здраву животну средину- из треће генерације људских права и вредности на којима почива- право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; прво на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине.

У петом разреду рад на овој теми се односи на разликовању потреба од људских права са посебним акцентом на заштиту права детета. Анализирају се права детета у међународним документима која се односе ову тему, посебно Конвенција о правима детета да би се то затим пренело на домен школе и показатеље остварености и кршења дечијих права у школи. Ученици се упознају са различитим ситуацијама у којима се крше права детета и подстичу да развијају дискусију на ту тему. Затим се фокус пребацује на права и правила у учионици, као и обавезе детета = ученика у учионици, правила рада групе, доношење групних правила и поштовање истих, као и понашање у складу са правилима и дужностима у школи.

У шестом разреду ова тема се односи на Права и одговорности, право и слободу али и припадајућу одговорност. Бавимо се различитим врстама права: Правом на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета, Правом на квалитетно образовање и једнаке могућности за све као и припадајућом одговорношћу. Ученици на примерима из свакодневног живота уче шта значи штитити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права. Ово се често претвара у жучну дискусију јер ученици на овом узрасту и даље најчешће виде искључиво своја права а занемарују права других и не виде одговорност у својим поступцима док су је веома свесни у поступцима других. Ученицима је занимљиво да кроз примере из прошлости и прочитане литературе посматрају причу о кршењу права детета као и како се то мењало кроз историју па све до 21.века.

У седмом разреду, рад у овој теми односи се на карактеристике људских права (урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост) и везу људских права са добробити заједнице. Ученици се подстичу да увиђају разлику између права и правде кроз конкретне примере из свакодневног живота и дискусије и дебате о различитим етичким дилемама (нпр. да ли је праведно казнити особу која нема карту за превоз у аутобусу (то право има контролор јер превоз није бесплатан), а која за свој рад у предузећу није добила плату у последња три месеца). Ученицима су овакве дискусије занимљиве јер су у том узрасту они појачано осетљиви на неправду. Поред разлике између права и правде, ученици се упознају са лично одговорношћу у заштити сопственог здравља, кроз повезивање са знањима о овој теми из Биологије и Физичког и здравственог васпитања.

У осмом разреду, фокус је на угрожавању слободе људи (ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам). Проучавајући историју, читајући књижевна дела и гледајући филмове, ученици проналазе примере тих појава и о њима критички расправљају. Упоредују стање некад и сад и локално и глобално, чиме добијају целовит увид у проблематику. Пошто у групи могу бити ученици који имају лично непријатно искуство по том питању, или га има неко у њиховој породици, приликом обраде ових садржаја се често примењују драмске радионице, које пружају заштиту учесницима (кроз играње улога се слободније исказују мисли и осећања). У осмом разреду у ову тему спада

и мултикултуралност. Ослањањем на знања и ставове о овој теми стечена из страних језика, ученици се обучавају да уочавају разлику између мултикултуралности и интеркултуралности и да прихватају различитост.

Демократско друштво

У првом разреду у оквиру ове теме фокус је на функционисању заједнице- одељења као групе. Говори се о вредностима одељења/ групе- равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Ученици уче да уважавају различитости. Поштују правила у одељењу/групи и знају њихову функцију. Знају како се одлучује у одељењу. и деца и одрасли одговорни су за функционисање заједнице.

У другом разреду у оквиру ове теме биће речи о школи као заједници. Вредност школе као заједнице- равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Обрадиће се правила у школи и њихова функција. Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе ко заједнице. Разматраће се односи у заједници- како раде сами, а како у групи? Шта се у школи ради заједно? У чему су добри, а у чему бисмо били још бољи? Како се комуницира у групи? Насилна и ненасилна комуникација. Обрађиваће се и сукоби. Како изгледају сукоби из угла оног другог. Како се посредује у сукобу и како се конструктивно сукоб решава.

У трећем разреду ова тема усмерена је на односе у локалној заједници. Локална заједница је место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују своја права. У локалној заједници деца задовољавају потребе и права за: образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, културним и уметничким активностима. Комуналне услуге су од општег интереса за свеграђане локалне заједнице: вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. Институције и организације локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. Говори се и о активности и доприносу удружења грађана у локалној заједници. Брига наше локалне заједнице о потребама и правима својих грађана, о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). Колико су садржаји нашег окружења доступни слепим или глумим особама, родитеима са дечијим колицима или особама у инвалидским колицима (пешачки прелази, школа, дом здравља, продавница, превоз). Говори се и о бризи деце о својој локалној заједници: о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружању помоћи онима којима је то потребно. Говори се и о удружењу грађана некад и сад.

У четвртм разреду ученици се упознају са културом и традицијом као материјалним и нематеријалним наслеђем једне заједнице настале под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. упознају и културни идентитет- неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. Упознаће се и мултикултуралност и интеркултуралност- живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. Сазнаће ко су избеглице и мигранти- невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Како се уклопити у нову средину, а сачувати свој идентитет. Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета.

У петом разреду ученици се упознају са термином демократија и демократско одлучивање. Приказивањем различитих врста заједница као и школе и учионице као једне од, правима и одлучивањем у њима, ученици се подстичу да уочавају које законитости се ту срећу и на примерима уче да доносе закључке о томе које су одговорности одраслих (родитеља, наставника) а које су одговорности деце. Ученици се подстичу да на различитим примерима препознају кршење права детета, шта у тим ситуацијама да раде као и коме да се обрате за помоћ.

У шестом разреду ученици раде на појмовима грађанин и власт, демократско друштво. Уче на примерима ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура, подстичу се да уочавају процедуре којима се регулише живот у заједници, упознају се са нивоима власти. На примеру наше школе ученици се уче о томе ко о чему одлучује, ко је одговоран за шта, ко има стварну а ко симболичку власт. Дискутују и доносе закључке о партиципацији ученика на нивоу одељења и школе.

У седмом разреду, ученици на примеру Народне скупштине Републике Србије уче о парламенту (његовој функцији, надлежностима, организацији и процедурама). У основним цртама приближавају им се појмови са којима су се сусретали, али им нису довољно познати (политичке странке, посланици, посланичке групе, опозиција). Ученици се упознају са скупштинском расправом, њеним циљевима и процедурама (ко даје реч, колико дуго се може говорити, реплике) јер ће им то требати за активност у оквиру четврте области у овом разреду. Поред тога, упознају се са корацима од предлагања закона до његовог усвајања и објављивања. Посебна пажња се поклања томе да ученици разумеју могућност да предлоге закона дају грађани својим потписима. У оквиру наставе у овој теми, користе се подаци из реалног политичког живота наше земље, снимци из Народне скупштине, снимци вести и телевизијских емисија, чланци у штампаним и електронским медијима и сл., а од активности симулације, игре улога, пројектни задаци, кооперативно учење и сл.

У осмом разреду, фокус ове теме је на родној (не)равноправности. Анализом статистичких података, примера из медија, књижевних дела, филмова, историје и свог личног окружења, ученици упоређују стање некад и сад и локално и глобално, идентификују препреке родној равноправности и предвиђају могуће сценарије за будућност – шта за постизање родне равноправности треба да уради држава, а шта организације и појединци. Такође, уче да препознају родно засновано насиље, карактеристике насилника и жртве, како могу да се заштите и коме могу да се обрате за помоћ.

Процеси у савременом свету

У првом разреду у оквиру ове теме биће речи о слушању/ неслушању. кад разговарамодржимо се теме. Свако има право да изнесе своје мишљење. Уважавамо саговорника. У групном раду се договарамо и сарађујемо са вршацима и одраслима.

У другом разреду у оквиру ове теме говориће се о безбедности ученика у школи. Ученици имају прво на заштиту и безбедност. Анализираће се Правилник школе о безбедности ученика. Биће речи о безбедности ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе-на излету и настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих- запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Разматраће се и безбедност на интернету као и одговорна употреба мобилног телефона.

У трећем разреду бавимо се потребом узајамне бриге и одговорности међу људима. Правимо разлику између саосећања, сажаљења и солидарности. Правимо акције солидарности у нашој околини (мобе, добровољно давање крви, хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца, хуманитарне приредбе,... Ученици треба да знају да свакоме може бити потребна помоћ (болест, сиромаштво, ратови, поплаве, земљотреси, пожари, миграције,...). Медији- као подршка солидарности. Ученици се мотивишу да волонтирају- да се добровољно ангажују у пружању помоћи људима, биљкама и животињама. Верују у снагу узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. Волонтерске акције у нашој средини- чишћење јавних површина, сађење биљака, помоћ старијим особама, удомљавање напуштених животиња. Активност волонтера Црвеног крста наше локалне заједнице.

У четвртном разреду у оквиру ове теме акценат се ставља на прекомерну потрошњу. Говориће се о потрошачком друштву, о савременим потребама и прекомерној потрошњи. Биће речи о неравнотежи- гладни и жедни у свету у којем се храна баца, а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја- гомилање отпада. Притисак произвођача- нови модели новог модела. Деца- омиљена циљна група произвођача. Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. Биће речи и о правима потрошача-информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права.

У петом разреду бавимо се следећим темама: Стереотипи и предрасуде, дискриминација, толеранција, Сукоби и насиље, врсте насиља, конструктивно решавање сукоба, начини заштите од насиља. Ово су све теме у које су ученици укључени кроз рад одељењске заједнице, заједно са психолошком службом и одељењским старешином. Ученици се подстичу да се што више информишу па ће самим тим имати бољу перспективу како се одупрети изазовима које ови процеси носе са собом.

У шестом разреду фокус је на употреби интернета, коришћењу мобилних телефона, утицају друштвених мрежа на мишљење и понашање школске деце. Ученици уче правила за сигурно коришћење интернета и друштвених мрежа, оснажују се да пријаве случајеве дигиталног насиља али и да буду свесни ситуација у којима они сами могу да изазову насиље на овим мрежама. Већина ученика користи друштвене мреже и воли ову тему али исто тако, готово нико од њих није свестан опасности које вребају на мрежама и зато је потребно стално им указивати на њих, показивати примере где они виде озбиљне последице онога што им делује као забава.

У седмом разреду, садржаји ове теме (вршњачке групе, конформизам и вршњачки притисак) у складу су са развојним карактеристикама ученика овог узраста. За активности у оквиру ове области наставници консултују психолога и педагога у школи, и осмишљавају радионице, симулације, игре улога и пројектне задатке чији циљ је оснаживање ученика да се одупру конформизму и различитим врстама притиска вршњака.

У осмом разреду, ученици се баве питањима медија и њиховим доприносом демократизацији друштва. Пошто су ученици у претходним разредима већ имали прилике да промишљају о питањима медија, очекује се да имају извесну развијеност критичког мишљења о медијима као извору информација и дезинформација, па се рад у овом разреду ослања на та претходна знања и вештине ученика. Гледањем видео

снимака, рекламних спотова, проучавањем медијских слогана, читањем чланака из штампаних и електронских медија и анализом текстуалних и визуелних садржаја у тим примерима, као и емоција које они производе, ученици се обучавају да у медијима самостално препознају неке од примера манипулације (нпр. ускраћивање информације, праплављивање одабраним информацијама, упрошћавање, претерано стручно информисање...).

Грађански активизам

У првом разреду планирамо и извимо једноставне акције у одељењу/групи. Испоштовати кораке у планирању и извођењу акције. Шта је то чиме се поносимо, а шта чиме нисмо задовољни у одељењу. изаберемо тему/активност којом ћемо се бавити. одредимо циљ и направимо план акције- поделимо улоге, договоримо рок и начин реализације. извођење акције документујемо- видео снимком, фотографијом, текстом,... промоцију акције извести на нивоу школе- приказивање другим одељењима, родитељима, прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу, на сајту школе,... вредновање акције- чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

У другом разреду у оквиру ове теме биће речи о школи као безбедном месту за све- како да то постане, планирање и извођење једноставне акције по корацима. Избор теме, проблема, активности којим ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције- подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење акције документовано- видео снимцима, фотографијама, текстовима,...Извршити промоцију акције на нивоу школе- приказивањем другим одељењима, родитељима, прављењем постера или паноа, објављивањем прилога у школском листу. Извршити и вредновање акције- чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

У трећем разреду у оквиру ове теме планирамо и изводимо акције солидарности у локалној заједници. Прво утврдимо коме је потребна помоћ, одредимо циљ и детаљан план акције- поделимо улоге, договоримо рокове, начин реализације,...Све то документујемо видео снимком, фотографијама, текстом,...Помоцију акције извршимо у школи- прикажемо другом одељењу, родитељима, направимо пано, објавимо у вајбер групи и гугл учионици одељења, у школском часопису или на сајту школе. Извршимо и вредновање акције- чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

У четвртм разреду о оквиру ове теме планира се и изводи еколошка акција. Одређује се циљ и прави план акције. Изводи се и документује акција. Изврши се промоција на нивоу школе и вредновање акције.

У петом разреду ученици уз помоћ наставника одабирају и идентификују проблеме у вези са остварењем права детета у школама у Србији. Прегледом документарних филмова које су различите школе објавиле у вези са овом темом али и вестима које су објављене у последњих годину дана на државним телевизијама, ученици бирају проблем који ће анализирати. Уз помоћ наставника врше анализе прикупљених материјала, анкетирају ученике наше школе у вези са овом темом, обрађују податке. Презентују, образлажу и аргуентују своје закључке и добијене резултате.

У шестом разреду ученици се уче да праве истраживање о ставовима ученика о употреби/ злоупотреби интернета и друштвених мрежа. Упознају се са начинима спровођења истраживања, прикупљања података, обраде података, доношења закључака и

презентовања резултата. Ученици подељени у групе анализирају доступне званичне податке у вези са употребом интернета и друштвених мрежа међу ученицима, друга група анкетира ученике наше школе, трећа присутност овог проблема у медијима...Затим ученици укрштају информације добијене из својих спроведених активности, доносе закључке и презентују их. Учествују у дискусији, износећи своје ставове у односу на добијене резултате истраживања, поштујући ставове других.

У седмом разреду, ова тема се надовезује на садржај и активности из друге области. Уз помоћ наставника ученици припремају и спроводе симулацију рада Народне скупштине. Она треба да садржи неке од постојећих процедура у раду скупштине, а избор процедура је на самој групи (на пример, може се симулирати цео ток активности од предлагања до усвајања закона или симулација једним делом може да садржи процедуру посланичких питања премијеру и министрима у Влади). Да би се таква симулација остварила, ученици који ће бити у улози посланика припремају питања која се тичу актуелних догађаја у нашој држави (нпр. повећање плата и пензија, обавезна средња школа и др.), а ученици који су у улози премијера и министра такође се припремају да дају одговоре. Симулације се, у зависности од интересовања ученика, могу допунити још неким аспектима као што је информисање грађана о раду скупштине (на пример, неколико ученика добија задатак да буду у улози новинара и да припреме извештај о симулацији рада Народне скупштине који ће презентовати, а остали ученици процењују извештаје са становишта веродостојности и тачности). У оквиру ове активности, појединим „новинарима“ се може задати у ком правцу треба да пишу извештај (сензационалистички, негативистички, оптимистички, објективно, увредљиво...) што остали учесници симулације неће знати, а након тога се прати да ли су остали ученици у групи то препознали и како су реаговали.

У осмом разреду, у овој теми ученици осмишљавају и снимају кратак филм на тему по избору, која се тиче кључних вредности грађанског друштва. Фокус ове активности није на техничком квалитету произведеног филма, већ на активирању и заокруживању знања, вештина и ставова стечених у овом предмету током његовог изучавања. Ученици се најпре договарају о томе којом темом ће се бавити и како ће јој приступити. Као припрему за ту активност, наставник осмишљава неки вид обнављања и сумирања знања, ставова и вештина које су ученици до тог тренутка стекли у оквиру предмета и активности којима су се бавили, како би ученици увидели на које начине то доприноси развијању њихове компетенције за одговорно учешће у демократском друштву (нпр. кроз спонтани разговор, писање есеја, квиз, прављење изложбе на основу сачуваних ученичких радова...). Посебна пажња током овог осврта се посвећује активностима у оквиру четврте области, где су ученици и у претходним разредима спроводили разне практичне активности. Током те рекапитулације, ученици се подстичу да процењују следеће елементе компетенције за одговорно учешће у демократском друштву: каква је била сарадња у групним активностима, колико су били отворени за различитости, колико знају о људским правима и проблемима неравноправности, како су решавали сукобе, да ли познају демократске процедуре, колико су били одговорни за сопствене поступке, колико су исказивали емпатију, колико су критички промишљали, колико су били толерантни и солидарни, да ли препознају опасности и знају коме да се обрате за помоћ, да ли у дискусији показују вештину активног слушања, да ли износе свој став заснован на аргументима, да ли комуницирају на конструктиван начин, како су прикупљали и обрађивали податке, да ли имају став да треба штитити и поштовати људска права, да ли су спремни да се ангажују у заштити нечијих права и да ли верују у владавину закона. За овај осврт планира се више часова и на тај начин се ствара добра подлога да ученици самостално изаберу тему филма и напишу сценарио.

Рад у ванредним околностима

Када није могућа директна комуникација са ученицима, настава се одвија постављањем материјала у Гугл учионици и кроз комуникацију са ученицима преко дигиталних платформи и средстава комуникације (Зум, Вајбер, дељени Гугл документи, Гугл слајдови, презентације).

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Ученици се уче да критички и аналитички размишљају (нпр. уче да препознају облике манипулације у изворима информација и да разликују чињенице од личних ставова). Уче да тумаче графичке податке (нпр. табеле, статистичке графиконе) и да их сами израђују, примењујући и знања из математике и информатике. Такође, уче да излажу информације на аргументован, повезан и смислен начин. То вежбају кроз исказивање свог мишљења у дискусијама и дебатама, излагање својих радова у оквиру пројектних задатака и сл., за које добијају повратну информацију од других ученика и од наставника, а затим уважавају те сугестије у наредним задацима како би били све вештији у преношењу својих идеја другима.

В) Мотивисање ученика

Као што је поменуто у поглављу А, методе, технике, облици рада и наставна средства се бирају не само са циљем да се достигну исходи предмета, већ и да се појача мотивација ученика за рад. Поред тога, ученици се мотивишу тако што се садржаји повезују са њиховим животом и непосредним окружењем (нпр. организовање акција у локалној заједници или школи у којима учествују ученици).

Г) Повезивање наставе Грађанског васпитања са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја Грађанског васпитања са садржајима других предмета): овај предмет је део шире идеје образовања за демократију и грађанско друштво и тесно је повезан са обавезним предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе. Повезаност са ваннаставним активностима и етосом школе се односи пре свега на активности усмерене на развијање културе комуникације, превенцију насиља и дискриминације, заштиту здравља, заштиту животне средине и сарадњу са локалном самоуправом. Следи приказ повезаности садржаја програма Грађанског васпитања са наставом других предмета у школи:

- Први разред: Српски језик (језичке игре, ситуационе игре, драматизација, разговор, читање, писање,...), Свет око нас (ја и други, права и обавезе, школа, моја околина, заштита и безбедност,...), Ликовна култура (односи у видном пољу, моје окружење,...), Музичка култура (певање), Физичко и здравствено васпитање, ЧОС, Ваннаставне активности

- Други разред: Свет око нас (ја и други, права и обавезе, осећања и потребе, школа, заштита и безбедност, моја околина,...), Српски језик (језичке игре, разговор, ситуационе игре- импровизација на сцени, писање), Музичка култура (певање прикладних песама),

Ликовна култура (моје окружење и односи у видном пољу), Физичко и здравствено васпитање, ЧОС, Ваннаставне активности

- Трећи разред: Природа и друштво (Ја и други, породични дом, школа, човек ствара), Српски језик (разговорне, ситуационе и језичке игре, сценска инпровизација, вођени и слободан разговор, сценско извођење текста, писање обавештења, писама), Музичка култура (“Кад си срећан”, “Другарство”), Ликовна култура (окружење и односи у видном пољу), Физичко и здравствено васпитање (бацања и хватања), ЧОС, Ваннаставне активности

- Четврти разред: програм чине вредности, права, одговорност, различитост, равноправност тако да су програми највише повезани са Природом и друштвом (Природне и друштвене одлике Републике Србије, Природни ресурси и њихова употреба, човек, материјали) , у корелацији су и са Српским језиком (изношење ставова, мишења, примера из свог окружења, анкетирање, текстови из часописа и литературе), Ликовном културом (споразумевање, наслеђе), Физичким и здравственим васпитањем (заједничка активност, поштовање правила групе, брига о себи и другима), Ваннаставне активности, ЧОС(комуникација, права и одговорности, здрави стилови живота, врсте насиља, коме се обратити за помоћ)

- Пети разред: највише корелације има са часовима ЧОС-а (врсте насиља, насиље у школи, налажење конструктивних решења у случајевима насиља, правила функционисања заједнице, поштовање правила рада групе, поштовање правила и дужности у школи, прихватање других ученика и уважавање њихове различитости); Српски језик и књижевност, Енглески језик и Француски језик (текстови и теме које се обрађују на овим часовима у којима налазе примере предрасуда, стереотипа и дискриминације); Српски језик и књижевност (вештине активног слушања, изношење сопствених ставова заснованих на аргументима), Физичко васпитање (заједничка активност, поштовање правила групе, брига о себи и брига о другима).

- Шести разред: Историја и Српски језик (кршење права деце кроз примере из прошлости и литературе); Историја (појам Власт, Грађанин - када се појављују кроз историју људског друштва); Информатика (коришћење интернета за учење, информисање, проналажење информација); Српски језик и књижевност (вештине активног слушања у дискусији, изношење ставова заснованих на аргументима); Енглески језик и Француски језик (коришћење интернета за учење, друштвене мреже за заједнички рад или акцију); ЧОС (веза права и одговорности, партиципација ученика у одељењу и у школи, врсте насиља, дигитално насиље- како га препознати и како реаговати, коме се обратити за помоћ).

- Седми разред: Историја (развој уставности, парламентаризма, грађанских права и слобода); Географија (облици државног и друштвеног уређења у различитим земљама у свету); Српски језик и књижевност (књижевна дела која се односе на развој политичког живота у модерној српској држави – сатирична поезија Јована Јовановића Змаја „Јутутунска јухахаха“, сатирично-иронична проза Радоја Домановића „Вођа“, драма Бранислава Нушића „Власт“); Биологија, Физичко и здравствено васпитање и ЧОС (здрави стилови живота и одговорност за сопствено здравље); Енглески, Француски језик и ЧОС (комуникација, проблеми младих, друштвене мреже); Информатика и рачунарство (претраживање интернета, израда пројеката у дигиталном облику).

- Осми разред: Историја и Српски језик и књижевност (књижевна дела и историјски догађаји и процеси који се односе на мултикултуралност, ксенофобију, расизам, антисемитизам, антициганизам и родно засновано насиље); Биологија (повезују се знања из Грађанског васпитања о родној (не)равноправности са садржајима Биологије у оквиру теме Човек и здравље – родни и полни идентитет у контексту хормонских активности и индивидуалне генетичке варијабилности); Географија (повезивање знања из Географије о структури становништва Србије са темом о мултикултуралности; знања о демографским проблемима и популационој политици са укључивањем родне перспективе приликом доношења одлука важних за једну заједницу (образовање, здравље, породица, запошљавање...)); знања о симболима државе Србије, историјско-географском развоју државе, проблемима пограничних крајева и појму завичаја са садржајима Грађанског васпитања о припадности држави и нацији и патриотизму; националне мањине у Србији и Срби као национална мањина у другим државама); Енглески језик и Француски језик (мултикултуралност, жеља за упознавањем других култура, култура комуникације); Информатика и рачунарство (безбедност деце у дигиталном добу; претраживање интернета, израда пројеката у дигиталном облику); садржаји Грађанског васпитања повезани су и са садржајима часова одељењског старешине који се односе на сексуално образовање, ненасилну комуникацију и људска права.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: ученици често износе примере из свог живота, своје околине, локалне средине и тако долазе до изражаја и њихова знања и искуства из живота која су стекли ван школе.

Приликом планирања наставе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Грађанско васпитање се описно оцењује. Као и у осталим предметима, напредовање, самосталност и ангажовање ученика се прате редовно и континуирано. Кључни показатељи напредовања у овом изборном програму из разреда у разред су све правилнија употреба термина који се односе на демократске појаве и процесе, исказивање ставова аргументацијом, ненасилна комуникација, прихватање различитости, емпатија, све чешће испољавање иницијативе, већа сарадљивост.

Праћење постигнућа ученика и њихове активности и самосталности у раду реализује се следећим методама и техникама: посматрање (уз употребу чек листи, рубрика и сличних алата), самооцењивање и врњачко оцењивање (дневник учења, процењивање рада група...).

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: оцењују се производи рада ученика према унапред задатим критеријумима, њихово ангажовање у раду преко дигиталних платформи и алата за сараднички рад.

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу сложености и обима садржаја и исхода, претходних постигнућа ученика из области које ће се обрађивати и интересовања ученика.

У првом разреду највише часова се посвећује изражавању и комуникацији осећања зато што деца тог узраста треба да стичу умења за решавање индивидуалних проблема и уче како да превладају непријатна емоционална стања. У другом разреду подстиче се развој сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, ученици стичу свест о личном идентитету и особинама, ради се на стицању самопоуздања. У трећем разреду ученици се уче да уважавају различитости, да превазилазе стереотипе, уче да морално расуђују и да ненасилно решавају сукобе, зато што су све то најчешћи проблеми до којих долази између деце тог узраста. У четвртном разреду уче да стварају демократску атмосферу у одељењу, уче о прекомерној потрошњи, о значају рециклаже и одговорном понашању према животној средини. У петом разреду највише пажње се посвећује правима и одговорности одраслих и деце, правима и одговорности ученика у школи, оснаживању ученика да разумеју сопствену одговорност у ситуацијама дискриминације и насиља, као и да бирају конструктивне начине реаговања на њих. У шестом разреду ученици у оквиру теме демократије уче шта је власт и ко је овлашћен да доноси колективне одлуке, да би се бавили лествицом партиципације ученика на нивоу одељења и школе, а доста часова се баве и темом употребе и злоупотребе интернета и мобилних телефона. Обзиром да истраживања показују да дванаестогодишњаци имају велико интересовање за те видове комуникације, али и да нису свесни великих могућности које оне пружају и, још више, нису свесни ризика који постоје. Савремене технологије су неопходне за приватни и професионални живот и зато се ученици уче да их користе на позитиван начин (за едукацију, информисање, дружење, пружање помоћи и подршке, покретање акција и др.). У седмом разреду највише часова се посвећује теми о процесима у савременом свету јер се у оквиру ње обрађују садржаји који су веома важни за ученике у том узрасту и веома су актуелни у данашњем свету – односи у групи, групни идентитет, вршњачки притисак, конформизам, приватност, понашање људи у групи и сл. У осмом разреду се повезују и сумирају садржаји сваке теме обрађивани кроз све претходне разреде и заокружује рад на њима. Уз то, теме о људским правима, демократском друштву и процесима у свету доносе неке нове и важне садржаје, не само за наставу овог предмета, већ и за превенцију насиља и дискриминације, као и за развој критичког мишљења код ученика, а тема о грађанском активизму отвара широке могућности за развијање креативности ученика, па се свим темама посвећује сличан број часова.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме и садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Први разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведу у чему су успешни и у чему желе још да напредују; уочавају међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу;

понашају се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; препознају код себе и других основна осећања; препознају примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; преиспитују своје поступке и прихватају да не морају бити увек у праву; траже помоћ у ситуацијима кршења својих и туђих права

Кључни садржаји: идентитет, потребе и права, права детета, кршење и заштита права

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: договарају се и одлучују у доношењу одељењских правила и понашају се у складу са њима; знају права и одговорности у групи; са уважавањем слушају саговорника, без упадања у реч; дају и прихватају предлоге

Кључни садржаји: функционисање заједнице

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; комуницирају слушајући саговорника и траже објашњење онога што не разумеју; слободно износе мишљење, образлажу идеје, дају предлоге и прихватају да други могу имати другачије мишљење; сарађују и преузимају различите улоге у групи/тиму; својим речима образлажу неопходност правила која ргулишу живот у заједници; препознају добре стране свог одељења и оно што би требало променити, побољшати.

Кључни садржаји: комуникација, сарадња

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученици ће моћи да: учествује у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; доприноси промоцији акције; на једноставан начин вреднује изведену акцију.

Кључни садржаји: планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи

Други разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују понашање појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; успостављају, граде и чувају успешне односе са члановима групе којој пипадају; искажу своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; препознају и уваже осећања и потребе других; наведу и својим речима објасне основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; прихвате и образложе на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; препознају ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да траже помоћ.

Кључни садржаји: групни идентитет, осећања, потребе и права детета, кршење и заштита права

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: се договарају и одлучују у доношењу правила групе и да се понашају у складу са њима; наводе примере међусобне повезаности права и одговорности; разликују ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела која читају и филмова које гледају; саслушају излагања саговорника без упадања и са уважавањем; дају и прихвате предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу.

Кључни садржаји: школа као заједница- вредности, правила, одговорности, односи у заједници, сукоби

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученици ће моћи да: представе шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика у нашој школи, да се понашају у складу с Правилником о безбедности ученика; да наводе примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; препознају предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступају при коришћењу мобилног телефона и интернета.

Кључни садржаји: безбедност ученика у школи

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученици ће моћи да: сарађују и преузимају различите улоге на основу договора у групи; износе мишљења, образлажу идеје, дају предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; учествују у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводе и документују једноставну акцију, чијој промоцији доприносе и вреднују на једноставан начин акцију.

Кључни садржаји: како учинити школу безбедним местом за све- планирање и извођење једноставне акције

Трећи разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; успостављају, граде и чувају успешне односе са члановима групе којој припадају; искажу своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; препознају и уваже осећања и потребе других; наводе и својим речима објасне основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; прихватају и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; препознају ситуације кршења својих и туђих права и показују спремност да траже помоћ.

Кључни садржаји: различитост, равноправност мушкараца и жена, осетљиве друштвене групе, стереотипи и предрасуде, дискриминација,

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: се договарају и одлучују у доношењу правила групе и да се понашају у складу са њима; наводе примере међусобне повезаности права и одговорности; разликују ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела која читају и филмова које гледају; слушају излагања саговорника без упадица и са уважавањем; дају и прихватају предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу.

Кључни садржаји: локална заједница, комуналне услуге, институције и организације

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученици ће моћи да: представе шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика наше школе и да се понашају у складу са њим; Наводе примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; препознају предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступају при коришћењу интернета и мобилног телефона.

Кључни садржаји: солидарност, волонтирање

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученици ће моћи да: сарађују и преузимају различите улоге на основу договора у групи; износе мишљење, образлажу идеје, дају предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; учествују у изради плана једноставне акције; са другим ученицима изводе и документују једноставну акцију, доприносе промоцији акције; на једноставан начин вреднују изведену акцију.

Кључни садржаји: акција солидарности у локалној заједници

Четврти разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују примере одговорног и неодговорног понашања људи према животној средини; да се свакодневно понаша на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите.

Кључни садржаји: планета Земља припада свима који на њој живе, право на здраву животну средину

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; наведе елементе традиције и културе свог народа и

покаже интересовања и поштовање за друге културе и традиције; образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у новој средини сачувају свој језик, традицију и културу, наведе своје примере којима ће илустровати сусретање различитих култура, дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа, предрасуда и дискриминације.

Кључни садржаји: култура и традиција, културни идентитет, мултикултуралност и интеркултуралност, избеглице и мигранти, сусретање култура

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученици ће моћи да: препознају примере прекомерне потрошње; препознају поруке у медијима које подстичу на прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; моћи ће да критички разматрају појаву бацања хране и расипања воде; да процене важне чињенице о производима које купују читајући декларацију и водећи рачуна о односу цене и квалитета.

Кључни садржаји: потрошачко друштво, медији и потрошачка култура, потрошачка права

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученици ће моћи да: испољи заинтересованост за сарадњу и учешће и групном раду; да учествује у изради плана и реализацији акције, промоцији акције и њеном вредновању.

Кључни садржаји: планирање и извођење еколошке акције

Пети разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученик ће моћи да: разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права, штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права, аргументује потребу посебне заштите права детета, на примеру препозна уграђеност права детета у основним документима која уређују рад школе, наведе чиниоце који утичу на остваривање дечијих права, препозна ситуације кршења дечијих права у свакодневном животу и на примерима историјских догађаја.

Кључни садржаји: Потребе и права, Потребе и жеље, Права и правила у учионици, Правила рада у учионици, доношење групних правила, Права детета у документима о заштити права, Посебност права детета и људска права, Конвенција о правима детета, Врсте права, Показатељи остварености и кршења дечијих права, Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученик ће моћи да: Искаже свој став о значају поштовања правила у функционисању заједнице, учествује у доношењу правила рада групе и поштује их, понаша се у складу са правилима и дужностима у школи, наведе начине демократског

одлучивања, објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ; прихвата друге ученике и уважава њихову различитост.

Кључни садржаји: Права и функционисање заједнице, Моје заједнице, Школа као заједница, Одлучивање у учионици и школи, Гласање и консензус као демократски начини одлучивања, Одговорности и обавезе у заједници, Одговорност деце, Одговорности одраслих (родитеља, наставника), Кршење и заштита права, Понашање ученика у ситуацијама кршења права детета, Коме се могу обратити за помоћ

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученик ће моћи да: У медијима и књигама које чита проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама као и примере поштовања различитости; наведе врсте насиља; анализира сукоб из различитих углова учесника и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба; учествује у идентификацији проблема у вези са оствареношћу права детета у својој школи.

Кључни садржаји: Наши идентитети, Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет), Стереотипи и предрасуде, Дискриминација, Толеранција, Сукоби и насиље, Сукоби и начини решавања сукоба, Предности конструктивног решавања сукоба, Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално, Реаговање на насиље, Начини заштите од насиља.

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученик ће моћи да: Учествује у осмишљавању акције, процењивању њене изводљивости и предвиђању могућих ефеката; учествује у извођењу акције, прикупљању и обради података о изабраном проблему користећи различите изворе и технике; презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате; у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин.

Кључни садржаји: Планирање и извођење акција у школи у корист права детета, Избор проблема, Тражење решења проблема, Израда плана акције, Анализа могућих ефеката акције, Планирање и извођење акције, Завршна анализа акције и вредновање ефеката, Приказ и анализа групних радова.

Шести разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученик ће моћи да: Образложи везу права и одговорности на примеру; наведе примере за групу права слобода да и заштита од; аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; штити своја

права на начин који не угрожава друге и њихова права; идентификује показатеље кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе.

Кључни садржаји: Права и одговорности; Моја и твоја права – наша су права; Права и одговорности; Посебна група права: слобода да и припадајуће одговорности; Посебна група права: заштита од и припадајуће одговорности; Право на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета и припадајуће одговорности; Право на квалитетно образовање и једнаке могућности за све и припадајуће одговорности; Инклузивно образовање – квалитетно образовање за све.

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученик ће моћи да: Сврсисходно користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт; образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти на примеру; разликује стварну партиципацију ученика у одељењу и школи од симболичке и декоративне; у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора

Кључни садржаји: Демократско друштво и партиципација грађана; Демократско друштво – појам, карактеристике; Грађанин; Дете као грађанин; Процедуре којима се регулише живот у заједници: ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура; Власт; Нивои и гране власти; Лествица партиципације ученика у школи: манипулација, декоративна употреба, симболичка употреба, стварна партиципација; Партиципација ученика на нивоу одељења и школе.

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученик ће моћи да: Позитивно користи интернет и мобилни телефон за учење, информисање, дружење, покретање акција; образложи могући утицај друштвених мрежа на ставове и деловање појединца; примени седам правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; препознаје ситуације дигиталног насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ.

Кључни садржаји: Употреба и злоупотреба интернета и мобилних телефона; Позитивно коришћење интернета и мобилног телефона; Шта је дозвољено, а шта није на интернету; Утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; Опасности у коришћењу интернета и мобилног телефона; Дигитално насиље и веза са Конвенцијом о правима детета. Карактеристике и последице дигиталног насиља. Седам правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; Реаговање у ситуацијама дигиталног насиља; Одговорности ученика и школе

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученик ће моћи да: Учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака; презентује спроведено истраживање и добијене резултате; процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке.

Кључни садржаји: Планирање и извођење истраживања о понашању ученика у школи и њиховим ставовима о употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона; Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем; Избор теме, узорка и инструмента истраживања; Спровођење истраживања; Обрада података; Тумачење резултата; Припрема и презентација добијених резултата; Евалуација истраживања.

Седми разред

Тема: Људска права

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведу и опишу основне карактеристике људских права; својим речима опишу везу између права појединца и општег добра; дискутују о односу права и правде и о сукобу права; образложе личну одговорност у заштити свог здравља; штите своја права на начин који не угрожава друге и њихова права.

Кључни садржаји: карактеристике људских права – урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост; опште добро; права појединца и опште добро; сукоб појединачних права и општег добра; права и правда; социјална правда.

Тема: Демократско друштво

На крају ове теме ученици ће моћи да: образложе сврху постојања политичких странака; аргуентују потребу ограничења и контролу власти; наведу кораке од предлагања до усвајања закона; образложе на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине

Кључни садржаји: политичке странке у вишепартијском систему – владајуће и опозиционе; Народна скупштина – сврха и надлежности; народни посланици, посланичке групе; процедуре у раду Народне скупштине; скупштинске дебате; предлагање и доношење закона.

Тема: Процеси у савременом свету

На крају ове теме ученици ће моћи да: препознају и одупру се различитим облицима вршњачког притиска; препознају опасност када се нађе у великој групи људи и заштите се

Кључни садржаји: припадност групи; групни идентитет као део идентитета младих; односи у вршњачкој групи и њен утицај на појединца; вршњачки притисак; конформизам; приватност – обим и границе; понашање људи у маси и угроженост права појединца.

Тема: Грађански активизам

На крају ове теме ученици ће моћи да: учествују у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; у дискусији показују вештину активног слушања, износе свој став заснован на аргуентима, комуницирају на конструктиван начин; проналазе, критички разматрају и користе информације из различитих извора.

Кључни садржаји: симулација Народне скупштине (одређивање улога и процедура у скупштини; формирање посланичких група; избор председника скупштине; формулисање предлога закона; скупштинска дебата; гласање; евалуација симулације).

Осми разред

Тема: Људска права (заједница припадника различитих културних група)

На крају ове теме ученици ће моћи да: изразе осећај љубави и поноса према својој домовини на начин који никога не угрожава; образложе зашто су понашања која се могу описати као ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам облици дискриминације и кршења људских права; наведу примере повезаности различитих култура у једној заједници и образложе потребу интеркултуралног дијалога за квалитетан живот свих чланова те заједнице; покажу интересовање за упознавање различитих култура; наведу права која националне мањине у Србији по Уставу имају

Кључни садржаји: припадност држави и нацији (патриотизам – осећај љубави и поноса према домовини и свим њеним припадницима; начини изражавања патриотизма); обесправљивање и угрожавање слободе људи (ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам); заједница различитих културних група (културна разноликост у форми мултикултуралности и интеркултуралности; интеркултурни дијалог као средство развоја поштовања различитих култура и заједничког живота; припадници националних мањина у Србији – заштита права и слобода припадника националних мањина).

Тема: Демократско друштво (родна (не)равноправност)

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликују појмове пол и род и препознају родне стереотипе; уочавају у рекламама, филмовима, књигама, изрекама, стриповима и другим продукцима културе на који начин се преносе родни обрасци; указују на примере родне равноправности и неравноправности у ситуацијама из свакодневног живота; дискутују о значају уважавања родне перспективе приликом доношења одлука значајних за једну заједницу; наведу неколико привремених позитивних мера за постизање родне равноправности и аргументе за њихову примену; препознају у понашању особе карактеристике насилника и жртве; наведу могуће начине реаговања у ситуацији сусрета са насилником.

Кључни садржаји: пол и род (биолошке разлике (анатомске и физиолошке), насупрот разликама које друштво ствара (очекивања друштва од мушкараца и жена); преношење родних образаца; стереотипи и предрасуде о роду); родна перспектива (укључивање родне перспективе приликом доношења одлука важних за једну заједницу (образовање, здравље, породица, запошљавање, спорт...)); родна равноправност (родна равноправност и једнаке могућности за све ради развоја друштва; препреке родној равноправности; одговорност државе, организација цивилног друштва и појединца у постизању родне равноправности; привремене позитивне мере за постизање родне равноправности (квоте уписа на факултет, субвенције за запошљавање...)); родно засновано насиље (родне разлике као основа неравнотеже моћи; злоупотреба моћи насилника; карактеристике особе која врши насиље, која је изложена насиљу или која му сведочи; мере заштите од родно заснованог насиља).

Тема: Процеси у савременом свету (медији)

На крају ове теме ученици ће моћи да: наведу основне функције медија и образложе зашто је важно да постоје кодекс новинара и кодекс деца и медији; образложе значај слободе медија за развој демократије; у медијима проналазе примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализирају; препознају механизме манипулације медија и утицај медија на сопствено мишљење и деловање; проналазе и користе информације из различитих извора, критички их разматрају и вреднују; препознају пример злоупотребе деце у медијима; у дискусији показују вештину активног слушања, износе свој став заснован на аргументима, комуницирају на конструктиван начин.

Кључни садржаји: медији (врсте и функције медија; слобода медија и њихов допринос развоју демократије; медији као извор информација и дезинформација; манипулације путем медија (одлагање информације, скретање пажње, побуђивање емоција, стварање осећаја кривице, неговање некултуре...); медијска писменост (способност разумевања, критичког и аналитичког усвајања медијских садржаја); кодекс у медијима (кодекс деца и медији; кодекс новинара; притисци на новинаре као инструмент ограничавања слободе изражавања).

Тема: Грађански активизам (вредности грађанског друштва)

На крају ове теме ученици ће моћи да: учествују у припреми, реализацији и евалуацији кратког филма; учествују у избору садржаја и начина рада

Кључни садржаји: снимање кратког филма о вредностима грађанског друштва (избор теме и формулисање идеје; писање сценарија; подела задатака; снимање; монтажа; презентација; евалуација).

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе Грађанског васпитања индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави овог предмета у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- настава грађанског васпитања се ради као радионица где ученици седе у кругу; свако износи своје мишљење када на њега дође ред; ученици који не могу да се сете или немају идеју шта да кажу у датом моменту имају право да кажу “даље” али се они обично присете шта да одговоре и по завршетку круга обично траже да и они дају одговор; тако да на часовима грађанског сви активно учествују и напредују у раду

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- упућују се на додатне активности
- добијају нова задужења

- осмишавају анкете, теме за разговор, дебате,...

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: да ученици ураде пројекат, да га представе у свом окружењу, да укључе наставнике и родитеље и тако спроведу акцију; све то да презентују на сајту школе, друштвеним групама и тако ће подстаћи и своје окружење па ће у следећој акцији бити више учесника, укључиће се и локална заједница и неће бити проблема.

Рад са групама у старијим разредима у којима је један број ученика похађао наставу Грађанског васпитања, а други није: када ученици имају неједнака предзнања наставник прво обнавља градиво претходног разреда пре него што почне ново, даје додатне задатке ученицима који нису похађали наставу у првом циклусу.

Ж) Програми наставе и учења и материјали који илуструју наставу Грађанског васпитања у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Грађанског васпитања, објављени у Просветном гласнику, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

2.в) ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Цртање, сликање и вајање (5 – 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава Цртања, сликања и вајања у нашој школи. Детаљан приказ програмâ предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред			
	Пети	Шести	Седми	Осми
Годишњи	36	36	36	34
Недељни	1	1	1	1

А) Начин реализовања наставе

Реализација програма цртања, сликања и вајања је заснована на комбиновању различитих наставних метода и техника које мотивишу ученике и омогућавају максимални развој индивидуалних потенцијала, програм је фокусиран на одабране уметничке гране како би ученици имали довољно времена да развијају корисне вештине. То, међутим, не подразумева упоређивање индивидуалних способности ученика и постављање превисоких захтева које не могу сви ученици да достигну, већ константно праћење напредовања сваког ученика и по потреби одређивање посебних индивидуалних задатака и активности да би се подстакла мотивација и омогућило напредовање у складу са индивидуалним способностима и интересовањима. Ученици и сами предлажу ликовне теме и активности које их интересују, при чему су све предложене активности у оквиру садржаја програма. Има се у виду и то да ће неки ученици брже достићи исходе, а неки ученици спорије, као и то да ће сваки ученик једноставније и брже достићи неке исходе, а спорије друге исходе. Најважније је да се до краја године достигну сви исходи, у оној мери која је условљена индивидуалним могућностима сваког ученика. Наставни програм цртања, сликања и вајања подразумева постојање одређеног фонда знања који су ученици стицали од првог разреда и претпоставља да се његово пуно остварење постиже у корелацији са другим наставним предметима (српски језик, музичка култура, биологија, хемија, историја, физика, математика). Води се рачуна да практични задаци буду тако конципирани да ученици буду информисани и припремљени за будуће занимање и успешно функционисање у практичним и разним другим аспектима живота, али и као помоћ у савладавању других предмета, да буду спремни да успешно наставе школовање у средњој школи, да обављају неко занимање у будућности.

Током часа наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио ликовне елементе, принципе компоновања и различитих врста композиција. Радам на тексту и путем визуелних примера из уџбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке и разматрају могуће идеје за

реализацију ликовних задатака. Наставник кроз различите интернет садржаје, релевантне веб странице и видео материјале упознаје ученике са различитим ликовним техникама и уметницима и занимањима. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Подстиче креативност ученика искључујући готово решење и рад по шаблону, теме су у служби реализације предвиђених задатака. Наставник покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Поред ових најчешће примењиваних метода рада, наставник ученике упућује на одговоран однос према средини у којој живе и раде, па у складу са тим подстиче их да дају свој допринос активним планирањем пројектне наставе усмерене ка естетском уређењу просторија школе или школског дворишта. Коришћење дигиталних технологија у настави је присутна у свим разредима и настоји се да њихова примена буде разноврсна. Комбинују се дигитални видео записи, презентације, видео лекције које наставници праве сами и релевантни видео снимци са интернета, презентовање неких апликација или компјутерских софтвера, дигитални постери, упитници и сл., а и сами ученици се, у складу са узрастом, обучавају да праве видео радове, видео снимке, дигиталне фотографије и друге садржаје у дигиталном облику.

Под обрадом се подразумева непосредна прва реализација тематске јединице. Под вежбањем се подразумева продубљивање исте тематске јединице у другом медијуму (други, нови материјали и технике, утврђивање, понављање, систематизација). На часовима вежбања, такође се врши естетска анализа уметничких радова, естетско процењивање ученичких радова, вредновање и оцењивање и самопроцена. У вишим разредима се тежи откривању суштине ликовних појава путем селекције и апстраховања.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима цртања, сликања и вајања. Обзиром да није могуће реализовати све препоруке и предлоге активности у оквиру фонда часова, акценат је на темама за које су заинтересовани ученици, областима у којима могу да се исказу њихова ужа интересовања или се настава реализује у зависности са којим прибором, материјалом и техничким средствима школа и ученици располажу, а све у складу са садржајем програма.

Цртање

У оквиру теме Цртање у петом и шестом разреду ради се на четири групе задатака цртање на основу опажања, по задатом моделу (портрет, аутопортрет, поставка мртве природе, воће, поврће, биљке или предмети) који је одабрао наставник; цртање на основу опажања према моделу који је одабрао ученик; илустровање (приче, бајке, песме...) и цртање на основу маште. Обрађују се својства линија, врсте цртежа, цртачке технике уз употребу туша, графитне оловке, угљених штапића и других материјала, ученици сами могу да направе импровизовани прибор и материјал од предмета и састојака које имају код куће. Сви цртачки материјали и прибор су пожељни. Имајући у виду образовни карактер наставног предмета цртање, сликање и вајање, на сваком часу свака тематска јединица је илустрована адекватним ликовно-уметничким делом. У реализацији ове наставе, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, инсистира се на већој

афирмацији тематских јединица у области цртања. У седмом и осмом разреду се проширују знања, технике и искуства у раду са различитим цртачким техникама и материјалима. Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Кроз практичне радове се инсистира на комбиновању различитих материјала и прибора за цртање. Ученицима се представљају садржаји са новим кретањима у савременој уметности како би развијали осетљивост за нове уметничке материјале и медијуме. Активности за реализацију програма Цртање, сликање и вајње су: креативне радионице; презентације; анализа уметничких дела, аудио-визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја; рад на истраживачким или пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл.; дискусије; рад у групи на платформама за учење; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција; укључивање у акције у локалној заједници...

На почетку сваке теме из област Цртање, обнављају се садржаји претходних тема, како би ученици могли да повежу знања која ће стећи у новој теми са оним што већ знају о различитим цртачким техникама, материјалима и прибору, али и ликовном елементу линија која је примарна у цртежу. Нагласак је на развијању осећаја за изражајна својства линија и приказивању мотива у плановима, али и употреба писаног текста и калиграфије у петом разреду. Већ у петом разреду се обрађује композиција кроз компоновање више римичких целина у простору и наставља кроз шести, када се додатно развија осећај за слободан ритам маса и волумена, бојених мрља, линија, светлина и када се поред коришћења свих врста линија како би се постепено обогаћивало линеарно графичко изражавање уводе и анализирају различите врсте перспектива, птичје, жабље, линеарне и инсистира на прецизности и детаљу са нагласком на односе величина, пропорција и проширивање знања из тих области. У септом разреду се развија осетљивост за схватање композиције у простору, и композиције као организације (распоред) однос разних елемената, и заправо структуре уметничког дела. Илуструју се најтипичнија дела уметничког наслеђа у којима су на различит, карактеристичан начин решени композиција и простор. С обзиром на то да се организација елемената компоује у датом простору, композиција се повезује са знањима из целине пропорције. Нагласак је на линеарној, ваздушној и инверзној перспективи и разлици простора у византијском и ренесансном сликарству, али и на примерима сликарства модерне уметности се указује на већу спонтаност и субјективност и индивидуално поимање композиције и простора. Све време је присутно коришћење свих врста линија, и предочавње ученицима и наглашавање појединости до којих се долази на основу опсервирања или претходног вежбања рада по природи. У осмом разреду доминантна тема је Контраст, јединство и доминанта у простору који представљају начела за стварање добре композиције. Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио ликовне елементе, принципа компоновања и различитих врста композиција. У обради ове целине контраст је представљен као супротстављање квалитета истих или различитих ликовних елемената. Ученицима се указује на аспект доминације максималне разлике величина (велико-мало, високо-ниско, кратко-дуго), облика (обло-угаоно, једноставно-сложено, пуно-шупље), боја (светло-тамно, комплементарни контраст, топло-хладно), линија (уске-широке, праве-криве...), положаја (водоравно-косо). Појмовно одређује доминанте у ликовном

делу се тумачи као наглашена вредност, истицање најбитнијег, оног што је у центру пажње или што представља доминирајуће карактеристике композиције. Појам јединства се тумачи сагледавањем поступака који доводе до уједињења свих ликовних елемената у композицију. Ученицима се демонстрирају карактеристична дела из савремене уметности.

Садржај програма се обнавља коришћењем различитих врста презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела и различитих дигиталних средстава (дигиталних уџбеника, презентација, видео снимака и сл.). Представљање нових садржаја се реализује предавањем наставника (када су лекције подразумевају ликовне технике које су непознате и нове за ученике) или предавање уз помоћ ученика (када су лекције лакше и могу да се повежу са досадашњим искуством ученика). Током предавања новог градива, ученици слушају, посматрају оно што наставник или ученик-предавач показује фотографијама, презентацијама, демонстрира цртањем на табли и сл., изводе закључке и учествују у дискусији. Нове појмове увежбавају током реализације практичних радова, приликом коректуре и током естетске анализе на крају часа, објашњавањем и анализирањем уметничких дела или поступака приликом изведбе практичних радова, представљањем намера и идеја. У оквиру овог дела ученици су радили теме које подразумевају употребу што различитијих квалитета линија и материјала за цртање на различитим подлогама. На крају сваке теме организује се изложба ученичких радова којом се заокружују знања из теме и ученици мотивишу на даље учење задовољни што су и сами креирали продукте које могу представити другима (у групама истражују информације о темама које обрађујемо, праве паное на теме везане за обрађено градиво и сл.). Предлог хоби технике је цртање перманентним маркером на керамичкој шољи или тањиру који има једнобојну, белу глазуру. Наставник предложи и другу активност у складу са интересовањима и могућностима ученика, а хоби технике могу да се реализују и код куће. За ученике је корисно да на часу осмисле и скицирају мотив који би нацртали на неком употребном предмету. Предлог активности за напредне ученике је преношење цртежа са мањег на већи формат папира (или другу подлогу већег формата), без употребе помоћних средстава, као што је претходно снимање и штампање цртежа у фотокопирници, коришћење папира на квадратиће или мерење. Предлог заједничког пројекта уколико технички услови у школи дозвољавају и уколико има заинтересованих ученика је израда школске презентације или постављање радова на апликацију као што је Падлет, која ће помоћи у креирању он-лине огласне табле и која се може користити за приказ практичних радова, у највећем делу. Концепт презентације подразумева да се ученици сами договарају, истражују, бирају и припремају садржаје и начин презентовања, у оквиру пројекта наставник поставља одређене критеријуме и прати развој пројектних активности (обзиром да се садржај поставља на интернет). Обавезни критеријуми су: да презентација садржи више цртежа него текста; да презентује садржаје који се уче у том разреду; да нема вулгарних и увредљивих садржаја; лапсусе ученика и наставника...

Вајање

У петом и шестом разреду у оквиру теме Вајање изводе се две групе задатака који се везују за материјал и поступак обликовања: моделовање меким материјалима; конструисање и обликовање комбинованим материјалима и материјалима за рециклажу. Пожељан меки материјал је школска глина, професионална вајарска глина, ДАС маса беле или теракота боје, ФИМО ефект и софт, као и друге савремене полимерне глине. Ученици који немају услова да набаве масе за обликовање могу да обликују масом коју

су сами направили, а према рецепту који предлаже наставник или који су уз помоћ старијих пронашли на интернету или у литератури. Један од примера за то је маса од папира натопљеног у лепак за тапете. Као конструкцију користе жицу коју обмотавају папирима натопљеним у лепак за тапете. Када је реч о материјалу за рециклажу, ученици не купују материјал, већ обликују материјалом који имају код куће, јер је циљ уметничке рециклаже смањење отпада и загађења, односно развијање одговорног односа према здрављу, околина и друштву. Посебан нагласак је на стилизовању сложених облика и моделовању фигура у покрету. У седмом разреду у области вајарства обраћа се пажња на основна својства вајања, на текстуру, тактилни третман форме, чврсте и меке форме, конвексно-конкавно, отворено-затворено. Имају се у виду основни геометријски облици и однос између органске и неорганске форме, као и однос између предмета и сагледавање пропорција. Нагласак је на вредностима и функцији пластике у архитектури, екстеријеру и ентеријеру, примењеном вајарству. Код ученика се афирмише и ситна пластика, декоративна скулптура, орнамент, вајарски материјали. Указује се на поступак додавања и одузимања вајарског материјала и на примерима из уметничког наслеђа се демонстрирају карактеристична дела. Наглашава се важност алата, примерено коришћење материјала при изради вајарског рада и предочавају се основне могућности умножавања вајарских радова. Изводе се практични радови по могућности или гледају презентације и видео снимци о ливењу у гипсу мањих рељефа, орнамента које је могуће у негативу дорадити, како би се у позитиву откривали неочекивани ефекти, то је могућност да се уведе нови садржаји и сагледају иновације у овој области. Видео и компјутерску слику, уметничку инсталацију, лумино објекте, индустријски дизајн, архитектуру и урбанизам и етноуметност у простору се обрађују путем гледанја презентација и делом уз извођење практичних радова улолико у школи постоје технички услови за то. У осмом разреду се на часовима свака тематска јединица илуструје карактеристичним ликовно-уметничким делом из различитих епоха. Методом демонстрације ученици се наводе да уочавају, упоређују и разликују уметничка дела из различитих култура и периода. На тај начин уметничко наслеђе за осми разред се обрађује кроз повезивање теорије обликовања са практичним радом. У погледу тродимензионалног обликовања се има у виду конвексноконкавно, отворено-затворено, итд. Под хармонијом се подразумева међусобни склад елемената композиције. Из уметничког наслеђа се издвајају уметничка дела која најпотпуније илуструју теоретске проблеме који се обрађују. Спроводи се и естетско процењивање, које се врши у функцији практичних ликовних активности и дидактичко-методичке оправданости.

На почетку сваке теме, наставник обнавља ранија знања ученика из цртања, сликања и вајања и других предмета која ће бити значајна за рад на новој теми. То ради на следеће начине: наставник ученике анимира различитим врстама презентација, гледањем видео снимака о различитим техникама извођења скулптура, тродимензионалних објеката или о различитим вајарима, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би обновили знања о начину извођења дела од рециклирајућег материјала или у глини и другим вајарским материјалима и о самом поступку и принципу рада. У петом разреду се обнављају садржаји: тродимензионално обликовање, основни тродимензионални облици, везивање тродимензионалних облика у простору, слободно компоновање. Волумен и простор, општа оријентација у вајарским областима. Конвексно, конкавно, отворено и затворено, напрегнута и затегнута форма, продор, расцеп, тврда и мека форма. Функција пластике у архитектури, екстеријеру и ентеријеру, примењено вајарство, ситна пластика. Декоративна скулптура, орнамент. Вајарски материјали, чврсти материјали. Алата и процес рада при изради вајарског рада. Облици и умножавање вајарских радова. Садржаји и идеје у вајарским делима у историји

уметности. Пре свега се употребни предмети, таписерије, рељефи, скулптуре у глини, хијероглифи на глиненим плочицама и разне макете и тродимензионални објекти. У шесто разреду обрађују се тактилне вредности површина и облик, чврста и мека форма, моделовање геометријских и неправилних форми, односи маса и волумена и ширење знања о конвексним и конкавним формама. У овој настави се бирају корисни садржаји из области примењене графике и керамике. Реализација ове наставе је у складу са могућностима школе и креативностима наставника. У афирмацији примењених уметности и визуелних комуникација ученици остварују различите радове као што су луткарске представе уз израду сценографије, рада на сценарију и изради карактера који су актери у представи. У седмом разреду обрађују се обликовање маса и волумена додавањем и одузимањем, орнаменти, вајарски материјали, одливање (негатив и позитив), вајање- гипс и одговарајућа средства и материјали и надограђују претходно стечена знања. У осмом разреду обрађују се амблем, тродимензионално обликовање, контраст, јединство и доминанта у простору и надограђују претходно стечена знања. У погледу тродимензионалног обликовања се има у виду конвексноконкавно, отворено-затворено, итд. У вези са савременом технологијом у контексту визуелних информација у ликовној уметности, рађени су аудио-видео радови где су ученици осмог разреда објединили и презентovali своје радове из области Вајање.

Затим, наставник уводи ученике у нову тему, мотивише их и покреће њихове мисаоне процесе тако што поставља неко проблемско питање (које су главне карактеристике техника моделовања, клесања и изливања), приказује неку занимљивост, слику, видео снимак, предмет и сл. који су повезани са темом и усмерава ученике да закључују, учествују у дискусији, дају предлоге решења итд. У зависности од циља, ове активности се организују као индивидуалан рад ученика, кроз који они развијају своју креативност, прецизност и техничку оспособљеност са прибором и алатом за рад, или као рад у паровима или мањим групама, где јачи ученици могу да помогну слабијима, ученици се подстичу да сарађују, размењују идеје, да развијају другарство итд. У даљем току рада на садржајима теме, наставник објашњава кључне појмове, поступке рада, константно укључујући ученике у рад питањима и проблемским задацима којима се проверава колико су укључени и колико разумеју градиво. У оквиру наставних тема које обухватају врсте вајарских материјала, због природе теме, (уколико су на располагању различити вајарски материјали) демонстрира и показује сам процес рада и технику. У периоду увежбавања и понављања новог градива, ученици раде задатке, практичне радове, спроводе истраживачки рад самостално или са другим ученицима и приказују резултате тог рада у облику изложби, паноа, модела, видео снимака, презентација и сл. У оквиру овог дела ученици раде рељефе са ликом Јелице Миловановић, бисте, портрете, карикатуре, стојеће фигуре и апстрактне скулптуре и конструкције, макете, употребне премете.

Комплексност задатака је усклађена са узрастом и могућностима ученика (нпр. петаци раде скулптуре од пластелина, шестаци рељеф израђен од меканог лима или на алу фолији, седмаци рељеф у глини, а осмаци раде бисту, скулптуру у глини и сл.). У планирању и реализацији наставе се узимају у обзир и интересовања ученика – нпр. ученици који су заинтересовани за хоби технике неки од могућих задатака су израда накита и других акцесоара по избору ученика, напредни ученици моделују фигуре већих димензија, на конструкцији од жице и слично. Индивидуални пројекти које заинтересовани ученици реализују код куће обухватају самостални избор теме, материјала, технике и садржаја.

Предлог заједничког пројекта уколико технички услови у школи дозвољавају и уколико има заинтересованих ученика је израда мобилних инсталација за школу, као што су тракасте завесе, мобилне скулптуре, предмети од бојених фолија и сл. да би на тај начин оплеменили животни простор. Прављење скулптура или макета од рециклирајућег материја. Уколико постоје услови, могући пројекти су ливење у гипсу.

Сликање

У петом и шесто разреду у оквиру ове теме Сликање су три групе задатака: слободно сликање на основу маште; сликање на основу посматрања; сликање на основу утиска о визуелним, аудио и аудиовизуелним садржајима (ликовно дело, снимак уметничке игре, филм, музичко дело, фотографија, игрица...). Ученике мотивишу фотографије инсеката, лишајева, гљива... Раде по моделу тако што ће донети из природе различите плодове, комаде дрвета, камење, шкољке који имају необичне површине, линије и боје. Има се у виду да се знања о боји ученика петог и шестог разреда веома разликују, па се у складу са тим осмишљавају циљеви часа и активности ученика. У седмом разреду у подручју сликање, инсистира се на обогаћивању скале појединих боја и њиховог композиционог односа и увођењу у бојене вредности процесом рада по природи. Уметничка дела ученике уводе у тајне различитости јер разумевање различитости култура, као и вечитих промена у природи, условљава адекватан однос према властитом уметничком наслеђу. Не занемарују се ни могућности учења из природе и путем уметничке рецепције као методе у коме нас природа и уметничко дело уводе у облик откривања (опажањем) у циљу опште и ликовне културе. У овом делу обрађују се и праксе као што су обједињавање визуелног, покрета, игре и звука као услов за везу минулих времена са савременим токовима уметности у којима се бришу границе уметничких подручја и најављују савремене концепције. Перформанс је могућност за иновације и експериментисање са различитим садржајима. Перформансом се указује на супротстављање представи о уметности као роби, трајном робном производу, као и на пролазност живота и уметничког дела. Методом разговора се указује на одлике проширених медијума (перформанс). Акције, покрети и процеси у овој представи су у средишту пажње. Ученицима је омогућено да реализују своју креативност у виду импровизације, позоришне представе, плеса, уз коришћење аудио-музичких ефеката ученици могу да реализују своју креативност. Том приликом ученици могу преставити своје радове и уклопити их у перформанс, имају могућност коришћења фотографије, камере на мобилном телефону како би забележили дату ситуацију. Овај задатак представља могућност да се користе савремена средства и сви медијуми као ликовни израз. У осмом разреду подстичу се решења усмерена на опажање и уочавање непоновљивости природе, као и природног и вештачког човековог окружења. Визуелна метафорика и споразумевање, тематска целина која се односи на карактеристике савремене комуникације и технологије блиске су узрасту ученика. Овде се успоставља повезаност са искуством из шестог разреда и указује на карактер садржаја у функцији масовне комуникације. Значај ове целине се истиче кроз тумачење амблема, симбола, знака, персонификације, алегорије, хералдике, пиктограма и стилизације у ликовном решењу. Садржаје треба повезивати са наставним предметом историја. Слободно компоновање и фантастика је последња целина другог циклуса основног образовања и васпитања. За тумачење овог садржаја кључни појмови су: фантастика, имагинација и надреализам и везују се са сликарством Хијеронима Боша уз одговарајућу визуелну презентацију. Ставља се акценат на ликовни проблем, чијим решавањем се развијају квалитети у ликовној култури. Користећи савремену технологију за преношење визуелних информација, истаживањем путем интернета ученици постижу блискост са

наставним садржајима, ослањајући се на претходна знања. Од ученика се не очекује да буду само пасивни посматрачи, већ да кроз практичне активности развијају осетљивост за ликовне вредности, моторичке способности, естетско мишљење и критичку свест.

На почетку сваке теме у оквиру области Сликање, наставник обнавља ранија знања ученика из цртања, сликања и вајања и других предмета која ће бити значајна за рад на новој теми. То ради на следеће начине: наставник ученике анимира различитим врстама презентација, гледањем видео снимака о различитим сликарским техникама или сликарима из различитих епоха, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би обнавили знања о начину извођења дела у различитим сликарским техникама и о самом поступку и принципу рада. У петом и шестом разреду се обнављају садржаји: обогаћивање скале појединих боја и њиховог композиционог односа и увођење у бојене вредности процесом рада по природи и илустровању. Сликарске технике и подлоге. У петом разреду је акценат на ритмичком компоновању боја и облика, кришћењу разних материјала за компоновање, визуелном споразумевању, временским и просторним низовима (цртани филам,стрип). У шестом разреду акценат је на хроматском и ахроматском скупу, интензивним (јарке, чисте) бојама и бојама ослабљеног интензитета (замућене боје), топлим и хладним бојама, али и визуелном споразумевању, пантомими, говору тела, као и амбијенту - сценском простору. У седмом разреду акценат је на: равнотежи облика и боје у простору, контрасту, светлини, површинама и облицима у одређеном простору, сродности ликовних вредности у одређеном простору. У осмом разреду акценат је на: слободном компоновању, енформелу, фотомонтажи, ритмичко-хармонијским композицијама чистог односа боје и форме, систему низања скупова тачака, линија, боја, облика и волумена према одређеној схеми, визуелној метафорици, реални облици у нереалним односима и слободно компоновању и фантастици. Затим, наставник уводи ученике у нову тему, (нпр. Визуелна метафорика, мотивише их и покреће њихове мисаоне процесе тако што поставља неко проблемско питање; у којим областима живота су употребљиве боје и њихово значење), приказује неку занимљивост, слику, видео снимак, предмет и сл. који су повезани са темом и усмерава ученике да закључују, учествују у дискусији, дају предлоге решења итд. У зависности од циља, ове активности се могу организовати као индивидуалан рад ученика, кроз који они развијају своју креативност, прецизност и техничку оспособљеност са прибором и алатом за рад, или као рад у паровима или мањим групама, где јачи ученици могу да помогну слабијима, ученици се подстичу да сарађују, размењују идеје, да развијају другарство итд.

У даљем току рада на садржајима теме, наставник објашњава кључне појмове, поступке рада, константно укључујући ученике у рад питањима и проблемским задацима којима се проверава колико су укључени и колико разумеју градиво. Радом на тексту и путем визуелних примера из уџбеника ученици самостално, или у пару истражују одређену тему, а затим путем дискусије изводе закључке и разматрају могуће идеје за реализацију ликовних задатака. Наставник кроз различите интернет садржаје, релевантне веб странице и видео материјале упознаје ученике са различитим ликовним техникама и уметницима. Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. У оквиру наставних тема које обухватају сликање и употребу боје мешањем на палети наставник демонстрира и показује сам процес рада и технику. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. У периоду увежбавања и понављања новог градива, ученици раде практичне радове, спроводе истраживачки рад самостално или са другим ученицима и приказују резултате тог рада у облику изложби, паноа, модела, видео снимака,

презентација и сл. Наставник покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. Поред тога што се ученици оспособавају да опажају и представљају садржај наставног програма они се ликовно-визуелно описмењују, развијају креативне способности, припремају за ефикасно и савремено укључивање у рад, односно за различита занимања и формирају навике за виши ниво културе рада, квалитет производа, културу живота и слободног времена. Предлог хоби технике је украшавање ускршњих јаја и употребних предмета техником декупаж или ебру или у складу са могућностима ученика и школе, а активности за напредне ученике је сликање композиција акрилним бојама на платну. Предлог индивидуалног пројеката који се реализују код куће је витраж од прозирних фолија у боји или мозаик или осликавање облутака. Поред најчешће примењиваних метода рада, наставник ученике упућује на одговоран однос према средини у којој живе и раде, па у складу са тим подстиче их да дају свој допринос активним планирањем пројектне наставе усмерене ка естетском уређењу просторија школе и школског дворишта. За те потребе, ученици користе материјале за рециклажу. Предлог заједничког пројекта уколико технички услови у школи дозвољавају и уколико има заинтересованих ученика се односи на уређење школе и може обухватати израду мурала или чворованих таписерија, као и осликавање старог школског намештаја (столица и клупа) који је предвиђен за замену/бацање.

Наставник прати конкурсе, смотре, такмичења, изложбе и друга јавна представљања, обавештава и мотивише ученике у правцу одређене ликовне активности и афирмише њихово стваралаштво. Подржава ученике у раду и формирању збирке радова (мапе), у време наставе води дневник и прати развој ученика.

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, по потреби, комуникација се обавља са родитељима путем мејла. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампане материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном, путем Вајбера.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Задаци наставних јединица су осмишљени тако да развијају опажање, способности посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената, развијају креативност и машту, и повезивање наставног садржаја са другим предметима, областима, свакодневним животом и очувањем животне средине. Кроз практичне радове и задатке се уводе нови и другачији материјали, природни и вештачки уз примену различитих текстура, као и материјали за цртање, сликање и обликовање, чијом применом се развијају мануелне и моторичке способности ученика. Инсистира се на експериментисању и комбиновању различитих материјала за рад, али и усмеравању на истраживање или претраживање информација путем интернета, литературе, као припрема за дату тему (митолошке теме), што ће ученицима обезбедити одређено искуство и сазнање кроз игру и стваралачки процес. Уз обезбеђивање довољно ликовних примера, ученици се подстичу да изразе оно што су истражили, научили, подједнако

мануелно, речима као и употребом писма кроз практичне радове и изражавање ликовно-техничким средствима, што ће обезбедити утврђивање наученог у оквиру предмета, разликовање битног од небитног, квалитетно усмено представљање свог рада као и путем презентација или паноа и сл. Све ово утиче на подизање естетичке компетенције, комуникације, компетенције за целоживотно учење, дигиталне компетенције, предузимљивост и предузетништво, решавање проблема што доприноси њиховој општој способности да самостално уче наставни програм Цртање, сликање и вајање, али и да буду оспособљени да знања и вештине примене и оквиру информатичког друштва и у свакодневном животу и раду. Приликом естетске анализе на крају часа или током часа ученици су равноправно укључени у анализу и вредновање свог рада, рада групе и целокупне активности на часу, што доприноси утврђивању стечених знања, развијању критичког мишљења, слободног изражавања и способност ученика да самостално уче и истражују у различитим областима, на шта их наставници подстичу.

В) Мотивисање ученика

Током спровођења наставног програма Цртање, сликање и вајање, часови се углавном изводе уз приказивање припремљених презентација ради обогаћивања самог наставног процеса и занимљивијег представљања наставног садржаја и мотивисања ученика за већу заинтересованост за усвајање нових знања и вештина. Такав приступ обезбеђује могућност јаснијег представљања наставног садржаја ученицима уз примере из свакодневног живота или репродукција уметничких дела која уз приказивање путем пројектора дају много јаснију слику о датој теми и остављају импозантнији утисак на ученике. Настава се обогаћује и постојећим или припремљеним видео материјалима уз употребу и презентовање рада у одређеним компјутерским софтверима, показивањем изведбе теме дате наставне јединице дигиталним путем, а резултат је корелација са наставним предметом информатика и рачунарство и указивање на то какве све могућности нуди посао једног дизајнера, као и повезивање са практичним и применљивим у свакодневном животу. Ученици се прате и ослушкују њихове потребе и интересовања, а теме и мотиви практичних радова се усклађују или прилагођавају, све у складу са наставним садржајем. Наставници често мотивишу ученике конкретним демонстрирањем одређеног поступка рада, што ученицима даје додатни подстицај да истрају у раду и решавању проблемеске ситуације. Различите културне активности у виду изложби су подстицајне и прилика за мотивисање ученика на учење, стицање вештина и презентовање рада и продуката њихове креативности. Током креативног рада ученика прати се стваралачки процес. Сваки ученик је третиран као јединствена личност. Сваком ученику су указане позитивне стране његовог рада, ради позитивне повратне информације ученицима, присутне су похвале и награђивање, и дају се препоруке како да даље унапређују своје вештине. У првом плану је стваралачки процес ученика, којим се дошло до неког продукта, који је зависио од маште и инвентивности ученика, труда и преданости, довитљивости и спретности, што је све важније него коначни резултат. Уложени труд ученика у своје изражавање, ако је задовољан оним што је направио и види смисао у ономе што то представља, заслужује сваку подршку и признање. Уколико је активност била спонтана, интензивна и искрена, ако је ученик унео целог себе у њу и обављао је на највишем нивоу својих могућности (ангажујући при томе своја чула, емоције способности и искуство), онда од њега не треба тражити ништа више. Таква активност ће бити гаранција и за развојне ефекте који неће изостати, иако не морају бити видљиви у тренутку њеног обављања. У први план је стављен успех и постигнућа ученика како би ученици били мотивисани за даљи рад.

Г) Повезивање наставе цртања сликања и вајања са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја програма слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима цртања, сликања и вајања, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна, сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији прожимања свега што уче и повезаности са свакодневним радом и животом. Повезивање може бити истовремено (ученици из цртања, сликања и вајања и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник цртања, сликања и вајања користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставници приликом обраде неких садржаја цртања, сликања и вајања упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Пети разред: у оквиру цртања ученици се баве линијом кроз лепо писање и калиграфију и илустровање изабране песме. Корелација са српским језиком и књижевности односи се и на читање (разумевање и илустровање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја. Поред вежбања писања и извођења различитих квалитета и дебљина линија, ученици негују ћирилично писмо и традицију. А илустровање песме их можда припрема за будући позив илустратора или графичког дизајнера. Неговање ликовне осетљивости ученика, значи припремљеност за активно учествовање у стварању естетских вредности које захтева наше време и као способност вредновања и критичког односа савременог тренутка.

- Шести разред: у оквиру наставне јединице Амбијент - сценски простор ученици припремају сценографију и карактере за луткарско позориште, као и сам сценарио, те је присутна корелација са српским језиком и књижевности, такође може бити и са техником и технологијом у делу припреме и пројектовања сценографије или израде макета. Током обраде наставне јединице Визуелно споразумевање и израде плаката присутна је корелација са наставним предметом информатика и рачунарство у смислу изведбе дизајна плаката у неком од компјутерских софтвера или само презентовање могућности и начина израде и примене графичког дизајна у оквиру информатичке области Мултимедијалне презентације.

- Седми разред: тематска целина пропорције (размера, сразмера) је у корелацији са математиком, физиком и биологијом уз тумачење примера из уметничког наслеђа. Том приликом ученици цртају или моделују људску фигуру, док у оквиру перспективе и простора ученици ликовно представљају своје окружење користећи се линеарном или централном перспективом. У оквиру вајања и обраде наставне јединице Обликовање маса и волумена додавањем и одузимањем изводи се израда модела од глине (људска фигура) у корелацији са биологијом или макета за производ као идејно решење које се затим реализује у корелацији са наставним предметом Техника и технологија. Приликом обраде арабеске и осмишљавања шара од геометријских елемената присутна је корелација са математичком области која се бави многоугловима и геометријом.

- Осми разред: корелација са српским језиком и књижевности, је у области Визуелна метафорика уз употребу алегорије и персонификације. Приликом обраде последње наставне јединице у оквиру наставне теме Вајање, а то је Контраст, јединство и доминанта у простору, сумирају се утисци и резултати дотадашњег рада, и реализује видео рад који презентује све тодимензионалне макете, објекте и скулптуре које су ученици израдили, присутна је корелација са наставним предметом Информатика и рачунарство. Ученици користе мобилне телефоне, компјутерске софтвере или апликације за снимање видеа, додавање аудио ефеката и за реализовање видеа. Приликом обраде наставне јединице Фотомонтажа, такође је могућа је корелација са информатиком и рачунарством уз коришћење компјутерских софтвера за израду задатка. Све ово може бити и виду доприноса презентацијама и као помоћ у склопу Истраживачког пројекта којим се ученици баве у оквиру информатике и рачунарства.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе, наставник узима у обзир ликовна, естетска и културолошка знања која су ученици већ стекли изван школе. Један од примера знања која ученици већ доносе у учионицу, а стекли су их изван програма Цртање, сликање и вајање у школи, су ликовни елементи као што су линија или облик (нпр., линије по карактеру могу да буду: дуге и кратке, испрекидане и изломљене, таласасте и спиралне, отворене и затворене, уске и широке..., те постоје разни облици природни и вештачки, геометријски сви они имају своје карактеристике као што су величина, боја, осветљеност и површина. Различити карактери линија и облика се распознају у природи и окружењу и на уметничким делима и у свакодневном животу на разним предметима само ученике треба подстаћи да их уоче и касније примене током реализације практичних радова, итд.). Област примењених уметности која је заступљена као садржај овог програма се кроз практичне радове доводи у везу са занимањима у вези са примењеним уметностима (сценограф, костимограф, графички дизајнер, архитека, дизајнер ентеријера...) и ученици приликом реализације ликовних радова примењују своја знања о њима, која су стекли изван школе.

Приликом планирања наставе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика: поред ликовно естетских и културолошких знања која ученици стичу изван школе, наставници уважавају и лична искуства и интересовања ученика. Приликом обраде тема предвиђених програмом, увек се планирају активности у којима ученици могу да персонализују учење (нпр. када се обрађују теме из области вајања ученици могу да изаберу врсту материјала који је њима најпогоднији за рад и сл.). Такође, да би се школско градиво приближило ученицима, наставници се труде да примери којима се илуструју нови садржаји буду блиски искуству и интересовањима ученика (нпр. да се у примерима појављују личности и активности које су актуелне у ученичкој популацији или конкретном одељењу).

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ради прикупљања што квалитетнијих и

свеобухватнијих информација о напредовању и развоју ученика, наставници користе различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стилевима учења.

Ученици су унапред упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа дата је повратна информација која ученику помаже да побољша свој резултат и учење.

Самопроцена је од изузетног значаја за напредак ученика у развијању способности опажања, изражавања, критичког и стваралачког мишљења. Такође, води се рачуна о узрасним могућностима ученика, као и о томе да ученици могу бити незадовољни успешним ликовним радом или задовољни радом који не достиже очекиване резултате. Суштински грешке постоје у решавању постављених ликовних проблема у композицији, нарочито када се ради по моделу, док се код изражавања на основу маште или утиска рачуна на слободу ликовног изражавања, па и на то да грешке у композицији нису много важне у односу на садржај ликовног рада.

Препорука је да ученици чувају и преносе све цртеже и слике у мапи радова коју су сами направили и украсили, док фигуре могу да преносе у кутији са преградама, коју су, такође, сами направили.

На крају полугодишта и пред крај школске године поставља се изложба свих радова (реализованих у школи и код куће) у холу школе, а у току године ученици сами постављају мање изложбе по завршетку сваког ликовног пројекта. Излагање радова је важно због поређења и самопроцене напретка, а разговор о радовима, односно различитим начинима решавања ликовних проблема омогућава ученицима и да уче једни од других.

Формативно оцењивање

- на основу активног учествовања у раду;
- на основу разумевања вештина и ставова, као и тачности у обављању задатака;
- на основу исправности коришћења одговарајућег вокабулара;
- на основу примене наученог у креативном раду.

По закону, наставник је у обавези да на почетку школске године спроведе и иницијално процењивање, тј. да процени постигнућа ученика из оних делова градива који су важни за њихово напредовање у тој школској години. Овај облик процењивања се не оцењује и служи наставнику да планира начин рада са одељењем и појединачним ученицима, као и да ученицима да повратну информацију о томе шта треба да ураде да би (још) боље напредовали. Иницијално процењивање из програма Цртање, сликање и вајање се спроводи на следеће начине: процењује се практичан рад на основу задате теме која је најдоминантнија у датом разреду или обједињавањем више сродних тема.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: у случајевима када није могуће да се оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер, Зум...)

и коришћењем различитих дигиталних алата (постављањем практичних радова на Гугл учионицу, дигитални упитници и тестови и сл.).

Б) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама

Број часова по темама се одређује за сваку школску годину посебно, на основу праћења претходних постигнућа ученика која су од значаја за савладавање тема у том разреду, приоритетних циљева и исхода наставе, интересовања ученика и техничких ресурса школе помоћу којих се настава може реализовати. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да се креативно изразе, обраде и додатне садржаје и да продубљују своја знања.

У петом разреду обично се највише часова посвећује линији као средству за стварање различитих квалитета површина. Линија је основни елемент ликовног језика којим се изражава уметник, али и елемент који је присутан свуда око нас, у свету који нас окружује, у предметима, природи и појавама. Човек линију употребљава свакодневно, изражава своје потребе тј. њоме пише, представља разне облике, информише, бележи своје идеје, односно комуницира са околином. У шестом разреду продубљују се знања о линији и у вези са композицијом. Ради се на схватању композиције као састављања делова у целину уз увођење боје као битног ликовног елемента. У седмом разреду развија се осећај за стварање хармоније и склада како на ликовном раду тако и у простору који нас окружује и у свакодневном животу. Ради се на пропорцијама и комповању величина у простору као и стварању дубине простора. У осмом разреду акценат је на контрасту, јединству и доминанти у простору, који уз ритам, равнотежу, хармонију и кретање представљају начела за стварање добре композиције.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода на чијем достизању се ради током сваког разреда. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Пети разред

Тема: Цртање

На крају ове теме ученици ће моћи да: цртају креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, угла и притиска прибора/материјала; цртају према задатом моделу приказујући односе величина које опажају; илуструју причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; обликују стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; изразе цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; разликују цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; чисте радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; учествују у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.

Кључни садржаји: својства линија, врсте цртежа, цртачке технике.

Тема: Вајање

На крају ове теме ученици ће моћи да: обликују, према моделу, фигуре од меког материјала стилизујући сложени облик; обликују, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; обликују стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; изразе цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; обликују употребне предмете примењујући најмање једну хоби технику; разликују цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; чисте радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; учествују у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.

Кључни садржаји: својства облика, стилизовање облика, вајарске технике.

Тема: Сликање

На крају ове теме ученици ће моћи да: насликају ликовни рад према задатом или одабраном моделу приказујући тонове које опажају; обликују стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; изразе цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; разликују цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; чисте радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; учествују у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.

Кључни садржаји: примарне, секундарне и терцијарне боје, локални тон, сликарске технике.

Шести разред

Тема: Цртање

На крају ове теме ученици ће моћи да: цртају креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, угла и притиска прибора/материјала; цртају према задатом моделу приказујући односе величина које опажају; илуструју причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; обликују стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; изразе цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; разликују цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; чисте радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; учествују у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.

Кључни садржаји: својства линија, врсте цртежа, цртачке технике.

Тема: Вајање

На крају ове теме ученици ће моћи да: обликују, према моделу, фигуре од меког материјала стилизујући сложени облик; обликују, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; обликују стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; изразе цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања

Домаћинство (7– 8. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава домаћинства у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетеније, и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред	
	Седми	Осми
Годишњи	36	34
Недељни	1	1

А) Начин реализовања наставе

У седмом разреду ученици се упознају са предметом домаћинство и повезаности са свакодневним животом. У свим разредима се тежи ка томе да се на часу смењују активности различитих типова, како би се одржала пажња и мотивација ученика и задовољили различити стилови учења. (нпр. у уводном делу часа ученици понављају лекцију коју су радили прошли час и на тај начин утврде градиво тако што свако одговори на неко питање у виду малог усменог квиза, затим слушају, питају и праве асоцијације себи које ће им помоћи да повежу ново градиво са већ наученим). Имајући у виду да је школа технички добро опремљена могуће је често коришћење дигиталних технологија у настави у свим разредима и настоји се да њихова примена буде разноврсна. Комбинују се уџбеници као помоћна литература, презентације, видео лекције које наставници праве сами и видео снимци са интернета, упитници и сл.

У наставку текста описаћемо приступе (методе, технике, облике рада) и наставна средства који се користе у настави у различитим фазама рада са ученицима и приликом рада на различитим садржајима домаћинства.

Савремено домаћинство и породица

У оквиру наставне теме Савремено домаћинство и породица ученици утврђују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене породице. Ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета и припадности одређеној групи. Овакав приступ доприноси успостављању односа између појединца, породице и друштва, као и у успостављању релације „ми” и „други” што знања добијена у оквиру овог предмета доводи у везу са знањима која се добијају у оквиру других предмета (српски језик и књижевност,

географија, свакодневни живот у прошлости, грађанско васпитање, веронаука итд.). Ученици повезују свакодневни живот и оно што уче у школи.

Култура становања

У оквиру ове наставне теме ученици уче о животу породице у стану-кући, култури становања, уређењу куће-стана, околине и школе, техничким апаратима у домаћинству и безбедном руковању тим апаратима. Такође, уче и о важности правилног избора и примене прибора и средстава за одржавање стамбеног простора и околине као и о селективном прикупљању отпада у домаћинству (класификација, рециклирање, разградивост отпада). Наставник кроз разне активности подиже мотивацију ученицима. (нпр. ученици праве сами свој план стана/куће, уређују, праве паное, презентације и сл.)

Култура одевања

У овој области ученици уче о улози одеће и обуће, материјалима од којих се прави одећа, подели на природне и вештачке материјале, где наставник и ученици заједно анализирају неку врсту тканине коју су ученици и наставник донели како би лакше разумели градиво. Затим уче о намени одеће, избору тканине, одржавању одеће, пеглању, сезонском одлагању где ученици могу своја искуства да поделе и на тај начин што усценије савладају дату област. Такође наставник показује кратке видео снимке, фотографије где им боље објашњава кључне ствари.

Култура понашања

У оквиру наставне теме ученици уче о планирању и расподели буџета, где ученици сами пробају да осмисле један дан како би поделили одређени буџет за тај дан и онда заједно анализирају да ли је било успешно и ако јесте зашто јесте а ако није зашто није. На тај начин они стичу искуство и бољу сигурност у себе и планирање а самим тим су и више мотивисани за рад и даљи напредак. Затим уче о планирању набавке, примени информационих и комуникационих технологија приликом куповине, планирању путовања, правилима понашања у градском превозу, возу и сл. Стичу знање писања, молби, жалби, биографија. Наставник задаје свима задатак да напишу жалбу, молбу, биографију, план набавке, план путовања, дели ученике у групе и дели им задатке, они повезују стечено знање са свакодневним животом и ситуацијама са којима су се сусретали.

Средства за одржавање личне хигијене и хигијене домаћинства

У осмом разреду ученици повезују знање стечено у седмом са новим наставним темама, свакодневним животом и са другим предметима које уче. У оквиру ове наставне теме ученици уче о томе како да разврставају хемикалије на козметику, личну хигијену, кућну хемију, правилно употребљавају исте и укажу на важност познавања и правилног читања ознака на истим. Ученици истражују и праве план набавке кућне апотеке и апотеке за путовање. Како и чиме могу да заштите дрво, метал и зидове од атмосферског утицаја, такође истражују како да уклоне мрље са стакла, намештаја, металних предмета, одеће и обуће у домаћинству. Ученици истражују у групама и резултате презентују на панеоу, презентацијом, кратком анимацијом или усмено и заједно са наставником дискутују о томе што су истражили.

Исхрана у домаћинству

У оквиру ове наставне теме ученици уче о биолошким важним супстанцама (масти и уља, угљени хидрати, протеини, минерали), води и њеном значају. Заступљености биолошки важних супстанци у намирницама биљног и животињског порекла, последицама неправилне исхране, еколошкој храни и генетски модификованој, загађивању хране и заштити од загађивања, припремању хране, начинима обраде намирница. Затим уче који се прибор и посуђе користе, које су машине за обраду намирница, култури понашања за трпезом, о сервирању хране и послуживању. Ученици састављају јеловник уз помоћ наставника и досадашњег знања које су стекли, и заједно анализирају. Такође доносе воће и праве воћне салате, сервирају храну.

Вежбе у домаћинству су практичан рад где наставник може да демонстрира и лакше појасни ученицима оно што тренутно уче. (нпр. састављање јеловника, читање и тумачење декларације на одећи и слично.)

Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група, Зума или мејла. Ученици који из техничких разлога не могу да прате наставу овим путем наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном.

Б) Како развијамо способност ученика да самостално уче

Читањем са разумевањем, читањем наглас, давањем асоцијација, повезивањем онога што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота развијамо способност ученика да самостално учи. Ученици уче да користе и разне друге изворе информација, да уз помоћ асоцијација дођу до закључка. Ученици се на начин примерен узрасту упознају са појмом стилова учења, са начинима учења који одговарају различитим стиловима и охрабрују да препознају начине који одговарају и њима самима, а и типовима садржаја који се уче. Обучавају се да ново градиво бележе помоћу табела, асоцијација, да као помоћ у учењу праве картице са питањима и одговорима, да најтеже или најважније делове градива подвлаче различитим бојама и сл.

В) Мотивисање ученика

Током наставног процеса ученици се мотивишу применом различитих типова активности и њиховим динамичним смењивањем, чиме се одржава пажња ученика и њихово интересовање за рад. Редовно се похваљује труд и залагање ученика и резултати које ученици остварују (нпр. похваљују се ученици који током месеца нису имали ниједан минус за домаће задатке, ученици који редовно доносе прибор за рад, ученици који су помагали друговима из одељења да науче градиво, ученици који су показали значајан напредак у односу на претходни период, ученици који су на часу дошли до оригиналног решења, ученици који су редовно активни на часу, ученици који повезују учење новог градива са већ пређеним или са другим предметима и ситуацијама у животу и сл.). Праћење и оцењивање ученика се спроводи из часа у час, чиме се ученици мотивишу да раде редовно, а не „кампањски“. Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе (нпр.

ученици уче о средствима за чишћење стана и истражују састав средстава за чишћење које имају код куће прозора,подова,прашине итд. и сл.). Повезују домаћинство и оно што користе у свакодневном животу.

Г) Повезивање наставе домаћинства са знањима ученика из других области и животом изван школе

Корелација (повезивање садржаја домаћинства са садржајима других предмета): повезивањем знања која ученици стичу из других предмета са знањима која стичу на часовима домаћинства, ученици исте појмове или појаве посматрају са више страна,сазнају неке додатне информације, додатно увежбавају одређена знања или вештине стечене у другим предметима и постају свеснији повезаности свега што уче. Повезивање може бити истовремено (ученици из домаћинства и других предмета у истом периоду школске године обрађују одређено градиво), а када то није могуће, наставник домаћинства користи претходна знања ученика из других предмета. Начини на које се садржаји повезују су различити: наставници више предмета заједнички држе наставу, ученици раде пројектне задатке којима се повезује градиво више предмета, организују се тематски дани или седмице, наставник приликом обраде неких садржаја из домаћинства упућују ученике на садржаје које већ знају из других предмета и сл.

Следи приказ садржаја који се повезују по разредима и сврхе њиховог повезивања.

- Седми и осми разред: у седмом и осмом разреду се градиво из домаћинства повезује са биологијом,хемијом,математиком,географијом,информатиком и рачунарством. На пример све што је везано за екологију, понашање човека, угроженост биљних и животињских врста ученици повезују са биологијом али и хемијом кроз културу понашања,учећи о одлагању отпада,очувању животне средине и сл. Повезује се знање из географије о времену клими и значају воде у свакодневном животу.Радам са табелама користе се стечена знања из математике. Применом ИКТ технологија у изради домаћих задатака, прикупљању података и информација, фотографија и видео клипова се садржај домаћинства повезује са информатиком и рачунарством. Израдом паноа, плаката, цртежа, модела се рад ученика повезује са ликовном културом. Овим корелацијама се повећава разумевање ученика и њихова свест о повезаности свега што уче,што их додатно и мотивише да напредују.

Повезивање са знањима и искуствима из живота ученика изван школе: приликом планирања и реализације наставе наставник узима у обзир знање и искуство које су ученици стекли изван школе. На пример знања која су ученици већ стекли изван наставе домаћинства су чишћење стана,пеглање одеће,намена одеће и сл. Такође ученици су стекли знање изван школе у својим домаћинствима,односно кућама.(нпр. знају да поставе сто за ручавање,да сервирају храну,да направе набавку намирница и сл.) Повезују се садржаји који се обрађују на часу са могућностима примене знања у даљем школовању и животу изван школе(нпр. ученици уче о чишћењу стан-куће и истражују састав хемијских средстава за чишћење прозора,подова,прашине итд. и сл.). Повезују знање из домаћинства и оно што користе у свакодневном животу и што ће у будућности моћи да примене.

Д) Праћење и вредновање напредовања ученика

Да би прикупио што квалитетније и свеобухватније информације о напредовању и развоју ученика, наставник користи различите технике праћења и оцењивања ученика. Разноврсност техника, такође, омогућава ученицима да знање покажу на начин који одговара њиховим стиловима учења (нпр. неки ученици се лакше изражавају писменим, а неки усменим путем, неки воле самосталан рад, а неки сарадњу са другима). Приликом избора техника, наставник узима у обзир следеће: препоруке надлежних просветних органа и стручњака из области педагогије и методике наставе, природу знања и вештина које се проверавају, узраст и могућности ученика, оптерећеност ученика задацима из других предмета и досадашње искуство наставника у примени различитих техника праћења и оцењивања. Наставник редовно прати рад и напредовање ученика на часу, активност ученика и редовност израде домаћих задатака. Ради бележења података до којих долази посматрањем, наставник користи табеле, своју педагошку свеску. Ова техника наставнику омогућава да континуирано прати напредак ученика и да благовремено ученику даје повратне информације и савете за даље напредовање и побољшање успеха. Питањима подстиче ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја, препознају питања постављена на нови начин, извуку корисне податке, али и да процењују шта нису разумели.

Ученике наставник охрабрује да презентују, објашњавају и бране стратегије које користе у решавању проблема. Тиме се они подстичу да реструктурирају и организују садржај на нов начин, издвајају релевантан део садржаја за решавање проблема, цртају дијаграме, анализирају везе између компоненти, објашњавају како су решили проблем или трагају за различитим начинима решавања проблема.

Са детаљним критеријумима и временским распоредом оцењивања током године наставник ученике упознаје на почетку сваке школске године, а ради доступности ученицима и родитељима, критеријуми оцењивања се сваке године објављују и на сајту школе.

Праћење и оцењивање ученика у ванредним околностима: када није могуће да се праћење и оцењивање ученика спроведе у непосредном контакту наставника са ученицима у школи (нпр. током наставе на даљину услед пандемије), наставници прате рад и напредовање ученика путем дигиталних платформи (Гугл учионица, Вајбер група, путем зума.мејла...) и коришћењем различитих дигиталних алата (дигитални упитници и тестови, квизови и сл.).

Ђ) Наставне теме у сваком разреду, исходи и садржаји по темама и стандарди

Број часова по темама се одређује на основу исхода наставе, циљева наставе, интересовања ученика и праћење претходних постигнућа ученика. Више часова се посвећује оним темама које обухватају садржаје и исходе који су нарочито захтевни за ученике, па је потребно посветити им више времена, као и темама за које постоји велико интересовање и мотивација ученика да уче и додатне садржаје и да продубљују своја знања. Уобичајени број часова по теми је од 5 до 17.

У седмом разреду се обично највише часова посвећује области култура одевања а у осмо разреду су области једнако подељене.

У наставку текста приказане су теме по разредима, исходи за те теме, садржаји помоћу којих се планира достизање наведених исхода. Исходи наведени у темама приказују како се комбинују годишњи исходи из програма наставе и учења са садржајима теме помоћу којих се ради на достизању тих годишњих исхода. Подела исхода према нивоима постигнућа садржана је у критеријумима оцењивања. Као што је поменуто, са критеријумима наставник упознаје ученике и родитеље на почетку сваке школске године, а доступни су и на сајту школе.

Седми разред

Тема: Савремено домаћинство и породица

На крају ове теме ученици ће моћи да: одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заједници / домаћинству; преиспита сопствене и навике других чланова заједнице/домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потрошњи и развијању одговорних еколошких навика.

Кључни садржаји: домаћинство, породица, културно наслеђе.

Тема: Култура становања

На крају ове теме ученици ће моћи да: користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културестановања, учествује у активностима уређења и заштите домаћинства и окружења у коме се оно налази, анализира карактеристике савремене културе становања и повеже развој и значај урбанизма за побољшање услова живљења домаћинства, правилно разврстава и одлаже отпад из домаћинства, припрема га и предаје на рециклажу, образлаже на примеру у домаћинству употребу обновљивих извора енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинству, правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора.

Кључни садржаји: уређење стана, економичност у домаћинству, безбедност у домаћинству, одлагање отпада.

Тема: Култура одевања

На крају ове теме ученици ће моћи да: разликује природне од вештачких тканина, правилно их употребљава и одржава, зна намену одеће, зна да сезонски одложи одећу, уме да разликује која се тканина пегла која не, зна да одржава одећу и да уклања мрље са ње.

Кључни садржаји: одећа, обућа, пеглање, сезонско одлагање, одржавање одеће, уклањање мрља са одеће.

Тема: Култура понашања

На крају ове теме ученици ће моћи да: планира буџет домаћинства и управља њиме, планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе које има као појединац и у заједници/ домаћинству, планира путовање, зна правила понашања у градском превозу.

Кључни садржаји: буџет, путовање, набавка, комуникационе и информационе технологије.

Осми разред

Тема: Средства за одржавање личне хигијене и хигијене домаћинства

На крају ове теме ученици ће моћи да: истражује и прави план набавке средстава за одржавање личне хигијене и чистоће домаћинства, процењује значај и утицај информација и извора информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања различитих проблемских ситуација, комуницира на конструктиван начин, процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот, осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини, критички процењује сопствени рад и рад сарадник у групи, сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и афирмише толеранцију и равноправност у дијалогу.

Кључни садржаји: лична хигијена, кућна аптека, отпадни материјал у домаћинству, козметичка средства.

Тема: Исхрана у домаћинству

На крају ове теме ученици ће моћи да: припрема и уређује простор за ручавање и формира културне навике приликом узимања хране, правилно се храни, води рачуна о сопственом здрављу и здрављу породице; планира дневне оброке за своје домаћинство у складу са општим принципима правилне исхране уз уважавање потреба свих чланова домаћинства, примењује основне технике и правила обраде и припреме намирница уз примену правилног руковања прибором, посуђем, справама и апаратима за припрему хране.

Кључни садржаји: биолошки важне супстанце, јеловник, генетски модификована храна, последице неправилне исхране.

Е) Прилагођавање наставе ученицима који напредују различитом брзином и додатна подршка ученицима

У овом одељку приказаћемо начине на које се рад прилагођава ученицима на часовима редовне наставе. Напомена у вези са применом ИОП-а (индивидуалног образовног плана): ИОП је прилагођен сваком ученику понаособ. Међутим, постоје одређени типови активности који су типични за прилагођавање наставе домаћинства индивидуалним потребама ученика и ради илустрације начина на који се ИОП примењује у настави домаћинства у нашој школи, навешћемо неке од њих.

Прилагођавања за ученике који спорије напредују:

- Одређује се ученик-ментор, који помаже ученику током наставе.
- У Гугл учионици предмета се постављају видео лекције везане за градиво обрађивано на часу, како би ученици код куће могли да им се враћају више пута и усвајају градиво својим темпом.
- ИОП1 (прилагођавање метода рада, облика рада и наставних средстава): за ученике који имају проблем са разумевањем, писањем и усвајањем градива наставник припрема више материјала како би помогао ученику да савлада потешкоће на које наилази.
- ИОП2 (прилагођавање исхода и стандарда): током рада са учеником, не обрађују се они делови градива које ученик не може да савлада, или се градиво кроз разреде прераспоређује другачијим редоследом, у складу са могућностима и напредовањем ученика.

Прилагођавања за ученике који брже напредују:

- Ученици на часу и за домаћи задатак добијају сложеније задатке за примену стечених знања.
- У Гугл учионици предмета се постављају додатни садржаји везани за теме које се обрађују на часу, како би ученици могли да прошире своја знања.
- ИОП3 (обогаћени програм за надарене ученике): ученицима се омогућава да брже пролазе градиво на часу или да неке једноставније делове прескоче и одмах пређу на захтевније садржаје и задатке. Такође, може им се омогућити да раде потпуно другачије, напредније, садржаје у односу на оно што ради остатак одељења (садржаје који су предвиђени за касније разреде основне или средњу школу).

Поступци за ублажавање последица недовољно стимулишућег окружења: ученици добијају материјал од наставника како би могли код куће напредовати и одрадiti све обавезе без потешкоћа на које наилазе иначе због немогућности приступа интернету, гугл учионици и сл., наставник додатно мотивише ученике да редовно долазе у школу и на наставу како би најефикасније прешли градиво.

3) Наставни програми, предметне компетенције и материјали који илуструју наставу домаћинства у нашој школи

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Домаћинства, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Чувари природе (5. – 6. разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује настава чувара природе у нашој школи. Детаљан приказ програма предмета, на основу којих је настава планирана за сваки разред, са циљевима предмета, исходима које ученици треба да достигну, препорученим садржајима наставе, упутствима о методама, техникама, облицима рада и наставним средствима које треба примењивати, као и упутствима о начинима праћења и вредновања постигнућа ученика, налази се у онлајн делу Школског програма. У том делу налазе се и општа и специфичне предметне компетенције, и материјали (фотографије, видео снимци и сл.) којима се додатно илуструје рад наставника и ученика наше школе у оквиру овог предмета. Онлајн документу се може приступити преко линка и QR кода који се налазе на крају овог текста. У табели испод приказан је број часова предмета на седмичном и годишњем нивоу.

Фонд часова	Разред	
	Пети	Шести
Годишњи	36	36
Недељни	1	1

А) Циљеви програма

Основни циљ учења слободне наставне активности Чувари природе је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја. Похађањем ове СНА ученици увиђају и примењују различите начине приказивања података добијених практичним радом. Науче принципе научног истраживања.

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да:

- препознаје проблем, планира стратегију решавања и решава проблем примењујући знања и вештине стечене у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.
- прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником;
- користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања;
- вреднује утицај својих навика у заштити животне средине и биодиверзитета;
- активно учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и биодиверзитета;
- повеже значај очувања животне средине и биодиверзитета са бригом о сопственом и колективном здрављу;
- одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу;
- аргументује своје ставове према еко-култури и култури свакодневног живљења;
- сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању задатог циља;
- критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи;
- критички се односи према употреби и злоупотреби природе.

В) Теме и кључни појмови садржаја програма

УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ

Биодиверзитет и његов значај.
Истраживање биодиверзитета непосредне околине.
Мапирање врста.

ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА

Лековите биљке.
Самоникле јестиве биљке.
Зачинске биљке
Аутохтоне расе и сорте.
Значај биљног покривача.
Утицај климатских промена на живи свет.

ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ

Угроженост врста.
Значај опрашивача.
Утицај пестицида на живи свет.

ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ

Природни ресурси.
Рационална употреба енергије.
Рационална употреба воде.
Понашање у природи.
Заштићене природне вредности.
Позитиван и негативан утицај човека на животну средину

Садржаји програма:

- Анализа едукативних еколошких филмова
- Испитивање живог света из непосредног окружења (флора школског парка, густина насељености популација одређених биљака у школском парку)
- Практичан рад на очувању животне средине (садња цвећа, пошумљавање, рециклажа, уклањање отпада)
- Откривање врста живог света осталих континенара кроз индивидуални рад на адаптацијама биљака и животиња из различитих биома.
- Уочавање проблема климатских промена и каскаде процеса који проистичу из њих (глобално загревање, ефекат стаклене баште, киселе кише, озонске рупе, сушење шума, ширење пустиња)

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Програм наставе и учења слободне наставне активности Чуvari природе намењен је ученицима петог или шестог разреда. – Сврха програма је да ученици стекну кључне компетенције из области очувања животне средине и биодиверзитета, како би разумели узроке и последице различитих природних феномена и промена под дејством човека и предложили сврсисходне, алтернативне начине деловања и понашања.

Ђ) Планирање наставе и учења

У програму су предложене четири теме: Упознај живи свет своје околине, Значај живог света за човека, Помозимо да преживе и Ја чувам природу.

Програм промовише истраживачки приступ у настави и примену образовања за одрживи развој. Уз помоћ наставника ученици могу да испланирају и реализују одређену активност или ураде експеримент/оглед и да то затим прикажу на начин који је примерен теми или спроведеној активности (писано, усмено, графички, одговарајућом уметничком техником, итд.). Наставну тему треба ученицима предочити у облику кратког уводног часа, али не у форми унапред задатих и/или очекиваних резултата дате активности, или стриктно формулисаног писаног упутства за рад. Наставник треба да дефинише задатак и покрене дискусију, да ученицима пружи прилику да сами покушају да испланирају, осмисле, ураде и својим речима опишу запажања и резултате које су добили, да ли су и где грешили, и на крају да то презентују пред одељењем или ширим аудиторијумом.

Избор дидактичко-методичких модела при реализацији предвиђених активности треба да буде усмерен ка стицању нових вештина и развијању критичког погледа мишљења о актуелним питањима очувања животне средине и биодиверзитета, при чему се скреће пажња ученицима да у њиховом решавању постоји могућност више опција и избора са различитим последицама и исходима. Сходно томе, постоји и потреба да се код ученика развија свест о неопходности промене понашања (нпр. кроз начин на који користимо природне ресурсе, начин производње, начин на који бринемо о сопственом и колективном здрављу, начин на који комуницирамо).

Препоручене теме и кључни појмови, као и упутство за њихову реализацију су предлог наставницима како да обраде одређену проблематику, а наставник треба да прилагоди динамику и активности интересовањима ученика, специфичностима локалне заједнице и природном окружењу у коме се школа налази. У реализацији програма (посебно током прве године реализације са ученицима 5. разреда) потребно је ослонити се на претходно стечено знање ученика и постојеће интегрисане предмете Свет око нас (1. и 2. разред) и Природа и друштво (3. и 4. разред), а затим и Биологија (5. и 6. разред) у делу који проучава појаве у природи и одрживом развоју.

Ученици могу у складу са својим могућностима, разматрати ова питања, истраживати, правити изложбе, презентације, пројекте, паное, симулирати радио и ТВ интервјуе и наступе или правити кратке видео снимке и флајере о пројекту (нпр. коришћењем мобилног телефона) или директно учествовати у локалним радио и ТВ емисијама, подкастима, блогovima, организовати дебате и сл.

Е) Начин реализације програма

Програм ће бити реализован кроз теоријске и практичне активности. С обзиром на специфичност ове СНА махом ће се радити амбијентална настава и примењивати метод практичног рада, рад на пројекту, рад у пару и групни рад. Ученици ће бити иницијатори активности а примери њиховог рада ће бити изложени у пригодним ситуацијама.

Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

- корелација са другим предметима.
- могућност ученика да подједнако, својим темпом савладају градиво и остваре планиране активности.
- да су групе мешовите и да је организација рада јако битан фактор за успех на часовима.

Упознај живи свет своје околине

У оквиру наставне теме Упознај живи свет своје околине ученици би најпре требало да се упознају/подсети шта представља појам биодиверзитета и његов значај. Након тога следе активности упознавања живог света непосредне околине. Примери активности:

–Употреба апликација за мобилне телефоне за препознавање биљака и животиња као на пример “Pl@ntNET plant identification” (CIRAD, Фр) и “BirdNET bird sound identification” (Cornell university, САД) на енглеском или „Птице на длану” (Друштво за заштиту и проучавање птица Србије) на српском. Све три апликације су бесплатне и доступне преко GooglePlay платформе, односно на <https://identify.plantnet.org/>, <https://birdnet.cornell.edu/>, <https://pticesrbije.rs/aplikacija/>.

–Употреба једноставних кључева за одређивање група организама.

–Израда онлајн хербаријума и инсектаријума или израда сајтова и група на друштвеним мрежама који популаришу живи свет окружења.

–Истраживање биодиверзитета своје околине – истраживање на терену, мапирање врста животиња (уочавање врста и њихових трагова у природи), мапирање дрвенастих (аутохтоних и алохтоних) и карактеристичних зељастих врста биљака, присуства гљива.

–Самостални истраживачки рад „Усвоји дрво”: истраживање о биологији и екологији одабране врсте (порекло (аутохтоно, алохтоно), основне карактеристике екологије врсте, при чему се могу прикупити отисци листа, коре, плода) цртежом их приказати и презентовати.

Значај живог света за човека

У оквиру наставне теме Значај живог света за човека ученици би требало да се упознају са значајем биљног покривача, аутохтоним расама и сортама живог света Србије и утицајем климатских промена на њих. Предложене активности које воде ка том циљу:

–Гајење лековитог и/или зачинског биља (у башти, саксији).

–Теренски рад са циљем упознавања самониклих јестивих биљака и израда јеловника у који су укључене те биљке. [Напомена: ове активности изводити искључиво уз присуство наставника, родитеља или особа са искуством обучених за рад са гљивама и биљкама].

–Истраживање аутохтоних раса животиња и сорти биљака локалног подручја. Истражити које (врсте, сорте/расе) и какве (природне или доместификоване/гајене, да ли су биле из увоза (географско порекло или су локално гајене), да ли су се биљке садиле и животиње узгајале у ранијим временима у датом локалном поднебљу. Ученицима би требало подићи свест о томе који је биолошки, етнолошки и практични значај одржавања „старих” локалних и аутохтоних врста и сојева/сорти/раса (очување генофонда, добијање квалитетније хране, промоција локалних производа, подршка локалних узгајивача, локалне културе и локалне економије). Активност се може реализовати кроз индивидуално и тимско прикупљање података о аутохтоним биљкама и животињама локалног подручја на основу доступне архивске грађе, изјава и сећања старијих људи из породице и окружења. Гајење аутохтоних биљака (нпр. поврћа, цвећа, жбунова) у кућној башти или дворишту школе може бити један од начина конкретне подршке локалној заједници и начин да се ученици непосредно упознају са значајем учешћа јавности у научним истраживањима (енг. citizen science).

–Значај биљног покривача (огледи: спирање земљишта (линк:

<https://www.youtube.com/watch?v=im4HVXMG168>), температура ваздуха и земљишта –

поређење температуре изнад бетона и зелених површина (линк:
https://miro.medium.com/max/720/0*9_kYVZLbTK3c2n1I).

У оквиру теме климатских промена треба скренути пажњу ученицима да на локалном нивоу уоче последице глобалног загревања. Активности у вези са овом темом се могу започети истраживањем каква је клима у локалном крају била раније (из изјава и сећања старијих људи или доступне архивске грађе). Ученици могу бити ангажовани и у изградњи станица за надгледање локалне климе и прикупљање података о атмосферским појавама које највише утичу на живи свет њиховог краја. Активност се може реализовати у континуитету током читаве године и састоји се у томе да сваког дана у исто време прикупљају и бележе податке о температури (помоћу обичног алкохолног термометра), падавинама (помоћу импровизованог кишомера направљеног од искоришћене прозирне пластичне флаше) и брзини ветра (израдом импровизованог анемометра такође од коришћених материјала). Ове мерне инструменте могу поставити у дворишту школе или сопственом дворишту, тераси и сл., и на тај начин добити конкретне податке који се могу обрадити и представити графички. Више података, као и детаљна упутства како направити импровизоване мерне инструменте могу се пронаћи на сајту: <http://rukautestu.vin.bg.ac.rs/> - Ruka u testu : претрага садржаја > Greenwave (http://rukautestu.vin.bg.ac.rs/?Page_Id=1201).

Помозимо да преживе

У оквиру наставне теме Помозимо да преживе ученици би требало да разумеју да поједине људске активности угрожавају врсте и да људи могу активно да учествују у њиховом очувању. Примери активности које ангажују ученике:

Пројекат: Помозимо птицама/опрашивачима/јежевима... да преживе: утврђивање стања (присуства и бројности) у својој околини (школско двориште, парк, башта...); утврђивање степена угрожености на основу научне литературе (црвене књиге, црвене листе, сајтови управљача природних вредности и други доступни извори уз критичку рецепцију наставника); истраживање потреба врста/врсте за одређеним типом вештачког станишта/склоништа (облик, боја, материјал, где поставити хранилицу, појилицу, склониште, „хотел за инсекте”); одабир материјала, употреба већ коришћених предмета и материјала; праћење стања, презентовање и извештавање јавности.

–Башта без инсектицида: шта су и како делују инсектициди, утицај на здравље човека, утицај на пчеле (разговор са пчеларом: посета локалном пчелару или организовање посете и интервјуа са пчеларем у школи), истраживање о природним непријатељима инсеката, о биљним репелентима.

–Шта угрожава птице грабљивице – сагледавање проблема, истраживање случајева тровања родентицидима, поремећаја ланца исхране (уколико одговара узрасту) израда информативне рекламе или лифлета за јавност...

–Зелене међе: истраживање: да ли постоје, предности и мане, разговор са власницима имања о значају зелених међа, зашто их је све мање.

–Како засадити дрво? (комплетан поступак – одабир места, врсте, припрема, садња, нега).

Ја чувам природу

У оквиру теме Ја чувам природу ученици би требало да упознају заштићене локалне природне вредности, развију свест о значају одрживог коришћења природних ресурса, као и о утицају човека и сопственој одговорности по локалну животну средину.

–Израда графикона и сликовних паноа и презентација (нпр. PowerPoint) о рационалној употреби енергије и воде у мом домаћинству, школи.

–Израда бонтона понашања у природи (онлајн, пано, презентација, свеска).

–Формирање еко-патроле.

–Заштићене природне вредности моје околине (истраживање, посета, разговор са управљачем, дозвољене активности у зонама заштите...).

–Која подручја или елементе природе моје околине треба заштитити (истраживање и предлози ученика, дискусија, утврђивање приоритета, израда презентације о предложеном подручју или добру, презентовање).

–Примери позитивног и негативног утицаја човека на животну средину у мојој околини – истраживање на терену, приказ примера са образложењима, вршњачка едукација, едукација ученика млађих разреда од стране старијих ученика.

Ж) Праћење и вредновање наставе и учења

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују што се постиже формативним оцењивањем.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

З) Наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу чувара природе у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења Чувара природе, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, као и примери активности, наставних материјала и ученичких радова у нашој школи.

Вежбањем до здравља Пети или шести разред

Годишњи фонд 36

А) Циљеви програма

Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да:

- дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље;
- упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта;
- разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању;
- препозна ситуације у којима не сме да вежба;
- препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље;
- повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет;
- поштује еколошка правила у средини где вежба;
- правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању;
- критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање;
- користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед;
- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;
- препозна ризике гојазности и мршавости;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- критички се односи према рекламираним производима животних намирница;
- аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета;
- доведе у везу вежбање са правима детета;
- аргументује значај вежбања после болести и неких повреда;
- поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту;
- преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером.

В) Теме и кључни појмови садржаја програма

Вежбање, здравље и животна средина

Појам и врсте здравља, начини његовог праћења и чувања.

Утицај вежбања на здравље, раст и развој. Људско тело и вежбање – кости, зглобови, мишићи.

Специфичности вежбања у и ван спорта.

Правилно и неправилно вежбање.

Мотивација за вежбање и фактори који утичу на одустајање.

Када не треба вежбати.

Вежбање и имунитет.

Значај вежбања на чистом ваздуху.

Вежбање и очување животне средине.

Повреде при вежбању и прва помоћ.

Исхрана и вежбање

Исхрана као извор енергије.

Карактеристике основних животних намирница важних за вежбање.

Гојазност и мршавост – ризици и компликације.

Како и где се информишемо о здравом начину исхране. Производи који се рекламирају, а треба их избегавати.

Различите врсте дијета и њихови позитивни и негативни ефекти.

Правилна исхрана пре и после вежбања.

Вежбање и физички изглед

Идеалан физички изглед некада и сада

Правилно држање тела и физички изглед.

Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед.

Утицај вежбања и здравих начина живота на физички изглед.

У вежбању једнаки

Остваривање права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење кроз вежбање прилагођено могућностима и потребама.

Доступност опреме и простора за вежбање.

Родна (не)равноправност у вежбању и спорту.

Вежбање после болести и повреда.

Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима.

Г) Опште међупредметне компетенције

Компетенција за целоживотно учење

Комуникација

Рад са подацима и информацијама

Дигитална компетенција

Решавање проблема

Сарадња

Одговоран однос према здрављу

Одговоран однос према околини

Одговорно учешће у демократском друштву

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Концепт слободне наставне активности Вежбањем до здравља припремљен је у складу са Законом о основама система образовања и васпитања у коме се наводи као један од циљева развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, као и општа међупредметна компетенција одговоран однос према здрављу.

Истраживања спроведена на школској популацији показала су да ученици немају довољно физичке активности, посебно на свежем ваздуху и да се често неправилно хране. Ученици у 5. и 6. разреду су у узрасту када формирају однос према вежбању и потребно је да добију шири контекст физичког вежбања које се не повезује само са спортом већ са правом на развој и здравље.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Вежбањем до здравља.

Б) Планирање наставе и учења

Програм се природно надовезује на садржај програма предмета Физичко и здравствено васпитање и не захтева посебан простор и опрему. Увидом у исходе може се видети да је фокус програма на вежбању као вредности, стицању релевантних знања о вежбању, здрављу и исхрани, као и развоју позитивних ставова који ће допринети да ученик самостално, без присиле одраслих, бира да се храни правилно и уместо седења у затвореном простору за компјутером изађе напоље и физички буде активан са својим вршњацима.

Наставник планира начин на који ће реализовати програм, као и број часова за сваку од четири теме. Број часова по темама не мора да буде исти, а подразумева се да неке активности својим садржајем и исходима којима воде могу припадати различитим темама. Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу дати садржаји су међусобно повезани па сами тим предност у планирању треба дати оним активностима које изражавају интегрисаност вежбања, здравља, исхране, физичког изгледа, животне средине.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих техника рада као што су демонстрације, презентације, мини предавања, дебате, студије случаја, анализе видео прилога, гостовање стручњака, посете просторима за вежбање, спортским и рекреативним дешавањима.

У остваривању програма наставник се ослања на ученичка школска и ваншколска искуства. Осим везе са програмом Физичко и здравствено васпитање, садржаји овог програма надовезују се на оно што ученици уче у Биологији у петом и шестом разреду.

Остваривање наставе и учења

Вежбање, здравље и животна средина

Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.

Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се

током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).

На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања. За тај садржај погодне су активности у којима ученици имају могућност да изнесу сопствено мишљење, дискутују, супротстављају аргументе. Ученици се могу поделити у две групе тако да једна треба да припреми аргументе којима би некога убедили да вежба, а друга да не вежба. Наставник треба да прати аргументацију ученика и да интервенише уколико се мотивација за вежбање тражи само у томе што то сви раде, што је лепо ићи у теретану, што се купује лепа спортска одећа и сл.

Трећи елемент теме односи се на животну средину и предвиђа упознавање ученика са могућностима вежбања у природи и са правилима чувања природе приликом вежбања. Посебно је важно указати на важност праћења квалитета ваздуха непосредно пре вежбања јер вежбање у условима загађеног ваздуха има више штете него користи. Ученике треба упутити да о квалитету ваздуха информације прикупљају на званичном сајту <http://www.sepa.gov.rs/>

У оквиру ове теме предвиђено је да се са ученицима обради и садржај који се односи на повреде којих свакако има чак и када се правилно вежба. Било би добро да ученици стекну увид које су то најчешће повреде и шта се може урадити у првом тренутку како би се последице повреде умањиле. Ту се мисли и на самопомоћ и пружање прве помоћи другоме. У оквиру фонда од једног часа недељно није могуће много времена посветити првој помоћи те се треба задржати на основним принципима прве помоћи и свакако упутити ученике да у случају повреде консултују лекаре.

Исхрана и вежбање

Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.

Истраживања показују да на узрасту ученика од 12 и 13 година има пуно оних који се неправилно хране. Поред рада на стицању знања о принципима правилне исхране наставник треба да планира и активности које ће водити достизању исхода који тражи од ученика да се критички односе према рекламираним производима животињских намирница. То је важно јер су циљна група реклама произвођача намирница које имају превише масти, соли и шећера најчешће баш ученици 5. и 6. разреда. То није случајно јер на ранијем узрасту исхрана ученика је под већом контролом родитеља који су најчешће ученицима припремали ужину код куће. Међутим, у првим разредима другог циклуса ученици мењају понашање и за време одмора одлазе у самопослуге и пекаре и сами бирају шта ће ужити. Нажалост, њихови избори су често повезани са атрактивним реклама производа који нису добри за раст и развој. Зато са ученицима треба радити на анализи таквих реклама, коме се оне обраћају и са каквим порукама, као и на њиховом

оснаживању да буду пажљиви потрошачи и пре куповине се упознају са информацијама о садржају производа, као и о њиховом року трајања и цени. Ученици могу да спроведу мини истраживање са циљем да утврде да такви рекламирани нездрави производи немају високу цену, да су често на акцијама, да су изложени на местима која су лако доступна и близу касе, да понекад уз њих гратис иде други нездрави производ или играчка из чега се јасно види да произвођачи заједно са трговинама подржавају да деца и млади што више купују такве производе.

Иако у тим годинама ученици још увек не прибегавају у већој мери дијетама прави је тренутак да се упознају са њиховим позитивним и негативним последицама и развију позитиван став да се вишак или мањак килограма правилним вежбањем и исхраном може боље решити него дијетом преузетом из новина. Уколико је дијета неопходна онда је стручно лице прописује и прилагођава потребама конкретне особе.

Вежбање и физички изглед

Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан. Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи. Ученици треба критички да промишљају о информацијама које их „бомбардују” о физичком изгледу као и да се упознају са акцијама широм света да се тај „диктат” промени. Највећу пажњу треба да добије кључни појам садржаја који се односи на правилно држање јер се оно вежбањем може унапредити што је значајно и за здравље и за физички изглед.

У вежбању једнаки

Садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учење у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.

Доступност опреме и простора за вежбање је повезана са правима и ученици могу организовати покретање иницијативе да се направе неке промене у том смислу нпр. да се у околини школе у парку поставе справе за вежбање или да. Таква иницијатива може бити покренута заједно са ученицима који похађају Грађанско васпитање јер у петом разреду програмом је предвиђена акција у корист права ученика.

Код рада на родној равноправности у вежбању и спорту важно је да се она не представи да су једнаки захтеви у вежбању за мушкарце и жене. Неопходно је да ученици увек воде рачуна о уважавању различитих потреба, могућности и физичких ограничења као и да препознају примере дискриминације кад су за исти спорт и исто постигнут резултат мушкарци и жене различито награђени. У теми није дат садржај који се односи на вежбање и менструални циклус јер је то већ предвиђено програмом обавезног предмета Физичко и здравствено васпитање али се може повезати са садржајем из овог програма.

У оквиру рада на овој теми ученици ће имати прилику, вероватно по први пут, да се упознају са значајем вежбања код особа које су биле болесне или повређене (саобраћајне незгоде, спортске повреде), као и са специфичностима вежбања особа са сметњама у развоју и инвалидитетом. За раду на тим садржајима погодне су различите технике, а посебно се издваја примена студије случаја јер омогућава да се ученици упознају са током и изазовима у вежбању стварних особа које су направиле велики успех у спорту иако су нпр. биле озбиљно повређене или рођене са неким тешким обољењима. То се може повезати са садржајем из прве теме који се односи на мотивацију за вежбање и факторе одустајања од вежбања.

Тема пружа одличне могућности за реализацију радионица у оквиру којих ученици имају могућност да размене сопствена искуства о вежбању, искажу своје ставове, дилеме, страхове и чују шта други о томе мисле. То је посебно погодно за оне који избегавају да вежбају јер су гојазни или мршави а задатак наставника је да радионицу тако води да они буду охрабрени да вежбају.

Праћење и вредновање наставе и учења

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице.

Код неких садржаја могу се урадити иницијални и излазни тест којим ће се утврдити знања, вештине, ставови пре и после рада на неком садржају.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање је описно (истиче се, добар, задовољава), а оцена не улази у општи успех.

Ученике треба унапред упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати, а приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију.

Музиком кроз живот Пети разред

Годишњи фонд 36

А) Циљеви програма

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да:

- примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела;
- препознаје елементе динамике у свакодневном животу;
- анализира врсте такта и ритам у уметничким делима;
- препознаје боју тона у складу са садржајем композиције;
- изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте;
- изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора;
- искаже своја осећања у току извођења музике;
- примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;
- учествује у манифестацијама;
- користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи;
- примењује технике правилног дисања у свакодневном животу;
- препознаје говор тела, свој и своје околине;
- контролише покрете користећи концентрацију;
- сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости;
- процени сопствене могућности у примени телесних перкусија;
- самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане;
- контролише сопствене покрете у циљу боље координације;
- својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу;
- критички анализира своје и туђе извођење;
- истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога;
- објасни и примени различите технике критичког мишљења;
- самостално поставља питања везана за дату тему;
- аргументовано искаже утисак о слушаним делима;
- вербализује свој доживљај музике;
- искаже свој доживљај музике кроз друге уметности.
- критички просуђује утицај музике на здравље ;
- разуме и користи интеркултурални дијалог
- примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...);
- разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима;
- самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;

В) Теме и кључни појмови садржаја програма

Извођење музике

Проширивање знања о музичким елементима.

Изражајна својства динамике.

Врста, карактер и примена темпа.

Тон: боја и текстура

Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити.

Повезивање звука и ритма.

Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу

Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања;

Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас.

Индивидуално и групно свирање.

Тело као музички инструмент

Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета.

Координација различитих менталних и физичких капацитета

Правилно дисање.

Концентрација.

Говор тела.

Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња.

Брзина реаговања на различите захтеве из окружења.

Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу.

Стимулација и активација организма на психомоторном и когнитивном нивоу.

Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела.

Body percussion.

Критичко мишљење кроз музику

Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине.

Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема.

Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска.

Обликовање оригиналног мишљења.

Музичка критика. Анализа композиције

Развијање способности и интересовања за целоживотно образовање.

Г) Опште међупредметне компетенције

Компетенција за целоживотно учење

Естетичка компетенција

Решавање проблема

Комуникација

Сарадња

Рад са подацима и информацијама

Дигитална компетенција

Одговорно учешће у демократском друштву

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

Одговоран однос према здрављу
Одговоран однос према околини

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот даје могућност заинтересованим ученицима да могу у целости изразити своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористити планиране садржаје програма музичке културе. Омогућава ученицима: да упознају културу и уметност свог народа; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне ставове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Музиком кроз живот.

Активности и методе које су погодне за реализацију овог програма су: креативне радионице, рад на пројекту, покретање акција, реаговање на одређене теме, дискусије, дебате, играње улога, анализа информација, истраживање и анализа добијених резултата, прављење досијеа, вртлог идеја, студије случаја, промоције, организовање кампања и сл. Погодне технике критичког мишљења које могу да се успешно користе, дрво проблема, грозд техника, brainstorming, шест шешира... При реализацији сложенијих активности (на пример, приликом сарадње са локалним/ уметничким/културним институцијама) прати се и вреднује ток организације, међусобна сарадња ученика, поштовање процедура, уочавање тешкоћа, идентификација више различитих решења за уочени проблем, идентификација могућих помагача, овладавање вештином евалуације и вештином презентације постигнутог, размена искуства између група. Свака активност доприноси остварењу задатака.

Ђ) Планирање наставе и учења

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот се природно надовезује на програм предмета Музичка култура. Конципиран је тако да фаворизује активности ученика сходно њиховим индивидуалним могућностима и афинитетима, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, спознају о социо-емоционалном здрављу, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Ученици раде у групама и темама за које имају афинитет уз могућност промене активности. У односу на избор модула, наставник пројектује, репројектује и поставља циљеве, одређује обим и структуру садржаја, облике и методе реализације, планира и обезбеђује ресурсе, врши избор и адаптацију расположиве технологије и повезује све елементе у целину. Наставник је главни креатор климе на часу и треба да буде свестан да се и на тај начин доприноси остварењу циља предмета. Активности на часу треба да се одвијају у атмосфери поверења, поштовања различитости, међусобног уважавања,

конструктивне комуникације и демократске процедуре. Циљ учења мора бити атрактиван за све ученике. Конкретни задаци за које ће се узети ученикова ментална и физичка активност морају бити јасни и изводљиви. У процесу организације унутар групе наставник истражује како ученици виде допринос групе у остваривању својих циљева и ствара опште колективно расположење да се циљеви остваре.

Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу, дати садржаји су међусобно повезани.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

Концепција ове слободне активности посебан нагласак ставља на подршку сваком детету, индивидуално, у складу са могућностима, афинитетима и претходним предзнањем.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

Начин реализације програма

Извођење музике

У реализацији слободне наставне активности Музиком кроз живот, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике. Нагласити и инсистирати на индивидуалном емотивном доживљају при извођењу музичких дела кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике, које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...).

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова

изражавања. Уједно је важно да кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу)...Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку.

Репертоар одређује наставник сходно саставу и узрасту групе ученика, поштујући мишљење и жеље ученика, узимајући у обзир одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха и стилова, тематски разноврсне и усклађене са применом.

Тело као музички инструмент

У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом.

У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, на сам значај коришћења тела као инструмента, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Сам здравствени аспект кроз побољшање концентрације, техника дисања, развијање самопоуздања, контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици.

За почетак рада предлаже се примена лаганијих примера, као што су тапшалице и бројалице, како би се ученици ослободили и испробавали могућности свога тела као инструмента. Пожељно је да се у почетку ученицима да слобода у креирању ритмичке пратње, како би спознали своје индивидуалне могућности.

У циљу упознавања извора као грађе за истраживање елемената и техника телесних перкусија, може да се остварује и кроз посете појединим институцијама, као и гостовања експерата у школу.

Материјала и готових аранжмана за ову тему има на YouTube каналу, тако да у зависности са интересовањима ученика и креативности наставника, може да се користи у настави, а ученике треба оснаживати и осамосталити да сами праве аранжмане или импровизују већ постојеће.

Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање ученика истог или различитог узраста. Ученици стечена знања из ове области такође могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора.

Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

Критичко мишљење кроз музику

После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком који ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу.

Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања. Типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења: меморијска, где се траже чињенице, транслацијска, где се тражи преобликовање информација, интерпретацијска, где се установљавају везе између идеја, чињеница, дефиниција, вредности, аналитичка, где се доводи у сумњу и која траже додатна објашњења, синтетичка, уз које се креативно решавају проблеми помоћу оригиналног мишљења или могућих алтернатива, евалуацијска, где се долази до закључка о добром или лошем и где се заузима став.

Коришћењем различитих метода и техника, као што су шест шешира, дрво проблема, грозд техника и многе друге, наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног, користећи научена питања и технике критичког мишљења, које резултирају доношењем појединачног и групног мишљења/става. Потребно је нагласити појединости до којих се долази на основу опсервирања. Тако ученици уочавају доминантна својства по којима су музички инструменти одабрани, изражајни ефекти примењени, музички облици препознатљиви, затим постепено проучавају сложеније облике. На исти начин, поступно проучавају природу, окружење, жива бића и вербално и визуелно изражавају и пореде утиске, те самостално доносе ставове.

Праћење и вредновање наставе и учења

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању

ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Шести разред

Годишњи фонд 36

А) Циљеви програма:

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да:

- примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела;
- препознаје елементе динамике у свакодневном животу;
- анализира врсте такта и ритам у уметничким делима;
- препознаје боју тона у складу са садржајем композиције;
- изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте;
- изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора;
- исказе своја осећања у току извођења музике;
- примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;
- учествује у манифестацијама;
- користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи;
- примењује технике правилног дисања у свакодневном животу;
- препознаје говор тела, свој и своје околине;
- контролише покрете користећи концентрацију;
- сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости;
- процени сопствене могућности у примени телесних перкусија;
- самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане;
- контролише сопствене покрете у циљу боље координације;
- својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу;
- критички анализира своје и туђе извођење;
- истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога;
- објасни и примени различите технике критичког мишљења;
- самостално поставља питања везана за дату тему;
- аргументовано исказе утисак о слушаним делима;
- вербализује свој доживљај музике;
- исказе свој доживљај музике кроз друге уметности.
- критички просуђује утицај музике на здравље ;
- разуме и користи интеркултурални дијалог;
- примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...);

- разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима;
- самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења.

В) Теме и кључни појмови садржаја програма

Извођење музике

- Проширивање знања о музичким елементима.
- Изражајна својства динамике.
- Врста, карактер и примена темпа.
- Тон: боја и текстура.
- Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити.
- Повезивање звука и ритма.
- Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу.
- Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања;
- Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас.
- Индивидуално и групно свирање.

Тело као музички инструмент

- Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета.
- Координација различитих менталних и физичких капацитета.
- Правилно дисање.
- Концентрација.
- Говор тела.
- Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња.
- Брзина реаговања на различите захтеве из окружења.
- Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу.
- Стимулација и активација организма на психомоторном и когнитивном нивоу.
- Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела.
- Body percussion.

Критичко мишљење кроз музику

- Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица.
- Трибине.
- Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема.
- Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска.
- Обликовање оригиналног мишљења.
- Музичка критика. Анализа композиције.
- Развијање способности и интересовања за целоживотно образовање.

Г) Опште међупредметне компетенције

- Компетенција за целоживотно учење
- Естетичка компетенција
- Решавање проблема
- Комуникација
- Сарадња
- Рад са подацима и информацијама

Дигитална компетенција
Одговорно учешће у демократском друштву
Предузимљивост и оријентација ка предузетништву
Одговоран однос према здрављу
Одговоран однос према околини

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот даје могућност заинтересованим ученицима да могу у целости изразити своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористити планиране садржаје програма музичке културе. Омогућава ученицима: да упознају културу и уметност свог народа; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне ставове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Музиком кроз живот.

Активности и методе које су погодне за реализацију овог програма су: креативне радионице, рад на пројекту, покретање акција, реаговање на одређене теме, дискусије, дебате, играње улога, анализа информација, истраживање и анализа добијених резултата, прављење досијеа, вртлог идеја, студије случаја, промоције, организовање кампања и сл. Погодне технике критичког мишљења које могу да се успешно користе, дрво проблема, грозд техника, brainstorming, шест шешира... При реализацији сложенијих активности (на пример, приликом сарадње са локалним/ уметничким/културним институцијама) прати се и вреднује ток организације, међусобна сарадња ученика, поштовање процедура, уочавање тешкоћа, идентификација више различитих решења за уочени проблем, идентификација могућих помагача, овладавање вештином евалуације и вештином презентације постигнутог, размена искуства између група. Свака активност доприноси остварењу задатака.

Ђ) Планирање наставе и учења

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот се природно надовезује на програм предмета Музичка култура. Конципиран је тако да фаворизује активности ученика сходно њиховим индивидуалним могућностима и афинитетима, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, спознају о социо-емоционалном здрављу, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Ученици раде у групама и темама за које имају афинитет уз могућност промене активности. У односу на избор модула, наставник пројектује, репројектује и поставља циљеве, одређује обим и структуру садржаја, облике и методе реализације, планира и обезбеђује ресурсе, врши избор и адаптацију расположиве технологије и повезује све елементе у целину. Наставник је главни креатор климе на часу и треба да буде свестан

да се и на тај начин доприноси остварењу циља предмета. Активности на часу треба да се одвијају у атмосфери поверења, поштовања различитости, међусобног уважавања, конструктивне комуникације и демократске процедуре. Циљ учења мора бити атрактиван за све ученике. Конкретни задаци за које ће се узети ученикова ментална и физичка активност морају бити јасни и изводљиви. У процесу организације унутар групе наставник истражује како ученици виде допринос групе у остваривању својих циљева и ствара опште колективно расположење да се циљеви остваре.

Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу, дати садржаји су међусобно повезани.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

Концепција ове слободне активности посебан нагласак ставља на подршку сваком детету, индивидуално, у складу са могућностима, афинитетима и претходним предзнањем.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

Извођење музике

У реализацији слободне наставне активности Музиком кроз живот, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике. Нагласити и инсистирати на индивидуалном емотивном доживљају при извођењу музичких дела кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике, које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...).

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу)...Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку.

Репертоар одређује наставник сходно саставу и узрасту групе ученика, поштујући мишљење и жеље ученика, узимајући у обзир одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха и стилова, тематски разноврсне и усклађене са применом.

Тело као музички инструмент

У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом.

У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, на сам значај коришћења тела као инструмента, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Сам здравствени аспект кроз побољшање концентрације, техника дисања, развијање самопоуздања, контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици.

За почетак рада предлаже се примена лаганијих примера, као што су тапшалице и бројалице, како би се ученици ослободили и испробавали могућности свога тела као инструмента. Пожељно је да се у почетку ученицима да слобода у креирању ритмичке пратње, како би спознали своје индивидуалне могућности.

У циљу упознавања извора као грађе за истраживање елемената и техника телесних перкусија, може да се остварује и кроз посете појединим институцијама, као и гостовања експерата у школу.

Материјала и готових аранжмана за ову тему има на YouTube каналу, тако да у зависности са интересовањима ученика и креативности наставника, може да се користи у настави, а ученике треба оснаживати и осамосталити да сами праве аранжмане или импровизују већ постојеће.

Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање ученика истог или различитог узраста. Ученици стечена знања из ове области такође могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора.

Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

Критичко мишљење кроз музику

После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком који ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу.

Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања. Типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења: меморијска, где се траже чињенице, транслацијска, где се тражи преобликовање информација, интерпретацијска, где се установљавају везе између идеја, чињеница, дефиниција, вредности, аналитичка, где се доводи у сумњу и која траже додатна објашњења, синтетичка, уз које се креативно решавају проблеми помоћу оригиналног мишљења или могућих алтернатива, евалуацијска, где се долази до закључка о добром или лошем и где се заузима став.

Коришћењем различитих метода и техника, као што су шест шешира, дрво проблема, грозд техника и многе друге, наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног, користећи научена питања и технике критичког мишљења, које резултирају доношењем појединачног и групног мишљења/става. Потребно је нагласити појединости до којих се долази на основу опсервирања. Тако ученици уочавају доминантна својства по којима су музички инструменти одабрани, изражајни ефекти примењени, музички облици препознатљиви, затим постепено проучавају сложеније облике. На исти начин, поступно проучавају природу, окружење, жива бића и вербално и визуелно изражавају и пореде утиске, те самостално доносе ставове.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Уметност Седми разред

Годишњи фонд 36

А) Циљеви програма

Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да

- повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада;
- објасни значај и улогу културног наслеђа;
- објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;

В) Теме и кључни појмови садржаја програма

Традиционална музичка уметност балкана и србије

Културно наслеђе (значај и улога)

Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике)

Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...)

Начини очувања културног наслеђа

Модерно доба и музика

Савремене технологије и музика.

Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност.

Музичка критика и интервју.

Г) Опште међупредметне компетенције

Компетенција за целоживотно учење

Естетичка компетенција

Решавање проблема

Комуникација

Сарадња

Рад са подацима и информацијама

Дигитална компетенција

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Програм слободне наставне активности Уметност интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања,

поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Уметност.

Б) Планирање наставе и учења

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су: креативне радионице; презентације; анализа инсерата филмова, аудио-визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја; рад на истраживачким и пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл.; студије случаја; играње улога; дискусије; рад у групи на платформама за учење; повезивање са вршњацима из других школа или држава; гостовања стручњака; учење у другим установама; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција и кампања; укључивање у акције у локалној заједници...

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати кроз различите медије: видео; анимацију; акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности); музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику...

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Традиционална музичка уметност Балкана и Србије

Основна идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобан утицај, трајање и очување.

Наставник планира како ће се учење одвијати у складу са интересовањима ученика и могућностима школе (опремљеност савременим техничким уређајима, доступност етнолошких филмова...) и локалне заједнице.

У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у тему кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте изучавања предмета музичког наслеђа у односу на временски оквир настанка, просторни оквир настанка, носиоце, примаоце, контекст настанка, контекст садашњег деловања и сл.

У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама, на првом месту етнографским збиркама и музејским поставкама или посете нпр. кустоса школи. У оквиру народне уметности, ученике би требало упутити на значај старих уметничких заната и њихов опстанак, а као крајњи продукт тог рада било би организовање изложбе ученичких радова.

У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес, ношњу, обичаје, обреде, начин живота, из различитих географских локалитета. Истраживање може да се односи на: прожимање елемената традиционалних култура различитих народа на простору Балкана и Србије и миграције као чинилац прожимања; развој традиционалне музике у домену певања (техника певања, текстови песама, пратња...) или свирања (врсте инструмената, распрострањеност у односу на географски центар, карактеристике...); преношење музичких записа из једне средине у другу (исти текст, различита мелодија и обрнуто); реконструкцију и демонстрирање народних обичаја из различитих крајева земље и у склопу њих музике, народне ношње, кола... У том смислу уколико услови локалне средине то дозвољавају, део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику. У склопу истраживања традиционалне и народне песме ученици могу ићи и трагом актуелних етно група (Моба, Бистрик, Траг, Бело платно...) како би упознали наше вокално традиционално наслеђе које је подељено на старије и ново певање, тј. на певање на глас (старији начин певања у секундама) и певање на бас (новије).

Поред обредних, ученици могу да изучавају песме које су настале у вези са празницима који се обележавају у локалној средини (Васкршње, Божићне, Лазаричке и друге песме) и реконструишу исте.

Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање ученика и наставника из различитих делова Србије путем интернет платформи. Ученици стечена знања из области традиционалне музичке уметности такође могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора при реконструкцији/демонстрацији народних обичаја.

Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости. Понуђени предлози литературе и сајтова, нису обавезујући.

Материјали који се могу користити за припремање наставе:

- Боривоје Дробњаковић, Етнологија народа Југославије, Научна књига, Београд, 1960, 9–89.
- Димитрије Големовић, Свака птица својим гласом пева, Balkan Culture Heritage, Београд, 2019.

- Љиљана Гавриловић, Балкански костими Николе Арсеновића, Посебна издања, књ. 52, Етнографски институт САНУ, Београд, 2004, 5–35.
- Тихомир Р. Ђорђевић, Наш народни живот, Том 1, Просвета, Београд, 1984, 9–37.
- Петар Влаховић, Србија: земља, народ, живот, обичаји, Етнографски музеј и Вукова задужбина, Београд, 1999, 55–94.
- Роман Јакобсон и Петар Богатирјов, „Фолклор као нарочит облик стваралаштва“, Петар Влаховић, „Етничка структура и миграције становништва (у Србији)“, Гласник Етнографског музеја, књ. 44, Београд, 1980, 21–39.
- Драгослав Девић (1960) „Сакупљачи наших народних песама“. Гласник Етнографског музеја 22–23: 99–122
- Зечевић, Српске народне игре, „Вук Караџић“, Етнографски музеј, Београд, 1983.
- Андријана Гојковић, Народни музички инструменти, „Вук Караџић“, Београд, 1989.
- Јасна Бјеладиновић, „Сеоске ношње и њихова типолошка класификација“, Гласник Етнографског музеја, књ. 44, Етнографски музеј, Београд, 1980, 75–97.
- Никола Ф. Павковић, „Село као обредно-религијска заједница“, Етнолошке свеске I, Београд, 1978, 51–65.
- Младен Марковић (1994) „Етномузикологија у Србији“. Нови звук 3: 19–29.
- Филм „Русе косе цуро имаш“ као показатељ симбиозе уметности читавог Балкана <https://www.youtube.com/watch?v=NGCURBHF>

Модерно доба и музика

У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултимедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике... Препорука је да фокус рада буде на примењеној музици на подручју Србије и то истраживањем музике за филмове/серије српских композитора Зорана Симјановића, Војислава Вокија Костића, Војкана Борисављевића, Горана Бреговића...

У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта..., откривајући повезаност музике и других уметности. Маркетинг у музици се може истраживати на више начина. Један аспект може бити одговор на питање како одређено дело или музички догађај промовисати (како је то некада изгледало, а како данас...), а други аспект је на који начин избор музике и сама музика утиче на маркетинг неког другог уметничког (или друге врсте) производа. У циљу разумевања значаја музике у рекламама, а у сврху маркетинга (промоције школе, догађаја, хуманитарних акција, локалне заједнице...), ученици истражују одабране рекламе, анализом одабраних доносе суд о улози музике и дефинишу кораке у процесу израде. Ради унапређивања маркетинга школе ученици припремају материјал за израду спота за химну школа/џингла за различита дешавања...), користећи ИКТ.

После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком коју ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу.

Ученици могу, такође, да направе кратак приказ музичке критике из пера Бранке Радовић, Смиљке Исаковић...

Материјали који се могу користити за припремање наставе:

- Вартекс Баронијан: „Музика као примењена уметност“, Београд, РТС
- Зоран Симјановић: „Примењена музика“, Београд, Бикић Студио, 1996
- Рихард Мерц: „А, Б, Ц... звука у аудио визуелним медијима“, Београд, РТС, 2013.
- Дејвид Бирн: „Како ради музика“, Геопоетика, Београд, 2015.
- Примена музике у маркетингу, најбоље домаће рекламе, Видео (за ученике): <https://www.youtube.com/watch?v=j>
HYPERLINK " <https://www.youtube.com/watch?v=j85rX5NXIFU&t=185s>"85
- Примери музичке критике: http://stankosepic.com/prikazi_i_kritike.php
- Бранка Радовић: „Шта је то музичка критика“, Наслеђе, Крагујевац, 2007. вол. 4, број 8, стр. 121–154.
- Смиљка Исаковић. „Бемус преплетум мобиле“, Службени гласник, Београд 2012.
- Смиљка Исаковић: „Videnja – Musica modus vivendi“, РТС, Београд 2013.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊ

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Слободна наставна активност -Уметност

Осми разред

Годишњи фонд часова:34

А)Циљеви програма:

Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику,

радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Б) Исходи

На крају програма ученик ће бити у стању да

- објасни значај и улогу културног наслеђа;
- објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај;
- прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима;
- презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије;
- прикаже начине очувања музичког културног наслеђа;
- објасни како савремене технологије утичу на развој музике;
- презентује начине промоције музичких дела и догађаја;
- прикаже примену музике у другим уметностима;
- истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога;
- аргументовано искаже утисак о слушаним делима.
- комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја;
- проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију;
- учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.

В)Теме и кључни појмови садржаја

Традиционална музичка уметност балкана и србије

Културно наслеђе (значај и улога)

Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике)

Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...)

Начини очувања културног наслеђа

Модерно доба и музика

Савремене технологије и музика.

Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност.

Музичка критика и интервју.

Г)Опште међупредметне компетенције

Компетенција за целоживотно учење

Естетичка компетенција

Решавање проблема

Комуникација

Сарадња

Рад са подацима и информацијама

Дигитална компетенција

Одговорно учешће у демократском друштву

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

Одговоран однос према здрављу

Одговоран однос према околини

Д) Упутство за методичко-дидактичко остваривање програма

Програм слободне наставне активности Уметност интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне судове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Уметност.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Активности које су погодне за реализацију програма Уметност су: креативне радионице; презентације; анализа инсерата филмова, аудио-визуелних прилога, аудио и визуелних садржаја; рад на истраживачким и пројектним задацима; прављење досијеа, дигиталне збирке и сл.; студије случаја; играње улога; дискусије; рад у групи на платформама за учење; повезивање са вршњацима из других школа или држава; гостовања стручњака; учење у другим установама; посете разним културно-уметничким дешавањима; обликовање и организовање промоција и кампања; укључивање у акције у локалној заједници...

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати кроз различите медије: слику (слике, плакати, књига) фотографију; видео; анимацију; акцију (перформанс, хепенинг, флеш моб, игровне активности); дизајн (сценографија, костимографија...); музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику...

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то

могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Традиционална музичка уметност балкана и Србије

Основна идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобан утицај, трајање и очување.

Наставник планира како ће се учење одвијати у складу са интересовањима ученика и могућностима школе (опремљеност савременим техничким уређајима, доступност етнолошких филмова...) и локалне заједнице.

У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у тему кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте изучавања предмета музичког наслеђа у односу на временски оквир настанка, просторни оквир настанка, носиоце, примаоце, контекст настанка, контекст садашњег деловања и сл.

У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама, на првом месту етнографским збиркама и музејским поставкама или посете нпр. кустоса школи. У оквиру народне уметности, ученике би требало упутити на значај старих уметничких заната и њихов опстанак, а као крајњи продукт тог рада било би организовање изложбе ученичких радова.

У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес, ношњу, обичаје, обреде, начин живота, из различитих географских локалитета. Истраживање може да се односи на: прожимање елемената традиционалних култура различитих народа на простору Балкана и Србије и миграције као чинилац прожимања; развој традиционалне музике у домену певања (техника певања, текстови песама, пратња...) или свирања (врсте инструмената, распрострањеност у односу на географски центар, карактеристике...); преношење музичких записа из једне средине у другу (исти текст, различита мелодија и обрнуто); реконструкцију и демонстрирање народних обичаја из различитих крајева земље и у склопу њих музике, народне ношње, кола... У том смислу уколико услови локалне средине то дозвољавају, део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику. У склопу истраживања традиционалне и народне песме ученици могу ићи и трагом актуелних етно група (Моба, Бистрик, Траг, Бело платно...) како би упознали наше вокално традиционално наслеђе које је подељено на старије и ново певање, тј. на певање на глас (старији начин певања у секундама) и певање на бас (новије).

Поред обредних, ученици могу да изучавају песме које су настале у вези са празницима који се обележавају у локалној средини (Васкршње, Божићне, Лазаричке и друге песме) и реконструишу исте.

Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање ученика и наставника из различитих делова Србије путем интернет платформи. Ученици стечена знања из области традиционалне музичке

уметности такође могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора при реконструкцији/демонстрацији народних обичаја.

Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости. Понуђени предлози литературе и сајтова, нису обавезујући.

Материјали који се могу користити за припремање наставе:

- Боривоје Дробњаковић, Етнологија народа Југославије, Научна књига, Београд, 1960, 9–89.
- Димитрије Големовић, Свака птица својим гласом пева, Balkan Culture Heritage, Београд, 2019.
- Љиљана Гавриловић, Балкански костими Николе Арсеновића, Посебна издања, књ. 52, Етнографски институт САНУ, Београд, 2004, 5-35.
- Тихомир Р. Ђорђевић, Наш народни живот, Том 1, Просвета, Београд, 1984, 9–37.
- Петар Влаховић, Србија: земља, народ, живот, обичаји, Етнографски музеј и Вукова задужбина, Београд, 1999, 55–94.
- Роман Јакобсон и Петар Богатирјов, „Фолклор као нарочит облик стваралаштва”, Петар Влаховић, „Етничка структура и миграције становништва (у Србији)”, Гласник Етнографског музеја, књ. 44, Београд, 1980, 21–39.
- Драгослав Девић (1960) „Сакупљачи наших народних песама”. Гласник Етнографског музеја 22–23: 99–122
- Зечевић, Српске народне игре, „Вук Караџић”, Етнографски музеј, Београд, 1983.
- Андријана Гојковић, Народни музички инструменти, „Вук Караџић”, Београд, 1989.
- Јасна Бјеладиновић, „Сеоске ношње и њихова типолошка класификација”, Гласник Етнографског музеја, књ. 44, Етнографски музеј, Београд, 1980, 75–97.
- Никола Ф. Павковић, „Село као обредно-религијска заједница”, Етнолошке свеске I, Београд, 1978, 51–65.
- Младен Марковић (1994) „Етномузикологија у Србији”. Нови звук 3: 19–29.
- Филм „Русе косе цуро имаш” као показатељ симбиозе уметности читавог Балкана <https://www.youtube.com/watch?v=NGCURBHF>

Модерно доба и музика

У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултимедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике... Препорука је да фокус рада буде на примењеној музици на подручју Србије и то истраживањем музике за филмове/серије српских композитора Зорана Симјановића, Војислава Вокија Костића, Војкана Борисављевића, Горана Бреговића...

У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта..., откривајући повезаност музике и других уметности.

Маркетинг у музици се може истраживати на више начина. Један аспект може бити одговор на питање како одређено дело или музички догађај промовисати (како је то некада изгледало, а како данас...), а други аспект је на који начин избор музике и сама

музика утиче на маркетинг неког другог уметничког (или друге врсте) производа. У циљу разумевања значаја музике у рекламама, а у сврху маркетинга (промоције школе, догађаја, хуманитарних акција, локалне заједнице...), ученици истражују одабране рекламе, анализом одабраних доносе суд о улози музике и дефинишу кораке у процесу израде. Ради унапређивања маркетинга школе ученици припремају материјал за израду спота за химну школа/џингла за различита дешавања...), користећи ИКТ.

После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе... Ова тема треба да резултира музичком критиком коју ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу. Ученици могу, такође, да направе кратак приказ музичке критике из пера Бранке Радовић, Смиљке Исаковић...

Материјали који се могу користити за припремање наставе:

- Вартекс Баронијан: „Музика као примењена уметност“, Београд, РТС
- Зоран Симјановић: „Примењена музика“, Београд, Бикић Студио, 1996
- Рихард Мерц: „А, Б, Ц... звука у аудио визуелним медијима“, Београд, РТС, 2013.
- Дејвид Бирн: „Како ради музика“, Геопоетика, Београд, 2015.
- Примена музике у маркетингу, најбоље домаће рекламе, Видео (за ученике):

<https://www.youtube.com/watch?v=j>

HYPERLINK „<https://www.youtube.com/watch?v=j85rX5NXIFU&t=185s>”85

- Примери музичке критике: http://stankosepic.com/prikazi_i_kritike.php
- Бранка Радовић: „Шта је то музичка критика“, Наслеђе, Крагујевац, 2007. вол. 4, број 8, стр. 121–154.
- Смиљка Исаковић. „Бемус преплетум мобиле“, Службени гласник, Београд 2012.
- Смиљка Исаковић: „Viđenja - Musica modus vivendi“, РТС, Београд 2013.

Праћење и вредновање наставе и учења

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли

показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

2.г) ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Програм ваннаставних активности (1. - 4. разред)

Кроз програм ваннаставних активности, деца примењују већ стечено лично искуство на новонастале ситуације. Ослобађају се страха да изражавају сопствена осећања, размишљања и идеје. Уз игру, песме приче и креативна решења ваннаставних активности ученици ће се навикнути на заједнички рад, дељење, решавање конфликтних ситуација мирним путем, наставља се рад на развијању логичког мишљења, стваралаштва, креативности. У оквиру ових часова ученици ће изражавати своје способности кроз ликовне и литерарне радове, глуму, рецитовање и игру.

Циљеви:

- подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика
- садржајно и целисходно коришћење слободног времена
- богаћење друштвеног живота и разоноде ученика
- развијање и неговање другарства и пријатељства
- изражавање стваралачких способности ученика кроз различите области и видове стварања
- - могућност истраживања
- - дружење у слободном и пријатном окружењу
- - јачање образовно-васпитне делатности школе

Задачи:

Ваннаставне активности имају задатак да развијају способност ученика за опажање; да развијају памћење, повезивање опажених информација, визуелно мишљење; стварање услова за разумевање природних законитости и друштвених појава; стварају услове да ученици на сваком часу у процесу реализације садржаја користе разноврсне технике и средства изражавања; развијају ученикове потенцијале, и помажу у самосталном изражавању; развијају љубав према животним вредностима; да вредности коју стичу у настави ученици примењују у раду и животу; развијају сензибилитет за лепо писање; развијају моторичке способности ученика.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: од 1. до 4. разреда

А) Садржаји програма

У оквиру ваннаставних активности, од 1. до 4. разреда, бавимо се разним темама које доприносе припремању ученика за старије разреде, и за живот уопште. У првом разреду, у оквиру теме Школа и кућни ред, ученици се упознају са школом (правилима понашања, просторијама, правима и обавезама), што се проширује у осталим разредима. Обрађујемо тему Здравље са више аспеката (хигијена, здрава исхрана, физичка активност и рекреација, слободно време - у старијим разредима (2., 3. и 4.) говоримо о болестима зависности, ненасилној комуникацији и сл.). Од трећег разреда бавимо се стиловима

учења (методе и технике) будући да је свако дете личност за себе и одлучиће који стил учења му више одговара, типовима личности, разговарамо о будућем занимању и о путу ка успеху. Тема Празници је неизоставна од првог разреда, јер у школи обележавамо Нову годину, Светог Саву, Васкрс и Осми март (када они праве разне предмете које поклањају мамама и бакама). Активно учествујемо, низом активности, у обележавању Дечје недеље и Дана школе. У оквиру теме Рад и успех бавимо се организацијом дана ученика (где они праве распоред дневних активности и планирају своје време), разговарамо о успеху и радним навикама, ученици који постижу бољи успех помажу ученицима који имају слабији успех. Тема Ми и технологија присутна је од првог разреда где се ученици упонају са дигиталним средствима и упознају њихове могућности, користима и штете телевизије. Док се од другог, трећег и нарочито у четвртном разреду упознајемо са опасностима које носи, као и са тиме шта значи бити безбедан на интернету. И уопште безбедност се помиње кроз саобраћај и опасне ситуације у кући и ван ње. Тема Спорт је заступљена кроз учешће у активностима као што су „Крос РТС-а“ или „Мале олимпијске игре“. Теме које су повезане и које обрађујемо од првог до четвртог разреда су Бонтон и Лепе речи где учимо како треба да се понашамо на јавним местима, у установама културе, на екскурзијама (што и примењујемо када идемо у биоскоп, позориште, музеј, на базар и сајам здраве хране и сл.), шта значи бити пристојно обучен примерено месту и поводу неког догађаја. Бавимо се решавањем конфликта кроз разговор и примену ја-порука и ненасилне комуникације. Тема Екологија је увек актуелна и њом се бавимо од првог разреда на тај начин што уређујемо своју учионицу, школу и двориште, бавимо се рециклажом кроз прављење нових производа од старог материјала, што кроз учешће у акцији „Чеп за хендикеп“ и прикупљању папира за рециклажу). Тема која је неизоставна је и Наши планови у оквиру које се бавимо анализом рада и постигнутих резултата рада, али разговарамо и о распусту и о предлозима како искористити слободно време.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика: естетичка (кроз обучавање ученика да израђују украсне и употребне предмете и да анализирају колико ти предмети задовољавају унапред постављене естетске критеријуме), одговоран однос према животној средини (ученици спроводе акцију скупљања предмета за рециклажу, као што су чепови и стара хартија) и оријентација ка предузетништву (ученици припремају радове за базаре и сајам здраве хране, одређују цене производа, организују њихово излагање, позивају своје родитеље и рођаке да учествују у таквим акцијама).

Б) Начин реализације програма

Програм ваннаставних активности се реализује на тај начин што се ученицима даје да истражују, прикупљају и презентују одређени садржај (на пример пано или презентација о здравој и нездравој исхрани / ужини). Решавају онлајн квизове, праве кратке видео / аудио садржаје (на пример, анкетирају ученике, наставнике или родитеље и сл.), учествују на сајму здраве хране и базарима, праве изложбе, представе и приредбе. Наставник нове појмове објашњава помоћу презентација, видео снимака и предмета из свакодневног окружења. Када приказује нове технике рада, најпре сам изводи радњу пред целим одељењем, а онда појединачно показује ученицима који не успевају сами да понове активност. Ученици посматрају, закључују, учествују у дискусији, практично испробавају различите технике, најпре уз помоћ наставника, а затим и самостално.

Да би ученици боље разумели одређени садржај или применили научено, организују се посете институцијама у нашој околини (уз претходно обезбеђену дозволу родитеља за извођење ученика), или се позивају родитељи да помогну реализацији неке активности.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: постављају се материјали у Гугл учионицу одељења или Вајбер групу са објашњењима о начину рада, или се штампају и омогућавају да преузму ученици који немају техничке могућности.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Напредовање ученика у оквиру ваннаставних активности се прати евидентирањем присуства ученика часовима ваннаставних активности, као и самим ангажовањем (што се види и кроз продукте: текстуалне записе, фотографије, продукте радионица (мапе ума, олује идеја, грозд речи, истраживачке табеле), аудио и видео записе, панои, збирке радова, одељењска правила и сл.).

Праћење интересовања ученика у нашој школи спроводи се анкетирањем ученика у коју се укључују и родитељи на Савету родитеља. И, на основу резултата анкете, прави се програм ваннаставних активности. У тој анкети ученици имају прилику да дају своје мишљење и укажу нам на неке слабости, а и квалитете нашег рада, и те информације нам буду корисне у даљем планирању.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин: Тежиште је на социјализацији, психомоторном развоју ученика, упознавању сопствених мисли и осећања и њиховом изражавању (посебно креативном), упознавању окружења по моделу предмета Свет око нас (од познатог ка мање познатом, од локалног ка глобалном). Доминирају активности које се остварују кроз игру, покрет и креативне захтеве. Ваннаставне активности се спроводе уз значајну помоћ и подршку наставника

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани материјали и активности који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм Драмске секције (5 – 8 разред)

Циљеви:

- поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм);
- усвајање основних функционалних појмова и теоријских појмова из књижевности, позоришне и филмске уметности;
- упознавање, развијање, чување и поштовање властитог националног и културног идентитета на делима српске књижевности, позоришне и филмске уметности, као и других уметничких остварења;
- развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује

Задаци:

- увођење ученика у тумачење драмског дела, са тежиштем на драмској радњи и лицима
- упознавање са културом драмског стваралаштва,
- упознавање са основама драмског истраживања,
- развијање стваралачке способности,
- богаћење и развијање маште и креативног начина мишљења,
- развијање способности за концентрацију и способности за јавне наступе,
- стицање способности лепог, течног и креативног импровизованог изражавања,
- стицање искуства и навика за колективни живот и рад,
- развој опажања, размишљања и слободног изражавања,
- емоционално сазревање (емотивни и сазнајни развој)
- развијање критичке способности,
- развијање самоконтроле, досетљивости...
- подстицање интересовања за истраживање

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

Драмска секција под руководством наставника Српског језика ради на припреми и извођењу представа (три представе у току школске године: новогидшња, за Светога Саву и представа за Дан школе).

Читање одломака драма, драматизација прозних и лирских дела, заједничко гледање позоришних представа, писање и извођење игроказа на школским приредбама .

Упознавање са основним појмовима драме:

Драмска радња (основни појмови о развијању драмске радње).

Драмски дијалог (основни појмови о дијалогу у драмском делу).

Чин, појава, лица у драми.

Драма и позориште: драмски писац, глумац, редитељ, лектор, сценограф, костимограф и гледалац...

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика:

- компетенција за целоживотно учење
- комуникација
- решавање проблема

- сарадња
- одговорно учешће у демократском друштву
- естетичка компетенција

Б) Начин реализације програма

Наставник планира, организује рад, објашњава и даје упутства, често прво и сам одглуми сцену... Технике и методе које се користе у раду Драмске секције су: демонстрациона, монолошка, дијалогска, текст метода...

Програм рада драмске секције реализује се кроз систем драмских игара који пружа значајне могућности за развој стваралачких способности у васпитању и образовању. Систем драмских игара обухвата следеће игре: игре за концентрацију, пажњу и машту, игре за ослобађање и култивисање говора, игре у дијалозима – драмске игре, игре за ослобађање у простору и покрету.

Наставна средства која се користе у раду су: пројектор, интернет, костими, маске, разни позоришни реквизити.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: гледају се видео снимци позоришних представа који се постављају у гугл учионици Драмске секције.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика и процењује степен у коме ученик усваја знања и овладава вештином глуме. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика и томе прилагођава рад како би се одржала мотивација ученика да учествују у раду секције. Ученици се обучавају да и сами процењују сопствена постигнућа и постигнућа других ученика, као и да процене сопствени допринос и допринос других раду групе. Средства која се користе за праћење су дискусије на часу, евиденција у електронском дневнику.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Програм Новинарске секције (5-8. разреда)

Циљеви:

- јачање образовно-васпитне делатности школе
- подстицање дечијег стваралаштва у различитим областима живота
- подстицање и промовисање читања и самосталности ученика у учењу;
- развој информационе писмености, медијске и информатичке
- подстицање креативности, способности и талента
- упознавање ученика са основним облицима новинарског изражавања
- развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
- формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
- повећање образовног нивоа становништва и развој Републике Србије као државе засноване на знању.
- ангажовањем у новинарској секцији ученици ће се осамосталити у раду и до изражаја ће доћи њихова креативност, способност и теленат.
- упознаће се са основним функцијама новинарства: информативна, артикулативна, критичка, али и контролна, забавно образована и социјална.
- овладавањем платформом (Canva) за графички дизајн, која се користи за креирање графика на друштвеним мрежама, презентација, плаката, докумената и другог визуелног садржаја.

Задаци:

- вођење ученика у стварању различитих облика новинарског изражавања(вест, извештај, репортажа, чланак, фоторепортажа)
- стварање електронског часописа
- формирање школског разгласа
- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице
- саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште
- презентација и вођење програма
- савладавање и коришћење ИКТ алата

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње (за ученике осмог разреда је 34 часа годишње)

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

- писање новинских чланка (репортаже, вести, интервјуи, колумне...)
- уређивачки посао и дизајн школског часописа, часопис „Јелица“
- маркетинг школе на друштвеним мрежама
- анализа новинских чланка,
- сређивање и анализирање прикупљеног материјала
- лектура и коректура садржаја

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика:

- Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада
- Рад с подацима и информацијама- Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.
- Дигитална компетенција- Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница.
- Сарадња- Ученик је способан да се у сарадњи с другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или на реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње.

Б) Начин реализације програма

Настава се рализује у школи, у просторији библиотеке. Гледање презентација и видео снимака, практичан рад са ученицима. Демонстрација од стране наставника, писање уз помоћ наставника, учествовање у изради школског часописа и представљање истог на прослави Дана школе.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: путем гугл учионице и зум платформе.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Ученици се прате кроз писмену и усмену проверу. Писмена провера у виду разних новинарских задатака, које ученици треба да реше, а усмена провера најчешће као вид учествовања на школским приредбама или другим скуповима.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције ангажовани су на пољу уредништва и организације рада сама секције.

Ученици млађег узраста и/или ученици који спорије усвајају знања и вештине раде прилагођене задатке и нису изузети од осталих ученика.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Хор (1. - 8. разред)

Рад са хором/оркестром представља сложенији вид образовног-васпитног рада наставника. Рачуна се као саставни део обавезне наставе, а вреднује се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по 3 часа недељно, односно по 108 часова годишње. Часови хора/оркестра изводе се континуирано од почетка до краја школске године и део су радне обавезе ученика који су прошли аудицију за хор/оркестар.

Рад са хором/оркестром има образовни и васпитни циљ.

Циљеви програма:

Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Значајан је утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој), тако да и певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља уопште.

Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечијих композитора и композиције са фестивала дечијег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет двогласних и трогласних композиција, а cappella или уз инструменталну пратњу. При избору песама наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности, и примереног литералног садржаја.

Наставник формира хор на основу провере слуха и певачких способности ученика, дикције и осећаја за ритам, након чега следи класификовање певача по гласовима.

Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Програм рада са хором треба да садржи пригодне композиције, као и дела озбиљније уметничке вредности, у зависности од могућности ансамбла.

Фонд часова: 3 часа недељно, 108 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: од 1. до 8. разреда

А) Садржаји програма:

- одабир и разврставање гласова;
- вежбе дисања, дикције и интонације;

- хорско распевавање и техничке вежбе;
- интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);
- музичка и психолошка обрада композиције;
- увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;
- остваривање програма и наступа према Школском и Годишњем програму рада школе.

Б) Начин реализације програма:

На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког апарата. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Услов правилног дисања и правилно држање тела. Препоручује се комбиновано дисање, нос и уста истовремено, и то трбушно, дијафрагматично дисање. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разветан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализа текста. Уколико је текст на страном језику, ученици морају научити правилно да читају текст, изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока. Следи анализа нотног текста и усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обатити пажњу на динамику и агогику.

В) Препоручене композиције за рад хора

Химне:

- Државна химна
- Химна Светом Сави
- Химна школе

Традиционалне и песме домаћих аутора:

- Дум дага дум
- Ерген дедо
- Фатише коло врањске девојке
- Ајде Јано, коло да играмо
- Пуче пушка
- Три девојке
- Тај таврље
- Традиционална песма из Славоније, Моја Диридика
- Традиционална руска песма, Каљинка
- Мањифико, Пукни, зоро
- Традиционална песма, Уродиле жуте крушке
- Традиционална песма, Чај горо, лане моје
- Традиционална песма, Заспо Јанко
- Стеван Стојановић Мокрањац, У Будиму граду

- Збирка хорских композиција, Варај Данке
- Збирка хорских композиција, Живкова ташта
- Нишка бања, аранжман Ник Пејц
- Станиша Коруновић, Цвеће
- Светолик Пашћан Којанов, Зимска песма
- Биљана Мандић, Љубичица
- Владимир Ђорђевић, Веће врана
- Стеван Стојановић Мокрањац, Ал` је леп овај свет
- Марко Тајчевић, Пошла румена
- Жарко Петровић, Серенада Београду
- Варткес Баронијан, Востани Србије
- Никола Грбић, Ово је Србија
- Драган Пантић, Симонида
- Константин Бабић, Чај горо
- Ју рок мисија, За милион година
- Плави оркестар, Сава тихо тече
- Александра Ковач, Божић је
- Саша Илић, Плава птица
- Бане Опачић, Заволи
- Р.М.Точак-М.Глишић/М.Гавриловић, Даире

Канони:

- Непознат аутор, Dona nobis pacem
- Луиђи Керубини, На часу певања
- Волфганг Амадеус Моцарт, Ноћ је мирна
- Ј. Г. Ферари, Кукавица
- Јозеф Хајдн, Мир је свуда
- Војислав Илић, Sine musica

Песме домаћих аутора:

- Константин Бабић, Балада о два акрепа
- Исидор Бајић, Српски звуци
- Златан Вауда, Мрави
- Златан Вауда, Пахуљице
- Славко Гајић, Тужнамуха
- Дејан Деспић, Киша
- Дејан Деспић, Оглас
- Дејан Деспић, Смејалица
- Владимир Ђорђевић, Веће врана
- Војислав Илић, Воденица
- Даворин Јенко, Боже правде
- Даворин Јенко, песме из Ђида
- Петар Коњовић, Враголан
- Јосиф Маринковић, Љубимче пролећа
- Милоје Милојевић, Ветар
- Милоје Милојевић, Младост
- Милоје Милојевић, Муха и комарац
- Стеван Стојановић Мокрањац, Друга руковет
- Стеван Стојановић Мокрањац, Десета руковет
- Стеван Стојановић Мокрањац, Једанаеста руковет
- Стеван Стојановић Мокрањац, На ранилу

- Стеван Стојановић Мокрањац, Ал` је леп овај свет
- Стеван Стојановић Мокрањац, Пазар живине
- Стеван Стојановић Мокрањац, Славска
- Стеван Стојановић Мокрањац, Тебепојем
- Стеван Стојановић Мокрањац, Химна Вуку
- Војислав Симић, Пошла ми мома на вода
- Тодор Скаловски, Македонска хумореска
- Марко Тајчевић, Додолске песме
- Марко Тајчевић, Прва свита из Србије
- Шистек-Бабић, Ој, Србијо
- Миодраг Говедарица, Сугуба јектениј
- Српска народна песма, Уродиле жуте крушке
- Српска народна песма, Чај горо, лане моје
- Српска народна песма, Заспо Јанко
- Збирка хорских композиција, Варај Данке
- Збирка хорских композиција, Живкова ташта
- Нишка бања, аранжман Ник Пејц
- Станиша Корунковић, Цвећ.
- Светолик Пашћан Којанов, Зимска песма
- Биљана Мандић, Љубичица
- Владимир Ђорђевић, Веће врана
- Стеван Стојановић Мокрањац, Ал` је леп овај свет
- Марко Тајчевић, Пошла румен.
- Жарко Петровић, Серенада Београду
- Даворин Јенко, Востани Србије
- Никола Грбић, Ово је Србија
- Стеван Стојановић Мокрањац, У Будиму граду
- Драган Пантић, Симонида
- Константин Бабић, Чај горо
- Ју рок мисија, За милион година

Духовне песме:

- Милешевка
- Бели анђео
- Ударало у тамбуру ђаче
- Помози нам, Боже драги
- Помози нам, вишњи Боже
- Јосиф Маринковић, Оче наш
- Вера Миланковић, Оче наш
- Непознат аутор, Бројаница Светог Саве
- Непознат аутор, Пред иконом Светог Саве
- Непознат аутор, Радуј се (ускршња песма)

Страни композитори:

- Аутор непознат, La Violetta
- Палестрина, Benedictus
- Орландо ди Ласо, Ехо
- Лука Маренцио, Ad una fresca riva
- Ђовани да Нола, Chi la gagliarda
- Палестрина, Vigilate
- Карл Марија фон Вебер, Јека

- Волфганг Амадеус Моцарт, Успаванка
 - Беджих Сметана, Долетеле ласте
 - Франц Супе, Проба за концерт
 - Јоханес Брамс, Успаванка
 - Фредерик Шопен, Жеља
 - Фредерик Шуберт, Пастрмка
 - Гамбар Гусејнли, Моји пилићи
 - Георги Димитров, Ана мрзелана
 - Светослав Обретенов, Гајдар
 - Золтан Кодаљ, Каталинка
 - Золтан Кодаљ, Хидло Веген
 - Јосип Каплан, Жуна
 - Јохан Себастијан Бах, Ах, што волим
 - Волфганг Амадеус Моцарт, Лаку ноћ (Vona nox)
 - Ћовани да Нола, Chi la gagliarda
 - Лудвиг ван Бетовен, Ода радости
 - Дмитри Бортњански, Многаја љета
 - Дарко Краљић, Чамац на Тиси
 - Арсен Дедић, Кад би сви
 - Харолд Арлен, Изнад дуге (Over The Rainbow)
 - Хозе Марти, Guantanamera
 - Џо Дасин, Champs Elysées
 - Боб Марли, Don't Worry, Be Happy
 - Дин Мартин, Volare
 - Грчка народна песма, Mi mou thimonis matia mou
 - Традиционална песма из Енглеске, Green sleeves
 - Нена, 99 Luftballons
 - Јапанска дечја песма, Tanabata Sama
 - Ричард Роџерс: Edelweiss
 - Традиционална песма из Италије, L'inverno se n'è andato
- На репертоару хора могу се наћи и вишегласне песме које су предложене у Препорученим композицијама за певање и свирање.

Г) Остали облици образовно-васпитног рада

У нашој школи има деце чије се интересовање и љубав за музику не могу задовољити само оним што им пружа редовна настава. За такву децу ће се организовати додатна настава или секције где се могу укључити у разне групе.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање,
- групе певача,
- „Мала школа инструмента” (клавир, гитара, тамбуре...),
- групе инструмената,
- млади композитори,
- млади етномузиколози (прикупљање мало познатих или готово заборављених песама средине у којој живе),
- музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје, ажурирање школског сајта, креирање, организација и реализација музичких догађаја...),

- ритмичке радионице (модерни и традиционални плес, ритмичке игре, „бит боксинг“ – вокалне перкусије, игре чашама, штаповима...),
 - посете концертима у школи и ван ње (концерти еминентних уметника, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења, концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, пројекције музичких филмова...).
- Програм рада треба прилагодити индивидуалним могућностима, зрелости и нивоу претходног знања сваког ученика.

Д) Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

Обрађене композиције изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана послава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова, како у земљи, тако и ван ње.

Ђ) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Програм секције програмирања (5-8. разреда)

Циљеви:

- подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика
- развијање и неговање другарства и тимског рада
- успешно настављање информатичког образовања
- развијање менталних способности и развој личности.

Задачи:

- развијање способности логичког, критичког и апстрактног мишљења код ученика
- оспособљавање ученика за креирање програма напреднијег нивоа од оних који се раде на редовним часовима
- оспособљавање ученика за тестирање и исправљања грешака у програмима.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: 7. и 8. разред

А) Садржаји програма

Коришћење уређаја Микробит. Текстуални програмски језик Пајтон. Петље за понављање. Гранање. Променљиве. Листе и торке. Коришћење библиотеке Пајгејм за рад са 2Д графиком.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика: компетенција за целоживотно учење, комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, сарадња, решавање проблема

Б) Начин реализације програма

Пошто се секција изводи за ученике седмог и осмог разреда који су већ упознати са текстуалним програмским језиком Пајтон, наставник се надовезује на познате садржаје и проширује их (нпр. основни садржај везан за for петљу проширује различитим начинима примене исте да би се ограничио опсег, користила унета вредност променљиве, користило бројање уназад и сл.). Поред писања програма за рачунар, користе се и Микробит уређаји које ученици програмирају у блоковском Мејккод окружењу. Када ученици седмог разреда на редовним часовима овладају библиотеком Пајгејм, на секцији почиње рад са 2Д графиком.

Ученици раде самостално, а повремено и у групи (како би се подстицали тимски рад, сарадња и комуникација). Сваки ученик ради за рачунаром, а предлози решења проблема се износе и дискутују.

После увежбавања новог садржаја, ученици креирају програме који су напреднијег нивоа у односу на оне на редовним часовима. Акцент је више на решавању проблема него на овладавању синтаксом и семантиком програмског језика.

У ванредним околностима, секција се реализује постављањем у Гугл учионицу секције видео лекција које наставник сам снима. Ученици решене задатке наставнику шаљу имејлом или преко Вајбер платформе.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано прати рад и напредак ученика, даје сугестије и наводи на проналажење решења. У договору са ученицима бира обим и врсту садржаја који ће бити рађен.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

Ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције добијају додатне задатке и материјал за рад код куће.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери видео лекција које се користе при извођењу секције.

Програм секције „Саобраћај“

Циљеви:

- развијати свести о учешћу у саобраћају код ученика
- оспособљавати ученике за безбедно понашање у саобраћају као пешаци
- оспособљавати ученике за безбедно понашање у саобраћају као бициклисти
- развијати креативности код ученика и осећаја припадности групи
- проширивати знања ученика о основним правилима понашања у саобраћају.

Задачи:

- да ученици стекну навику правилног кретања тротоаром, коловозном траком, раскрсницом и правилног прелажења улице
- да знају делове бицикла, да увежбавају спретност у вожњи бицикла и да се правилно укључују у јавни саобраћај
- да се упознају са начинима регулисања друмског саобраћаја
- да се упознају са врстама јавних путева, њиховим елементима као и саобраћајем на њима.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

У оквиру секције, ученици виших разреда основне школе посећују секцију "Саобраћај" са циљем да се добро упознају са општим саобраћајним прописима као и да стекну знања и вештине за учествовање на такмичењу "Шта знаш о Саобраћају" које се организује на нивоу више институција (Министарство просвете, Министарство унутрашњих послова и Ауто Мото Савез Србије)

У оквиру секције задаци се спроводе кроз саобраћајне тестове у физичкој, то јест, штампаној форми и дигиталној односно тестирање кроз прилагођене рачунарске софтвере. Вештине које ђаци стичу на саобраћајном полигону користећи њихове бицикле а све у циљу бољег владања у саобраћају, остају трајна. Дакле, кроз један заиста забаван начин наши ученици у потпуности буду оспособљени за савремени живот у саобраћају.

Б) Начин реализације програма

Наставник треба да пренесе ученицима информације о функционисању друмског, железничког, воденог, ваздушног саобраћајног система. Ученици треба да упознају сва правила у друмском саобраћају да би стекли самоувереност као учесници у саобраћају. Веома је битно да науче и да знају примењивати, односно придржавати се саобраћајних прописа и правила. Ученици треба да науче поделу саобраћајних знакова и да добију информације о примени истих. Поред тога наставник треба упознати ученике са врстама семафора и осталим светлосним знаковима као и са њиховом наменом. Наставник треба објаснити и покрете и знакове саобраћајног полицајца. И на крају од врло битног значаја је да ученик савлада како да поступи у одређеним ситуацијама у саобраћају. Ученици

посматрају, закључују, учествују у дискусији, наводе своје личне примере и искуства као учесници у саобраћају да ли као пешаци, возачи бицикла, тротинета и др.

Да би ученици боље разумели оно што уче у оквиру секције, организују се вежбе на полигону, дају пробни тестови и на тај начин се припремају за такмичење из познавања саобраћаја.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин:

У случају немогућности одвијања секције непосредно ученицима се прослеђује сав потребан материјал путем гугл учионице или вибер групе, затим се прослеђују тестови које ученик треба да одради и на тај начин савладава све оно што је неопходно о саобраћају.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученик усваја знања, истиче своје способности и вештине у практичном примењивању савладаног градива. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика за напредовање, одлазак на такмичења, давајући им подршку и мотивацију за њихов труд и рад. Ученици се обучавају да раде у групи, функционишу као тим и самим тим утврђују своје знање и преносе исто члановима тима којима је то потребно. Средства која се користе за праћење рада ученика су педагошка свеска, електроски дневник, дискусије на часу.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- у групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима
- приликом увежбавања и савладавања лакших препрека на полигону, одмах прелазе на сложенији ниво
- више примењују стечено знање практичним вежбама и примерима.

) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Програм секције „Конструкторско моделовање“

Циљеви:

- подстицати ученике да развију самосталност и решавају проблеме
- развијати интересовања и склоности ученика
- оспособљавати ученике да истражује, размишља, формулише питања
- подстицати ученике да изводе логичке закључке
- развијати предузетничке вештине код ученика
- проширивати знања ученика о техници и технологији и њеном свакодневном напредовању.

Задаци:

- оспособити ученике да користе различите врсте информација
- развијање критичког техничког мишљења
- развијање самосталности у раду
- развијање техничке свести и техничког образовања ученика
- развијање такмичарског духа

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

У оквиру секције, ученик треба да се упозна са основним техничким законитостима на којима почива израда модела, прошири теоријска знања о материјалима и техничко технолошким поступцима израде модела. Такође ученик треба да научи да се користи техничким цртежима и шемама, што ће му бити од великог значаја при изради модела. Своје замисли ученик претвара у технички цртеж, израђује модел и тиме показује своју способност и креативност у раду. Од битног значаја је да учествује у изложбама, покаже интересовање за такмичења и на тај начин развија свој колективни и тимски дух.

Ученици млађих разреда треба да се упознају са разним врстама материјала као што су: глина, папир, дрво, кожа, текстил, јер се управо се од тих природних материјала могу израђивати различити предмети и модели. У зависности од врсте алата користе се различите технике и поступци израде предмета као што су: тестерисање, турпијање, бушење или брушење. Ученици старијих разреда обично се баве израдом виртуелних модела, односно израдом модела помоћу рачунара и то углавном у тродимензионалном облику у програмима који су предвиђени за то.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика – естетичка (кроз обучавање ученика да израђују предмете и моделе који су у складу са техничким цртежом и димензијама, и само на тај начин ће бити лепо у оку посматрача), одговоран однос према животној средини, зато се детаљно учи о скоро свим природним материјалима, њиховом рационалном коришћењу и одржавању у природи.

Б) Начин реализације програма

Наставник нове појмове објашњава помоћу презентација, видео снимака и предмета из свакодневног окружења. Када приказује нове технике рада, најпре сам изводи радњу пред целим одељењем, а онда појединачно показује ученицима који не успевају сами да

понове активност. Наставник има задатак да планира, организује, бира садржаје, објашњава, демонстрира, даје упутства, обезбеђује ресурсе, прати ефекте сопственог рада и рада ученика. Ученици посматрају, закључују, учествују у дискусији, практично испробавају различите технике, најпре уз помоћ наставника, а затим и самостално.

Да би ученици боље разумели оно што уче у оквиру секције поред средстава коришћених на часовима редовне наставе, користе се практичне вежбе, научна литература, интернет, алат и средства за израду модела.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин:

У случају немогућности одвијања секције непосредно ученицима се прослеђује сав потребан материјал путем гугл учионице или вибер групе, затим се прослеђују тестови које ученик треба да одради и на тај начин савладава све оно што је неопходно о конструкцији и изради модела и предмета. Такође се прослеђују линкови са видео снимцима практичних примера израде модела, да би им што више олакшавали њихов рад.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученик усваја знања и овладава вештинама. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика за такмичења, изложбе и друго. Наставник све то евидентира у педагошкој свесци и електронском дневнику и на тај начин увек има увид о ангажовању и способности ученика за предмет и секцију у оквиру истог.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- у групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима
- приликом увежбавања практичних вештина, могу прескочити једноставније кораке и одмах добити сложеније задатке
- приликом израде употребних предмета, раде задатке који захтевају комбиновање различитих техника.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Програм секција Примењена уметност и дизајн

Циљеви:

- развијање осећања за аутентичне естетске вредности у уметности
- неговање радозналости за ликовно стварање, упорност и истрајност, прецизност и уредност
- подстицање смисла за креативност и осетљивост за естетске појаве
- оспособљавање ученика да самостално граде композицију према личном избору помоћу свих техника рада
- подстицање ученика да запажају карактеристике природних и вештачких материјача ,да уоче њихове разлике и од њих израђују употребне предмете
- формирање одговорног односа према радном и животном окружењу
- развијање моторичке способности
- развијање комуникације и сарадње
- кроз лични и социјални развој ученика утицати на иницирање предузетништва
- промоција ученичке задруге
- подстицати квалитетно провођење слободног времена
- развијати интересовања и склоности ученика
- оспособљавати ученике за практичне активности у свакодневном животу
- развијати осећај за лепо код ученика
- развијати предузетничке вештине код ученика

Задаци:

- развијање и подстицање стваралачког мишљења
- оспособљавање ученика да цртежом изразе своја опажања из непосредне околине
- развијање мануелне вештине и креативности
- мотивисати ученике да се слободно ликовно-визуелно изражавају, својствено узрасту и индивидуалним способностима
- упознавање нових поступака и идеја за рад
- неговање ликовног израза, као основ за неговање визуелног мишљења

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње (за ученике осмог разреда је 34 часа годишње)

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

Садржај програма секције је осмишљен тако да се кроз израду практичних радова ученици ближе упознају и прошире своја знања о различитим занимањима из области примењених уметности. На тај начин, доприноси се и професионалној оријентацији ученика, повезују се знања из различитих области и ради се на развоју међупредметних компетенција ученика.

Током израде практичних радова и различитих употребних предмета, ученици ће спознати важност споја естетике и функције и објединити стечена знања о ликовним елементима као што су боја, ритам, облик, текстура, линија, волумен, али и слободно компоновање, композиција и простор, контраст, јединство или доминанта. Изградиће

осећај за важност дизајна, стилизације и уочљивости поруке у визуелној комуникацији и важност раздвајања битног од мање битног. Ученици ће бити детаљније упућени у могућности које нуди дигитално окружење и дигитална уметност и дизајн кроз примере и уз употребу ИКТ-а, уколико услови у школи дозвољавају у смислу техничке опреме.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика – естетичка (кроз обучавање ученика да израђују украсне и употребне предмете и да анализирају колико ти предмети задовољавају унапред постављене естетске критеријуме), одговоран однос према животној средини (ученици спроводе акцију скупљања предмета за рециклажу) и оријентација ка предузетништву (ученици припремају радове за базаре, одређују цене производа, организују њихово излагање).

Б) Начин реализације програма

Наставник нове појмове објашњава помоћу презентација, видео снимака и предмета из свакодневног окружења. Када приказује нове технике рада, најпре сам изводи радњу пред целим одељењем, а онда појединачно показује ученицима који не успевају сами да понове активност. Ученици посматрају, закључују, учествују у дискусији, практично испробавају различите технике, најпре уз помоћ наставника, а затим и самостално.

У рад секције активно се укључују и родитељи тако што организују посете предузећима у којима раде, а која имају додирних тачака са примењеном уметности (уколико за то постоје услови).

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: у случајевима када није могуће реализовати наставу у директном контакту наставника и ученика у учионици, материјали за рад (текстуални документи, видео лекције, фотографије, дигиталне едукативне игре, упитници, квизови и сл.) постављају се у Гугл учионицама предмета. Додатна комуникација са ученицима се обавља путем Вајбер група и преко Гугл мита или Зума, по потреби, комуникација се обавља са родитељима путем мејла. За ученике који немају техничких могућности да наставу прате на наведене начине, родитељи штампају материјале преузимају у школи, а наставници додатно комуницирају са ученицима телефоном, путем Вајбера.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученици усвајају знања и овладавају вештинама, прати њихова интересовања, узраст и способности и томе се прилагођава планирање и рад. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика и томе прилагођава рад како би се одржала мотивација ученика да учествују у раду секције (нпр. уколико су ученици више заинтересовани за одређе теме, продужава време обраде и рада на датом задатку). Ученици се обучавају да и сами процењују сопствена постигнућа и постигнућа других ученика, као и да процене сопствени допринос и допринос других раду групе када се раде групни задаци. Средства која се користе за праћење су чек листе, дискусије на часу, евиденција у електронском дневнику и практични радови ученика или портфолио. Ученицима даје савет за унапређење рада али и позитивна повратна информација, похвале и награде ради даљег мотивисања и напредовања у раду.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше сходно њиховим интересовањима, потребама и могућностима. Поједине теме је могуће радити дуже уколико су ученици заинтересовани, могу бирати којом техником и материјалом ће радити.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- у групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима
- приликом увежбавања практичних вештина, могу прескочити једноставније кораке и одмах добити сложеније задатке
- приликом израде употребних предмета, раде задатке који захтевају комбиновање различитих техника (нпр. сликање и обликовање).

Ученици млађег узраста и/или ученици који спорије усвајају знања и вештине:

- раде једноставније задатке
- приликом израде употребних предмета, раде једноставнијим техникама.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности, наставних материјала и ученичких радова који илуструју рад секције у досадашњем периоду.

Програм кошаркашке секције (5. - 8. разред)

Циљеви (општи)

- Јачање образовно-васпитне делатности школе
- Подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика
- Садржајно и целисходно коришћење слободног времена
- Богађење друштвеног живота и разоноде ученика
- Развијање и неговање другарства и пријатељства.

Циљеви (специфични)

- Подстицати квалитетно провођење слободног времена
- Развијати интересовања и склоности ученика ка спорту
- Проширивати знања ученика о спорту и здравом начину живота
- Да ученици играју кошарку или баскет у рекреативне сврхе.

Задаци:

- Спортско техничко образовање ученика у кошаркашкој игри,
- Развијање фер плеј односа у игри,
- Стварање здравствено хигијенских навика ученика пре, током и после вежбања,
- Развијање тимског духа и припадања колективу.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње (за ученике осмог разреда је 34 часа годишње).

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

На кошаркашкој секцији ученици ће кроз игру истовремено учити правила, основне техничке елементе кошарке као и основе тактике игре.

Разлози због којих би кошарка могла да вам се свиди је то да је веома динамичан спорт који могу да играју и дечаки и девојчице у исто време, да је у традицији спорта у Србији, да развија основне физичке способности и такмичарски дух, активности се могу упражњавати и на отвореном и у затвореном простору.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика: Српски језик, математика, физика.

Б) Начин реализације програма

Наставник са ученицима петог разреда, од којих је већина играла бар баскет, разговара о игри, пита, провоцира одговоре, пушта клипове са кошаркашких утакмица на рачунару. Касније, као и са ученицима осталих разреда ради обуку основних теничких елемената - држања лопте, хватања и додавања, дриблинга у месту и кретању, двокорака, шута из места и скок шута, које они увежбавају на сваком часу недељно и обавезно кроз игру. У каснијој фази, организују се мини турнири на часу где су ученици подељени по узрасту и степену напредовања.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: Ученицима се пуштају снимци мечева са ЈТ канала који се постављају у гугл учионици секције.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученик усваја знања и овладава вештинама. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика и томе прилагођава рад како би се одржала мотивација ученика да учествују у раду кошаркашке секције. Ученици се обучавају да и сами процењују сопствена постигнућа и постигнућа других ученика, као и да процене сопствени допринос допринос других раду групе када се раде групни задаци. Средства која се користе за праћење су чек листе, дискусије на часу, евиденција у електронском дневнику и педагошкој свесци наставника.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- у групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима
- приликом увежбавања практичних вештина, могу прескочити једноставније кораке и одмах добити сложеније задатке

Ученици млађег узраста и/или ученици који спорије усвајају знања и вештине:

- Дуже раде на основних елементима, као што су нпр. вођење лопте у месту и кретању,
- Упућују се да самостално вежбају,
- Да погледају видео материјале које је наставник поставио у гугл учионици или има дао у штампаном облику на папиру.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности које наставник планира да користи у реализацији ове секције.

Програм атлетске секције (5. - 8. разред)

Циљеви (општи)

- Јачање образовно-васпитне делатности школе
- Подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика
- Садржајно и целисходно коришћење слободног времена
- Богађење друштвеног живота и разоноде ученика
- Развијање и неговање другарства и пријатељства.

Циљеви (специфични)

- Подстицати квалитетно провођење слободног времена
- Развијати интересовања и склоности ученика ка спорту
- Проширивати знања ученика о спорту и здравом начину живота
- Развијати основне моторичке способности ученика: брзину, скочност, силу, снагу мишића и аеробну издржљивост (општу издржљивост).

Задаци:

- Спортско техничко образовање ученика у атлетским дисциплинама,
- Развијање фер плеј односа у такмичењу,
- Стварање здравствено хигијенских навика ученика пре, током и после вежбања.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње (за ученике осмог разреда је 34 часа годишње).

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

На атлетској секцији ученици ће кроз спортско техничко образовање истовремено учити правила као и стицати знања генерално о “Краљици спортова”.

Разлози због којих би атлетика могла да вам се свиди је то спорт у којем се можете надметати у трчању, скакању или бацању, да можете развијати своје индивидуалне моторичке способности али и тимски дух кроз атлетски вишебој и припадност екипи.

То је спорт који могу да упражњавају и дечаци и девојчице у исто време, да је у традицији спорта у Србији као и да се активности могу упражњавати и на реализовати у затвореном простору.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика: Српски језик, математика, физика.

Б) Начин реализације програма

Наставник са ученицима петог разреда, кроз разговор представи атлетику и све атлетске дисциплине, пита, провоцира одговоре, пушта клипове са атлетских такмичења на рачунару. Касније, као и са ученицима осталих разреда ради обуку основних техничких елемената - технике трчања на кратке и дуге стазе, ниског и високог старта, основа бацања - тениске лоптице, вортекса и кугле, основе скакања у вис - технике маказица и

леђне технике, које они увежбавају на сваком часу недељно и кроз међусобна такмичења на секцији. У каснијој фази, организују се школска такмичења на часу где су ученици подељени по узрасту и степену напредовања, а где победници представљају Школу на општинском такмичењу.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: Ученицима се пуштају снимци атлетских митинга и извођења атлетских техника са ЈТ канала који се постављају у гугл учионици секције, које ученици треба да погледају и да одраде специфичне задатке које им наставних зада на исти начин.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученик усваја знања и овладава вештинама. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика и томе прилагођава рад како би се одржала мотивација ученика да учествују у раду атлетске секције. Ученици се обучавају да и сами процењују сопствена постигнућа и постигнућа других ученика, као и да процене сопствени допринос и допринос других раду групе када се раде групни задаци. Средства која се користе за праћење су чек листе, дискусије на часу, евиденција у електронском дневнику и педагошкој свесци наставника.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- У групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима.
- Приликом увежбавања практичних вештина, могу прескочити једноставније кораке и одмах добити сложеније задатке.

Ученици млађег узраста и/или ученици који спорије усвајају знања и вештине:

- Дуже раде на основних елементима, као што су нпр. техника трчања на кратким стазама.
- Упућују се да самостално вежбају.
- Да погледају видео материјале које је наставник поставио у гугл учионици или има дао у штампаном облику на папиру.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности које наставник планира да користи у реализацији ове секције.

Програм бадминтон секције (5. - 8. разред)

Циљеви (општи)

- јачање образовно-васпитне делатности школе
- подстицање индивидуалних склоности и интересовања ученика
- надражајно и целисходно коришћење слободног времена
- богаћење друштвеног живота и разоноде ученика
- развијање и неговање другарства и пријатељства.

Циљеви (специфични)

- Подстицати квалитетно провођење слободног времена
- Развијати интересовања и склоности ученика ка спорту
- Проширивати знања ученика о спорту и здравом начину живота
- Научити ученике да могу играти бадминтон у рекреативне сврхе.

Задаци:

- Спортско техничко образовање ученика у игри бадминтона,
- развијање фер плеј односа у игри
- Стварање здравствено хигијенских навика ученика пре, током и после вежбања.

Фонд часова: 1 час недељно, 36 часова годишње (за ученике осмог разреда је 34 часа годишње)

Разреди у којима се секција реализује: од 5. до 8. разреда

А) Садржаји програма

На бадминтон секцији ученици ће кроз игру у паровима или појединачно истовремено учити правила, основне техничке елементе као и основе тактике игре. Разлози због којих би бадминтон могао да вам се свиди је то да је безбедан, веома динамичан неконтактни спорт који могу да играју и дечаци и девојчице у исто време, развија основне физичке способности и такмичарски дух, активности се могу упражњавати и на отвореном и у затвореном простору. Ако волите спорт у коме нема контакта можете да се прикључите раду ове секције.

У оквиру секције развијају се и међупредметне компетенције ученика: Српски језик, математика, физика.

Б) Начин реализације програма

Наставник са ученицима петог разреда, који се углавном први пут сусрећу у школи са овим спортом, најпре разговора о основној опреми за бадминтон и правилима игре. Пушта им снимке са интернета како би имали представу о томе како се игра. Касније, као и са ученицима осталих разреда ради обуку основних техничких елемената - сервиса, форхенд, бекхенд и смеч ударца, где се они увежбавају на сваком часу недељно и обавезно кроз игру. У каснијој фази, организују се мини турнири на часу где су ученици подељени по узрасту и степену напредовања.

У ванредним околностима, секција се реализује на следећи начин: Ученицима се пуштају снимци мечева са ЈТ канала који се постављају у гугл учионици секције.

В) Праћење напредовања и интересовања ученика

Наставник континуирано посматра активност и рад ученика на часу и процењује степен у коме ученик усваја знања и овладава вештинама. Такође, прати редовност похађања и интересовања ученика и томе прилагођава рад како би се одржала мотивација ученика да учествују у раду секције бадминтона. Ученици се обучавају да и сами процењују сопствена постигнућа и постигнућа других ученика, као и да процене сопствени допринос и допринос других раду групе када се раде групни задаци. Средства која се користе за праћење су чек листе, дискусије на часу, евиденција у електронском дневнику и педагошкој свесци наставника.

Г) Прилагођавања према узрасту и брзини напредовања ученика

За ученике који раде по ИОП-у, прилагођавања се врше у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима. За остале ученике, прилагођавања се врше на следећи начин.

Ученици старијег узраста и/или ученици који показују изузетне способности у извршавању радњи везаних за садржаје секције:

- у групним задацима деле задужења у оквиру групе, организују и усмеравају рад групе и помажу млађим или слабијим ученицима
- приликом увежбавања практичних вештина, могу прескочити једноставније кораке и одмах добити сложеније задатке.

Ученици млађег узраста и/или ученици који спорије усвајају знања и вештине:

- дуже раде на основних елементима, као што су нпр. хват рекета и сервис,
- Упућују се да самостално вежбају,
- да погледају видео материјале које је наставник поставио у гугл учионици или има дао у штампаном облику на папиру.

Д) Додатни материјали који илуструју рад секције

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности које наставник планира да користи у реализацији ове секције.

**2. д) УЏБЕНИЦИ И ДРУГА ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ ПО
РАЗРЕДИМА**

СПИСАК УЏБЕНИКА ЗА ШКОЛСКУ 2022/2023 ГОДИНУ

1. разред			
Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Буквар за први разред основне школе, ћирилица	Душка Милић, Татјана Митић	Нови Логос
	Наставни листови уз Буквар за први разред основне школе, ћирилица	Душка Милић, Татјана Митић	Нови Логос
	Реч по реч- Читанка за први разред основне школе, ћирилица	др Наташа Станковић Шошо, Маја Костић	Нови Логос
Математика	Математика 1 уџбеник за први разред основне школе (први, други, трећи и четврти део), ћирилица	Ива Иванчевић, Сенка Тахировић	Нови Логос
Свет око нас	Свет око нас 1 уџбеник за први разред основне школе, ћирилица	Љиља Стокановић, Гордана Лукић, др Гордана Субаков Симић	Нови Логос
	Свет око нас 1 радна свеска за први разред основне школе, ћирилица	Љиља Стокановић, Гордана Лукић, др Гордана Субаков Симић	Нови Логос
Музичка култура	Музичка култура 1, уџбеник за први разред основне школе, ћирилица	Драгана Михајловић Бокан, Марина Ињац	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура 1, уџбеник за први разред основне школе, ћирилица	Милутин Мићић, Гордана Мићић	Нови Логос
Дигитални свет	Дигитални свет 1, ћирилица	Наташа Анђелковић, Биљана Калафатић, Марина Ињац	Нови Логос
Енглески језик	New English Adventure Starter A uđzbenik	Regina Raczynska, Cristiana Bruni	Pearson Akronolo 2018
	New English Adventure Starter A radna sveska	Regina Raczynska, Cristiana Bruni	Pearson Akronolo 2018

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

2. разред			
Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Уз речи растемо – Читанка за српски језик за други разред основне школе, ћирилица	др Наташа Станковић Шошо, Маја Костић	Нови Логос
	Дар речи – Граматика за српски језик за други разред основне школе, ћирилица	Јелена Срдић	Нови Логос
	Латиница – уџбеник за други разред основне школе, ћирилица	Душка Милић, Татјана Митић	Нови Логос
	Радна свеска уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за други разред основне школе, ћирилица	Јелена Срдић, др Наташа Станковић Шошо	Нови Логос
Математика	Математика 2, уџбеник за други разред основне школе (први, други, трећи и четврти део), ћирилица	Ива Иванчевић Илић, Сенка Тахировић	Нови Логос
Свет око нас	Свет око нас 2, уџбеник за други разред основне школе, ћирилица	Љиља Стокановић, Гордана Лукић, Гордана Субаков Симић	Нови Логос
	Свет око нас 2, радна свеска за други разред основне школе, ћирилица	Љиља Стокановић, Гордана Лукић, Гордана Субаков Симић	Нови Логос
Музичка култура	Музичка култура 2, уџбеник за други разред основне школе, ћирилица	Драгана Михајловић Бокан, Марина Ињац	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура 2, уџбеник за други разред основне школе, ћирилица	Милутин Мићић, Гордана Мићић	Нови Логос
Дигитални свет	Дигитални свет 2, уџбеник, ћирилица	Марина Ињац, Јован Јовановић, Стефан Поповић	Нови Логос
Енглески језик	Уџбеник: New English Adventure Starter B	Tessa Lochowski, Cristiana Bruni	Pearson Akronolo
	Радна свеска: New English Adventure Starter B	Tessa Lochowski, Cristiana Bruni	Pearson Akronolo

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

3. разред

Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	У свету речи, Читанка за српски језик за трећи разред, ћирилица	др Наташа Станковић Шошо, Маја Костић	Нови Логос
	Дар речи, граматика за српски језик за трећи разред основне школе, ћирилица	Јелена Срдић	Нови Логос
	Радна свеска уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за трећи разред основне школе, ћирилица	др Наташа Станковић Шошо, Јелена Срдић	Нови Логос
Математика	Математика 3, уџбеник за трећи разред основне школе (први, други, трећи и четврти део), ћирилица	Сенка Тахировић Раковић, Ива Иванчевић Илић	Нови Логос
Природа и друштво	Природа и друштво 3, уџбеник за трећи разред основне школе, ћирилица	Андријана Шикл Ерски, Марина Мунитлак	Нови Логос
	Природа и друштво 3, радна свеска за трећи разред основне школе, ћирилица	Андријана Шикл Ерски, Марина Мунитлак	Нови Логос
Музичка култура	Музичка култура 3, уџбеник за трећи разред основне школе, ћирилица	Драгана Михајловић Бокан, Марина Ињац	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура 3, уџбеник за трећи разред основне школе, ћирилица	Милутин Мићић, Гордана Мићић	Нови Логос
Енглески језик	Happy Street 1 3rd edition, уџбеник и радна свеска	Stella Maidment, Lorena Roberts	OUP, The English Book, 2020

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

4. разред			
Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Бескрајна прича, Читанка за 4. р., ћирилица	др Наташа Станковић Шошо, Соња Чабрић	Нови Логос
	Дар речи, Граматика за 4. р. ћирилица	Јелена Срдић, Зорана Петковић	Нови Логос
	Радна свеска уз уџбенички комплет српског језика и књижевности за 4. р.	др Наташа Станковић Шошо, Јелена Срдић, Зорана Петковић	Нови Логос
Математика	Математика, уџбеник за 4.р. основне школе (први, други, трећи и четврти део)	Ива Иванчевић Илић, Сенка Тахировић Раковић	Нови Логос
Природа и друштво	Природа и друштво за 4. р. уџбеник	др Александар Кандић, др Гордана Субаковић Симић, Жељко Васић, Ивана Петровић, Иван Матејић	Нови Логос
	Природа и друштво за 4. р. радна свеска	др Александар Кандић, др Гордана Субаковић Симић, Жељко Васић, Ивана Петровић, Иван Матејић	Нови Логос
	Природа и друштво за 4. р. тематски атлас уз уџбеник природе и друштва	др Александар Кандић, др Гордана Субаковић Симић, Жељко Васић, Ивана Петровић, Иван Матејић	Нови Логос
Музичка култура	Музичка култура за 4.р. основне школе	Драгана Михајловић Бокан, Марина Ињац	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура 4, уџбеник за 4.р. основне школе	Милутин Мићић, Гордана Мићић	Нови Логос
Енглески језик	Discover English 1, уџбеник	Izabella Hearn, Jayne Wildman	Pearson, Akronolo, 2009

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

5. разред			
Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Српски језик 5, Читанка „Расковник” за пети разред	Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет, 2019
	Српски језик 5, Радна свеска за пети разред	Весна Ломпар, Зорица Несторовић	Клет, 2019
	Српски језик 5, Граматика за пети разред	Весна Ломпар	Клет, 2019
Енглески језик	Project Explore 1, уџбеник и радна свеска за 5.разред	Sarah Philips, Paul Shipton	The English Book
Музичка култура	Музичка култура за 5.разред основне школе	Александра Паладин, Драгана Михајловић Бокан	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура за пети разред	Миливој Мишко Павловић	Бигз издаваштво
Историја	Историја уџбеник са одабраним историјским изворима за 5 разред основне школе	Љиљана Недовић Емина Живковић	Клет
Географија	Географија за 5. разред основне школе	Драган Милошевић	Креативни центар
Математика	Математика за 5.разред основне школе	Петар Огризовић	Нови Логос
	Збирка задатака за 5.разред основне школе	Петар Огризовић	Нови Логос
Биологија	Биологија за 5. разред	Гордана Субаков Симић, Марина Дрндарски	Нови логос
Техника и технологија	Техника и технологија за пети разред основне школе	др Драган Голубовић, Небојша Д. Голубовић	Едука
Француски језик	Clkub @dos 1, udžbenik i radna sveska	Aurelie Combriat, Katia Coppola	Klett
Информатика и рачунарство	Информатика и рачунарство за 5. разред основне школе	Светлана Мандић	Klett

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

6. разред

Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Српски језик и књижевност 6, Извор, Читанка за шести разред,	проф. Зона Мркаљ, проф. Зорица Несторовић	Клет, 2019
	Српски језик и књижевност 6, Граматика за шести разред	Весна Ломпар	Клет, 2019
	Српски језик и књижевност 6, радна свеска за шести разред	Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет, 2019
Енглески језик	Project 3 (Serbian edition), udžbenik	Tom Hutchinson	The English book
	Project 3 (Serbian edition), radna sveska	Tom Hutchinson	The English book
Музичка култура	Музичка култура за 6.разред основне школе	Александра Паладин, Драгана Михајловић Бокан	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура за шести разред основне школе	Миливој Мишко Павловић	БИГЗ издаваштво
Историја	Историја уџбеник са одабраним историјским изворима за 6 разред основне школе	Александар Тодосијевић	Едука
Географија	Географија за 6. разред основне школе	Драган Милошевић, Јована Тодорић, Мирослав Маркићевић	Креативни центар
Математика	Математика за 6.разред основне школе	Тамара Малић	Нови Логос
	Збирка задатака за 6.разред основне школе	Тамара Малић, Марина Јовановић Светлик	Нови Логос
Физика	Физика 6, Уџбеник за шести разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
	Физика 6, Збирка задатака са лабораторијским вежбама за шести разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
Биологија	Биологија за 6. разред	Гордана Субаков Симић, Марина Дрндарски	Нови логос
Техника и технологија	Техника и технологија за шести разред основне школе	др Драган Голубовић, Небојша Д. Голубовић	Едука
Француски језик	Club @dos 2, udžbenik i radna sveska	Aurelie Combriat, Philippe Liria	Klett
Информатика и рачунарство	Информатика и рачунарство за 6. разред основне школе	Светлана Мандић	Klett

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

7. разред

Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Српски језик и књижевност 7, читанка „Плетисанка“ за седми разред	Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет
	Српски језик и књижевност 7, радна свеска уз уџбенички комплет за седми разред	Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет
	Српски језик и књижевност 7, Граматика за седми разред	Весна Ломпар	Клет
Енглески језик	Project 4 (Serbian edition), udžbenik i radna sveska	Tom Hutchinson	The English book
Музичка култура	Музичка култура за 7.разред основне школе	Александра Паладин, Драгана Михајловић Бокан	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура за седми разред основне школе	Миљивој Мишко Павловић	Бигз издаваштво
Историја	Историја уџбеник са одабраним историјским изворима за 7 разред основне школе	Милица Омрчен Невена Грбовић	Едука
Географија	Географија за 7. разред основне школе	Драган Милошевић, Мирослав Маркићевић	Креативни центар
Математика	Математика за 7.разред основне школе	Тамара Малић	Нови Логос
	Збирка задатака са решењима за седми разред основне школе	Марија Микић, Јелена Сузић	Нови Логос
Физика	Физика 7, Уџбеник за седми разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
	Физика 7, Збирка задатака са лабораторијским вежбама за седми разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
Биологија	Биологија за 7. разред	Гордана Субаков Симић, Марина Дрндарски	Нови логос
Хемија	Хемија 7, Уџбеник за седми разред основне школе	Татјана Недељковић, Драгана Анђелковић	Нови логос
	Хемија 7, Збирка задатака за додатна вежбања и за оне који желе да знају више за седми разред основне школе	Татјана Недељковић, Драгана Анђелковић	Нови логос
Техника и технологија	Техника и технологија за седми разред основне школе	др Драган Голубовић, Небојша Д. Голубовић	Едука

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

Француски језик	Nouveau Pixel 3, udžbenik i radna sveska	Colette Gibbe, Patricia Robert	Cle Internationa, Data Status
Информатика и рачунарство	Информатика и рачунарство за 7. разред основне школе	Катарина Алексић, Катарина Вељковић, Милош Бајчетић, Дарко Крсмановић	Едука

8. разред

Предмет	Наслов уџбеника	Аутор/и	Издавач
Српски језик	Српски језик и књижевност 8, читанка „Цветник“ за осми разред	Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет, 2020.
	Српски језик и књижевност 8, радна свеска уз уџбенички комплет за осми разред,	Весна Ломпар, Зона Мркаљ, Зорица Несторовић	Клет, 2020.
	Српски језик и књижевност 8, Граматика за осми разред	Весна Ломпар	Клет, 2020.
Енглески језик	English Plus 4 (друго издање), уџбеник за 8. разред	Ben Weltz, Diana Pye	Нови Логос
	English Plus 4 (друго издање), радна свеска за 8. разред	Janet Hardy-Gould	Нови Логос
Музичка култура	Музичка култура за 8. разред основне школе	Александра Паладин, Драгана Михајловић Бокан	Нови Логос
Ликовна култура	Ликовна култура за осми разред основне школе	Јован Глигоријевић	БИГЗ издаваштво
Историја	Историја са одабраним историјским изворима за 8 разред основне школе	Александра Тодосијевић Сања Петровић Тодосијевић	Клет
Географија	Географија за 8. разред основне школе	Драган Милошевић, Мирослав Маркићевић	Креативни центар
Математика	Математика за 8. разред основне школе	Тамара Малић	Нови Логос
	Збирка задатака са решењима за осми разред основне школе	Тамара Малић, Јасна Маричић Мириловић	Нови Логос

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

Физика	Физика 8, Уџбеник за осми разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
	Физика 8, Збирка задатака са лабораторијским вежбама за осми разред основне школе	Марина Радојевић	Клетт
Биологија	Биологија за 8. разред	Гордана Субаков Симић, Марина Дрндарски	Нови логос
Хемија	Хемија 8, уџбеник за осми разред основне школе	Татјана Недељковић	Нови логос
	Хемија 8, Збирка задатака са лабораторијским вежбама за осми разред основне школе	Татјана Недељковић	Нови логос
Техника и технологија	Техника и технологија за осми разред основне школе	др Драган Голубовић, Небојша Д. Голубовић	Едука
Француски језик	Nouveau Pixel 4	Sylvie Schmitt	Cle International
	udžbenik i radna sveska	Anne-Cecile Couderc	Data Status
Информатика и рачунарство	Информатика и рачунарство за 8. разред основне школе	Светлана Мандић	Klett

3. ПРОГРАМ РАДА ЧОС-А

Програм рада одељењских старешина са ученицима (1-8. разреда)

Рад одељењских старешина са ученицима одвија се кроз рад са одељењем и рад са мањим групама ученика или појединцима.

Циљеви:

- подстицати целовит развој ученика
- пружати васпитну подршку ученицима
- развијати позитивне вредности код ученика.

Задаци:

- подстицати психофизички и социјални развој ученика
- подстицати тимски рад и сарадњу ученика у одељењу
- развијати међупредметне компетенције ученика
- развијати културне навике кроз културне активности
- пратити развој ученика и информисати ученика, породицу и органе школе о њему.

У табели испод приказан је седмични и годишњи број часова одељењског старешине.

		Разред							
		Први	Други	Трећи	Четврти	Пети	Шести	Седми	Осми
Фонд часова	Годишњи	36	36	36	36	36	36	36	34
	Недељни	1	1	1	1	1	1	1	1

А) Планирање рада

Планирање васпитног рада са ученицима спроводи се на основу праћења понашања и развоја одељења и појединачних ученика, узраста ученика и специфичних могућности и услова рада у школи. На основу тога, сваки одељењски старешина планира свој рад са ученицима на нивоу школске године и краћих временских периода. Када је потребно, старешине и стручни органи школе (психолог, педагог, Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и сл.) планирају и спровode ванредни појачан васпитни рад са ученицима тако што обављају разговоре, држе предавања или радионице за ученике, са циљем да се заједничким снагама, на нивоу школе, пружи подршка ученицима којима је то потребно и санкционишу непожељна понашања у одељењу и школи.

Б) Садржаји програма

Садржаји који се реализују у оквиру овог програма осмишљени су тако да доприносе различитим аспектима развоја ученика, да се надовезују једни на друге из разреда у разред и да буду усклађени са потребама одређених узраста. У наставку текста биће приказани садржаји на којима се са ученицима ради у оквиру области које покрива овај програм.

Психофизички развој ученика

Што се физичког развоја тиче, у свим разредима се покривају следеће теме: лична хигијена, здрава исхрана, здрави стилови живота (физичка активност, здрав сан, превенција болести зависности). Постепено се укључује и тема о сексуалном образовању - најпре кроз објашњавање разлика међу половима, промена у пубертету, а у старијем узрасту и кроз сложеније теме, адекватне за тај узраст – полно преносиве болести, контрацепцију и планирање породице и сл. Поред предавања одељењских старешина, организују се радионице за ученике, истраживачки задаци за ученике, спортске и рекреативне активности на нивоу одељења или генерације, седмице ношења здраве ужине, дани некоришћења превозних средстава, а када је могуће, и предавања лекара, нутрициониста и других стручњака.

Област психолошког развоја се у првом и другом разреду фокусира на препознавање и исказивање својих осећања (моји страхови, снови, жеље, шта ме чини срећним...) и једноставним играма, док у трећем и четвртном, ученика упућује на препознавање сопствених врлина и вештина (мој портфолио, интересовања, умећа...) и на кориговање лоших навика. Са наведеним садржајима наставља се и у старијим разредима, а поред тога, ученици се обучавају да се носе са негативним емоцијама и да развијају способност да се сналазе у стресним ситуацијама. Пошто у овом узрасту утицај вршњака постаје снажан, ради се и на оснаживању ученика да се одупру вршњачким притисцима. У свим разредима ради се на развијању самопоуздања и самопоштовања ученика. Садржаји везани за психолошки развој ученика се реализују кроз предавања, дискусије, радионице, игре улога и симулације (играње улоге ученицима помаже да лакше искажу осећања), попуњавање упитника и разговор о резултатима, изражавање путем уметничких средстава и сл. У овој области, због осетљивости тема, нарочито су важни и индивидуални разговори одељењског старешине са ученицима. Разговор о емоцијама, људским врлинама и манама, поред важности за психолошки развој ученика, пружа и вишеструку образовну корист – ученици уче нове речи и боље разумеју значење речи којима се описују емоције, потребе и особине личности, чиме се богати њихов језички фонд, а знања која стекну у овим активностима могу им помоћи и у анализи књижевних дела.

Социјални развој ученика

Имајући у виду да се ученици првог разреда први пут срећу са школом, фокус рада је на томе да науче да поштују кућни ред и основна правила понашања у школи, да науче неколико основних правила комуникације (саслушати другог, сачекати свој ред да се говори...) и да се међусобно упознају и зближе, како би се развијало другарство и формирало одељење као јединствена група. Након тога, ученици стечене вештине почињу да проширују и на живот изван школе, па уче правила понашања и комуникације на јавном месту (на улици, у продавници, јавном превозу, биоскопу, на утакмици, у природи и сл.). Пошто се у петом разреду одељења формирају из почетка, а ученици се привикавају и на нов начин организације наставе, циљеви и задаци рада одељењских старешина су слични као на почетку школовања - ради се на упознавању и зближавању ученика, подсећању на правила понашања у школи и на правила комуникације. У свим разредима, ако у одељење дође нов ученик, ради се на његовом што бржем и успешнијем интегрисању у ученички колектив.

Важан сегмент рада у овој области представља развијање емпатије и других позитивних људских вредности. Ове вредности се развијају кроз разговоре са ученицима,

приказивање позитивних и негативних примера понашања, играње улога кроз које ученици уче да свет виде очима других људи, подстицање ученика да иницирају и учествују у хуманитарним акцијама и сл. Хуманитарне активности (донирање новца, уџбеника, одеће и сл.) имају и практичну вредност - умањују се последице недовољно стимулишућег окружења за ученике који долазе из породица нижег материјалног и социјалног статуса.

Ученици се у свим разредима обучавају да своје потребе и осећања искажу на друштвено прихватљив начин, поштујући права и потребе других. Уче се асертивности и комуникацији кроз “ја-поруке”, ненасилној комуникацији, толеранцији, уважавању и прихватању разлика. Такође, уче о људским и дечијим правима, родној равноправности, облицима кршења права, стереотипима и предрасудама, врстама и нивоима насиља и дискриминације и о томе коме могу да се обрате ако трпе насиље или дискриминацију. Имајући у виду тренутак у коме живимо, посебна пажња се поклања теми безбедности деце на интернету и дигиталном насиљу. Садржаји из ове области повезују се са садржајима наставе Грађанског васпитања, а у старијим разредима и садржајима Историје.

Однос према животној средини

Однос према животној средини формира се још у раном узрасту, па тако већ у првом разреду, ученици се упознају са важношћу правилног одлагања отпада, уређивања простора у коме живе и раде, неговања биљака у учионици, а затим, кроз старије разреде, са важношћу рециклаже, очувања биљног и животињског света, очувања извора енергије и одрживим развојем. Обележавају се Дани планете Земље, вода, шума и сл. Ученици се кроз презентације, филмове, излете, приказе и информације из штампаних и дигиталних извора упознају са статистикама времена распада отпада, угроженим биљним и животињским светом, освешћују се проблеми загађења, глобалног загревања, климатских промена, и упознају начини на које људи у различитим деловима света покушавају да допринесу очувању планете. Код ученика се развија свест о улози појединца, укључујући и њих саме, и у нарушавању равнотеже у природној средини и у очувању здравља планете и подстичу се навике које доприносе позитивном односу према животној средини (скупљање пластичних чепова за рециклажу, штедња воде и електричне енергије, чишћење школског дворишта и сл.). Садржаји из ове области рада одељењских старешина повезују се и са наставом предмета (Свет око нас/Природа и друштво, Биологија, Техника и технологија), а доприносе и развоју међупредметне компетенције која се односи на одговоран однос према животној средини.

Културне активности

Ова област реализује се кроз обележавање празника и важних датума, посете културним институцијама и развијање навике читања и коришћења других културних садржаја. Кроз активности, гради се тимски дух одељења и ради се на развијању креативности ученика, мултикултуралности и међупредметних компетенција (естетичке, компетенција за сарадњу, предузетништво и комуникацију). Празници (Школска слава, Дан жена, Нова година, Васкрс...) се обележавају кроз маскенбале, базаре, приредбе, израду паноа и др. Да би се подстицало читање и праћење културних садржаја, ученици једни другима препоручују књиге, стрипове, часописе, филмове, образовне и културне емисије, интернет сајтове, или праве одабир са одељењским старешином. Када постоји могућност, посети се позоришна, биоскопска представа, изложба или концерт, о којима се касније разговара. Као и друге активности, и активности у овој области су прилагођене узрасту и могућностима ученика. На пример, поводом празника, ученици млађих разреда праве

приредбе и честитке за родитеље, изложбе својих радова и сл., а ученици старијих разреда истражују порекло празника, начин његовог прослављања у различитим крајевима земље или света итд.

Професионална оријентација

Иако су ученици млађих разреда још увек мали да разговарају о одабиру професије, одређен број часова посвећен је њиховим жељама и интересовањима. Они неретко имају идеју шта ће бити кад порасту, па се о томе и разговара. Један од добрих начина је и да родитељи представе професију којом се баве. У старијем узрасту, појачава се рад на професионалној оријентацији, нарочито са ученицима седмог и осмог разреда, за које је програм професионалне оријентације обавезан и по закону. И даље се користе прилике да родитељи представе своја занимања на ЧОС-у. У оквиру пројекта сарадње са локалном самоуправом, ученици посећују локалне фирме и институције, како би на лицу места упознали карактеристике одређених занимања. Ученици претражују огласе за посао, сајтове средњих школа и различитих компанија и институција и тако се упознају са програмима одређених школа и образовних профила, као и са стањем на тржишту рада. То им помаже да изаберу средњу школу и занимање, али им може помоћи и да разумеју важност одређених школских предмета или наставних садржаја за наставак образовања и будући професионални живот, па их тако и мотивисати да више уче и труде се у школи.

Подучавање ученика да самостално уче

Поред рада у овој области на часовима предмета које предају, одељењске старешине се овом темом баве и на ЧОС-у. Док се у оквиру предмета више фокусирају на начине успешног савладавања градива тог конкретног предмета или увежбавање разумевања прочитаног, у оквиру рада на часовима одељењског стерешине ученици проширују своја знања и вештине из неких општијих области везаних за учење и извршавање обавеза. Уче да планирају време за учење и друге обавезе, да одређују приоритете у активностима које треба обавити, да припреме простор и окружење за успешно учење, препознају на које начине проводе време током дана и седмице и како то утиче на њихова постигнућа и школски успех, уче да мотивишу себе на учење и постизање успеха. Такође, уче о карактеристикама различитих стилова учења, препознају своје доминантне стилове учења и технике учења које највише одговарају њиховим стиловима учења. Садржаји и приступи у раду су прилагођени узрасту ученика, па се млађи ученици више баве формирањем радних навика, општих навика везаних за учење, упознавањем са различитим изворима знања и испробавањем различитих техника учења како би препознали оне које им највише одговарају. У старијем узрасту, увођењем нових техника учења и извора информација, ученици настављају да увежбавају вештине које су стекли на млађем узрасту, упознају неке сложеније карактеристике стилова учења и потребе које произлазе из њих, уче о типовима мотивације, као и да прате и процењују ефикасност приступа које примењују у учењу и начине на које могу унапређивати своје слабе тачке. Кроз ову област рада одељењских старешина, поред унапређења школског успеха ученика, унапређује се и неколико међупредметних компетенција ученика: компетенција за целоживотно учење, компетенција за рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција и компетенција за решавање проблема.

Екскурзије, излети и настава у природи

У периоду извођења екскурзија, излета и наставе у природи, одељењске старешине припремају ученике за реализацију ових активности (шта ће видети, због чега је то важно, како се треба понашати), а након реализације са ученицима разговарају о

утисцима, помажу им да изведу закључке о ономе што су научили, прикупљају идеје за наредне активности итд.

Индивидуални рад са ученицима

Овај облик рада је прилагођен сваком појединачном ученику и може се односити на проблеме у комуникацији, толеранцији, учењу и сл. Међутим, проблеми не морају бити једини разлог за индивидуални рад са ученицима. То може бити и подршка, мотивација или саветодавни рад уколико ученик за тим има потребу или је учитељ (наставник) препозна (нпр. саветодавни рад и додатна подршка надареним ученицима).

В) Рад у ванредним околностима

У случајевима када није могућ непосредан контакт одељењских старешина са ученицима, комуникација и рад се одвијају путем дигиталних платформи и апликација (Вајбера, Гугл учионице, Зума, сајта школе и сл.), телефоном или мејлом.

Г) Праћење развоја ученика и информисање

На основу информација из предшколске установе, тестирања ученика пре поласка у први разред и информација прикупљених од родитеља или старатеља, израђује се педагошки профил ученика. Праћењем рада и развоја ученика и размењивањем информација унутар школе и са породицом, одељењске старешине, предметни наставници и стручни сарадници временом допуњавају профиле. Информације из профила се користе у раду са ученицима и сарадњи са породицом.

Развој ученика се прати на више начина у току једне школске године и једног циклуса образовања и васпитања. Прати се њихов школски успех, успех у ваннаставним активностима, редовност похађања наставе, међусобни односи ученика и односи ученика према запосленима у школи, развој интересовања и талената ученика, евентуалне промене у понашању и сл. Ученици су први који су упознати са тим како се њихово место препознаје из угла наставника, шта је добро, а шта треба кориговати. Родитељи се, такође, упознају са тим информацијама на индивидуалним разговорима, родитељским састанцима или на други начин, по потреби. Уколико постоји потреба, укључују се и стручни органи школе и институције изван школе.

Одељењске старешине су активно укључене и у праћење напредовања и развоја ученика који раде по индивидуалном образовном плану (ИОП1, ИОП2 и ИОП3) и чланови су школских мини-тимова који планирају рад са овим ученицима и процењују његове ефекте.

Д) Додатни материјали који илуструју програм рада одељењских старешина

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани материјали и активности који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

4. ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ

Програм припремне наставе за завршни испит

Циљеви:

- припрема ученика за полагање завршног испита на крају обавезног основног образовања
- постизање што бољих резултата код ученика на завршном испиту

Задаци:

- обновити и систематизовати знања која су ученици стекли у основној школи из предмета које полажу на завршном испиту
- упознати ученике са типовима задатака какви се срећу у тестовима на завршном испиту
- упознати ученике и родитеље са процедурама везаним за полагање завршног испита
- благовремено информисати ученике и родитеље о томе како ученици напредују и шта треба да ураде да би на завршном испиту имали што бољи успех
- обновити знања, вештине и умења која су потребна за даље школовање
- развити вештине које ће их оспособити за целоживотно учење

А) Планирање припремне наставе

Планирање припремне наставе сваког предмета из ког се полаже завршни испит реализује се за сваку школску годину посебно, на основу анализе резултата иницијалног процењивања, годишњих тестова, праћења рада ученика на часовима редовне, допунске, додатне наставе и једносменског рада (ако се он организује као једна од активности за припрему ученика), резултата пробних и завршних испита из претходних школских година и пробног завршног испита из те школске године, као и информација добијених од родитеља и самих ученика. Узимајући у обзир наведене податке, наставници одлучују којим садржајима и типовима задатака је потребно посветити више пажње током припремања ученика, припремају материјале за рад и планирају методе и технике рада са ученицима.

Од наставника се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час прилагоди исходима учења. Током планирања треба, такође, имати у виду да се неки исходи остварују брже и лакше, али је за већину исхода потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим текстовима. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред тога што ученике треба да оспособи за коришћење уџбеника, као једног од извора знања, наставник ваља да их упуту у начине и облике употребе других извора сазнавања.

Б) Садржаји припремне наставе и начин рада са ученицима

Током осмог разреда, ученици на редовним часовима предмета, часовима припремне наставе (укључујући и часове једносменског рада, ако се он организује) и кроз израду домаћих задатака обнављају, утврђују и систематизују знања стечена из тих предмета током основне школе. То се реализује на следеће начине:

- ученици читају лекције из уџбеника (штампаног или дигиталног) и своје белешке

- ученици гледају видео лекције које су наставници поставили у Гугл учионици
- ученици усмено обнављају, утврђују и систематизују знања кроз дискусију на часу, технику „олује мозга“, игровне активности на нивоу одељења, у паровима или мањим групама
- ученици раде задатке у писаном или електронском облику (задатке у дигиталним уџбеницима, тестове које припремају наставници, тестове из збирки за припремање за завршни испит, тестове са пробних и завршних испита из ранијих школских година, квизове, упитнике, едукативне игре за учење и обнављање знања...)
- ученици уче да сажимају веће количине информација у различите врсте подсетника и графичких организатора информација (мапе ума, табеле, листе, временске линије, дијаграме...)
- ученици уче да користе технике за лакше памћење података (нпр. осмишљавање акронима, рима и сл.)
- ученици уче да читајући размеју прочитане текстове, да на основу прочитаног тумаче историјске изворе, вежбају шта је објективно шта субјективно.

Превазилажење тешкоћа у реализацији припремне наставе у редовним околностима: на почетку другог полугодишта Одељењска већа осмих разреда утврђују распоред часова припремне наставе за све предмете који су обухваћени завршним испитом. Најчешће је то седми и осми час, јер се води рачуна да се овај облик наставе не преклапа са часовима редовне наставе. Након завршетка школске године, за ученике осмог разреда припремна настава се организује у терминима када су они по утврђеном распореду имали часове из предмета обухваћених завршним испитом.

У ванредним околностима припремна настава се организује на следећи начин: путем гугл учионица или успостављањем директне комуникације путем зума и гугл мит-а. За ученике се осмишљавају разне интерактивне игрице (са циљем да кроз игру савладају одређене наставне теме), видео лекције и квизови. Додатна комуникација наставника и ученика остварује се путем мејла и вајбер група.

Следи приказ наставних садржаја којима је, на основу досадашњег искуства наставника и потреба ученика, током припремне наставе обично потребно посветити посебну пажњу. Као што је наведено у одељку А овог програма, конкретни садржаји за сваку школску годину планирају се према нивоу постигнућа и потребама генерације и појединачних ученика.

Српски језик

Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози.

Именице – значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значења падежа.

Придеви – значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу.

Заменице – личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица *себе, се*.

Бројеви – врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на *-ица*) и редни бројеви.

Глаголи – глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I.

Предикатска реченица – предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину); апозиција. Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима. Подела сугласника по звучности и по месту изговора. Подела речи на слоге; слоготворно р. Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано а; промена л у о; палатализација; сибиларизација; јотовање; једначење сугласника по звучности; једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника. Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице свој, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне). Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола бити); плусквамперфекат. Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.

На припремној настави из Српског језика у оквиру области Књижевност ученик анализира примере и задатке у којима: повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела, разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност), разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму, препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац), препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту:

нарација, дескрипција, дијалог и монолог, препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту, (епитет, поређење, оноματοпеја), уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик, повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и савременом које се узима за оквир приповедања, повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација, разликује лирско-епске врсте (балладу, поему), разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове, препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градиција, метафора, контраст), одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност, разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог, уочава разлику између препричавања и анализе дела, наводи наслов

дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива, издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту, разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу, проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту, одређује и именује врсту стиха и строфе, тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело, изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже

Математика

Бројеви и операције са њима (познавање основних аритметичких операција са различитим врстама бројева и израчунавање вредности одговарајућих бројевних израза, примењују се у решавању практичних задатака); Алгебра и функције (решавање линеарних једначина са једном непознатом, као и решавање њихових система, операције са полиномима-њихово сређивање и растављање, појам функције и њен график, цртање графика линеарних функција); Геометрија (познавање основних геометријских објеката у равни и простору и познавање њихових својстава, израчунавања њихових дужина, површина и запремина, као и познавање и примену Питагорине теореме); Мерење (познавање јединица за дужину, површину, запремину, масу, време и углове, као и њихово претварање, рачунање са разним апоенима новца, процењивање резултата мерења или израчунавања); Обрада података (прикупљање података, њихово графичко и табеларно представљање на разне начине, као и читање и тумачење таквих приказа, одређивање максимума и минимума, као и аритметичке средине, рачун са пропорцијама и процентима).

Историја

Стари век, историјски извори, хронологија, Стари исток (ови садржаји се раде на припремној настави пре свега што су основа разумевања историјских извора, историје држава и настанка писма, као цивилизацијских тековина која се кроз друге епохе надограђују). Најстарији период историје Грчке, Грчки полиси Спарта и Атина, Грчко - персијски и пелопонески ратови, Хеленска култура, хеленизам и хеленистичка култура (обнављањем историје Старе Грчке осим основних одредница ученици обнављају и писане изворе читањем текстова и поређењем углова гледања на догађаје, појаве и процесе). Стари Рим, хришћанство (у овој области акценат је на појмовима и разумевању истих, фотографијама као изворима, картама и разумевању просторних одредница). Средњи век (историјско географски распоред народа Европе, појмови и значење појмова, развој великих средњовековних царстава и сналажење на карти, обнављање најважнијих појмова, појава, процеса и личности везаних за развој српске средњовековне државе). Нови век (историјско географски распоред народа Европе, појмови и значење појмова, развој великих нововековних царстава и сналажење на карти, обнављање најважнијих појмова, појава, процеса и личности везаних за развој српске нововековне државе, тумачење историјских извора на основу датих задатака). Владавина краља Петра Првог, Балкански ратови и Први светски рат (обнављање најважнијих извора из овог периода, појмова, појава, процеса и личности, читање и разумевање прочитаних извора у писаној форми, чињеница у форми табеле и дијаграма и њихово тумачење).

Географија

Васиона, васионска тела, Земљина кретања и последице (јер је потребно подсетити ученике о основним карактеристикама васионе и Сунчевог система и обновити знања везана за облик Земље, њена кретања и последице тих кретања); сфере географског омотача (због тога што су ови садржаји базични за разумевање конкретних природних појава и процеса у одређеном простору, односно у одређеном месту, регији или

континенту); становништво, насеља и привреда (зато што су друштвено-географски садржаји базични за разумевање конкретних социо-економских процеса у одређеном простору); Европа – природно-географске и друштвено-географске одлике (обнављањем регионално-географских садржаја о европском континенту унапређује се вештина сналажења на географској карти у циљу трајног стицања знања); Азија и Африка – природно-географске и друштвено-географске одлике (обнављањем регионално-географских садржаја о Азији и Африци потребно унапређује се вештина сналажења на географској карти у циљу трајног стицања знања); Америка и Аустралија са Океанијом – природно-географске и друштвено-географске одлике (обнављањем регионално-географских садржаја везаних за Америку и Аустралију са Океанијом унапређује се вештина сналажења на географској карти у циљу трајног стицања знања); рељеф, клима и хидрографске одлике Србије (обнављањем ових садржаја ученици унапређују знање о физичко-географским карактеристикама Србије и унапређују вештину сналажења на географској карти); становништво, насеља и привреда Србије (обнављањем ових садржаја ученици унапређују знање о друштвено-географским карактеристикама Србије и унапређују вештину сналажења на географској карти).

Биологија

Ћелија (бактеријска, биљна и животињска ћелија, грађа и улога свих делова), Ћелијска деоба (митоза и мејоза); Царства живог света; Ботаника (биљни органи и процеси у биљкама); Ботаника (екологија биљака, ретке и заштићене врсте, значај биљака); Бескичмењаци (еволуција, значај, основне групе, грађа); Кичмењаци (еволуција, значај, основне групе, грађа); Наследни материјал, наслеђивање и еволуција (хромозоми, ДНК, гени, геолошка доба, теорије еволуције); Грађа човечјег тела (системо органа); Екологија (основни еколошки појмови; заштита животне средине); Здравље (дефиниција, значај здраве хране и воде, физичка активност, путеви преношења заразних болести, бактерије, вируси, гљивице, паразити и болести које изазивају, прва помоћ, имунитет, здрави стилови живота, болести зависности: пушење, алкохолизам, наркоманија).

Физика

Механичко кретање (равномерно праволинијско, равномерно променљиво праволинијско, брзина, убрзање, хитац навише, хитац наниже, слободан пад), Периодично кретање (период, амплитуда, фреквенција), Механички рад, Енергија (кинетичка и потенцијална енергија, Закон одржања механичке енергије), Снага, Мерење (Маса, Запремина, мерни инструменти, Дужина, Међународни систем мерних јединица, основне и изведене физичке величине и мерне јединице), Њутнови закони (Први, Други и Трећи Њутнов закон), Топлотне појаве (агрегатна стања, преласци између агрегатних стања), Електрично поље (врсте наелектрисања, Кулонов закон, међусобно деловање наелектрисаних честица), Електрична струја (Омов закон за део струјног кола, снага електричне струје, елементи струјног кола), Магнетно поље (међусобно деловање магнета).

Хемија

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас. Атоми и хемијски елементи. (ученици овај део хемије лако забораве јер се ради на почетку седмог разреда па је потребно да се подсети да би утврдили знање) ; молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења (јер је област захтевнија због хемијских веза); хомогене и хетерогене смеше (због тога што има доста задатака где су ученици доста слабији са знањем) ; хемијске реакције и хемијске једначине, израчунавања у хемији (такође због великог броја задатака и писања хемијских једначина на које је потребно подсетити ученике) ;

водоник и кисеоник (јер су формуле јако битне а доста формула су научили код водоника и кисеоника али се лако забораве па је потребно поновити их) ; соли добијање, својства и примена (због електролитичке дисоцијације и физичких и хемијских својстава соли) ; органска једињења и њихова општа својства, угљоводоници, органска једињења са кисеоником (јер је ова област захтевнија од других и битна да се утврди и повеже са свакодневним животом) ; биолошки важна органска једињења (због тога што је ова тема директно повезана са животом и применом у животу и добро је поновити у циљу трајног стицања знања

Број часова припремне наставе из сваког предмета који се полаже на завршном испиту усклађен је са оним што предвиђа закон, односно по десет часова из сваког предмета. У зависности од индивидуалних потреба ученика и савладаности градива одређених области, оставља се могућност одржавања и додатних часова. Распоред часова припремне наставе израђују одељењска већа осмог разреда и о њему се благовремено информишу ученици и родитељи.

В) Праћење рада ученика и информисање о напредовању

Наставници редовно прате рад ученика и благовремено дају повратну информацију ученицима и родитељима о напредовању ученика. Током учења они ученицима прослеђују тестове, разне интерактивне игрице, квизове и видео лекције са посебно припремљеним задацима путем гугл учионице. Урађене радове ученици на исти начин враћају наставницима ради прегледања и евентуалног бодовања и оцењивања. У свакодневној комуникацији наставници извештавају ученике о постигнутим резултатима, евентуалним пропустима које треба кориговати и темпу напредовања. Увид у постигнуте ученичке резултате родитељима се омогућава у ес-дневнику у оквиру активности ученика. Директна комуникација о постигнућима ученика остварује се са оним родитељима који немају могућност праћења у ес-дневнику.

Родитељима је омогућен увид у пробни завршни тест, а организују се и састанци са предметним наставницима на којима се разрешавају недоумице по питању пробног испита и резултата. Такође, осим састанака, праћење и информисање родитеља о напредовању и раду ученика је омогућено у ес-дневнику у оквиру активности.

Како би се ученици навикли на начин на који ће задаци бити бодовани на завршном испиту, бодовање задатака током припремне наставе се врши према начину бодовања који је уобичајен за завршни испит из одређеног предмета

Г) Прилагођавања за ученике

За ученике који наставу похађају према ИОП-у 2 израђује се посебан, прилагођен тест, у договору са ПП службом. Тест се неколико дана пре полагања доставља ПП служби, након тога Тим за инклузивно образовање заједно са наставником анализира тест са циљем да се ураде потребне корекције. Осим самог теста, наставници достављају и кључ за прегледање. Након израде теста, наставници анализирају тест и резултате шаљу ПП служби. Тим за инклузивно образовање у сарадњи са наставницима коригује тест и указује на одређене слабости уколико се покаже да су постојале. За завршни испит ученици добијају нови прилагођени тест, а прегледачи кључ за прегледање. Циљ наставника, ПП службе и Тима за инклузивно образовање је да ученике што боље

припремимо за завршни испит, те настојимо да све недоумице решимо пре самог завршног испита.

Прилагођавање за ученике који наставу не похађају према ИОП-у се спроводимо у договору са родитељима, ПП службом, предметним наставником и разредним старешином. Настојимо да ученицима који имају одређене потешкоће омогућимо да пробни и завршни испит полажу без сметњи. Ученицима се омогућава да полажу у посебној просторији, у присуству наставника, али не предметног, уз могућност прилагођавања и самог материјала (величина слова и сл.).

Д) Додатна подршка ученицима и родитељима

У другом полугодишту осмог разреда, ученици учествују у симулацији полагања завршног испита (пробном завршном испиту) и упознају се са процедурама везаним за полагање. Такође, током те симулације имају прилику да „осете“ како изгледа полагасти завршни испит и да се психолошки припреме за право полагање након завршетка другог полугодишта.

Наставници, одељењске старешине и стручни сарадници током године охрабрују ученике, дају им савете, кроз часове утврђивања и вежбања осврћу се на области на којима су показали лошије резултате.

Ради благовремене информисаности ученика и родитеља, у школи се одређује простор на коме се објављују информације везане за полагање испита и упис у средње школе. Организују се родитељски састанци на којима родитеље упознајемо са самом процедуром завршног испита, информишемо их о припремној настави, једносменском раду као виду додатне помоћи, обучавамо их да користе сајт mojasrednjaskola.gov на којем се налазе сви неопходни подаци за полагање завршног испита. Све важне информације се благовремено објављују и на сајту школе.

Ђ) Додатни материјали који илуструју програм припреме ученика за завршни испит

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма, може се приступити документу у коме су приказани материјали и активности који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

5. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА

Програм културних активности школе

Циљеви организовања културних активности школе су:

- проширење утицаја школе на васпитање ученика
- подстицање културног развоја средине у којој се школа налази.

Задаци:

- омогућити ученицима да препознају и развијају своје способности
- развијати међупредметне компетенције ученика
- развијати здрав такмичарски дух
- истицати, похваљивати и награђивати изузетне резултате ученика и запослених
- развијати мотивацију ученика за целоживотно учење
- јачати осећај припадности школи (код ученика, запослених и родитеља)
- развијати толеранцију ученика према другом и другачијем
- упознати ученике са културним ресурсима локалне средине.

А) Садржаји програма:

- прославе школских и државних празника (Дан школе, Св. Сава...)
- прославе почетка и краја школске године (пријем првака, свечана додела сведочанстава за ученике осмог разреда)
- обележавање празника и важних датума (Нова година, Ускрс, Европски дан језика, Осми март, Дечија недеља, Дан планете земље...)
- посете установама културе (одлазак ученика на биоскопске и позоришне представе, изложбе, концерте, књижевне сусрете и сл.)
- такмичења и смотре (ликовни и литерарни конкурси, музичка такмичења и смотре)
- заједничке активности школе и јединице локалне самоуправе.

Б) Начин реализације програма:

- приредбе ученика
- изложбе ученичких радова (уживо и/или дигиталне)
- концерти
- спортска, културна и забавна такмичења
- школски базари
- маскенбали
- израда и објављивање школског листа
- посете ученика и наставника страним културним центрима
- посете страних предавача школи
- посете дешавањима у Центру за културу Сопот, градској библиотеци, концертима издвојеног одељења музичке школе „Петар Коњовић“ и активностима у другим установама културе.

В) Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

- доступност културних садржаја у окружењу (репертоар биоскопских и позоришних представа, локалних фестивала и сл.)
- повезивање садржаја са програмима наставе и учења у одређеном разреду (нпр. ученици петог разреда посећују изложбу римских предмета у Центру за културу Сопот како би уживо видели предмете из периода историје о коме уче)

- могућности за развијање међупредметних компетенција ученика (културне активности су, пре свега, прилика за развијање естетичке компетенције, компетенције за предузимљивост и оријентацију ка предузетништву – нпр. кроз припрему и реализацију школских базара, компетенција за сарадњу и комуникацију – у свим видовима групних и тимских активности, а у зависности од садржаја и начина реализације активности, и за развој других компетенција)
- узраст ученика (нпр. ученици млађих разреда за Осми март праве честитке и приредбе за маме и баке, док ученици старијих разреда могу бити ангажовани на прављењу паноа о пореклу и значају тог празника, знаменитим женама у историји, науци и уметности и сл.)
- интересовања и способности ученика и стварање услова да сваки ученик може да буде успешан (ученици имају могућност да се ангажују у активностима које одговарају њиховим талентима и интересовањима; у зависности од типа активности, могу се укључити као учесници или дати свој допринос и планирању и организовању активности)
- искуства и знања која ученици стичу изван школе (нпр. у школске приредбе се укључују тачке које изводе ученици наше школе који су чланови локалног фолклорног клуба)
- могућности укључивања родитеља у реализацију активности (помоћ родитеља у изради костима и сценографије за приредбе, учествовање родитеља у заједничким активностима за ученике, наставнике и родитеље, помоћ родитеља у остваривању контаката између школе и установа културе и сл.)
- могућности за похваљивање, награђивање и даље мотивисање ученика и наставника (културне активности се користе као једна од прилика за истицање изузетних резултата ученика и наставника – нпр. у школском листу и у оквиру изложби у школи, приказују се најуспешнији литерарни и ликовни радови ученика; у оквиру приредбе за Дан школе и у школском листу истичу се резултати ученика и наставника на такмичењима и у другим активностима током школске године; победници квизова и других такмичарских активности се награђују пригодним наградама итд.)
- традиција школе (нпр. у школи се већ 19 година обележава Европски дан језика)
- актуелна ситуација у школи и окружењу (нпр. уколико из епидемиолошких разлога за ученике и наставнике није безбедно организовање културних активности уживо, организују се дигиталне изложбе ученичких радова, виртуелне посете музејима и сл.).

Г) Додатни материјали који илуструју рад

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказане неке од културних активности које су реализовали ученици и наставници наше школе.

Програм школског спорта и спортско-рекреативних активности

Циљ

- Развој и практиковање здравог начина живота;
- Развој свести о важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности;
- Превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције; Постизање што бољих резултата за своју школу, доказивање кроз спорт;
- Јачање моралних квалитета личности ученика;
- Учешће што већег броја ученика у спортским активностима, учешће у хуманитарној акцији; Јачање колектива одељења, јачање тимског духа;
- Учење спорту кроз такмичење и кроз подршку друговима (навијање), сарадња родитеља и школе

Такође, циљ школског спорта је да се разноврсним и систематским моторичким активностима у повезаности са осталим васпитно-образовним подручјима, допринесе целовитом развоју личности ученика (когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, развијању и примени моторичких способности и навика, као и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада. Циљеви такође обухватају промовисање спорта и здравог начина живота и мотивисање и подстицање ученика да се баве спортом и рекреацијом који представљају важне сегменте у психофизичком развоју ученика.

Задаци

Задаци школског спорта су: оспособљавале ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада; формирање морално-вољних квалитета личности; промовисање позитивних социјалних интеракција; развијање креативности; развијање позитивне слике о себи; оспособљавање за самостално вежбање и усмеравање надарених ученика за бављење спортом.

Школски спорт промовише пре свега активно учествовање ученика, јер је то и основни разлог због којег се ученици опредељују за спортску секцију у школи (желе да вежбају, играју, буду активни).

А) Садржаји програма

- Учешће у кросу РТС-а, од првог до осмог разреда.
- Рад спортских секција, кроз реализацију садржаја спортских секција и учешћем на такмичењима у старијим разредима, а у млађим разредима кроз рад ваннаставних активности.
- Учешће ученика у такмичењима о оквиру ОСИУРС-а (екипни и појединачни спортови у старијим разредима, а у млађим разредима: Мале олимпијске игре, Брзином до звезда
- Недеља школског спорта, кроз реализацију спортских активности ученика кроз различите турнире и спортска такмичења у школи током једне наставне недеље.
- Друге спортско-рекреативне активности и активности током реализације излета и наставе у природи.

Динамика спровођења спортских активности (реализација секција на дневном, недељном и месечном нивоу) се координира са планом реализације наставе и ваннаставних активности за све наставне предмете у свему, у складу са интересовањима ученика.

Б) Начин реализације програма

Реализатори свих планираних активности су наставници физичког и здравственог васпитања, наставници разредне и предметне наставе, одељењске старешине, ученици и родитељи. Наставници ће благовремено припремати све активности и о томе обавештавати све учеснике. Недеља школског спорта се реализује једном у првом и једном у другом полугодишту. Детаљан план реализације спортских активности, односно временска динамика ће бити разрађена у Годишњем плану рада Стручног већа који је саставни део Годишњег плана рада школе.

Планиране су следеће спортске активности:

- Млађи разреди: Турнири (екипно): НШС* (прво полугодиште) - између две ватре (1-4 разред.), кошарка (2-4 разред), фудсал (1-4 разред, дечаци); Индивидуалне спортске дисциплине: трчање на 30м (1-4 разред), скок у даљ из места (1-4 разред), крос (1-4 разред), НШС (прво полугодиште) пређени број корака за пет дана (1-4 разред).

- Старији разреди: Турнири (екипно и појединачно): фудсал (8 разред), НШС (прво полугодиште) - кошарка (баскет) (5-8 разред), НШС (друго полугодиште) - мини рукомет (5-8 разред), стони тенис (5-8 разред) Индивидуални спортови и спортске дисциплине: атлетски тробој или четворобој (5-8 разред), крос РТС-а (5-8 разред), спортска гимнастика (5-8 разреда), НШС (прво полугодиште) - пређени број корака за пет дана (5-8 разред).

*(НШС – недеља школског спорта)

В) Додатни материјали и активности које илуструју рад овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери спортских и спортско-рекреативних активности које су планиране у реализацији.

Програм инклузивног образовања

Циљеви програма:

-Обезбедити квалитетно образовање и васпитање које уважава специфичне образовне и васпитне потребе свих ученика.

Задаци:

- обезбедити услове за оптимални развој ученика
- обезбедити додатну подршку ученицима у складу са њиховим развојним, социјалним и осталим специфичностима.
- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- оспособљавање наставника за квалитетнији рад са ученицима којима је потребна додатна подршка
- пружање подршке родитељима ученика који похађају наставу по инклузивном образовању

Садржаји програма:

- индивидуални образовни планови (прилози школском програму који се одвојено чувају)
- стручно усавршавање наставника у области инклузивног образовања (акредитовани и интерни семинари, радионице, предавања исл.)
- истраживање инклузивне праксе у нашој школи у циљу унапређења (анкетирање ученика, родитеља и наставника, вредновање документације и сл.)
- континуирано праћење ученичких постигнућа (анализа успеха на класификационим периодима, анализа резултата ученика са завршног испита...)
- сарадња са родитељима (рад тимова за додатну подршку, индивидуални и групни разговори, прикупљање података, помоћ у реализацији ИОП-а...)
- активности на унапређењу инклузивности школе

Начин реализације програма:

- идентификација ученика са потешкоћама у учењу и напредовању, ученика из осетљивих и маргинализованих група и других ученика који имају потребу за додатном подршком
- израда ИОП-а
- формирање и рад тимова за додатну подршку
- индивидуални рад са ученицима
- анализа успеха ученика
- анализа пробног и завршног испита
- сарадња са родитељима
- прикупљање и размена примера добре инклузивне праксе
- прикупљање података о инклузивном образовању у нашој школи у циљу унапређења
- сарадња са ИРК
- учешће у пројекту "Учимо заједно"

Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

- повезивање садржаја са програмима наставе и учења у одређеном разреду (нпр ако по плану рада у петом разреду ученици обрађују површину и запремину ученику који учи по ИОП-у задати да савлада геометријска тела, димензије и сл.)

- могућности за развијање међупредметних компетенција ученика (код ученика настојимо да развијемо међупредметне компетенције у складу са њиховим индивидуалним карактеристикама, нпр. код ученика који нису у довољној мери социјализовани развој комуникације и сарадње)
- узраст ученика (код ученика млађих разреда индивидуални образовни план укључује и област социјализација, док код ученика старијих разреда то није неопходно осим у случајевима екстремне социјалне ускраћености)
- интересовања и способности ученика (за сваког ученика планирају се посебне мере индивидуализације: давање кратких задатака ученицима са дефицитом пажње, дете које воли да црта ангажујемо на таквим пројектима, ученику који има дислексију и дисграфију помажемо да разуме текст тј. задатак на писаним проверама знања, дозвољавамо штампана уместо писана слова у писменим задацима)
- искуства и знања која ученици стичу изван школе (надовезивање градива на практична знања из окружења које дете стиче- пољопривреда, кућни послови, дневне обавезе, физичке активности и спорт)
- могућности укључивања родитеља у реализацију активности (анкетирање родитеља о задовољству инклузивном праксом у школи где родитељи имају могућност да предлажу начине сарадње са школом, родитељу учествују у изради ИОП-а)
- могућности за похваљивање, награђивање и даље мотивисање ученика и наставника (ученици се укључују у ваннаставне активности, учествују у школским пројектима нпр. сајмови)
- актуелна ситуација у школи и окружењу (током пандемије посебно смо пратили и анализирали рад ученика који уче по ИОП-у, пружали подршку ученицима да се лакше адаптирају у новим околностима и развију дигиталне компетенције како би што квалитетније могли да се укључе у рад).
- избор наставних метода и техника (усмени тестови, ученик ментор, кратки задаци, додатно време за решавање задатака, ученику јасно предочавамо упутства и тражимо од њега да понови иста, поред усмених дајемо и писмена упутства)
- материјали за рад (код увођења нове лекције обезбеђујемо визуелна помагала, велика слова, филмове, шеме, графичке приказе, акценат је стављен на коришћењу адекватног материјала за учење попут: слика, постера, шареног папира и сл.).

Напомена: ИОП-и су део Школског програма који се одвојено чува као прилог и због специфичности даје на увид само задуженим лицима.

Програм превенције и заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Циљ програма

Општи циљ програма заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања (у даљем тексту – програм заштите) је стварање безбедне средине за живот и рад ученика и деце, као и адекватно реаговање у случајевима када дође до дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања, у складу са важећим законским одредбама, одређује мере и активности којим се у Установи обезбеђује позитивна атмосфера и безбедно окружење.

Програмом се дефинишу превентивне активности и интервентне мере које имају циљ да обезбеде безбедно окружење, позитивну атмосферу за развој и напредовање, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања и социјална реинтеграција детета које је доживело насиље.

Основни појмови

Насиље и злостављање јесте сваки облик једанпут учињеног, односно поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности учесника у образовању, запосленог и родитеља.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику; ученика према другом детету, ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

Вређање угледа, части или достојанства личности у установи јесте понашање лица или групе лица које може да има обележја психичког и социјалног насиља или злостављања. Када се узнемиравањем и понижавајућим поступањем повређује неко од личних својстава, понашање се квалификује као дискриминација.

Занемаривање представља пропуштање пружаоца неге - родитеља, односно друге особе која је преузела родитељску одговорност или обавезу да негује дете, да обезбеди развој детета у свим областима: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних животних услова, а у оквиру разумно расположивих средстава породице или пружаоца неге, што изазива или може, са великом вероватноћом, нарушити дететово здравље или физички, ментални, духовни, морални или друштвени развој.

Злоупотреба или злостављање детета обухвата све облике физичког и/или емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну или другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања дететовог здравља, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ.

Под дискриминацијом, односно дискриминаторним понашањем подразумева се понашање којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање чињења (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице, или групу лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица, а који се заснива на: - раси, прецима, боји коже, држављанству; - статусу мигранта, расељеног лица; - националној припадности или етничком пореклу; - језику, верским или политичким убеђењима; - полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији; - имовном стању, социјалном и културном

пореклу; -рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету; - брачном и породичном статусу; -осуђивано ти; -старосном добу; - изгледу; -чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у школи чине запослени школе који се првенствено баве програмом заштите, док су у реализацију програма заштите укључени сви запослени у установи. Тиме чине директор школе, правник / секретар школе, стручни сарадници и представници наставника у млађим и старијим разредима

Задаци

Програм заштите садржи мере превенције и мере интервенције

Задаци мера превенције су следећи :

Подизање нивоа свести и повећање осетљивости свих укључених у живот и рад установе за препознавање дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Дефинисање процедура и поступака за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и реаговања у поменутих ситуацијама

Стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања

Унапређивање компетенција наставног и ваннаставног особља, деце, ученика, родитеља, старатеља и локалне заједнице за уочавање и решавање проблема дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Задаци мера интервенције су следећи

Успостављање система ефикасне заштите ученика и спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Успостављање система ефикасне заштите запосленог од насиља, дискриминације и вређања угледа, части и достојанства личности

Оснаживање и подршка ефикасном функционисању интерне и екстерне заштитне мреже, сарадња са релевантним институцијама

Стално праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и дискриминације и процењивање ефикасности програма заштите

Ублажавање и отклањање последица дискриминације и насиља и реинтеграција детета у заједницу вршњака

Саветодавни и едукативни рад са запосленим који је претрпео насиље, дискриминацију и вређање части, угледа и достојанства личности.

Садржаји и начин реализације

Мере превенције реализују се кроз следеће садржаје:

Упознавање запослених са изменама у законским актима по питању дискриминације, злостављања и занемаривања

Усклађивање школских интерних правилника и школске документације уз имплементацију новина

Предавања за Наставничко веће, одељењска већа, Ученички парламент, Савет родитеља, Стручно усавршавање наставника и осталих запослених

Предавања и радионице за ученике у циљу превенције и адекватног реаговања на случајеве дискриминације, насиља и злостављања

Укључивање родитеља у превентивне активности:

Предавања за родитељске састанке

Заједничке спортске и креативне активности родитеља и ученика
Трибине за родитеље
Сарадња са свим школским органима и тимовима

Мере интервенције реализују се кроз следеће садржаје

Сарадња са Тимом за самовредновање, Тимом за обезбеђивање квалитета рада установе и Тимом за инклузивно образовање за утврђивање присуства и степена дискриминације
Усклађена и доследна примена утврђених поступака и процедура у ситуацијама насиља и дискриминације

Предузимање мера и активности према учеснику у образовању, и то за све нивое дискриминације и све учеснике Израда плана заштите од дискриминације

Сарадња са релевантним службама (Центар за социјални рад, Дом здравља, МУП, школска управа, Центар за хранитељство) а у случају насиља према запосленом и суд/ надлежни судски орган

Обезбеђивање укључености и сарадње родитеља ученика који врше и ученика који трпе насиље, злостављање и дискриминацију

Рад са ученицима који трпе, врше или су посматрачи дискриминације, насиља, злостављања

Програм рада Вршњачког тима

Вршњачки тим чине по 2 ученика сваког одељења 5.-8. разреда. Чланови вршњачког тима су ученици које су изабрали другови из њихових одељења, а поседују следеће особине:

- * осетљивост на потребе других
- * спремност да помогну другоме
- * стрпљиви су
- * спремни на сарадњу
- * особе од поверења
- * имају позитиван статус у одељењу
- * изражавају своје мишљење које се уважава
- * успешно решавају конфликтне ситуације
- * не испољавају насилно понашање
- * комуникативни су
- * креативни
- * толерантни
- * искрени
- * срдачни
- * имају разумевање за вршњаке без обзира да ли их познају
- * стварају позитивну атмосферу у свом одељењу
- * умеју да саслушају друге
- * отворени су за дискусију, предлоге, сигестије, различита мишљења
- * воле тимски рад.

Вршњачка медијација је поступак у којем стране у сукобу слушају једна другу, сагледавајући позицију оне друге стране - децентрирају се и покушавају да пронађу решење мирним путем које је прихватљиво за обе стране, уз помоћ треће, неутралне стране.

Вршњачки тим помаже својим вршњацима да сагледају проблеме и конфликте; сагледају разлоге који доводе до конфликта; схвате начине превазилажења и изласка из конфликтних ситуација; расту и развијају се учећи на непосредном искуству; живе заједно уважавајући међусобне разлике. Све активности тима су усмерене на пружање помоћи у заштити од насиља и промоцији ненасилне комуникације.

Циљ програма:

Циљ рада Вршњачког тима је активно учешће ученика у активностима, радионицама, задацима кроз које стичу знања, искуства и вештине неопходне за иницирање и активно учешће у смањењу насиља у школи

Задаци програма

Задатаци Вршњачког тима су да се кроз низ активности током школске године залаже за промоцију, вредновање и усвајање животних вредности – другарства, пожртвовања, толеранције, ненасилних облика комуникације, хуманости.

Остали задаци су : ширење асертивног начина комуникације, толеранције, хуманих вредности, превенција насиља, као и развијање другарства, поштовања и емпатије, тимског духа, осећања заједништва, али и јачање критичности и супротстављање пошастима данашњице.

Задатак ментора је да прати рад тима, да спроводи све планиране активности, да оспособи и припреми ученике за самостално учешће у оквиру тима и подстакне на ширење позитивне радне климе

Садржаји и начин реализације

- презентације, радионице и предавања за чланове тима, психо едукативни приступ обраде тема: конфликти, асертивност, толеранција, насиље, социјална клима, личне границе , јавни наступ, тимски раду
- предавања , презентације и радионице које изводе чланови тима својим одељењима, родитељским састанцима и/ или школским манифестацијама или активностима
- вршњачка медијација - подршка у решавању сукоба
- ученик - предавач; чланови тима изводе различите активности у одељењима млађих разреда (радионице, заједнички часови и сл)
- посете вршњачког тима предшколској установи и средњим школама у окружењу ради размене искустава и комуникације
- активности и акције које предложи сами чланови тима

Додатни материјали и активности које илуструју реализацију овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм здравствене заштите и превенције болести зависности

Циљеви програма:

- стицање знања, формирање ставова и понашања ученика у вези са здрављем и здравим начином живота
- развијање свести и превенција болести зависности (цигарете, алкохол, наркотици, зависност од видео игара и интернета, коцкање)
- адекватно реаговање на појаву болести зависности у школи
- остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породице и заједнице на развоју, заштити и унапређењу здравља ученика

Задаци:

- Оспособљавање ученика за развијање одговорног односа према себи и другима
- Мотивисање и оспособљавање ученика да буду активни учесници у очувању свог здравља
- адекватно реаговање на појаву болести зависности у школи

Садржаји

- Проширивање знања о врстама хранљивих материја и болестима које се преносе путем хране
- усвајање и прихватање позитивних и сузбијање негативних облика понашања значајних за очување здравља
- стицање основних медицинских знања и њихово повезивање ради развијања психички и физички здраве личности, одговорне према сопственом здрављу
- усвајање знања, вештина и ставова који промовишу редовну физичку активност и позитиван однос према спорту

Начин реализације програма

Програм здравствене заштите остварује се кроз следеће активности:

- кроз садржаје часа одељењског старешине: лична хигијена, здрава исхрана, здрави стилови живота (физичка активност, здрав сан, превенција болести зависности). Постепено се укључује и тема о сексуалном образовању, најпре кроз објашњавање разлика међу половима, промена у пубертету, а у старијем узрасту и кроз сложеније теме, адекватне за тај узраст као што су полно преносиве болести, контрацепција, планирање породице и сл.
- кроз наставу предмета Физичко и здравствено васпитање
- кроз наставу предмета биологије, тема ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ, где се обрађују садржаји везани за правилну исхрану, физичку активност и одговоран однос према здрављу
- кроз наставу предмета Домаћинство где ученици уче о биолошким важним супстанцама (масти и уља, угљени хидрати, протеини, минерали), води и њеном значају. Заступљености биолошки важних супстанци у намирницама биљног и животињског порекла, последицама неправилне исхране, еколошкој храни и генетски модификованој, загађивању хране и заштити од загађивања, припремању хране, начинима обраде намирница.

Поред овог, организују се радионице за ученике, истраживачки задаци за ученике, спортске и рекреативне активности на нивоу одељења или генерације, седмице ношења

здраве ужине, дани некористишћења превозних средстава, а када је могуће, и предавања лекара, нутрициониста и других стручњака.

Школа организује или учествује у бројним манифестацијама које промовишу здраве стилове живота као што су:

- Сајам здраве хране
- Спортски дани и спортска такмичења
- Амбијентална настава / часови у природи
- Изложбе и презентације ученика

Што се тиче превенције и заштите од злоупотребе психоактивних супстанци и других облика болести зависности програм се поред наведених начина реализује кроз:

- предавања и радионице ученика, како интерне у оквиру школе тако од стране различитих установа као што је Црвени крст, здравствене установе, невладине организације и удружења, локална заједница.

За ученике који развију или испоље проблем са неком од болести зависности организује се индивидуални саветодавни рад, сарадња и укључивање породице и групни рад у одељењима.

Програм такође подразумева и редовну комуникацију и сарадњу са установа здравствене заштите као и онима које се првенствено баве добробити детета.

Додатни материјали и активности које илуструју реализацију овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм социјалне заштите

Циљеви програма

Социјална заштита ученика подразумева систем различитих мера и активности чији је циљ пружање најбоље подршке ученицима са социјалним проблема тј. ученицима који припадају осетљивим групама као што су:

- материјално угрожене породице
- деца без родитељског старања
- једнородитељске породице
- ромска национална мањина
- лица са инвалидитетом
- лица са хроничним болестима
- избегла и расељена лица
- деца са сметњама у развоју и поремећајима у понашању

Задаци

- Остваривање социјалне безбедности ученика и породице
- Остваривање права породице и ученика у оквиру сарадње на нивоу школе као и са надлежним институцијама
- Подстицање солидарности и узајамне помоћи

Садржаји

- идентификовање ученика и породица које имају потребе за подршком у сфери социјалне заштите
- успостављање комуникације и сарадње са ученицима и породицама које имају потребу за подршком
- саветодавни рад са ученицима и родитељима из осетљивих категорија
- упућивање породица на остваривање права и саветодавна подршка
- сарадња са надлежним установама које се баве социјалном заштитом: Центар за социјални рад, Црвени крст, здравствене установе, полиција, Интерресорна комисија за пружање додатне подршке детету и одраслом
- пружање материјалне подршке ученицима и породицама у складу са могућностима школе и потребама ученика/ породица : бесплатни уџбеници, бесплатни одлазак на излет/ екскурзију, хуманитарне акције на нивоу школе и општине
- обезбеђивање сарадње са осталим школским органима а нарочито Тимом за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и Тима за инклузивно образовање
- укључивање ученика из осетљивих категорија у живот и активности школе: такмичења, манифестације, изложбе и приредбе
- неговање културе прихватања различитости, толеранције, разумевања и солидарности

Начин реализације програма

Програм социјалне заштите остварује се кроз превентивне и интервентне активности
Превентивне активности:

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

- упознавање запослених у релевантним школским тимовима и израда плана социјалне заштите
- идентификовање ученика и породица из осетљивих категорија
- предавања и радионице за ученике, родитеље и запослене
- редовно стручно усавршавање запослених
- школске манифестације приредбе и изложбе
- едукативни панои и плакати на огласној табли и текстови на сајту школе

Интервентне активности

- психо-едукативни саветодавни рад са ученицима и породицама
- сарадња са Центром за социјални рад и другим надлежним установама
- пружање материјалне подршке и хуманитарне акције
- праћење ефеката социјалне заштите

Програм професионалне оријентације ученика

Циљеви програма

Програм професионалне оријентације у основној школи има за циљ да развије спремност ученика да стичу знања и искуства о себи и свету рада како би доносили реалне одлуке у погледу свог даљег образовања и опредељивања, свесни шта оне значе за каснија образовна и професионална опредељења као и успех у раду.

Програм професионалне оријентације првенствено је усмерен на ученике 7. и 8. разреда али се различити садржаји обрађују и представљају у целокупном другом циклусу образовања, док се са реализацијом појединих креће и у првом циклусу

Задаци програма

1. Упознавање, праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да сами свесно доприносе сопственом професионалном развоју.
2. Упознавање ученика са светом рада и занимања, системом средњег васпитања и образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем средњег образовања.
3. Формирање правилних ставова према раду
4. Оспособљавање ученика за планирање свог професионалног развоја и доношење реалних и зрелих одлука у вези са избором занимања и правцима стручног оспособљавања
5. Подстицање ученика на испитивачко, експлоративно понашање према себи и свету рада
6. Успостављање сарадње са ученичким родитељима и њихово оспособљавање за пружање помоћи деци у подстицању и усмеравању њиховог професионалног развоја
7. Успостављање сарадње са установама и институцијама које могу допринети успешнијем професионалном развоју ученика

Садржај програма

Упознавање са карактеристикама различитих занимања

Упознавање са програмима средњих школа

Упознавање способности и склоности ученика

Начин реализације програма

- Ученици интервјуишу особе које обављају различита занимања и представљају информације до којих су дошли у облику паноа, презентација и сл. Радови се излажу на паноима у школи, дигиталним паноима или сајту школе како би информације на њима биле од користи свим заинтересованим ученицима и родитељима.
- У оквиру предмета или ваннаставних активности, ученици раде истраживачке или практичне задатке кроз које повезују садржаје једног или више предмета или ваннаставне активности са активностима везаним за одређена занимања.
- Родитељи ученика на ЧОС-у или посебно организованим предавањима представљају своја занимања.
- Ученици претражују огласе за посао како би утврдили која занимања су актуелна, које додатне вештине послодавци траже од кандидата за посао итд.
- Ученици посећују локалне установе и предузећа и упознају се са карактеристикама различитих занимања кроз посматрање активности и разговор са запосленима. Где је то могуће, ученици добијају прилику да практично испробају неке од активности.
- У оквиру наставе или ваннаставних активности ученици учествују у играма улога и симулацијама активности које су релевантне за одређена занимања (нпр. куповина у продавници, посета лекару...).
- У оквиру ЧОС-а, наставе или ваннаставних активности, ученици представљају своје хобије који су релевантни за одређена занимања (нпр. прављење предмета од дрвета).
- Представници средњих школа посећују нашу школу и презентују своју школу ученицима.
- Бивши ученици наше школе представљају средњу школу коју тренутно похађају.
- Ученици истражују интернет сајтове средњих школа, упоређују програме школа и представљају информације до којих су дошли у облику паноа, презентација и сл.
- У оквиру наставе или ваннаставних активности, наставници повезују садржаје и исходе наставе и учења са знањима и вештинама потребним за одређене средње школе или смерове.
- Наставници упознају ученике са начином изучавања и програмом њиховог или сродних предмета у средњим школама.
- Тестирање склоности и способности ученика и давање повратне информације ученицима.
- На почетку школовања, израђује се педагошки профил за сваког ученика на основу информација из предшколске установе, тестирања ученика пре поласка у први разред и информација прикупљених од родитеља. Током школовања, предметни наставници, одељењске старешине и стручни сарадници прате рад и развој ученика, размењују информације међусобно и са родитељима ученика, и допуњавају профил. На основу профила, прилагођавају рад са ученицима и помажу ученицима да развијају своје способности кроз пројекте, додатну наставу, ваннаставне активности, обогаћен програм рада и сл..
- Ученици упознају своје склоности и способности кроз радионице које реализују чланови Тима за професионалну оријентацију у школи.

Додатни материјали и активности које илуструју реализацију овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм сарадње са породицом

Циљ

Програми у области сарадње са породицом усмерени су пре свега на јачање родитељске компетенције и имају социо-едукативни и саветодавни карактер. Сарадња са породицом одвијаће се плански и систематски током целе године укључујући породице у планирање, реализацију евалуацију те сарадње.

Задаци

- подстицати и неговати партнерски однос са родитељима или другим законским заступницима ученика
- обезбедити свеобухватност и трајност васпитно-образовних утицаја
- унапредити квалитет образовно-васпитних активности у школи.

Садржаји програма

Информисање родитеља (или других законских заступника ученика) о питањима битним за образовање и васпитање ученика

Редовни родитељски састанци и састанци Савета родитеља

Саветодавни рад са родитељима у складу са узрастом ученика или са актуелним потребама одељења и појединаца (прилагођавање детета на живот у школи за родитеље ученика првог разреда, прилагођавање ученика на предметну наставу за родитеље петак, професионална оријентација за родитеље ученика седмог и осмог разреда...)

Заједничке активности родитеља, ученика и наставника у циљу унапређења сарадње и тимског духа

Едукативни рад са родитељима (предавања и радионице за родитељске састанке, Савет родитеља, трибине, изложбе, текстови на сајту)

Аналитичко истраживачки поступци (анкетирање) у циљу унапређења сарадње

Подстицање родитеља на активно учешће у животу школе (часови за децу и родитеље, родитељ предавач, Врата отворене школе.

Начин реализације програма

Обавештавање родитеља се врши благовремено и на један од следећих начина:

- директним саопштењем старешине, наставника, директора
- писменим путем – званичним позивом у школу (плава коверта)
- преко огласне табле у школи
- преко школског сајта

- преко мејлинг листе / Вајбер групе одељења

Индивидуални контакти са родитељима имају за циљ међусобно информисање о напредовању и укупном психофизичком и социјалном развоју ученика. Сваки одељењски старешина прима родитеље у време које сам одреди - дан отворених врата и о томе води посебну документацију. Посебно је важно интензивирати рад са родитељима ученика који показују изузетно напредовање или стагнирање у раду.

Анкетирање родитеља по питању сарадње са школом саставни је део Годишњег плана рада школе и врши се два пута годишње, а резултати се саопштавају Наставничком већу, Школском одбору и Савету родитеља, а подаци се користе за унапређење рада родитеља

Сваки одељењски старешина својим програмом рада утврђује број и садржаја родитељских састанака који ће бити одржани током године (најмање четири, а по потреби и више). Одељењски старешина може реализовати и групне родитељске састанке уколико процени да су они сврсисходнији. На родитељским састанцима поред утврђених садржаја који се тичу анализе успеха и владања, реализације наставе, организације излета, екскурзија, рада ваннаставних активности биће реализоване и неке од педагошко-психолошких и здравствених тема. У организацији родитељских састанака и избору садржаја разговора велико учешће ће узети психолог, педагог и директор школе. Обавеза сваког одељенског старешине је да на време пријаве одржавање родитељског састанка и поделе позивнице за исти. Тако ће на време све потребне информације стизати до родитеља а руководство школе биће у прилици да непосредно одговара на питања родитеља о свим актуелним дешавањима у школи

Савет родитеља, чији је план саставни део Годишњег плана рада школе, који разматра предлаже и евалуира све активности сарадње породице и школе.

Заједничке активности ученика, родитеља и наставника су школске манифестације (Базари, маскенбали, спортски дани) и организују се редовно сваке године.

Укључивање родитеља у школске активности пре свега се врши преко законом прописаног Дана отворене школе, а затим и појединачно у договору са наставником/ одељењским старешином.

Додатни материјали и активности које илуструју реализацију овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм сарадње са локалном заједницом

Школа прати и укључује се у дешавања на територији јединице локалне самоуправе и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развитак школе.

Циљеви програма:

- је обезбеђивања бољих услова за рад школе
- учешће школе у животу локалне заједнице

Задаци:

- развијање сарадње са организацијама и установама у локалној самоуправи
- јачање компетенција запослених и ученика
- промоција школе и подизање угледа школе

Садржаји програма:

- сарадња са јединицом локалне самоуправе
- аплицирање код локалне самоуправе за финансирање и одржавање школе
- сарадња са културним институцијама (организација Дана школе и других приредби, литетарарни конкурси, ликовни конкурси, вајарске и драмске радионице за ученике)
- учешће на сајмовима и базарима (Сајам здраве хране, Новогодишњи базар, Ускршњи базар...)
- сарадња са Домом здравља (предавања за ученике)
- сарадња са образовним институцијама (упис првака, професионална оријентација, промоција средњих школа, размена искустава)
- сарадња са Црвеним крстом (предавања, хуманитарне акције...)
- сарадња са Центром за социјални рад

Начин реализације програма:

- приредбе ученика
- изложбе ученичких радова (уживо и/или дигиталне)
- концерти
- спортска, културна и забавна такмичења
- базари
- посете ученика и наставника културним центрима
- посете страних предавача школи
- посете дешавањима у Центру за културу Сопот, градској библиотеци, концертима издвојеног одељења музичке школе „Петар Коњовић“ и активностима у другим установама културе
- промоције средњих школа
- посете основних школа
- дељење искустава са другим школама кроз дисеминацију пројеката

Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

- повезивање садржаја са програмима наставе и учења у одређеном разреду

- могућности за развијање међупредметних компетенција ученика (ученици се припремају за активан живот у локалној заједници кроз учешће у разним манифестацијама, приредбама, смотрама и сл.)
- узраст ученика
- интересовања и способности ученика (сви програми су факултативни и ученици се за њих одлучују сходно својим интересовањима)
- искуства и знања која ученици стичу изван школе (ученици се обучавају животно важним вештинама, стичу знања у реалном амбијенту, нпр. Јавни наступ на приредбама, продаја производа на базарима и сл.)
- могућности укључивања родитеља у реализацију активности (кроз рад Савета родитеља и представнике родитеља у Школском одбору)
- могућности за похваљивање, награђивање и даље мотивисање ученика и наставника (нпр. поводом Дана општине награђивање ученика генерације и вуковаца)
- актуелна ситуација у школи и окружењу (нпр. уколико из епидемиолошких разлога за ученике и наставнике није безбедно организовање културних активности уживо, организују се дигиталне изложбе ученичких радова, виртуелне посете музејима и сл.).

Додатни материјали и активности које илуструју реализацију овог програма

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју реализацију овог програма у нашој школи.

Програм заштите животне средине

Циљ програма

Циљ програма заштите животне средине је развој еколошке свести и свести о утицају човека на животну средину, као и стицање знања и вештина и развијање ставова усмерених на очување природе, природних ресурса и одговоран однос према свету.

Задаци програма

Развијање правилног односа о очувању животне средине

Стицање и обogaћивање знања из природних и друштвених наука, као и његово повезивање са практичним људским активностима

Подизање нивоа свести о загађењу природе, утицају човека на то загађење, како негативно тако и позитивно

Подстицање научно истраживачког и аналитичког мишљења и учења

Подстицање развоја личног активизма и друштвене одговорности.

Подстицање развоја тимског духа, креативних потенцијала и практичних вештина

Садржаји програма и начин реализације

Садржај посебног програма заштите животне средине реализује се кроз следеће сегменте:

- час одељењског старешине и све теме везане за заштиту животне средине па се почев од првог разреда, ученици се упознају са важношћу правилног одлагања отпада, уређивања простора у коме живе и раде, неговања биљака у учионици, а затим, кроз старије разреде, са важношћу рециклаже, очувања биљног и животињског света, очувања извора енергије и одрживим развојем. Обележавају се Дани планете Земље, вода, шума и сл.

- редовну наставу часова СВЕТ око НАС и ПРИРОДА И ДРУШТВО у млађим, као и наставу БИОЛОГИЈЕ у старијим разредима, кроз теме:

Живот у екосистему (биологија)

Жива и нежива природа, Где човек живи; Људска делатност (СоН, Пид)

- кроз наставу слободних наставних активности и то :

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ – чији је целокупни план и програм посвећен овој области

ДОМАЋИНСТВО – Култура становања, Хигијена домаћинства

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

Такође програм се реализује кроз предавања и радионице за ученике, пројекте и манифестације: Типични примери су рециклажне акције и радионице, садња цвећа и дрвећа у школском дворишту, акције чишћења школског дворишта .

Програм рада са даровитим ученицима

Циљ програма

Основни циљ програма рада са даровитим ученицима је обезбеђивање оптималног напретка и развоја ученика, како пре свега у образовном тако и у области развоја целокупне личности

Даровитост у ужем смислу тј таленат је развијена специфична способност која омогућава брзо и лако стицање неке вештине, као и високо постигнуће успеха на одређеном пољу.

Задаци програма

- Открити надарених ученика, препознати њихове образовне потребе и успоставити сарадње са родитељима
- Диференцирање и обогаћивање наставе и ваннаставних и факултативних активности
- Подршка развоју личности и превазилажењу специфичних тешкоћа са којима се суочавају надарени ученици
- Сензибилисати и оспособити наставнике за ефикасан рад са надареним ученицима
- Успоставити добру сарадњу са институцијама које се баве даровитом децом
- Обезбедити додатна наставна средства и материјално техничке ресурсе у складу са могућностима школе

Садржаји програма

Идентификовање даровитих ученика

Откривање и утврђивање развојних и сазнајних потреба даровитих ученика.

Обогаћивање редовне наставе (кроз различите наставне методе и технике, пројектну наставу, истраживачки рад, израду ИОП-3 и сл.).

Организација и усмеравање ученика на ваннаставне и факултативне активности у школи (секције, једносменски рад, конкурси, такмичења).

Информисање ученика и родитеља и упућивање на различите активности ван школе (истраживачке станице, семинари, летњи кампови).

Саветодавни рад са ученицима и родитељима, по потреби.

Награђивање, похваљивање и истицање ученичких постигнућа.

Редовно стручно усавршавање наставника у области рада са даровитим ученицима, како вертикално тако и хоризонтално.

Сарадња и комуникација са осталим установама и институцијама.

Начин реализације програма

Рад са даровитим ученицима се одвија кроз следеће етапе:

Идентификација

Потребно је да наставници добро познају:

различите карактеристике и типове даровите деце,

специфичне образовне потребе и могуће проблеме у редовном школовању (досађује се, негативан став према школи, ослабљена мотивација...).

Након препознавања надарених ученика наставник сигнализира одељењском старешини, родитељу, ПП служби, Стручном тиму за инклузивно образовање.

Могу се за селекцију у неким случајевима користити и различита тестирања, где би се укључили наставници, одељењске старешине, родитељи, ученици, стручни сарадници.

Образовна решења

Обогаћивање програма и диференцијација курикулума, било кроз индивидуализацију, било кроз ИОП за даровите ученике.

Када се изврши идентификација ученика и одреди се степен/ниво на коме ће се радити са њима, планиране активности могу бити следеће, зависно од конкретног случаја:

кроз редовну наставу (самосталан истраживачки рад, рад са ментором, сложенији задаци и виши нивои знања, коришћење напреднијих уџбеника или материјала преко интернета, коришћење аудио-визуелних и других стимулативних материјала у настави, флексибилни временско-просторни услови за рад, едукативни излети и посете различитим институцијама, гостујући предавачи)

кроз ваннаставне и факултативне активности у школи (секције, клубови, задруге, додатна настава, такмичења, летњи кампови и истраживачке станице и сл)

Мотивисање и подстицање ученика

Похваљивање и награђивање, укључивање у презентацију школе, вршњачка едукација тј. поставити их у улогу предавача и оних који едукују друге ученике

Посебан нагласак треба ставити на активну употребу стеченог знања, тј. на самосталну продукцију, на видљиве резултате рада; на процену рада и успостављање критеријума успешности; на унутрашње задовољство, на осећај постигнућа и поноса због раста сазнања, развоја способности и овладавања одређеним областима.

Програм рада школске библиотеке

Програм рада школских библиотека саставни је део школског програма. Свој програм рада школски библиотекар у основној школи заснива на Правилнику о програму рада стручних сарадника у основној школи.

ЦИЉ

Стручни сарадник – школски библиотекар, својим стручним ангажовањем, доприноси остваривању и унапређивању образовно-васпитног рада у основним и средњим школама, реализујући програм рада прилагођен наставним плановима и програмима. Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечко-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања.

Он подстиче промовисање читања и самосталност ученика у учењу, даје свој пун допринос развоју информационе писмености (медијске и информатичке) за ученике и наставнике, остварује сарадњу и заједничко планирање активности наставника, школског библиотекара и локалне самоуправе, обезбеђује електронске изворе и приступ ка њима, што омогућава ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања датих информација и перманентност учења током читавог живота.

ЗАДАЦИ

Школски библиотекар, реализовањем задатака и послова из области образовања и васпитања, као и библиотечко-информацијских из домена културних активности школске библиотеке, доприноси унапређивању свих облика и подручја рада, тако што учествује у пословима планирања, програмирања, организовања, унапређивања и праћења рада школе, односно целокупног образовног процеса, као члан школских тимова има задатке:

- развијања и неговања навике читања и коришћења библиотеке код ученика и наставника,
- развијања и промовисања правилне употребе свих облика извора информација,
- стварања услова за интердисциплинарни приступ настави и електронском учењу,
- мотивисања за учење и подстицање на оспособљавања за самостално учење и образовање током целог живота,
- сарадње са наставницима, ученицима и њиховим родитељима,
- праћења и подстицања развоја ученика у индивидуалним способностима и њиховим склоностима ка интелектуалном, емоционално-социјалном и сваком другом професионалном развоју,
- пружања помоћи обдареним ученицима при налажењу и избору одговарајуће литературе, а посебно ученицима који имају тешкоће у учењу и раду, али и оним ученицима који живе у тежим социјалним приликама, сарађујући са њиховим родитељима и релевантним институцијама,
- стварања услова за што непосреднији и једноставнији приступ библиотечком фонду и расположивим изворима информација, и развијање индивидуалне стваралачке способности и креативности код ученика,
- обезбеђивања приступа програмима који раде на развијању информационе писмености, како би се корисници оспособили за проналажење, анализирање, примену и саопштавање информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија,

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

- припремања и реализовања библиотечког програма намењеног ученицима са посебним потребама и посебним способностима,
- вођења аутоматизованог библиотечког пословања (инвентарисање и сигнирање, каталогизација, класификација библиотечке грађе и други послови),
- коришћење савремених облика и метода рада са ученицима,
- заштита и чување библиотечко-медијатечке грађе и периодична ревизија фонда.

6. ПРОГРАМ ЕКСКУРЗИЈА, ИЗЛЕТА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Програм екскурзија, излета и наставе у природи (1. – 8. Разред)

У овом тексту биће описан начин на који се реализује образовно-васпитни рад ван школе. Њим се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми, пројектна настава и ваннаставне активности из плана и програма наставе и учења за први и други циклус основног образовања и васпитања у складу са Правилником о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзија у основној школи (Службени гласник РС“, број 30 од 25. априла 2019.).

А) Екскурзија

Екскурзија је облик образовно-васпитног рада који се остварује ван школе. Многа знања, умења и ставове ученици најцелисходније стичу и развијају кроз активности које се одвијају ван учионице. Екскурзије су зато важан облик рада са ученицима који пружа велике могућности за остваривање бројних задатака образовања и васпитања.

Циљ екскурзије:

непосредно упознавање појава и односа у природној средини, културног наслеђа, начина живота и рада људи у нашој земљи, у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Задаци екскурзије:

- проучавање објекта и феномена у природи;
- уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима;
- развијање интересовања за природу и еколошке навике;
- упознавање начина живота и рада људи појединих крајева;
- развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, као и позитивним социјалним односима.

Наведене задатке екскурзије треба посматрати кроз чињеницу да се екскурзије реализују током целокупног основног образовања и васпитања и да постоји кумулативни ефекат тог облика рада, који најчешће није могуће одмах у целости сагледати. Пуни смисао и оправданост постојања екскурзије је управо у њеној трансферној вредности на даљи развој ученикове личности.

По повратку са екскурзије, стечена знања и искуства треба што више интегрисати у наставни процес. Пожељно је са ученицима разменити утиске, извршити систематизацију и обраду података добијених током екскурзије, а од прикупљеног материјала (цртежи и фотографије музејских експоната, биљног и животињског света, културно-историјских споменика, установа културе, природних лепота...) приредити изложбу, као пригодан начин да се реализована екскурзија представи на нивоу школе. Након реализованих вишедневних екскурзија потребно је анкетирати ученике у вези услова боравка, превозника, програма, исхране, смештаја и организације у целини. Резултати анкете треба да представљају саставни део Извештаја који подноси вођа пута.

Садржаји екскурзија:

Садржаји екскурзија у првом циклусу основног образовања и васпитања су: учачавање облика рељефа и површинских вода у околини и природно-географских одлика Републике Србије; посматрање карактеристичних биљака и животиња; посете заштићеним природним подручјима; упознавање с прошлoшћу и културном баштином завичаја и отаџбине; обилазак Београда, престонице Републике Србије; обилазак установа културе у Републици; развијање способности оријентације у простору и времену; обилазак привредних друштава и јавних предузећа.

Садржаји екскурзија у другом циклусу основног образовања и васпитања су посете које омогућавају: упознавање са природним лепотама, физичко-географским и друштвено-географским одликама Републике Србије; обилазак праисторијских, античких, средњовековних, нововековних локалитета, као и локалитета савременог доба; обилазак привредних друштава и јавних предузећа; развијање позитивног односа према националним вредностима; подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја.

Програм, носиоци припреме, организације и извођења екскурзија:

Програм екскурзија предлажу одељењска већа школе и стручна већа школе и достављају га наставничком већу. Реализација програма се остварује ако савет родитеља да сагласност.

Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа путовања, одељењски старешина или други наставник, кога одреди директор школе и који је добио сагласност одељењског већа.

Екскурзије се организују у следећим подручјима Републике Србије:

- 1) Аутономна покрајина Војводина;
- 2) Западна Србија;
- 3) Југозападна Србија;
- 4) Централна Србија;
- 5) Ибарско-копаонички крај;
- 6) Јужна Србија;
- 7) Источна Србија;
- 8) Београд и околина.

Глобални правци екскурзија 1. – 8. разреда

Разредна настава

Први разред: Авала, Сурчин, Београд.

Други разред: Сремска Каменица, Нови Сад, Сремски Карловци.

Трећи разред: Ваљево, Бранковина, Тршић.

Четврти разред: Орашац, Топола, Таково, Крагујевац.

Предметна настава:

Пети разред: Виминацијум, Голубачки град, Лепенски вир.

Шести разред: Бавоља варош, Пролом бања, Крушевац, Врњачка бања.

Седми разред: Свилајнац, Ресавска пећина, Лисине, Ниш.

Осми разред: Овчарско-кабларска клисура, Златибор, језеро Увац, Пријеполје.

Напомена: Једнодневне екскурзије реализоваће ученици од 1. до 5. разреда, дводневне од 6. до 7. разреда, а тродневне ученици 8. разреда. Уколико из одређених разлога не дође до реализације вишедневних екскурзија, организоваће се једнодневна екскурзија.

Планови и програми екскурзија ученика од првог до осмог разреда

Једнодневне екскурзије

Први разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама (ушће Саве у Дунав), културним наслеђем (Калемегданска тврђава, споменик "Незнаног јунака"), начином живота и рада људи у овом делу наше земље, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање појединих објеката и феномена у природи (ушће Саве у Дунав),
- упознавање културног наслеђа (Калемегданска тврђава, споменик "Незнаног јунака"),
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика
- подстицање спортско-рекреативних активности ученика.

Програм екскурзије:

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- долазак на Авалу,
- посета авалског торња,
- долазак на Сурчински аеродром око 11 h,
- посета музеја ваздухопловства,
- одлазак на Калемегдан у 12:45,
- посета и обилазак Калемегданске тврђаве,
- ручак у центру града,
- посета зоолошког врта,
- повратак у Сопот у вечерњим сатима.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и учитељи I-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Други разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама (река Дунав), културним наслеђем (Петроварадинска тврђава, Природњачки музеј), начином живота и рада људи у овом делу наше земље, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- упознавање културног наслеђа (Петроварадинска тврђава, знаменитости Новог Сада и Сремских Карловаца, Природњачки музеј у Новом Саду),
- проучавање појединих објеката и феномена у природи и развијање интереса за природу (река Дунав),
- упознавање начина живота и рада људи у овом делу наше земље,
- подстицање спортско-рекреативних активности ученика,
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика.

Програм екскурзије:

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- долазак у Сремску Каменицу (чика Јовина кућа-посета),
- посета природњачког музеја у Новом Саду,
- обилазак Новог Сада (разгледање централног градског трга, Градске куће и католичке цркве) до 14 h,
- ручак у ресторану,
- обилазак Петроварадинске тврђаве,
- одлазак у Сремске Карловце и посета цркве и гимназије,
- повратак у Сопот у вечерњим сатима.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и учитељи II-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Трећи разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама, културним наслеђем (спомен комплекс фамилије Ненадовић, гробног места Десанке Максимовић, манастир Трноша, Вукова спомен кућа), начином живота и рада људи у овом делу наше земље, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање појединих објеката и феномена у природи и развијање интереса за природу,
- упознавање начина живота и рада људи у овом делу наше земље,
- упознавање културног наслеђа (спомен комплекс фамилије Ненадовић, гробног места Десанке Максимовић, Муселимов конак, манастир Трноша, Вукова спомен кућа),
- подстицање спортско рекреативних активности ученика на самој екскурзији,
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика.

Програм екскурзије:

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- долазак у Ваљево,
- обилазак Ваљева (Тешњара и Муселимовог конака),
- долазак у Бранковину 11:30,
- обилазак Бранковине (спомен комплекс породице Ненадовић и гробног места Десанке Максимовић),
- долазак у Тршић око 14 h,
- обилазак вукове спомен куће,
- ручак у Тршићу до 15 h,
- обилазак манастира "Трноша",
- долазак у Сопот у вечерњим сатима.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и учитељи III-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Четврти разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама, културним наслеђем (музеј I српског устанка у Орашцу,

Карађорђевог конака и црква св. Ђорђа у Тополи, музеј II српског устанка, Таковски грм, Шумарице), начином живота и рада људи у овом делу наше земље, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање објеката и феномена у природи,
- упознавање културног наслеђа (музеј I српског устанка у Орашцу, Карађорђевог конака и црква Св. Ђорђа у Тополи, "Спомен парк Шумарице"),
- упознавање начина живота и рада људи у овом делу наше земље,
- подстицање спортско рекреативних активности ученика на самој екскурзији,
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика

Програм екскурзије:

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- долазак у Орашац и обилазак Марићевића јаруге, музеја I српског устанка и цркве,
- обилазак Тополе (Карађорђевог конака и црква Св. Ђорђа) до 13 h,
- одлазак у Таково
- обилазак музеја II српског устанка и таковског грама,
- ручак у Такову до 14 h,
- одлазак у Крагујевац,
- посета "Спомен-парка Шумарице",
- повратак у Сопот у вечерњим сатима.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и учитељи IV-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Пети разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама (Дунава и Ђердапске клисуре), културним наслеђем (Виминацијум, тврђава "Голубачки град", археолошки локалитет "Лепенски вир"), привредним делатностима, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање објеката и феномена у природи (Дунав, Ђердапска клисура),
- развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика,
- упознавање начина живота и рада људи у овом делу наше земље,
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика,
- упознавање културног наслеђа (археолошки локалитети "Виминацијум" и "Лепенски вир", тврђава голубачки град)

Програм екскурзије:

- полазак аутобусом испред школе у 7:30,
- посета археолошког локалитета "Виминацијум" и Мамут парка у непосредној близини,
- обилазак тврђаве "Голубачки град",
- ручак у непосредној близини око 13:30,
- обилазак археолошког локалитета "Лепенски вир",
- повратак у вечерњим сатима испред школе у Сопоту.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и одељењске старешине V-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Дводневне екскурзије

Шести разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама (Ђавоље вароши, Врњачка бања), културним наслеђем (манастири Раваница и Љубостиња), привредним делатностима, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање објеката и феномена у природи (Ђавоља варош, Врњачка бања),
- развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика,
- упознавање начина живота и рада људи у овом делу наше земље,
- продубљивање, проширивање и обогаћивање искустава ученика,
- упознавање културног наслеђа (манастири Раваница и Љубостиња).

Програм екскурзије:

1 дан

- полазак аутобусом испред школе у 7:30,
- посета манастира "Раваница",
- долазак у Ђавољу варош у подножју планине Радан око 13 h,
- обилазак и разгледање Ђавоље вароши,
- ручак у Пролом бањи око 14:30,
- после ручка планирано је разгледање бање,
- долазак у Крушевац и смештај ђака у хотел,
- вечера око 20 h,
- дискотека и ноћење у хотелу.

2 дан

- доручак у хотелу у 8 h,
- одлазак у Врњачку бању,
- обилазак и разгледање бање до 12 h,
- посета манастира "Љубостиња",
- повратак у Крушевац,
- ручак у хотелу око 14 h,
- повратак у вечерњим сатима испред школе у Сопоту.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и одељењске старешине VI-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Седми разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним појавама и лепотама (Ресавска пећина), културним наслеђем (Теле-кула, Медијана, Нишка тврђава), начином живота и рада људи, као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задаци екскурзије:

- проучавање појединих објеката и феномена у природи (Ресавска пећина),
- развијање интереса за природу и изграђивање еколошких навика,
- упознавање начина живота и рада људи у јужном делу наше земље,
- упознавање културног наслеђа (Теле-кула, Медијана, Нишка тврђава),

- подстицање спортско рекреативних активности ученика на самој екскурзији.

Програм екскурзије:

1 дан

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- посета Природњачког центра и дино-парка у Свилајнцу,
- разгледање Ресавске пећине,
- ручак око 14 h,
- разгледање водопада "Велики бук",
- долазак у Ниш и смештај ђака у хотел до 19 h
- вечера око 20 h,
- дискотека и ноћење у хотелу.

2 дан

- доручак у хотелу,
- одлазак на брдо Чегар,
- обилазак Чегра,
- посета Ћеле Куле,
- долазак у хотел на ручак до 13 h,
- обилазак Нишке тврђаве и шетња центром града,
- повратак у вечерњим сатима испред школе у Сопоту.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и одељењске старешине VII-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у мају или јуну.

Тродневна екскурзија

Осми разред

Циљ екскурзије:

савлађивање и усвајање дела наставног програма непосредним упознавањем ученика са природним лепотама и феноменима (Стопића пећина, језеро Увац, планина Златибор), културним наслеђем (манастир Милешева), привредним делатностима овог дела наше земље (југозападна Србија), као и рекреативно-здравствени опоравак ученика.

Задачи екскурзије:

- проучавање објеката и феномена у природи (Стопића пећина, језеро Увац, планина Златибор),
- продубљивање, проширивање и обogaћивање искустава ученика,
- упознавање начина живота и рада људи овог дела наше земље (југозападна Србија),
- упознавање културног наслеђа (манастир Милешева),
- подстицање спортско рекреативних активности ученика.

Програм екскурзије:

1 дан

- полазак аутобуса испред школе у 7:30,
- успутно задржавање и посета манастира "Благовештење" у Овчарско-Кабларској клисури,
- посета Стопића пећине,
- долазак на планину Златибор око 12:30 и смештање ђака у хотел, где ће бити обезбеђен ручак,
- шетња и разгледање центра Златибора,
- вечера, забава у дискотеци и ноћење у хотелу.

2 дан

- доручак у хотелу око 7:30,
- одлазак на језеро Увац,
- пловидба и разгледање природних лепота Увца (обавезан стручни водич) ,
- повратак у хотел на ручак око 14:30,
- шетња, рекреација у природи и разгледање планине Златибор,
- повратак у хотел (вечера, дискотека и ноћење).

3 дан

- доручак у хотелу око 8 h,
- одлазак на Мокру Гору, где је обезбеђена вожња Тиром "Шарганском осмицом",
- наставак пута ка Чачку, где ће бити обезбеђен ручак и разгледање центра града,
- повратак у вечерњим сатима испред школе у Сопоту до 19:30.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења програма и плана путовања су директор школе, стручни вођа и одељењске старешине VIII-их разреда. Реализација ове екскурзије је планирана у септембру или октобру.

Б) Настава у природи

Настава у природи је облик образовно-васпитног рада којим се остварују обавезни наставни предмети, изборни програми, пројектна настава и ваннаставне активности из плана и програма наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања у климатски погодном месту из здравствено-рекреативних и образовно-васпитних разлога. Целокупна организација и реализација програмских садржаја засниваће се на непосредном посматрању, учечању, доживљавању и практичним активностима које подстичу самосталност и стваралаштво ученика. У реализацији ове наставе максимално ће се користити активне методе и облици рада. Настава у природи је факултативни, организациони облик наставе која се најчешће изводи у природи, комбиновањем наставе и учење са одмором, забавом и спортско рекреативним садржајем.

Циљ наставе у природи је да повезује теорију са практичним образовањем.

Задаци наставе у природи су:

- оспособљавање ученика да самостално и под вођством наставника стичу нова и проширују раније стечена знања;
- упознавање биљног и животињског света у природи, као и развијање љубави и свести о њеном очувању;
- усвајање практичних вештина за живот;
- развијање способности критичког мишљења;
- упознавање културно историјских знаменитости, обичаја и занимања људи и других карактеристика краја у коме ученици бораве;
- развијање другарства и толеранције, изграђивање еколошких навика и схватање значаја здравља и здравих стилова живота.

Структуру васпитно-образовних делатности школе у природи ће чинити:

- Редовна настава или наставне активности по модификованом распореду часова
- Садржаји редовне наставе ће бити програмирани према заједничком плану и програму васпитно-образовног рада у основној школи. То значи, да садржаји наставних јединица буду прилагођени конкретним условима природне и друштвене средине у којима се

остварује настава у природи. Они морају бити усклађени и са временом обављања дате наставе.

План и програм је веома прилагодљив и дозвољава да се у том периоду више раде наставни садржаји природе и друштва, као и физичког васпитања.

- Самостални рад ученика (учење)

Самосталан рад ученика ће подразумевати оспособљеност ученика да, према својим могућностима и потребама, решавају задатке. Овај рад се одржава првенствено у природи, тј. у амбијенту који одговара деци. Само за време лоших временских прилика ће се користити затворен простор. Ученици сами раде, а наставник је само координатор и помаже када је неопходно.

- Културно-забавне активности

Обично ће се одвијати у вечерњим часовима (најчешће после вечере), мада могу и у било које доба дана за време боравка ученика на рекреативној настави. То је време за маскенбале, игранке, диско-вечери, вече рецитала, имитација, „покажи шта знаш“, нај – фризури, итд. Литерарни састави, песмице, скичеви, мале позоришне представе ће бити саставни део културно –забавних активности. Дечија интересовања су се проширила током времена, па ће се организовати разни турнири у забавним играма типа: „монопол“, „човече не љути се“, креативне еколошке, научне и уметничке радионице. Програм културно-забавних активности ће се припремити унапред за сваки дан боравка школе у природи.

- Спортске активности

Спортске активности ће почињати јутарњим вежбањем у трајању од 10 -15 минута, где се кроз разне облике кретања, вежбе обликовања и истезања, постиже позитиван осећај који мотивише ученике на даљи рад. Програм спортских активности, које такође треба унапред припремити и осмислити, зависи од временских и просторних услова и места одржавања наставе у природи. Потребно их је свакодневно организовати. Од спортских активности планирани су: колективни спортови (фудбал, кошарка, одбојка и др.), „игре без граница“ (сет од више игара за развој моторичких способности код деце); рекреативне игре намењене најмлађим полазницима („између две ватре“ и сл.); основи камповања и логоровања – подизање шатора; оријентација у природи – основи оријентиринга; буббле фудбал; зип лине; вештачка стена; мачевање; аир софт полигон; фризби голф; игре на базену (за наставу у природи која би се реализовала у периоду од краја априла до јуна месеца); традиционалне игре; вечерњи програм (плес, маскенбал, покажи шта знаш...)

- Остали видови васпитно-образовног рада са ученицима (производни рад, одељењске заједнице, друштвено користан рад, додатна и допунска настава)

Одабрани локалитет ће омогућити боравак деце у природи и свежем ваздуху са климатским условима који су иделани за одмор, здравље, развој и рекреацију. Циљ је да деца из урбаних средина која данас све више времена проводе у затвореном простору уз интернет и видео игрице промене окружење и што више времена проведу у природи. У овај сегмент спадају активности као што су: истицање важности здраве исхране, очувања животне околине (програм „Млади еколози“) и усвајање правила понашања за време боравка у природи; програм „Млади извиђачи“ –шетње и планинарење; остали видови васпитно-образовног рада са ученицима. Остали видови васпитно-образовног рада са ученицима су активности ученика у слободном времену, друштвено-користан и производни рад, самоуслугне делатности, здравствено просвећивање и васпитање и др.

- Активности у слободном времену ученика

Под слободним временом ученика у оквиру школе у природи подразумева се време изван редовних наставних и других обавезних активности. Слободно време ученика има три битна обележја: одмарање, разоноду и развој личности. Програмске садржаје у слободном времену треба одређивати према интересовањима и могућностима ученика, карактеристика краја и објекта у коме се изводи школа у природи.

- Друштвено-користан и производан рад и самоуслужне активности

Друштвено-користан рад обухвата све оне активности које су везане за уређење зграде, дворишта и зелених површина, чишћење околине, сакупљање плодова, израда збирки инсеката и слично. Самоуслужне активности ученика у оквиру рада школе у природи су такође веома разноврсне: од правилне употребе прибора за одржавање личне хигијене, преко уредности и чистоће просторија за спавање и одмарање, намештање кревета, одржавање реда у собама, одржавање и уредност одеће и обуће.

Програм, носиоци припреме, организације и извођења наставе у природи:

Стручно веће за разредну наставу предлаже програм наставе у природи, који доставља наставничком већу, ради разматрања и усвајања. Настава у природи може да се реализује, ако је савет родитеља дао сагласност на програм наставе у природи. Извођење наставе у природи се планира за ученике од I до IV разреда. Настава у природи ће бити организована у зависности од интересовања и материјалних могућности родитеља. Настава ће се организовати уз писмену сагласност родитеља. Носиоци припреме, организације и извођења програма наставе у природи су директор школе, стручни вођа путовања, наставник разредне наставе, односно други наставник кога одреди директор школе и који је добио сагласност стручног већа за разредну наставу. Стручни вођа путовања може бити директор школе или лице које он овласти, а које је из реда наставника разредне наставе, односно наставника који остварују план и програм наставе и учења.

7.ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА

У овом тексту биће описан начин на који се реализује рад са ученицима од првог до четвртог разреда у Продуженом боравку у нашој школи. Савремени начин живота све већем броју родитеља намеће потребу збрињавања детета млађег школског узраста које пре или после редовне наставе проводи време кући без надзора до доласка родитеља. Самосталан боравак код куће често излаже дете многим опасностима, а страх и брига родитеља за дете током радног дана намећу потребу за организованом бригом за дете. Школе тиме добијају нову и захтевнију улогу која од запослених захтева организацију бригу о детету током целог дана. Продужени дневни рад након (или пре) редовне наставе – продужени боравак, један је од модела којим се могу квалитетно и структурално решити наведени проблеми, посебно у урбаним срединама. Нова улога школе на тај ће начин бити максимално и рационално искоришћена јер пружа небројене могућности деловања у сврху правилног развоја и раста сваког детета у квалитетну особу, корисну својој породици и заједници.

А) Начин реализовања наставе

Продужени боравак је облик организованог рада са ученицима од првог до четвртог разреда и представља могућност да деца, поред редовне наставе, буду у школи још један део дана, док су им родитељи на послу. Сам рад у продуженом боравку усклађен је са васпитно-образовним задацима у редовној настави. У продуженом боравку ради један учитељ са групом.

Похађање продуженог боравка ученицима омогућава да прошире, продубе и утврде постојећа знања и вештине, развијају нова знања и навике, оспособљавају се за самостално учење, развијају интересовања за спортске и уметничке активности, развијају социјалне вештине и навике, осећај индивидуалне и групне одговорности, као и развијање адекватних навика у смењивању активности учења, игре и одмора.

Садржаји рада реализују се кроз две целине – самосталан рад ученика и активности у слободном времену. Самосталан рад ученика свакодневно траје по један или два школска часа, у зависности од потреба ученика. Током тих часова, активности су усмерене на учење и израду домаћих задатака, који се анализирају и вреднују, али не и оцењују. Посебна пажња посвећена је језичким и комуникацијским вештинама, као и основама математичке писмености. Активности се организују индивидуално и / или групно. Са ученицима који имају потешкоће у савлађивању школског градива учитељи раде индивидуално. За напредније ученике организују се додатни задаци, а у складу са њиховим личним афинитетима.

Активности у слободном времену реализују се свакодневно у трајању од најмање 150 минута. У зависности од интересовања и избора ученика, оне су индивидуалне или групне, организују се у учионици, осталим доступним просторима школе или у локалном окружењу. Како би се задовољиле различите потребе ученика, активности у слободном времену усмерене су на спорт и рекреацију, културне и социјалне активности, као и на креативни радионичарски рад из различитих домена: ликовних, музичких, литерарних, сценских, еколошких и сл, полазећи од личних интересовања и способности ученика. Стваралачки потенцијали ученика активирају се и кроз заједничко уређење учионице за боравак деце. У уређење и опремање учионице укључују се и заинтересовани родитељи (доношење омиљене играчке, књиге, папира, бојица, лепка, израда костима и сл.).

Дидактичко-методички оквир рада у продуженом боравку чине интердисциплинарни и тематски приступ садржајима активности, интегрисано учење и подучавање, индивидуализација рада у односу на садржај, обим и тежину, искуствено

учење, учење путем открића, учење кроз игру, тимски рад и кооперативно учење. Стална смена облика и начина рада омогућава сваком детету да увежба и утврди програмом предвиђене садржаје редовне наставе, да слободно време проведе на креативан и опуштен начин, а све у складу са личним стилем учења и актуелним потребама.

Б) Услови и опис рада у продуженом боравку

За продужени боравак деце у школи обезбеђени су простори за вишеструке активности. Једна пространа и светла учионица у приземљу школске зграде, опремљена аудиовизуелним средствима, дидактичким материјалом, друштвеним играма, адекватним намештајем. За спортске и рекреативне активности деци су на располагању физкултурна сала, спортски терени и парк у оквиру школског дворишта. Школска библиотека и изложбени простор су на располагању за слободне и креативне активности. Ван школског простора, низ активности је могуће организовати у сарадњи са релевантним установама у непосредном, локалном окружењу.

Планирање и програмирање рада у продуженом боравку реализоваће се тимски. Тим ће чинити педагог и психолог школе, учитељи редовне наставе и учитељи продуженог боравака. У зависности од потреба и интересовања деце, у рад могу да се укључе и наставници страног језика и вероучитељи. Учитељи који раде у продуженом боравку свакодневно се договарају и усклађују своје активности са учитељима редовне наставе, укључујући и сарадњу са родитељима.

В) Праћење и вредновање напредовања ученика

Учитељ у продуженом боравку поред рада са децом, води и Дневник рада (евиденција долазака деце, дневних активности, података о деци и белешке којима се прати њихов рад и напредовање), контактира са родитељима (индивидуално и кроз родитељске састанке) и учитељима који су у непосредном контакту са ученицима у настави. Самосталан рад ученика свакодневно траје по један или два школска часа, у зависности од потреба ученика. Током тих часова, активности су усмерене на учење и израду домаћих задатака, који се анализирају и вреднују, али не и оцењују.

Г) Циљеви и задаци наставе у продуженом боравку

Циљеви, исходи и садржаји рада у продуженом боравку проистичу из наставног плана и програма за први циклус основног образовања, додатно осмишљени и подржани школским програмом, развојним планом школе и годишњим планом рада школе.

Циљеви и задаци наставе у продуженом боравку:

- Подизање нивоа опште заштите и бриге о ученицима млађих разреда у време запослености њихових родитеља;
- Подизање нивоа опште културе ученика;
- Већи степен вертикалне и хоризонталне повезаности градива које се реализује часовима редовне наставе кроз тематско радионичарско планирање активности;
- Подршка у целовитом развоју деце, унапређивање социјално-емоционалног развоја ученика;
- Праћење успеха у напредовању ученика у наставним активностима;
- Индивидуални и групни рад са ученицима у процесу стицања знања;
- Идентификовање ученика којима је потребан корективни рад и допунска настава у циљу постизања бољих резултата;
- Рад са даровитим ученицима и додатно ангажовање у њиховом раду;

- Праћење и проучавање интересовања ученика и њихово укључивање у рад различитих радионица;
- Развијање радних навика код ученика;
- Подизање нивоа васпитне улоге школе кроз активности;
- Пружање базичних знања и вештина, њихово повезивање са реалним животом као и њихова примена у свакодневном животу;
- Уводити ученике у методе и технике учења ;
- Развијање и неговање другарства, пријатељства и толеранције;
- Подстицање индивидуалне одговорности ученика;
- Усвајање вредности заједничког живота;
- Усвајање и прихватање позитивних и сузбијање негативних облика понашања;
- Развијање међусобног поштовања, поверења, искрености, уважавања личности, једнакости и отворене комуникације;
- Развијање комуникативне способности и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима;
- Подстицање социјализације, разумевања и прихватања међусобних разлика;
- Подстицање групног рада, споразумевања, сарадње и дружења

Д) Динамика рада у продуженом боравку

Активности:

- Обавезне – израда домаћег задатка и учење
- Слободне – гледање ТВ програма, вежбање задатака, шетња, спорт, читање књига, забава...
- Време за топли оброк и одмор

Акцент је на изради домаћег задатка јер је веома важно да га деца раде самостално (уз помоћ наставника, тј. надгледање) и да се уради тачно и уредно. Све што није јасно деца питају и одмах добијају повратну информацију у виду објашњења, одговора и образложења. Ученици, такође, у продуженом боравку имају разне креативне радионице, логичке, физичке, ликовне активности и слично. Обавезно, ако време дозволи, бораве на свежем ваздуху

Ученицима је на располагању физкултурна сала, библиотека, спортски терени и игралиште у оквиру школе, ресурси локалне заједнице.

Простор у продуженом боравку је опремљен неопходним техничким средствима: телевизор, ДВД плејер, ЦД плејер, пројектор, лаптоп...

Деца која бораве у продуженом боравку поред простора за учење и забаву имају на располагању школско двориште (спортске активности, рекреација, такмичења...) и библиотеку која је опремљена савременим наставним средствима, неопходним лектирама и осталим насловима која деца радо читају (дечји часописи, сликовнице, енциклопедије...)

Најважније од свега је да овај вид организације наставе и слободног времена у школи пуно помаже и деци и родитељима јер омогућава квалитетно време проведено у учењу и игри. Такође је веома важно то што су деца на сигурном месту и безбедна су, а родитељи могу бити безбрижни.

Реализација васпитно-образовног рада обухвата:

- Учење (самосталан рад);
- Активности ученика у слободном времену;

Оријентациони програм садржи следеће елементе:

- Развој личности ученика у интелектуалном и друштвено моралном погледу;

- Васпитање за колективизам;
- Радно-техничко васпитање;
- Креативне радионице;
- Сарадња са родитељима и ученицима;

У продуженом боравку планира се остваривање следећих активности:

- Усклађивање активности у продуженом боравку са наставним градивом, као и са распоредом часова наставе одељења чији су ученици укључени у продужени боравак
- Организовање индивидуалног рада ученика на изради домаћих задатака и савлађивању школског градива уз помоћ учитеља у продуженом боравку
- Приликом рада неопходно је користити све познате облике рада што подразумева рад у пару, колективни, индивидуални и групни рад
- Планирање самосталног рада ученика у зависности од узраста ученика, предмета, као и од брзине савладавања нових наставних области, односно психо-физичких могућности сваког појединца
- Усмеравање и мотивисање ученика од стране учитеља, уз примену разних наставних метода и техника, у циљу што успешнијег осамостаљивања ученика за даљи индивидуални рад
- Сарадња са учитељима у циљу што квалитетнијег рада са ученицима у продуженом боравку, као и размена мишљења, како би слика о напредовању сваког појединца била што потпунија
- Праћење и поштовање иницијативе од стране учитеља, кроз заједничке састанке ради континуираног међусобног информисања
- Сарадња са стручном службом
- Планирање што разноврснијих садржаја и облика слободних активности неопходних за развој свих компонената личности ученика (интелектуалне, моралне, физичке, радио-техничке, естетске...). Слободне активности подразумевају: креативне радионице и музичке, ликовне, спортске, драмско-рецитаторске активности
- Укључивање ученика у друштвена збивања средине у којој се школа налази
- Учешће у обележавању значајних датума које школа прославља
- Оспособљавање ученика за руковање разним наставним средствима (рачунар)
- Сусрети са уметницима из разних области и организовање вечери поезије
- Организовање јавних наступа
- Сарадња са родитељима деце у продуженом боравку
- Рад са ученицима којима је потребна подршка кроз индивидуални образовни програм
- Амбијентално учење у складу са нашом околином и нашим ресурсима којима располажемо;

Ж) Програм рада продуженог боравка – посебни програми

У оквиру слободних активности у продуженом боравку реализују се следеће активности и радионице:

- Подршка учењу
- Ово сам ја-свест о себи
- Моје место за опуштање
- Шта ме радује, весели
- Изражавање осећања
- Неспоразуми и конфликти
- Моји страхови
- Моји снови – моје жеље

- Ја и како ме други виде
- Дечја права
- Толеранција
- Еколошки кутак
- Библиотека
- Правимо новогодишње украсе
- Китимо јелку
- Светосавска химна
- Игре на снегу, игре речима
- Глумимо – имитирамо
- Игре пантомиме
- Правимо маске
- Поклони се и почни
- Слушање музике
- Певање песмица
- Припрема приредбе
- Осмомартовске честитке
- Мали биоскоп
- Ускршња јаја
- Играмо се на рачунару

3) Материјали који илуструју наставу продуженог боравка у нашој школи.

Преко QR кода који се налази у прилогу Школског програма може се приступити документу у коме су приказани примери активности ученика и наставника у настави продуженог боравка у нашој школи.

8. ПРОГРАМ СПРОВОЂЕЊА МЕРА ЗАШТИТЕ И БЕЗБЕДНОСТИ УЧЕНИКА И ЗАПОСЛЕНИХ

У циљу безбедности у школи, одлуком директора у радним листама радника одређена је обавеза дежурства у школи у току целог радног времена. Провера извршења радне обавезе вршиће се на дневном нивоу. Поред дежурних наставника, постоји и дежурство ученика из старијих разреда.

Школа има и уграђен видео надзор у згради и дворишту који се редовно сервисира и чиниће значајан део безбедности како ученика тако и запослених у школи. Школа такође има и школског полицајца. Ученицима није дозвољено да без оправданог разлога, у току наставе, напуштају простор школске зграде и дворишта. У школском дворишту се редовно поправљају сва оштећења. Школско двориште је осветљено ноћним осветљењем. Редовно се проверава сигурност голова и кошева у салама и дворишту и врше замене када је то потребно. Домари и помоћно особље проверава исправност свих електричних уређаја, стабилност намештаја, прозора и врата и сваки недостатак се моментално исправља. Посебну тешкоћу представља недостатак средстава за обнову санитарних просторија и прозора, који су у случају наше школе изузетно велика инвестиција. Школа успешно сарађује са МУП-ом и Домом здравља код организација ученичких екскурзија и излета. Безбедност ученика и запослених редовна је тема састанка Наставничког већа, родитељских састанака и ЧОС-а.

У плану и програму рада школе дефинисане су процедуре заштите ученика од дискриминације и насиља, превенција наркоманије и малолетничке деликвенције. Школа има формиран Тим за заштиту, као и Вршњачки тим, чији су планови рада саставни део Годишњег плана рада. Школа поседује Правилник о васпитно дисциплинској одговорности ученика, који је редовно усклађен са свим законским и подзаконским актима.

9. ПРОГРАМ ОБОГАЋЕНОГ ЈЕДНОСМЕНСКОГ РАДА

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: English Club

Реализатор: Маријана Тешић

Разреди у којима се изводи: трећи и четврти

Број часова недељно: два

Циљеви: Оспособити ученике да користе енглески у свакодневној ситуацији, да схвате значај учења и познавања страног језика уопште, да уче кроз игру и забавне активности и да развију мотивацију за даље учење и усавршавање.

Задаци: Кроз различите језичке активности развити код ученика вештине комуникације, сарадње, тимског рада, креативности и критичког мишљења и богатити знања из енглеског језика и културе.

Садржаји: Ученици ће богатити знање из енглеског језика кроз различите пројектне активности; развијање комуникативних способности у одређеним ситуацијама (куповина, сналажење у граду, представљање омиљених личности, и сл.); читање сликовница и стрипова на енглеском језику и израда књига / стрипова у писаној или електронској форми, глума и припрема краћих представа на енглеском језику, обрада песама из популарне културе, рад на пројектима по избору ученика.

Начин реализације: Настава се спроводи два пута недељно (по једном за сваки разред) и одвија се у учионици школе или у летњој учионици. У настави се користе различити садржаји и материји који се бирају у складу са темом која се обрађује (књиге, сликовнице, фотокопирани материјал, дигиталне садржаје, различите ИКТ алате, материјал за мануелне активности и материјале за пројектне задатке). Наставница уводи ученике у тему кроз дискусију и разговор, ученици износе своје мишљење и заједнички се планира рад на задацима. Кроз сваку активност ради се на развијању вештина за 21. век. Циљ сваке активности је јачање компетенција ученика за примену енглеског језика у свакодневним ситуацијама.

Начин праћења рада ученика: разговор, дискусија, давање повратних информација о напредовању, евалуација активности, вршњачко оцењивање и самоевалуација ученика, радови ученика, панои и сл.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Плес

Реализатор: Снежана Влајић

Разреди у којима се изводи активност: 1 - 4

Број часова недељно: 2

Циљеви: стварање основе за развој музичке способности и осећаја за ритам.; да се задовољи потреба деце за кретањем; неговање спонтаног дечијег израза: постизање равнотеже између физичких, емоционалних, интелектуалних и социјалних својстава деце.

Задачи: упознати ученике са различитим начинима кретања, обучити их да се креативно изражавају кроз покрет, оспособити да изводе елементарне плесне покрете, да повежу плесне покрете са музиком, развити моторичке квалитете и вештине, подстицати их на самостално извођење покрета и кореографија, као и самостално осмишљавање.

Садржаји: ритмичко кретање, основи плесних корака, извођење кореографије.

Начин реализације: наставник упознаје ученике са основним покретима, елементима кретања и ритма, вежбама обликовања уз музику и значајем за раст и развој деце, плесним елементима кретања уз музику и подстиче их на развој креативне способности. Током активности ученици примењују научене облике кретања, вежбе обликовања, покрете у ритму музике, развијају снагу мишића флексибилност, издржљивост, способност координације, марљивост. Ученици плешу уз музику примењујући различите облике кретања и научене кораке, при томе учвршћујући и развијајући кретне навике, и стекну самопоуздање за извођење кореографије на сцени.

Начин праћења рада: сваки час усавршавање научених корака и белешка наставника о успешности савладавања.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Подршка у учењу српског језика и математике за ученике 4. разреда

Реализатор: Горица Терзић

Разреди у којима се изводи: 4. Разред

Број часова недељно: 2 сата недељно

1) Српски језик

Циљеви:

- Систематизација, проширивање и разумевање различитих наставних садржаја српског језика,
- Унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања,
- Уважавање индивидуалних способности сваког ученика.

Задачи: Оспособити ученике да на забаван и креативан начин примењују стечено знање у складу са својим могућностима (по нивоима).

Садржаји: Активности обухватају:

- све три области српског језика и књижевности: књижевност, језик (граматика, правопис) и језичка култура према нивоима;
- неговање говорне и писане културе, богаћење речника, развијање маште и креативности.

Начин реализације:

- Увид у могућности ученика и утврђивање потребе за подршком у учењу.
- Увежбавање, провера читалачких способности, односно разумевање прочитаног.
- Овладавање читалачком способношћу како би се ученик спремије суочио с најразличитијим информацијама, да их разуме и да на њих адекватно одговори.
- Да науче како да се крећу по тексту, да препознају његову сврху, да разликују битно од небитног, да пронађу у њему одговоре које траже...
- Увођење ученика у свет писане речи, у различите читалачке ситуације од једноставнијих до сложенијих.
- Неки задаци из граматике и правописа односе се на захтеве који су у директној вези с текстом, односно олакшавају разумевање текста.

Начин праћења рада ученика: Реализује се кроз рад на наставним листићима, језичким играма, квизови, у директној комуникацији...

2) Подршка у учењу математике

Циљеви:

- Систематизација и проширивање математичких знања и вештина,
- Унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања,
- Уважавање индивидуалних способности сваког ученика.

Задаци: : Оспособити ученика да на забаван и креативан начин примењују математичко знање и вештине у складу са својим могућностима (по нивоима).

Садржаји: Активности обухватају све три области математике, а то су: бројеви, мерење и мере и геометрија (по нивоима).

Начин праћења рада ученика:

- Увид у могућности ученика и утврђивање потребе за подршком у учењу.
- Утврдити, увежбати, повезати и објединити пређено градиво.
- Ученици напредује оним темпом који одговара њиховим могућностима, интересовањима и мотивацуји.

- Утвдити шта и колико ученик зна и планирати његов следећи степен ик у савладавању градива.
- Сваки ученик треба да напредује ка оном нивоу који представља наредни корак.
- Постепено увођење и увежбавање задатака који се природно надовезују на оно што ученик већ зна.
- Сваки ученик ради на оном нивоу који је за њега савладив изазов.
- Ученике лакшим задацима уводим у проблематику пређене области, затим на датом нивоу увеждавам и проверавам њихово знање и на крају малим подизањем захтева утврдим да ли су спремни да направе наредни корак да би активно трагали за новим путевима решавања.
- Основни циљ је да већина ученика са лакоћом решава све захтеве који су на основном нивоу, који му омогућују да прати наставу и савлађује комплексније садржаје.

Начин праћења рада ученика: Реализује се кроз рад на наставним листићима, математичким играма, квизови, у директној комуникацији...

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Креативна радионица

Реализатор: Бојана Миросавић

Разреди у којима се изводи: 1-4

Број часова недељно: 2

Циљеви: оспособити ученике да реализују своје идеје кроз употребу различитих материјала и техника рада.

Задаци: упознати ученике са различитим врстама материјала и њиховој намени у односу на својства, техникама и процесом реализације идеје до коначног производа.

Садржаји: Јесењи плодови у нашим рукама, Зимска позорница, Новогодишњи базар, Лутке, Месимо, Чувамо природу, Представљање ученичких идеја и реализација, Јастућићи, Моја торба за куповину са еколошким порукама, Васкршњи базар, Прављење сата, Саксије, Креативна математика, Креативно писање.

Начин реализације: Наставник упознаје ученике са техникама и методама рада, представља подстицаје за рад, помаже ученику да представи своје идеје и осмисли начин њихове реализације. Ученик вођен наставниковим усмерењима за рад, представља своје идеје, истражује начин доласка до решења користећи знања из природе и друштва, односно света око нас, ликовне културе, српског језика, математике. За извођење активности користе се учионица или школско двориште.

Начин праћења рада ученика: Рад ученика прати се кроз самоевалуацију након одржане активности о успешности рада ученика и евалуацију продуката активности.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Традиционални кућни послови

Реализатор: Александра Милосављевић

Разреди у којима се изводи: 1-4

Број часова недељно: 1

Циљеви: јесте да ученици стекну нова знања о улози породице у формирању културе понашања, становања, исхране, одевања и рада, као и да интегришу и унапреде претходно стечена знања и вештине, усвоје вредности и формирају навике у вези с важним активностима у свакодневном животу.

Задачи: - стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе традиционалних кућних послова сврха, циљеви и задачи образовања, као и циљеви наставе буду у пуној мери реализовани - развијање свести о томе да култура становања, одевања, исхране и понашања која се стиче у породици доживотно утиче на културне потребе, навике и понашања ученика - стицање знања и вештина у вези с важним активностима у свакодневном животу и развијање способности примене стечених знања и умења у областима организације и функционисања савремене породице и традиционалних послова, културе становања, одевања и исхране - развијање вештина, ставова и навика одржавања одевних предмета и обуће, домаћинства и околине - развијање способности правилног и безбедног коришћења различитих средстава, оруђа и материјала у домаћинству - развијање знања о компонентама правилне исхране - развијање способности за поуздано и стручно коришћење различитих уређаја у домаћинству, нових информacionих и комуникационих технологија - развијање еколошке свести о значају селективног прикупљања отпада у домаћинству и спремности да се сопственим активностима доприноси очувању здраве околине и стандарда квалитета живљења - развијање позитивних и конструктивних ставова о коришћењу научних сазнања за унапређивање квалитета живота - развијање сарадничких способности, способности слушања и уважавања мишљења других, способности изношења става и формулисања аргумената за изнети став - развијање свести о сопственим знањима и способностима.

Садржаји: Јесењи плодови у нашим рукама, Прављење разноврсних колача уз помоћ пећнице за печење, Новогодишњи базар, Лутке, Метла, Касица, Представљање ученичких дела и реализација, Правилно паковање кофера, Јастучићи, Чорба од поврћа, Како угостити, Васкршњи базар, Јеж, Акција борбе против флеке, Правилна и здрава исхрана.

Начин реализације: Наставник упознаје ученике са техникама и методама рада, представља подстицаје за рад, помаже ученику да представи своје идеје и осмисли начин њихове реализације. Ученик вођен наставниковим усмерењима за рад, представља своје идеје, истражује начин доласка до решења користећи знања из природе и друштва, односно света око нас, ликовне културе, српског језика, математике. За извођење активности користе се учионица или школско двориште.

Начин праћења рада ученика: Рад ученика прати се кроз самоевалуацију након одржане активности о успешности рада ученика и евалуацију продуката активности.

Програм пројекта "Мали хор"-хор млађих разреда

Хор млађих разреда је започео са пројектом "Београд пева" 2019.године, где је наша школа изабрана са још пет београдских школа, који је организовао Дечји културни центар Београд(ДКЦБ) на иницијативу Леонтине Вукомановић и Удружење музичких педагога Србије. На крају овог пројекта су 300 ученика заједно са познатим певачима поп музике су извели 10 песама у свечаној сали ДКЦБ. После овог пројекта смо учествовали и прошле године у пројекту "Београдска зима" и одржали концерт на отворено испред градске општине Сопот са познатом певачицом поп музике Тијаном Дапчевић. Од прошле године сам започела рад са малим хором у оквиру Једносменске наставе, јер ученици су врло заинтересовани за певање, дружење а и за јавни наступ.

Циљеви пројекта:

Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, саваладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Значајан је утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој), тако да и певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља уопште.

Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Приликом планирања активности на годишњем и месечном нивоу, узима се у обзир следеће:

- За ову школску годину је одабрано два сата недељно рад са хором
- испитивање интересовања ученика

Садржаји програма:

- одабир и разврставање гласова;
- вежбе дисања, дикције и интонације;
- хорско распевање и техничке вежбе;
- интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);
- музичка и психолошка обрада композиције;
- увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;
- остваривање програма и наступа према Школском и Годишњем програму рада школе.

Начин реализације програма:

На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког апарата. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Услов правилног дисања и правилно држање тела. Препоручује се комбиновано дисање, нос и уста истовремено, и то трбушно, дијафрагматично дисање. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализа текста. Уколико је текст на страном језику, ученици морају научити правилно да читају текст, изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока. Следи анализа нотног текста и усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обатити пажњу на динамику и агогику.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Психолошке радионице

Реализатор: Јелена Васић

Разреди у којима се изводи: две групе за млађи и старији разред

Број часова недељно: 2 сата недељно

Циљеви: подршка психосоцијалном и емоционалном развоју ученика, подстицање развоја мотивације за учење

Задаци : развој свести о осећањима и развој емоционалне саморегулације, унапређење комуникације, асертивност и вештина решавања конфликта; усвајање ефикасних техника за учење и памћење, подстицање развоја адекватног односа према школи и учењу; развој унутрашње мотивације за учење.

Садржаји (опште теме и области)

1. Самоприхватање, развој емоционалне интелигенције .
2. Подстицање развоја унутрашње мотивације за учење, правилног односа према учењу и школи, развој радних навика и обучавање техникама учење
3. Комуникација, социјалне вештине, асертивност и решавање конфликта

Начин реализације:

Радионичарски рад, предавање, практични радови, ученичко менторство

Начин праћења рада ученика: белешке реализатора, вредновање тим за развој квалитета рада установе

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Спортске активности за млађе разреде

Реализатор: Зоран Матић

Разреди у којима се изводи: две групе за први и други разред

Број часова недељно: 2 сата недељно

Циљеви: развој моторике и унапређење општег физичког здравља код ученика, развој тимског духа и поштовања правила спорта и физичке игре, развијање здравог такмичарског духа

Задаци : оспособљавање ученика за извођење различитих физичких вежби у складу са својим могућностима, подстицање ученика на учешће у заједничким активностима, оспособљавање ученика за развој личне одговорности и поштовања других .

Садржаји (опште теме и области)

- екипни спортови (фудбал, одбојка, кошарка)
- слободне игре у природи (шетња, крос у природи, игре на снегу)
- увежбавање специфичних вештина (вијача, конопац, колит напред/назад)
- штафетне игре

Начин реализације:

Физичке активности у физкултурној сали, школском дворишту а по потреби и као амбијентална настава

Начин праћења рада ученика: белешке реализатора, вредновање тим за развој квалитета рада установе

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Спортске активности

Реализатор: Ивица Васковић

Разреди у којима се изводи: 5.-8.

Број часова недељно: 2

Циљеви: Задовољење потреба ученика за кретањем и физичком активношћу кроз спорт. Задаци: Побољшати основне моторичке способности ученика и проширити спортско техничку оспособљеност коју ученици добијају на редовним часовима и физичког и здравственог васпитања, проширити знања о фер плеј понашању.

Садржаји: Спортске игре: кошарка, рукомет, фудбал, одбојка и спортска гимнастика.

Начин реализације: У зависности од теме која се обрађује, наставник демонстрира потребне технике за извођење, објашњава, посматра ученике и у зависности од њихових способности и новоа усвојених знања и моторичких способности, примењује програм.

Начин праћења рада ученика: посматрањем, белешкама, извођењем демостративних вежби и с..

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Помоћ у учењу из математике

Реализатор: Бранислава Вујић

Разреди у којима се изводи: 5 – 8

Број часова недељно: 1 сат недељно по разредима (5. и 6; 7. и 8)

Циљеви: оспособити ученике да самостално вежбају задатке из математике и пружити им помоћ у разумевању и усвајању садржава програма из математике за више разреде

Задаци: ученици ће се упознати са техникама и методама учења, научиће да праве дневни план активности, научиће правилно да уче, добијаће помоћ у учењу и разумевању различитих наставних садржаја, помоћ у изради домаћих задатака

Садржаји: скуп; геометрија; дељивост; разломци; цели бројеви; троугао; рационални бројеви; четвороугао; површине четвороуглова и троуглова; реални бројеви; питагорина теорема; цели и рационални алгебарски изрази; многоугао; зависне величине и њихово графичко представљање; круг; сличност; сличност троуглова; тачка, права и раван; линеарне једначине и неједначине с једном непознатом; призма; пирамида; линеарна функција; графичко представљање статистичких података; системи линеарних једначина; ваљак; купа; лопта.

Начин реализације: наставник упознаје ученика са методама и техникама учења, пружаће помоћи у решавању задатака, сарадња са наставницима математике који предају ученицима, праћење рада ученика на часу (кроз разговор са наставницима и увидом у дечје свеске), мотивисање ученика за самосталан рад

Начин праћења рада ученика: свеске ученика, белешке наставника

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Причаоница – радионица

Реализатор: Ивана Синђелић

Разред у коме се изводи: 6.

Број часова недељно: 1

Циљ: развијати емоционалну писменост ученика

Задаци: оспособити ученике да препознају емоције и да управљају њима у складу са узрастним могућностима, развијати самопоуздање и самопоштовање код ученика, развијати толеранцију и прихватање себе и других

Садржаји: примарне и секундарне емоције, ирационална уверења, когнитивне дисторзије, маладаптивне шеме, модалитети и стилови превладавања, АБЦ техника и друге технике превазилажења негативних осећања, технике опуштања, вођење дневника осећања, самопоуздање, самопоштовање, животне вредности, сопствени унутрашњи и спољашњи ресурси

Начин реализације: наставник излаже садржаје уз помоћ текстуалних и аудио-визуелних материјала, примера из сопственог живота и живота ученика; демонстрира примену техника на измишљеним или стварним примерима; током излагања и демонстрирања, наставник проверава потребе групе и садржаје и примере усмерава у том правцу; ученици дискутују, увежбавају технике самостално, у паровима или мањим групама, играју игре кроз које уче или увежбавају нове садржаје, дају повратну информацију наставнику о томе колико им је рад на часу био занимљив и користан

Начин праћења рада ученика: посматрање рада ученика на часу, разговор са ученицима, продукти рада ученика, самопроцена и вршњачка процена

Назив активности: Клуб за дружење

Реализатор: Ивана Синђелић

Разред у коме се изводи: 5.

Број часова недељно: 1

Циљеви: развијати другарство и позитивне животне вредности код ученика

Задаци: помоћи ученицима да се боље упознају и зближе, развијати толеранцију, развијати самопоуздање и самопоштовање код ученика, развијати креативност, развијати културне навике

Садржаји: игре, квизови, истраживачки радови на теме које ученици изаберу, посете културним и спортским догађајима

Начин реализације: ученици играју друштвене, образовне и психолошке игре; ученици бирају теме које их интересују, разговарају о њима, праве паное и друге материјале; ученици заједно са наставником посећују изложбе, такмичења и друге културне и спортске активности које се организују у нашем месту

Начин праћења рада ученика: посматрање рада ученика на часу, разговор са ученицима, продукти рада ученика, самопроцена и вршњачка процена

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Припрема за полагање завршног испита из српског језика

Реализатор: Љиљана Шапић

Разреди у којима се изводи: 8. разред

Број часова недељно: 2 сата недељно

Циљеви: припрема ученика за полагање завршног испита из српског језика и књижевности.

Задаци: оспособити ученике да што успешније реше задатке на завршном испиту из српског језика и књижевности

Садржаји: Ученицима се нуде различите теме (модули) које могу детаљније да обрађују на припремној настави српског језика. Настава обухвата све три области српског језика и књижевности, а то су: књижевност, језик (граматика, правопис, ортоепија) и језичка култура према свим нивоима: основни, средњи и напредни (од 5. до 8. разреда),

прилагођена је потребама ученика за полагање завршног испита из српског језика и књижевности.

Начин реализације: Наставник одговара на питања из градива, објашњава лекције, заједно у опуштеној атмосфери прелази тестове и збирке Завода за вредновање квалитета наставе из претходних година, као и друге пригодне тестове са класификованим задацима према стандардима и нивоима постигнућа из свих области предмета Српски језик и књижевност.

Начин праћења рада ученика: путем тестова, у директној комуникацији и сл.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Помоћ у учењу-српски језик

Реализатор: Дубравка Ивковић

Разреди у којима се изводи: 5-8

Број часова недељно: 1

Циљеви: оспособити ученике да се правилно користе књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; да читају са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом; да препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; анализира структуру лирске песме, повезује граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима, доследно примењује правописну норму у писању.

Задаци: оспособити ученике да што успешније решавају задатке, читају и изражавају се како на редовној настави, тако и на завршном испиту из српског језика и књижевности

Садржаји: Настава обухвата све три области српског језика и књижевности, а то су: књижевност, језик (граматика, правопис, ортоепија) и језичка култура према свим нивоима: основни, средњи и напредни (од 5. до 8. разреда), прилагођена је потребама ученика.

Начин реализације: Наставник одговара на питања из градива, објашњава лекције, заједно прелазимо тестове и збирке Завода за вредновање квалитета наставе из претходних година, као и друге пригодне тестове са класификованим задацима према стандардима и нивоима постигнућа из свих области предмета Српски језик и књижевност.

Начин праћења рада ученика: ученички радови, процена писане обраде теме из градива, белешке наставника, анализа тачности према областима и сл.

Програм активности у оквиру пројекта „Једносменски рад“

Назив активности: Сналажење у природи

Реализатори: Драган Милошевић, Даница Ивановић

Разреди у којима се изводи активност: 5-8

Број часова недељно: 2

Циљеви: оспособити ученике да се правилно оријентишу у простору и да се применом различитих техника, метода и поступака боље сналазе у природи и у условима природних непогода.

Задачи: упознати ученике са различитим начинима оријентације у простору, правилним коришћењем топографске карте и различитих инструмената, као и са начинима поступања током природним непогодама и непосредно након њих.

Садржаји: основи картографије; оријентација у простору; боравак, сналажење и преживљавање у природи; како се заштитити од природних непогода.

Начин реализације: наставник упознаје ученике са техникама и методама оријентације у простору, основним картографским знањима, техникама преживљавања у природи, као и техникама мерења у природи и на карти. Током извођења наставе ученици практично примењују своја знања у географском простору (оријентација у природи, камповање, припремање и чување хране, импровизација склоништа/шатора, коришћење и сналажење на топографској карти ради оријентације и симулација поступања у случају изложености природним непогодама и непосредно након њих). Ради демонстрације и извођења практичних вежби користи се школско двориште и шумица у оквиру њега, као и различити предмети и инструменти непходни за спровођење демонстративних вежби.

Начин праћења рада ученика: ученички радови, белешке наставника о успешности извођења демонстративних вежби и сл.

11.ЕВАЛУАЦИЈА

Евалуација Школског програма ће се вршити на четири нивоа

1. Евалуација израде и садржаја Школског програма, коју ће у току ове школске 2022/23 године вршити Тим за самовредновање у сарадњи са Активом за развој школског програма кроз вредновање области квалитета ПЛАНИРАЊЕ, ПОРГРАМИРАЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

2. Имплементацију школског програма кроз годишње и месечне планове вршиће Актив за развој школског програма

3 Праћење остваривања школског програма првенствено ће пратити Тим за обезбеђивање квалитета и развој установе и то првенствено за :

- нове слободне наставне активности
- процедуре мотивисања ученика наведене у Школском програму
- нове ваннаставне активности
- једносменски рад
- посебни програм рада са даровитим ученицима
- анализу рада продуженог боравка

Тим ће вршити праћење кроз методе самопроцене наставника, ученичких процена у мишљења (анкетна испитивања) и посетама часова и увидом у материјал и ученичке продукте.

4. Имплементацију и спровођење међупредметних компетенција пратиће Тим за развој међупредметних компетенција и предузетништво и на горе наведен начин

На крају школске године тимови ће резултате евалуације доставити Активу за развој школског програма који израђује јединствен извештај, чији се подаци користе за унапређење рада школе

Актив за развој школског програма

ПРИЛОГ

Преко QR кодова који се налазе у прилогу код сваког од наведених предмета, може се приступити документу у коме су приказани програми наставе и учења, објављени у Просветном гласнику, опште и специфичне компетенције предмета, стандарди постигнућа за предмет, као и примери активности и материјали ученика и наставника у настави, у нашој школи.

Обавезни предмети

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Математике од првог до четвртог разреда у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Света око нас и Природе и друштва од првог до четвртог разреда у нашој школи.

3. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Дигиталног света од првог до трећег разреда у нашој школи.

4. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми и материјали који илуструју Пројектну наставу у четвртом разреду у нашој школи.

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Српског језика и књижевности од првог до осмог разреда у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Енглеског језика од првог до осмог разреда у нашој школи.

3. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Историје од петог до осмог разреда у нашој школи.

4. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Географије од петог до осмог разреда у нашој школи.

5. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Биологије од петог до осмог разреда у нашој школи.

6. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Физике од шестог до осмог разреда у нашој школи.

7. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Хемије од седмог до осмог разреда у нашој школи.

8. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми и материјали који илуструју наставу Информатике и рачунарства од петог до осмог разреда у нашој школи.

9. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Технике и технологије од петог до осмог разреда у нашој школи.

10. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Ликовне културе од првог до осмог разреда у нашој школи.

11. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Музичке културе од првог до осмог разреда у нашој школи.

12. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Физичког и здравственог васпитања од првог до осмог разреда у нашој школи.

13. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције, стандарди постигнућа и материјали који илуструју наставу Француског језика од петог до осмог разреда у нашој школи.

Изборни Предмети

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми који илуструју Верску наставу од првог до осмог разреда у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције и материјали који илуструју наставу Грађанског васпитања од првог до осмог разреда у нашој школи.

Слободне наставне активности

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције и материјали који илуструју наставу Цртања, сликања и вајања од петог до осмог разреда у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције и материјали који илуструју наставу Домаћинства од седмог до осмог разреда у нашој школи.

3. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани наставни програми, предметне компетенције и материјали који илуструју наставу Чуvara природе од петог до шестог разреда у нашој школи.

Програм припремне наставе за Завршни испит

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и радова који илуструју програм припремне наставе за Завршни испит у нашој школи.

Програм рада одељењских старешина

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности које наставник користи у реализацији часа одељењског старешине.

Ваннаставне активности

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм Ваннаставних активности од првог до четвртог разреда у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани материјали који илуструју програм секције Програмирања од петог до осмог разреда у нашој школи.

3. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Новинарске секције од петог до осмог разреда у нашој школи.

4. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Драмске секције од петог до осмог разреда у нашој школи.

4. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм секције Хора од првог до осмог разреда у нашој школи.

5. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм секције Примењене уметности и дизајна од петог до осмог разреда у нашој школи.

6. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм секције Атлетике од петог до осмог разреда у нашој школи.

7. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм секције Бадминтона од петог до осмог разреда у нашој школи.

8. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм секције Кошарке од петог до осмог разреда у нашој школи.

9. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм секције Саобраћаја од петог до осмог разреда у нашој школи.

10. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм Конструкторско – моделарске од петог до осмог разреда у нашој школи.

Културно – спортски програми

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм Културних активности у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности који илуструју програм Школског спорта и спортско – рекреативних активности у нашој школи.

Посебни програми

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Здравствене заштите и превенције болести зависности у нашој школи.

2. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Превенције и заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у нашој школи.

3. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Заштите животне средине у нашој школи.

4. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Сарадње са локалном заједницом у нашој школи.

5. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Сарадње са породицом у нашој школи.

6. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Професионалне оријентације ученика у нашој школи.

Програм продуженог боравка

1. Преко следећег QR кода може се приступити документу у коме су приказани примери активности и материјали који илуструју програм Продуженог боравка у нашој школи.

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот

ОШ „Јелица Миловановић“ Сопот